

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๑. เสขพลวรรค ๑.สังขิตตสูตร

พระสุตตันตปิฎก

อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต

ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

๑. ปฐมปณณาสก

๑. เสขพลวรรค

หมวดว่าด้วยเสขพล^๑

๑. สังขิตตสูตร

ว่าด้วยเสขพละโดยย่อ

[๑] ข้าพเจ้า^๒ได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิก-
เศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมา
ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึง
ได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

เชิงอรรถ :

^๑ เสขพละ หมายถึงกำลังของพระเสขบุคคล ๗ จำพวก คือ (๑) พระโสดาบัน (๒) ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อทำ
ให้แจ้งโสดาปัตติผล (๓) พระสกทาคามี (๔) ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งสกทาคามีผล (๕) พระอนาคามี
(๖) ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งอนาคามีผล (๗) ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งอรหัตตผล (อง.ปญจก.อ.
๓/๑/๑) และดู ที.ปา.๑๑/๓๓๓/๒๒๔

^๒ คำว่า ข้าพเจ้า ในตอนเริ่มต้นของพระสูตรนี้ และพระสูตรอื่น ๆ ในเล่มนี้ หมายถึง พระอานนท

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๑. เสขพลวรรค ๒. วิตถตสูตร

ภิกษุทั้งหลาย เสขพละ ๕ ประการ

เสขพละ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัทธาพละ (กำลังคือศรัทธา)
๒. หิริพละ (กำลังคือหิริ)
๓. โอตตปปพละ (กำลังคือโอตตปปะ)
๔. วิริยพละ (กำลังคือวิริยะ)
๕. ปัญญาพละ (กำลังคือปัญญา)

ภิกษุทั้งหลาย เสขพละ ๕ ประการนี้แล

เพราะเหตุนี้แล เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า 'เราทั้งหลายจักเป็นผู้ประกอบด้วยสัทธาพละ หิริพละ โอตตปปพละ วิริยพละ และปัญญาพละ อันเป็นเสขพละ' ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้ ภิกษุเหล่านั้นมีใจยินดีต่างชื่นชมภาษิตของพระผู้มีพระภาค

สังขัตตสูตรที่ ๑ จบ

๒. วิตถตสูตร

ว่าด้วยเสขพละโดยพิสดาร

[๒] ภิกษุทั้งหลาย เสขพละ ๕ ประการนี้

เสขพละ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัทธาพละ	๒. หิริพละ
๓. โอตตปปพละ	๔. วิริยพละ
๕. ปัญญาพละ	

สัทธาพละ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีศรัทธา คือเชื่อปัญญาเครื่องตรัสรู้ของตนเถาคว่า 'แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๑. เสขพลวรรค ๒. วิตถตสูตร

ด้วยพระองค์เองโดยชอบ เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดี รู้แจ้งโลก
เป็นสารถีฝึกผู้ที่ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
เป็นพระพุทธานุเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค^๑ นี้เรียกว่า สัทธาพละ

เชิงอรรถ :

^๑ พระพุทธานุเจ้าทั้ง ๙ บทนี้ แต่ละบทมีอรรถถกเนกประการ คือ

๑. ชื่อว่า **เป็นพระอรหันต์** เพราะห่างไกลจากกิเลส, เพราะกำจัดขันธ์คือกิเลส, เพราะหักขี้กำแหง
สังสารคือการเวียนว่ายตายเกิด, เพราะเป็นผู้ควรรับไทยธรรม, เพราะไม่ทำบาปในที่ลับ

๒. ชื่อว่า **ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ** เพราะตรัสรู้ธรรมทั้งปวงโดยชอบและด้วยพระองค์เอง

๓. ชื่อว่า **เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ** คำว่า **วิชา** หมายถึงวิชา ๓ และวิชา ๘ ดังนี้คือ
วิชา ๓ ได้แก่ (๑) ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ความรู้ที่ให้ระลึกชาติได้ (๒) จุตูปปาตญาณ ความรู้จิต(ตาย)
และอุบัติ(เกิด) ของสัตว์ (๓) อาสวกขยญาณ ความรู้ที่ทำให้สิ้นอาสวะ วิชา ๘ ได้แก่ (๑) วิปัสสนาญาณ
ญาณที่เป็นวิปัสสนา (๒) มโนมยิทธิ มีฤทธิ์ทางใจ (๓) อิทธิวิธี แสดงฤทธิ์ได้ต่าง ๆ (๔) ทิพพโสด หูทิพย์
(๕) เจโตปริยญาณ รู้จักกำหนดจิตผู้อื่นได้ (๖) ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ความรู้ที่ให้ระลึกชาติได้ (๗) ทิพพ-
จักขุ ดาทิพย์ หรือเรียกว่าจุตูปปาตญาณ (๘) อาสวกขยญาณ ความรู้ที่ทำให้สิ้นอาสวะ คำว่า **จรณะ**
หมายถึงจรณะ ๑๕ ได้แก่ (๑) สีสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยศีล (๒) อินทรีย์สังวร การสำรวมอินทรีย์
(๓) โภชนมัตตัญญูตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภค (๔) ซาครยานุโยค การหมั่นประกอบ
ความเพียรเป็นเครื่องดีน (๕) มีศรัทธา (๖) มีหิริ (๗) มีโอตตปเป (๘) เป็นพหูสูต (๙) วัริยารัมภะ
ปรารถนาความเพียร (๑๐) มีสติมั่นคง (๑๑) มีปัญญา (๑๒) ปฐมฌาน (๑๓) ทุตยฌาน (๑๔) ตติยฌาน
(๑๕) จตุตถฌาน

๔. ชื่อว่า **ผู้เสด็จไปดี** เพราะทรงดำเนินรุดหน้าไปไม่หวนกลับคืนมาหากิเลสที่ทรงละได้แล้ว และยังมี
อรรถว่าตรัสไว้ดี เพราะทรงกล่าวคำที่ควรในฐานะที่ควร

๕. ชื่อว่า **ผู้รู้แจ้งโลก** เพราะทรงรู้แจ้งโลก เหตุเกิดโลก ความดับโลก วิธีปฏิบัติให้ถึงความดับโลก
(ทุกข สมุทัย นิโรธ มรรค) และทรงรู้แจ้งโลกทั้ง ๓ คือสังขารโลก สัตว์โลก โอกาสโลก

๖. ชื่อว่า **สารถีฝึกผู้ที่ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม** เพราะทรงฝึกฝนคนที่ควรฝึกฝน ทั้งเทวดา มนุษย์
สัตว์ดิรัจฉานด้วยอุบายต่าง ๆ

๗. ชื่อว่า **เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย** เพราะทรงสั่งสอนทั้งเทวดาและมนุษย์ด้วย
ประโยชน์ในโลกนี้และประโยชน์ในโลกหน้า ผู้ปฏิบัติตามแล้วสำเร็จมรรคผลในโลกนี้บ้าง จุตไปเกิดใน
สวรรค์กลับมาฟังธรรมแล้วสำเร็จผลบ้าง ทรงช่วยเหลือหมู่มสัตว์ให้พ้นความกัณดารคือความเกิด

๘. ชื่อว่า **เป็นพระพุทธานุเจ้า** เพราะทรงรู้อสิ่งทีควรรู้ทั้งหมดด้วยพระองค์เองและทรงสอนผู้อื่นให้รู้ตาม

๙. ชื่อว่า **เป็นพระผู้มีพระภาค** เพราะ (๑) ทรงมีโชค (๒) ทรงทำลายขันธ์คือกิเลส (๓) ทรงประกอบด้วย
คุณธรรม ๖ ประการ (คือ ความเป็นใหญ่เหนือจิตของตน, โลกุตตรธรรม, ยศ, สิริ, ความสำเร็จประโยชน์
ตามต้องการ และความเพียร) (๔) ทรงจำแนกแจกแจงธรรม (๕) ทรงเสพอริยธรรม (๖) ทรงคายตัณหา
ในภพทั้งสาม (๗) ทรงเป็นที่เคารพของชาวโลก (๘) ทรงอบรมพระองค์ดีแล้ว (๙) ทรงมีส่วนแห่งปัจฉัย ๔
เป็นต้น (ตามนัย วิ.อ. ๑/๑/๑๐๓-๑๑๘, สารตถ.ฎีกา ๑/๒๗๐, วิสุทธิ. ๑/๑๒๔-๑๔๕/๒๑๕-๒๓๒)

อนึ่ง พุทธคุณที่ท่านแบ่งเป็น ๑๐ ประการ โดยแยกพุทธคุณข้อ ๖ เป็น ๒ ประการ คือ (๑) เป็นผู้
ยอดเยี่ยม (๒) เป็นสารถีฝึกผู้ที่ควรฝึกได้ (วิสุทธิ. ๑/๑๓๘-๑๓๙/๒๒๖-๒๒๗, วิ.อ. ๑/๑/๑๑๒-๑๑๓)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๑. เสขพลวรรค ๒. วิตถตสูตร

หิริพละ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีหิริ คือละอายต่อกายทุจริต วสัทุจริต มโนทุจริต ละอายต่อการประกอบบาปอกุศลธรรมทั้งหลาย นี้เรียกว่า หิริพละ

โอดตปฺปพละ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีโอดตปฺปะ คือสะดุ้งกลัวต่อกายทุจริต วสัทุจริต มโนทุจริต สะดุ้งกลัวต่อการประกอบบาปอกุศลธรรมทั้งหลาย นี้เรียกว่า โอดตปฺปพละ

วิริยพละ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้อยู่ปรารภความเพียร^๑ เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิด มีความเข้มแข็ง^๒ มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ นี้เรียกว่า วิริยพละ

ปัญญาพละ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีปัญญา คือประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็นทั้งความเกิดและความดับอันเป็นอริยะ^๓ ชำแรกกิเลสให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ นี้เรียกว่า ปัญญาพละ

เชิงอรรถ :

^๑ **ปรารภความเพียร** ในที่นี้หมายถึงทำความเพียรทางกายและทางใจไม่ย่อหย่อน (อง.เอกก.อ. ๑/๓๙๔/๔๔๐, อง.ปญจก.อ. ๓/๒/๑)

^๒ **มีความเข้มแข็ง** ในที่นี้หมายถึงมีกำลังความเพียร (อง.ปญจก.อ. ๓/๒/๑)

^๓ **ปัญญา** ในที่นี้หมายถึงวิปัสสนาปัญญาและมคคปัญญา

ความเกิดและความดับ ในที่นี้หมายถึงความเกิดและความดับแห่งเบญจขันธ์ ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ

อริยะ ในที่นี้หมายถึงบริสุทธิอยู่ห่างไกลจากกิเลสทั้งหลายด้วยวิกขัมภนปหานะ (การละด้วยการขมไว้) และด้วยสมุจเฉทปหานะ(การละด้วยการตัดขาด) (อง.ปญจก.อ. ๓/๒/๒)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญญาภินิชาด [๑. ปฐมปณณาสก]

๑. เสขพลวรรค ๓. ทุกขสูตร

ภิกษุทั้งหลาย เสขพละ ๕ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า 'เราทั้งหลายจักเป็นผู้ประกอบด้วยสัทธาพละ หิริพละ โอตตปปพละ วิริยพละ และ ปัญญาพละ อันเป็นเสขพละ'

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล

วิตถตสูตรที่ ๒ จบ

๓. ทุกขสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้อยู่เป็นทุกข

[๓] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมอยู่เป็นทุกข เตือดร้อน^๑ คับแค้นใจ เร่าร้อน^๒ ในภพนี้แล หลังจากตายแล้วพึงหวังได้ทุกคติ^๓

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ไม่มีศรัทธา

๒. เป็นผู้ไม่มีหิริ

๓. เป็นผู้ไม่มีโอตตปปปะ

๔. เป็นผู้เกียจคร้าน

๕. เป็นผู้มัวปัญญาทราวม

ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมอยู่เป็นทุกข เตือดร้อน คับแค้นใจ เร่าร้อนในภพนี้แล หลังจากตายแล้วพึงหวังได้ทุกคติ

ส่วนภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมอยู่เป็นสุข ไม่เตือดร้อน ไม่คับแค้นใจ ไม่เร่าร้อนในภพนี้แล หลังจากตายแล้วพึงหวังได้สุคติ

เชิงอรรถ :

^๑ เตือดร้อน ในที่นี้หมายถึงมีการถูกกำจัด มีอันตราย (อุป.ททวะ) (อง.จก.อ. ๓/๗๕/๑๕๓)

^๒ เร่าร้อน ในที่นี้หมายถึงเร่าร้อนทางกายและเร่าร้อนทางใจ (อง.จก.อ. ๓/๗๕/๑๕๓)

^๓ พึงหวังได้ (ปาฎีกงขา) ในที่นี้หมายถึงจำต้องปรารถนา จำต้องมีแน่นอนหรือจำต้องบังเกิดในคตินั้น ๆ แน่นอนทุกคติ หมายถึงทุกคติ ๔ คือ นรก เปต อสุรกาย และสัตว์ดิรัจฉาน (อง.ติก.อ. ๒/๗๐/๒๑๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๑. เสขพลวรรค ๔. ยถาถสูตร

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ไม่มีศรัทธา

๒. เป็นผู้ไม่มีhiri

๓. เป็นผู้ไม่มีโอดตปปะ

๔. เป็นผู้ปรารภความเพียร

๕. เป็นผู้มีปัญหา

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมอยู่เป็นสุข ไม่เดือดร้อน ไม่คับแค้นใจ ไม่เร่าร้อนในภพนี้แล หลังจากตายแล้วพึงหวังได้สุคติ

ทุกขสูตรที่ ๓ จบ

๔. ยถาถสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

[๔] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ไม่มีศรัทธา

๒. เป็นผู้ไม่มีhiri

๓. เป็นผู้ไม่มีโอดตปปะ

๔. เป็นผู้เกียจคร้าน

๕. เป็นผู้มีปัญหาทราวม

ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ส่วนภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๑. เสขพลวรรค ๕. สีกขาสูต

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มีศรัทธา

๒. เป็นผู้มีhiri

๓. เป็นผู้มีโอดตปปะ

๔. เป็นผู้ปรารถนาคความเพียร

๕. เป็นผู้มีปัญหา

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์
เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ยถาภตสูตที่ ๔ จบ

๕. สีกขาสูต

ว่าด้วยการลาสิกขาที่เป็นเหตุให้ได้รับฐานะที่นำดีเตียน

[๕] ภิกษุทั้งหลาย ฐานะ^๑ ๕ ประการ พร้อมทั้งเหตุคล้ายตามวาทะไม่ชอบ
ธรรมที่นำดีเตียนในปัจจุบัน ย่อมมาถึงภิกษุหรือภิกษุณีบางรูปผู้บอกคืนสิกขา กลับมา
เป็นคฤหัสถ์

ฐานะ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ไม่มีศรัทธาในกุศลธรรม

๒. ไม่มีhiriในกุศลธรรม

๓. ไม่มีโอดตปปะในกุศลธรรม

๔. ไม่มีวิริยะในกุศลธรรม

๕. ไม่มีปัญญาในกุศลธรรม

ภิกษุทั้งหลาย ฐานะ ๕ ประการ พร้อมทั้งเหตุคล้ายตามวาทะไม่ชอบธรรม
ที่นำดีเตียนในปัจจุบัน ย่อมมาถึงภิกษุหรือภิกษุณีบางรูปผู้บอกคืนสิกขากลับมาเป็น
คฤหัสถ์

ฐานะ ๕ ประการ พร้อมทั้งเหตุที่น่าสรรเสริญในปัจจุบัน ย่อมมาถึงภิกษุหรือ
ภิกษุณีบางรูป แม้มิทุกข(ความทุกข์กาย) แม้มิโทมนัส(ความทุกข์ใจ) ร้องให้น้ำดา
นองหน้าอยู่ ก็ยังประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ได้

เชิงอรรถ :

^๑ ฐานะ ในที่นี้หมายถึงเหตุปัจจัยที่นำดีเตียน (อง.จตก.อ. ๒/๓๐/๓๒๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๗ }

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๑. เสขพลวรรค ๖. समाปัตตिसุต

ฐานะ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. มีศรัทธาในกุศลธรรม	๒. มีhiriในกุศลธรรม
๓. มีโอดตปปะในกุศลธรรม	๔. มีวิริยะในกุศลธรรม
๕. มีปัญญาในกุศลธรรม	

ภิกษุทั้งหลาย ฐานะ ๕ ประการ พร้อมทั้งเหตุที่น่าสรรเสริญในปัจจุบัน
ย่อมมาถึงภิกษุหรือภิกษุณีบางรูป แม้มีทุกข์ แม้มีโทมนัส ร้องไห้หน้าตานองหน้าอยู่
ก็ยิ่งประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ได้

สิกขาสูตรที่ ๕ จบ

๖. समाปัตตिसุต

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้อกุศลธรรมเข้ามาได้

[๖] ภิกษุทั้งหลาย

๑. อกุศลธรรมเข้ามาไม่ได้ตลอดเวลาที่ศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย
ยังตั้งมั่นอยู่ แต่เมื่อใด ศรัทธาเสื่อมหายไป ความไม่มีศรัทธา
กลุ้มรุมอยู่ เมื่อนั้น อกุศลธรรมก็เข้ามาได้
๒. อกุศลธรรมเข้ามาไม่ได้ตลอดเวลาที่hiriในกุศลธรรมทั้งหลายยังตั้ง
มั่นอยู่ แต่เมื่อใด hiriเสื่อมหายไป ความไม่มีhiriglุ้มรุมอยู่ เมื่อนั้น
อกุศลธรรมก็เข้ามาได้
๓. อกุศลธรรมเข้ามาไม่ได้ตลอดเวลาที่โอดตปปะในกุศลธรรมทั้งหลายยัง
ตั้งมั่นอยู่ แต่เมื่อใด โอดตปปะเสื่อมหายไป ความไม่มีโอดตปปะ
กลุ้มรุมอยู่ เมื่อนั้น อกุศลธรรมก็เข้ามาได้
๔. อกุศลธรรมเข้ามาไม่ได้ตลอดเวลาที่วิริยะในกุศลธรรมทั้งหลายยัง
ตั้งมั่นอยู่ แต่เมื่อใด วิริยะเสื่อมหายไป ความเกียจคร้านกลุ้มรุมอยู่
เมื่อนั้น อกุศลธรรมก็เข้ามาได้
๕. อกุศลธรรมเข้ามาไม่ได้ตลอดเวลาที่ปัญญาในกุศลธรรมทั้งหลาย
ยังตั้งมั่นอยู่ แต่เมื่อใด ปัญญาเสื่อมหายไป ความไม่มีปัญญา
กลุ้มรุมอยู่ เมื่อนั้น อกุศลธรรมก็เข้ามาได้

สมาปัตตिसุตที่ ๖ จบ

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๑. เสขพลวรรค ๗. กามสูตร

๗. กามสูตร

ว่าด้วยกาม

[๗] ภิกษุทั้งหลาย โดยมาก สัตว์ทั้งหลายหมกมุ่นอยู่ในกาม^๑ กุลบุตรผู้ละ
เคี้ยวและคานหาบหญ้าออกบวชเป็นบรรพชิต ควรเรียกว่า 'กุลบุตรผู้มีศรัทธา
ออกบวช' ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเขาควรได้กามด้วยความเป็นหนุ่ม และกาม
เหล่านั้นก็มีระดับ คือ กามเลว กามปานกลาง และกามประณีต^๒ แต่กามทั้งหมดก็
นับว่า 'กาม' ทั้งนั้น

เปรียบเหมือนเด็กอ่อนนอนหงาย เอาขี้นมหรือขี้กระเบื้องใส่เข้าไปในปาก
เพราะความพลั่งเปลอของพี่เลี้ยง พี่เลี้ยงพึงใส่ใจในเด็กนั้นทันที รีบนำขี้นมหรือ
ขี้กระเบื้องออกโดยเร็ว ถ้าไม่สามารถนำออกโดยเร็วได้ ก็เอามือซ้ายจับโดยเร็ว
งอนิ้วมือข้างขวาแล้วแยงเข้าไปนำออกมาทั้งที่ยังมีโลหิต ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะ
ความลำบากนั้นจะมีแก่เด็ก เราไม่กล่าวว่า 'ไม่มีความลำบาก' และพี่เลี้ยงผู้หวัง
ประโยชน์เกื้อกูลอนุเคราะห์ พึงทำอย่างนั้นด้วยความอนุเคราะห์ แต่เมื่อใด เด็กนั้น
เจริญวัย มีปัญญาสามารถ เมื่อนั้น พี่เลี้ยงก็วางใจในเด็กนั้นว่า 'บัดนี้ เด็กมีความ
สามารถรักษาตนเองได้ ไม่ประมาท' ฉะนั้น

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุก็ฉะนั้นเหมือนกัน ย่อมเป็นผู้ที่เราต้องรักษาตลอดเวลา
ที่เธอยัง

เชิงอรรถ :

- ^๑ **กาม** หมายถึงความใคร่, ความอยาก, สิ่งที่น่าปรารถนา นำใคร่ มี ๒ อย่าง คือ (๑) กิเลสกาม กิเลส
ที่ทำให้ใคร่ ได้แก่ ราคะ โสภะ อิจฉา(ความอยากได้) เป็นต้น (๒) วัตถุกาม วัตถุอันน่าใคร่ ได้แก่
กามคุณ ๕ (รูป, เสียง, กลิ่น, รส, โผฏฐัพพะ (สัมผัสทางกาย) ที่น่าใคร่ น่าพอใจ) (อภ.ปญจก.อ.๓/๗/๒)
- ^๒ **กามเลว** หมายถึงกามของตระกูลชั้นต่ำซึ่งทุกข์ยากขัดสน ๕ ตระกูล คือ (๑) จันฑาละ ตระกูลจันฑาล
(๒) เวณะ ตระกูลช่างสาน (๓) เนสาทะ ตระกูลนายพราน (๔) รถการะ ตระกูลช่างรถ (๕) ปุกกุสะ
ตระกูลคนชนชยะ (อภ.ปญจก.อ. ๓/๗/๓) และดู ส.ส.๑๕/๑๓๒/๑๑๒, อภ.ติก. (แปล) ๒๐/๑๓/๑๕๑
- กามปานกลาง** หมายถึงกามของชนชั้นกลาง
- กามประณีต** หมายถึงกามของชนชั้นปกครอง (อภ.ปญจก.อ.๓/๗/๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๙ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๑. เสขพลวรรค ๘. จวนสูตร

๑. ไม่ทำสิ่งที่ควรทำในกุศลธรรมด้วยศรัทธา
๒. ไม่ทำสิ่งที่ควรทำในกุศลธรรมด้วยhiri
๓. ไม่ทำสิ่งที่ควรทำในกุศลธรรมด้วยโอดตปปะ
๔. ไม่ทำสิ่งที่ควรทำในกุศลธรรมด้วยวิริยะ
๕. ไม่ทำสิ่งที่ควรทำในกุศลธรรมด้วยปัญญา

แต่เมื่อใด ภิกษุ

๑. ทำสิ่งที่ควรทำในกุศลธรรมด้วยศรัทธา
๒. ทำสิ่งที่ควรทำในกุศลธรรมด้วยhiri
๓. ทำสิ่งที่ควรทำในกุศลธรรมด้วยโอดตปปะ
๔. ทำสิ่งที่ควรทำในกุศลธรรมด้วยวิริยะ
๕. ทำสิ่งที่ควรทำในกุศลธรรมด้วยปัญญา

เมื่อนั้น เราก็มองใจในภิกษุนั้นได้ว่า 'บัดนี้ ภิกษุมีความสามารถรักษาตนได้
'ไม่ประมาท'

กามสูตรที่ ๗ จบ

๘. จวนสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้เคลื่อนจากพระศาสนา

[๘] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเคลื่อน^๑ ไม่ตั้งมั่น
ในสัทธรรม^๒

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุผู้ไม่มีศรัทธา ย่อมเคลื่อน ไม่ตั้งมั่นในสัทธรรม
๒. ภิกษุผู้ไม่มีhiri ย่อมเคลื่อน ไม่ตั้งมั่นในสัทธรรม
๓. ภิกษุผู้ไม่มีโอดตปปะ ย่อมเคลื่อน ไม่ตั้งมั่นในสัทธรรม

เชิงอรรถ :

^๑ เคลื่อน ในที่นี้หมายถึงเคลื่อนจากคุณธรรมทั้งหลายในพระศาสนา (อง.ปญจก.อ. ๓/๘/๓)

^๒ สัทธรรม ในที่นี้หมายถึงศาสนา (อง.ปญจก.อ. ๓/๘/๓)

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๑. เสขพลวรรค ๙. ปฐมอการวสูตร

๔. ภิกษุผู้เกียจคร้าน ย่อมเคลื่อน ไม่ตั้งมั่นในสังขาร

๕. ภิกษุผู้มีปัญญาทราม ย่อมเคลื่อน ไม่ตั้งมั่นในสังขาร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเคลื่อน ไม่ตั้งมั่น
ในสังขาร

ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมไม่เคลื่อน ตั้งมั่นในสังขาร

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุผู้มีศรัทธา ย่อมไม่เคลื่อน ตั้งมั่นในสังขาร

๒. ภิกษุผู้มีหิริ ย่อมไม่เคลื่อน ตั้งมั่นในสังขาร

๓. ภิกษุผู้มีโอตตปปะ ย่อมไม่เคลื่อน ตั้งมั่นในสังขาร

๔. ภิกษุผู้ปรารถนาความเพียร ย่อมไม่เคลื่อน ตั้งมั่นในสังขาร

๕. ภิกษุผู้มีปัญญา ย่อมไม่เคลื่อน ตั้งมั่นในสังขาร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมไม่เคลื่อน ตั้งมั่น
ในสังขาร

จวนสูตรที่ ๘ จบ

๙. ปฐมอการวสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้ไม่เคารพ สูตรที่ ๑

[๙] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เป็นผู้ไม่มีความ
เคารพ ไม่มีความยำเกรง ย่อมเคลื่อน ไม่ตั้งมั่นในสังขาร

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุผู้ไม่มีศรัทธา เป็นผู้ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรง
ย่อมเคลื่อน ไม่ตั้งมั่นในสังขาร

๒. ภิกษุผู้ไม่มีหิริ เป็นผู้ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรง ย่อมเคลื่อน
ไม่ตั้งมั่นในสังขาร

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๑. เสขพลวรรค ๙. ปฐมอการวสูตร

๓. ภิกษุผู้ไม่มีโอดตปปะ เป็นผู้ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรง
ยอมเคลื่อน ไม่ตั้งมั่นในสังฆธรรม
๔. ภิกษุผู้เกียจคร้าน เป็นผู้ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรง
ยอมเคลื่อน ไม่ตั้งมั่นในสังฆธรรม
๕. ภิกษุผู้มีปัญญาทึบ เป็นผู้ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรง
ยอมเคลื่อน ไม่ตั้งมั่นในสังฆธรรม

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นผู้ไม่มีความเคารพ
ไม่มีความยำเกรง ยอมเคลื่อน ไม่ตั้งมั่นในสังฆธรรม

ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เป็นผู้มีความเคารพ มีความยำเกรง
ยอมไม่เคลื่อน ตั้งมั่นในสังฆธรรม

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุผู้มีศรัทธา เป็นผู้มีความเคารพ มีความยำเกรง ย่อมไม่
เคลื่อน ตั้งมั่นในสังฆธรรม
๒. ภิกษุผู้มีหิริ เป็นผู้มีความเคารพ มีความยำเกรง ย่อมไม่เคลื่อน
ตั้งมั่นในสังฆธรรม
๓. ภิกษุผู้มีโอดตปปะ เป็นผู้มีความเคารพ มีความยำเกรง ย่อมไม่
เคลื่อน ตั้งมั่นในสังฆธรรม
๔. ภิกษุผู้ปรารถนาความเพียร เป็นผู้มีความเคารพ มีความยำเกรง
ยอมไม่เคลื่อน ตั้งมั่นในสังฆธรรม
๕. ภิกษุผู้มีปัญญา เป็นผู้มีความเคารพ มีความยำเกรง ย่อมไม่
เคลื่อน ตั้งมั่นในสังฆธรรม

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นผู้มีความเคารพ
มีความยำเกรง ย่อมไม่เคลื่อน ตั้งมั่นในสังฆธรรม

ปฐมอการวสูตรที่ ๙ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๑. เสขพลวรรค ๑๐. ทุตติยอการวสูตร

๑๐. ทุตติยอการวสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้ไม่เคารพ สูตรที่ ๒

[๑๐] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เป็นผู้ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรง ไม่อาจถึงความเจริญ งอกงาม ไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้
ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุผู้ไม่มีศรัทธา เป็นผู้ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรง ไม่อาจถึงความเจริญ งอกงาม ไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้
๒. ภิกษุผู้ไม่มีหิริ ...
๓. ภิกษุผู้ไม่มีโอตตปปะ ...
๔. ภิกษุผู้เกียจคร้าน ...
๕. ภิกษุผู้มีปัญญาทรมาม เป็นผู้ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรง ไม่อาจถึงความเจริญ งอกงาม ไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นผู้ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรง ไม่อาจถึงความเจริญ งอกงาม ไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้
ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เป็นผู้มีความเคารพ มีความยำเกรง อาจถึงความเจริญ งอกงาม ไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุผู้มีศรัทธา เป็นผู้มีความเคารพ มีความยำเกรง อาจถึงความเจริญ งอกงาม ไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้
๒. ภิกษุผู้มีหิริ ...
๓. ภิกษุผู้มีโอตตปปะ ...

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๑. เสขพลวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๔. ภิกษุผู้ปรารถนาความเพียร ...

๕. ภิกษุผู้มีปัญญา เป็นผู้มีความเคารพ มีความยำเกรง อาจถึงความเจริญ งามงาม ไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นผู้มีความเคารพ มีความยำเกรง อาจถึงความเจริญ งามงาม ไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้

หุติยอถรรพสูตรที่ ๑๐ จบ

เสขพลวรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สังฆิตตสูตร

๓. ทุกขสูตร

๕. ลีกขาสูตร

๗. กามสูตร

๙. ปฐมอถรรพสูตร

๒. วิตถตสูตร

๔. ยถาภตสูตร

๖. สมابัตติสูตร

๘. จวนสูตร

๑๐. หุติยอถรรพสูตร

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๒. พลวรรค ๑. อนนุสสุตสูตร

๒. พลวรรค

หมวดว่าด้วยพละ

๑. อนนุสสุตสูตร

ว่าด้วยธรรมที่ไม่เคยสดับมาก่อน

[๑๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เราได้บรรลุถึงบารมีอันเป็นที่สุดด้วยปัญญาอันยิ่งในธรรมทั้งหลายที่ไม่เคยสดับมาก่อน^๑ จึงปฏิญาณได้ กำล้างของตถาคต ๕ ประการนี้ ที่ตถาคตมีแล้วเป็นเหตุให้ปฏิญาณฐานะที่องอาจ^๒ บันลือสีหนาท^๓ ประกาศพรหมจักร^๔ ในบริษัท^๕

กำล้างของตถาคต ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สัทธาพละ (กำล้างคือศรัทธา)
๒. หิริพละ (กำล้างคือหิริ)

เชิงอรรถ :

^๑ ธรรมทั้งหลายที่ไม่เคยสดับมาก่อน ในที่นี้หมายถึงอริยสัง ๔ (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๑/๔)

^๒ ฐานะที่องอาจ (อาสกะ) อรรถกถาอธิบายว่า หมายถึงฐานะที่ประเสริฐที่สุด ที่สูงสุด หรือฐานะของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุดในปางก่อน

อนึ่ง คำว่า อาสกะ มาจากคำว่า อุสกะ ซึ่งเป็นชื่อของโคจำฝูงของโคจำนวนมากตั้ง ๑๐๐ ตัว ๑,๐๐๐ ตัว ๑๐๐ คอก ๑,๐๐๐ คอก มีสีขา นาดู มีกำลังสามารถนำภาระหนักยิ่งไปได้ ยืนหยัดด้วยเท้าทั้ง ๔ ไม่หวั่นไหวต่อเสียงฟาร้องตั้ง ๑๐๐ ครั้ง พระตถาคตเปรียบเหมือนโคอุสกะ คือประทับยืนขมบริษัททั้ง ๘ ได้อย่างมั่นคงด้วยพระบาท(ฐานะ)คือเวสสารชชญาณ ๔ ประการ ไม่มีปัจจัยามิตรใดในโลกและเทวโลกที่สามารถทำให้พระองค์หวั่นไหวได้ (อง.จตุกก.อ. ๒/๘/๒๘๓, อง.ทสก.อ. ๓/๒๑/๓๒๖)

^๓ บันลือสีหนาท หมายถึงตรัสพระวาจาด้วยท่าที่ที่องอาจตั้งพยาราชสีห์ไม่ทรงหวั่นเกรงผู้ใดเพราะทรงมั่นพระทัยในศีล สมานธิ และปัญญาของพระองค์ (ที.สี.ฐีกา ๔๐๓/๔๓๒)

^๔ พรหมจักร หมายถึงธรรมจักรอันประเสริฐ ยอดเยี่ยม บริสุทธิ์ มี ๒ ประการ คือ (๑) ปฏิเวธญาณ ได้แก่ ญาณที่แสดงถึงพระปัญญาคุณของพระพุทธเจ้า (๒) เทสนาญาณ ได้แก่ ญาณที่แสดงถึงพระมหากรุณาคุณของพระพุทธเจ้า ญาณทั้ง ๒ นี้ ชื่อว่าโอรสญาณ(ญาณส่วนพระองค์)มีเฉพาะพระพุทธเจ้าทั้งหลายเท่านั้น ไม่มีแก่คนทั่วไป (อง.จตุกก.อ. ๒/๘/๒๘๔-๒๘๕, อง.ทสก.อ. ๓/๒๑/๓๒๗)

^๕ บริษัท หมายถึงหมู่, คณะ, ที่ประชุม ในที่นี้หมายถึงบริษัท ๘ คือ (๑) ชัตตยบริษัท (๒) พรหมณบริษัท (๓) คหบดีบริษัท (๔) สมณบริษัท (๕) จาตุมหาราชิกาบริษัท (๖) ดาวดึงส์บริษัท(สวรรค์ชั้นที่ ๒ แห่งสวรรค์ ๖ ชั้น) (๗) มารบริษัท (๘) พรหมบริษัท (ที.สี.อ. ๔๐๓/๒๙๗, อง.ทสก.อ. ๓/๒๑/๓๒๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๑๕ }

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญญาภินิชาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๒. พลวรรค ๒. กุญสูตร

๓. โอดตปป์พะละ (กำลังคือโอดตปป์ปะ)

๔. วิริยพะละ (กำลังคือวิริยะ)

๕. ปัญญาพะละ (กำลังคือปัญญา)

ภิกษุทั้งหลาย กำลังของตถาคต ๕ ประการนี้แล ที่ตถาคตมีแล้วเป็นเหตุให้
ปฏิบัติญาณฐานะที่องอาจ บันลือสีหนาท ประกาศพรหมจักรในบริษัท

อนนุสสุตสูตรที่ ๑ จบ

๒. กุญสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นยอดเหมือนยอดเรือน

[๑๒] ภิกษุทั้งหลาย เสขพะละ^๑ ๕ ประการนี้

เสขพะละ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สัทธาพะละ

๒. หิริพะละ

๓. โอดตปป์พะละ

๔. วิริยพะละ

๕. ปัญญาพะละ

ภิกษุทั้งหลาย เสขพะละ ๕ ประการนี้แล พละที่เป็นเลิศ เป็นที่รวม เป็นศูนย์
รวมแห่งเสขพะละ ๕ ประการนี้ คือ ปัญญาพะละ

ภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่เป็นเลิศ เป็นที่รวม เป็นศูนย์รวมแห่งเรือนยอด คือยอด
เรือน แม้ฉันใด พละที่เป็นเลิศ เป็นที่รวม เป็นศูนย์รวมแห่งเสขพะละ ๕ ประการนี้
คือปัญญาพะละ ฉะนั้นเหมือนกันแล

เพราะเหตุนี้แล เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า 'เราทั้งหลายจักเป็น
ผู้ประกอบด้วยสัทธาพะละ... หิริพะละ ... โอดตปป์พะละ ... วิริยพะละ ... ปัญญาพะละ
อันเป็นเสขพะละ' ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล

กุญสูตรที่ ๒ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๑ (สังฆิตตสูตร) หน้า ๑ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า :๑๖ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๒. พลวรรค ๔. วิตถตสูตร

๓. สังขิตตสูตร

ว่าด้วยผละโดยย่อ

[๑๓] ภิกษุทั้งหลาย ผละ ๕ ประการนี้

ผละ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สัทธาผละ	๒. วิริยผละ
๓. สติผละ (กำลังคือสติ)	๔. สมာธิผละ (กำลังคือสมาธิ)
๕. ปัญญาผละ	

ภิกษุทั้งหลาย ผละ ๕ ประการนี้แล

สังขิตตสูตรที่ ๓ จบ

๔. วิตถตสูตร

ว่าด้วยผละโดยพิสดาร

[๑๔] ภิกษุทั้งหลาย ผละ ๕ ประการนี้

ผละ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สัทธาผละ	๒. วิริยผละ
๓. สติผละ	๔. สมာธิผละ
๕. ปัญญาผละ	

สัทธาผละ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีศรัทธา คือเชื่อปัญญาเครื่องตรัสรู้ของ
ตถาคตว่า 'แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้
ด้วยพระองค์เองโดยชอบ เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดี รู้แจ้งโลก เป็น
สารถิ์ฝึกผู้ที่ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
เป็นพระพหูเจ้ เป็นพระผู้มีพระภาค' นี้เรียกว่า สัทธาผละ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๒. พลวรรค ๔. วิตถตสูตร

วิริยพละ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ปรารถนาความเพียร เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิด มีความเข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ นี้เรียกว่า วิริยพละ

สติพละ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีสติ คือประกอบด้วยสติปัญญาเป็นเครื่องรักษาตนอย่างยิ่ง ระลึกถึงสิ่งที่ทำค่าที่พูดแมนานได้ นี้เรียกว่า สติพละ

สมาธิพละ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้สังัดจากกาม และอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีวิตกวิจารณ์ มีปีติและสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่ เพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับไป บรรลุตติยฌานมีความผ่องใสในภายใน มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น๑ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ มีแต่ปีติและสุขเกิดจากสมาธิอยู่ เพราะปีติจางคลายไป เป็นผู้มีอุเบกขา มีสติ สัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย บรรลุตติยฌานที่พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญว่า 'ผู้มีอุเบกขา มีสติ อยู่เป็นสุข' เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะโสมนัสโทมนัสดับไปก่อนแล้ว บรรลุดตตฌานที่ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิเพราะอุเบกขาอยู่ นี้เรียกว่า สมาธิพละ

ปัญญาพละ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีปัญญา คือประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็นทั้งความเกิดและความดับอันเป็นอริยะ ขำแรกก็เลสให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ นี้เรียกว่า ปัญญาพละ

ภิกษุทั้งหลาย พละ ๕ ประการนี้แล

วิตถตสูตรที่ ๔ จบ

เชิงอรรถ :

- ๑ ภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น แปรจากบาลีว่า "เจตโส เอกโกทิกาว" คำว่า เอกโกทิกาว เป็นชื่อของสมาธิ ทุตติยฌาน ชื่อว่า เอกโกทิกาว เพราะทำสมาธิที่ชื่อว่า เอกโกทิกาว นี้ให้เจริญขึ้น พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น" เพราะสมาธินี้มีแก่จิตเท่านั้น ไม่มีแก่สัตว์ ไม่มีแก่ชีวะ (วิ.อ. ๑/๑๑/๑๔๓-๑๔๔)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๑๘ }

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๒. พลวรรค ๕. ทัญญัพพสูตร

๕. ทัญญัพพสูตร

ว่าด้วยธรรมที่พึงเห็น

[๑๕] ภิกษุทั้งหลาย พละ ๕ ประการนี้

พละ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัทธาพละ	๒. วิริยพละ
๓. สติพละ	๔. สมาธิพละ
๕. ปัญญาพละ	

ภิกษุทั้งหลาย พึงเห็นสัทธาพละได้ที่ไหน

พึงเห็นได้ในโสตาปัตตติยัคคะ^๑ พึงเห็นสัทธาพละได้ที่นี้

พึงเห็นวิริยพละได้ที่ไหน

พึงเห็นได้ในสัมมปปธาน ๔^๒ พึงเห็นวิริยพละได้ที่นี้

พึงเห็นสติพละได้ที่ไหน

พึงเห็นได้ในสติปัญฐาน ๔^๓ พึงเห็นสติพละได้ที่นี้

พึงเห็นสมาธิพละได้ที่ไหน

เชิงอรรถ :

^๑ โสตาปัตตติยัคคะ (องค์เครื่องบรรลโสตา) เป็นคุณสมบัติของพระโสตาบัน ๔ ประการ ดู ส.ม. ๑๙/๑๐๑๓/๓๑๕, ข.ป. ๓๑/๑๙๔/๒๒๗, ๑๙๕/๒๒๘, ๑๙๖/๒๓๐

^๒ สัมมปปธาน ๔ ประการ คือ (๑) สังวรปธาน เพียรระวังบาปอกุศลธรรมมิให้เกิดขึ้น (๒) ปหานปธาน เพียรกำจัดบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว (๓) ภาวนापธาน เพียรทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น (๔) อนรัคขนาปธาน เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่นและเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๕/๕) และดู ที.ปา.๑๑/๓๐๖/๑๙๘, อง.จตุกก. (แปล) ๒๑/๖๙/๑๑๔-๑๑๕, อภิ.วิ. (แปล) ๓๕/๓๙๐/๓๒๘, ๔๐๘/๓๓๓, ๔๒๗/๓๓๘

^๓ สติปัญฐาน ๔ ประการ คือ (๑) กายานุปัสสนา (๒) เวทนานุปัสสนา (๓) จิตตานุปัสสนา (๔) ธัมมานุปัสสนา (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๕/๕) และดู ที.ม.๑๐/๒๘๙/๑๘๕-๑๘๖, ๓๗๒-๓๗๔/๒๕๘, อง.จตุกก. (แปล) ๒๑/๒๗๔/๓๙๐, อภิ.วิ. (แปล) ๓๕/๓๕๕/๓๐๖, ๓๗๔/๓๑๙

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๒. พลวรรค ๖. ปุณกฎสูตร

พึงเห็นได้ในฉาน ๔^๑ พึงเห็นสมาธิพละได้ที่นี่
 พึงเห็นปัญญาพละได้ที่ไหน
 พึงเห็นได้ในอริยสัจ ๔^๒ พึงเห็นปัญญาพละได้ที่นี่
 ภิกษุทั้งหลาย พละ ๕ ประการนี้แล

หัตถ์พพสูตรที่ ๕ จบ

๖. ปุณกฎสูตร

ว่าด้วยกำลังที่เป็นยอด

[๑๖] ภิกษุทั้งหลาย พละ ๕ ประการนี้

พละ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สัทธาพละ	๒. วิริยพละ
๓. สติพละ	๔. สมาธิพละ
๕. ปัญญาพละ	

ภิกษุทั้งหลาย พละ ๕ ประการนี้แล พละที่เป็นเลิศ เป็นที่รวม เป็นศูนย์รวม
 แห่งพละ ๕ ประการนี้ คือปัญญาพละ

ภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่เป็นเลิศ เป็นที่รวม เป็นศูนย์รวมแห่งเรือนยอด คือยอด
 เรือน แม้ฉันท พละที่เป็นเลิศ เป็นที่รวม เป็นศูนย์รวมแห่งเสขพละ ๕ ประการนี้
 คือปัญญาพละ ฉะนั้นเหมือนกันแล

ปุณกฎสูตรที่ ๒ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ฉาน หมายถึง ปฐมฉาน ม้องค์ ๕ คือ วิตก วิจาร ปีติ สุข เอกกัคคตา **ทุติยฉาน** ม้องค์ ๓ คือ ปีติ สุข
 เอกกัคคตา **ตติยฉาน** ม้องค์ ๒ คือ สุข เอกกัคคตา และ **จตตฉาน** ม้องค์ ๒ คือ อุเบกขา เอกกัคคตา
 (ม.ม. ๑๒/๘๒/๕๕-๕๕, อภ.วิ. (แปล) ๓๕/๖๒๓/๔๑๓)

^๒ ดู วิ.ม. ๔/๑๔-๑๕/๑๔-๑๕, ส.ม. ๑๙/๑๐๘๑/๓๖๗-๓๖๙, อภ.วิ. (แปล) ๓๕/๑๘๙/๑๖๓

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๒. พลวรรค ๘. ทุตติยหิตสูตร

๗. ปฐมหิตสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูล สูตรที่ ๑

[๑๗] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อ
เกื้อกูลตน ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยศีล
๒. ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสมาธิ แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วย
สมาธิ
๓. ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อม
ด้วยปัญญา
๔. ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติ แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วย
วิมุตติ
๕. ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสสนะ (ความรู้ความเห็นใน
วิมุตติ) แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสสนะ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อ
เกื้อกูลตน ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น

ปฐมหิตสูตรที่ ๗ จบ

๘. ทุตติยหิตสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูล สูตรที่ ๒

[๑๘] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อ
เกื้อกูลผู้อื่น ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตน

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ตนเองไม่เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล แต่ชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยศีล
๒. ตนเองไม่เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสมาธิ แต่ชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วย
สมาธิ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๒. พลวรรค ๙. ตติยหิตสูตร

๓. ตนเองไม่เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา แต่ชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยปัญญา

๔. ตนเองไม่เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติ แต่ชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติ

๕. ตนเองไม่เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสสนะ แต่ชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสสนะ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตน

หุติยหิตสูตรที่ ๘ จบ

๙. ตติยหิตสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูล สูตรที่ ๓

[๑๙] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ชื่อว่าไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตน ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ตนเองไม่เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล และไม่ชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยศีล

๒. ตนเองไม่เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสมาธิ และไม่ชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยสมาธิ

๓. ตนเองไม่เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา และไม่ชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยปัญญา

๔. ตนเองไม่เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติ และไม่ชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติ

๕. ตนเองไม่เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสสนะ และไม่ชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสสนะ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ชื่อว่าไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตน ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น

ตติยหิตสูตรที่ ๙ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๒. พลวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๑๐. จตตถहितสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูล สูตรที่ ๔

[๒๐] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ชื่อว่าปฏิบัติ
เพื่อเกื้อกูลตน และปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น

ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล และชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยศีล
๒. ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสมาธิ และชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยสมาธิ
๓. ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา และชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยปัญญา
๔. ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติ และชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติ
๕. ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสสนะ และชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสสนะ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อ
เกื้อกูลตน และปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น

จตตถहितสูตรที่ ๑๐ จบ

พลวรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อนนุสสุตสูตร	๒. กุญสูตร
๓. สังฆิตตสูตร	๔. วิตถตสูตร
๕. ทัญญัพพสูตร	๖. ปนกุญสูตร
๗. ปฐมहितสูตร	๘. ทุตยहितสูตร
๙. ตติยहितสูตร	๑๐. จตตถहितสูตร

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๓. ปัญจคิกวรรค ๑. ปฐมอการวสูตร

๓. ปัญจคิกวรรค

หมวดว่าด้วยการเจริญสมาธิที่ประกอบด้วยองค์ ๕

๑. ปฐมอการวสูตร

ว่าด้วยความไม่เคารพ สูตรที่ ๑

[๒๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย

๑. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรง ไม่มีความประพฤติเสมอภาคในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย จักบำเพ็ญอภิสมาจาริกธรรม^๑ให้บริบูรณ์ได้

๒. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุไม่บำเพ็ญอภิสมาจาริกธรรมให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญเสขธรรม^๒ให้บริบูรณ์ได้

๓. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุไม่บำเพ็ญเสขธรรมให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญศีลทั้งหลาย^๓ให้บริบูรณ์ได้

๔. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุไม่บำเพ็ญศีลทั้งหลายให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญสัมมาทิฏฐิ^๔ให้บริบูรณ์ได้

เชิงอรรถ :

^๑ อภิสมาจาริกธรรม หมายถึงอภิสมาจาริกศีล คือ ศีลที่บัญญัติว่าด้วยเรื่องวัตรอันเป็นระเบียบปฏิบัติ ขนบธรรมเนียมขั้นสูง ได้แก่ ชั้นธกวัตร ๘๒ มหาวัตร ๑๔ เช่น เจตียังคณวัตร (ระเบียบปฏิบัติที่ลานพระเจดีย์) โภชียังคณวัตร (ระเบียบปฏิบัติที่ลานต้นโพธิ์) อุปัชฌายวัตร (ระเบียบปฏิบัติที่สัททริหาริก ฟังปฏิบัติต่อพระอุปัชฌาย์) อจารยวัตร (ระเบียบปฏิบัติที่อันเดวาสกฟังปฏิบัติต่ออาจารย์) ชั้นดาชวัตร (ระเบียบปฏิบัติที่เรือนไฟ) อุโปสถาคารวัตร (ระเบียบปฏิบัติที่โรงอุโบสถ) (อง.ปญจก. อ.๓/๒๑/๖, วิ.อ. ๑/๑๖๕/๔๔๓) และดู วิ.จ. ๖/๕๑/๖๓, ๗๕-๘๒/๑๐๐-๑๐๕, วิ.จ. ๗/๓๕๖-๓๘๒/๑๕๓-๑๙๓ ตามนัย สารคดี.ฎีกา ๒/๑๖๕/๒๔๑-๒๔๒

^๒ เสขธรรม ในที่นี้หมายถึงเสขปณณัตติศีลกล่าวคือศีลบัญญัติที่ว่าด้วยเสขยวัตร(ระเบียบปฏิบัติที่ฟังศึกษา) (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๑/๖, อง.ฉก.อ. ๓/๖๕-๖๗/๑๕๑, อง.ฉก.ฎีกา ๓/๖๕-๖๗/๑๗๕)

^๓ ศีลทั้งหลาย ในที่นี้หมายถึงมหาศีล ๔ ได้แก่ ปาราชิก ๔ (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๑/๖) และดู อง.ติก. (แปล) ๒๐/๘๗/๓๑๓, อง.ติก.อ. ๒/๘๗/๒๔๑, อง.ติก.ฎีกา ๒/๘๗/๒๓๔ ประกอบ

^๔ สัมมาทิฏฐิ ในที่นี้หมายถึงวิวิสสนาสัมมาทิฏฐิ (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๑/๖)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๓. ปัญจังคิกวรรค ๒. ทุตติยอการวสูตร

๕. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุไม่บำเพ็ญสัมมาทิฐิให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญ
สัมมาสมาธิ^๑ให้บริบูรณ์ได้

ภิกษุทั้งหลาย

๑. เป็นไปได้ที่ภิกษุมีความเคารพ มีความยำเกรง มีความประพฤดิ
เสมอภาคในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย จักบำเพ็ญอภิสมาจาริกธรรม
ให้บริบูรณ์ได้
๒. เป็นไปได้ที่ภิกษุบำเพ็ญอภิสมาจาริกธรรมให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญ
เสขธรรมให้บริบูรณ์ได้
๓. เป็นไปได้ที่ภิกษุบำเพ็ญเสขธรรมให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญศีล
ทั้งหลาย ให้บริบูรณ์ได้
๔. เป็นไปได้ที่ภิกษุบำเพ็ญศีลทั้งหลายให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญสัมมา-
ทิฐิให้บริบูรณ์ได้
๕. เป็นไปได้ที่ภิกษุบำเพ็ญสัมมาทิฐิให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญ
สัมมาสมาธิ ให้บริบูรณ์ได้

ปฐมอการวสูตรที่ ๑ จบ

๒. ทุตติยอการวสูตร

ว่าด้วยความไม่เคารพ สูตรที่ ๒

[๒๒] ภิกษุทั้งหลาย

๑. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรง ไม่มี
ความประพฤดิเสมอภาคในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย จักบำเพ็ญ
อภิสมาจาริกธรรมให้บริบูรณ์ได้

เชิงอรรถ :

^๑ สัมมาสมาธิ ในที่นี้หมายถึงมัคคสมาธิ สมาธิที่ช่วยให้ตรัสรู้ หรือสมาธิที่เป็นองค์แห่งมรรค มีชื่อเรียก
พิเศษว่า อนันตริกสมาธิ แปลว่า สมาธิที่ให้ผลต่อเนื่องไปทันที (ขุ.ขุ. ๒๕/๕/๖, ขุ.ส. ๒๕/๒๒๘/๓๗๗)
และหมายถึงผลสมาธิ หรือ อรหัตตผลสมาธิ ได้แก่ เจโตวิมุตติ ความหลุดพ้นด้วยกำลังจิตที่ประกอบด้วย
สมาธิ ซึ่งการปราบระคนลงได้ ทำให้หลุดพ้นจากกิเลสเครื่องผูกมัดทั้งหลายได้ (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๑/๖)

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๓. ปัญจังคิกวรรค ๒. ทุตติยอการวสูตร

๒. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุไม่บำเพ็ญอภิสมาจาริกธรรมให้บริบูรณ์แล้ว
จักบำเพ็ญเสขธรรมให้บริบูรณ์ได้
๓. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุไม่บำเพ็ญเสขธรรมให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญ
ศีลชั้นให้บริบูรณ์ได้
๔. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุไม่บำเพ็ญศีลชั้นให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญ
สมาธิชั้นให้บริบูรณ์ได้
๕. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุไม่บำเพ็ญสมาธิชั้นให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญ
ปัญญาชั้นให้บริบูรณ์ได้

ภิกษุทั้งหลาย

๑. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้มีความเคารพ มีความยำเกรง มีความประพฤติ
เสมอภาคในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย จักบำเพ็ญอภิสมาจาริกธรรม
ให้บริบูรณ์ได้
๒. เป็นไปได้ที่ภิกษุบำเพ็ญอภิสมาจาริกธรรมให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญ
เสขธรรมให้บริบูรณ์ได้
๓. เป็นไปได้ที่ภิกษุบำเพ็ญเสขธรรมให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญศีลชั้น
ให้บริบูรณ์ได้
๔. เป็นไปได้ที่ภิกษุบำเพ็ญศีลชั้นให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญสมาธิชั้น
ให้บริบูรณ์ได้
๕. เป็นไปได้ที่ภิกษุบำเพ็ญสมาธิชั้นให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญ
ปัญญาชั้นให้บริบูรณ์ได้

ทุตติยอการวสูตรที่ ๒ จบ

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๓. ปัญจจติกวรรค ๓. อุปกิเลสสูตร

๓. อุปกิเลสสูตร

ว่าด้วยความเศร้าหมอง

[๒๓] ภิกษุทั้งหลาย สิ่งเศร้าหมองแห่งทอง ๕ ประการ เป็นเหตุให้ทอง
เศร้าหมอง ไม่อ่อน ใช้การไม่ได้ ไม่ผุดผ่อง แดงง่าย ใช้งานไม่ได้ดี

สิ่งเศร้าหมองแห่งทอง ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เหล็ก	๒. โลหะ
๓. ดินุก	๔. ตะกั่ว
๕. เงิน	

ภิกษุทั้งหลาย สิ่งเศร้าหมองแห่งทอง ๕ ประการนี้แล เป็นเหตุให้ทอง
เศร้าหมอง ไม่อ่อน ใช้การไม่ได้ ไม่ผุดผ่อง แดงง่าย ใช้งานไม่ได้ดี

แต่เมื่อใด ทองพ้นจากสิ่งเศร้าหมอง ๕ ประการนี้แล้ว เมื่อนั้น ทองนั้น
ย่อมอ่อน ใช้การได้ ผุดผ่อง ไม่แดงง่าย ใช้งานได้ดี และช่างทองมุ่งหมายจะทำ
เครื่องประดับชนิดใด ๆ คือ แหวน ต่างหู สร้อยคอ หรือมาลัยทอง เครื่องประดับ
ชนิดนั้นย่อมอำนวยประโยชน์ให้เขาได้ ฉะนั้น

ความเศร้าหมองแห่งจิต ๕ ประการ เป็นเหตุให้จิตเศร้าหมอง ไม่อ่อน
ไม่เหมาะแก่การใช้งาน ไม่ผุดผ่อง ฟุ้งซ่าน ไม่ตั้งมั่นดีเพื่อความสันนิเวศ ฉะนั้น
เหมือนกัน

ความเศร้าหมองแห่งจิต ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. กามฉันทะ (ความพอใจในกาม)
๒. พยาบาท (ความคิดร้าย)
๓. ถีนมิทธะ (ความหดหู่และเชื่องซึม)
๔. อุทธัจจกุกกัจจะ (ความฟุ้งซ่านและร้อนใจ)
๕. วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย)

ความเศร้าหมองแห่งจิต ๕ ประการนี้แล เป็นเหตุให้จิตเศร้าหมอง ไม่อ่อน
ไม่เหมาะแก่การใช้งาน ไม่ผุดผ่อง ฟุ้งซ่าน ไม่ตั้งมั่นดีเพื่อความสันนิเวศ

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๓. ปัญจติการวรรค ๓. อุปกิเลสสูตร

แต่เมื่อใด จิตพ้นจากความเศร้าหมอง ๕ ประการนี้แล้ว เมื่อนั้น จิตนั้น ย่อมอ่อน เหมาะแก่การใช้งาน ผุดผ่อง ไม่ฟุ้งซ่าน ตั้งมั่นดีเพื่อความสิ้นอาสวะ และภิกษุจะโน้มจิตไปเพื่อทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งซึ่งธรรมที่ควรทำให้แจ้งด้วย ปัญญาอันยิ่งใด ๆ เมื่อมีเหตุ^๑ เธอย่อมบรรลุความเป็นผู้เหมาะสมที่จะประจักษ์ชัดใน ธรรมนั้น ๆ

ถ้าภิกษุนั้นหวังว่า 'เราพึงแสดงฤทธิ์ได้หลายอย่าง คือ คนเดียวแสดงเป็น หลายคนก็ได้ หลายคนแสดงเป็นคนเดียวก็ได้ แสดงให้ปรากฏ หรือให้หายไปก็ได้ ทะลุฝา กำแพง และภูเขาไปได้ไม่ติดขัดเหมือนไปในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้นหรือตกลงใน แผ่นดินเหมือนไปในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำโดยที่น้ำไม่แยกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้ นั่งขัดสมาธิเหาะไปในอากาศเหมือนนกบินไปก็ได้ ไขฝ่ามือลูบคลำดวงจันทร์ และ ดวงอาทิตย์ อันมีฤทธิ์มากมีอำนาจมากก็ได้ ใช้อำนาจทางกายไปจนถึงพรหมโลก ก็ได้' เมื่อมีเหตุ เธอย่อมบรรลุความเป็นผู้เหมาะสมที่จะประจักษ์ชัดในธรรมนั้น ๆ

ถ้าภิกษุนั้นหวังว่า 'เราพึงได้ยินเสียง ๒ ชนิด คือ เสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกลและอยู่ใกล้ ด้วยหุทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์' เมื่อมีเหตุ เธอย่อม บรรลุความเป็นผู้เหมาะสมที่จะประจักษ์ชัดในธรรมนั้น ๆ

ถ้าภิกษุนั้นหวังว่า 'เราพึงกำหนดรู้จิตของสัตว์และบุคคลอื่นได้ด้วยจิตของตน คือ จิตมีราคะก็รู้ว่ามิราคะ หรือปราศจากราคะก็รู้ว่าปราศจากราคะ จิตมีโทสะ ก็รู้ว่ามิโทสะ หรือปราศจากโทสะก็รู้ว่าปราศจากโทสะ จิตมีโมหะก็รู้ว่ามิโมหะ หรือ ปราศจากโมหะก็รู้ว่าปราศจากโมหะ จิตหตฺหุก็รู้ว่าหตฺหุ หรือฟุ้งซ่านก็รู้ว่าฟุ้งซ่าน จิตเป็นมหัคคตะ^๒ ก็รู้ว่าเป็นมหัคคตะ หรือไม่เป็นมหัคคตะก็รู้ว่าไม่เป็นมหัคคตะ

เชิงอรรถ :

^๑ **เมื่อมีเหตุ** แปลจากบาลีว่า สติ สติอายตเน (เมื่อมีเหตุแห่งสติ) หมายถึงฉานที่เป็นบาท (เครื่อง บรรล) กล่าวคืออุปเหตุแห่งอภิปัญญา

อีกนัยหนึ่ง หมายถึงอรหัตตผลเป็นเหตุแห่งอภิปัญญา ๖ ประการ หรือหมายถึงวิปัสสนาเป็นเหตุ แห่งอรหัตตผล แต่ในที่นี้หมายถึงเหตุคืออุปนิสัยแห่งการบรรลุคุณวิเศษนั้น ๆ (อง.ติก.อ. ๒/๑๐๒/๒๕๕, อง.จก.ฎีกา ๓/๗๑-๗๔/๑๗๕)

^๒ **จิตเป็นมหัคคตะ** หมายถึงจิตที่ถึงความใหญ่กล่าวคือรูปาวจรกุศลจิตและอรุปาวจรกุศลจิต เพราะสามารถ ขมกิลเลสได้ มีผลไพบูลย์และมีการสืบต่อยาวนาน หรือจิตที่ดำเนินไปด้วยฉันทะ วิริยะ จิตตะ และปัญญาที่ กว้างขวาง (ข.ป.อ. ๑/๑๐๔/๓๖๖, อภิ.สง.อ. ๑๒/๙๒) และดู อภิ.สง. (แปล) ๓๔/๑๖๐-๒๖๘/๕๗-๘๕

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๓. ปัญจกนิบาต ๓. อุปกิเลสสูตร

จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่าก็รู้ว่ามีจิตอื่นยิ่งกว่า หรือไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่าก็รู้ว่าไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า
จิตเป็นสมาธิก็รู้ว่า เป็นสมาธิ หรือไม่เป็นสมาธิก็รู้ว่าไม่เป็นสมาธิ จิตหลุดพ้นก็รู้ว่า
หลุดพ้น หรือไม่หลุดพ้นก็รู้ว่าไม่หลุดพ้น' เมื่อมีเหตุ เหยยอุมบรลลควมเป็นผู
เหมาะสมที่จะประจักษ์ชัดในธรรมนั้น ๆ

ถ้าภิกษุ นั้นหวังว่า 'เราพึงระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ คือ ๑ ชาติบ้าง
๒ ชาติบ้าง ๓ ชาติบ้าง ๔ ชาติบ้าง ๕ ชาติบ้าง ๑๐ ชาติบ้าง ๒๐ ชาติบ้าง
๓๐ ชาติบ้าง ๔๐ ชาติบ้าง ๕๐ ชาติบ้าง ๑๐๐ ชาติบ้าง ๑,๐๐๐ ชาติบ้าง
๑๐๐,๐๐๐ ชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏ์เป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏฏ์^๑เป็นอัน มาก
บ้าง ตลอดสังวัฏฏ์และวิวัฏฏ์เป็นอันมากบ้างว่า ในภพโน้น เรามีชื่ออย่างนั้น
มีตระกูล มีวรรณะ มีอาหาร เสวยสุขทุกข์ และมีอายุอย่างนั้น ๆ จุตจากภพนั้น
ก็ไปเกิดในภพโน้น แมในภพนั้น เราก็มี่ชื่ออย่างนั้น มีตระกูล มีวรรณะ มีอาหาร
เสวยสุขทุกข์ และมีอายุอย่างนั้น ๆ จุตจากภพนั้นจึงมาเกิดในภพนี้ เราพึงระลึกชาติ
ก่อนได้หลายชาติ พรอมทั้งลักษณะทั่วไปและชีวประวัติอย่างนี้' เมื่อมีเหตุ เหยยอุม
บรลลควมเป็นผูเหมาะสมที่จะประจักษ์ชัดในธรรมนั้น ๆ

ถ้าภิกษุ นั้นหวังว่า 'เราพึงเห็นหมูสัตว์ผู้กำลังจติ กำลังเกิดทั้งชั้นต่ำและชั้นสูง
งามและไม่งาม เกิดดีและเกิดไม่ดีด้วยตาทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ พึงรู้ชัดถึง
หมูสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า 'หมูสัตว์ที่ประกอบกายทุจริต วจีทุจริต และมโนทุจริต
กล่าวร้ายพระอรียะ มีความเห็นผิด ชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นผิด พวกเขา
หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในอบาย ทุคติ วินิบาต นรก แต่หมูสัตว์ที่ประกอบ
กายสุจริต วจีสุจริต และมโนสุจริต ไม่ว่าร้ายพระอรียะ มีความเห็นชอบ ชักชวน
ผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นชอบ พวกเขาหลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลก
สวรรค์ เราพึงเห็นหมูสัตว์ผู้กำลังจติ กำลังเกิดทั้งชั้นต่ำและชั้นสูง งามและไม่งาม

เชิงอรรถ :

^๑ **สังวัฏฏ์** หมายถึงกับฝ่ายเสื่อม คือช่วงระยะเวลาที่โลกกำลังพินาศ **วิวัฏฏ์** หมายถึงกับฝ่ายเจริญ คือ
ช่วงระยะเวลาที่โลกกลับฟื้นขึ้นมาใหม่ (ตามนัย วิ.อ. ๑/๑๒/๑๕๘)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๒๙ }

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๓. ปัญจกนิบาต ๔. ทุสสีลสูตร

เกิดดีและเกิดไม่ดีด้วยตาทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ ฟังรู้ชัดถึงหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมอย่างนี้แล' เมื่อมีเหตุ เธอย่อมบรรลุความเป็นผู้เหมาะสมที่จะประจักษ์ชัดในธรรมนั้น ๆ

ถ้าภิกษุนั้นหวังว่า 'เราพึงทำให้แจ่มแจ้งโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน' เมื่อมีเหตุ เธอย่อมบรรลุความเป็นผู้เหมาะสมที่จะประจักษ์ชัดในธรรมนั้น ๆ

อุปกิเลสสูตรที่ ๓ จบ

๔. ทุสสีลสูตร

ว่าด้วยโทษแห่งความทุศีลและคุณแห่งความมีศีล

[๒๔] ภิกษุทั้งหลาย สัมมาสมาธิของบุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติ^๑ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อสัมมาสมาธิไม่มี ยถาภูตญาณทัสสนะ^๒ ของบุคคลผู้มีสัมมาสมาธิวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อ ยถาภูตญาณทัสสนะ^๓ ไม่มี นิพพิทา^๔ และวิราคะ^๕ ของบุคคลผู้มี ยถาภูตญาณทัสสนะ^๖ วิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อ นิพพิทาและวิราคะ^๗ ไม่มี วิมุตติญาณทัสสนะ^๘ ของบุคคลผู้มี นิพพิทาและวิราคะ^๙ วิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว สัมมาสมาธิของบุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติ^{๑๐} ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อสัมมาสมาธิไม่มี ยถาภูตญาณทัสสนะ^{๑๑} ของบุคคลผู้มีสัมมาสมาธิวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อ ยถาภูตญาณทัสสนะ^{๑๒} ไม่มี นิพพิทาและวิราคะ^{๑๓} ของบุคคลผู้มี ยถาภูตญาณทัสสนะ^{๑๔}

เชิงอรรถ :

- ^๑ ยถาภูตญาณทัสสนะ หมายถึงตรณวิปัสสนา คือ วิปัสสนาที่อ่อนกำลัง ที่มีนามรูปปริเฉทญาณ (ญาณกำหนดจำแนกรูปและนาม คือรู้สิ่งทั้งหลายว่า อะไรเป็นรูปธรรม อะไรเป็นนามธรรม) เป็นต้น เป็นความรู้ชัดต่อที่ตัดแยกระหว่างความเป็นปุถุชนกับความเป็นอริยบุคคล ยังไม่ใช่ความรู้ขั้นสุดท้าย (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๔/๗, อง.จก.อ. ๓/๕๐/๑๒๙)
- ^๒ นิพพิทา หมายถึงพลวิปัสสนา (วิปัสสนาที่มีพลัง) (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๔/๗)
- ^๓ วิราคะ หมายถึงอริยมรรค (อง.ปญจก.อ.๓/๒๔/๗)
- ^๔ วิมุตติญาณทัสสนะ เป็นความรู้ขั้นสุดท้าย แยกอธิบายว่า วิมุตติ หมายถึงผลวิมุตติ ได้แก่ อรหัตตผล ยถาภูตญาณทัสสนะ หมายถึงปัจจเวกขณะญาณ (ญาณหยั่งรู้ ด้วยการพิจารณาทบทวนมรรคผล กิเลสที่ละได้แล้ว) (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๔/๗, อง.จก.อ. ๓/๕๐/๑๒๙)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๓. ปัญจคิกวรรค ๕. อนุคคหิตสูตร

วิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อนิพพิทาและวิราคะไม่มี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีนิพพิทาและวิราคะวิบัติชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เปรียบเหมือนต้นไม้ที่มีกิ่งและใบวิบัติ สะเก็ด เปลือก กระทบ แม่แก่นของต้นไม้ นั้น ย่อมไม่ถึงความบริบูรณ์

ภิกษุทั้งหลาย สัมมาสมาธิของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อสัมมาสมาธิมี ยถาภูตญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสัมมาสมาธิ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะมี นิพพิทาและวิราคะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยยถาภูตญาณทัสสนะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อนิพพิทาและวิราคะมี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาและวิราคะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์

สัมมาสมาธิของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อสัมมาสมาธิมี ยถาภูตญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสัมมาสมาธิ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะมี นิพพิทาและวิราคะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยยถาภูตญาณทัสสนะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อนิพพิทาและวิราคะมี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาและวิราคะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เปรียบเหมือนต้นไม้ที่มีกิ่งและใบสมบูรณ์ สะเก็ด เปลือก กระทบ แม่แก่นของต้นไม้ นั้น ย่อมถึงความบริบูรณ์

ทุสสีลสูตรที่ ๔ จบ

๕. อนุคคหิตสูตร

ว่าด้วยธรรมสนับสนุนสัมมาทิฐิ

[๒๕] ภิกษุทั้งหลาย สัมมาทิฐิ^๑อันองค์ ๕ สนับสนุนแล้ว ย่อมมีเจโต-วิมุตติเป็นผล มีเจโตวิมุตติ^๒เป็นผลานิสงส์ และมีปัญญาวิมุตติ^๓เป็นผล มีปัญญาวิมุตติเป็นผลานิสงส์

เชิงอรรถ :

^๑ สัมมาทิฐิ ในที่นี้หมายถึงวิบัสสนาสัมมาทิฐิ แต่ในอรรถกถามีขณินิกายอธิบายว่าหมายถึงอรรถดัตตมคค-สัมมาทิฐิ (ม.ม.อ. ๒/๔๕๒/๒๕๔, อัง.ปญจก.อ. ๓/๒๕/๗, อัง.ปญจก.ฐีกา ๓/๒๕/๙)

^๒ เจโตวิมุตติ ในที่นี้หมายถึงมคคสมาธิและผลสมาธิ (อัง.ทก.อ. ๒/๘๘/๖๒, อัง.ปญจก.อ.๓/๒๕/๗)

^๓ ปัญญาวิมุตติ ในที่นี้หมายถึงผลญาณ ได้แก่ ผลปัญญาที่ ๔ กล่าวคืออรรถดัตตผลปัญญา (อัง.ทก.อ. ๒/๘๘/๖๒, อัง.ปญจก.อ. ๓/๒๕/๗, อัง.ปญจก.ฐีกา ๓/๒๕/๑๐)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๓. ปัญจคิกวรรค ๖. วิมุตตายนสูตร

องค์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ศีล^๑

๒. สุตตะ^๒

๓. สากัจฉา^๓

๔. สมณะ^๔

๕. วิปัสสนา^๕

ภิกษุทั้งหลาย สัมมาทิฐิอันองค์ ๕ นี้แล สนับสนุนแล้ว ย่อมมีเจโตวิมุตติเป็นผล มีเจโตวิมุตติเป็นผลานิสงส์ และมีปัญญาวิมุตติเป็นผล มีปัญญาวิมุตติเป็นผลานิสงส์

อนุคคหิตสูตรที่ ๕ จบ

๖. วิมุตตายนสูตร

ว่าด้วยเหตุแห่งวิมุตติ

[๒๖] ภิกษุทั้งหลาย เหตุแห่งวิมุตติ ๕ ประการนี้ ซึ่งเป็นเหตุให้จิตของภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ ที่ยังไม่หลุดพ้น ย่อมหลุดพ้น อาสวะที่ยังไม่สิ้นไป ย่อมถึงความสิ้นไป หรือเธอย่อมบรรลุธรรมอันเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยมที่ยังไม่ได้บรรลุ

เชิงอรรถ :

^๑ ศีล ในที่นี้หมายถึงปาริสุทธิศีล ๔ ซึ่งเป็นพื้นฐานแห่งการบรรลุลอริยมรรค (ม.ม.อ.๒/๔๕๒/๒๕๔, อจ. ปญจก.ฐีกา ๓/๒๕/๑๐)

^๒ สุตตะ ในที่นี้หมายถึงการฟังธรรมที่เป็นสัปปายะ (อจ.ปญจก.ฐีกา ๓/๒๕/๑๐)

^๓ สากัจฉา ในที่นี้หมายถึงการสนทนาบอกความเป็นไปแห่งจิตของตน (ม.ม.อ.๒/๔๕๒/๒๕๔, อจ. ปญจก.ฐีกา ๓/๒๕/๑๐)

^๔ สมณะ ในที่นี้หมายถึงสมาบัติ ๘ ที่เป็นพื้นฐานแห่งวิปัสสนา (อจ.ปญจก.ฐีกา ๓/๒๕/๑๐)

^๕ วิปัสสนา ในที่นี้หมายถึงอนุปัสสนา ๗ ประการ คือ อนิจจานุปัสสนา ทุกขานุปัสสนา อนัตตานุุปัสสนา นิพพิทานุปัสสนา วิราคานุุปัสสนา นิโรธานุปัสสนา และปฏินิสสังคานุปัสสนา
องค์ ๕ ประการนี้เปรียบเหมือนกระบวนการปลูกมะม่วง คือ
ศีล เปรียบเหมือนการทารองนารอบต้นไม้ เพราะเป็นมูลเหตุให้สัมมาทิฐิเจริญ
สุตตะ เปรียบเหมือนการรดน้ำให้เหมาะแก่เวลา เพราะเพิ่มพูนภาวนา
สากัจฉา เปรียบเหมือนการตัดแต่งกิ่ง เพราะนำความยุ่งยากแห่งภาวนาออกไปได้
สมณะ เปรียบเหมือนการทำทานบิณฑบาตให้แข็งแรง เพราะทำภาวนาให้มั่นคงยิ่งขึ้น
วิปัสสนา เปรียบเหมือนการใช้จอบขุดราก เพราะขุดรากตัณหา มานะ และทิฐิได้
(ม.ม.อ.๒/๔๕๒/๒๕๔, อจ.เอกก.ฐีกา ๑/๑๑/๙๓, อจ.ปญจก.ฐีกา ๓/๒๕/๙-๑๒)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปัญญาสภ]

๓. ปัญจังคิกวรรค ๖. วิมุตตตายตนสูตร

เหตุแห่งวิมุตติ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ศาสดาหรือเพื่อนพรหมจรรย์ผู้ตั้งอยู่ในฐานะครูบางรูปแสดงธรรม๑ แก่ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เธอรู้แจ้งอรรถ๒ รู้แจ้งธรรมในธรรม๓นั้น ตามที่ศาสดาหรือเพื่อนพรหมจรรย์ผู้ตั้งอยู่ในฐานะครูบางรูปแสดง แก่เธอ เมื่อเธอรู้แจ้งอรรถรู้แจ้งธรรม ย่อมเกิดปราโมทย์ เมื่อมี ปราโมทย์ ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจมีปีติ กายย่อมสงบ เธอมีกายสงบ ย่อมได้รับสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น นี่เป็นเหตุแห่งวิมุตติประการ ที่ ๑ ซึ่งเป็นเหตุให้จิตของภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศ กายและใจอยู่ ที่ยังไม่หลุดพ้น ย่อมหลุดพ้น อาสวะที่ยังไม่สิ้นไป ย่อมถึงความสิ้นไป หรือเธอย่อมบรรลุธรรมอันเป็นแดนเกษมจาก โยคะอันยอดเยี่ยมที่ยังไม่ได้บรรล
๒. ศาสดาหรือเพื่อนพรหมจรรย์ผู้ตั้งอยู่ในฐานะครูบางรูปไม่ได้แสดงธรรม แก่ภิกษุ แต่ภิกษุแสดงธรรมตามที่ตนได้สดับมาตามที่ตนได้เรียน มาแก่ผู้อื่นโดยพิสดาร เธอรู้แจ้งอรรถรู้แจ้งธรรมในธรรมนั้นตามที่ภิกษุแสดงธรรมตามที่ตนได้สดับมาตามที่ตนได้เรียนมาแก่ผู้อื่นโดย พิสดาร เมื่อเธอรู้แจ้งอรรถรู้แจ้งธรรม ย่อมเกิดปราโมทย์ เมื่อมี ปราโมทย์ ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจมีปีติ กายย่อมสงบ เธอมีกายสงบ ย่อมได้รับสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น นี่เป็นเหตุแห่งวิมุตติประการ ที่ ๒ ซึ่งเป็นเหตุให้จิตของภิกษุผู้ไม่ประมาท ฯลฯ หรือเธอย่อม บรรลุธรรมอันเป็นแดนเกษมจาก โยคะอันยอดเยี่ยมที่ยังไม่ได้บรรล
๓. ศาสดาหรือเพื่อนพรหมจรรย์ผู้ตั้งอยู่ในฐานะครูบางรูปไม่ได้แสดงธรรม แก่ภิกษุ แม้ภิกษุก็ได้แสดงธรรมตามที่ตนได้สดับมาตามที่ตนได้เรียนมา แก่ผู้อื่นโดยพิสดาร แต่ภิกษุสาธยายธรรมตามที่ตนได้

เชิงอรรถ :

^๑ ธรรม ในที่นี้หมายถึงอริยสัจ ๔ (อภ.ปญจก.อ. ๓/๒๖/๘)

^๒ รู้แจ้งอรรถ ในที่นี้หมายถึงรู้ความหมายแห่งบาลีนั้นว่า 'ศีลมาในที่นี้ สมาธิมาในที่นี้ ปัญญามาในที่นี้' (อภ.ติก.อ. ๒/๔๓/๑๕๒-๑๕๓, อภ.ปญจก.อ. ๓/๒๖/๘)

^๓ รู้แจ้งธรรม ในที่นี้หมายถึงรับาสีคือพระพุทธพจน์ เช่น ทรงจำบาลีที่ให้ความหมายได้อย่างถูกต้อง (อภ. ติก.อ. ๓/๔๓/๑๕๒-๑๕๓, อภ.ปญจก.อ. ๓/๒๖/๘, อภ.ปญจก.ฎีกา ๓/๒๖/๑๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๓. ปัญจังคิกวรรค ๖. วิมุตตายนสูตร

ลำดับมาตามที่ตนได้เรียนมาโดยพิสดาร เธอรู้แจ้งอรรถรู้แจ้งธรรม
ในธรรมนั้น ตามที่ภิกษุสาธยายธรรมตามที่ตนได้ลำดับมาตามที่ตน
ได้เรียนมาโดยพิสดาร เมื่อเธอรู้แจ้งอรรถรู้แจ้งธรรม ย่อมเกิด
ปราโมทย์ เมื่อมีปราโมทย์ ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจมีปีติ กายย่อมสงบ
เธอมีกายสงบ ย่อมได้รับสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น นี่เป็นเหตุแห่ง
วิมุตติประการที่ ๓ ซึ่งเป็นเหตุให้จิตของภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความ
เพียร ฯลฯ หรือเธอย่อมบรรลุธรรมอันเป็นแดนเกษมจากโยคะอัน
ยอดเยี่ยมที่ยังไม่ได้บรรลุ

๔. ศาสดาหรือเพื่อนพรหมจารีผู้ตั้งอยู่ในฐานะครุบางรูปไม่ได้แสดงธรรม
แก่ภิกษุ แม้ภิกษุก็ไม่ได้แสดงธรรมตามที่ตนได้ลำดับมาตามที่ตนได้
เรียนมาแก่ผู้อื่นโดยพิสดาร ไม่ได้สาธยายธรรมตามที่ตนได้ลำดับมา
ตามที่ตนได้เรียนมาโดยพิสดาร แต่ภิกษุตรึกตามตรงตามเพ่ง
ตามด้วยใจซึ่งธรรมตามที่ตนได้ลำดับมาตามที่ตนได้เรียนมา เธอรู้
แจ้งอรรถรู้แจ้งธรรมในธรรมนั้นตามที่ภิกษุตรึกตามตรงตามเพ่ง
ตามด้วยใจซึ่งธรรมตามที่ตนได้ลำดับมาตามที่ตนได้เรียนมา เมื่อเธอ
รู้แจ้งอรรถรู้แจ้งธรรม ย่อมเกิดปราโมทย์ เมื่อมีปราโมทย์ ย่อม
เกิดปีติ เมื่อใจมีปีติ กายย่อมสงบ เธอมีกายสงบ ย่อมได้รับสุข
เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น นี่เป็นเหตุแห่งวิมุตติประการที่ ๔ ซึ่งเป็น
เหตุให้จิตของภิกษุผู้ไม่ประมาท ฯลฯ หรือเธอย่อมบรรลุธรรม
อันเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยมที่ยังไม่ได้บรรลุ

๕. ศาสดาหรือเพื่อนพรหมจารีผู้ตั้งอยู่ในฐานะครุบางรูปไม่ได้แสดงธรรม
แก่ภิกษุ แม้ภิกษุก็ไม่ได้แสดงธรรมตามที่ตนได้ลำดับมาตามที่ตน
ได้เรียนมาแก่ผู้อื่นโดยพิสดาร ไม่ได้สาธยายธรรมตามที่ตนได้ลำดับ
มาตามที่ตนได้เรียนมาโดยพิสดาร และไม่ได้ตรึกตามตรงตามเพ่ง
ตามด้วยใจซึ่งธรรมตามที่ตนได้ลำดับมาตามที่ตนได้เรียนมา แต่เธอ
เรียนสมาธิชนิดอย่างใดอย่างหนึ่งมาดี มนสิการดี ทรงจำไว้ดี
แทงตลอดดีด้วยปัญญา เธอรู้แจ้งอรรถรู้แจ้งธรรมในธรรมนั้นตามที่
เธอได้เรียนสมาธิชนิดอย่างใดอย่างหนึ่งมาดี มนสิการดี ทรงจำไว้ดี
แทงตลอดดีด้วยปัญญา เมื่อเธอรู้แจ้งอรรถรู้แจ้งธรรม ย่อมเกิด

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๓. ปัญจกนิบาต ๗. สมาธิสูตร

ปราโมทย์ เมื่อมีปราโมทย์ ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจเกิดปีติ กายย่อมสงบ
 เหนือกายสงบ ย่อมได้รับสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น นี่เป็นเหตุ
 แห่งวิมุตติประการที่ ๕ ซึ่งเป็นเหตุให้จิตของภิกษุผู้ไม่ประมาท ฯลฯ
 หรือเธอย่อมบรรลุธรรมอันเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยมที่
 ยังไม่ได้บรรลุ

ภิกษุทั้งหลาย เหตุแห่งวิมุตติ ๕ ประการนี้แล ซึ่งเป็นเหตุให้จิตของภิกษุผู้ไม่
 ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ ที่ยังไม่หลุดพ้น ย่อมหลุดพ้น อาสวะ
 ที่ยังไม่สิ้นไป ย่อมถึงความสิ้นไป หรือเธอย่อมบรรลุธรรมอันเป็นแดนเกษมจาก
 โยคะอันยอดเยี่ยมที่ยังไม่ได้บรรลุ

วิมุตตายนสูตรที่ ๖ จบ

๗. สมาธิสูตร

ว่าด้วยการเจริญสมาธิเพื่อให้ญาณเกิดขึ้น

[๒๗] ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงมีปัญญาเครื่องรักษาตน มีสติ เจริญ
 อัปปมาณสมาธิ^๑ เกิด เมื่อเธอมีปัญญาเครื่องรักษาตน มีสติ เจริญอัปปมาณสมาธิอยู่
 ญาณ^๒ ๕ ประการ ย่อมเกิดขึ้นเฉพาะตน

ญาณ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ญาณย่อมเกิดขึ้นเฉพาะตนว่า 'สมาธิ^๓นี้มีสุขในปัจจุบัน และมีสุข
 เป็นวิบากต่อไป'
๒. ญาณย่อมเกิดขึ้นเฉพาะตนว่า 'สมาธินี้เป็นอริยะ ปราศจากอามิส^๔'
๓. ญาณย่อมเกิดขึ้นเฉพาะตนว่า 'สมาธินี้อันคนเลวเสพไม่ได้'

เชิงอรรถ :

- ^๑ อัปปมาณสมาธิ หมายถึงสมาธิระดับโลกุตระอันปราศจากกิเลส ที่แสดงลักษณะหรือจริตของบุคคล
 (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๗/๙, อง.ติก.ฐีกา ๒/๑๐๑/๒๔๘)
- ^๒ ญาณ ๕ ในที่นี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า บัจจเวกขณญาณ ๕ (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๗/๙)
- ^๓ สมาธิ ในที่นี้หมายถึงอรหัตตผลสมาธิ หรือมัคคสมาธิ (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๗/๙)
- ^๔ อามิส ในที่นี้หมายถึงกาม วัฏฐะ และโลก (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๗/๙)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๓. ปัญจคิกวรรค ๘. ปัญจคิกสูตร

๔. ญาณย่อมเกิดขึ้นเฉพาะตนว่า 'สมาธินี้สงบ ประณีต ได้ด้วยความสงบระงับ บรรลุได้ด้วยภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น และมีไขบรรลุได้ด้วยการขมธรรมชาติที่เป็นขำศึก ห้ามกิเลสด้วยสังขารจิต'^๑

๕. ญาณย่อมเกิดขึ้นเฉพาะตนว่า 'เรามีสติเข้าสมาธินี้ได้ มีสติออกจากสมาธินี้ได้'

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงมีปัญญาเครื่องรักษาตน มีสติ เจริญอัปปมาณ-สมาธิเถิด เมื่อเธอทั้งหลายมีปัญญาเครื่องรักษาตน มีสติ เจริญอัปปมาณสมาธิอยู่ ญาณ ๕ ประการนี้แล ย่อมเกิดขึ้นเฉพาะตน

สมาธิสูตรที่ ๗ จบ

๘. ปัญจคิกสูตร

ว่าด้วยการเจริญสัมมาสมาธิที่ประกอบด้วยองค์ ๕

[๒๘] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงการเจริญสัมมาสมาธิที่ประกอบด้วยองค์ ๕ อันเป็นอริยะ^๒ เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

การเจริญสัมมาสมาธิที่ประกอบด้วยองค์ ๕ อันเป็นอริยะ ะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้สังัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลาย บรรลุปฐมฌานที่มีวิตกวิจาร์ มีปีติและสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่ เธอทำกายนี้แลให้ชุ่มชื้นอัมเอิบ ซาบซ่านด้วยปีติและสุขอันเกิดจากวิเวก ไม่มีส่วนไหน ๆ แห่งกาย ของเธอทั่วทั้งตัวที่ปีติและสุขอันเกิดจากวิเวก จะไม่ถูกต้อง เปรียบเหมือนพนักงานทรงสนานหรือลูกมือนักพนักงานทรงสนานผู้ฉลาด จะฟังใส่ผงสีตัวลงในภาชนะสำริดแล้วพรมด้วยน้ำหมักไว้ ตกเวลาเย็นผงสีตัวจับตัวติดเป็นก้อน ไม่กระจ่ายออก

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงมีไขสมาธิระดับปฐมฌานที่เพียงแต่ขมนิวรรณ์ หรือห้ามกิเลสอื่นได้ด้วยสังขารจิต คือ จิตที่มีความเพียรพยายามเท่านั้น แต่เป็นสมาธิที่สงบระงับกิเลสได้ บรรลุได้โดยไม่ต้องเพียรพยายาม (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๗/๙, อง.ปญจก.ฐีกา ๓/๒๗/๑๔)

^๒ อริยะ ในที่นี้หมายถึงการอยู่ห่างไกลจากกิเลสที่ได้ด้วยวิกขัมภนปหานะ (การละกิเลสด้วยการขมไว้) (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๘/๑๐)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๓. ปัญจคิกวรรค ๘. ปัญจคิกสูตร

ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกันแล ทำกายนี้แลให้ชุ่มชื้นอัมเอิบ
 ขาบข่านด้วยปีติและสุขอันเกิดจากวิเวก ไม่มีส่วนไหน ๆ แห่ง
 กายของเธอทั่วทั้งตัวที่ปีติและสุขอันเกิดจากวิเวกจะไม่ถูกต้อง นี้
 คือการเจริญสัมมาสมาธิที่ประกอบด้วยองค์ ๕ อันเป็นอริยะ
 ประการที่ ๑

๒. ภิกษุบรรลุหัตถิยามานที่มีความผ่อนคลายภายใน มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่ง
 ผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ เพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับไป มีแต่ปีติ
 และสุขอันเกิดจากสมาธิอยู่ เธอทำกายนี้ให้ชุ่มชื้นอัมเอิบขาบข่าน
 ด้วยปีติและสุขอันเกิดจากสมาธิ ไม่มีส่วนไหน ๆ แห่งกายของเธอ
 ทั่วทั้งตัวที่ปีติและสุขอันเกิดจากสมาธิจะไม่ถูกต้อง เปรียบเหมือน
 ห่วงน้ำลึกที่มีน้ำปั่นป่วน ไม่มีทางไหลมาได้ทั้งในทิศตะวันออก ทิศใต้
 ทิศตะวันตก ทิศเหนือ และฝนก็ไม่ตกเพิ่มตามฤดูกาล แต่สายน้ำ
 เย็นพุขึ้นจากห้วงน้ำนั้นแล้ว จะพึงทำห้วงน้ำนั้นแลให้ชุ่มชื้นอัมเอิบ
 ชิมขาบด้วยน้ำเย็น ไม่มีส่วนไหน ๆ แห่งห้วงน้ำนั้นทั้งหมดที่น้ำ
 เย็นจะไม่ถูกต้อง ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกันแล ย่อมทำกายนี้ให้
 ชุ่มชื้นอัมเอิบขาบข่านด้วยปีติและสุขอันเกิดจากสมาธิ ไม่มีส่วน
 ไหน ๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัวที่ปีติและสุขอันเกิดจากสมาธิจะ
 ไม่ถูกต้อง นี้คือการเจริญสัมมาสมาธิที่ประกอบด้วยองค์ ๕ อันเป็น
 อริยะ ประการที่ ๒

๓. ภิกษุมีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย เพราะปีติ
 จางคลายไป บรรลุหัตถิยามานที่พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญว่า 'ผู้มี
 อุเบกขา มีสติ อยู่เป็นสุข' เธอทำกายนี้แลให้ชุ่มชื้นอัมเอิบขาบข่าน
 ด้วยสุขอันปราศจากปีติ ไม่มีส่วนไหน ๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว
 ที่สุขอันปราศจากปีติจะไม่ถูกต้อง เปรียบเหมือนกอบุบล กอบัว
 หลวง หรือกอบัวขาวบางเหล่าซึ่งเกิดในน้ำ ยังไม่พ้นน้ำ จมอยู่ในน้ำ
 ถูกน้ำหล่อเลี้ยงไว้ ดอกบัวเหล่านั้นชุ่มชื้นอัมเอิบชิมขาบด้วยน้ำเย็น
 ตลอดยอด ตลอดเหง้า ไม่มีส่วนไหน ๆ แห่งดอกอุบล ดอกบัวหลวง
 หรือดอกบัวขาวทั่วทุกส่วนที่น้ำเย็นจะไม่ถูกต้อง ฉันใด ภิกษุก็ฉัน
 นั้น เหมือนกันแล ย่อมทำกายนี้แลให้ชุ่มชื้นอัมเอิบขาบข่านด้วยสุข
 อันปราศจากปีติ ไม่มีส่วนไหน ๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัวที่สุขอัน

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๓. ปัญจกนิบาต ๘. ปัญจกนิบาต

ปราศจากปีติจะไม่ถูกต้อง นี่คือการเจริญสัมมาสมาธิที่ประกอบด้วยองค์ ๕ อันเป็นอริยะ ประการที่ ๓

๔. ภิกษุบรรลุจุดตถญาณที่ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่ เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อนแล้ว เธอนิ่งแผ่ไปทั่วกายนี้แลด้วยใจอันบริสุทธิ์ผุดผ่อง ไม่มีส่วนไหน ๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัวที่ใจอันบริสุทธิ์ผุดผ่องจะไม่ถูกต้อง เปรียบเหมือนบุรุษพึงเอาผ้าขาว นั่งคลุมตัวตลอดศีรษะ ก็ไม่มีส่วนไหน ๆ แห่งกายทุกส่วนของเขา ที่ผ้าขาวจะไม่ถูกต้องฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกันแล เธอนิ่งแผ่ไปทั่วกายนี้แล ด้วยใจอันบริสุทธิ์ผุดผ่องไม่มีส่วนไหน ๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัวที่ใจอันบริสุทธิ์ผุดผ่องจะไม่ถูกต้อง นี่คือการเจริญสัมมาสมาธิที่ประกอบด้วยองค์ ๕ อันเป็นอริยะ ประการที่ ๔

๕. ภิกษุเรียนปัจจเวกขณนิมิต^๑ มาดี มนสิการดี ทรงจำไว้ดี แห่งตลอดดีด้วยปัญญา เปรียบเหมือนคนหนึ่งพิจารณาเห็นคนหนึ่ง คนอื่นพิจารณาเห็นคนนั่ง หรือคนนั่งพิจารณาเห็นคนนอนฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกันแล เธอเรียนปัจจเวกขณนิมิตมาดี มนสิการดี ทรงจำไว้ดี แห่งตลอดดีด้วยปัญญา นี่คือการเจริญสัมมาสมาธิที่ประกอบด้วยองค์ ๕ อันเป็นอริยะ ประการที่ ๕

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อสัมมาสมาธิที่ประกอบด้วยองค์ ๕ อันเป็นอริยะ ที่ภิกษุเจริญ ทำให้มากแล้วอย่างนี้ เธอน้อมจิตไปเพื่อทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งซึ่งธรรมใด ๆ ที่ควรทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่ง เมื่อมีเหตุ^๒ เธอย่อมบรรลุความเป็นผู้เหมาะสม ที่จะประจักษ์ชัดในธรรมนั้น ๆ เปรียบเหมือนหมอน้ำที่ตั้งอยู่บนเชิงรอง เต็มด้วยน้ำเสมอขอบปากพอที่กาจะดื่มได้ บุรุษผู้มีกำลังพึงเอียงหมอน้ำนั้นไปรอบ ๆ น้ำจะกระฉอกออกมาได้ไหม”

เชิงอรรถ :

^๑ **ปัจจเวกขณนิมิต** หมายถึงปัจจเวกขณญาณ คือ ญาณหยั่งรู้ด้วยการพิจารณาทบทวนกิเลสที่ละได้ กิเลสที่ยังเหลืออยู่ และนิพพาน เว้นพระอรหันต์ ที่ไม่มีการพิจารณากิเลสที่ยังเหลืออยู่ (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๘/๑๒)

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๒๓ (อุปกิเลสสูตร) หน้า ๒๘ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๓. ปัญจกวรรค ๘. ปัญจกสูตร

“ได้ พระพุทธเจ้าข้า”

“ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน เมื่อสัมมาสมาธิอันประกอบด้วยองค์ ๕ อันเป็น อริยะที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้วอย่างนี้ เธอโน้มจิตไปเพื่อทำให้แจ้งด้วยปัญญาอัน ยิ่งซึ่งธรรมใด ๆ ที่ควรทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่ง เมื่อมีเหตุ เธอย่อมบรรล ความเป็นผู้เหมาะสมที่จะประจักษ์ชัดในธรรมนั้น ๆ เปรียบเหมือนสระน้ำมีลักษณะ สี่เหลี่ยมในพื้นที่ราบ กั้นด้วยท่านบ เต็มด้วยน้ำเสมอขอบปากพอที่กาจะดื่มได้ บุรุษผู้มีกำลังพึงเปิดท่านบสระน้ำทุก ๆ ด้าน น้ำจะไหลออกมาได้ไหม”

“ได้ พระพุทธเจ้าข้า”

“ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน เมื่อสัมมาสมาธิอันประกอบด้วยองค์ ๕ อันเป็น อริยะที่ภิกษุเจริญ ทำให้มากแล้วอย่างนี้ เธอโน้มจิตไปเพื่อทำให้แจ้งด้วยปัญญา อันยิ่งซึ่งธรรมใด ๆ ที่ควรทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่ง เมื่อมีเหตุ เธอย่อมบรรล ความเป็นผู้เหมาะสมที่จะประจักษ์ชัดในธรรมนั้น ๆ

เปรียบเหมือนรถม้าที่เทียมแล้วจอดอยู่ที่ทางใหญ่สี่แพร่ง มีพื้นราบเรียบมีปฏิ กวางไว้ข้างบน คนฝึกม้าผู้ขยันชำนาญในการฝึกขึ้นรถนั้นแล้ว ถือเชือกด้วยมือซ้าย ถือปฏิักด้วยมือขวา พึงขับรถให้เดินหน้าบ้าง ให้ถอยหลังบ้างได้ตามต้องการ ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน เมื่อสัมมาสมาธิอันประกอบด้วยองค์ ๕ อันเป็นอริยะที่ ภิกษุเจริญทำให้มากแล้วอย่างนี้ เธอโน้มจิตไปเพื่อทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งซึ่ง ธรรมใดที่ควรทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่ง เมื่อมีเหตุ เธอย่อมบรรล ความเป็นผู้เหมาะสม ที่จะประจักษ์ชัดในธรรมนั้น ๆ

ถ้าภิกษุนั้นหวังว่า ‘เราพึงแสดงฤทธิ์ได้หลายอย่าง คือ คนเดียวแสดงเป็น หลายคนก็ได้ ฯลฯ’^๑ ใช้อำนาจทางกายไปจนถึงพรหมโลกก็ได้’ เมื่อมีเหตุ เธอย่อม บรรล ความเป็นผู้เหมาะสมที่จะประจักษ์ชัดในธรรมนั้น ๆ

ถ้าภิกษุนั้นหวังว่า ‘เราพึงได้ยินเสียง ๒ ชนิด คือเสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกลและอยู่ใกล้ ด้วยหูทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์’ เมื่อมีเหตุ เธอย่อม บรรล ความเป็นผู้เหมาะสมที่จะประจักษ์ชัดในธรรมนั้น ๆ

เชิงอรรถ :

^๑ เครื่องหมาย “ฯลฯ” ที่ปรากฏในสูตรนี้ ดูความเต็มในข้อ ๒๓ (อุปกิเลสสูตร) หน้า ๒๘ ในเล่มนี้

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๓. ปัญจคิกวรรค ๘. ปัญจคิกสูตร

ถ้าภิกษุ นั้นหวังว่า 'เราพึงกำหนดรู้จิตของสัตว์และบุคคลอื่นได้ด้วยจิตของตน คือ จิตมีราคะก็รู้ว่ามีราคะ หรือปราศจากราคะก็รู้ว่าปราศจากราคะ จิตมีโทสะก็รู้ว่า มีโทสะ หรือปราศจากโทสะก็รู้ว่าปราศจากโทสะ จิตมีโมหะก็รู้ว่ามีโมหะ หรือปราศ จากโมหะก็รู้ว่าปราศจากโมหะ จิตหดหู่ก็รู้ว่าหดหู่ หรือฟุ้งซ่านก็รู้ว่าฟุ้งซ่าน จิตเป็น มหัคคตะก็รู้ว่า เป็นมหัคคตะ หรือไม่เป็นมหัคคตะก็รู้ว่าไม่เป็นมหัคคตะ จิตมีจิตอื่น ยิ่งกว่าก็รู้ว่า มีจิตอื่นยิ่งกว่า หรือไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่าก็รู้ว่าไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า จิตเป็น สมานธิก็รู้ว่า เป็นสมานธิ หรือไม่เป็นสมานธิก็รู้ว่าไม่เป็นสมานธิ จิตหลุดพ้นก็รู้ว่าหลุดพ้น หรือไม่หลุดพ้นก็รู้ว่าไม่หลุดพ้น' เมื่อมีเหตุ เธอย่อมบรรลุความเป็นผู้เหมาะสมที่จะ ประจักษ์ชัดในธรรมนั้น ๆ

ถ้าภิกษุ นั้นหวังว่า 'เราพึงระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ คือ ๑ ชาติบ้าง ๒ ชาติบ้าง ฯลฯ เราพึงระลึกถึงชาติก่อนได้หลายชาติ พร้อมทั้งลักษณะทั่วไปและ ชีวประวัติอย่างนี้' เมื่อมีเหตุ เธอย่อมบรรลุความเป็นผู้เหมาะสมที่จะประจักษ์ชัดใน ธรรมนั้น ๆ

ถ้าภิกษุ นั้นหวังว่า 'เราพึงเห็นหมู่สัตว์ผู้กำลังจติ กำลังเกิด ทั้งชั้นต่ำและชั้นสูง งามและไม่งาม เกิดดีและเกิดไม่ดีด้วยตาทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ พึงรู้ชัดถึงหมู่ สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า ฯลฯ' เมื่อมีเหตุ เธอย่อมบรรลุความเป็นผู้เหมาะสมที่จะ ประจักษ์ชัดในธรรมนั้น ๆ

ถ้าภิกษุ นั้นหวังว่า 'เราพึงทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน' เมื่อมีเหตุ เธอย่อม บรรลุความเป็นผู้เหมาะสมที่จะประจักษ์ชัดในธรรมนั้น ๆ'

ปัญจคิกสูตรที่ ๘ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๓. ปัญจกนิวรรค ๑๐. นาคิตสูตร

๙. จังกมสูตร

ว่าด้วยการเดินจงกรม

[๒๙] ภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์แห่งการเดินจงกรม ๕ ประการนี้

อานิสงส์แห่งการเดินจงกรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้มีอารมณ์อดทนต่อการเดินทางไกล
๒. เป็นผู้มีอารมณ์อดทนต่อการบำเพ็ญเพียร
๓. เป็นผู้มีอาพาธน้อย
๔. อาหารที่กิน ต้ม เคี้ยว ล้มแล้วย่อยได้ง่าย
๕. สมาธิที่ได้เพราะการเดินจงกรมตั้งอยู่ได้นาน

ภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์แห่งการเดินจงกรม ๕ ประการนี้แล

จังกมสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. นาคิตสูตร

ว่าด้วยพระนาคิตะ

[๓๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในแคว้นโกศล พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์
หมู่ใหญ่ เสด็จถึงหมู่บ้านพราหมณ์แคว้นโกศลชื่ออิจฉานังคละ เล่ากันว่า
คราวนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ราวป่าชื่ออิจฉานังคละใกล้หมู่บ้านพราหมณ์
ชื่ออิจฉานังคละ

พวกพราหมณ์และคหบดีชาวบ้านอิจฉานังคละได้ทราบข่าวว่า "ท่านผู้เจริญ
ข่าวว่า พระสมณโคดมศากยบุตร ทรงพระผนวชจากศากยตระกูล เสด็จถึงบ้าน
อิจฉานังคละ ประทับอยู่ที่ราวป่าชื่ออิจฉานังคละใกล้หมู่บ้านพราหมณ์ชื่ออิจฉานังคละ
ท่านพระสมณโคดมพระองค์นั้นมีกิตติศัพท์อันงามขจรไปอย่างนี้ว่า 'แม้เพราะเหตุนี้
พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ
เพียงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ เสด็จไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกผู้ที่ควรฝึกได้อย่าง
ยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธานุเจ้า เป็นพระผู้มี
พระภาค' พระองค์ทรงรู้แจ้งโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๓. ปัญจจกวรรค ๑๐. นาคิตสูตร

พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ด้วยพระองค์เองแล้ว จึงประกาศให้ผู้อื่น
รู้ตาม ทรงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น^๑ มีความงามในท่ามกลาง มีความงาม
ในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์^๒ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน
การได้พบพระอรหันต์เช่นนี้เป็นความดีอย่างแท้จริง”

ครั้งคืนนั้นผ่านไป พราหมณ์และคหบดีชาวบ้านอิจฉานังคละ จึงพากันถือเอา
ของเคี้ยวของฉันเป็นอันมากเข้าไปถึงราวป่าชื่ออิจฉานังคละ ได้ยี่นขมนมกันส่งเสียง
อ้ออึงที่ชุ่มประตูด้านนอก

สมัยนั้นแล ท่านพระนาคิตะเป็นอุปัฏฐากของพระผู้มีพระภาค พระผู้มี
พระภาครับสั่งเรียกท่านพระนาคิตะมาตรัสถามว่า “นาคิตะ คนพวกไหนส่งเสียง
อ้ออึงอยู่นั้น คล้ายพวกชาวประมงแย่งปลากัน”

ท่านพระนาคิตะกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พราหมณ์และคหบดีชาว
บ้านอิจฉานังคละเหล่านั้นพากันถือของเคี้ยวของฉันเป็นอันมากมายืนขมนมกันอยู่ที่
ชุ่มประตูด้านนอก เพื่อถวายพระผู้มีพระภาค และภิกษุสงฆ์”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “นาคิตะ เราไม่ติดยศ และยศก็ไม่ติดเรา ผู้ใดแลไม่ได้
ตามความปรารถนา ไม่ได้โดยไม่ยาก ไม่ได้โดยไม่ลำบากซึ่งเนกขัมมสุข^๓ ปวีเวกสุข
อุปสมสุข สัมโพธิสุขที่เราได้ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบากนี้
ผู้นั้นชื่อว่ายินดีสุขที่ไม่สะอาด สุขในการนอนหลับ และสุขที่อิงอาศัยลาภสักการะและ
การสรรเสริญ”

เชิงอรรถ :

^๑ **ธรรมมีความงามในเบื้องต้น** หมายถึงศีล **ธรรมมีความงามในท่ามกลาง** หมายถึงอริยมรรค และ**ธรรม
มีความงามในที่สุด** หมายถึงนิพพาน (ที.สี.อ. ๑๙๐/๑๕๙)

^๒ **พรหมจรรย์** หมายถึงความประพฤติประเสริฐ มีนัย ๑๐ ประการ คือ ทาน (การให้) เวยยาวัจจะ (การ
ชวนชวยช่วยเหลือ) ปัญจสีละ (ศีลห้า) อัปปมัญญา (การประพฤติพรหมวิหารอย่างไม่มีขอบเขต) เมถุนวิริตี
(การงดเว้นจากการเสพเมถุน) สหารสันโดษ (ความยินดีเฉพาะคู่ครองของตน) วิริยะ (ความเพียร)
อุโปสถังคะ (องค์อุโปสถ) อริยมรรค (ทางอันประเสริฐ) และศาสนา (พระพุทธศาสนา) ในที่นี้หมายถึงศาสนา
(ที.สี.อ. ๑๙๐/๑๖๐-๑๖๒)

^๓ **เนกขัมมสุข** หมายถึงสุขเกิดจากรบรพชา(การบวช)

ปวีเวกสุข หมายถึงสุขเกิดจากความสงบจากอุปธิกิเลสทางกายและใจ

อุปสมสุข หมายถึงสุขในผลสมาบัติที่ให้อกิเลสสงบระงับ

สัมโพธิสุข หมายถึงสุขในอริยมรรค (ข.จ.อ. ๑๔๐/๑๓๓) และดู ม.อ. ๑๔/๓๒๘/๓๐๐, ข.จ. (แปล) ๓๐/๑๔๐/
๔๕๑ ประกอบ

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๓. ปัญจกนิบาต ๑๐. นาคิตสูตร

ท่านพระนาคิตะกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บัดนี้ ขอพระผู้มีพระภาคผู้สูงสุดจงทรงรับ บัดนี้ เป็นเวลาที่พระผู้มีพระภาคจะทรงรับ พระองค์จักเสด็จไปทางใด ๆ พราหมณ์โคหบดีชาวนิคมนและชาวชนบทก็จักหลั่งไหลไปทางนั้น ๆ เปรียบเหมือนเมื่อฝนเม็ดใหญ่ตกลงมา น้ำย่อมไหลไปตามที่ลุ่ม ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะพระผู้มีพระภาคทรงมีศีลและปัญญา”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “นาคิตะ เราไม่ติดยศ และยศก็ไม่ติดเรา ผู้ใดแลไม่ได้ตามความปรารถนา ไม่ได้โดยไม่ยาก ไม่ได้โดยไม่ลำบากซึ่งเนกขัมมสุข ปวิเวกสุข อุปสมสุข สัมโพธิสุขที่เราได้ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบากนี้ ผู้นั้นชื่อว่ายินดีสุขที่ไม่สะอาด สุขในการนอนหลับ และสุขที่อิงอาศัยลาภสักการะและการสรรเสริญ

นาคิตะ อาหารที่กิน ดื่มน้ำ เคี้ยว และลี้ย่อมกลายเป็นอุจจาระและปัสสาวะนี้เป็นผลแห่งอาหารนั้น ปิยชนเกิดมีโศก(ความโศก) ปริเทวะ(ความร่ำไร) ทุกข์(ความทุกข์กาย) โทมนัส(ความทุกข์ใจ) และอุปายาส(ความแค้นใจ) เพราะสิ่งที่รักแปรเป็นอื่นไป นี่เป็นผลแห่งความรักนั้น ความเป็นของปฏิกุศลในอสุกนิมิต^๑ ย่อมตั้งอยู่แก่ภิกษุผู้ชวนชวายนการประกอบตามอสุกนิมิต นี่เป็นผลแห่งการประกอบตามอสุกนิมิตนั้น ความเป็นของปฏิกุศลในผัสสะ ย่อมตั้งอยู่แก่ภิกษุผู้พิจารณาเห็นความไม่เที่ยงในผัสสาชยตนะ^๒ ๖ อยู่ นี่เป็นผลแห่งการพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงใน

เชิงอรรถ :

^๑ อสุกนิมิต ในที่นี้หมายถึงอสุกนิมิตฐาน (อง.ปญจก.อ. ๓/๓๐/๑๓)

^๒ ผัสสาชยตนะ หมายถึงความกระทบ ความประจวบกันระหว่างอายตนะภายในกับอายตนะภายนอก โดยมีวิญญานเป็นตัวรู้ คือ

- (๑) จักขุสัมผัส (ความกระทบทางตา คือ ตา+รูป+จักขุวิญญาน)
- (๒) โสตสัมผัส (ความกระทบทางหู คือ หู+เสียง+โสตวิญญาน)
- (๓) ชานสัมผัส (ความกระทบทางจมูก คือ จมูก+กลิ่น+ชานวิญญาน)
- (๔) ชิวหาสัมผัส (ความกระทบทางลิ้น คือ ลิ้น+รส+ชิวหาวิญญาน)
- (๕) กายสัมผัส (ความกระทบทางกาย คือ กาย+โผฏฐัพพะ+กายวิญญาน)
- (๖) มโนสัมผัส (ความกระทบทางใจ คือ ใจ+ธรรมารมณ์+มโนวิญญาน)

(ที.ปา. ๑๑/๓๒๓/๒๑๕, ส.นิ. ๑๖/๒/๔) และดู อภ.วิ. (แปล) ๓๕/๑๕๕-๑๖๖/๑๑๓-๑๑๗

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๔๓ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๓. ปัญจจคิกวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ผัสสายตะนั้นั้น ความเป็นของปฏิภูลในอุปาทาน ย่อมตั้งอยู่แก่ภิกษุผู้พิจารณาเห็น
ความเกิดและความดับในอุปาทานชั้น^๑ ๕ นี้เป็นผลแห่งการพิจารณาเห็นความเกิด
และความดับในอุปาทานชั้นนั้น”

นาคิตสูตรที่ ๑๐ จบ
ปัญจจคิกวรรคที่ ๓ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปฐมอการวสูตร	๒. ทุตติยอการวสูตร
๓. อุปกิเลสสูตร	๔. ทุสสีลสูตร
๕. อนุคคหิตสูตร	๖. วิมุตตายตนสูตร
๗. สมาธิสูตร	๘. ปัญจจคิกสูตร
๙. จังกมสูตร	๑๐. นาคิตสูตร

เชิงอรรถ :

^๑ **อุปาทานชั้น** มาจาก อุปาทาน + ชั้น แยกอธิบายความหมายได้ดังนี้ (๑) **อุปาทาน** แปลว่า ความถือมั่น (อุป = มั่น + อาทาน = ถือ) มีความหมายหลายนัย เช่น หมายถึงชื่อของราคะที่ประกอบด้วยกามคุณ ๕ (ปญจกามคุณิกราคสเสต อธิวจน-ส.ข.อ. ๒/๑/๑๖, อภิ.สง.อ. ๑๒๑๙/๔๕๒) บ้าง หมายถึงความถือมั่นด้วยอำนาจตัณหา มานะ และทิฏฐิ (ตามนัย ส.ข.อ. ๒/๖๓/๓๐๘) บ้าง (๒) **ชั้น** แปลว่า กอง (ตสส (ขนฺธสฺส) ราสีอาทิวเสน อตฺโถ เวทิตพฺโพ-อภิ.สง.อ. ๕/๑๙๒) ดังนั้น **อุปาทานชั้น** จึงหมายถึงกองอันเป็นอารมณ์แห่งความถือมั่น (อุปาทานัน อารมฺมณฺเฏตา ขนฺธา = อุปาทานขนฺธา-ส.ข.ฎีกา ๒๒/๒๕๕) และดู ที.ปา. ๑๑/๓๑๑/๒๐๔

เมื่อนำองค์ธรรมคือชั้น ๕ มารวมกับอุปาทานชั้น เช่น วิญญาณูปาทานกฺขนฺโธ จึงแปลได้ว่า “กองอันเป็นอารมณ์แห่งความถือมั่นคือวิญญาณ” ตามนัย อภิ.สง.อ. ๕/๑๙๒ ว่า “วิญญาณเมว ขนฺโธ = วิญญาณกฺขนฺโธ” (กองคือวิญญาณ)

อนึ่ง เมื่อกล่าวโดยสรุป **อุปาทานชั้น** หมายถึงทุกข์ ตามบาลีว่า “สงฺฆิตเตน ปญฺจอุปาทานกฺขนฺธา ทุกฺขา” แปลว่า “ว่าโดยย่อ อุปาทานชั้น ๕ เป็นทุกข์” (ม.อ. ๑๔/๓๗๓/๓๑๙, ข.ป. ๓๑/๓๓/๔๐-๔๑, อภิ.วิ.อ. ๒๐๒/๑๑๗) และดู อภิ.วิ. (แปล) ๓๕/๒๐๒/๑๖๖ ประกอบ

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า :๔๔ }

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๔. สมณวรรค ๑. สมณสูตร

๔. สมณวรรค

หมวดว่าด้วยสมณาราชกุมารี^๑

๑. สมณสูตร

ว่าด้วยสมณาราชกุมารี

[๓๑] สมัยหนึ่ง ฯลฯ อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น สมณาราชกุมารีมีรถ ๕๐๐ คัน และกุมารี ๕๐๐ คนแวดล้อม เข้าไปเฝ้า พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่สมควร^๒ ได้กราบทูล พระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส สวากของพระผู้มีพระภาค ๒ คน มีศรัทธาเสมอกัน มีศีลเสมอกัน มีปัญญาเสมอกัน คนหนึ่งเป็นทายก^๓ คนหนึ่งไม่ใช่ ทายก คนทั้งสองนั้น หลังจากตายแล้ว ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ ท่านทั้งสองผู้เป็น เทวดานั้น พึงมีความพิเศษ มีเหตุแตกต่างกันหรือไม่”

เชิงอรรถ :

^๑ สมณาราชกุมารี เป็นพระราชธิดาของพระเจ้ามหาโกศลแห่งแคว้นมคธ เป็นพระราชกนิษฐาของพระเจ้า ปเสนทิโกศล ที่มีพระนามว่า “สมณา” เพราะอดีตชาติเคยถวายพวงดอกมะลิ(สมณมาลา) แต่พระวิปัสสิสัมมาสัมพุทธเจ้า มีกุมารี ๕๐๐ คน ซึ่งล้วนแล้วแต่ประสูติในวันเดียวกันเป็นบริวาร มีรถ ๕๐๐ คันเป็นพาหนะ

ในชมพูทวีป มีกุมารีเพียง ๓ นางเท่านั้นที่มีรถเป็นพาหนะถึง ๕๐๐ คัน คือ จุนฑีราชกุมารี พระธิดาของพระเจ้าพิมพิสาร นางวิสาขา ธิดาของธัญชัยเศรษฐี และสมณาราชกุมารี (อภ.ปญจก.อ. ๓/ ๓๑/๑๔-๑๕)

^๒ ที่สมควร (เอกมณฑ) ในที่นี้หมายถึงที่เหมาะสม เว้นโทษ ๖ ประการ คือ (๑) โกลเกินไป (๒) โกลเกินไป (๓) อยู่เหนือลม (๔) อยู่สูงเกินไป (๕) อยู่ตรงหน้าเกินไป (๖) อยู่ข้างหลังเกินไป (อภ.ทุก.อ. ๒/๑๖/๑๕)

^๓ ทายก ในที่นี้หมายถึงบุคคลผู้แบ่งสิ่งของตนได้มาให้แก่ผู้อื่นเสียก่อนแล้วจึงบริโภคเพื่อบำเพ็ญสาธารณธรรม (อภ.ปญจก.อ.๓/๓๑/๑๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๔๕ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๔. สมณวรรค ๑. สมณสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “มี สมณา คือเทวดาผู้เคยเป็นทายก ย่อมชมเทวดาผู้ไม่เคยเป็นทายกด้วยฐานะ ๕ ประการ คือ

๑. อายุที่เป็นทิพย์	๒. วรรณะที่เป็นทิพย์
๓. สุขที่เป็นทิพย์	๔. ยศที่เป็นทิพย์
๕. อธิปไตยที่เป็นทิพย์	

เทวดาผู้เคยเป็นทายก ย่อมชมเทวดาผู้ไม่เคยเป็นทายกด้วยฐานะ ๕ ประการนี้”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าเทวดาทั้งสองนั้น จุตจากเทวโลกนั้นแล้วมาสู่ความเป็นมนุษย์นี้ ท่านทั้งสองผู้เป็นมนุษย์นั้น พึงมีความพิเศษ มีเหตุแตกต่างกันหรือไม่”

“มี สมณา คือมนุษย์ผู้เคยเป็นทายก ย่อมชมมนุษย์ผู้ไม่เคยเป็นทายกด้วยฐานะ ๕ ประการ คือ

๑. อายุที่เป็นของมนุษย์	๒. วรรณะที่เป็นของมนุษย์
๓. สุขที่เป็นของมนุษย์	๔. ยศที่เป็นของมนุษย์
๕. อธิปไตยที่เป็นของมนุษย์	

มนุษย์ผู้เคยเป็นทายก ย่อมชมมนุษย์ผู้ไม่เคยเป็นทายกด้วยฐานะ ๕ ประการนี้”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าคนทั้งสองนั้นออกบวชเป็นบรรพชิต ท่านทั้งสองผู้เป็นบรรพชิตนั้น พึงมีความพิเศษ มีเหตุแตกต่างกันหรือไม่”

“มี สมณา บรรพชิตผู้เคยเป็นทายก ย่อมชมบรรพชิตผู้ไม่เคยเป็นทายกด้วยฐานะ ๕ ประการ คือ

๑. เมื่อเขาขอร้องจึงใช้สอยจิวรมาก เมื่อเขาไม่ขอร้องจึงใช้สอยน้อย
๒. เมื่อเขาขอร้องจึงฉันทินทบาทมาก เมื่อเขาไม่ขอร้องจึงฉันทินน้อย

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๔. สมณวรรค ๑. สมณสูตร

๓. เมื่อเขาขอร้องจึงใช้สอยเสนาสนะมาก เมื่อเขาไม่ขอร้องจึงใช้สอยน้อย

๔. เมื่อเขาขอร้องจึงใช้สอยคิลานปัจฉัยเภสัชชบริขารมาก เมื่อเขาไม่
ขอร้องจึงใช้สอยน้อย

๕. อยู่ร่วมกับเพื่อนพรหมจารีเหล่าใด เพื่อนพรหมจารีเหล่านั้นก็
ประพฤติดูเธอด้วยกายกรรม วจีกรรม และมโนกรรมเป็นที่พอใจ
เป็นส่วนมาก ที่ไม่พอใจเป็นส่วนน้อย นำสิ่งเป็นที่พอใจมาเป็น
ส่วนมาก ที่ไม่พอใจเป็นส่วนน้อย

บรรพชิตผู้เคยเป็นทายก ย่อมชมบรรพชิตผู้ไม่เคยเป็นทายกด้วยฐานะ ๕
ประการนี้”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าคนทั้งสองนั้นบรรลอรหัตตผล ท่านทั้งสองผู้บรรล
อรหัตตผล พึงมีความพิเศษ มีเหตุแตกต่างกันหรือไม่”

“สมณา เราไม่กล่าวว่าแตกต่างกันเลยในระหว่างวิมุตติกับวิมุตติ๑”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นำอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ ข้อนี้กำหนดได้ว่า
ควรให้ทาน ควรทำบุญ เพราะบุญเป็นอุปการะแม่แก่เทวดา แม่แก่มนุษย์ แม่แก่
บรรพชิต”

“อย่างนั้น สมณา ควรให้ทาน ควรทำบุญ เพราะบุญเป็นอุปการะแม่แก่เทวดา
แม่แก่มนุษย์ แม่แก่บรรพชิต”

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ครั้นตรัสเวทยากรณภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัส
คาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงวิมุตติของคนหนึ่งกับวิมุตติของอีกคนหนึ่ง ไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องสภาวะธรรม ท่านเปรียบว่า
เด็กวัย ๘ ขวบ กับภิกษุเถระ ๑๐๐ พรรษา ก็สามารถรู้แจ้งแทงตลอดวิมุตติได้เสมอกัน (อภ.ปญจก.อ.
๓/๓๑/๑๘)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๔. สมณวรรค ๒. จุนทีสูตร

ดวงจันทร์ปราศจากมลทิน โคจรไปในอากาศธาตุ
 ย่อมสว่างกว่าหมู่ดาวทั้งสิ้นในโลกด้วยรัศมี ฉันทิ^๑
 บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยศีล มีศรัทธา ก็ฉันทันเหมือนกัน
 ย่อมรุ่งเรืองกว่าผู้ตระหนี่ทั้งหมดในโลกด้วยจาคะ
 เมฆที่ลอยไปตามอากาศ มีสายฟ้าแลบแปลบปลาบ
 มียอดตั้งร้อย ให้ฝนตกรดแผ่นดินเต็มทีดอนและที่ลุ่ม ฉันทิ
 สาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้สมบูรณ์ด้วยทัสสนะ^๒
 เป็นบัณฑิต ก็ฉันทันเหมือนกัน
 ย่อมชมผู้ตระหนี่ได้ด้วยเหตุ ๕ ประการ
 คือ อายุ วรรณะ สุข ยศ และโภคทรัพย์
 เขาตายไปแล้วย่อมบันเทิงในสวรรค์

สมณสูตรที่ ๑ จบ

๒. จุนทีสูตร

ว่าด้วยจุนทีราชกุมารี^๓

[๓๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน กลันทกนิวาปสถาน^๔
 เขตกรุงราชคฤห์ ครั้งนั้น จุนทีราชกุมารีมีรถ ๕๐๐ คัน และกุมารี ๕๐๐ คน
 แวดล้อม เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิवाทแล้วนั้น ณ ที่สมควร
 ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ขุ.ชา. ๒๗/๑๕๙/๔๐๓

^๒ สมบูรณ์ด้วยทัสสนะ หมายถึงเป็นพระโสดาบัน (อง.ปญจก.อ. ๓/๓๑/๑๙)

^๓ หมายถึงพระราชธิดาของพระเจ้าพิมพิสาร (อง.ปญจก.อ. ๓/๓๑/๑๘)

^๔ หมายถึงสถานที่สำหรับพระราชทานเหยื่อแก่กระแต (ดูรายละเอียดใน ม.ม.อ. ๒/๒๕๒/๔๑-๔๒, G.P. MALALASEKERA, Dictionary of Pali Proper Names, London, Luzac Company Ltd, 46 Great Russell Street, 1960.)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๔. สมณวรรค ๒. จุนที่สูตร

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ราชกุมารพระนามว่าจุนทะ พระภาดาของหม่อมฉัน กล่าวอย่างนี้ว่า ‘หญิงหรือชายก็ตาม ถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ว่า เป็นสรวง เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการ ประพฤติผิดในกาม เว้นขาดจากการพูดเท็จ และเว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือ สุราและเมรัย^๑ อันเป็นเหตุแห่งความประมาท ผู้นั้นหลังจากตายแล้วย่อมไปเกิดใน สุตตได้อย่างเดียว ‘ไม่เกิดในทุกคติ’ หม่อมฉันจึงขอลุณถามพระผู้มีพระภาคว่า ‘ผู้เลื่อมใสในศาสนาเช่นไร หลังจากตายแล้วจึงไปเกิดในสุตตได้อย่างเดียว ไม่เกิดในทุกคติ ผู้เลื่อมใสในธรรมเช่นไร หลังจากตายแล้วจึงไปเกิดในสุตตได้อย่างเดียว ไม่เกิดในทุกคติ ผู้เลื่อมใสในสงฆ์เช่นไร หลังจากตายแล้วจึงไปเกิดในสุตตได้อย่างเดียว ไม่เกิดในทุกคติ ผู้ที่ทำให้ศีลเช่นโรบริบูรณ์ หลังจากตายแล้วจึงไปเกิดในสุตตได้อย่างเดียว ไม่เกิดใน ทุกคติ’

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “จุนที่ สัตว์ทั้งหลายที่ไม่มีเท้า มีสองเท้า มีสี่เท้า หรือมีเท้ามากก็ตาม มีรูปหรือไม่มีรูปก็ตาม มีสัญญา ไม่มีสัญญา หรือมีสัญญาก็ไม่ใช่ ไม่มีสัญญาก็ไม่ใช่ก็ตาม มีประมาณเท่าใด ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า บัณฑิตกล่าวว่าเลิศกว่าสัตว์มีประมาณเท่านั้น ผู้ที่เลื่อมใสในพระพุทธเจ้า ชื่อว่า เลื่อมใสในสิ่งที่เลิศ และวิบากที่เลิศย่อมมีแก่บุคคลผู้เลื่อมใสในสิ่งที่เลิศ

เชิงอรรถ :

^๑ สุราและเมรัย หมายถึงสุรา ๕ อย่าง คือ (๑) สุราแบ่ง (๒) สุราขนม (๓) สุราข้าวสุก (๔) สุราใส่เชื้อ (๕) สุราผสมเครื่องปรุง และเมรัย ๕ อย่าง คือ (๑) เครื่องดองดอกไม้ (๒) เครื่องดองผลไม้ (๓) เครื่องดองน้ำอ้อย (๔) เครื่องดองผสมเครื่องปรุง (๕) เครื่องดองน้ำผึ้ง (ข.ข.อ. ๒/๑๗-๑๘)

ส่วนใน อภ.ปญจก.อ.๓/๑๗๙/๖๙, อภ.ปญจก.ฎีกา ๓/๑๗๙/๖๖ อธิบายว่าเมรัยมี ๕ อย่าง กล่าวคือ ไม่มีเครื่องดองผสมเครื่องปรุง

คำว่า ‘เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัย’ อาจแปลได้อีกว่า ‘เว้นขาดจากการเสพสุรา เมรัยและของมีนเมา’ ตามนัยนี้คือ ‘ตฤกยเมว (สุราเมรัย) มทนียญฺเฐน มชฺชํ, ยํ วา ปนญฺญมปี กณฺจि มทนียํ’ แปลว่า สุราและเมรัย ทั้งสองนั้นแหละเป็นของมีนเมา เพราะเป็นเหตุให้เมา และยังมีสิ่งอื่นอีกที่เป็นของ มีนเมา (ข.ข.อ. ๒/๑๘)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๔๙ }

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๔. สมณวรรค ๒. จุนท์สูตร

ธรรมที่ปัจจัยปรุงแต่ง หรือธรรมที่ปัจจัยไม่ปรุงแต่ง มีประมาณเท่าใด วิราคะ (ความคลายกำหนัด) คือความสร้างความเมา ความดับความกระหาย ความถอนอาลัย ความตัดวิญญะ ความสิ้นตัณหา ความคลายกำหนัด ความดับทุกข์คือนิพพาน บัณฑิตกล่าวว่าเลิศกว่าธรรมเหล่านั้น บุคคลผู้เลื่อมใสในวิราคะธรรม ชื่อว่าเลื่อมใสในสิ่งที่เลิศ และวิบากที่เลิศย่อมมีแก่บุคคลผู้เลื่อมใสในสิ่งที่เลิศ

หมุกก็ดี คณะก็ดี มีประมาณเท่าใด สงฆ์สาวกของตถาคต ได้แก่ อริยบุคคล ๔ คู่คือ ๘ บุคคล สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก บัณฑิตกล่าวว่าเลิศกว่าหมู่หรือคณะเหล่านั้น บุคคลผู้เลื่อมใสในสงฆ์ ชื่อว่าเลื่อมใสในสิ่งที่เลิศ และวิบากที่เลิศย่อมมีแก่บุคคลผู้เลื่อมใสในสิ่งที่เลิศ

ศีลทั้งหลายมีประมาณเท่าใด ศีลที่พระอริยะใคร^๑ ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท ท่านผู้สรรเสริญ ไม่ถูกตัณหาและทิฐฐิครอบงำ เป็นไปเพื่อสมาธิ บัณฑิตกล่าวว่าเลิศกว่าศีลเหล่านั้น บุคคลผู้ทำศีลที่พระอริยะใครให้บริบูรณ์ ชื่อว่าทำสิ่งที่เลิศให้บริบูรณ์ และวิบากที่เลิศย่อมมีแก่บุคคลผู้ทำสิ่งที่เลิศให้บริบูรณ์

พระผู้มีพระภาคผู้สุดศาสดา ครั้นตรัสเวทยากรณภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

บุญที่เลิศ คืออายุ วรรณะ เกียรติยศ สุข และพละ
 ย่อมเจริญแก่บุคคลผู้เลื่อมใส
 ผู้รู้ธรรมที่เลิศโดยความเป็นธรรมที่เลิศ
 ผู้เลื่อมใสในพระพุทธเจ้าผู้เลิศ
 ซึ่งเป็นทักษิโณยบุคคลชั้นเยี่ยม

เชิงอรรถ :

^๑ ศีลที่พระอริยะใคร หมายถึงศีลที่สัมปยุตด้วยมรรคและผล เป็นศีลที่พระอริยะปรารถนา แม้เกิดในภพอื่น ก็ไม่สละศีลนี้ (อง.ปญจก.อ. ๓/๓๒/๑๙)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๔. สมณวรรค ๓. อุคคหสูตร

ผู้เลื่อมใสในพระธรรมที่เลิศอันเป็นที่คลายความกำหนัด
เป็นที่สงบระงับ นำสุขมาให้
ผู้เลื่อมใสในพระสงฆ์ผู้เลิศซึ่งเป็นนาบุญอันยอดเยี่ยม
ให้ทานในท่านผู้เลิศ
นักปราชญ์ผู้ตั้งมั่นในธรรมที่เลิศ
ให้ทานแก่ท่านผู้เลิศ
เกิดเป็นเทวดา หรือมนุษย์ก็ตาม
ถึงความเป็นผู้เลิศ^๑บ้านเทิงอยู่^๒

จนที่สูตรที่ ๒ จบ

๓. อุคคหสูตร

ว่าด้วยอุคคหเศรษฐี

[๓๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ชาตียาวัน เขตเมืองภัททียะ
ครั้งนั้น อุคคหเศรษฐีผู้เป็นหลานของเมณฑกเศรษฐี ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคตั้งนี้ว่า
“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคพร้อมด้วยภิกษุ ๓ รูป จงรับภัตตาหาร
ของข้าพระองค์ในวันพรุ่งนี้” พระผู้มีพระภาคทรงรับด้วยพระอาการดุษณีแล้ว
อุคคหเศรษฐีทราบว่พระผู้มีพระภาคทรงรับนิมนต์แล้ว จึงลุกจากอาสนะ ถวาย
อภิวาท ทำประทักษิณแล้วหลีกไป

ครั้นคืนนั้นผ่านไป เวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก ถือบาตร
จีวร เสด็จเข้าไปยังนิเวศน์ของอุคคหเศรษฐี ประทับนั่งบนพุทธอาสน์ที่ปูลาดไว้

เชิงอรรถ :

^๑ ความเป็นผู้เลิศ หมายถึงเกิดในหมู่สัตว์ใด ๆ ก็เป็นผู้เลิศในหมู่นั้นๆ หรือได้บรรลุมรรคและผลอัน
เป็นโลกุตตระ (อง.จตก.ฎีกา ๒/๓๔/๓๖๕)

^๒ อง.จตก. (แปล) ๒๑/๓๔/๕๔-๕๕

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๔. สมณวรรค ๓. อุคคหสูตร

ลำดับนั้น อุคคหเศรษฐีได้ถวายอาหารภิกษุสงฆ์ผู้มีพระภาคเป็น
ประธานให้อิ่มหนำด้วยของเคี้ยวของฉันที่ประณีตด้วยมือตนเอง เมื่อพระผู้มีพระภาค
เสวยเสร็จ ทรงวางพระหัตถ์ จึงนั่ง ณ ที่สมควร กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า
“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ลูกสาวของข้าพระองค์เหล่านี้ จักไปสู่ตระกูลสามี ขอพระผู้มี
พระภาคทรงกล่าวสอนพราสสอนเด็กเหล่านี้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อพวกเขาตลอดกาล
นานเถิด”

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสสอนกุมารีเหล่านั้นว่า กุมารีทั้งหลาย

๑. เพราะเหตุนั้นแล เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘มารดาบิดา
ผู้ปรารถนาประโยชน์ หวังเกื้อกูลอนุเคราะห์ด้วยความเอ็นดู ยกให้
สามีใด เราทั้งหลายจักตื่นก่อน นอนทีหลังสามีนั้น คอยรับใช้
ปฏิบัติให้เป็นที่พอใจเขา พุดคำไพเราะต่อเขา’ เธอทั้งหลายพึง
สำเหนียกอย่างนี้แล
๒. เพราะเหตุนั้นแล เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘ชนเหล่าใด
เป็นที่เคารพของสามี คือ บิดา มารดา หรือสมณพราหมณ์
เราทั้งหลายจักสักการะ เคารพ นับถือบูชาชนเหล่านั้น และต้อนรับ
ท่านเหล่านั้น ผู้มาถึงแล้วด้วยอาสนะและน้ำ’ เธอทั้งหลายพึง
สำเหนียกอย่างนี้แล
๓. เพราะเหตุนั้นแล เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘การงาน
เหล่าใดเป็นการงานในบ้านของสามี คือ การทำผ้าขนสัตว์ หรือ
ผ้าฝ้าย เราทั้งหลายจักขยัน ไม่เกียจคร้านในการงานเหล่านั้น
จักประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาอันเป็นอุบายในการงาน
เหล่านั้น สามารถทำได้ สามารถจัดได้’ เธอทั้งหลายพึงสำเหนียก
อย่างนี้แล
๔. เพราะเหตุนั้นแล เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘เราทั้งหลาย
จักรู้การงานที่คนในปกครองภายในบ้านสามี คือ ทาส คนใช้ หรือ
กรรมกรว่าทำแล้ว หรือยังไม่ได้ทำ จักรู้อาการของคนเหล่านั้นที่
เป็นไขว่ดำดีขึ้นหรือทรุดลง และจักแบ่งปันของกินของใช้ให้ตามส่วน
ที่ควร’ เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๔. สมณวรรค ๓. อุคคหสูตร

๕. เพราะเหตุนั้นแล เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า 'เราทั้งหลายจักรักษาคัมภรณสิ่งที่มีหามาได้ จะเป็นทรัพย์ ข้าว เงิน หรือทองก็ตาม จักไม่เป็นนักเลงการพนัน ไม่เป็นขโมย ไม่เป็นนักเลงสุรา ไม่ล้างผลาญทรัพย์สมบัติ' เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล

กุมารทั้งหลาย มาตุคามประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล หลังจากตายแล้ว จะเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเทวดาเหล่ามณาปกาเยกา^๑

(พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ครั้นตรัสเวทยากรณภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า)

สตรีผู้เป็นบัณฑิต ย่อมไม่ดูหมิ่นสามี
 ผู้มีความเพียร ขวนขวายเป็นนิตย์
 เลี้ยงตนเองทุกเมื่อ ผู้ให้สิ่งที่ต้องการได้ทุกอย่าง
 ไม่ทำให้สามีขุ่นเคืองด้วยการแสดงความหึงหวง
 ยกย่องทุกคนที่สามีเคารพ เป็นคนขยัน
 ไม่เกียจคร้าน สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามี
 ปฏิบัติถูกใจสามี รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้
 สตรีผู้ประพฤติตามใจสามีอย่างนี้
 จะเข้าถึงความเป็นเทวดาเหล่ามณาปกาเยกา

อุคคหสูตรที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ เทวดาเหล่ามณาปกาเยกา หมายถึงเทวดาชั้นนิมมานรดี เทวดาเหล่านี้เรียกว่า เทพนิมมานรดี และเทพมณาปา เพราะเนรมิตรูปตามที่ตนปรารถนาได้ และขึ้นชมรูปที่เนรมิตนั้น (อง.ปญจก.อ. ๓/๓๓/๒๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๕๓ }

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๔. สมณวรรค ๔. สีหเสนาปติสูตร

๔. สีหเสนาปติสูตร

ว่าด้วยสีหเสนาบดี

[๓๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูฏาคารศาลา ป่ามहांวัน เขตกรุงเวสาลี ครั้งนั้นแล สีหเสนาบดีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า “พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติผลแห่งทานที่จะพึงเห็นเองได้ไหม”

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสตอบว่า “ได้ สีหะ” แล้วได้ตรัสต่อไปว่า สีหะ

๑. ทายก ทานบดีย่อมเป็นที่รักที่พอใจของคนหมู่มาก แม้ข้อนี้ ก็เป็นผลแห่งทานที่จะพึงเห็นเอง
๒. สัตบุรุษผู้สงบยอมคบหาทายก ทานบดี แม้ข้อนี้ก็เป็นผลแห่งทานที่จะพึงเห็นเอง
๓. กิตติศัพท์อันงามของทายก ทานบดีย่อมขจรไป แม้ข้อนี้ก็เป็นผลแห่งทานที่จะพึงเห็นเอง
๔. ทายก ทานบดีจะเข้าไปสู่บริษัทใด ๆ จะเป็นชัตตยบริษัทก็ตาม พรหมณบริษัทก็ตาม คหบดีบริษัทก็ตาม สมณบริษัทก็ตาม ก็เป็นผู้แก่ล้าช้า ไม่ก่อเขินเข้าไป แม้ข้อนี้ก็เป็นผลแห่งทานที่จะพึงเห็นเอง
๕. ทายก ทานบดี หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ แม้ข้อนี้ก็เป็นผลแห่งทานที่จะพึงเห็นเองในภพหน้า”

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว สีหเสนาบดีจึงกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่เพียงเชื่อต่อพระผู้มีพระภาค ในเรื่องผลแห่งทาน ๔ ประการ ที่พระผู้มีพระภาคตรัสบอกแล้วเท่านั้น แต่ยังทราบอีกด้วย คือ ข้าพระองค์

เชิงอรรถ :

- ๑ ทายก ในที่นี้หมายถึงผู้แก่ล้าช้าในการให้ทาน คือ ไม่ใช่มีเพียงศรัทธาเท่านั้น แต่กล้าที่จะบริจาคได้ด้วย
 ทานบดี หมายถึงผู้เป็นใหญ่ในทาน คือให้ของที่ดีกว่าของที่ตนบริโภค (อง.ปญจก.อ. ๓/๓๔/๒๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๕๔ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๔. สมณวรรค ๔. สีหเสนาปติสูตร

เป็นทายก เป็นทานบดี ย่อมเป็นที่รักที่พอใจของคนหมู่มาก สัตบุรุษผู้สงบยอม
 คบหาข้าพระองค์ผู้เป็นทายกเป็นทานบดี กิตติศัพท์อันงามของข้าพระองค์ผู้เป็น
 ทายกเป็นทานบดี ย่อมขจรไปว่า 'สีหเสนาบดีเป็นทายก เป็นผู้รับใช้ เป็นผู้บำรุง
 พระสงฆ์' ข้าพระองค์ผู้เป็นทายก เป็นทานบดี จะเข้าไปสู่บริษัทใด ๆ จะเป็น
 ขัตติยบริษัทก็ตาม พราหมณบริษัทก็ตาม คหบดีบริษัทก็ตาม สมณบริษัทก็ตาม
 ก็เป็นผู้แก่กล้า ไม่เก้อเขินเข้าไป ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่เพียงเชื่อ
 ต่อพระผู้มีพระภาคในเรื่องผลแห่งทาน ๔ ประการที่พระผู้มีพระภาคตรัสบอกแล้วนี้
 เท่านั้น แต่ยังทราบอีกด้วย ส่วนผลแห่งทานที่จะพึงเห็นเองประการที่ ๕ ที่พระผู้มี
 พระภาคตรัสบอกข้าพระองค์อย่างนี้ว่า 'ทายก ทานบดี หลังจากตายแล้วจะไปเกิด
 ในสุคติโลกสวรรค์' นั้นข้าพระองค์ยังไม่ทราบ แต่ข้าพระองค์ก็เชื่อต่อพระผู้มีพระภาค
 ในเรื่องนี้"

พระผู้มีพระภาคตรัสย้าว่า "ข้อนั้นเป็นอย่างนั้น สีหะ ข้อนั้นเป็นอย่างนั้น
 สีหะ คือ ทายก ทานบดี หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์"

นรชนผู้ไม่ตระหนี่ ให้ทานอยู่

ย่อมเป็นที่รักของคนหมู่มาก

คนหมู่มากย่อมคบหานรชนนั้น

เขาย่อมได้รับเกียรติ เจริญด้วยยศ

เป็นผู้ไม่เก้อเขิน แก่กล้าเข้าสู่บริษัท

เพราะเหตุนั้นแล บัณฑิตทั้งหลายผู้หวังสุข

จงจัดความตระหนี่อันเป็นมลทินแล้วให้ทาน

บัณฑิตเหล่านั้น ย่อมดำรงในไตรทิพย์

ถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเทวดา

รื่นเริงอยู่ตลอดกาลนาน

พระสุตตันตปิฎก อังคตวรรณิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๔. สมณวรรค ๕. ทานานิสังสสูตร

บัณฑิตเหล่านั้นได้โอกาสบำเพ็ญกุศลแล้ว
 ละโลกนี้ไป ย่อมมีรัศมีเปล่งปลั่ง
 เทียวชมไปในอุทยานชื่อนันทวัน
 เพียบพร้อมด้วยกามคุณ ๕
 เพลิดเพลิน รื่นเริง บันเทิงอยู่ในนันทวันนั้น
 สาวกทั้งปวงของพระสุคตผู้ไม่มีกิเลส ผู้คงที่
 ทำตามพระดำรัสของพระองค์แล้ว
 ย่อมรื่นเริงในสวรรค์

สิ้นเสนาปติสูตรที่ ๔ จบ

๕. ทานานิสังสสูตร

ว่าด้วยทานิสังสการให้ทาน

[๓๕] ภิกษุทั้งหลาย อานิสังสการให้ทาน ๕ ประการนี้

ทานิสังสการให้ทาน ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ผู้ให้ทานยอมเป็นที่รักที่พอใจของคนหมู่มาก
๒. สัตบุรุษผู้สงบยอมคบหาผู้ให้ทาน
๓. กิตติศัพท์อันงามของผู้ให้ทานยอมขจรไป
๔. ผู้ให้ทานยอมไม่ห่างเหินจากธรรมของคฤหัสถ์
๕. ผู้ให้ทานหลังจากตายแล้วย่อมเกิดในสุคติโลกสวรรค์

ภิกษุทั้งหลาย อานิสังสการให้ทาน ๕ ประการนี้แล

ผู้ให้ทานยอมเป็นที่รักของคนหมู่มาก
 ชื่อว่าดำเนินตามธรรมของสัตบุรุษ
 สัตบุรุษทั้งหลายผู้สงบ ผู้สำรวมอินทรีย์

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๔. สมณวรรค ๖. กาลทานสูตร

ประพฤติพรหมจรรย์
ย่อมคบหาผู้ให้ทานทุกเมื่อ
สัตบุรุษเหล่านั้นย่อมแสดงธรรม
เป็นเครื่องบรรเทาทุกข์ทั้งปวงแก่เขา
เขารู้ชัดธรรมนั้นแล้ว
เป็นผู้ไม่มีอาสวะ ปรินิพพานในโลกนี้

ทานานิสังสสูตรที่ ๕ จบ

๖. กาลทานสูตร

ว่าด้วยกาลทาน^๑

[๓๖] ภิกษุทั้งหลาย กาลทาน ๕ ประการนี้

กาลทาน ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ให้ทานแก่ผู้มาสู่ถิ่นของตน
๒. ให้ทานแก่ผู้เตรียมจะไป
๓. ให้ทานแก่ผู้เป็นไข้
๔. ให้ทานในสมัยมีรักษาหาได้ยาก
๕. ให้ข้าวอย่างดี และผลไม้ใหม่แก่ผู้มีศีล

ภิกษุทั้งหลาย กาลทาน ๕ ประการนี้แล

ผู้มีปัญญารู้ความประสงค์ของผู้ขอ^๒

เป็นผู้ปราศจากความตระหนี่

ย่อมให้ทานในกาลที่ควรให้

เชิงอรรถ :

^๑ กาลทาน หมายถึงยุดตทาน คือ การให้ที่เหมาะสม (อภ.ปญจก.อ. ๓/๓๖/๒๒)

^๒ รู้ความประสงค์ของผู้ขอ ในที่นี้หมายถึงคฤหัสถ์เมื่อเห็นภิกษุเที่ยววิณฑชบาตยืนที่ประตูเรือนของตนเป็นผู้หนึ่งไม่ออกปากขอ ก็รู้ความหมายได้ว่า 'ท่านกำลังขอ ซึ่งเป็นการขอย่างพระอริยะ' เมื่อรู้แล้วก็คิดว่า 'พวกเราหุงต้มได้ แต่ภิกษุเหล่านี้หุงต้มไม่ได้ แล้วท่านจะหาภัตตราได้ที่ไหน' จึงจัดแจงไทยธรรมถวายท่าน (อภ.ปญจก.ฎีกา ๓/๓๖-๓๗/๒๑)

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๔. สมนวรรค ๗. โภชนทานสูตร

ทานที่ให้ในพระอริยะผู้ชื้อตรง ผู้คงที่
 ย่อมเป็นทักษิณาที่ไพบุลย์
 ทำให้เขามีใจผ่องใส
 คนเหล่าใดอนุโมทนาหรือชวนชวยในทักษิณานั้น
 เพราะการอนุโมทนาหรือชวนชวยของคนเหล่านั้น
 ทักษิณาย่อมมีผลไม่พร่อง
 แม้พวกเขาเป็นผู้มีส่วนแห่งบุญ
 เพราะฉะนั้น ผู้มีจิตไม่ทอดถอย
 จึงควรให้ทานในเขตที่มีผลมาก
 เพราะบุญเป็นที่พึงของสัตว์ทั้งหลายในโลกหน้า

กาลทานสูตรที่ ๖ จบ

๗. โภชนทานสูตร

ว่าด้วยการให้โภชนะ

[๓๗] ภิกษุทั้งหลาย ทายกผู้ให้โภชนะ ชื่อว่าให้ฐานะ ๕ ประการแก่ปฏิบัติทาก
 ฐานะ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. อายุ	๒. วรรณะ
๓. สุข	๔. พละ
๕. ปฏิภาณ ^๑	

ครั้นให้อายุแล้ว ย่อมมีส่วนได้อายุอันเป็นทิพย หรือเป็นของมนุษย์ ครั้นให้
 วรรณะแล้ว ย่อมมีส่วนได้วรรณะอันเป็นทิพยหรือเป็นของมนุษย์ ครั้นให้สุขแล้ว
 ย่อมมีส่วนได้สุขอันเป็นทิพย หรือเป็นของมนุษย์ ครั้นให้พละแล้ว ย่อมมีส่วนได้
 พละอันเป็นทิพย หรือเป็นของมนุษย์ ครั้นให้ปฏิบัติทากแล้ว ย่อมมีส่วนได้
 ปฏิภาณอันเป็นทิพย หรือเป็นของมนุษย์

ภิกษุทั้งหลาย ทายกผู้ให้โภชนะ ชื่อว่าให้ฐานะ ๕ ประการนี้แล

เชิงอรรถ :

^๑ **ปฏิภาณ** ในที่นี้หมายถึงยุตตปฏิภาณ คือ ตอบปัญหาได้ถูกต้องตามเนื้อหาสาระและเหตุต่าง ๆ แต่ตอบ
 ขำไม่ตอบเร็ว และมุตตปฏิภาณ คือ ตอบปัญหาได้รวดเร็วในขณะที่ถามทีเดียว (อง.จตุกก.อ. ๒/๑๓๒/๓๘๐)
 และดู อง.จตุกก. (แปล) ๒๑/๑๓๒/๒๐๑-๒๐๒, อภิ.ป. (แปล) ๓๖/๑๕๒-๑๕๕/๑๘๗

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๔. สมณวรรค ๘. สัทธสูตร

นักปราชญ์ผู้มีปัญญา ให้อายุ ย่อมได้อายุ
ให้พละ ย่อมได้พละ ให้อารมณ์ ย่อมได้อารมณ์
ให้ปฏิภาณ ย่อมได้ปฏิภาณ ให้สุข ย่อมได้สุข
ครั้นให้อายุ พละ อารมณ์ สุข และปฏิภาณแล้ว
จะเกิดในที่ใด ๆ ย่อมเป็นผู้มีอายุยืน มียศในที่นั้น ๆ

โภชนสูตรที่ ๗ จบ

๘. สัทธสูตร

ว่าด้วยอานิสงส์แห่งศรัทธา

[๓๘] ภิกษุทั้งหลาย กุลบุตรผู้มีศรัทธา ย่อมได้อานิสงส์ ๕ ประการ
อานิสงส์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ
สัตบุรุษทั้งหลายผู้สงวนในโลก

๑. เมื่อจะอนุเคราะห์ ย่อมอนุเคราะห์ผู้มีศรัทธาก่อน ไม่อนุเคราะห์
ผู้ไม่มีศรัทธาก่อน
๒. เมื่อจะเข้าไปหา ย่อมเข้าไปหาผู้มีศรัทธาก่อน ไม่เข้าไปหาผู้ไม่มีศรัทธา
ก่อน
๓. เมื่อจะต้อนรับ ย่อมต้อนรับผู้มีศรัทธาก่อน ไม่ต้อนรับผู้ไม่มี
ศรัทธาก่อน
๔. เมื่อจะแสดงธรรม ย่อมแสดงธรรมแก่ผู้มีศรัทธาก่อน ไม่แสดง
ธรรมแก่ผู้ไม่มีศรัทธาก่อน
๕. กุลบุตรผู้มีศรัทธา หลังจากตายแล้วย่อมเกิดในสุคติโลกสวรรค์

ภิกษุทั้งหลาย กุลบุตรผู้มีศรัทธา ย่อมได้อานิสงส์ ๕ ประการนี้แล
เปรียบเหมือนต้นไทรใหญ่ที่ทางใหญ่สี่แพร่ง มีพื้นราบเรียบ ย่อมเป็นที่พึ่งของ
หมู่คนโดยรอบ ฉะนั้น กุลบุตรผู้มีศรัทธาก็ฉะนั้นเหมือนกัน ย่อมเป็นที่พึ่งของคน
หมู่มาก คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๔. สมณวรรค ๙. ปุตตสูตร

ต้นไมใหญ่ มีกิ่ง ใบ และผล
มีลำต้นแข็งแรง มีรากมั่นคง สมบูรณ์ด้วยผล
ย่อมเป็นที่พึ่งของนกทั้งหลาย
ฝูงนกย่อมอาศัยต้นไม้นั้นซึ่งเป็นที่รื่นรมย์ใจ ให้เกิดสุข
ผู้ต้องการความร่มเย็น ย่อมเข้าไปอาศัยร่มเงา
ผู้ต้องการผล ย่อมบริโภคน้ำผลไม้ ฉะนั้น
ท่านผู้ปราศจากโรค ปราศจากโทษ
ปราศจากโมหะ ไม่มีอาสวะ เป็นนาบุญของโลก
ย่อมคบหาบุคคลผู้มีศรัทธาซึ่งสมบูรณ์ด้วยศีล
ประพฤติด่อมตน ไม่กระด้าง^๑ สุภาพ
น่าชื่นชม อ่อนโยน มั่นคง ฉะนั้น
ท่านเหล่านั้นย่อมแสดงธรรม
เป็นเครื่องบรรเทาทุกข์ทั้งปวงแก่เขา
เขารู้ชัดธรรมนั้นแล้ว
เป็นผู้ไม่มีอาสวะ ปรินิพพานในโลกนี้

สังฆสูตรที่ ๘ จบ

๙. ปุตตสูตร

ว่าด้วยบุตร

[๓๙] ภิกษุทั้งหลาย มารดาบิดา เมื่อเห็นฐานะ ๕ ประการนี้ จึงปรารถนา
บุตรผู้เกิดในตระกูล

ฐานะ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. บุตรที่เราเลี้ยงมาแล้วจักเลี้ยงเรา
๒. บุตรจักช่วยทำกิจของเรา

เชิงอรรถ :

^๑ ไม่กระด้าง หมายถึงปราศจากความกระด้าง คือ โภคะ (ความโกรธ) และมานะ (ความถือตัว) (อง.ปญจก.อ.
๓/๓๘/๒๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๔. สมณวรรค ๙. ปุตตสูตร

๓. วงศ์ตระกูลจักดำรงอยู่ได้นาน

๔. บุตรจักปฏิบัติตนให้สมควรรับทรัพย์มรดกไว้

๕. เมื่อเราทั้งสองตายไป บุตรจักทำบุญอุทิศให้

ภิกษุทั้งหลาย มารดาบิดาเมื่อเห็นฐานะ ๕ ประการนี้แล จึงปรารถนาบุตรผู้
เกิดในตระกูล

มารดาบิดาผู้ฉลาด

เมื่อเห็นฐานะ ๕ ประการ จึงปรารถนาบุตร

ด้วยหวังว่า 'บุตรที่เราเลี้ยงแล้วจักเลี้ยงเรา

จักช่วยทำกิจของเรา

วงศ์ตระกูลจักดำรงอยู่ได้นาน

จักปฏิบัติตนให้สมควรแก่การรับทรัพย์มรดก

และเมื่อเราทั้งสองตายแล้วจักทำบุญอุทิศให้'

มารดาบิดาผู้ฉลาด

เมื่อเห็นฐานะเหล่านี้ จึงปรารถนาบุตร

เพราะฉะนั้น บุตรผู้เป็นสัตบุรุษ ผู้สงบ

เป็นกตัญญูกตเวทิตบุคคล

เมื่อระลึกถึงคุณท่านที่ทำไว้ต่อเราก่อน

จึงเลี้ยงมารดาบิดา ช่วยทำกิจของท่าน

เชื่อฟังโอวาท ดอบสนองพระคุณท่าน

ดำรงวงศ์ตระกูลสมกับที่ท่านเป็นบุพการี

บุตรผู้มีศรัทธา สมบูรณ์ด้วยศีล

ย่อมเป็นที่สรรเสริญ

ปุตตสูตรที่ ๙ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๔. สมณวรรค ๑๐. มหาศาลปุตตสูตร

๑๐. มหาศาลปุตตสูตร

ว่าด้วยต้นสาละใหญ่กับกุลบุตร

[๔๐] ภิกษุทั้งหลาย ไม่สาละใหญ่อาศัยขุนเขาหิมพานต์ ย่อมงอกงามด้วยความ
เจริญ ๕ ประการ

ความเจริญ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. กิ่ง ใบแก่ และใบอ่อน
๒. เปลือก
๓. สะเก็ด
๔. กระพี้
๕. แก่น

ภิกษุทั้งหลาย ไม่สาละใหญ่อาศัยขุนเขาหิมพานต์ ย่อมงอกงามด้วยความ
เจริญ ๕ ประการนี้ ฉันท

ชนภายใน^๑อาศัยกุลบุตรผู้มีศรัทธา ย่อมงอกงามด้วยความเจริญ ๕ ประการ
ฉันทนั้นเหมือนกัน

ความเจริญ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ศรัทธา(ความเชื่อ)
๒. ศีล (การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย)
๓. สุตตะ(การสดับฟังหาความรู้)
๔. จาคะ (การเสียสละ)
๕. ปัญญา (ความรู้)

ภิกษุทั้งหลาย ชนภายในอาศัยกุลบุตรผู้มีศรัทธา ย่อมงอกงามด้วยความ
เจริญ ๕ ประการนี้

ภูเขาคินมืออยู่ในป่าใหญ่

หมู่ไม้เหล่านั้นอาศัยภูเขานั้น

เจริญงอกงามเติบโตในป่า แม้ฉันท

เชิงอรรถ :

^๑ ชนภายใน ในที่นี้หมายถึงภรรยา บุตร ธิดา (อง.ตัก.อ. ๒/๑๔/๘๘)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า :๖๒ }

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๔. สมณวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

บุตร ภรรยา พวกพ่อ อ้ามาตย์^๑ หมุ่ญาติ
 และชนผู้อาศัยเขาเลี้ยงชีพ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน
 อาศัยกุลบุตรผู้มีศรัทธา สมบูรณ์ด้วยศีล
 ย่อมงอกงามในโลกนี้
 ชนผู้มีปัญญาเห็นแจ้ง เห็นศีล
 จาคะ และสุจริต (ความประพฤติดี)
 ของกุลบุตรผู้มีศรัทธานั้นแล้วย่อมทำตาม
 บุคคลประพฤติธรรมซึ่งเป็นทางนำสัตว์ไปสู่สุดติ
 ย่อมเพลิดเพลินในโลกนี้สมปรารถนา
 ย่อมบันเทิงในเทวโลก^๒

มหาสาธปุตตสูตรที่ ๑๐ จบ

สมณวรรคที่ ๔ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สมณสูตร	๒. จุนทีสูตร
๓. อุคคหสูตร	๔. สีหเสนาปติสูตร
๕. ทานานิสังสสูตร	๖. กาลทานสูตร
๗. โภชนทานสูตร	๘. สัทธสูตร
๙. ปุตตสูตร	๑๐. มหาสาธปุตตสูตร

เชิงอรรถ :

^๑ อ้ามาตย์ ในที่นี้หมายถึงบุคคลที่ทำงานกิจการร่วมกัน ชี้นะกันได้ ปรึกษาหารือกันได้ทุกเรื่อง ทุกอิริยาบถ
 (ส.สพ.อ. ๓/๑๐๑๒/๓๖๗, ส.ฐีกา ๒/๑๐๑๒/๖๒๙)

^๒ ดู อจ.ติก. (แปล) ๒๐/๔๙/๒๑๐

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๕. มุณฑราชวรรค ๑. อาทิสสูตร

๕. มุณฑราชวรรค

หมวดว่าด้วยพระเจ้ามุนิราช

๑. อาทิสสูตร

ว่าด้วยประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโภคทรัพย์

[๕๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้นแล อนาถบิณฑิกเศรษฐีเข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาค
จึงได้ตรัสดังนี้ว่า คหบดี ประโยชน์ที่จะพึงถือเอาจากโภคทรัพย์ ๕ ประการนี้
ประโยชน์ ๕ ประการนี้ อะไรบ้าง คือ

๑. อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ย่อมบำรุงตนเอง บำรุงมารดาบิดา บำรุง
บุตร ภรรยา ทาส กรรมกร และคนใช้ให้เป็นสุข บริหารให้เป็นสุข
โดยชอบด้วยโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บ
รวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม
ได้มาโดยธรรม^๑ นี้เป็นประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโภคทรัพย์ประการ
ที่ ๑
๒. อริยสาวกยอมบำรุงตนเองบำรุงมิตรและอำมาตย์ให้เป็นสุข บริหาร
ให้เป็นสุขโดยชอบด้วยโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร
เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วย
ธรรม ได้มาโดยธรรม นี้เป็นประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโภคทรัพย์
ประการที่ ๒

เชิงอรรถ :

^๑ ได้มาโดยธรรม ในที่นี้หมายถึงได้มาโดยไม่ล่วงละเมิดกฏศักรมมถ ๑๐ ประการ (อง.ปญจก.อ. ๓/๔๑/๒๔)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๖๔ }

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๕. มุณฑราชวรรค ๑. อาทิสสูตร

๓. อริยสาวกยอมป้องกันอันตรายที่เกิดจากไฟ น้ำ พระราชา โจร คนที่ไม่ชอบกัน หรือจากทายาท ทำตนให้ปลอดภัย นี่เป็นประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโศกทรัพย์ประการที่ ๓
๔. อริยสาวกยอมทำพละ^๑ ๕ อย่าง คือ (๑) ญาติพละ (๒) อติถิพละ (๓) ปุพพเปตพละ (๔) ราชพละ (๕) เทวดาพละ นี่เป็นประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโศกทรัพย์ประการที่ ๔
๕. อริยสาวกยอมตั้งทักษิณาทที่มีผลสูงขึ้นไป เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์ในสมณพราหมณ์ผู้เว้นขาดจากความมัวเมาและความประมาท ดำรงมั่นอยู่ในขันติ (ความอดทน) และโสรัจจะ (ความเสงี่ยม) ฝึกอบรมตน ทำตนให้สงบ ทำตนให้ดับเย็นสนิท ด้วยโศกทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม นี่เป็นประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโศกทรัพย์ประการที่ ๕

คหบดี ประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโศกทรัพย์ ๕ ประการนี้แล

ถ้าเมื่ออริยสาวกนั้นถือเอาประโยชน์จากโศกทรัพย์ ๕ ประการนี้ โศกทรัพย์หมดสิ้นไป อริยสาวกนั้นย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า 'เราได้ถือเอาประโยชน์จากโศกทรัพย์นั้นแล้ว และโศกทรัพย์ของเราก็หมดสิ้นไป' ด้วยเหตุนี้ อริยสาวกนั้นจึงไม่มีวิปปฏิสาร (ความรอนใจ) ถ้าเมื่ออริยสาวกนั้นถือเอาประโยชน์จากโศกทรัพย์ ๕ ประการนี้ โศกทรัพย์เพิ่มพูนขึ้น อริยสาวกนั้นย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า 'เราถือ

เชิงอรรถ :

^๑ พละ (พละ) หมายถึงการสงเคราะห์ บวงสรวง น้อมให้ หรือส่วย มี ๕ อย่าง คือ (๑) ญาติพละ สงเคราะห์ญาติ (๒) อติถิพละ ต้อนรับแขก (๓) ปุพพเปตพละ ทำบุญอุทิศให้ผู้ตาย (๔) ราชพละ ถวายเงินของหลวงมีเสวย ภาษีอากรเป็นต้น (๕) เทวดาพละ ทำบุญอุทิศให้เทวดา (อง.จตก.อ. ๒/๖๑/๓๕๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๕. มุณฑราชวรรค ๒. สัปปริสสูตร

เอาประโยชน์จากโรคทรัพย์นี้แล้ว และโรคทรัพย์ของเราก็เพิ่มพูนขึ้น' อริยสาวก
นั้นย่อมไม่มีวิปปฏิสารด้วยเหตุทั้ง ๒ ประการนี้เลย

นรชนผู้จะต้องตายเมื่อคำนึงถึงเหตุนี้ว่า

'โรคทรัพย์ เราได้บริโภคนแล้ว

คนที่ควรเลี้ยง เราได้เลี้ยงแล้ว

อันตรายทั้งหลาย เราได้ข้ามพ้นแล้ว

ทักษิณามีผลสูงขึ้นไป เราได้ให้แล้ว

และพลี ๕ อย่าง เราได้ทำแล้ว

ท่านผู้มีศีลสำรวมระวัง ประพฤติพรหมจรรย์ เราได้บำรุงแล้ว

ประโยชน์ที่บัณฑิตผู้ครองเรือนปรารถนา เราก็ได้บรรลุแล้วโดยลำดับ

กรรมที่ไม่ก่อความเดือดร้อนในภายหลัง เราก็ได้ทำแล้ว'

ชื่อว่า เป็นผู้ตั้งอยู่ในอริยธรรม

บัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญเขาในโลกนี้

เขาตายไปแล้ว ย่อมบันเทิงในสวรรค์

อาทิสสูตรที่ ๑ จบ

๒. สัปปริสสูตร

ว่าด้วยสัตบุรุษ

[๔๒] ภิกษุทั้งหลาย สัตบุรุษเมื่อเกิดในตระกูล ชื่อว่าเกิดเพื่อประโยชน์ เพื่อ
เกื้อกูล เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก คือ มารดา บิดา บุตร ภรรยา ทาส กรรมกร คนใช้
มิตร อำมาตย์^๑ และสมณพราหมณ์

สัตบุรุษเมื่อเกิดในตระกูล ชื่อว่าเกิดเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่คน
หมู่มาก คือ แก่มารดา บิดา บุตร ภรรยา ทาส กรรมกร คนใช้ มิตร อำมาตย์

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๔๐ (มหาสาฬหปุตตสูตร) หน้า ๖๓ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๕. มุณฑราชวรรค ๓. อัญญสูตร

และสมณพราหมณ์ เปรียบเหมือนมหาเมฆทำข้าวกล้าทั้งปวงในอังกาม ชื่อว่ามี
เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก

สัตบุรุษครอบครองโภคทรัพย์

เป็นผู้เกื้อกูลแก่คนหมู่มาก

เทวดาย่อมรักษาเขาผู้มีธรรมคุ้มครองแล้ว

เป็นพหูสูต สมบูรณ์ด้วยศีลและวัตร

เกียรติย่อมไม่ละเขาผู้ตั้งอยู่ในธรรม

ใครเล่าจะสามารถติเตียนเขาผู้ตั้งอยู่ในธรรม

สมบูรณ์ด้วยศีล มีวาจาสัตย์

มีหิริ(ความละอายต่อบาป)ในใจ

ดจแห่งทองชมพูนุท

แม้เทวดาก็ชม ถึงพรหมก็สรรเสริญเขา

สัปปริสสูตรที่ ๒ จบ

๓. อัญญสูตร

ว่าด้วยธรรมที่น่าปรารถนา

[๔๓] ครั้งนั้น อนาถบิณฑิกคหบดีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายอภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสกับอนาถบิณฑิกคหบดี
ดังนี้ว่า

คหบดี ธรรม ๕ ประการนี้ ที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก
ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อายุที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก

๒. วรรณะที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก

๓. สุขที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๕. มณฑราชวรรค ๓. อัญญสูตร

๔. ยศที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก

๕. สวรรค์ที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก

คหบดี ธรรม ๕ ประการนี้แล ที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก

ธรรม ๕ ประการนี้ ที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก เรามิได้

กล่าวว่า จะพึงได้เพราะความอ่อนวอน หรือเพราะความปรารถนา ถ้าธรรม ๕

ประการนี้ ที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก จักได้เพราะการ

อ่อนวอน หรือเพราะความปรารถนาในโลกนี้แล้ว ใครเล่าจะพึงเสื่อมจากอะไรได้

อริยสาวกผู้ต้องการอายุ ไม่ควรอ่อนวอนหรือเพลิดเพลินอายุ หรือปฏิบัติ

ปฏิบัติทำอันเป็นไปเพื่ออายุเพราะอายุเป็นเหตุ แท้จริงปฏิบัติทำอันเป็นไปเพื่ออายุที่

อริยสาวกนั้นปฏิบัติแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อให้ได้อายุ อริยสาวกนั้นย่อมได้อายุอัน

เป็นทิพย์ หรือเป็นของมนุษย์

อริยสาวกผู้ต้องการวรรณะ ไม่ควรอ่อนวอนหรือเพลิดเพลินวรรณะ หรือ

ปฏิบัติปฏิบัติทำอันเป็นไปเพื่อวรรณะเพราะวรรณะเป็นเหตุ แท้จริง ปฏิบัติทำอันเป็น

ไปเพื่อวรรณะที่อริยสาวกนั้นปฏิบัติแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อให้ได้วรรณะ อริยสาวกนั้น

ย่อมได้วรรณะอันเป็นทิพย์ หรือเป็นของมนุษย์

อริยสาวกผู้ต้องการสุข ไม่ควรอ่อนวอนหรือเพลิดเพลินสุข หรือปฏิบัติ

ปฏิบัติทำอันเป็นไปเพื่อสุขเพราะสุขเป็นเหตุ แท้จริง ปฏิบัติทำอันเป็นไปเพื่อสุขที่อริย-

สาวกนั้นปฏิบัติแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อให้ได้สุข อริยสาวกนั้นย่อมได้สุขอันเป็นทิพย์

หรือเป็นของมนุษย์

อริยสาวกผู้ต้องการยศ ไม่ควรอ่อนวอนหรือเพลิดเพลินยศ หรือปฏิบัติ

ปฏิบัติทำอันเป็นไปเพื่อยศเพราะยศเป็นเหตุ แท้จริง ปฏิบัติทำอันเป็นไปเพื่อยศที่อริย-

สาวกนั้นปฏิบัติแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อให้ได้ยศ อริยสาวกนั้นย่อมได้ยศอันเป็นทิพย์

หรือเป็นของมนุษย์

คหบดี อริยสาวกผู้ต้องการสวรรค์ ไม่ควรอ่อนวอนหรือเพลิดเพลินสวรรค์

หรือปฏิบัติปฏิบัติทำอันเป็นไปเพื่อสวรรค์เพราะสวรรค์เป็นเหตุ แท้จริง ปฏิบัติทำอัน

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๕. มณฑราชวรรค ๔. มนาปทายีสุต

เป็นไปเพื่อสวรรค์อันอริยสาวกนั้นปฏิบัติแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อให้ได้สวรรค์ อริยสาวก
นั้นย่อมได้สวรรค์

ชนผู้ปรารถนาอายุ วรรณะ เกียรติยศ

สวรรค์ การเกิดในตระกูลสูง และความเพลินใจ

พึงทำความไม่ประมาทให้มากยิ่งขึ้น

บัณฑิตทั้งหลายสรรเสริญความไม่ประมาทในการทำบุญ

บัณฑิตผู้ไม่ประมาทแล้ว ย่อมยึดประโยชน์ทั้งสองไว้ได้

คือประโยชน์ในภพนี้ และประโยชน์ในภพหน้า

ผู้มีปัญญา ท่านเรียกว่า บัณฑิต

เพราะบรรลุถึงประโยชน์ทั้งสองนั้นแล้ว

อิฏฐสูตรที่ ๓ จบ

๔. มนาปทายีสุต

ว่าด้วยผู้ให้สิ่งที่น่าพอใจ

[๔๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาศาลา ป่ามหาวัน
เขตกรุงเวสาลี ครั้งนั้น เวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก ถือบาตร
และจีวรเสด็จเข้าไปสู่วิเวศน์ของอุคคคหบดีชาวกรุงเวสาลี ประทับนั่งบนพุทธอาสน์ที่
ปูลาดไว้ ลำดับนั้น อุคคคหบดีได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัต
แล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับรับมาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มี
พระภาคว่า ‘ผู้ให้ของที่น่าพอใจ ย่อมได้ของที่น่าพอใจ’ ก็ของเคี้ยวชื่อสาละปุมพะ^๑
เป็นที่น่าพอใจของข้าพระองค์ ขอพระผู้มีพระภาคทรงอาศัยความอนุเคราะห์รับ
ขานินยาหารของข้าพระองค์นั้นด้วยเถิด”

เชิงอรรถ :

^๑ ของเคี้ยวชื่อสาละปุมพะ หมายถึงของเคี้ยวที่ทำด้วยแป้งข้าวสาลี ปรุงด้วยของอโรย ๔ ชนิด คือ เนยใส
น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย (อภ.ปัญจก.อ. ๓/๔๔/๒๕)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๕. มณฑราชวรรค ๔. มนาศทายีสุต

พระผู้มีพระภาคทรงอาศัยความอนุเคราะห์รับแล้ว

อุคคคหบดีได้กราบทูลอีกว่า “ข้าพระองค์ได้สดับรับมาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคว่า ‘ผู้ให้ของที่นำพอใจยอม’ ได้ของที่นำพอใจ’ ก็เนื้อสุกรอย่างดี^๑ เป็นที่นำพอใจของข้าพระองค์ ขอพระผู้มีพระภาคทรงอาศัยความอนุเคราะห์รับเนื้อสุกรอย่างดีของข้าพระองค์นั้นด้วยเถิด”

พระผู้มีพระภาคทรงอาศัยความอนุเคราะห์รับแล้ว

อุคคคหบดีได้กราบทูลอีกว่า “ข้าพระองค์ได้สดับรับมาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคว่า ‘ผู้ให้ของที่นำพอใจยอม’ ได้ของที่นำพอใจ’ ก็นาลียสากะ^๒ ซึ่งทอดด้วยน้ำมันเป็นที่นำพอใจของข้าพระองค์ ขอพระผู้มีพระภาคทรงอาศัยความอนุเคราะห์รับนาลียสากะขาทนียาหารของข้าพระองค์นั้นด้วยเถิด”

พระผู้มีพระภาคทรงอาศัยความอนุเคราะห์รับแล้ว

อุคคคหบดีได้กราบทูลอีกว่า “ข้าพระองค์ได้สดับรับมาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคว่า ‘ผู้ให้ของที่นำพอใจยอม’ ได้ของที่นำพอใจ’ ก็ข้าวสุกแห่งข้าวสาาลีที่ชาวสะอาด มีแกงและกับมากเป็นที่นำพอใจของข้าพระองค์ ขอพระผู้มีพระภาคทรงอาศัยความอนุเคราะห์รับข้าวสุกแห่งข้าวสาาลีของข้าพระองค์นั้นด้วยเถิด”

พระผู้มีพระภาคทรงอาศัยความอนุเคราะห์รับแล้ว

อุคคคหบดีได้กราบทูลอีกว่า “ข้าพระองค์ได้สดับรับมาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคว่า ‘ผู้ให้ของที่นำพอใจยอม’ ได้ของที่นำพอใจ’ ก็ผ้าที่ทอในแคว้นกาสิเป็นที่นำพอใจของข้าพระองค์ ขอพระผู้มีพระภาคทรงอาศัยความอนุเคราะห์รับผ้าของข้าพระองค์นั้นด้วยเถิด”

พระผู้มีพระภาคทรงอาศัยความอนุเคราะห์รับแล้ว

เชิงอรรถ :

^๑ เนื้อสุกรอย่างดี หมายถึงเนื้อสุกรที่มีอายุ ๑ ปี ที่ปรุงให้สุกด้วยเครื่องปรุงมีเมล็ดยี่หระเป็นต้นผสมกับ พุทราธรรอย (อภ.ปญจก.อ. ๓/๔๔/๒๕)

^๒ นาลียสากะ หมายถึงของเคี้ยวที่ใช้ฝึกประมาณ ๑ ทะนาน ขยักกับแป้งข้าวสาาลีแล้วเคี้ยวในเนยใสที่ผสมเมล็ดยี่หระเป็นต้น ผสมกับของธรรอย ๔ ชนิด อบให้สุก (อภ.ปญจก.อ. ๓/๔๔/๒๕)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๕. มณฑราชวรรค ๔. มนาศทายีสสูตร

อุคคคหบดีได้กราบทูลอีกว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับรับมา เจาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคว่า ‘ผู้ให้ของที่นำพอใจ ย่อมได้ของที่นำพอใจ’ ก็บัลลังก์^๑ที่ลาดด้วยผ้าโกเชาว^๒ ลาดด้วยผ้าขนแกะสีขาวย ลาดด้วยเครื่องลาดมี สันฐานเป็นช่อดอกไม้ ลาดด้วยเครื่องลาดอย่างดีทำด้วยหนังชะมด มีเพดานข้างบน มีหมอนสีแดงทั้ง ๒ ข้าง^๓ เป็นที่นำพอใจของข้าพระองค์ และข้าพระองค์ก็ทราบ ดีว่า สิ่งเหล่านี้ไม่ควรแก่พระผู้มีพระภาค เพียงไม้จันทน์ของข้าพระองค์นี้ราคาเกิน กว่า ๑๐๐,๐๐๐ กหาปณะ ขอพระผู้มีพระภาคทรงอาศัยความอนุเคราะห์รับเลี้ยง ของข้าพระองค์นั้นด้วยเถิด”

พระผู้มีพระภาคทรงอาศัยความอนุเคราะห์รับแล้ว

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงอนุโมทนาอุคคคหบดีชาวกรุงเวสาลี ด้วย อนุโมทณียกถาที่ว่า

ผู้ให้ของที่นำพอใจ ย่อมได้ของที่นำพอใจ

ผู้ใดให้เครื่องนุ่งห่ม ที่นอน ข้าว น้ำ

และปัจจัยมีประการต่าง ๆ

แก่ท่านผู้ประพฤติตรง ด้วยความพอใจ

สิ่งของที่ให้ไปแล้วนั้น เป็นของที่บริจาคนแล้ว

สละแล้ว ไม่คิดเอาคืน

ผู้นั้นถือว่าเป็นสัตบุรุษรู้ชัดว่า

พระอรหันต์เปรียบด้วยนานุญ

บริจาคนสิ่งทีบริจาคนได้ยาก

ให้ของที่นำพอใจ ย่อมได้ของที่นำพอใจ

เชิงอรรถ :

^๑ บัลลังก์ ในที่นี้หมายถึงเตียงมีเท้าทำเป็นรูปสัตว์ (วิ.อ. ๓/๒๕๔/๑๖๙)

^๒ ผ้าโกเชาว หมายถึงผ้าที่ทำด้วยขนแพะหรือแกะ ผืนใหญ่มีขนาดยาวเกิน ๔ นิ้ว (วิ.อ. ๓/๒๕๔/๑๖๙)

^๓ หมอนสีแดงทั้ง ๒ ข้างนี้ใช้สำหรับหนุนศีรษะ ๑ ใบ หนุนเท้า ๑ ใบ วางไว้ส่วนศีรษะและส่วนเท้า (วิ.อ. ๓/๒๕๔/๑๖๙-๑๗๐)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๕. มณฑราชวรรค ๔. มนาปทายีสูต

ที่นั่น พระผู้มีพระภาคครั้งทรงอนุโมทนาอุคคหบดีชาวกรุงเวสาลีด้วย
อนุโมทนาพยากรณ์แล้ว จึงเสด็จลจากพุทธอาสน์หลีกไป

ต่อมาไม่นาน อุคคหบดีชาวกรุงเวสาลีได้ถึงแก่กรรม เข้าถึงชั้นกามโมมัย๑
ชั้นใดชั้นหนึ่ง สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อาราม
ของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น เมื่อราตรี๒ผ่านไป อุคคเทพบุตรมี
มีวรรณงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ ถวายอภิเษกแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสถามว่า
“อุคคะ สำเร็จตามที่ท่านประสงค์แล้วหรือ” อุคคเทพบุตรกราบทูลว่า “ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ สำเร็จตามที่ข้าพระองค์ประสงค์แล้ว พระพุทธเจ้าข้า”

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับอุคคเทพบุตรด้วยพระคาถาว่า

ผู้ให้ของที่น่าพอใจ ย่อมได้ของที่น่าพอใจ

ผู้ให้ของที่เลิศ ย่อมได้ของที่เลิศ

ผู้ให้ของที่ดี ย่อมได้ของที่ดี

และผู้ให้ของที่ประเสริฐ ย่อมเข้าถึงสถานที่ประเสริฐ

นรชนใดให้ของที่เลิศ ให้ของที่ดี

และให้ของที่ประเสริฐ

นรชนนั้น จะเกิดในที่ใด ๆ

ย่อมเป็นผู้มีอายุยืน มียศในที่นั้น ๆ

มนาปทายีสูตที่ ๔ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ กายมโนมัย ในที่นี้หมายถึงเทพกายหรือพรหมกายของผู้บำเพ็ญฌานสมาบัติแล้วบังเกิดในพรหมโลก
ชั้นสุทธาวาสด้วยอำนาจฌาน (อง.ปญจก.อ. ๓/๔๔/๒๖, ๑๖๖/๖๔)

^๒ ราตรี ในที่นี้หมายถึงปฐมยามแห่งราตรีผ่านไป มีชณิยามย่างเข้ามา (อง.จก.อ. ๓/๒๑-๒๒/๑๐๘)

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปุญยกนิบาต [๑. ปุณมปัญญาส]

๕. มุณฑราชวรรค ๕. ปุญญาภิสังขต

๕. ปุญญาภิสังขต^๑

ว่าด้วยห้วงบุญกุศล

[๔๕] ภิกษุทั้งหลาย ห้วงบุญกุศล^๒ ๕ ประการนี้ นำสุขมาให้ เป็นไปเพื่อ
ให้ได้อารมณ์ดี^๓ มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์ เป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขที่น่า
ปรารถนา นำใคร่ นำพอใจ

ห้วงบุญกุศล ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุใช้สอยจีวรของทายกใด บรรลุเจโตสมาธิที่ประมาณไม่ได้^๔
ห้วงบุญกุศลของทายกนั้นประมาณไม่ได้ นำสุขมาให้ เป็นไปเพื่อ
ให้ได้อารมณ์ดี มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์ เป็นไปเพื่อเกื้อกูล
เพื่อสุขที่น่าปรารถนา นำใคร่ นำพอใจ
๒. ภิกษุฉันบิณฑบาตของทายกใด ...
๓. ภิกษุใช้สอยวิหารของทายกใด ...
๔. ภิกษุใช้สอยเตียงตั้งของทายกใด ...
๕. ภิกษุใช้สอยคิลานปัจฉัยเภสัชชบิหารของทายกใด บรรลุเจโต-
สมาธิที่ประมาณไม่ได้ ห้วงบุญกุศลของทายกนั้นประมาณไม่ได้
นำสุขมาให้ เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์
เป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขที่น่าปรารถนา นำใคร่ นำพอใจ

ห้วงบุญกุศล ๕ ประการนี้แล นำสุขมาให้ เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุข
เป็นผล ให้เกิดในสวรรค์ เป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขที่น่าปรารถนา นำใคร่ นำพอใจ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อจ.จตก. (แปล) ๒๑/๕๑/๘๔

^๒ **ห้วงบุญกุศล** ในที่นี้หมายถึงผลบุญกุศลที่หลังไหลนำความสุขมาสู่ผู้บำเพ็ญอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย
(อจ.จตก.อ. ๒/๕๑/๓๔๘, อจ.จตก.ฐีกา ๒/๕๑/๓๘๒)

^๓ **อารมณ์ดี** ในที่นี้หมายถึงอารมณ์ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ที่น่าปรารถนา นำใคร่ นำพอใจ
(อจ.จตก.อ. ๒/๕๑/๓๔๘)

^๔ **เจโตสมาธิที่ประมาณไม่ได้** ในที่นี้หมายถึงอรหัตตผลสมาธิ (สมาธิในชั้นอรหัตตผล) (อจ.จตก.อ.
๒/๕๑/๓๔๘)

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๕. มุณฑราชวรรค ๕. ปุณฺณากิสนฺทสูตร

การกำหนดประมาณบุญของอริยสาวกผู้เพียบพร้อมด้วยห้วงบุญกุศล ๕ ประการ
นี้ว่า 'ห้วงบุญกุศลมีประมาณเท่านี้ นำสุขมาให้ เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุข
เป็นผล ให้เกิดในสวรรค์ เป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขที่น่าปรารถนา นำใคร นำพอใจ'
มิใช่จะทำได้ง่าย แท้จริง ห้วงบุญกุศลนั้นยอมถึงการนับว่า 'เป็นกองบุญใหญ่ที่นับ
ไม่ได้ ประมาณไม่ได้เลย'

การกำหนดปริมาณของน้ำในมหาสมุทรว่า 'น้ำมีปริมาณเท่านี้อาฬหกะ^๑ น้ำมี
ปริมาณเท่านี้ ๑๐๐ อาฬหกะ น้ำมีปริมาณเท่านี้ ๑,๐๐๐ อาฬหกะ หรือน้ำมีปริมาณ
เท่านี้ ๑๐๐,๐๐๐ อาฬหกะ' มิใช่จะทำได้ง่าย แท้จริง ปริมาณของน้ำในมหาสมุทรนั้น
ยอมถึงการนับว่า 'เป็นห้วงน้ำใหญ่ที่นับไม่ได้ ประมาณไม่ได้เลย' ฉะนั้น

ภิกษุทั้งหลาย การกำหนดประมาณของอริยสาวกผู้เพียบพร้อมด้วยห้วงบุญ
กุศล ๕ ประการนี้ว่า 'ห้วงบุญกุศลมีประมาณเท่านี้ นำสุขมาให้ เป็นไปเพื่อให้ได้
อารมณ์ดี มีสุขเป็นผลให้เกิดในสวรรค์ เป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขที่น่าปรารถนา
นำใคร นำพอใจ' มิใช่จะทำได้ง่าย แท้จริง ห้วงบุญกุศลนั้นยอมถึงการนับว่า
'เป็นกองบุญใหญ่ที่นับไม่ได้ ประมาณไม่ได้เลย' ฉะนั้น

แม่น้ำหลายสายคับคั่งไปด้วยหมู่ปลา

ไหลบ่าไปยังมหาสมุทร

เชิงอรรถ :

^๑ อาฬหกะ เป็นชื่อมาตราตวงชนิดหนึ่งของอินเดียโบราณ มีลำดับมาตราดังนี้

๔ กุทวะ หรือ ปัสตะ (พายมือ)	เป็น ๑ บัตตะ (กอบ)
๔ บัตตะ	เป็น ๑ อาฬหกะ
๔ อาฬหกะ	เป็น ๑ โทณะ
๔ โทณะ	เป็น ๑ มาณิกา
๔ มาณิกา	เป็น ๑ ขารี
๒๐ ขารี	เป็น ๑ วาหะ (เกวียน)
๒๐ วาหะ	เป็น ๑ ธารณะ
๒๐ ธารณะ	เป็น ๑ ปละ
๑๐๐ ปละ	เป็น ๑๒ ตลา
๒๐ ตลา	เป็น ๑ ภาระ

(ดู อภิธา.ฎีกา คาทา ๔๘๐-๔๙๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๗๔ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๕. มุณฑราขวรรค ๖. สัมปทาสูตร

อันเป็นที่ซึ่งน้ำขนาดใหญ่ประมาณไม่ได้
มีสิ่งที่น่ากลัวมาก เป็นแหล่งรัตนะชั้นเยี่ยม ฉนใด
สายธารแห่งบุญ ย่อมหลังไหลไปสูนรชน
ผู้เป็นบัณฑิต ผู้ให้ข้าว น้ำ ผ้า
ที่นอน ที่นั่ง และเครื่องปลาด
เปรียบเหมือนแม่น้ำคือหวังน้ำไหลไปยังมหาสมุทร ฉนนัน

ปญญาภิสันทสูตรที่ ๕ จบ

๖. สัมปทาสูตร

ว่าด้วยสัมปทา

[๔๖] ภิกษุทั้งหลาย สัมปทา (ความถึงพร้อม) ๕ ประการนี้
สัมปทา ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สัทธาสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศรัทธา)
๒. สีสสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศีล)
๓. สุตสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยสุตตะ)
๔. จาคสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยจาคะ)
๕. ปัญญาสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยปัญญา)

ภิกษุทั้งหลาย สัมปทา ๕ ประการนี้แล

สัมปทาสูตรที่ ๖ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๕. มณฑลราชวรรค ๗. ธนสูตร

๗. ธนสูตร

ว่าด้วยทรัพย์

[๔๗] ภิกษุทั้งหลาย ธนะ(ทรัพย์) ๕ ประการนี้

ธนะ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สัทธานะ	(ทรัพย์คือศรัทธา)
๒. สीलธนะ	(ทรัพย์คือศีล)
๓. สุตธนะ	(ทรัพย์คือสุตะ)
๔. จาคธนะ	(ทรัพย์คือจาคะ)
๕. ปัญญาธนะ	(ทรัพย์คือปัญญา)

สัทธานะ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีศรัทธา เชื่อปัญญาเครื่องตรัสรู้ของตถาคต ว่า 'แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ฯลฯ^๑ เป็นพระพุทธรเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค' นี้เรียกว่า สัทธานะ

สีลธนะ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ^๒ เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัย๓อันเป็นเหตุแห่งความประมาท นี้เรียกว่า สีลธนะ

สุตธนะ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นพหูสูต ฯลฯ^๔ แหวงตลอดดีด้วยทิวฐิ นี้เรียกว่า สุตธนะ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มในข้อ ๒ (วิตถตสูตร) หน้า ๒-๓ ในเล่มนี้

^๒ ดูความเต็มในข้อ ๓๒ (จนทีสูตร) หน้า ๔๙ ในเล่มนี้

^๓ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๓๒ หน้า ๔๙ ในเล่มนี้

^๔ ดูความเต็มในข้อ ๘๗ (สีลวันตสูตร) หน้า ๑๕๕ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๕. มณฑราชวรรค ๗. ธนสูตร

จาคณะ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทิน มีจาคะอันสละแล้ว มีฝ่ามือชุ่ม^๑ ยินดีในการสละ ควรแก่การขอ ยินดีในการแจกทาน นี้เรียกว่า จาคณะ

ปัญญาณะ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็นทั้งความเกิดและความดับอันเป็นอริยะ ขำแรกกิเลสให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ นี้เรียกว่า ปัญญาณะ

ภิกษุทั้งหลาย ทร์พย ๕ ประการนี้แล

ผู้ใดมีศรัทธาตั้งมั่นไม่หวั่นไหวในตถาคต

มีศีลงาม เป็นศีลที่พระอริยโคจร (และ) สรรเสริญ

มีความเลื่อมใสในสงฆ์ และมีความเห็นตรง

บัณฑิตทั้งหลายเรียกผู้นั้นว่า 'เป็นคนไม่ขัดสน

ชีวิตของเขาไม่สูญเปล่า'

เพราะฉะนั้น ผู้มีปัญญา

เมื่อระลึกถึงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

ควรประกอบศรัทธา ศีล ความเลื่อมใส

และการเห็นธรรม^๒

ธนสูตรที่ ๗ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ มีฝ่ามือชุ่ม อรรถกถาอธิบายว่า ถ้าคนไม่มีศรัทธา แม้จะล้างมือถึง ๗ ครั้ง ก็ชื่อว่ามือยังไม่ล้าง มีมือสกปรก แต่คนมีศรัทธา แม้มีมือสกปรก ก็ชื่อว่าได้ล้างมือสะอาดแล้ว (อภ.ติก.อ. ๒/๔๒/๑๔๘)

^๒ การเห็นธรรม ในที่นี้หมายถึงเห็นอริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค (อภ.จตุกก.อ. ๒/๕๒/๓๔๙)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๕. มุณฑราชวรรค ๘. ฐานสูตร

๘. ฐานสูตร

ว่าด้วยฐานะที่ใคร ๆ ไม่พึงได้

[๔๘] ภิกษุทั้งหลาย ฐานะ^๑ ๕ ประการนี้ อันสมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใคร ๆ ในโลกนี้ไม่พึงได้

ฐานะ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ขอสิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดา^๒ อย่าแก่
๒. ขอสิ่งที่มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา อย่าเจ็บไข้
๓. ขอสิ่งที่มีความตายเป็นธรรมดา อย่าตาย
๔. ขอสิ่งที่มีความสิ้นไปเป็นธรรมดา อย่าสิ้นไป
๕. ขอสิ่งที่มีความฉิบหายเป็นธรรมดา อย่าฉิบหาย

สิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดาของปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ ย่อมแก่ไป เมื่อสิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดา แก่ไปแล้ว เขาไม่พิจารณาเห็นดังนี้ว่า “ไม่ใช่สิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดาของเราคนเดียวเท่านั้นที่แก่ไป แท้จริง สิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดาของสัตว์ทั้งปวงที่มีการมา การไป การจติ และการอุบัติ ก็แก่ไปทั้งสิ้น เมื่อสิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดา แก่ไปแล้ว ถ้าเราจะพึงเศร้าโศก ลำบาก ร่ำไร ทูบออก คร่ำครวญ หลงงมกาย อาหารเราก็จะไม่อยากรับประทาน กายก็จะเศร้าหมอง การงานก็จะหยุดชะงัก พวกศัตรูก็จะดีใจ และพวกมิตรก็จะเสียใจ” เมื่อสิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดา แก่ไปแล้ว เขาย่อมเศร้าโศก ลำบาก ร่ำไร ทูบออก คร่ำครวญ หลงงมกาย นี้เรียกว่า ปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ ถูกลูกศรคือความโศกที่มีพิษที่มแทงแล้ว ย่อมทำตนนั้นเองให้เดือดร้อน

สิ่งที่มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดาของปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ ย่อมเจ็บไข้ ... สิ่งที่มีความตายเป็นธรรมดาของปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ ย่อมตายไป ... สิ่งที่มีความสิ้นไปเป็นธรรมดาของปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ ย่อมสิ้นไป ... สิ่งที่มีความฉิบหายเป็นธรรมดาของ

เชิงอรรถ :

^๑ ฐานะ ในที่นี้หมายถึงเหตุ (อง.ปญจก.อ. ๓/๔๘/๒๖)

^๒ ธรรมดา ในที่นี้หมายถึงสภาวะธรรมที่เกิดเอง คำนึงมุ่งแสดงกฎแห่งเหตุผล (อง.ทสก.อ. ๓/๒/๓๑๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๕. มุณฑราชวรรค ๘. ฐานสูตร

ปุถุชนผู้ไม่ได้สติ ย่อมฉิบหายไป เมื่อสิ่งที่มีความฉิบหายเป็นธรรมดา ฉิบหายไปแล้ว เขาไม่พิจารณาเห็นดังนี้ว่า “ไม่ใช่สิ่งที่มีความฉิบหายเป็นธรรมดาของเราคนเดียวเท่านั้นที่ฉิบหายไป แท้จริง สิ่งที่มีความฉิบหายเป็นธรรมดาของสัตว์ทั้งปวงที่มีการมา การไป การจติ การอุบัติ ก็ฉิบหายไปทั้งสิ้น เมื่อสิ่งที่มีความฉิบหายไปเป็นธรรมดา ฉิบหายไปแล้ว ถ้าเราจะพึงเศร้าโศก ลำบาก ร่ำไร ทูบอก คร่ำครวญ หลงงมกาย อาหารเราก็จะไม่อยากรับประทาน กายก็จะเศร้าหมอง การงานก็จะหยุดชะงัก พวกศัตรูก็จะดีใจ และพวกมิตรก็จะเสียใจ” เมื่อสิ่งที่มีความฉิบหายเป็นธรรมดา ฉิบหายไปแล้ว เขาย่อมเศร้าโศก ลำบาก ร่ำไร ทูบอก คร่ำครวญ หลงงมกาย นี้เรียกว่า ปุถุชนผู้ไม่ได้สติ ถูกลูกศรคือความโศกที่มีพิษที่มแทงแล้ว ย่อมทำตนนั้นเองให้เดือดร้อน

ส่วนสิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดาของอริยสาวกผู้ได้สติ ย่อมแก่ไป เมื่อสิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดาแก่ไปแล้ว อริยสาวกนั้นพิจารณาเห็นดังนี้ว่า “ไม่ใช่สิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดาของเราคนเดียวเท่านั้นที่แก่ไป แท้จริง สิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดาของสัตว์ทั้งปวงที่มีการมา การไป การจติ การอุบัติ ก็แก่ไปทั้งสิ้น เมื่อสิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดาแก่ไปแล้ว ถ้าเราจะพึงเศร้าโศก ลำบาก ร่ำไร ทูบอก คร่ำครวญ หลงงมกาย อาหารเราก็จะไม่อยากรับประทาน กายก็จะเศร้าหมอง การงานก็จะหยุดชะงัก พวกศัตรูก็จะดีใจ และพวกมิตรก็จะเสียใจ” เมื่อสิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดาแก่ไปแล้ว อริยสาวกนั้นย่อมไม่เศร้าโศก ไม่ลำบาก ไม่ร่ำไร ไม่ทูบอก ไม่คร่ำครวญ ไม่หลงงมกาย นี้เรียกว่า อริยสาวกผู้ได้สติ ถอนลูกศรคือความโศกที่มีพิษที่มแทงปุถุชนผู้ไม่ได้สติทำตนนั้นเองให้เดือดร้อน อริยสาวกผู้ไม่มีความโศกปราศจากลูกศร ย่อมดับทุกข์ได้ด้วยตนเอง

สิ่งที่มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดาของอริยสาวกผู้ได้สติ ย่อมเจ็บไข้ ... สิ่งที่มีความตายเป็นธรรมดา ของอริยสาวกผู้ได้สติ ย่อมตายไป ... สิ่งที่มีความสิ้นไปเป็นธรรมดาของอริยสาวกผู้ได้สติ ย่อมสิ้นไป ... สิ่งที่มีความฉิบหายไปเป็นธรรมดาของอริยสาวกผู้ได้สติ ย่อมฉิบหายไป เมื่อสิ่งที่มีความฉิบหายไปเป็นธรรมดาฉิบหายไปแล้ว อริยสาวกนั้นพิจารณาเห็นดังนี้ว่า “ไม่ใช่สิ่งที่มีความฉิบหาย

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๕. มุณฑราชวรรค ๘. ฐานสูตร

ไปเป็นธรรมดาของเราคนเดียวเท่านั้นที่ฉิบหายไป แท้จริง สิ่งที่มีความฉิบหายไปเป็น
 ธรรมดาของสัตว์ทั้งปวงที่มีการมา การไป การจุติ การอุบัติ ก็ฉิบหายไปทั้งสิ้น
 เมื่อสิ่งที่มีความฉิบหายไปเป็นธรรมดา ฉิบหายไปแล้ว ถ้าเราจะพึงเศร้าโศก
 ลำบาก ร่ำไร ทูบออก คร่ำครวญ หลงงมงาย อาหารเราก็จะไม่อยากรับประทาน
 กายก็จะเศร้าหมอง การงานก็จะหยุดชะงัก พวกศัตรูก็จะดีใจ และพวกมิตรก็จะ
 เสียใจ' เมื่อสิ่งที่มีความฉิบหายไปเป็นธรรมดา ฉิบหายไปแล้ว อริยสาวกนั้นย่อม
 ไม่เศร้าโศก ไม่ลำบาก ไม่ร่ำไร ไม่ทูบออก ไม่คร่ำครวญ ไม่หลงงมงาย นี้เรียกว่า
 อริยสาวกผู้ได้สดับ ถอนลูกศรคือความโศกที่มีพิษทิ่มแทงปฏชนผู้ไม่ได้สดับทำตน
 นั้นเองให้เตือดร้อน อริยสาวกผู้ไม่มีความโศก ปราศจากลูกศร ย่อมดับทุกข์
 ได้ด้วยตนเอง

ภิกษุทั้งหลาย ฐานะ ๕ ประการนี้แล อันสมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร
 พรหม หรือใคร ๆ ในโลกนี้ไม่พึงได้

ประโยชน์^๑ แม้เล็กน้อยในโลกนี้

ใคร ๆ ย่อมไม่ได้ด้วยความเศร้าโศก

ย่อมไม่ได้ด้วยความคร่ำครวญ

พวกศัตรูทราบว่าเขาเศร้าโศก เป็นทุกข์

ย่อมดีใจ

แต่ในกาลใด บัณฑิตฉลาดในการวินิจฉัยเหตุผล

ไม่หวั่นไหวในอันตรายทั้งหลาย

ในกาลนั้น พวกศัตรูเห็นหน้าซึ่งไม่ผิตปกติ

ของบัณฑิตนั้น ผู้ยังยิ้มแย้มตามเคย

ย่อมเป็นทุกข์

บัณฑิตพึงได้ประโยชน์ในที่ใด ๆ ด้วยวิธีใด ๆ

คือด้วยการสรรเสริญ ด้วยการร้ายมนตร์

เชิงอรรถ :

^๑ ประโยชน์ ในที่นี้หมายถึงสภาวะที่มีความแก่เป็นต้นกลับกลายเป็นสภาวะที่ไม่แก่ (อง.ปญจก.อ.
 ๓/๔๘/๒๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๘๐ }

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๕. มุณฑราชวรรค ๙. โกศลสูตร

ด้วยการกล่าวคำสาธุต ด้วยการให้
หรือด้วยการอ้างประเพณี
ก็ฟังบากบั่นในที่นั้น ๆ ด้วยวิธีนั้น ๆ
ถ้าทราบวา 'ประโยชน์นี้ เราหรือคนอื่นไม่พึงได้'
เธอผู้ไม่เศร้าโศก ควรอดทนโดยพิจารณาว่า
'เราได้ทำงานอย่างมุ่งมั่นแล้ว
บัดนี้ เราจะทำอย่างไร'

ฐานสูตรที่ ๘ จบ

๙. โกศลสูตร

ว่าด้วยพระเจ้าปเสนทิโกศล

[๔๙] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จเข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร

สมัยนั้น พระนางมัลลิกาเทวีได้สวรรคตแล้ว ลำดับนั้น มหาเดเล็กคนหนึ่ง
เข้าไปเฝ้าพระเจ้าปเสนทิโกศลแล้วกราบทูลกระซิบที่ใกล้พระกรรณว่า 'ขอเดชะ
พระนางมัลลิกาเทวีสวรรคตแล้ว' เมื่อมหาเดเล็กกราบทูลอย่างนี้แล้ว พระเจ้า
ปเสนทิโกศลก็ทรงมีทุกข์ เสียพระทัย ประทับนั่งพระศอกก้มพระพักตร์ ทรง
ครุ่นคิด ทรงอ้าอึ้งอยู่

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบแล้ว จึงตรัสกับพระเจ้าปเสนทิโกศลว่า
มหาบพิตร ฐานะ ๕ ประการนี้ อันสมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม
หรือใคร ๆ ในโลกไม่พึงได้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๕. มุณฑราชวรรค ๑๐. นารทสูตร

ฐานะ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ขอสิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดา อย่าแก่

ฯลฯ^๑

ประโยชน์แม่เล็กน้อยในโลกนี้

ใคร ๆ ย่อมไม่ได้ด้วยความเศร้าโศก

ย่อมไม่ได้ด้วยความคร่ำครวญ

ฯลฯ^๒

เธอผู้ไม่เศร้าโศกควรอดทนโดยพิจารณาว่า

'เราได้ทำงานอย่างมุ่งมั่นแล้ว

บัดนี้ เราจะทำอย่างไร'

โกศลสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. นารทสูตร

ว่าด้วยพระนารทะ

[๕๐] สมัยหนึ่ง ท่านพระนารทะอยู่ที่กุกกุฎาราม เขตกรุงปาดลินบุตร
ก็สมัยนั้น พระนางภัททาราชเทวีผู้เป็นที่รัก เป็นที่พอพระทัยของพระเจ้ามณฑะ
สวรรคตแล้ว เมื่อพระนางภัททาราชเทวีสวรรคตแล้ว พระองค์ก็ไม่ทรงสนาน ไม่แต่ง
พระองค์ ไม่เสวยพระกระยาหาร ไม่ทรงประกอบพระราชกรณียกิจ ชบอยู่ที่
พระศพของพระนางตลอดคืนตลอดวัน ลำดับนั้น พระเจ้ามณฑะได้รับสั่งเรียก
มหาอำมาตย์ชื่อว่าโสการิกขะผู้เป็นที่รักมาตรัสว่า "ท่านโสการิกขะ ผู้เป็นที่รัก
ท่านจงยกพระศพพระนางภัททาราชเทวีใส่ไว้ในรางเหล็กที่เต็มไปด้วยน้ำมันแล้วเอา
รางเหล็กอื่นปิดไว้ เพื่อเราจะได้เห็นศพพระนางให้นาน ๆ"

โสการิกขะมหาอำมาตย์ทูลรับสนองพระบรมราชโองการแล้ว จึงจัดการยก
พระศพพระนางใส่ไว้ในรางเหล็กที่เต็มไปด้วยน้ำมันแล้วเอารางเหล็กอื่นปิดไว้

เชิงอรรถ :

^{๑,๒} ความเต็มในข้อ ๔๘ (ฐานสูตร) หน้า ๗๘-๗๑ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๘๒ }

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๕. มณฑราชวรรค ๑๐. นารทสูตร

ครั้งนั้น โสการึกขมมหาอำมาตย์ได้มีความคิดว่า “พระนางภัททาราชเทวี ผู้เป็นที่รัก เป็นที่พอพระทัยของพระเจ้ามณฑระนี้ได้สวรรคตแล้ว เมื่อพระนางสวรรคต พระราชาก็ไม่สร่งสนาน ไม่แต่งพระองค์ ไม่เสวยพระกระยาหาร ไม่ทรงประกอบพระราชกรณียกิจ ทรงชบอยู่ที่พระศพของพระนางตลอดคืนตลอดวัน พระองค์พึงเสด็จเข้าไปหาสมณะหรือพราหมณ์รูปไหนหนอ ทรงสดับธรรมแล้ว จะพึงละลูกศรคือความโศกได้”

ลำดับนั้น โสการึกขมมหาอำมาตย์ได้คิดต่อไปว่า “ท่านพระนารทะรูปนี้ อยู่ที่กุกกุฎาราม เขตกรุงปาดลินบุตร กิตติศัพท์อันงามของท่านขจรไปแล้วอย่างนี้ว่า ‘เป็นบัณฑิต เป็นผู้ฉลาด เป็นนักปราชญ์ เป็นพหูสูตร กล่าวถ้อยคำไพเราะ มีปฏิภาณดี เป็นพระผู้ใหญ่ และเป็นพระอรหันต์’ จึงควรที่พระเจ้ามณฑระจะเสด็จเข้าไปหาท่าน เพื่อบางที่ได้ทรงสดับธรรมของท่านแล้ว จะทรงละลูกศรคือความโศกได้บ้าง”

ต่อมา โสการึกขมมหาอำมาตย์ ได้เข้าไปเฝ้าพระเจ้ามณฑระแล้วกราบทูลว่า “ขอเดชะ ท่านพระนารทะรูปนี้ อยู่ที่กุกกุฎาราม เขตกรุงปาดลินบุตร กิตติศัพท์อันงามของท่านพระนารทะขจรไปแล้วอย่างนี้ว่า ‘เป็นบัณฑิต เป็นผู้ฉลาด เป็นนักปราชญ์ เป็นพหูสูตร กล่าวถ้อยคำไพเราะ มีปฏิภาณดี เป็นพระผู้ใหญ่ และเป็นพระอรหันต์’ จึงควรที่พระองค์จะเสด็จเข้าไปหาท่าน เพื่อบางที่พระองค์ได้ทรงสดับธรรมของท่านแล้วจะทรงละลูกศรคือความโศกได้บ้าง”

พระเจ้ามณฑระจึงรับสั่งว่า “ท่านอำมาตย์ ถ้าเช่นนั้น ท่านจงไปกราบเรียนท่านพระนารทะให้ทราบก่อน เพราะกษัตริย์เช่นเราพึงเข้าใจว่า สมณะหรือพราหมณ์ที่อยู่ในราชอาณาจักร ยังไม่ได้แจ้งให้ทราบก่อนจะพึงเข้าไปหาได้อย่างไร”

มหาอำมาตย์ทูลรับสนองพระบรมราชโองการแล้ว ได้เข้าไปพบท่านพระนารทะถึงที่อยู่ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบเรียนว่า “ข้าแต่ท่านผู้เจริญ พระนางภัททาราชเทวีผู้เป็นที่รัก เป็นที่พอพระทัยของพระเจ้ามณฑระนี้ได้สวรรคตแล้ว เมื่อพระนางสวรรคต พระราชาก็ไม่สร่งสนาน ไม่แต่งพระองค์ ไม่เสวยพระยาหาร ไม่ทรงประกอบพระราชกรณียกิจ ทรงชบอยู่ที่พระศพของ

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๕. มณฑราชวรรค ๑๐. นารทสูตร

พระนางภัททาราชเทวีตลอดคืนตลอดวัน ขอร้องพระนารทะโปรดแสดงธรรมแก่
พระราชชา โดยที่พระองค์ได้สดับธรรมของท่านแล้วจะทรงละลูกศรคือความโศกได้”

ท่านพระนารทะจึงกล่าวว่า “มหาอำมาตย์ บัดนี้ ขอให้พระราชชาทรงทราบ
เวลาที่สมควร’

ลำดับนั้น โสการึกขมมหาอำมาตย์ ลุกจากที่นั่ง ถวายอภิวัตน์ท่านพระนารทะ
ทำประทักษิณแล้ว ได้ไปเฝ้าพระเจ้ามณฑะกราบทูลว่า “ขอเดชะ ท่านพระนารทะได้
เปิดโอกาสให้เสด็จไปแล้ว บัดนี้ ขอพระองค์ทรงทราบเวลาที่สมควรเถิด พระเจ้าข้า”

พระเจ้ามณฑะรับสั่งว่า “ท่านอำมาตย์ ถ้าเช่นนั้น ท่านจงให้พนักงานตระ
เตรียมพาหนะอย่างดีไว้”

มหาอำมาตย์ทูลรับสนองพระบรมราชโองการแล้ว ให้พนักงานตระเตรียม
พระราชพาหนะอย่างดีไว้เสร็จแล้วจึงกราบทูลว่า “ขอเดชะ ข้าพระพุทธเจ้าได้ให้
พนักงานตระเตรียมพระราชพาหนะอย่างดีไว้เสร็จแล้ว บัดนี้ ขอพระองค์ทรงทราบ
เวลาที่สมควรเถิด พระเจ้าข้า”

ลำดับนั้น พระเจ้ามณฑะเสด็จพระราชดำเนินไปสู่กุฎกุฎารามเพื่อพบท่าน
พระนารทะ ด้วยราชานุภาพอันยิ่งใหญ่ เสด็จไปเฝ้าที่พระราชพาหนะจะไปได้ เมื่อ
เสด็จถึงแล้ว ก็ได้เสด็จพระราชดำเนินเข้าไปยังอาราม ทรงเข้าไปพบท่านพระนารทะ
ทรงถวายอภิวัตน์แล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร ท่านพระนารทะจึงได้ถวายพระพร
ท้าวเธอว่า

ขอถวายพระพร มหาบพิตร ฐานะ ๕ ประการนี้ อันสมณะ พราหมณ์
เทวดา มาร พรหม หรือใคร ๆ ในโลกนี้ไม่พึงได้

ฐานะ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ขอสิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดา อย่าแก่
๒. ขอสิ่งที่มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา อย่าเจ็บไข้
๓. ขอสิ่งที่มีความตายเป็นธรรมดา อย่าตาย
๔. ขอสิ่งที่มีความสิ้นไปเป็นธรรมดา อย่าสิ้นไป
๕. ขอสิ่งที่มีความฉิบหายเป็นธรรมดา อย่าฉิบหาย

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๕. มณฑราชวรรค ๑๐. นารทสูตร

สิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดาของปุถุชนผู้ไม่ได้สดับย่อมแก่ไป เมื่อสิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดาแก่ไปแล้ว เขาไม่พิจารณาเห็นดังนี้ว่า ‘ไม่ใช่สิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดาของเราคนเดียวเท่านั้นที่แก่ไป แท้จริง สิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดาของสัตว์ทั้งปวงที่มีการมา การไป การจุติ การอุบัติ ก็แก่ไปทั้งสิ้น เมื่อสิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดา แก่ไปแล้ว ถ้าเราจะพึงเศร้าโศก ล้าบาก ร่ำไร ทูบอก คร่ำครวญ หลงงมกาย อาหารเราก็จะไม่อยากรับประทาน กายก็จะเศร้าหมอง การงานก็จะหยุดชะงัก พวกศัตรูก็จะดีใจ และพวกมิตรก็จะเสียใจ’ เมื่อสิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดาแก่ไปแล้ว เขาย่อมเศร้าโศก ล้าบาก ร่ำไร ทูบอก คร่ำครวญ หลงงมกาย นี้เรียกว่า ปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ ถูกลูกศรคือความโศกที่มีพิษทิ่มแทงแล้ว ย่อมทำตนนั้นเองให้เดือดร้อน

สิ่งที่มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดาของปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ ย่อมเจ็บไข้ ... สิ่งที่มีความตายเป็นธรรมดาของปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ ย่อมตายไป ... สิ่งที่มีความสิ้นไปเป็นธรรมดาของปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ ย่อมสิ้นไป ... สิ่งที่มีความฉิบหายเป็นธรรมดาของปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ ย่อมฉิบหายไป เมื่อสิ่งที่มีความฉิบหายเป็นธรรมดา ฉิบหายไปแล้ว เขาไม่พิจารณาเห็นดังนี้ว่า ‘ไม่ใช่สิ่งที่มีความฉิบหายเป็นธรรมดาของเราคนเดียวเท่านั้นที่ฉิบหายไป แท้จริง สิ่งที่มีความฉิบหายไปเป็นธรรมดาของสัตว์ทั้งปวงที่มีการมา การไป การจุติ การอุบัติ ก็ฉิบหายไปทั้งสิ้น เมื่อสิ่งที่มีความฉิบหายเป็นธรรมดา ฉิบหายไปแล้ว ถ้าเราจะพึงเศร้าโศก ล้าบาก ร่ำไร ทูบอก คร่ำครวญ หลงงมกาย อาหารเราก็จะไม่อยากรับประทาน กายก็จะเศร้าหมอง การงานก็จะหยุดชะงัก พวกศัตรูก็จะดีใจ และพวกมิตรก็จะเสียใจ’ เมื่อสิ่งที่มีความฉิบหายเป็นธรรมดา ฉิบหายไปแล้ว เขาย่อมเศร้าโศก ล้าบาก ร่ำไร ทูบอก คร่ำครวญ หลงงมกาย นี้เรียกว่า ปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ ถูกลูกศรคือความโศกที่มีพิษทิ่มแทงแล้ว ย่อมทำตนนั้นเองให้เดือดร้อน

ส่วนสิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดาของอริยสาวกผู้ได้สดับ ย่อมแก่ไป เมื่อสิ่งที่มีความแก่ไปเป็นธรรมดาแก่ไปแล้ว อริยสาวกนั้นพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ‘ไม่ใช่สิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดาของเราคนเดียวเท่านั้นที่แก่ไป แท้จริง สิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดา

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๕. มณฑราชวรรค ๑๐. นารทสูตร

ของสัตว์ทั้งปวงที่มีการมา การไป การจุติ การอุบัติ ก็แกไปทั้งสิ้น เมื่อสิ่งที่มี
ความแก่เป็นธรรมดา แกไปแล้ว ถ้าเราจะพึงเศร้าโศก ลำบาก ร่ำไร ทูบออก
คร่ำครวญ หลงงมงาย อาหารเราก็จะไม่อยากรับประทาน กายก็จะเศร้าหมอง
การงานก็จะหยุดชะงัก พวกศัตรูก็จะดีใจ และพวกมิตรก็จะเสียใจ' เมื่อสิ่งที่มี
ความแก่เป็นธรรมดาแกไปแล้ว อริยสาวกนั้นย่อมไม่เศร้าโศก ไม่ลำบาก ไม่ร่ำไร
ไม่ทูบออก ไม่คร่ำครวญ ไม่หลงงมงาย นี้เรียกว่า อริยสาวกผู้ได้สดับ ถอนลูกศร
คือความโศกที่มีพิษที่มแทงปฤษณผู้ไม่ได้สดับทำตนนั้นเองให้เดือดร้อน อริยสาวก
ผู้ไม่มีความโศก ปราศจากลูกศร ย่อมดับทุกข์ได้ด้วยตนเอง

สิ่งที่มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดาของอริยสาวกผู้ได้สดับ ย่อมเจ็บไข้ ... สิ่งที่มี
ความตายเป็นธรรมดาของอริยสาวกผู้ได้สดับ ย่อมตายไป ... สิ่งที่มีความสิ้นไปเป็น
ธรรมดาของอริยสาวกผู้ได้สดับ ย่อมสิ้นไป ... สิ่งที่มีความฉิบหายไปเป็นธรรมดา
ของอริยสาวกผู้ได้สดับ ย่อมฉิบหายไป เมื่อสิ่งที่มีความฉิบหายไปเป็นธรรมดาฉิบ
หายไปแล้ว อริยสาวกนั้นพิจารณาเห็นดังนี้ว่า 'ไม่ใช่สิ่งที่มีความฉิบหายไปเป็นธรรมดา
ของเราคนเดียวเท่านั้นที่ฉิบหายไป แท้จริง สิ่งที่มีความฉิบหายไปเป็นธรรมดาของ
สัตว์ทั้งปวงที่มีการมา การไป การจุติ การอุบัติ ก็ฉิบหายไปทั้งสิ้น เมื่อสิ่งที่มี
ความฉิบหายไปเป็นธรรมดา ฉิบหายไปแล้ว ถ้าเราจะพึงเศร้าโศก ลำบาก ร่ำไร ทูบออก
คร่ำครวญ หลงงมงาย อาหารเราก็จะไม่อยากรับประทาน กายก็จะเศร้าหมอง
การงานก็จะหยุดชะงัก พวกศัตรูก็จะดีใจ และพวกมิตรก็จะเสียใจ' เมื่อสิ่งที่มี
ความฉิบหายไปเป็นธรรมดา ฉิบหายไปแล้ว อริยสาวกนั้นย่อมไม่เศร้าโศก ไม่ลำบาก
ไม่ร่ำไร ไม่ทูบออก ไม่คร่ำครวญ ไม่หลงงมงาย นี้เรียกว่า อริยสาวกผู้ได้สดับ
ถอนลูกศรคือความโศกที่มีพิษที่มแทงปฤษณผู้ไม่ได้สดับ ทำตนเองให้เดือดร้อน
อริยสาวกผู้ไม่มีความโศก ปราศจากลูกศร ย่อมดับทุกข์ได้ด้วยตนเอง

ขอถวายพระพร มหาบพิตร ฐานะ ๕ ประการนี้แล อันสมณะ พราหมณ์
เทวดา มาร พรหม หรือ ใคร ๆ ในโลกนี้ไม่พึงได้

ท่านพระนารทะ ครั้นกล่าวเวैयाกรณ์ภาษิตนี้แล้ว จึงได้กล่าวคาถาประพันธ์
ต่อไปอีกว่า

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๕. มุณฑราชวรรค ๑๐. นารทสูตร

ประโยชน์แม่เล็กน้อยในโลกนี้

ใคร ๆ ย่อมไม่ได้ด้วยความเศร้าโศก

ย่อมไม่ได้ด้วยความคร่ำครวญ

พวกศัตรูทราบว่ เขาเศร้าโศก เป็นทุกข์

ย่อมดีใจ

แต่ในกาลใด บัณฑิตฉลาดในการวินิจฉัยเหตุผล

ไม่หวั่นไหวในอันตรายทั้งหลาย

ในกาลนั้น พวกศัตรูเห็นหน้าซึ่งไม่ผิดปกติ

ของบัณฑิตนั้น ผู้ยังยิ้มแย้มตามเคย

ย่อมเป็นทุกข์

บัณฑิตพึงได้ประโยชน์ในที่ใด ๆ ด้วยวิธีใด ๆ

คือด้วยการสรรเสริญ ด้วยการร่ำมนตร์

ด้วยการกล่าวคำสัพพัตต์ ด้วยการให้

หรือด้วยการอ้างประเพณี

ก็พึงบากบั่นในที่นั้น ๆ ด้วยวิธีนั้น ๆ

ถ้าทราบว่ ‘ประโยชน์นี้ เราหรือคนอื่นไม่พึงได้’

เธอผู้ไม่เศร้าโศก ควรอดทนโดยพิจารณาว่า

‘เราได้ทำงานอย่างมุ่งมั่นแล้ว

บัดนี้ เราจะทำอย่างไร’

เมื่อท่านพระนารทกล่าวอย่างนี้แล้ว พระเจ้ามุนทะได้ตรัสถามว่า “ธรรม
บรรยายนี้ชื่ออะไร” ท่านพระนารทถวายพระพรว่า “ขอถวายพระพร ธรรม
บรรยายนี้ชื่อเหตุถอนลูกศรคือความโศก”

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๑. ปฐมปิ่นณาสก]

๕. มุณฑราชวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

พระเจ้ามุนทะตรัสชมว่า “ท่านผู้เจริญ ธรรมบรรยายนี้เป็นเหตุอนลกศรคือความโศกได้อย่างแท้จริง ท่านผู้เจริญ ธรรมบรรยายนี้เป็นเหตุอนลกศรคือความโศกได้อย่างแท้จริง เพราะได้ฟังธรรมบรรยายนี้ ข้าพเจ้าจึงละลูกศรคือความโศกได้”

ลำดับนั้น พระเจ้ามุนทะได้รับสิ่งโสการักขะมหาอำมาตย์ว่า “ท่านจงถวายพระเพลิงพระศพของพระนางภัททาราชเทวีแล้วทำเป็นสฤๅปไว้ ตั้งแต่วันนี้ไป เราจักอาบน้ำแต่งตัว บริโภคอาหาร และประกอบกิจการงาน”

นารทสูตรที่ ๑๐ จบ

มุณฑราชวรรคที่ ๕ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อาทियสูตร	๒. สัมปทิสสูตร
๓. อธิฐสูตร	๔. มนาปทายีสูตร
๕. ปุญญาภิสันทสูตร	๖. สัมปทาสสูตร
๗. ฌนสูตร	๘. ฐานสูตร
๙. โกสลสูตร	๑๐. นารทสูตร

ปฐมปิ่นณาสก จบ

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิฎกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑนาสก]

๑. นีวรรณวรรค ๑. อวารณสูตร

๒. ทุติยปิณฑนาสก

๑. นีวรรณวรรค

หมวดว่าด้วยนิวรรณ

๑. อวารณสูตร

ว่าด้วยนิวรรณเครื่องกางกั้น

[๕๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิก-
เศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมา
ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึง
ได้ตรัสเรื่องนี่ว่า

ภิกษุทั้งหลาย นิวรรณเครื่องกางกั้น ๕ ประการนี้ ครบงำจิตแล้ว ทอนกำลัง
ปัญญา^๑

นิวรรณเครื่องกางกั้น ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. กามฉันทะ (ความพอใจในกาม)
๒. พยาบาท (ความคิดร้าย)
๓. ถีนมิตตะ (ความหดหู่และเชื่องซึม)
๔. อุทธัจจกุกกัจจะ (ความฟุ้งซ่านและร้อนใจ)
๕. วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย)

ภิกษุทั้งหลาย นิวรรณเครื่องกางกั้น ๕ ประการนี้แล ครบงำจิตแล้ว ทอนกำลัง
ปัญญา

เชิงอรรถ :

^๑ ปัญญา ในที่นี้หมายถึงวิปัสสนาปัญญา และมัคคปัญญา (อง.ปญจ.อ. ๓/๕๑/๒๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๑. นิวรณวรรค ๑. อวารณสูตร

ภิกษุทั้งหลาย เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุนั้นยังละนิวรณเครื่องกางกั้น ๕ ประการนี้ที่ครอบงำจิต ทอนกำลังปัญญาไม่ได้แล้วจักรู้ประโยชน์ตน รู้ประโยชน์ผู้อื่น รู้ประโยชน์ทั้งสอง หรือจักทำให้แจ้งซึ่งญาณทัสสนะที่ประเสริฐอันสามารถ^๑อันวิเศษยิ่งกว่าธรรมของมนุษย์^๒ด้วยปัญญาที่ไม่มีกำลังที่อ่อนกำลังได้

เปรียบเหมือนแม่น้ำที่ไหลลงจากภูเขาไปสู่ที่ไกล มีกระแสน้ำเชี่ยว พัดสิ่งที่จะพัดไปได้ บุรุษพึงเปิดปากเหมืองทั้ง ๒ ข้างแห่งแม่น้ำนั้น เมื่อเปิดปากเหมืองแล้วอย่างนี้ กระแสน้ำในท่ามกลางแม่น้ำนั้นก็ซัดสายไหลผิดทาง ไหลไปสู่ที่ไกลไม่ได้ ไม่มีกระแสน้ำเชี่ยว และไม่พัดสิ่งที่จะพัดไปได้ ฉะนั้น

เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุนั้นยังละนิวรณเครื่องกางกั้น ๕ ประการนี้ที่ครอบงำจิต ทอนกำลังปัญญาไม่ได้แล้วจักรู้ประโยชน์ตน รู้ประโยชน์ผู้อื่น รู้ประโยชน์ทั้งสอง หรือจักทำให้แจ้งซึ่งญาณทัสสนะที่ประเสริฐอันสามารถอันวิเศษยิ่งกว่าธรรมของมนุษย์ด้วยปัญญาที่ไม่มีกำลังที่อ่อนกำลังได้ ฉะนั้น

ภิกษุทั้งหลาย เป็นไปได้ที่ภิกษุนั้นละนิวรณเครื่องกางกั้น ๕ ประการนี้ที่ครอบงำจิต ทอนกำลังปัญญาได้แล้วจักรู้ประโยชน์ตน รู้ประโยชน์ผู้อื่น รู้ประโยชน์ทั้งสอง หรือจักทำให้แจ้งซึ่งญาณทัสสนะที่ประเสริฐอันสามารถอันวิเศษยิ่งกว่าธรรมของมนุษย์ด้วยปัญญาที่มีกำลังได้

เปรียบเหมือนแม่น้ำที่ไหลลงจากภูเขาไปสู่ที่ไกล มีกระแสน้ำเชี่ยว พัดสิ่งที่จะพัดไปได้ บุรุษพึงปิดปากเหมืองทั้ง ๒ ข้างแห่งแม่น้ำนั้น เมื่อปิดปากเหมืองแล้วอย่างนี้ กระแสน้ำในท่ามกลางแม่น้ำนั้นก็ไม่ซัดสายไม่ไหลผิดทาง ไหลไปสู่ที่ไกลได้ มีกระแสน้ำเชี่ยว และพัดสิ่งที่จะพัดไปได้ ฉะนั้น

เชิงอรรถ :

^๑ ญาณทัสสนะที่ประเสริฐอันสามารถ หมายถึงมหัคคตโลกุตตรปัญญาอันประเสริฐบริสุทธิ์สูงสุด สามารถกำจัดกิเลสได้ (อง.ทสก.อ. ๓/๔๘/๓๕๐)

^๒ ธรรมของมนุษย์ ในที่นี้หมายถึงกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ (อง.ปญจก.อ. ๓/๕๑/๒๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๑. นีวรรณวรรค ๒. อกุลสลราสีสูตร

เป็นไปได้ที่ภิกษุนั้นละนิวรรณเครื่องกางกั้น ๕ ประการนี้ที่ครอบงำจิต ทอนกำลัง ปัญญาได้แล้วจักรู้ประโยชน์ตน รู้ประโยชน์ผู้อื่น รู้ประโยชน์ทั้งสอง หรือจักทำ ให้แจ้งซึ่งญาณทัสสนะที่ประเสริฐอันสามารถอันวิเศษยิ่งกว่าธรรมชาติของมนุษย์ ด้วย ปัญญาที่มีกำลังได้ ฉะนั้น

อาวณสสูตรที่ ๑ จบ

๒. อกุลสลราสีสูตร

ว่าด้วยกองอกุศล

[๕๒] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเมื่อจะกล่าวถึงกองอกุศล เมื่อจะกล่าวให้ถูก ฟังกล่าวถึงนิวรรณ(ธรรมที่กั้นจิตไม่ให้บรรลุความดี) ๕ ประการ เพราะกองอกุศล ทั้งสิ้น คือ นิวรรณ ๕ ประการ

นิวรรณ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. กามฉันทะ	๒. พยาบาท
๓. ถีนมิตตะ	๔. อุทธัจจกุกกุจจะ
๕. วิจิกิจฉา	

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเมื่อจะกล่าวถึงกองอกุศล เมื่อจะกล่าวให้ถูก ฟังกล่าวถึง นิวรรณ ๕ ประการนี้ เพราะกองอกุศลทั้งสิ้น คือ นิวรรณ ๕ ประการ

อกุลสลราสีสูตรที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุตติยป็นณาสก]

๑. นีวรณวรรค ๓. ปธานียังสูตร

๓. ปธานียังคสูตร

ว่าด้วยองค์ของภิกษุผู้บำเพ็ญเพียร

[๕๓] ภิกษุทั้งหลาย องค์ของภิกษุผู้บำเพ็ญเพียร ๕ ประการนี้
องค์ของภิกษุผู้บำเพ็ญเพียร ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ
ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มีความศรัทธา เชื่อพระปัญญาเครื่องตรัสรู้^๑ ของพระตถาคตว่า
'แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์
ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ
เสด็จไปได้ รู้แจ้งโลก เป็นสารถิ์ฝึกผู้ที่ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม
เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธเจ้า เป็น
พระผู้มีพระภาค'
๒. เป็นผู้มีความอดทนน้อย มีโรคเบาบาง ประกอบด้วยไฟธาตุสำหรับย่อย
อาหารสม่ำเสมอ ไม่เย็นนัก ไม่ร้อนนัก ปานกลาง เหมาะแก่การ
บำเพ็ญเพียร
๓. เป็นผู้ไม่โอ้อวด ไม่มีมารยา ทำตนให้เปิดเผยตามความเป็นจริงใน
ศาสดา หรือในเพื่อนพรหมจารีผู้รู้ทั้งหลาย
๔. เป็นผู้ปรารถนาความเพียร เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิด
มีความเข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรม
ทั้งหลายอยู่
๕. เป็นผู้มีความปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็น
ทั้งความเกิดและความดับอันเป็นอริยะ ชำแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้น
ทุกข์โดยชอบ^๒

ภิกษุทั้งหลาย องค์ของภิกษุผู้บำเพ็ญเพียร ๕ ประการนี้แล

ปธานียังคสูตรที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ปัญญาเครื่องตรัสรู้ (โพธิ) หมายถึงมรรคญาณ (ญาณในอริยมรรค คือ ความหยั่งรู้ที่สำเร็จภาวะอริย-
บุคคล แต่ละขั้น) ๔ ประการ (อง.ปญจก.อ. ๓/๕๓/๒๙)

^๒ ดู เสนาสนสูตร ใน อง.ทสก. (แปล) ๒๔/๑๑/๑๗

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๑. นีวรรณวรรค ๔. สมยสูตร

๔. สมยสูตร

ว่าด้วยสมัยที่ควรบำเพ็ญเพียร

[๕๔] ภิกษุทั้งหลาย สมัยที่ไม่ควรบำเพ็ญเพียร ๕ ประการนี้

สมัยที่ไม่ควรบำเพ็ญเพียร ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นคนแก่ ถูกขราครอบงำ นี่เป็นสมัยที่ไม่ควรบำเพ็ญเพียรประการที่ ๑
๒. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้อาพาธ ถูกพยาธิครอบงำ นี่เป็นสมัยที่ไม่ควรบำเพ็ญเพียรประการที่ ๒
๓. สมัยที่มีภิกษาหาได้ยาก ข้าวกล้าเสียหาย บิณฑบาตได้ยาก จึงไม่สะดวกแก่การแสวงหาเลี้ยงชีพ นี่เป็นสมัยที่ไม่ควรบำเพ็ญเพียรประการที่ ๓
๔. สมัยที่มีภัย มีการปล้นสะดมในดง ชาวชนบทพากันขึ้นยานพาหนะอพยพไป นี่เป็นสมัยที่ไม่ควรบำเพ็ญเพียรประการที่ ๔
๕. สมัยที่สงฆ์แตกแยกกัน เมื่อสงฆ์แตกแยกกัน จึงมีการด่ากัน มีการบริภาษกัน มีการใส่ร้ายกัน มีการทอดทิ้งกัน หมุ่คนที่ยังไม่เลื่อมใสในสงฆ์นั้นก็ยังไม่เลื่อมใส และหมู่คนที่เลื่อมใสแล้วก็กลายเป็นอื่นไป นี่เป็นสมัยที่ไม่ควรบำเพ็ญเพียรประการที่ ๕

ภิกษุทั้งหลาย สมัยที่ไม่ควรบำเพ็ญเพียร ๕ ประการ นี้แล

ภิกษุทั้งหลาย สมัยที่ควรบำเพ็ญเพียร ๕ ประการนี้

สมัยที่ควรบำเพ็ญเพียร ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ยังเป็นคนหนุ่มแน่น มีผมดำสนิท ประกอบด้วยความเป็นหนุ่มกำลังเจริญ ดำรงอยู่ในปฐมวัย นี่เป็นสมัยที่ควรบำเพ็ญเพียรประการที่ ๑
๒. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีอาพาธน้อย มีโรคเบาบาง ประกอบด้วยไฟธาตุสำหรับย่อยอาหารสม่ำเสมอ ไม่เย็นนัก ไม่ร้อนนัก ปานกลาง เหมาะแก่การบำเพ็ญเพียร นี่เป็นสมัยที่ควรบำเพ็ญเพียรประการที่ ๒

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๑. นีวรรณวรรค ๕. มาตาปุตตสูตร

๓. สมัยที่มีภิกษุหาได้ง่าย ข้าวกล้าดี บิณฑบาตได้ง่าย สะดวกแก่
การแสวงหาเลี้ยงชีพ นี่เป็นสมัยที่ควรบำเพ็ญเพียรประการที่ ๓
๔. สมัยที่คนทั้งหลายพร้อมเพรียงกัน ชื่นชมกัน ไม่วิวาทกัน เป็นเหมือน
น้ำนมกับน้ำ มองกันด้วยนัยน์ตาที่เปี่ยมด้วยความรักอยู่ นี่เป็นสมัยที่
ควรบำเพ็ญเพียรประการที่ ๔
๕. สมัยที่สงฆ์พร้อมเพรียงกัน ชื่นชมกัน ไม่วิวาทกัน มีอุทเทสที่
สวดร่วมกัน^๑ อยู่ผาสุก เมื่อสงฆ์พร้อมเพรียงกัน จึงไม่มีการด่ากัน
ไม่มีการบริภาษกัน ไม่มีการใส่ร้ายกัน ไม่มีการทอดทิ้งกัน หมู่คน
ที่ยังไม่เลื่อมใสในสงฆ์นั้นก็เลื่อมใส และหมู่คนที่เลื่อมใสแล้วก็
เลื่อมใสยิ่งขึ้น นี่เป็นสมัยที่ควรบำเพ็ญเพียรประการที่ ๕

ภิกษุทั้งหลาย สมัยที่ควรบำเพ็ญเพียร ๕ ประการนี้แล

สมยสูตรที่ ๔ จบ

๕. มาตาปุตตสูตร

ว่าด้วยมารดา กับบุตร

[๕๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้นแล คนทั้งสอง คือภิกษุและภิกษุณี
ผู้เป็นมารดาเป็นบุตรกัน เข้าจำพรรษาในกรุงสาวัตถี คนทั้งสองนั้นใครจะเห็นกัน
เนื่อง ๆ แม้มารดาก็ใครจะเห็นบุตรเนื่อง ๆ แม้บุตรก็ใครจะเห็นมารดาเนื่อง ๆ เพราะ
การเห็นกันเนื่อง ๆ ของคนทั้งสองนั้น จึงมีความคลุกคลีกัน เมื่อมีความคลุกคลีกัน

เชิงอรรถ :

^๑ มีอุทเทสที่สวดร่วมกัน ในที่นี้หมายถึงมีการยกปาติโมกขุทเทส ๕ ประการ (๑) นิทานุทเทส (๒) ปาราชิ-
กุกุทเทส (๓) สังฆาทิเสสอุทเทส (๔) อนนียดอุทเทส (๕) วิดถารุทเทส เฉพาะอุทเทสที่ ๕ นั้น รวมเอานิสสันคิ-
ยุทเทส ปาจิตตอุทเทส ปาฐุทเทสนิยุทเทส เสขียุทเทส และสมณอุทเทสเข้าไว้ด้วย) ขึ้นสวดร่วมกัน (วิ.อ. ๑/๕๕/
๒๗๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๑. นีวรรณวรรค ๕. มาตาปุตตสูตร

จึงมีความคุ้นเคยกัน เมื่อมีความคุ้นเคยกันจึงมีช่อง คนทั้งสองนั้นมีจิตได้ช่อง ไม่บอก
คึนสิกขา ไม่เปิดเผยความท้อแท้^๑ เสพเมถุนธรรม^๒แล้ว

ครั้งนั้น ภิกษุจำนวนมากเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัต
แล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
คนทั้งสองคือภิกษุและภิกษุณีผู้เป็นมารดาเป็นบุตรกัน เข้าจำพรรษาในกรุง
สาวัตถีนี้ คนทั้งสองนั้นใครจะเห็นกันเนื่อง ๆ แม้มารดาก็ใครจะเห็นบุตรเนื่อง ๆ
แม้บุตรก็ใครจะเห็นมารดาเนื่อง ๆ เพราะการเห็นกันเนื่อง ๆ ของคนทั้งสองนั้น
จึงมีความคลุกคลีกัน เมื่อมีความคลุกคลีกัน จึงมีความคุ้นเคยกัน เมื่อมีความ
คุ้นเคยกันจึงมีช่อง คนทั้งสองนั้นมีจิตได้ช่อง ไม่บอกคึนสิกขา ไม่เปิดเผยความ
ท้อแท้ เสพเมถุนธรรมแล้ว"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย โมฆบุรุษนั้นย่อมสำคัญหรือหนอว่า
'มารดาอย่าอย่าไม่กำหนดในบุตร หรือบุตรอย่าอย่าไม่กำหนดในมารดา'

๑. เราไม่เห็นรูปอื่นแม้อย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นที่เกิดความกำหนด เกิดความใคร่
เกิดความมัวเมา เกิดความผูกพัน เกิดความหมกมุ่น ทำอันตราย
แก่การบรรลุธรรมที่เป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยม เหมือน
รูปสตรีนี้เลย สัตว์ทั้งหลายกำหนด ยินดี ติดใจ หมกมุ่น พัวพันอยู่
ในรูปสตรี ตกอยู่ใต้อำนาจรูปสตรี จึงเศร้าโศกตลอดกาลนาน
๒. เราไม่เห็นเสียงอื่นแม้อย่างหนึ่ง ...
๓. เราไม่เห็นกลิ่นอื่นแม้อย่างหนึ่ง ...
๔. เราไม่เห็นรสอื่นแม้อย่างหนึ่ง ...
๕. เราไม่เห็นโณภูฏัพพะอื่นแม้อย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นที่เกิดความกำหนด
เกิดความใคร่ เกิดความมัวเมา เกิดความผูกพัน เกิดความหมกมุ่น

เชิงอรรถ :

^๑ ไม่เปิดเผยความท้อแท้ (ทพพลย์ อนาริกตฺวา) หมายถึงไม่ประกาศความท้อแท้เพื่อหนายในการประพฤติ
พรหมจรรย์ ดู วิ.มหา. (แปล) ๑/๔๕-๕๔/๓๓-๔๒

^๒ เมถุนธรรม หมายถึงการร่วมประเวณี การร่วมสังวาส กล่าวคือการเสพสัทธรรมอันเป็นประเวณีของชาว
บ้าน มีน้ำเป็นที่สุด เป็นกิจที่ทำในที่ลับ ต้องทำกันสองต่อสอง ดู วิ.มหา. (แปล) ๑/๔๕/๔๒

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิณฺณกนิบาต [๒. ทุติยปิณฺณาสก]

๑. นีวรณวรรค ๕. มาตาปุตตสูตร

ทำอันตรายแก่การบรรลุธรรมที่เป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยม
เหมือนโผฏฐัพพะสตรีนี้เลย สัตว์ทั้งหลายกำหนด ยินดี ติดใจ
หมกมุ่น พัวพันอยู่ในโผฏฐัพพะสตรี ตกอยู่ในโผฏฐัพพะสตรี
จึงเศร้าโศกตลอดกาลนาน

สตรีแม่เดินอยู่ก็ครอบงำจิตของบุรุษได้ แม่ยืนอยู่ ... แม่ นั่งอยู่ แม่นอนอยู่ ...
แม่หลับอยู่ ... แม่หัวเราะอยู่ ... แม่พูดอยู่ ... แม่ขับร้องอยู่ ... แม่ร้องไห้อยู่ ...
แม่พองขึ้น ... แม่ตายแล้วก็ครอบงำจิตของบุรุษได้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเมื่อจะกล่าวถึงสิ่งหนึ่งสิ่งใดว่า 'เป็นบ่วงรวบรัดแห่งมาร'
เมื่อจะกล่าวให้ถูกก็พึงกล่าวถึงมาตุคาม^๑นั้นแล้วว่า 'เป็นบ่วงรวบรัดแห่งมาร'

บุคคลสนทนากับเพศฆราวาสก็ดี

สนทนากับปีศาจก็ดี

ถูกต้องอสรพิษที่กัดแล้วตายก็ดี

ก็ยังไม่ร้ายแรงเท่าการสนทนาสองต่อสองกับมาตุคามเลย

สตรีทั้งหลายย่อมผูกพันบุรุษผู้ลุ่มหลง

ด้วยการมองดู การหัวเราะ

การนุ่งห่มไม่เรียบร้อย และการพูดอ่อนหวาน

มาตุคามนี้มิใช่จะผูกพันเพียงแค่นี้

แม้ตายไปแล้วพองขึ้น ก็ยังผูกพันได้

กามคุณ ๕ นี้ คือ รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะ

ซึ่งน่ารื่นรมย์ใจ ย่อมปรากฏในรูปสตรี

เหล่าชนผู้ถูกกาโมชะ(ห้วงน้ำคือกาม) พัด

ไม่กำหนดรู้กาม ย่อมมีกาล (แห่งวิภูฏะ) คติ

และภพน้อยภพใหญ่ในวิภูฏสงสารเป็นเบื้องหน้า

เชิงอรรถ :

^๑ มาตุคาม หมายถึงหญิงมนุษย์ ไม่ใช่ นางยักษ์ ไม่ใช่ นางเปรต ไม่ใช่ สัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย (วิ.มหา. (แปล)
๑/๒๗๑/๒๙๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๙๖ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๑. นีวรรณวรรค ๖. อุปัชฌายสูตร

ส่วนชนเหล่าใด กำหนดรู้กาม^๑

เป็นผู้ไม่มีภัยแต่ที่ไหน ๆ เทียวไป

ชนเหล่านั้นผู้บรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะ

เป็นผู้ถึงฝั่ง^๒ในโลก

มาตาปุตตสูตรที่ ๕ จบ

๖. อุปัชฌายสูตร

ว่าด้วยอุปัชฌาย^๓

[๕๖] ครั้นนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปหาพระอุปัชฌาย์ของตนถึงที่อยู่ ได้กล่าว
ตั้งนี้ว่า “ข้าแต่ท่านผู้เจริญ เดียวนี้ กายของผมหนักขึ้น ทิศทั้งหลายไม่ปรากฏแก่ผม
ธรรมทั้งหลาย^๔ก็ไม่แจ่มแจ้งแก่ผม ผมถูกถีนมิทธะครอบงำจิต ไม่ยินดีประพฤติ
พรหมจรรย์ และมีความสงสัยในธรรมทั้งหลาย”

ต่อมา ภิกษุนั้นพาภิกษุสังฆวิหริก เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ‘เดี๋ยวนี้ กายของผมหนักขึ้น ทิศทั้งหลาย
ไม่ปรากฏแก่ผม ธรรมทั้งหลายก็ไม่แจ่มแจ้งแก่ผม ผมถูกถีนมิทธะครอบงำจิต
ไม่ยินดีประพฤติพรหมจรรย์ และมีความสงสัยในธรรมทั้งหลาย’”

เชิงอรรถ :

^๑ **กำหนดรู้กาม** ในที่นี้หมายถึงกำหนดรู้กามทั้งสอง คือ วัตถุกาม และกิเลสกาม ด้วยปริญา ๓ คือ

(๑) ญาตปริญา กำหนดรู้ด้วยให้เป็นสิ่งอันรู้แล้ว (๒) ตีรณปริญา กำหนดรู้ด้วยการพิจารณา

(๓) ปหานปริญา กำหนดรู้ด้วยการละ (อจ.ปญจก.อ. ๓/๕๕/๓๐)

^๒ **เป็นผู้ถึงฝั่ง** ในที่นี้หมายถึงเป็นผู้บรรลุพระนิพพาน (อจ.ปญจก.อ. ๓/๕๕/๓๐)

^๓ **อุปัชฌาย์** หมายถึงครุผู้คอยเฝ้าโทษน้อยใหญ่ ได้แก่ ผู้รับรองกุลบุตรเข้ารับการอุปสมบทในท่ามกลางภิกษุสงฆ์
และเป็นผู้คอยดูแลคิดและชอบ อบรมให้การศึกษา (วชชชาวชช อุปนิชฌายตติติ อุปชฌายโย) (วิ.อ. ๓/๖๔-๖๕/
๓๒, สารตถ.ฐีกา ๓/๖๔/๒๘๑)

^๔ **ธรรมทั้งหลาย** ในที่นี้หมายถึงสมณะ(การฝึกจิตให้สงบเป็นสมาธิ) และวิปัสสนา(ความเห็นแจ้ง) (อจ.ปญจก.อ.
๓/๕๕/๓๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๑. นีวรรณวรรค ๖. อุปัชฌายสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุ การที่กายของเธอหนักขึ้น ทิศทั้งหลายไม่ปรากฏแก่เธอ ธรรมทั้งหลายไม่แจ่มแจ้งแก่เธอ เธอถูกถีนมิทระครอบงำจิต ไม่ยินดีประพฤติพรหมจรรย์ และมีความสงสัยในธรรมทั้งหลายนี้ ย่อมมีแก่ภิกษุผู้ไม่คุ้มครองทวารในอินทรีย์ ไม่รู้จักประมาณในการบริโภคน้ำ ไม่ประกอบความเพียร เป็นเครื่องตื่นอยู่ ไม่เห็นแจ้งกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่ประกอบการเจริญวิปัสสนากรรมทั้งหลายทุกวันทุกคืน เพราะเหตุนี้แล เธอพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘เราจักคุ้มครองทวารในอินทรีย์ รู้จักประมาณในการบริโภคน้ำ ประกอบความเพียรเป็นเครื่องตื่นอยู่ เห็นแจ้งกุศลธรรมทั้งหลาย ประกอบการเจริญวิปัสสนากรรมทั้งหลายทุกวันทุกคืน’ ภิกษุ เธอพึงสำเหนียกอย่างนี้แล”

ครั้งนั้น ภิกษุนั้นอันพระผู้มีพระภาคตรัสสอนด้วยพระโอวาทนี้แล้วก็ลุกจากอาสนะ ถวายอภิวาท ทำประทักษิณแล้วหลีกไป ลำดับนั้น ภิกษุนั้นหลีกออกไปอยู่ผู้เดียว ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ ไม่นานนักได้ทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์ยอดเยี่ยมอันเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ที่หลุดรอดจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการ ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน ได้รู้ชัดว่า ‘ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำ^๒ เสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป^๓’ ก็ภิกษุนั้นได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่งในจำนวนพระอรหันต์ทั้งหลาย

ครั้งภิกษุนั้นได้บรรลุความเป็นพระอรหันต์แล้ว จึงเข้าไปหาพระอุปัชฌาย์ของตนถึงที่อยู่แล้วกล่าวว่า “ข้าแต่ท่านผู้เจริญ เดียวนี้ กายของผมไม่หนักขึ้น ทิศทั้งหลายปรากฏแก่ผม ธรรมทั้งหลายแจ่มแจ้งแก่ผม ผมไม่ถูกถีนมิทระครอบงำจิต ยินดีประพฤติพรหมจรรย์ และไม่มี ความสงสัยในธรรมทั้งหลาย”

เชิงอรรถ :

- ^๑ ประโยชน์ยอดเยี่ยม ในที่นี้หมายถึงอรหัตตผล หรืออริยผลอันเป็นที่สุดแห่งมรรคพรหมจรรย์ (อง.ทก.อ. ๒/๕/๗, ม.ม.อ.๒/๘๒/๘๐)
- ^๒ กิจที่ควรทำ ในที่นี้หมายถึงกิจ ๔ อย่าง คือ ปริญญาภิชา (หน้าที่กำหนดรูปทุกข) ปหานภิชา (หน้าที่ละเหตุเกิดทุกข) สัจฉิกิริยาภิชา (หน้าที่ทำให้แจ้งความดับทุกข) และภาวนาภิชา (หน้าที่อบรมมรรคมีองค์ ๘ ให้เจริญ) เป็นกิจในอริยสัจ ๔ (อง.จก.อ. ๓/๔๙/๑๒๘, อง.จก.สุต.อ. ๓/๔๙/๑๔๑, ที.สี.อ. ๒๔๘/๒๐๓)
- ^๓ ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป ในที่นี้หมายถึงไม่มีหน้าที่ในการบำเพ็ญมรรคญาณ (ญาณในชั้นอริยมรรค) เพื่อความสิ้นกิเลสอีกต่อไป เพราะพระพุทธศาสนาถือว่าการบรรลุพระอรหัตตผลเป็นจุดหมายสูงสุดแล้ว (ที.สี.อ. ๒๔๘/๒๐๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๑. นีวรรณวรรค ๗. ฐานสูตร

ลำดับนั้น ภิกษุเหล่านั้นพากันเสวยวิภังคิณนั้นเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุนี้กล่าวอย่างนี้ว่า “ข้าแต่ท่านผู้เจริญ เดียวนี้ กายของผมนั้นหนักขึ้น ทิศทั้งหลายปรากฏแก่ผม ธรรมทั้งหลายแจ่มแจ้งแก่ผม ผมไม่ถูกถิ่นมัทธะครอบงำจิต ยินดีประพฤติพรหมจรรย์ และไม่มี ความสงสัยในธรรมทั้งหลาย”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุ การที่กายของเธอไม่หนักขึ้น ทิศทั้งหลายปรากฏแก่เธอ ธรรมทั้งหลายแจ่มแจ้งแก่เธอ ถิ่นมัทธะไม่ครอบงำจิต ยินดีประพฤติพรหมจรรย์ และไม่มี ความสงสัยในธรรมทั้งหลายนี้ ย่อมมีแก่ภิกษุผู้คุ้มครองทวารในอินทรีย์ รู้จักประมาณในการบริโภค ประกอบความเพียรเครื่องตื่นอยู่ เห็นแจ้ง กุศลธรรม ประกอบการเจริญโพธิปักขิยธรรมทั้งหลายทุกวันทุกคืน เพราะเหตุ นั้นแล เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘เรารู้จักคุ้มครองทวารในอินทรีย์ รู้จักประมาณในการบริโภค ประกอบความเพียรเครื่องตื่นอยู่ เห็นแจ้งกุศลธรรม ประกอบการเจริญโพธิปักขิยธรรมทุกวันทุกคืน’

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล”

อุปมาขณิกสูตรที่ ๖ จบ

๗. ฐานสูตร

ว่าด้วยฐานะที่ควรพิจารณาเนื่อง ๆ

[๕๗] ภิกษุทั้งหลาย ฐานะ ๕ ประการนี้ ที่สตริ บุรุษ คฤหัสถ์ หรือบรรพชิต ต้องพิจารณาเนื่อง ๆ

ฐานะ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

สตริ บุรุษ คฤหัสถ์ หรือบรรพชิตควรพิจารณา เนื่อง ๆ ว่า

๑. เรามีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้
๒. เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้
๓. เรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๑. นีวรรณวรรค ๗. ลฺหฺนสูตร

๔. เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น

๕. เรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด
มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมใดไว้จะเป็น
กรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น

**สตรี บุรุษ คฤหัสถ์ หรือบรรพชิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า 'เรามีความแก่
เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้' เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์อะไร**

เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์นี้แลว่า 'สัตว์ทั้งหลายมีความมัวเมาในความเป็น
หนุ่มสาวซึ่งเป็นเหตุให้ประพฤติชั่วด้วยกาย ประพฤติชั่วด้วยวาจา ประพฤติชั่วด้วยใจ
เมื่อเขาพิจารณาฐานะนั้นอยู่นั่นอยู่เนื่อง ๆ ย่อมละความมัวเมาในความเป็นหนุ่มสาวนั้นได้
โดยสิ้นเชิง หรือทำให้เบาบางลงได้'

สตรี บุรุษ คฤหัสถ์ หรือบรรพชิตจึงควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า 'เรามีความแก่
เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้'

**สตรี บุรุษ คฤหัสถ์ หรือบรรพชิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า 'เรามีความ
เจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้' เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์อะไร**

เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์นี้แลว่า 'สัตว์ทั้งหลายมีความมัวเมาในความไม่
มีโรคซึ่งเป็นเหตุให้สัตว์ประพฤติชั่วด้วยกาย ประพฤติชั่วด้วยวาจา ประพฤติชั่ว
ด้วยใจ เมื่อเขาพิจารณาฐานะนั้นอยู่นั่นอยู่เนื่อง ๆ ย่อมละความมัวเมาในความไม่มีโรคนั้น
ได้โดยสิ้นเชิง หรือทำให้เบาบางลงได้'

สตรี บุรุษ คฤหัสถ์ หรือบรรพชิตจึงควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า 'เรามีความ
เจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้'

**สตรี บุรุษ คฤหัสถ์ หรือบรรพชิตควรพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า 'เรามีความตาย
เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้' เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์อะไร**

เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์นี้แลว่า 'สัตว์ทั้งหลายมีความมัวเมาในชีวิตซึ่ง
เป็นเหตุให้ประพฤติชั่วด้วยกาย ประพฤติชั่วด้วยวาจา ประพฤติชั่วด้วยใจ เมื่อเขา
พิจารณาฐานะนั้นอยู่นั่นอยู่เนื่อง ๆ ย่อมละความมัวเมาในชีวิตนั้นได้โดยสิ้นเชิง หรือทำให้
เบาบางลงได้'

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิณฺณกนิบาต [๒. ทุติยปิณฺณาสก]

๑. นีวรณวรรค ๗. ลฺหฺนสูตร

สตฺรี บุรุษ คฤหัสถ์ หรือบรรพชิตจึงควรพิจารณาเนือง ๆ ว่า 'เรามีความตาย เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้'

สตฺรี บุรุษ คฤหัสถ์ หรือบรรพชิตควรพิจารณาเนือง ๆ ว่า 'เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น' เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์อะไร

เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์นี้แลว่า 'สัตว์ทั้งหลายมีความกำหนดด้วยอำนาจ ความพอใจในของรักของชอบใจซึ่งเป็นเหตุให้ประพบัติชั้วด้วยกาย ประพบัติชั้วด้วย วาจา ประพบัติชั้วด้วยใจ เมื่อเขาพิจารณาฐานะนั้นอยู่เนือง ๆ ย่อมละความ กำหนดด้วยอำนาจความพอใจในของรักของชอบใจนั้นได้โดยสิ้นเชิง หรือทำให้เบา บางลงได้'

สตฺรี บุรุษ คฤหัสถ์ หรือบรรพชิตจึงควรพิจารณาเนือง ๆ ว่า 'เราจะต้อง พลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น'

สตฺรี บุรุษ คฤหัสถ์ หรือบรรพชิตควรพิจารณาเนือง ๆ ว่า 'เรามีกรรม เป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมใดไว้ จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อม เป็นผู้รับผลของกรรมนั้น' เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์อะไร

เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์นี้แลว่า 'สัตว์ทั้งหลายมีกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต เมื่อเขาพิจารณาฐานะนั้นอยู่เนือง ๆ ย่อมละทุจริตได้โดยสิ้นเชิง หรือทำ ให้เบาบางลงได้'

สตฺรี บุรุษ คฤหัสถ์ หรือบรรพชิตจึงควรพิจารณาเนือง ๆ ว่า 'เรามีกรรม เป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรม เป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมใดไว้ จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผล ของกรรมนั้น'

ผลแห่งการพิจารณาฐานะ ๕ ประการ

ภิกษุทั้งหลาย

๑. อริยสาวกนั้นพิจารณาเห็นดังนี้ว่า 'ไม่ใช่เราคนเดียวเท่านั้น ที่มี ความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้ แท้จริง สัตว์ทั้งปวง ที่มีการมา การไป การจุติ การอุบัติ ล้วนมีความแก่เป็นธรรมดา ไม่

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๑. นีรวรรค ๗. ฐานสูตร

ล่วงพ้นความแก่ไปได้' เมื่ออริยสาวกนั้นพิจารณาฐานะนั้นอยู่เนื่อง ๆ
มรรค^๑ย่อมเกิดขึ้น อริยสาวกนั้นย่อมเสพ^๒ เจริญ ทำให้มากซึ่ง
มรรคนั้น เมื่อเสพ เจริญ ทำให้มากอยู่ ย่อมละสังโยชน^๓ได้
อนุสัย^๔ย่อมสิ้นไป

๒. อริยสาวกนั้นพิจารณาเห็นดังนี้ว่า 'ไม่ใช่เราคนเดียวเท่านั้นที่มี
ความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้ แท้จริง สัตว์
ทั้งปวงที่มีการมา การไป การจุติ การอุบัติ ก็ล้วนมีความเจ็บไข้
เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้' เมื่ออริยสาวกนั้นพิจารณา
ฐานะนั้นอยู่เนื่อง ๆ มรรคย่อมเกิดขึ้น อริยสาวกนั้นย่อมเสพ เจริญ
ทำให้มากซึ่งมรรคนั้น เมื่อเสพ เจริญ ทำให้มากอยู่ ย่อมละ
สังโยชน^๓ได้ อนุสัยย่อมสิ้นไป

เชิงอรรถ :

^๑ **มรรค** ในที่นี้หมายถึงโลกุตตรมรรค ได้แก่ อริยมรรค ๘ คือ โสตาปัตติมรรค สกทาคามีมรรค อนาคามีมรรค และอรหัตตมรรค (อง.ปญจก.อ. ๓/๕๗/๓๑)

^๒ **เสพ** ในที่นี้หมายถึงการนึกทวน การรู้ การเห็น การพิจารณา การอธิษฐานจิต การน้อมใจเชื่อ ประคอง ความเพียร ตั้งสติไว้ ตั้งจิตไว้ กำหนดรู้ด้วยปัญญา รู้ยิ่งธรรมที่ควรรู้อย่าง กำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ ละ ธรรมที่ควรละ เจริญธรรมที่ควรเจริญ ทำให้แจ้งธรรมที่ควรทำให้แจ้ง (อง.เอกก.อ.๑/๕๓/๖๓)
เจริญ หมายถึงบำเพ็ญสิ่งที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น ให้เจริญขึ้น และตามรักษาสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วให้มีอยู่ตลอดไป (อง.เอกก.อ. ๑/๕๔-๕๕/๖๓, ๕๑๘/๕๔๘, ๕๕๓/๕๖๙)

ทำให้มาก หมายถึงทำบ่อย ๆ (อง.เอกก.อ. ๑/๖๐๐-๖๑๑/๕๘๐)

^๓ **สังโยชน** หมายถึงกิเลสที่ผูกมัดใจสัตว์ หรือธรรมที่มัดใจสัตว์ไว้กับทุกข์ มี ๑๐ ประการ คือ สักกายทิฏฐิ, วิจิกิจฉา, สีลัพพตปรามาส, กามฉันทะหรือกามราคะ, พยาบาทหรือปฏิฆะ, รูปราคะ, อรูปราคะ, มานะ, อุทธัจจะ, อวิชชา (ส.ม.๑๙/๑๘๐-๑๘๑/๕๖-๕๗, อง.ทสก. (แปล) ๒๔/๑๓/๒๑, อภ.วิ. (แปล) ๓๕/๙๕๐/๕๙๒)

^๔ **อนุสัย** หมายถึงกิเลสที่นอนเนื่องอยู่ในสันดานมี ๗ ประการ คือ (๑) กามราคะ (ความกำหนัดในกาม) (๒) ปฏิฆะ (ความขัดใจ) (๓) ทิฏฐิ (ความเห็นผิด) (๔) วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย) (๕) มานะ (ความถือตัว) (๖) ภวราคะ (ความกำหนัดในภพ) (๗) อวิชชา (ความไม่รู้แจ้ง) (ส.สพ.อ. ๓/๕๓-๖๒/๑๔, อง.ปญจก.อ. ๓/๕๗/๓๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า :๑๐๒ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๑. นีรวรรค ๗. ลฺหฺนสูตร

๓. อริยสาวกนั้นพิจารณาเห็นดังนี้ว่า 'ไม่ใช่เราคนเดียวเท่านั้นที่มีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้ แท้จริง สัตว์ทั้งปวง ที่มีการมา การไป การจุติ การอุบัติ ก็ล้วนมีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้' เมื่ออริยสาวกนั้นพิจารณาฐานะนั้นอยู่เนื่อง ๆ มรรคย่อมเกิดขึ้น อริยสาวกนั้นย่อมเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งมรรคนั้น เมื่อเสพ เจริญ ทำให้มากอยู่ ย่อมละสังโยชนได้ อนุสัยย่อมสิ้นไป
๔. อริยสาวกนั้นพิจารณาเห็นดังนี้ว่า 'ไม่ใช่เราคนเดียวเท่านั้น ที่จะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น แท้จริง สัตว์ทั้งปวงที่มีการมา การไป การจุติ การอุบัติ ก็ล้วนจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น' เมื่ออริยสาวกนั้นพิจารณาฐานะนั้นอยู่เนื่อง ๆ มรรคย่อมเกิดขึ้น อริยสาวกนั้นย่อมเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งมรรคนั้น เมื่อเสพ เจริญ ทำให้มากอยู่ ย่อมละสังโยชนได้ อนุสัยย่อมสิ้นไป
๕. อริยสาวกนั้นพิจารณาเห็นดังนี้ว่า 'ไม่ใช่เราคนเดียวเท่านั้นที่มีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมใดไว้ จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น แท้จริง สัตว์ทั้งปวงที่มีการมา การไป การจุติ การอุบัติ ล้วนมีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ทำกรรมใดไว้ จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น' เมื่ออริยสาวกนั้นพิจารณาฐานะนั้นอยู่เนื่อง ๆ มรรคย่อมเกิดขึ้น อริยสาวกนั้น ย่อมเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งมรรคนั้น เมื่อเสพ เจริญ ทำให้มากอยู่ ย่อมละสังโยชนได้ อนุสัยย่อมสิ้นไป

สัตว์ทั้งหลาย มีความแก่ มีความเจ็บ

และมีความตายเป็นธรรมดา

ย่อมเป็นไปตามธรรม

พวกปุถุชนย่อมเกลียด

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๑. นีวรณวรรค ๘. ลิจจวิกุมารกสูตร

ถ้าเราพึงเกลียดชังธรรมนั้น
 ในสัตว์ทั้งหลายผู้มีธรรมอย่างนั้น
 ข้อนั้นไม่สมควรแก่เรา ผู้เป็นอยู่อย่างนี้
 เรานั้นดำรงอยู่อย่างนี้ รู้ธรรมที่ไม่มีอุปธิกิเลส^๑
 เห็นเนกขัมมะ^๒ว่า เป็นธรรมเกษม
 ครอบงำความมัวเมาทั้งปวงในความไม่มีโรค
 ในความเป็นหนุ่ม สาว และในชีวิต
 ความอุตสาหะได้มีแล้วแก่เราผู้เห็นแจ้งนิพพาน
 บัดนี้ เราไม่ควรเสพกาม
 จักประพฤตินิโถยหลัง^๓
 มุ่งประพฤติพรหมจรรย์^๔

ฐานสูตรที่ ๗ จบ

๘. ลิจจวิกุมารกสูตร

ว่าด้วยเจ้าลิจจวิกุมาร

[๕๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ภูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน เขตกรุงเวสาลี ครั้นนั้นแล เวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก ถือบาตร และจีวร เสด็จเข้าไปยังกรุงเวสาลีเพื่อบิณฑบาต เสด็จกลับจากบิณฑบาตหลังจาก เสวยพระกระยาหารเสร็จแล้ว จึงเสด็จเข้าไปยังป่ามหาวัน ประทับนั่งพักผ่อน กลางวัน ณ โคนไม้ต้นหนึ่ง

เชิงอรรถ :

^๑ ธรรมที่ไม่มีอุปธิกิเลส ในที่นี้หมายถึงอรหัตตผล (อง.ปญจก.อ. ๓/๕๗/๓๑)

^๒ เนกขัมมะ ในที่นี้หมายถึงบรรพชา (การบวช) (อง.ปญจก.อ.๓/๕๗/๓๑)

^๓ ประพฤติไม่ถอยหลัง ในที่นี้หมายถึงไม่ถอยหลังจากบรรพชา จากการอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ และจาก พระสัมพันธัญญาน (อง.ปญจก.อ. ๓/๕๗/๓๑)

^๔ พรหมจรรย์ ในที่นี้หมายถึงมรรคพรหมจรรย์ คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ อันเป็นโลกุตตระ (อง.ปญจก.อ. ๓/๕๗/๓๑)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๑. นีวรณวรรค ๘. ลิจจวิกรมารกสูตร

สมัยนั้น เจ้าลิจจวิกรมารหลายพระองค์ถือธนูที่ขึ้นสาย มีฝูงสุนัขแหวดล้อมเดิน เทียวไปในป่ามหาวัน ได้เห็นพระผู้มีพระภาคประทับนั่งอยู่ที่โคนไม้ต้นหนึ่ง จึงวาง ธนูที่ขึ้นสายไว้แล้ว ปล่อยฝูงสุนัขไป ณ ที่สมควร พวกมันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถึงที่ประทับ ถวายอภิवाทแล้ว ต่างนั่งนิ่งประคองอัญชุลีอยู่ใกล้พระผู้มีพระภาค

สมัยนั้น เจ้าลิจจวิกรนามว่ามหานามะเดินพักผ่อนอยู่ในป่ามหาวัน ได้เห็นเจ้า ลิจจวิกรมารเหล่านั้นผู้ต่างนั่งนิ่งประคองอัญชุลีอยู่ใกล้พระผู้มีพระภาค จึงเข้าไปเฝ้า พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิवाทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้เปล่งอุทานว่า “เจ้าวัชชีจักเจริญ เจ้าวัชชีจักเจริญ”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า มหานามะ เพราะเหตุไร เธอจึงกล่าวอย่างนี้ว่า “เจ้าวัชชีจักเจริญ เจ้าวัชชีจักเจริญ”

เจ้ามหานามะกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เจ้าลิจจวิกรมารเหล่านี้ เป็นผู้ ดุร้าย หยาบคาย กระด้าง ของขวัญต่าง ๆ คือ อ้อย พุทรา ขนมนมข้น หรือ ขนมนมแดงที่เขาส่งไปในตระกูลทั้งหลาย เจ้าลิจจวิกรมารเหล่านี้ก็แย่งชิงเอาไปกิน ถีบหลังกุลสตรีบ้าง กุลกุมารบ้าง แต่บัดนี้ เจ้าลิจจวิกรมารเหล่านี้ต่างนั่งนิ่งประคอง อัญชุลีอยู่ใกล้พระผู้มีพระภาค”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “มหานามะ กุลบุตรคนใด เป็นกษัตราธิราชผู้ได้รับ มุรธาภิเษก^๑แล้วก็ตาม เป็นผู้ปกครองรัฐซึ่งรับมรดกจากบิดาก็ตาม เป็นอัคร- เสนาบดีก็ตาม เป็นผู้ใหญ่บ้านก็ตาม เป็นหัวหน้าคณะก็ตาม เป็นใหญ่เฉพาะตระกูล ก็ตาม มีธรรม ๕ ประการนี้ กุลบุตรนั้นพึงหวังได้ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความ เสื่อมเลย

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. กุลบุตรในโลกนี้สักการะ เคารพ นับถือ บูชามารดาบิดาด้วย โภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วย น้ำพิกน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม

เชิงอรรถ :

^๑ มุรธาภิเษก หมายถึงนำรดพระเศียรในงานราชาภิเษก หรือพระราชพิธีอื่น ๆ (พจนานุกรม ฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๑. นีวรณวรรค ๘. ลิจฉวิกุมารกสูตร

มารดาบิดาผู้ได้รับสักการะ เคารพ นับถือ บูชาแล้ว ย่อมอนุเคราะห์
 กุลบุตรนั้นด้วยน้ำใจอันงามว่า 'ขอเจ้าจงมีชีวิตยืนนาน มีอายุยืนนาน'
 กุลบุตรผู้อันมารดาบิดาอนุเคราะห์แล้ว ฟังหวังได้ความเจริญอย่าง
 เดียว ไม่มีความเสื่อมเลย

๒. กุลบุตรในโลกนี้สักการะ เคารพ นับถือ บูชาบุตร ภรรยา ทาส
 กรรมกร และคนใช้ด้วยโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยัน
 หมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ
 ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม บุตร ภรรยา ทาส กรรมกร
 และคนใช้ผู้ได้รับสักการะ เคารพ นับถือ บูชาแล้ว ย่อม
 อนุเคราะห์กุลบุตรนั้นด้วยน้ำใจอันงามว่า 'ขอท่านจงมีชีวิตยืนนาน
 มีอายุยืนนาน' กุลบุตรผู้บุตร ภรรยา ทาส กรรมกร และคน
 ใช้อนุเคราะห์แล้ว ฟังหวังได้ความเจริญอย่างเดียวกัน ไม่มีความ
 เสื่อมเลย

๓. กุลบุตรในโลกนี้สักการะ เคารพ นับถือ บูชาเพื่อนชาวนา และ
 เพื่อนร่วมงานด้วยโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร
 เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม
 ได้มาโดยธรรม เพื่อนชาวนา และเพื่อนร่วมงานผู้ได้รับสักการะ
 เคารพ นับถือ บูชาแล้ว ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรนั้นด้วยน้ำใจอันงาม
 ว่า 'ขอเพื่อนจงมีชีวิตยืนนาน มีอายุยืนนาน' กุลบุตรผู้อันเพื่อน
 ชาวนา และเพื่อนร่วมงานอนุเคราะห์แล้ว ฟังหวังได้ความเจริญ
 อย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย

๔. กุลบุตรในโลกนี้สักการะ เคารพ นับถือ บูชาเทวดาผู้รับพลีกรรม
 ด้วยโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวม
 ด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดย
 ธรรม เทวดาผู้รับพลีกรรม ได้รับสักการะ เคารพ นับถือ บูชาแล้ว
 ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรนั้นด้วยน้ำใจอันงามว่า 'ขอท่านจงมีชีวิต
 ยืนนาน มีอายุยืนนาน' กุลบุตรผู้อันเทวดาอนุเคราะห์แล้ว ฟังหวัง
 ได้ความเจริญอย่างเดียวกัน ไม่มีความเสื่อมเลย

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิณฺณกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๑. นีวรณวรรค ๘. ลิจจวิกุมารกสูตร

๕. กุลบุตรในโลกนี้สักการะ เคารพ นับถือ บูชาสมณพราหมณ์ด้วย
โภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วย
น้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม
สมณพราหมณ์ผู้ได้รับสักการะ เคารพ นับถือ บูชาแล้ว ย่อม
อนุเคราะห์กุลบุตรนั้นด้วยน้ำใจอันงามว่า 'ขอท่านจงมีชีวิตยืนนาน
มีอายุยืนนาน 'กุลบุตรผู้อันสมณพราหมณ์อนุเคราะห์แล้ว ฟังหวัง
ได้ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย

มหานามะ กุลบุตรคนใด เป็นกษัตราธิราชผู้ได้รับมูรธาภิเษกแล้วก็ตาม เป็นผู้
ปกครองรัฐซึ่งรับมรดกจากบิดาก็ตาม เป็นอัครเสนาบดีก็ตาม เป็นผู้ใหญ่บ้านก็ตาม
เป็นหัวหน้าคณะก็ตาม เป็นใหญ่เฉพาะตระกูลก็ตาม มีธรรม ๕ ประการนี้ ฟังหวัง
ได้ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย

กุลบุตรผู้มีศีล รู้ความประสงค์ของผู้ขอ^๑

ช่วยทำกิจของมารดาบิดา เกื้อกุลบุตร ภรรยา
ปฏิบัติเพื่อประโยชน์แก่คนทั้ง ๒ ฝ่าย
คือ ชนภายในและชนผู้อาศัยบุคคลนั้นอยู่

กุลบุตรผู้เป็นบัณฑิตเมื่ออยู่ครองเรือนโดยธรรม
ทำความยินดีให้เกิดขึ้นแก่ญาติทั้งที่ล่วงลับไปแล้ว
และที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน

ยังความยินดีให้เกิดขึ้นแก่สมณพราหมณ์และเทวดา

กุลบุตรนั้น ครั้นบำเพ็ญกัลยาณธรรมแล้ว
เป็นผู้ควรบูชา เป็นผู้ควรสรรเสริญ
บัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญเขาในโลกนี้
เขาตายไปแล้ว ย่อมบันเทิงในสวรรค์”

ลิจจวิกุมารกสูตรที่ ๘ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๒ ข้อ ๓๖ (กาลทานสูตร) หน้า ๕๗ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๑. นีวรณวรรค ๙. ปฐมวุฑฒปัพพชิตสูตร

๙. ปฐมวุฑฒปัพพชิตสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้บวชเมื่อแก่ สูตรที่ ๑

[๕๙] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้บวชเมื่อแก่ ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ
หาได้ยาก

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุผู้บวชเมื่อแก่

๑. เป็นผู้ละเอียด หาได้ยาก
๒. เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยมารยาท^๑ หาได้ยาก
๓. เป็นพหูสูต หาได้ยาก
๔. เป็นธรรมกถึก^๒ หาได้ยาก
๕. เป็นวินัยธร^๓ หาได้ยาก

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้บวชเมื่อแก่ ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล หาได้ยาก

ปฐมวุฑฒปัพพชิตสูตรที่ ๙ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ มารยาท (อาภัพปะ) ในที่นี้หมายถึงมารยาทของสมณะ (อง.ปญจก.อ. ๓/๕๙-๖๐/๓๒)

^๒ ธรรมกถึก หมายถึงผู้แสดงธรรม (อง.เอกก.อ. ๑/๒๓๙/๓๑๘-๓๒๐, ๒๕๐/๓๓๙-๓๔๑)

^๓ วินัยธร หมายถึงเป็นผู้ทรงจำพระวินัยปิฎก (อง.จก.อ. ๓/๕๑/๑๓๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๑. นีรณวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๑๐. ทุติยวุฑฒปัพพชิตสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้บวชเมื่อแก่ สูตรที่ ๒

[๖๐] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้บวชเมื่อแก่ ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ
หาได้ยาก

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุผู้บวชเมื่อแก่

๑. เป็นผู้ว่างาย หาได้ยาก
๒. เป็นผู้คงแก่เรียน หาได้ยาก
๓. เป็นผู้รับคำพร่ำสอนโดยเคารพ หาได้ยาก
๔. เป็นธรรมกถึก หาได้ยาก
๕. เป็นวินัยธร หาได้ยาก

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้บวชเมื่อแก่ ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล หาได้ยาก

ทุติยวุฑฒปัพพชิตสูตรที่ ๑๐ จบ

นีรณวรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อวารณสูตร	๒. อกุลสลราสีสูตร
๓. ปธานียังคสูตร	๔. สมยสูตร
๕. มาตาปุตตสูตร	๖. อุปัชฌายสูตร
๗. ฐานสูตร	๘. ลัจฉวิกรมารกสูตร
๙. ปฐมวุฑฒปัพพชิตสูตร	๑๐. ทุติยวุฑฒปัพพชิตสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๒. สัญญาวรรค ๑. ปฐมสัญญาสูตร

๒. สัญญาวรรค

หมวดว่าด้วยสัญญา

๑. ปฐมสัญญาสูตร^๑

ว่าด้วยสัญญา สูตรที่ ๑

[๖๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย สัญญา ๕ ประการนี้ ที่บุคคล
เจริญทำให้มากแล้วย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ^๒ มีอมตะเป็นที่สุด
สัญญา ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อนิจจสัญญา (กำหนดหมายความไม่เที่ยงแห่งสังขาร)
๒. อนัตตสัญญา (กำหนดหมายความเป็นอนัตตาแห่งธรรมทั้งปวง)
๓. มรณสัญญา (กำหนดหมายความตายที่จะต้องมาถึงเป็นธรรมดา)
๔. อหारे ปฏิกุศลสัญญา (กำหนดหมายความปฏิกุศลในอาหาร)
๕. สัพพโลเก อนภริตติสัญญา (กำหนดหมายความไม่น่าเพลิดเพลินใน
โลกทั้งปวง)

ภิกษุทั้งหลาย สัญญา ๕ ประการนี้แล ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมี
ผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด

ปฐมสัญญาสูตรที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภ.ทสก. (แปล) ๒๔/๕๗/๑๒๔

^๒ อมตะ หมายถึงพระนิพพาน (อภ.ปญจก.อ. ๓/๖๑-๖๒/๓๓, อภ.สตุตตก.อ. ๓/๔๘-๔๙/๑๘๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปิณฺณกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๒. สัญญาวรรค ๓. ปฐมวาทนิสูตร

๒. ทุติยสัญญาสูตร

ว่าด้วยสัญญา สูตรที่ ๒

[๖๒] ภิกษุทั้งหลาย สัญญา ๕ ประการนี้ ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด

สัญญา ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อนิจจสัญญา
๒. อนัตตสัญญา
๓. มรณสัญญา
๔. อาหारे ปฏิกุลสัญญา
๕. สัพพโลเก อนภริตติสัญญา

ภิกษุทั้งหลาย สัญญา ๕ ประการนี้แล ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด

ทุติยสัญญาสูตรที่ ๒ จบ

๓. ปฐมวาทนิสูตร

ว่าด้วยธรรมเป็นเหตุเจริญ สูตรที่ ๑

[๖๓] ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกเมื่อเจริญด้วยธรรมเป็นเหตุเจริญ ๕ ประการ ชื่อว่าย่อมเจริญด้วยธรรมเป็นเหตุเจริญอย่างประเสริฐ ชื่อว่าเป็นผู้ถือเอาสิ่งที่ประเสริฐ และถือเอาสิ่งที่ประเสริฐแห่งกาย

ธรรมเป็นเหตุเจริญ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ศรัทธา (ความเชื่อ)
๒. ศีล (การรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย)
๓. สุตตะ (การสดับฟังหาความรู้)
๔. จาคะ (การเสียสละ)
๕. ปัญญา (ความรอบรู้)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๒. สัณญาวรรค ๔. ทุติยวัชตมิสูตร

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกเมื่อเจริญด้วยธรรมเป็นเหตุเจริญ ๕ ประการนี้แล
ชื่อว่ายอมเจริญด้วยธรรมเป็นเหตุเจริญอย่างประเสริฐ ชื่อว่าเป็นผู้ถือเอาแต่สิ่งที่เป็น
สาระ และถือเอาสิ่งที่ประเสริฐแห่งกาย

อริยสาวกใด เจริญด้วยศรัทธา

ศีล สุตตะ จาคะ และปัญญา

อริยสาวกนั้น เป็นสัตบุรุษ

มีปัญญาเห็นประจักษ์

ชื่อว่าถือเอาแต่สิ่งที่เป็นสาระสำหรับตนไว้ได้

ในโลกนี้ที่เดียว

ปฐมวัชตมิสูตรที่ ๓ จบ

๔. ทุติยวัชตมิสูตร

ว่าด้วยธรรมเป็นเหตุเจริญ สูตรที่ ๒

[๖๔] ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวิกาเมื่อเจริญด้วยธรรมเป็นเหตุเจริญ ๕ ประการ
ชื่อว่ายอมเจริญด้วยธรรมเป็นเหตุเจริญอย่างประเสริฐ ชื่อว่าเป็นผู้ถือเอาสิ่งที่
เป็นสาระ และถือเอาสิ่งที่ประเสริฐแห่งกาย

ธรรมเป็นเหตุเจริญ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ศรัทธา

๒. ศีล

๓. สุตตะ

๔. จาคะ

๕. ปัญญา

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวิกาเมื่อเจริญด้วยธรรมเป็นเหตุเจริญ ๕ ประการนี้แล
ชื่อว่ายอมเจริญด้วยธรรมเป็นเหตุเจริญอย่างประเสริฐ ชื่อว่าเป็นผู้ถือเอาสิ่งที่
เป็นสาระ และถือเอาสิ่งที่ประเสริฐแห่งกาย

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๒. สัญญาวรรค ๕. สากัจฉสูตร

อริยสาวิกาใด เจริญด้วยศรัทธา
ศีล สุตตะ จาคะ และปัญญา
อริยสาวิกานั้น เป็นผู้มึศีล เป็นอุบาสิกา
ชื่อว่าถือเอาสิ่งที่เป็นสาระสำหรับตนไว้ได้
ในโลกนี้ที่เดียว

ทุติยวัชตมิสูตรที่ ๔ จบ

๕. สากัจฉสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้ควรสนทนาด้วย

[๖๕] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เป็นผู้สมควร
ที่เพื่อนพรหมจารีทั้งหลายจะสนทนาด้วย

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล และตอบปัญหาที่มาในเรื่องศีลสัมปทาได้
๒. ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสมาธิ และตอบปัญหาที่มาในเรื่องสมาธิ-
สัมปทาได้
๓. ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา และตอบปัญหาที่มาในเรื่องปัญญา-
สัมปทาได้
๔. ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติ และตอบปัญหาที่มาในเรื่องวิมุตติ-
สัมปทาได้
๕. ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสสนะ และตอบปัญหาที่มา
ในเรื่องวิมุตติญาณทัสสนสัมปทาได้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นผู้สมควรที่
เพื่อนพรหมจารีทั้งหลายจะสนทนาด้วย

สากัจฉสูตรที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๒. สัณญาวรรค ๖. สาชีวสูตร

๖. สาชีวสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้ควรแก่สาชีพ^๑

[๖๖] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เป็นผู้ควรแก่
สาชีพของเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล และตอบปัญหาที่ตั้งขึ้นถามในเรื่อง
ศีลสัมปทาได้
๒. ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสมาธิ และตอบปัญหาที่ตั้งขึ้นถามในเรื่อง
สมาธิสัมปทาได้
๓. ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา และตอบปัญหาที่ตั้งขึ้นถามในเรื่อง
ปัญญาสัมปทาได้
๔. ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติ และตอบปัญหาที่ตั้งขึ้นถามใน
เรื่องวิมุตติสัมปทาได้
๕. ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสสนะ และตอบปัญหาที่ตั้ง
ขึ้นถามในเรื่องวิมุตติญาณทัสสนสัมปทาได้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นผู้ควรแก่สาชีพ
ของเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย

สาชีวสูตรที่ ๖ จบ

เชิงอรรถ :

- ^๑ **สาชีพ** ในที่นี้หมายถึงการถามปัญหา และการตอบปัญหา เพราะเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายจะอยู่ร่วมกันได้
ก็ด้วยอาศัยความเอื้อเพื่อเกื้อกูลกันมีข้อสงสัยก็ถามกัน แก้ปัญหาให้กัน (อง.ปญจก.อ.๓/๖๖/๓๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๑๑๔ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๒. สัญญาวรรค ๗. ปฐมอิทธิปาทสูตร

๗. ปฐมอิทธิปาทสูตร

ว่าด้วยอิทธิบาท สูตรที่ ๑

[๖๗] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุหรือภิกษุณีรูปใดรูปหนึ่งเจริญทำให้มากซึ่งธรรม ๕ ประการ ภิกษุหรือภิกษุณีรูปนั้นพึงหวังได้ผลอย่าง ๑ ใน ๒ อย่าง คือ อรหัตตผล ในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมีอุปาทานเหลืออยู่ ก็จักเป็นอนาคามี

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้เจริญ

๑. อิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขาร^๑
๒. อิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิและปธานสังขาร
๓. อิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิและปธานสังขาร
๔. อิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิและปธานสังขาร
๕. ความขะมักเขม้น^๒

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุหรือภิกษุณีรูปใดรูปหนึ่งเจริญทำให้มากซึ่งธรรม ๕ ประการ นี้แล ภิกษุหรือภิกษุณีรูปนั้นพึงหวังได้ผลอย่าง ๑ ใน ๒ อย่าง คือ อรหัตตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมีอุปาทานเหลืออยู่ ก็จักเป็นอนาคามี

ปฐมอิทธิปาทสูตรที่ ๗ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ฉันทสมาธิ หมายถึงสมาธิที่เกิดจากฉันทะ

ปธานสังขาร หมายถึงความเพียรที่มุ่งมั่น วิริยสมาธิ จิตตสมาธิและวิมังสาสมาธิ ก็มีอรรถาธิบายเช่นเดียวกัน เป็นทั้งโลกียะและโลกุตตระ (อง.เอกก.อ. ๑/๓๘๙-๔๐๑/๔๔๕)

^๒ ความขะมักเขม้น (อุสโสฬหิ) หมายถึงอธิมัตตวิริยะ (ความเพียรขั้นสูง) (อง.ปญจก.อ. ๓/๖๗-๗๐/๓๓) และดู อง.จตก. (แปล) ๒๑/๙๓/๑๔๑

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๑๑๕ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิฎกนินบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๒. สัณญาวรรค ๘. ทุติยอิทธิปาทสูตร

๘. ทุติยอิทธิปาทสูตร

ว่าด้วยอิทธิบาท สูตรที่ ๒

[๖๘] ภิกษุทั้งหลาย ก่อนจะตรัสรู้ เราเป็นพระโพธิสัตว์ ยังไม่ได้ตรัสรู้
ได้เจริญทำให้มากซึ่งธรรม ๕ ประการ
ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ
เราได้เจริญ

๑. อิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขาร
๒. อิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิและปธานสังขาร
๓. อิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิและปธานสังขาร
๔. อิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิและปธานสังขาร
๕. ความขะมักเขม้น

ภิกษุทั้งหลาย เพราะได้เจริญทำให้มากซึ่งธรรมมีความขะมักเขม้นเป็นที่ ๕ นี้
เราจึงได้น้อมจิตไปเพื่อทำให้แจ้งธรรมที่จะพึงทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งใดๆเมื่อมีเหตุ^๑
เราจึงบรรลุความเป็นผู้เหมาะสมที่จะประจักษ์ชัดในธรรมนั้น ๆ

ถ้าเรานั้นพึงหวังว่า 'เราพึงแสดงฤทธิ์ได้หลายอย่าง คือ คนเดียวแสดงเป็น
หลายคนก็ได้ ฯลฯ^๒ ใช้อำนาจทางกายไปจนถึงพรหมโลกก็ได้' เมื่อมีเหตุ เราจึง
บรรลุความเป็นผู้เหมาะสมที่จะประจักษ์ชัดในธรรมนั้น ๆ

ถ้าเรานั้นพึงหวังว่า ฯลฯ เราพึงทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันไม่มี
อาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน เมื่อมีเหตุ เรา
จึงบรรลุความเป็นผู้เหมาะสมที่จะประจักษ์ชัดในธรรมนั้น ๆ^๓

ทุติยอิทธิปาทสูตรที่ ๘ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๒๓ (อุปกิเลสสูตร) หน้า ๒๘ ในเล่มนี้

^๒ " ฯลฯ " ที่ปรากฏในสูตรนี้ ดูความเต็มในข้อ ๒๓ (อุปกิเลสสูตร) หน้า ๒๘-๓๐ ในเล่มนี้

^๓ ในสูตรนั้นนอกจากพระองค์จะทรงแสดงอิทธิบาทที่เป็นเหตุให้พระองค์บรรลุปฏิเวธที่ดวงไม่โพธิ์แล้ว ยังได้
ทรงแสดงอภิญา ๔ ประการที่พระองค์บรรลุ เพิ่มเติมอีกด้วย (อภ.ปิฎก.อ. ๓/๖๗-๗๐/๓๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตนิทาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๒. สัญญาวรรค ๙. นีพพิทาสูต

๙. นีพพิทาสูต^๑

ว่าด้วยความเบื่อนาย

[๖๙] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความเบื่อนาย เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อยุติ เพื่อดูแล เพื่อบริหาร โดยส่วนเดียว

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. พิจารณาเห็นความไม่งามในกายอยู่
๒. กำหนดหมายความปฏิกุลในอาหาร
๓. กำหนดหมายความไม่น่าเพลิดเพลินในโลกทั้งปวง
๔. พิจารณาเห็นความไม่เที่ยงในสังขารทั้งปวง
๕. เข้าไปตั้งมรณสัญญาไว้ในภายใน

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล ที่บุคคลเจริญ ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความเบื่อนาย เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อยุติ เพื่อดูแล เพื่อบริหาร โดยส่วนเดียว

นีพพิทาสูตที่ ๙ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ นีพพิทาสูต และอาสาฬหมาสสูต นี้ พระผู้มีพระภาคตรัสมุ่งถึงวิปัสสนากัมมัฏฐาน (อง.ปญจก.อ. ๓/๖๗-๗๐/๓๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิฎกนิกาย [๒. ทุติยปิณฑนาสก]

๒. สัญญาวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๑๐. อาสวัคขยสูตร

ว่าด้วยธรรมที่ทำให้สิ้นอาสวะ

[๗๐] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นอาสวะทั้งหลาย

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. พิจารณาเห็นความไม่งามในกายอยู่
๒. กำหนดหมายความปฏิกุลในอาหาร
๓. กำหนดความไม่น่าเพลิดเพลินในโลกทั้งปวง
๔. พิจารณาเห็นความไม่เที่ยงในสังขารทั้งปวง
๕. เข้าไปตั้งมรณสัญญาไว้ในภายใน

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นอาสวะทั้งหลาย

อาสวัคขยสูตรที่ ๑๐ จบ

สัญญาวรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปฐมสัญญาสูตร	๒. ทุติยสัญญาสูตร
๓. ปฐมวัชณสูตร	๔. ทุติยวัชณสูตร
๕. สากัจฉสูตร	๖. สาขิวสูตร
๗. ปฐมอิทธิปาทสูตร	๘. ทุติยอิทธิปาทสูตร
๙. นิพพิทาสูตร	๑๐. อาสวัคขยสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๓. โยธาชีวรรค ๑. ปฐมเจโตวิมุตติผลสูตร

๓. โยธาชีวรรค

หมวดว่าด้วยนักรบอาชีพ

๑. ปฐมเจโตวิมุตติผลสูตร

ว่าด้วยธรรมมีเจโตวิมุตติเป็นผล สูตรที่ ๑

[๗๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ที่บุคคล
เจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีเจโตวิมุตติเป็นผล มีเจโตวิมุตติเป็นผลานิสงส์ ย่อมมี
ปัญญาวิมุตติเป็นผล มีปัญญาวิมุตติเป็นผลานิสงส์

ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. พิจารณาเห็นความไม่งามในกายอยู่
๒. กำหนดหมายความปฏิกุลในอาหาร
๓. กำหนดความไม่น่าเพลิดเพลินในโลกทั้งปวง
๔. พิจารณาเห็นความไม่เที่ยงในสังขารทั้งปวง
๕. เข้าไปตั้งมรณสัญญาไว้ในภายใน

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมี
เจโตวิมุตติเป็นผล มีเจโตวิมุตติเป็นผลานิสงส์ ย่อมมีปัญญาวิมุตติเป็นผล
มีปัญญาวิมุตติเป็นผลานิสงส์

เมื่อใด ภิกษุมีเจโตวิมุตติ และปัญญาวิมุตติ เมื่อนั้น ภิกษุนี้เราเรียกว่า
'เป็นผู้ถอนลิมสลักขึ้นได้' บ้าง ว่า 'เป็นผู้รู้เครื่องแหวดล้อมได้' บ้าง ว่า 'เป็นผู้ถอน

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๓. โยธาชีวรรค ๑. ปฐมเจโตวิมุตติผลสูตร

เสาระเนียดขึ้นได้' บ้าง ว่า 'เป็นผู้ถอดกลอนออกได้' บ้าง ว่า 'เป็นผู้ไกลจากข้าศึก
ปลดธงลงได้ ปลงภาระลงได้^๑ ไม่ประกอบด้วยวิภูษะ' บ้าง

ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้ถอนลัมสลักขึ้นได้ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ละอวิชชาได้หมดสิ้น ตัดรากถอนโคน เหมือน
ต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้วเหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ ภิกษุ
ชื่อว่าเป็นผู้ถอนลัมสลักขึ้นได้ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้รู้หรือเครื่องแวดล้อมได้ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ละชาติสังสารซึ่งเป็นเหตุให้เกิดในภพใหม่ได้หมดสิ้น
ตัดรากถอนโคน เหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้วเหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี
เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้รู้หรือเครื่องแวดล้อมได้ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้ถอนเสาระเนียดขึ้นได้ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ละตัณหาได้หมดสิ้น ตัดรากถอนโคน เหมือน
ต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้วเหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ ภิกษุ
ชื่อว่าเป็นผู้ถอนเสาระเนียดขึ้นได้ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้ถอดกลอนออกได้ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ละโอรัมภาคียสังโยชน (สังโยชนเบื้องต่ำ) ๕
ประการได้หมดสิ้น ตัดรากถอนโคน เหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว
เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้ถอดกลอนออกได้
เป็นอย่างนี้แล

เชิงอรรถ :

^๑ ๕ง ในที่นี้หมายถึงมานะ(ความถือตัว) ภาวะ ในที่นี้หมายถึงขันธมาร(มารคือขันธ ๕) อภิสังขารมาร(มารคือ
อภิสังขาร = เครื่องปรุงแต่งกรรม) และกิเลสมาร(มารคือกิเลส) (อภ.ปญจก.อ. ๓/๗๑/๓๔)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า :๑๒๐ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๓. โยธาชีวรรค ๒. ทุติยเจโตวิมุตติผลสูตร

ภิกษุชื่อว่า เป็นผู้ไกลจากข้าศึก ปลดตรงลงได้ ปลงภาระลงได้ ไม่ประกอบด้วยวิญญูะ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ละอัสมิมานะ^๑ ได้หมดสิ้น ตัดรากถอนโคน เหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้วเหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุชื่อว่า เป็นผู้ไกลจากข้าศึก ปลดตรงลงได้ ปลงภาระลงได้ ไม่ประกอบด้วยวิญญูะ เป็นอย่างนี้แล

ปฐมเจโตวิมุตติผลสูตรที่ ๑ จบ

๒. ทุติยเจโตวิมุตติผลสูตร

ว่าด้วยธรรมมีเจโตวิมุตติเป็นผล สูตรที่ ๒

[๗๒] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีเจโตวิมุตติเป็นผล มีเจโตวิมุตติเป็นผลานิสงส์ ย่อมมีปัญญาวิมุตติเป็นผล มีปัญญาวิมุตติเป็นผลานิสงส์

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อนิจจสัญญา (กำหนดหมายความไม่เที่ยงแห่งสังขาร)
๒. อนิจเจ ทุกขสัญญา (กำหนดหมายความเป็นทุกข์ในความไม่เที่ยงแห่งสังขาร)
๓. ทุกเข อนัตตสัญญา (กำหนดหมายความเป็นอนัตตาในความเป็นทุกข์)

เชิงอรรถ :

^๑ **อัสมิมานะ** หมายถึงความถือตัวว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ มี ๙ ประการ คือ (๑) เป็นผู้เลิศกว่าเขาถือตัวว่า เลิศกว่าเขา (๒) เป็นผู้เลิศกว่าเขาถือตัวว่าเสมอเขา (๓) เป็นผู้เลิศกว่าเขาถือตัวว่าด้อยกว่าเขา (๔) เป็นผู้เสมอเขาถือตัวว่าเลิศกว่าเขา (๕) เป็นผู้เสมอเขาถือตัวว่าเสมอเขา (๖) เป็นผู้เสมอเขาถือตัวว่าด้อยกว่าเขา (๗) เป็นผู้ด้อยกว่าเขาถือตัวว่าเลิศกว่าเขา (๘) เป็นผู้ด้อยกว่าเขาถือตัวว่าเสมอเขา (๙) เป็นผู้ด้อยกว่าเขาถือตัวว่าด้อยกว่าเขา (ตามนัย อจ.เอกก.อ. ๑/๕๗๔/๔๗๓) และดู ข.ม. (แปล) ๒๙/๑๗๘/๕๐๘, อภ.วิ. (แปล) ๓๕/๙๖๒/๖๑๖-๖๑๗

แต่ในที่นี้หมายถึงความสำคัญ ความพอใจ ความเข้าใจว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็น 'เรา' (อจ.ปญจก.ฎีกา ๓/๗๑-๗๒/๓๔) และดู อภ.วิ. (แปล) ๓๕/๘๘๓/๕๕๙

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๑๒๑ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๓. โยธาชีวรรค ๒. ทุติยเจโตวิมุตติผลสูตร

๔. ปหานสัญญา(กำหนดหมายเพื่อละอกุศลวิตกและบาปกรรมทั้งหลาย)

๕. วิราคสัญญา (กำหนดหมายวิราคะว่าเป็นธรรมละเอียดประณีต)

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมี
เจโตวิมุตติเป็นผล มีเจโตวิมุตติเป็นผลานิสงส์ ย่อมมีปัญญาวิมุตติเป็นผล มีปัญญา-
วิมุตติเป็นผลานิสงส์

เมื่อใด ภิกษุมีเจโตวิมุตติ และปัญญาวิมุตติ เมื่อนั้น ภิกษุนี้เราเรียกว่า 'เป็นผู้
ถอนลิมสลักขึ้นได้' บ้าง ว่า 'เป็นผู้รู้เครื่องแวดล้อมได้' บ้าง ว่า 'เป็นผู้ถอนเสาระ
เนียดขึ้นได้' บ้าง ว่า 'เป็นผู้ถอดกลอนออกได้' บ้าง ว่า 'เป็นผู้ไกลจากข้าศึก
ปลดธงลงได้ ปลงภาระลงได้ ไม่ประกอบด้วยวิญญะ' บ้าง

ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้ถอนลิมสลักขึ้นได้ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ละอวิชชาได้หมดสิ้น ตัดรากถอนโคน เหมือน
ต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้วเหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ ภิกษุ
ชื่อว่าเป็นผู้ถอนลิมสลักขึ้นได้ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้รู้เครื่องแวดล้อมได้ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ละชาติสังสารซึ่งเป็นเหตุให้เกิดในภพใหม่ได้หมดสิ้น
ตัดรากถอนโคน เหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้วเหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี
เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้รู้เครื่องแวดล้อมได้ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้ถอนเสาระเนียดขึ้นได้ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ละตัณหาได้หมดสิ้น ตัดรากถอนโคน เหมือน
ต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้วเหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ ภิกษุ
ชื่อว่าเป็นผู้ถอนเสาระเนียดขึ้นได้ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้ถอดกลอนออกได้ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ละโอรัมภาคียสังโยชน ๕ ประการได้หมดสิ้น
ตัดรากถอนโคน เหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้วเหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี
เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้ถอดกลอนออกได้ เป็นอย่างนี้แล

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิณฺณกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๓. โยธาชีวรรค ๓. ปฐมธัมมวิหารีสูตร

**ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้ไกลจากข้าศึก ปลดตรงลงได้ ปลงภาระลงได้ ไม่ประกอบ
ด้วยวิญญะ เป็นอย่างไร**

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ละอัสมิมานะได้หมดสิ้น ตัดรากถอนโคน เหมือน
ต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้วเหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ ภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้ไกลจากข้าศึก ปลดตรงลงได้ ปลงภาระลงได้ ไม่ประกอบ
ด้วยวิญญะ เป็นอย่างนี้แล

ทุติยเจโตวิมุตติผลสูตรที่ ๒ จบ

๓. ปฐมธัมมวิหารีสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้อยู่ด้วยธรรม สูตรที่ ๑

[๗๓] ครั้งนั้น ภิกษุรูปหนึ่ง เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
อภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์ตรัสว่า 'ผู้อยู่ด้วยธรรม ผู้อยู่ด้วยธรรม' ภิกษุ
ชื่อว่าเป็นผู้อยู่ด้วยธรรม ด้วยเหตุเท่าไรหนอ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวैयाकरणะ คากา
อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อัปภุตธรรม และเวทลละ เฉบปล่อยให้
วันคืนล่วงเลยไป ละการหลีกเร้นอยู่ ไม่ประกอบความสงบใจภายใน
เพราะการเรียนธรรมนั้น ภิกษุนี้เราเรียกว่าเป็นผู้มากด้วยการเรียน
ธรรม ไม่เรียกว่าเป็นผู้อยู่ด้วยธรรม
๒. ภิกษุในธรรมวินัยนี้แสดงธรรมตามที่ตนได้สดับมา ตามที่ตนได้
เรียนมาแก่ผู้อื่นโดยพิสดาร เฉบปล่อยให้วันคืนล่วงเลยไป ละการ
หลีกเร้นอยู่ ไม่ประกอบความสงบใจภายใน เพราะการแสดงธรรมนั้น
ภิกษุนี้เราเรียกว่าเป็นผู้มากด้วยการแสดงธรรม ไม่เรียกว่าเป็นผู้อยู่
ด้วยธรรม

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๓. โยธาชีวรรค ๓. ปฐมธัมมวิหารีสูตร

๓. ภิกษุในธรรมวินัยนี้สาธยายธรรมตามที่ตนได้สดับมา ตามที่ตนได้เรียนมา แก่ผู้อื่นโดยพิสดาร เธอปล่อยให้วันคืนล่วงเลยไป ละการหลีกเร้นอยู่ ไม่ประกอบความสงบใจภายใน เพราะการสาธยายธรรมนั้น ภิกษุนี้เราเรียกว่าเป็นผู้มากด้วยการสาธยายธรรม ไม่เรียกว่าเป็นผู้อยู่ด้วยธรรม
๔. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ตริกตาม ครอบตาม ฟังตามด้วยใจซึ่งธรรมตามที่ตนได้สดับมา ตามที่ตนได้เรียนมา เธอปล่อยให้วันคืนล่วงเลยไป ละการหลีกเร้นอยู่ ไม่ประกอบความสงบใจภายใน เพราะการตริกตามธรรมนั้น ภิกษุนี้เราเรียกว่าเป็นผู้มากด้วยการตริกธรรม ไม่เรียกว่าเป็นผู้อยู่ด้วยธรรม
๕. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวทยากรณะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อัပ္ภุตธรรม และเวทัลละ เธอไม่ปล่อยให้วันคืนล่วงเลยไป ไม่ละการหลีกเร้นอยู่ ตามประกอบความสงบใจภายใน เพราะการเรียนธรรมนั้น ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้อยู่ด้วยธรรมอย่างนี้แล

เราแสดงภิกษุผู้มากด้วยการเรียนธรรม ผู้มากด้วยการแสดงธรรม ผู้มากด้วยการสาธยายธรรม ผู้มากด้วยการตริกธรรม ผู้อยู่ด้วยธรรม ด้วยประการฉะนี้แล ภิกษุ กิจใดที่ศาสดาผู้หวังประโยชน์เกื้อกูล อนุเคราะห์ อาศัยความเอ็นดู พึงทำแก่สาวกทั้งหลาย กิจนั้น เราได้ทำแล้วแก่เธอทั้งหลาย ภิกษุ นั้นโคณไม้ นั้นเรือนว่าง^๑ เธอจงฟัง^๒ อย่าประมาท อย่าเป็นผู้มีวิปปฏิสาร(ความรอนใจ)ในภายหลังเลย นี่เป็นอนุสาสนีของเราเพื่อเธอทั้งหลาย

ปฐมธัมมวิหารีสูตรที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า นั้นโคณไม้ นั้นเรือนว่าง นี้ พระผู้มีพระภาคตรัสมอบมรดก คือเสนาสนะ หรือสถานที่ที่สังกัดปราศจากคน เหมาะแก่การบำเพ็ญความเพียรแก่ภิกษุ (อง.ปญจก.อ. ๓/๗๓/๓๖)

^๒ ฟัง ในที่นี้หมายถึงเจริญสมถกัมมัฏฐานโดยฟังอารมณ์กัมมัฏฐาน ๓๘ ประการ และเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานโดยฟังขันธ ๕ อายุขณะ ๑๒ เป็นต้น ว่าเป็นสภาวะไม่เที่ยง เป็นต้น (อง.ปญจก.อ. ๓/๗๓/๓๖)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๓. โยธาชีวรรค ๔. ปฐมธัมมวิหารีสูตร

๔. ทุติยธัมมวิหารีสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้อยู่ด้วยธรรม สูตรที่ ๒

[๗๔] ครั้งนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
อภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์ตรัสว่า 'ผู้อยู่ด้วยธรรม ผู้อยู่ด้วยธรรม' ภิกษุ
ชื่อว่าเป็นผู้อยู่ด้วยธรรม ด้วยเหตุเท่าไรหนอ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวैयाकरणะ คาทา
อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อัพภูตธรรม และเวทัลลละ เธอยอมไม่
ทราบเนื้อความของธรรมนั้นที่ยิ่งขึ้นไปด้วยปัญญา ภิกษุนี้เราเรียก
ว่าเป็นผู้มากด้วยการเรียนธรรม ไม่เรียกว่าเป็นผู้ที่อยู่ด้วยธรรม

ฯลฯ^๑

๕. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวैयाकरणะ คาทา
อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อัพภูตธรรม และเวทัลลละ เธอทราบ
เนื้อความของธรรมนั้นที่ยิ่งขึ้นไปด้วยปัญญา ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้อยู่
ด้วยธรรม อย่างนี้แล

ภิกษุ ฯลฯ นี้เป็นอนุศาสนีของเราเพื่อเธอทั้งหลาย

ทุติยธัมมวิหารีสูตรที่ ๔ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มในข้อ ๗๓ (ปฐมธัมมวิหารีสูตร)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า :๑๒๕ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๓. โยธาชีวรรค ๕. ปฐมโยธาชีวสูตร

๕. ปฐมโยธาชีวสูตร

ว่าด้วยนักรบอาชีพ สูตรที่ ๑

[๗๕] ภิกษุทั้งหลาย นักรบอาชีพ ๕ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก

นักรบอาชีพ ๕ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. นักรบอาชีพบางคนในโลกนี้ พอเห็นฝุ่นฟุ้งขึ้นเท่านั้น ก็หยุดนิ่ง
หวั่นไหว ไม่สามารถเข้าสู่สมรภูมิได้ นักรบอาชีพบางคนแม้เช่นนี้
ก็มีอยู่ในโลกนี้ นี่คือนักรบอาชีพจำพวกที่ ๑ ซึ่งมีปรากฏอยู่ในโลก
๒. นักรบอาชีพบางคนในโลกนี้ แม้เห็นฝุ่นฟุ้งขึ้นก็อดทนได้ แต่พอ
เห็นยอดธงของข้าศึกเท่านั้นก็หยุดนิ่ง หวั่นไหว ไม่สามารถเข้าสู่
สมรภูมิได้ นักรบอาชีพบางคนแม้เช่นนี้ก็มีอยู่ในโลกนี้ นี่คือนัก
รบอาชีพจำพวกที่ ๒ ซึ่งมีปรากฏอยู่ในโลก
๓. นักรบอาชีพบางคนในโลกนี้ แม้เห็นฝุ่นฟุ้งขึ้นก็อดทนได้ แม้เห็น
ยอดธงของข้าศึกก็อดทนได้ แต่พอได้ยินเสียงกึกก้องของข้าศึก
เท่านั้น ก็หยุดนิ่ง หวั่นไหว ไม่สามารถเข้าสู่สมรภูมิได้ นักรบ
อาชีพบางคนแม้เช่นนี้ก็มีอยู่ในโลกนี้ นี่คือนักรบอาชีพจำพวกที่ ๓
ซึ่งมีปรากฏอยู่ในโลก
๔. นักรบอาชีพบางคนในโลกนี้ แม้เห็นฝุ่นฟุ้งขึ้นก็อดทนได้ แม้
เห็นยอดธงของข้าศึกก็อดทนได้ แม้ได้ยินเสียงกึกก้องของข้าศึกก็
อดทนได้ แต่หวาดสะดุ้งต่อการประหารของข้าศึก นักรบอาชีพ
บางคน แม้เช่นนี้ ก็มีอยู่ในโลกนี้ นี่คือนักรบอาชีพจำพวกที่ ๔
ซึ่งมีปรากฏอยู่ในโลก
๕. นักรบอาชีพบางคนในโลกนี้ แม้เห็นฝุ่นฟุ้งขึ้นก็อดทนได้ แม้เห็นยอด
ธงของข้าศึกก็อดทนได้ แม้ได้ยินเสียงกึกก้องของข้าศึกก็อดทนได้
อดทนต่อการประหารของข้าศึกได้ เขาชนะสงครามนั้นแล้ว เป็นผู้
พิชิตสงคราม ยึดครองค่ายสงครามนั้นไว้ได้ นักรบอาชีพบางคน
แม้เช่นนี้ก็มีอยู่ในโลกนี้ นี่คือนักรบอาชีพจำพวกที่ ๕ ซึ่งมีปรากฏ
อยู่ในโลก

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๓. โยธาชีวรรค ๕. ปฐมโยธาชีวสูตร

ภิกษุทั้งหลาย นักรบอาชีพ ๕ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก ฉันทใด
ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้เปรียบด้วยนักรบอาชีพ ๕ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ใน
ภิกษุทั้งหลายก็ฉันทนั้นเหมือนกัน

บุคคลผู้เปรียบด้วยนักรบอาชีพ ๕ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้พอเห็นฝุ่นฟุ้งขึ้นเท่านั้น ก็หยุดนิ่ง ๑ ชั่วโมง
ไม่สามารถสืบทอดพรหมจรรย์ได้ เปิดเผยความท้อแท้ในสิกขา
บอกคณสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์ อะไรชื่อว่าฝุ่นฟุ้งขึ้นสำหรับเธอ
คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ได้ฟังว่า ในบ้านหรือนิคมโนน มีหญิงหรือ
หญิงสาวรูปงาม นาดู น่าเลื่อมใส มีฉวีวรรณผุดผ่องยิ่งนัก เธอได้
ฟังดังนั้นแล้ว ก็หยุดนิ่ง ๑ ชั่วโมง ไม่สามารถสืบทอดพรหมจรรย์ได้
เปิดเผยความท้อแท้ในสิกขา บอกคณสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์
นี้ชื่อว่าฝุ่นฟุ้งขึ้นสำหรับเธอ

เรากล่าวว่า ภิกษุนี้เปรียบเหมือนนักรบอาชีพที่พอเห็นฝุ่นฟุ้งขึ้นเท่านั้น ก็หยุดนิ่ง
๑ ชั่วโมง ไม่สามารถเข้าสู่สมรภูมิได้ บุคคลบางคนแม้เช่นนี้ก็มิอยู่ในธรรมวินัยนี้ นี้คือ
บุคคลผู้เปรียบด้วยนักรบอาชีพจำพวกที่ ๑ ซึ่งมีปรากฏอยู่ในภิกษุทั้งหลาย

๒. ภิกษุในธรรมวินัยนี้แม้เห็นฝุ่นฟุ้งขึ้นก็อดทนได้ แต่พอเห็นยอดธง
ของข้าศึกเท่านั้น ก็หยุดนิ่ง ๑ ชั่วโมง ไม่สามารถสืบทอดพรหมจรรย์ได้
เปิดเผยความท้อแท้ในสิกขา บอกคณสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์
อะไรชื่อว่ายอดธงของข้าศึกสำหรับเธอ คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้
ไม่ได้ฟังว่า ในบ้านหรือนิคมชื่อโนน มีหญิงหรือหญิงสาวรูปงาม
นาดู น่าเลื่อมใส มีฉวีวรรณผุดผ่องยิ่งนัก แต่เธอได้เห็นด้วยตนเอง
ครั้นเห็นแล้ว ก็หยุดนิ่ง ๑ ชั่วโมง ไม่สามารถสืบทอดพรหมจรรย์ได้
เปิดเผยความท้อแท้ในสิกขา บอกคณสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์
นี้ชื่อว่ายอดธงข้าศึกสำหรับเธอ

เชิงอรรถ :

^๑ **หยุดนิ่ง** ในที่นี้หมายถึงจมดิ่งในมิจฉาวิตก(ความตรึงคิด) (อง.ปญจก.อ. ๓/๗๕/๓๗) และดู อง.ติก. (แปล)
๒๐/๑๒๕/๓๗๒

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๑๒๗ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๓. โยธาชีวรรค ๕. ปฐมโยธาชีวรรค

เรากล่าวว่าภิกษุนี้เปรียบเหมือนนักรบอาชีพที่เห็นฝุ่นฟุ้งขึ้นก็อดทนได้ แต่พอเห็นยอดธงของข้าศึกเท่านั้น ก็หยุดนิ่ง หวันไหว ไม่สามารถเข้าสู่สมรภูมิได้ บุคคลบางคนแม้เช่นนี้ก็มิอยู่ในธรรมวินัยนี้ นี่คือนักคนผู้เปรียบด้วยนักรบอาชีพจำพวกที่ ๒ ซึ่งมีปรากฏอยู่ในภิกษุทั้งหลาย

๓. ภิกษุในธรรมวินัยนี้แม้เห็นฝุ่นฟุ้งขึ้นก็อดทนได้ แม้เห็นยอดธงของข้าศึกก็อดทนได้ แต่พอได้ยินเสียงกีกก้องของข้าศึกเท่านั้น ก็หยุดนิ่ง หวันไหว ไม่สามารถสืบทอดพรหมจรรย์ได้ เปิดเผยความท้อแท้ในสิกขา บอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์ อะไรชื่อว่าเสียงกีกก้องของข้าศึกสำหรับเธอ คือ มาตุคามเข้าไปหาภิกษุในธรรมวินัยนี้ ผู้ไปสู่ป่า ไปสู่โคนไม้ หรือไปสู่เรือนว่าง แล้วยิ้มแย้ม ปราศรัย กระซิกกระซี้ ยั่วชวน เธอถูกมาตุคามยิ้มแย้ม ปราศรัย กระซิกกระซี้ ยั่วชวนอยู่ ก็หยุดนิ่ง หวันไหว ไม่สามารถสืบทอดพรหมจรรย์ได้ เปิดเผยความท้อแท้ในสิกขา บอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์ นี้ชื่อว่าเสียงกีกก้องของข้าศึกสำหรับเธอ

เรากล่าวว่าภิกษุนี้เปรียบเหมือนนักรบอาชีพที่แม้เห็นฝุ่นฟุ้งขึ้นก็อดทนได้ แม้เห็นยอดธงของข้าศึกก็อดทนได้ แต่พอได้ยินเสียงกีกก้องของข้าศึกเท่านั้น ก็หยุดนิ่ง หวันไหว ไม่สามารถเข้าสู่สมรภูมิได้ บุคคลบางคนแม้เช่นนี้ก็มิอยู่ในธรรมวินัยนี้ นี่คือนักคนผู้เปรียบด้วยนักรบอาชีพจำพวกที่ ๓ ซึ่งมีปรากฏอยู่ในภิกษุทั้งหลาย

๔. ภิกษุในธรรมวินัยนี้แม้เห็นฝุ่นฟุ้งขึ้นก็อดทนได้ แม้เห็นยอดธงของข้าศึกก็อดทนได้ แม้ได้ยินเสียงกีกก้องของข้าศึกก็อดทนได้ แต่หวาดสะดุ้งต่อการประหารของข้าศึก อะไรชื่อว่าอาการประหารสำหรับข้าศึกของเธอ คือ มาตุคามเข้าไปหาภิกษุในธรรมวินัยนี้ผู้ไปสู่ป่า ไปสู่โคนไม้ หรือไปสู่เรือนว่าง แล้วนั่งทับ^๑ นอนทับ ข่มขืน เธอถูกมาตุคามนั่งทับ นอนทับ ข่มขืนอยู่ ไม่บอกคืนสิกขา ไม่เปิดเผย

เชิงอรรถ :

^๑ **นั่งทับ** ในที่นี้หมายถึงใช้ทวารหนักและทวารเบา นั่งทับองคชาติของภิกษุ อรรถกถาอธิบายว่า อิตถียา วจจมคเคน ตสฺส ภิกขุโน องคชาติ อภินิสฺสเทนติ แปลว่า ให้องคชาติของภิกษุนั้นสอดเข้าไปทางทวารหนักของหญิง (วิ.อ.๑/๕๘/๒๘๐) และดู วิ.มหา. (แปล) ๑/๕๘-๕๙/๔๕-๔๗

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๓. โยธาขีวรรค ๕. ปฐมโยธาขีสูตร

ความท้อแท้^๑ เสพเมถุนธรรม^๒ นี้ชื่อว่าการประหารของข้าศึก
สำหรับเธอ

เรากล่าวว่าภิกษุนี้เปรียบเหมือนนักรบอาชีพที่แม่เห็นฝุ่นฟุ้งขึ้นก็อดทนได้ แม่
เห็นยอดธงของข้าศึกก็อดทนได้ แม่ได้ยินเสียงกึกก้องของข้าศึกก็อดทนได้ แต่หวาด
สะดุ้งต่อการประหารของข้าศึก บุคคลบางคนแม่เข่นนี้ก็มืออยู่ในธรรมวินัยนี้ นี้คือ
บุคคลผู้เปรียบด้วยนักรบอาชีพจำพวกที่ ๔ ซึ่งมีปรากฏอยู่ในภิกษุทั้งหลาย

๕. ภิกษุในธรรมวินัยนี้แม่เห็นฝุ่นฟุ้งขึ้นก็อดทนได้ แม่เห็นยอดธงของ
ข้าศึกก็อดทนได้ แม่ได้ยินเสียงกึกก้องของข้าศึกก็อดทนได้ อดทน
ต่อการประหารของข้าศึกได้ ขณะสงครามแล้ว เป็นผู้พิชิตสงคราม
ยึดค่ายสงครามนั้นไว้ได้ อะไรชื่อว่าชัยชนะในสงครามสำหรับเธอ
คือ มาตุคามเข้าไปหาภิกษุในธรรมวินัยนี้ผู้ไปสุป่า ไปสุโคนไม้ หรือ
ไปสุเรือนว่าง แล้วนั่งทับ นอนทับ ช่มชืน เธอถูกมาตุคามนั่งทับ
นอนทับ ช่มชืนอยู่ ไม่พัวพัน แต่ปลดเปลื้อง หลีกออกได้ แล้วหลีก
ไปตามความประสงค์ เธอพักอยู่ ณ เสนาสนะอันเจียมบังสัด คือ ป่า
โคนไม้ ภูเขา ซอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าทึบ^๓ ที่แจ่ง ลอมฟาง เธอไปสุป่า
ไปสุโคนไม้ หรือไปสุเรือนว่าง นั่งคู้บัลลังก์^๔ ตั้งกายตรง ดำรง
สติไว้เฉพาะหน้า^๕ ละอภิชฌา(ความเพ่งเล็งอยากได้ของเขา)ในโลก^๖
มีใจปราศจากอภิชฌาอยู่ ขำระจิตให้บริสุทธิ์จากอภิชฌา ละความ
มุงร้ายคือพยาบาท มีจิตไม่พยาบาท มุงประโยชน์เกื้อกูลสรรพสัตว์
อยู่ ขำระจิตให้บริสุทธิ์จากความมุงร้ายคือพยาบาท ละถิ่นมัทธะ
(ความหุดหู่และความเขื่องข่ม) ปราศจากถิ่นมัทธะ กำหนด

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๕๕ (มาตาปุตตสูตร) หน้า ๙๕ ในเล่มนี้

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๒ ข้อ ๕๕ (มาตาปุตตสูตร) หน้า ๙๕ ในเล่มนี้

^๓ ป่าทึบ หมายถึงป่าที่ไม่มีผู้คนอยู่อาศัย เลยเขตหมู่บ้านไป (อ.จ.ทุก.อ. ๒/๓๑/๓๐)

^๔ นั่งคู้บัลลังก์ หมายถึงนั่งพับขาเข้าหากันทั้ง ๒ ข้าง เรียกว่า นั่งขัดสมาธิ (วิ.อ. ๑/๑๖๕/๔๔๕)

^๕ ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า หมายถึงตั้งสติกำหนดอารมณ์กัมมัฏฐาน (วิ.อ. ๑/๑๖๕/๔๔๕)

^๖ โลก ในที่นี้หมายถึงสภาวะที่ต้องแตกสลาย กล่าวคือ อุปาทานชั้น ๕ ได้แก่ ความถือมั่นรูป เวทนา
สัญญา สังขาร และวิญญาณ ว่าเป็นอัตตาอันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ (ที.สี.อ. ๒๑๗/๑๙๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๓. โยธาชีวรรค ๕. ปฐมโยธาชีวสูตร

แสงสว่าง มีสติสัมปชัญญะอยู่ ขำระจิตให้บริสุทธิ์จากถีนมัทธะ
 ละอุทถัจจกุกุจจะ(ความฟุ้งซ่านและรำคาญใจ) เป็นผู้ไม่ฟุ้งซ่าน
 มีจิตสงบภายใน ขำระจิตให้บริสุทธิ์จากอุทถัจจกุกุจจะ ละวิจิกิจฉา
 (ความลังเลสงสัย) ขำมพ้นวิจิกิจฉาได้แล้ว ไม่มีวิจิกิจฉาในกุศลธรรมอยู่
 ขำระจิตให้บริสุทธิ์จากวิจิกิจฉา เธอละนิวรรณ์ ๕ ประการนี้ ซึ่งเป็น
 เครื่องเศร้าหมองใจ ทอนกำลังปัญญาแล้ว สงัดจากกาม ฯลฯ
 บรรลุดุดตถณานที่ไม่มีทุกข์ไม่มีสุขมีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่

เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผุดผ่อง ไม่มีกิเลสเพียงดังเนิน^๑ปราศจาก
 ความเศร้าหมอง อ่อน เหมาะแก่การใช้งาน ตั้งมั่น 'ไม่หวั่นไหว
 อย่างนี้ เธอน้อมจิตไปเพื่ออัสวักขยญาณ รู้ชัดตามความเป็นจริง
 ว่า 'นี้ทุกข์ นี้ทุกข์สมุทัย นี้ทุกข์นิโรธ นี้ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา'
 เมื่อเธอรู้ เห็นอยู่อย่างนี้ จิตย่อมหลุดพ้นจากกามาสวะ ภวาสวะ
 และอวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ก็รู้ว่า 'หลุดพ้นแล้ว' รู้ชัดว่า
 'ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว'^๒ ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว
 'ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป' นี้ชื่อว่าชัยชนะในสงคราม
 สำหรับเธอ

เรากล่าวว่าภิกษุนี้เปรียบเหมือนนักรบอาชีพที่แม่เห็นฝุ่นฟุ้งขึ้นก็อดทนได้ แม่เห็น
 ยอดธงของข้าศึกก็อดทนได้ แม่ได้ยินเสียงกีกักองของข้าศึกก็อดทนได้ อดทนต่อการ
 ประหารของข้าศึกได้ เขาชนะสงครามนั้นแล้ว เป็นผู้พิชิตสงคราม ยึดค่ายสงคราม
 นั้นไว้ได้ บุคคลบางคนแม่เข็นนี้ก็มีอยู่ในธรรมวินัยนี้ นี้คือบุคคลผู้เปรียบด้วยนักรบ
 อาชีพจำพวกที่ ๕ ซึ่งมีปรากฏอยู่ในภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้เปรียบด้วยนักรบอาชีพ ๕ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ใน
 ภิกษุทั้งหลาย

ปฐมโยธาชีวสูตรที่ ๕ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ กิเลส คือ รากะ โทสะ และโมหะ ท่านเรียกว่ากิเลสเพียงดังเนิน (อังคณะ) เพราะยังจิตให้ลาดต่ำโน้มเอียง
 ไปสู่ที่ต่ำเช่น ต้องย้อนกลับไปสู่จุดตถณานอีกเป็นต้น ดู อภ.วิ. (แปล) ๓๕/๙๒๔/๕๗๘

^๒ อยู่จบพรหมจรรย์ หมายถึงกิจแห่งการปฏิบัติเพื่อทำลายอัสวักกิเลสจนสิ้นสมบูรณ์แล้ว ไม่มีกิจที่จะต้องทำ
 เพื่อตนเอง แต่ยังมีหน้าที่เพื่อผู้อื่นอยู่ ผู้บรรลุถึงขั้นนี้ ได้ชื่อว่า อเสขบุคคล (เทียบ ที.สี.อ. ๒๔๘/๒๐๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิณฺณกนิบาต [๒. ทุติยปิณณาสก]

๓. โยธาชีวรรค ๖. ทุติยโยธาชีวสูตร

๖. ทุติยโยธาชีวสูตร

ว่าด้วยนักรบอาชีพ สูตรที่ ๒

[๗๖] ภิกษุทั้งหลาย นักรบอาชีพ ๕ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก

นักรบอาชีพ ๕ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. นักรบอาชีพบางคนในโลกนี้ถือดาบและโล่ ผูกสอดธนูและแสงแล้ว
เข้าสู่สมรภูมิ เขาจะมักเขม่นพยายามรบในสมรภูมินั้น พวกเขาฝึก
ฆ่าเขาตายทำลายเขาได้ นักรบอาชีพบางคนแม้เช่นนี้ ก็มีอยู่ใน
โลกนี้ นี่คือนักรบอาชีพจำพวกที่ ๑ ซึ่งมีปรากฏอยู่ในโลก
๒. นักรบอาชีพบางคนในโลกนี้ถือดาบและโล่ ผูกสอดธนูและแสงแล้ว
เข้าสู่สมรภูมิ เขาจะมักเขม่นพยายามรบในสมรภูมินั้น พวกเขาฝึก
ทำร้ายเขาให้บาดเจ็บ พวกเขาของเขาฆ่าออกมาส่งให้ถึงหมู่ญาติ
เขากำลังถูกนำไปอยู่ ยังไม่ทันถึงหมู่ญาติ ก็เสียชีวิตในระหว่างทาง
นักรบอาชีพบางคนแม้เช่นนี้ก็มีอยู่ในโลกนี้ นี่คือนักรบอาชีพจำพวก
ที่ ๒ ซึ่งมีปรากฏอยู่ในโลก
๓. นักรบอาชีพบางคนในโลกนี้ถือดาบและโล่ ผูกสอดธนูและแสงแล้ว
เข้าสู่สมรภูมิ เขาจะมักเขม่นพยายามรบในสมรภูมินั้น พวกเขาฝึก
ทำร้ายเขาให้บาดเจ็บ พวกเขาของเขาฆ่าออกมาส่งให้ถึงหมู่ญาติ
หมู่ญาติย่อมพยาบาลรักษา เขาอันหมู่ญาติพยาบาลรักษาอยู่
แต่เสียชีวิตด้วยอาการบาดเจ็บนั้นนั่นเอง นักรบอาชีพบางคนแม้
เช่นนี้ก็มีอยู่ในโลกนี้ นี่คือนักรบอาชีพจำพวกที่ ๓ ซึ่งมีปรากฏ
อยู่ในโลก
๔. นักรบอาชีพบางคนในโลกนี้ถือดาบและโล่ ผูกสอดธนูและแสงแล้ว
เข้าสู่สมรภูมิ เขาจะมักเขม่นพยายามรบในสมรภูมินั้น พวกเขาฝึก
ทำร้ายเขาให้บาดเจ็บ พวกเขาของเขาฆ่าออกมาส่งให้ถึงหมู่ญาติ
หมู่ญาติพยาบาลรักษา เขาอันหมู่ญาติพยาบาลรักษาอยู่ก็หายจาก
อาการบาดเจ็บนั้น นักรบอาชีพบางคนแม้เช่นนี้ ก็มีอยู่ในโลกนี้ นี่คือนักรบอาชีพจำพวกที่ ๔ ซึ่งมีปรากฏอยู่ในโลก

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๓. โยธาชีวรรค ๖. ทุติยโยธาชีวสูตร

๕. นักรบอาชีพบางคนในโลกนี้ถือดาบและโล่ ผูกสอดธนูและแล่งแล้ว
เข้าสู่สมรภูมิ เขาชนะสงครามนั้นแล้ว เป็นผู้พิชิตสงคราม ยึดค่าย
สงครามนั้นไว้ได้ นักรบอาชีพบางคนแม้เช่นนี้ก็มิอยู่ในโลกนี้ นี่เป็น
นักรบอาชีพจำพวกที่ ๕ ซึ่งมีปรากฏอยู่ในโลก

ภิกษุทั้งหลาย นักรบอาชีพ ๕ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก ฉันท
บุคคลผู้เปรียบด้วยนักรบอาชีพ ๕ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในภิกษุทั้งหลาย
ฉันทนั้นเหมือนกัน

บุคคลผู้เปรียบด้วยนักรบอาชีพ ๕ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เข้าไปอาศัยหมู่บ้านหรือนิคมบางแห่งอยู่ เวลา
เช้า เธอครองอันตราวาสก ถือบาตรและจีวร เข้าไปยังหมู่บ้านหรือนิคม
นั้นเพื่อมิณฑบาต ไม่รักษากาย ไม่รักษาวาจา ไม่รักษาจิต มีสติไม่ตั้งมั่น
ไม่สำรวมอินทรีย์ เธอได้เห็นมาตุคามนุ่งห่มไม่
เรียบร้อยในหมู่บ้านหรือในนิคมนั้น เพราะเห็นมาตุคามนุ่งห่มไม่
เรียบร้อยนั้น ราคะ(ความกำหนัด) จึงรบกวนจิตของเธอ เธอถูก
ราคะรบกวนจิตแล้ว ไม่บอกคิณสิกขา ไม่เปิดเผยความท้อแท้ เสพ
เมถุนธรรม

เรากล่าวว่าภิกษุนี้เปรียบเหมือนนักรบอาชีพนั้นถือดาบและโล่ ผูกสอดธนูและ
แล่งแล้วเข้าสู่สมรภูมิ เขาชนะมักเขม้นพยายามรบในสมรภูมินั้น พวกเขาศึกฆ่าเขาตาย
ทำลายเขาได้ บุคคลบางคนแม้เช่นนี้ก็มิปรากฏอยู่ในธรรมวินัยนี้ นี้คือบุคคลผู้
เปรียบด้วยนักรบอาชีพจำพวกที่ ๑ ซึ่งมีปรากฏอยู่ในภิกษุทั้งหลาย

๒. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เข้าไปอาศัยหมู่บ้านหรือนิคมบางแห่งอยู่ เวลาเช้า
เธอครองอันตราวาสก ถือบาตรและจีวรเข้าไปยังหมู่บ้านหรือนิคมนั้น
เพื่อมิณฑบาต ไม่รักษากาย ไม่รักษาวาจา ไม่รักษาจิต มีสติไม่
ตั้งมั่น ไม่สำรวมอินทรีย์ เธอได้เห็นมาตุคามนุ่งห่มไม่เรียบร้อย ใน
หมู่บ้านหรือในนิคมนั้น เพราะเห็นมาตุคามนุ่งห่มไม่เรียบร้อยนั้น
ราคะจึงรบกวนจิตของเธอ เธอถูกราคะรบกวนจิตแล้วจึงมีกายเร่าร้อน
มีใจเร่าร้อน มีความคิดอย่างนี้ว่า "ทางที่ดี เราควรจะไปอาราม

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิณฺณกนิบาต [๒. ทุติยปิณณาสก]

๓. โยธาชีวรรค ๖. ทุติยโยธาชีวสูตร

บอกพวกภิกษุว่า ‘ผู้มีอายุ ผมถูกราคะกลุ้มรมุ ถูกราคะครอบงำแล้ว
ไม่สามารถสืบทอดพรหมจรรย์ได้ จักเปิดเผยความท้อแท้ในสิกขา
บอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์’ เธอกำลังเดินไปยังอาราม ยัง
ไม่ทันถึงอาราม ก็เปิดเผยความท้อแท้ในสิกขา บอกคืนสิกขากลับ
มาเป็นคฤหัสถ์ในระหว่างทาง

เรากล่าวว่าภิกษุนี้เปรียบเหมือนนักรบอาชีพนั้ถือดาบและโล่ ผูกสอดธนู
และแสงแล้วเข้าสู่สมรภูมิ เขาชะมกเขม่นพยายามรบในสมรภูมินั้น พวกข้าศึก
ทำร้ายเขาให้บาดเจ็บ พวกของเขานำเขาออกมาส่งให้ถึงหมุ่ญาติ เขากำลังถูกนำ
ไปอยู่ ยังไม่ทันถึงหมุ่ญาติ ก็เสียชีวิตในระหว่างทาง บุคคลบางคนแม้เช่นนี้ก็มี
ปรากฏอยู่ในธรรมวินัยนี้ นี่คือนักคนผู้เปรียบด้วยนักรบอาชีพจำพวกที่ ๒ ซึ่งมี
ปรากฏอยู่ในภิกษุทั้งหลาย

๓. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เข้าไปอาศัยหมุ่บ้านหรือนิคมบางแห่งอยู่ เวลา
เช้า เธอครองอันตราวาสก ถือบาตรและจีวรเข้าไปยังหมุ่บ้านหรือ
นิคมนั้นเพื่อบิณฑบาต ไม่รักษากาย ไม่รักษาวาจา ไม่รักษาจิต
มีสติไม่ตั้งมั่น ไม่สำรวมอินทริย์ เธอได้เห็นมาตุคามนุ่งห่มไม่
เรียบร้อยในหมุ่บ้านหรือในนิคมนั้น เพราะเห็นมาตุคามนุ่งห่มไม่
เรียบร้อยนั้น ราคะจึงรบกวณจิตของเธอ เธอถูกราคะรบกวณจิตแล้ว
จึงมีกายเร่าร้อน มีใจเร่าร้อน มีความคิดอย่างนี้ว่า “ทางที่ดี
เราควรจะไปยังอารามบอกพวกภิกษุว่า ‘ผู้มีอายุ ผมถูกราคะ
กลุ้มรมุ ถูกราคะครอบงำแล้ว ไม่สามารถสืบทอดพรหมจรรย์ได้
จักเปิดเผยความท้อแท้ในสิกขา บอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์”
เธอจึงไปยังอารามแล้วบอกพวกภิกษุว่า “ผู้มีอายุ ผมถูกราคะ
กลุ้มรมุ ถูกราคะครอบงำแล้ว ไม่สามารถสืบทอดพรหมจรรย์ได้
จักเปิดเผยความท้อแท้ในสิกขา บอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์”
เพื่อนพรหมจารีทั้งหลายจึงกล่าวสอนพรา่สอนเธอว่า “ผู้มีอายุ
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๓. โยธาชีวรรค ๖. ทุติยโยธาชีวสูตร

กามทั้งหลาย^๑มีความยินดีน้อย มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก
มีโทษยิ่งใหญ

กามทั้งหลายเปรียบเหมือนร่างโครงกระดูก มีทุกข์มาก มีความ
คับแค้นมาก มีโทษยิ่งใหญ

กามทั้งหลายเปรียบเหมือนชิ้นเนื้อ มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก
มีโทษยิ่งใหญ

กามทั้งหลายเปรียบเหมือนคบเพลิงหญ้า มีทุกข์มาก มีความ
คับแค้นมาก มีโทษยิ่งใหญ

กามทั้งหลายเปรียบเหมือนหลุมถ่านเพลิง มีทุกข์มาก มีความ
คับแค้นมาก มีโทษยิ่งใหญ

กามทั้งหลายเปรียบเหมือนความฝัน มีทุกข์มาก มีความคับ
แค้นมาก มีโทษยิ่งใหญ

กามทั้งหลายเปรียบเหมือนของที่ขอยืมมา มีทุกข์มาก มีความ
คับแค้นมาก มีโทษยิ่งใหญ

กามทั้งหลายเปรียบเหมือนผลไม้ค้ำตัน มีทุกข์มาก มีความคับ
แค้นมาก มีโทษยิ่งใหญ

กามทั้งหลายเปรียบเหมือนเขียงหั่นเนื้อ มีทุกข์มาก มีความ
คับแค้นมาก มีโทษยิ่งใหญ

กามทั้งหลายเปรียบเหมือนดอกหลาว มีทุกข์มาก มีความคับ
แค้นมาก มีโทษยิ่งใหญ

กามทั้งหลายเปรียบเหมือนห้วง มีความยินดีน้อย มีทุกข์มาก
มีความคับแค้นมาก มีโทษยิ่งใหญ

ขอผู้มีอายุจงยินดีในพรหมจรรย์ อย่าเปิดเผยความท้อแท้ในสิกขา
บอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์เลย"

เธออันเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายกล่าวสอนปราสอนอยู่อย่างนี้
จึงกล่าวอย่างนี้ว่า "ผู้มีอายุทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

เชิงอรรถ :

^๑ ดู วิ.มหา. (แปล) ๒/๔๑๗/๓๐๖-๓๐๗, ข.ม. (แปล) ๒๙/๓/๗-๘, ข.จ.(แปล) ๓๐/๑๔๗/๔๖๙-๔๗๐

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๑๓๔ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๓. โยธาชีวรรค ๖. ทุติยโยธาชีวสูตร

กามทั้งหลาย มีความยินดีน้อย มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก
มีโทษยิ่งใหญ่มากจริง ถึงกระนั้น ผมไม่สามารถสืบทอดพรหมจรรย์ได้
จักเปิดเผยความท้อแท้ในสิกขา บอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์”
เธอจึงเปิดเผยความท้อแท้ในสิกขา บอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์

เรากล่าวว่าภิกษุนี้เปรียบเหมือนนักรบอาชีพนั้ถือดาบและโล่ ผูกสอดธนูและ
แล่งแล้วเข้าสู่สมรภูมิ เขาเซะมักเขม่นพยายามรบในสมรภูมินั้น พวกเขาทำร้ายเขา
ให้บาดเจ็บ พวกเขาของเขานำเขามาส่งให้ถึงหมู่ญาติ หมู่ญาติยอมพยาบาลรักษาเขา
เขานอนหมู่ญาติพยาบาลรักษาอยู่ ก็เสียชีวิตด้วยอาการบาดเจ็บนั้นนั่นเอง บุคคล
บางคนแม้เช่นนี้ก็มิอยู่ในธรรมวินัยนี้ นี่คืบุคคลผู้เปรียบด้วยนักรบอาชีพจำพวกที่ ๓
ซึ่งมีปรากฏอยู่ในภิกษุทั้งหลาย

๔. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เข้าไปอาศัยหมู่บ้านหรือนิคมบางแห่งอยู่ เวลา
เข้า เธอครองอันตราวาสก ถือบาตรและจีวรเข้าไปยังหมู่บ้านหรือนิคม
นั้นเพื่อบิณฑบาต ไม่รักษากาย ไม่รักษาวาจา ไม่รักษาจิต
มีสติไม่ตั้งมั่น ไม่สำรวมอินทริย์ เธอได้เห็นมาตุคามนุ่งห่มไม่
เรียบร้อย ในหมู่บ้านหรือนิคมนั้น เพราะเห็นมาตุคามนุ่งห่มไม่
เรียบร้อยนั้น ราคะจึงรบกวนจิตของเธอ เธอถูกราคะรบกวนจิตแล้ว
จึงมีกายเร่าร้อน มีใจเร่าร้อน มีความคิดอย่างนี้ว่า “ทางที่ดี
เราควรจะไปยังอารามบอกพวกภิกษุว่า ‘ผู้มีอายุ ผมถูกราคะ
กัลุ่มรุมแล้ว ถูกราคะครอบงำแล้ว ไม่สามารถสืบทอดพรหมจรรย์ได้
จักเปิดเผยความท้อแท้ในสิกขา บอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์”
เธอจึงไปยังอารามแล้ว บอกพวกภิกษุว่า “ผู้มีอายุ ผมถูกราคะ
กัลุ่มรุม ถูกราคะครอบงำแล้ว ไม่สามารถสืบทอดพรหมจรรย์ได้
จักเปิดเผยความท้อแท้ในสิกขา บอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์”

เพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย จึงกล่าวสอน ปราสาธเธอว่า “ผู้มี
อายุ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

กามทั้งหลายมีความยินดีน้อย มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก
มีโทษยิ่งใหญ่มาก

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๓. โยธาชีวรรค ๖. ทุติยโยธาชีวสูตร

กามทั้งหลายเปรียบเหมือนร่างโครงกระดูก มีทุกข์มาก มีความ
คับแค้นมาก มีโทษยิ่งใหญ

กามทั้งหลายเปรียบเหมือนชิ้นเนื้อ ฯลฯ

กามทั้งหลายเปรียบเหมือนคบเพลิงหญ้า ฯลฯ

กามทั้งหลายเปรียบเหมือนหลุมถ่านเพลิง ฯลฯ

กามทั้งหลายเปรียบเหมือนความฝัน ฯลฯ

กามทั้งหลายเปรียบเหมือนของที่ขอยืมมา ฯลฯ

กามทั้งหลายเปรียบเหมือนผลไม้ค้ำตัน ฯลฯ

กามทั้งหลายเปรียบเหมือนเขียงหั่นเนื้อ ฯลฯ

กามทั้งหลายเปรียบเหมือนดอกหลาว ฯลฯ

กามทั้งหลายเปรียบเหมือนห้วง มีความยินดีน้อย มีทุกข์มาก
มีความคับแค้นมาก มีโทษยิ่งใหญ

ขอผู้มีอายุจงยินดีในพรหมจรรย์เถิด อย่าเปิดเผยความท้อแท้
ในสิกขา บอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์เลย” เธออันเพื่อน
พรหมจารีทั้งหลายกล่าวสอนปราสาสนอยู่อย่างนี้ จึงกล่าวอย่างนี้
ว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย ผมจักขะมักเขม้นเพียรพยายามอย่างยิ่ง
จักไม่เปิดเผยความท้อแท้ในสิกขา ไม่บอกคืนสิกขากลับมาเป็น
คฤหัสถ์อีก”

เรากล่าวว่าภิกษุนี้เปรียบเหมือนนักรบอาชีพนั้ถือดาบและโล่ ผูกสอดธนูและ
แล่งแล้วเข้าสู่สมรภูมิ เขาขะมักเขม้นพยายามรบในสมรภูมินั้น พวกเขาศึกทำร้าย
เขาให้บาดเจ็บ พวกของเขานำเขามาส่งให้ถึงหมู่ญาติ หมู่ญาติพยาบาลรักษาเขา
เขาอันหมู่ญาติพยาบาลรักษาอยู่ก็หายจากอาการบาดเจ็บนั้น บุคคลบางคนแม้
เช่นนี้ก็มิอยู่ในธรรมวินัยนี้ นี้คือบุคคลผู้เปรียบด้วยนักรบอาชีพจำพวกที่ ๔ ซึ่งมี
ปรากฏอยู่ในภิกษุทั้งหลาย

๕. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เข้าไปอาศัยหมู่บ้านหรือนิคมบางแห่งอยู่ เวลา
เช้า เธอครองอันตราวาสก ถือบาตรและจีวรเข้าไปยังหมู่บ้านหรือ
นิคมนั้นเพื่อบิณฑบาต รักษากาย รักษาวาจา รักษาจิต มีสติตั้งมั่น

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๓. โยธาชีวรรค ๖. ทุติยโยธาชีวสูตร

สำรวมอินทรีย์ เธอเห็นรูปทางตาแล้วไม่รวบถือไม่แยกถือปฏิบัติ เพื่อสำรวมในจักขุนทรีย์ ซึ่งเมื่อไม่สำรวมแล้วก็เป็นเหตุให้บาปอกุศลธรรมคืออกิษณาและโทมนัสครอบงำได้ จึงรักษาจักขุนทรีย์ ถึงความสำรวมในจักขุนทรีย์ ฟังเสียงทางหู ฯลฯ ดมกลิ่นทางจมูก ฯลฯ ลิ้มรสทางลิ้น ฯลฯ ถูกต้องโผฏฐัพพะทางกาย ฯลฯ รู้แจ้งธรรมารมณทางใจแล้ว ไม่รวบถือ ไม่แยกถือ ปฏิบัติเพื่อสำรวมในมโนทรีย์ ซึ่งเมื่อไม่สำรวมแล้วก็เป็นเหตุให้บาปอกุศลธรรม คืออกิษณาและโทมนัสครอบงำได้ จึงรักษามโนทรีย์ ถึงความสำรวมในมโนทรีย์ เธอกลับจากบิณฑบาต หลังจากฉันอาหารเสร็จแล้ว พักอยู่ ณ เสนาสนะอันเจียบสงัด คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ซอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าทึบ ที่แจ้ง ลอมฟาง เธอไปสูป่า ไปสู โคนไม้ หรือไปสูเรือ่นว่าง นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้ เฉพาะหน้า เธอละอกิษณาในโลกได้แล้ว ฯลฯ ละนิวรรณ ๕ ประการนี้ ซึ่งเป็นเครื่องเศร้าหมองใจ ทอนกำลังปัญญาแล้ว สงัดจากกาม ฯลฯ บรรลุจุดตถฌานที่ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่

เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผุดผ่อง ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนินปราศจากความเศร้าหมอง อ่อน เหมาะแก่การใช้งาน ตั้งมั่นไม่หวั่นไหวอย่างนี้ เธอน้อมจิตไปเพื่ออาสาวิภยญาณ รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า ‘นี่ทุกข์ ฯลฯ’^๑ ‘ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้ อีกต่อไป’

เรากล่าวว่าภิกษุนี้เปรียบเหมือนนักรบอาชีพนั้้นถือดาบและโล่ ผูกสอดธนูและแสงแล้วเข้าสู่สมรภูมิ เขาชนะสงครามนั้นแล้ว เป็น

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มในข้อ ๗๕ (ปฐมโยธาชีวสูตร) หน้า ๑๓๐ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๓. โยธาชีวรรค ๗. ปฐมอนาคตภยสูตร

ผู้พิชิตสงคราม ยึดค่ายสงครามนั้นไว้ได้ บุคคลบางคนแม่เช่นนี้ก็มี
อยู่ในธรรมวินัยนี้ นี่คือนักบวชผู้เปรียบด้วยนักรบอาชีพจำพวกที่ ๕
ซึ่งมีปรากฏอยู่ในภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้เปรียบด้วยนักรบอาชีพ ๕ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ใน
ภิกษุทั้งหลาย

ทุติยโยธาชีวรรคที่ ๖ จบ

๗. ปฐมอนาคตภยสูตร

ว่าด้วยภิกษุในอนาคต สูตรที่ ๑

[๗๗] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้อยู่ป่า เมื่อพิจารณาเห็นภิกษุในอนาคต ๕
ประการนี้ ไม่ควรเป็นผู้ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ เพื่อถึงธรรม
ที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง
ภิกษุในอนาคต ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้อยู่ป่าพิจารณาเห็นดังนี้ว่า 'บัดนี้ เราอยู่ในป่า
ผู้เดียว งูพังกัดเราก็ได้ แมงป่องพังกัดเราก็ได้ หรือตะขาบพังกัด
เราก็ได้ เพราะเหตุนั้น เราพึงตาย เราพึงมีอันตรายนั่น เอาเถอะ
เราจะปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่
ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง'

ภิกษุผู้อยู่ป่า เมื่อพิจารณาเห็นภิกษุในอนาคตประการที่ ๑ นี้ ควรเป็นผู้ไม่
ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรม
ที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง

๒. ภิกษุในธรรมวินัยนี้อยู่ป่าพิจารณาเห็นดังนี้ว่า 'บัดนี้ เราอยู่ในป่า
ผู้เดียว เราเมื่ออยู่ในป่าผู้เดียว พิงพลาดหกล้มก็ได้ ภัตดาหารที่เรา

เชิงอรรถ :

๑ อันตรายน ในที่นี้หมายถึงอันตรายต่อชีวิตและอันตรายต่อการประพฤติพรหมจรรย์ แต่สำหรับผู้เป็นปุถุชน
เมื่อสิ้นชีวิตไปพึงมีอันตรายต่อสวรรค์ หรืออันตรายต่อมรรค (อง.ปญจก.อ. ๓/๗๗/๓๙)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๓. โยธาชีวรรค ๗. ปฐมอนาคตภยสูตร

ฉันทแล้วไม่พึงย่อยก็ได้ ดิของเราพึงกำเริบก็ได้ เสมหะของเรา
 พึงกำเริบก็ได้ หรือลมมีพิษดั่งคัสตราของเราพึงกำเริบก็ได้ เพราะ
 เหตุนั้น เราพึงตาย เราพึงมีอันตรายนั้น เอาเถอะ เราจะปรารภ
 ความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ
 เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง'

ภิกษุผู้อยู่ป่า เมื่อพิจารณาเห็นภัยในอนาคตประการที่ ๒ นี้ ควรเป็นผู้ไม่
 ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรม
 ที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง

๓. ภิกษุในธรรมวินัยนี้อยู่ป่าพิจารณาเห็นดั่งนี้ว่า 'บัดนี้ เราอยู่ในป่า
 ผู้เดียว เมื่อเราอยู่ในป่าผู้เดียว พึงพบสัตว์ร้ายคือราชสีห์ เสือโคร่ง
 เสือเหลือง หมี หรือเสือดาวก็ได้ สัตว์เหล่านั้นพึงทำร้ายเราถึง
 ตายก็ได้ เพราะเหตุนั้น เราพึงตาย เราพึงมีอันตรายนั้น เอาเถอะ
 เราจะปรารภความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยัง
 ไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง'

ภิกษุผู้อยู่ป่า เมื่อพิจารณาเห็นภัยในอนาคตประการที่ ๓ นี้ ควรเป็นผู้ไม่
 ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรม
 ที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง

๔. ภิกษุในธรรมวินัยนี้อยู่ป่าพิจารณาเห็นดั่งนี้ว่า 'บัดนี้ เราอยู่ในป่า
 ผู้เดียว เมื่อเราอยู่ในป่าผู้เดียว เราพึงพบคนร้ายผู้ก่อคดีแล้วหรือ
 ยังไม่ได้ก่อคดีก็ได้ พวกคนร้ายนั้นพึงปลิดชีวิตเราเสียก็ได้ เพราะ
 เหตุนั้น เราพึงตาย เราพึงมีอันตรายนั้น เอาเถอะ เราจะปรารภ
 ความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ
 เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง'

ภิกษุผู้อยู่ป่า เมื่อพิจารณาเห็นภัยในอนาคตประการที่ ๔ นี้ ควรเป็นผู้ไม่
 ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรม
 ที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๓. โยธาชีวรรค ๘. ทุติยอนาคตภยสูตร

๕. ภิกษุในธรรมวินัยนี้อยู่ป่าพิจารณาเห็นดังนี้ว่า 'บัดนี้ เราอยู่ในป่า
ผู้เดียว ก็ในป่ามีพวกอมมนุษย์^๑ ด้ราย พวกอมมนุษย์นั้นพึงปลิดชีวิต
เราก็ได้ เพราะเหตุนั้น เราพึงตาย เราพึงมีอันตรายนั้น เอาเถอะ
เราจะปรารถนาความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่
ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง'

ภิกษุผู้อยู่ป่า เมื่อพิจารณาเห็นภัยในอนาคตประการที่ ๕ นี้ ควรเป็นผู้ไม่
ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรม
ที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้อยู่ป่าเมื่อเห็นภัยในอนาคต ๕ ประการนี้แล ควรเป็นผู้
ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรม
ที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง

ปฐมนอนาคตภยสูตรที่ ๗ จบ

๘. ทุติยอนาคตภยสูตร

ว่าด้วยภัยในอนาคต สูตรที่ ๒

[๗๘] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อพิจารณาเห็นภัยในอนาคต ๕ ประการนี้ ควร
เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อ
บรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง

ภัยในอนาคต ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้พิจารณาเห็นดังนี้ว่า 'บัดนี้ เรายังเป็นคนหนุ่มแน่น
มีผมดำสนิท ประกอบด้วยความเป็นหนุ่มกำลังเจริญ ดำรงอยู่ใน
ปฐมวัยก็จริง ถึงกระนั้น ก็ยังมีสมัยที่ชราจะถูกต้องกายนี้ได้ การ
ที่บุคคลผู้แก่ถูกชราครอบงำแล้วจะมนสิการถึงคำสั่งสอนของ
พระพุทธเจ้า มิใช่ทำได้ง่าย ทั้งจะอาศัยเสนาสนะอันเจียบสงัด คือ

เชิงอรรถ :

^๑ อมนุษย์ หมายถึงยักษ์เป็นต้น (อง.ปญจก.อ. ๓/๗๗/๓๙)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๓. โยธาชีวรรค ๘. ทุติยอนาคตภยสูตร

ปาโปรง^๑ และปาทีบ^๒ ก็มีไข้ทำได้ง่าย ก่อนที่ธรรมซึ่งไม่น่าปรารถนา
ไม่น่าใคร ไม่น่าพอใจนั้นจะมาถึงเรา เราจะรีบปรารถนาคความเพียร
เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อให้
แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้งเสียก่อนทีเดียว ซึ่งเมื่อเรามีแล้ว แม้แก่
ก็จักอยู่สบาย'

ภิกษุเมื่อพิจารณาเห็นภัยในอนาคตประการที่ ๑ นี้ ควรเป็นผู้ไม่ประมาท
มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ
เพื่อให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง

๒. ภิกษุในธรรมวินัยนี้พิจารณาเห็นดังนี้ว่า 'บัดนี้ เรามีอาพาธน้อย
มีโรคเบาบาง ประกอบด้วยไฟธาตุสำหรับย่อยอาหารสม่ำเสมอ
ไม่เย็นนัก ไม่ร้อนนัก ปานกลาง เหมาะแก่การบำเพ็ญเพียรก็จริง
ถึงกระนั้น ก็ยังมีสมัยที่พยาธิจะถูกต้องกายนี้ได้ การที่บุคคลผู้
เจ็บไข้ถูกพยาธิครอบงำแล้วจะมนสิการถึงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
มีไข้ทำได้ง่าย ทั้งจะอาศัยเสนาสนะอันเจียมสังัด คือ ปาโปรง และ
ปาทีบ ก็มีไข้ทำได้ง่าย ก่อนที่ธรรมซึ่งไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร
ไม่น่าพอใจนั้นจะมาถึงเรา เราจะรีบปรารถนาคความเพียร เพื่อถึงธรรม
ที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อให้แจ้งธรรมที่ยัง
ไม่ได้ทำให้แจ้งเสียก่อนทีเดียว ซึ่งเมื่อเรามีแล้ว แม้อาพาธก็จัก
อยู่สบาย'

ภิกษุเมื่อพิจารณาเห็นภัยในอนาคตประการที่ ๒ นี้ ควรเป็นผู้ไม่ประมาท
มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่
บรรลุ เพื่อให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง

๓. ภิกษุในธรรมวินัยนี้พิจารณาเห็นดังนี้ว่า 'บัดนี้ มีภิกษาหาได้ง่าย
ข้าวกล้าดี บินชบาตได้ง่าย สะดวกแก่การแสวงหาเลี้ยงชีพก็จริง

เชิงอรรถ :

^๑ ปาโปรง หมายถึงป่าอยู่นอกเสาเขตเมืองออกไปอย่างน้อยชั่ว ๕๐๐ ลูกธนู (อง.ทุก.อ. ๒/๓๑/๓๐)

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๓ ข้อ ๗๕ (ปฐมโยธาชีวรรค) หน้า ๑๒๙ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิณฺณกนิบาต [๒. ทุติยปิณณาสก]

๓. โยธาชีวรรค ๘. ทุติยอนาคตภยสูตร

ถึงกระนั้นก็ยังมิสมัยที่รักษาหาได้ยาก ข้าวกล้าเสียหาย บินทบาต
ได้ยาก จึงไม่สะดวกแก่การแสวงหาเลี้ยงชีพ เมื่อรักษาหาได้ยาก
คนทั้งหลายจึงอพยพไปในที่มีอาหารดี ที่นั้นย่อมมีการอยู่คลุกคลี
ด้วยหมู่คณะ อยู่กันอย่างพลุกพล่าน เมื่อมีการอยู่คลุกคลีด้วย
หมู่คณะ อยู่กันอย่างพลุกพล่าน การที่จะมนสิการถึงคำสั่งสอน
ของพระพุทธเจ้า มิใช่ทำได้ง่าย ทั้งจะอาศัยเสนาสนะอันเจียมสังัด
คือป่าโปร่ง และป่าทึบ ก็มีใช่ทำได้ง่าย ก่อนที่ธรรมซึ่งไม่น่าปรารถนา
ไม่น่าใคร ไม่น่าพอใจนั้นจะมาถึงเรา เอาเถอะ เราจะรีบปรารถนา
ความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อ
ทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้งเสียก่อนทีเดียว ซึ่งเมื่อเรามีแล้ว
แม้ในสมัยที่มีรักษาหาได้ยากก็จักอยู่สบาย'

ภิกษุเมื่อพิจารณาเห็นภัยในอนาคตประการที่ ๓ นี้ ควรเป็นผู้ไม่ประมาท
มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ
เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง

๔. ภิกษุในธรรมวินัยนี้พิจารณาเห็นดังนี้ว่า 'บัดนี้ คนทั้งหลายพร้อม
เพียรกัน ชื่นชมกัน ไม่วิวาทกัน เป็นเหมือนน้ำนมกับน้ำ มองกัน
ด้วยนัยน์ตาที่เปี่ยมด้วยความรักอยู่ก็จริง ถึงกระนั้น ก็ยังมีสมัยที่
มีภัย มีความปั่นป่วนในดวง ประชาชนวุ่นวาย เมื่อมีภัย คนทั้งหลาย
จึงอพยพไปในที่ปลอดภัย ที่นั้นย่อมมีการคลุกคลีด้วยหมู่คณะ
อยู่กันอย่างพลุกพล่าน เมื่อมีการอยู่คลุกคลีด้วยหมู่คณะ อยู่กัน
อย่างพลุกพล่าน การที่จะมนสิการถึงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
มิใช่ทำได้ง่าย ทั้งจะอาศัยเสนาสนะอันเจียมสังัด คือป่าโปร่ง และ
ป่าทึบ ก็มีใช่ทำได้ง่าย ก่อนที่ธรรมซึ่งไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร
ไม่น่าพอใจนั้นจะมาถึงเรา เอาเถอะ เราจะรีบปรารถนาความเพียร
เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้
แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้งเสียก่อนทีเดียว ซึ่งเมื่อเรามีแล้ว
แม้ในสมัยที่มีภัยก็จักอยู่สบาย'

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๓. โยธาชีวรรค ๘. ทุติยอนาคตภยสูตร

ภิกษุเมื่อพิจารณาเห็นภัยในอนาคตประการที่ ๔ นี้ ควรเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง

๕. ภิกษุในธรรมวินัยนี้พิจารณาเห็นดังนี้ว่า 'บัดนี้ สงฆ์พร้อมเพรียงกัน ชื่นชมกัน ไม่วิวาทกัน มีอุทเทสที่สวดรวมกัน^๑ อยู่ผาสุกก็จริง ถึงกระนั้น ก็ยังมีสมัยที่สงฆ์แตกแยกกัน เมื่อสงฆ์แตกแยกกันแล้ว การที่จะมนสิการถึงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า มิใช่ทำได้ง่าย ทั้งจะอาศัยเสนาสนะอันเจียบสงัด คือป่าโปร่ง และป่าทึบ ก็มีมิใช่ทำได้ง่าย ก่อนที่ธรรมซึ่งไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร ไม่น่าพอใจนั้น จะมาถึงเรา เอาเถอะ เราจะรีบปรารถนาคความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ ทำให้แจ้งเสียก่อนทีเดียว ซึ่งเมื่อเรามีแล้ว แมในเมื่อสงฆ์แตกแยกกันก็จักอยู่สบาย'

ภิกษุเมื่อพิจารณาเห็นภัยในอนาคตประการที่ ๕ นี้ ควรเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อพิจารณาเห็นภัยในอนาคต ๕ ประการนี้แล ควรเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง

ทุติยอนาคตภยสูตรที่ ๘ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๕๔ (สมยสูตร) หน้า ๙๔ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๓. โยธาขีวรรค ๙. ตติยอนาคตภยสูตร

๙. ตติยอนาคตภยสูตร

ว่าด้วยภัยในอนาคต สูตรที่ ๓

[๗๙] ภิกษุทั้งหลาย ภัยในอนาคต ๕ ประการนี้ ยังไม่เกิดขึ้นในปัจจุบัน แต่จักเกิดขึ้นในกาลต่อไป ภัยเหล่านั้น เธอทั้งหลายพึงรับรู้ไว้ และพึงพยายามเพื่อละภัยเหล่านั้นเสีย

ภัยในอนาคต ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ในอนาคต หมู่ภิกษุจักไม่เจริญกาย ไม่เจริญศีล ไม่เจริญจิต ไม่เจริญปัญญา เมื่อไม่เจริญกาย ไม่เจริญศีล ไม่เจริญจิต ไม่เจริญปัญญา ให้กุลบุตรเหล่าอื่นอุปสมบท ก็จักไม่สามารถแนะนำกุลบุตรเหล่านั้นในอธิศีล อธิจิต และอธิปัญญาได้ แม้กุลบุตรเหล่านั้นก็จักไม่เจริญกาย ไม่เจริญศีล ไม่เจริญจิต ไม่เจริญปัญญา เมื่อไม่เจริญกาย ไม่เจริญศีล ไม่เจริญจิต ไม่เจริญปัญญา ให้กุลบุตรเหล่าอื่นอุปสมบทอีก ก็จักไม่สามารถแนะนำกุลบุตรเหล่านั้นในอธิศีล อธิจิต และอธิปัญญาได้ ถึงกุลบุตรเหล่านั้นก็จักไม่เจริญกาย ไม่เจริญศีล ไม่เจริญจิต ไม่เจริญปัญญา โดยนัยนี้แล เพราะธรรมเลอะเลือน วินัยจึงเลอะเลือน เพราะวินัยเลอะเลือน ธรรมจึงเลอะเลือน

ภัยในอนาคตประการที่ ๑ นี้ ซึ่งยังไม่เกิดขึ้นในบัดนี้ แต่จักเกิดขึ้นในกาลต่อไป ภัยนั้น เธอทั้งหลายพึงรับรู้ไว้ และพึงพยายามเพื่อละภัยนั้นเสีย

๒. ในอนาคต หมู่ภิกษุจักไม่เจริญกาย ไม่เจริญศีล ไม่เจริญจิต ไม่เจริญปัญญา เมื่อไม่เจริญกาย ไม่เจริญศีล ไม่เจริญจิต ไม่เจริญปัญญา ให้นิสสัยแก่กุลบุตรเหล่าอื่นก็จักไม่สามารถแนะนำกุลบุตรเหล่านั้นในอธิศีล อธิจิต และอธิปัญญาได้ กุลบุตรเหล่านั้นก็จักไม่เจริญกาย ไม่เจริญศีล ไม่เจริญจิต ไม่เจริญปัญญา เมื่อไม่เจริญกาย ไม่เจริญศีล ไม่เจริญจิต ไม่เจริญปัญญา ให้นิสสัยแก่กุลบุตรเหล่าอื่นอีก ก็จักไม่สามารถแนะนำกุลบุตรเหล่านั้นในอธิศีล อธิจิต และอธิปัญญาได้ ถึงกุลบุตรเหล่านั้นก็จักไม่เจริญกาย ไม่เจริญศีล ไม่เจริญจิต ไม่เจริญปัญญา โดยนัยนี้แล

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๓. โยธาชีวรรค ๙. ตติยอนาคตภยสูตร

เพราะธรรมเลอะเลือน วินัยจึงเลอะเลือน เพราะวินัยเลอะเลือน
ธรรมจึงเลอะเลือน

ภัยในอนาคตประการที่ ๒ นี้ ซึ่งยังไม่เกิดขึ้นในบัดนี้ แต่จักเกิดขึ้นในกาลต่อไป
ภัยนั้น เธอทั้งหลายพึงรับรู้ไว้ และพึงพยายามเพื่อละภัยนั้นเสีย

๓. ในอนาคต หมู่ภิกษุจักไม่เจริญกาย ไม่เจริญศีล ไม่เจริญจิต ไม่เจริญ
ปัญญา เมื่อไม่เจริญกาย ไม่เจริญศีล ไม่เจริญจิต ไม่เจริญปัญญา
แสดงอภิธัมมกถา^๑ เวทลลกถา^๒ ถลาลงสู่ธรรมดาก็จักไม่รู้ตัว
โดยนัยนี้แล เพราะธรรมเลอะเลือน วินัยจึงเลอะเลือน เพราะวินัย
เลอะเลือน ธรรมจึงเลอะเลือน

ภัยในอนาคตประการที่ ๓ นี้ ซึ่งยังไม่เกิดขึ้นในบัดนี้ แต่จักเกิดขึ้นในกาลต่อไป
ภัยนั้น เธอทั้งหลายพึงรับรู้ไว้ และพึงพยายามเพื่อละภัยนั้นเสีย

๔. ในอนาคต หมู่ภิกษุจักไม่เจริญกาย ไม่เจริญศีล ไม่เจริญจิต ไม่
เจริญปัญญา เมื่อผู้อื่นกล่าวสูตรที่ตถาคตตรัสไว้ ล้าลึก มีเนื้อความ
ลึกซึ้ง เป็นโลกุตตรธรรม ประกอบด้วยความว่าง ภิกษุเหล่านั้นไม่
ตั้งใจฟังด้วยดี ไม่เจียโฮตสดับ ไม่ตั้งใจใฝ่รู้ และไม่ให้ความสำคัญ
ธรรมว่าควรเรียนควรท่องจำให้ขึ้นใจ แต่เมื่อผู้อื่นกล่าวสูตรที่ท่าน
ผู้เชี่ยวชาญได้รจนาไว้เป็นบทกวีมีอักษรวิจิตร มีพยัญชนะวิจิตร
อยู่ภายนอก เป็นสวากภาษิต^๓ ภิกษุเหล่านั้นกลับตั้งใจฟังด้วยดี
เจียโฮตสดับ ตั้งใจใฝ่รู้ และให้ความสำคัญธรรมว่าควรเรียน
ควรท่องจำให้ขึ้นใจ โดยนัยนี้แล เพราะธรรมเลอะเลือน วินัยจึง
เลอะเลือน เพราะวินัยเลอะเลือน ธรรมจึงเลอะเลือน

ภัยในอนาคตประการที่ ๔ นี้ ซึ่งยังไม่เกิดขึ้นในบัดนี้ แต่จักเกิดขึ้นในกาลต่อไป
ภัยนั้น เธอทั้งหลายพึงรับรู้ไว้ และพึงพยายามเพื่อละภัยนั้นเสีย

เชิงอรรถ :

^๑ อภิธัมมกถา หมายถึงกล่าวด้วยธรรมอันยอดเยี่ยมเช่นกล่าวด้วยศีล (อภ.ปัญจก.อ. ๓/๗๙/๔๐)

^๒ เวทลลกถา หมายถึงกถาที่เจือด้วยญาณประกอบด้วยเวท คือปิตและโสมนัสที่เกิดจากความเข้าใจธรรม
เทศนา ถึงกับแสดงความชื่นชม แล้วถามปัญหาต่อไปอีก (อภ.ปัญจก.อ. ๓/๗๙/๔๐, วิ.อ. ๑/๒๖, สารตถ.
ฎีกา ๑/๑๒๗) และดูสัมมาทิฏฐีสสูตร (ม.ม. ๑๒/๙/๖๓) สักกปัญหสูตร (ที.ม. ๑๐/๘/๒๒๖) มหาเวทลลสูตร
(ม.ม. ๑๒/๓/๔๐๑) จุฬเวทลลสูตร (ม.ม. ๑๒/๔/๔๐๐) มหาปุณณมสูตร (ม.อ. ๑๔/๘๕-๙๐/๖๗-๗๑)

^๓ อยู่ภายนอก หมายถึงนอกพระพุทธศาสนา (อภ.ทก.อ.๒/๔๘/๕๕) เป็นสวากภาษิต หมายถึงเป็นภาษิต
ของเหล่าสาวกของเจ้าลัทธินอกพุทธศาสนา (อภ.ทก.อ. ๒/๔๘/๕๕, อภ.ทก.ฎีกา ๒/๔๘/๕๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๓. โยธาชีวรรค ๑๐. จตตถอนาคตภยสูตร

๕. ในอนาคต หมู่ภิกษุจักไม่เจริญกาย ไม่เจริญศีล ไม่เจริญจิต ไม่เจริญปัญญา เมื่อไม่เจริญกาย ไม่เจริญศีล ไม่เจริญจิต ไม่เจริญปัญญา ภิกษุผู้เถระก็จักเป็นผู้มักมาก เป็นผู้ย่อหย่อน เป็นผู้นำในโอกกมนธรรม^๑ ทอดธุระในปวิเวก^๒ จักไม่ปรารถนาความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง หมู่คนรุ่นหลังก็จักพากันตามอย่างพวกภิกษุเถระเหล่านั้น แม้หมู่คนรุ่นหลังนั้น ก็จักเป็นผู้มักมาก เป็นผู้ย่อหย่อน เป็นผู้นำในโอกกมนธรรม ทอดธุระในปวิเวก จักไม่ปรารถนาความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง โดยนัยนี้แล เพราะธรรมเลอะเลือน วินัยจึงเลอะเลือน เพราะวินัยเลอะเลือน ธรรมจึงเลอะเลือน

ภัยในอนาคตประการที่ ๕ นี้ ซึ่งยังไม่เกิดขึ้นในบัดนี้ แต่จักเกิดขึ้นในกาลต่อไป ภัยนั้น เธอทั้งหลายพึงรับรู้ไว้ และพึงพยายามเพื่อละภัยนั้นเสีย

ภิกษุทั้งหลาย ภัยในอนาคต ๕ ประการนี้แล ซึ่งยังไม่เกิดขึ้นในบัดนี้ แต่จักเกิดขึ้นในกาลต่อไป ภัยเหล่านั้น เธอทั้งหลายพึงรับรู้ไว้ และพึงพยายามเพื่อละภัยเหล่านั้นเสีย

ตติยอนาคตภยสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. จตตถอนาคตภยสูตร

ว่าด้วยภัยในอนาคต สูตรที่ ๕

[๘๐] ภิกษุทั้งหลาย ภัยในอนาคต ๕ ประการนี้ ยังไม่เกิดขึ้นในบัดนี้ แต่จักเกิดขึ้นในกาลต่อไป ภัยเหล่านั้น เธอทั้งหลายพึงรับรู้ไว้ และพึงพยายามเพื่อละภัยเหล่านั้นเสีย

เชิงอรรถ :

^๑ โอกกมนธรรม หมายถึงนิวรรณ์ ๕ ประการ (อง.ทก.อ. ๒/๔๕/๕๓)

^๒ ปวิเวก ในที่นี้หมายถึงพระนิพพาน (อง.ทก.อ. ๒/๔๕/๕๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๓. โยธาชีวรรค ๑๐. จตตถอนาคตภยสูตร

ภยในอนาคต ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ในอนาคต หมูภิกษุจักเป็นผู้ชอบที่จีวรสวยงาม เมื่อชอบจีวรที่
สวยงาม ก็จักละความเป็นผู้ทรงผ้าบังสุกุลเป็นวัตร จักละเสนาสนะ
อันเจียมสงัด คือป่าโปร่ง และป่าทึบ ไปรวมกันอยู่ที่หมู่บ้าน นิคม
และเมืองหลวง และจักถึงการแสวงหาที่ไม่สมควร ไม่เหมาะสม
หลายอย่าง เพราะจีวรเป็นเหตุ

ภยในอนาคตประการที่ ๑ นี้ ยังไม่เกิดขึ้นในบัดนี้ แต่จักเกิดขึ้นในกาลต่อไป
ภยนั้น เธอทั้งหลายพึงรับรู้ไว้ และพึงพยายามเพื่อละภยนั้นเสีย

๒. ในอนาคต หมูภิกษุจักเป็นผู้ชอบบิณฑบาตที่มีรสอร่อย เมื่อชอบ
บิณฑบาตที่มีรสอร่อย ก็จักละความเป็นผู้ถือเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร
จักละเสนาสนะอันเจียมสงัด คือป่าโปร่ง และป่าทึบ ไปรวมกันอยู่ที่
หมู่บ้าน นิคม และเมืองหลวง แสวงหาบิณฑบาตที่มีรสเลิศอร่อย
และจักถึงการแสวงหาที่ไม่สมควร ไม่เหมาะสมหลายอย่าง เพราะ
บิณฑบาตเป็นเหตุ

ภยในอนาคตประการที่ ๒ นี้ ยังไม่เกิดขึ้นในบัดนี้ แต่จักเกิดขึ้นในกาลต่อไป
ภยนั้น เธอทั้งหลายพึงรับรู้ไว้ และพึงพยายามเพื่อละภยนั้นเสีย

๓. ในอนาคต หมูภิกษุจักเป็นผู้ชอบเสนาสนะที่สวยงาม เมื่อชอบ
เสนาสนะที่สวยงาม ก็จักละการอยู่ป่าเป็นวัตร จักละเสนาสนะอัน
เจียมสงัด คือป่าโปร่ง และป่าทึบ ไปรวมกันอยู่ที่หมู่บ้าน นิคม
และเมืองหลวง และจักถึงการแสวงหาที่ไม่สมควร ไม่เหมาะสม
หลายอย่าง เพราะเสนาสนะเป็นเหตุ

ภยในอนาคตประการที่ ๓ นี้ ยังไม่เกิดขึ้นในบัดนี้ แต่จักเกิดขึ้นในกาลต่อไป
ภยนั้น เธอทั้งหลายพึงรับรู้ไว้ และพึงพยายามเพื่อละภยนั้นเสีย

๔. ในอนาคต หมูภิกษุจักอยู่คลุกคลีกับภิกษุณี นางสิกขมานา^๑ และ
เหล่าสามเณร เมื่ออยู่คลุกคลีกับภิกษุณี นางสิกขมานา และเหล่า

เชิงอรรถ :

^๑นางสิกขมานา หมายถึงสามเณรผู้มีอายุ ๑๘ ปีแล้วอีก ๒ ปีจะครบบวชเป็นภิกษุณี ภิกษุณีในสงฆ์สาวัดให้
สิกขาสมมติ คือตกลงให้สมาทานสิกขาบท ๖ ประการ ตั้งแต่ ปาณาตปาตา เวมณี ถึง วิกาลโภชนา
เววมณี ให้รักษาอย่างเคร่งครัดไม่ขาดเลยตลอดเวลา ๒ ปีเต็ม (ถ้าล่วงละเมิดข้อใดข้อหนึ่ง ต้องสมาทาน
ตั้งต้นไปใหม่อีก ๒ ปี) ในระหว่างที่สมาทานสิกขาบท ๖ ประการนี้ เรียกว่า นางสิกขมานา (วิ.ภิกขุณี.
(แปล) ๓/๑๐๗๘-๑๐๗๙/๒๙๗-๒๙๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๓. โยธาชีวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

สามเณร ก็พึงหวังข้อนี้ได้ว่า 'เธอเหล่านั้นจักไม่ยินดีประพฤติ
พรหมจรรย์ จักต้องอาบัติเศร้าหมองบางอย่าง หรือจักบอกคืน
สิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์'

ภัยในอนาคตประการที่ ๔ นี้ ยังไม่เกิดขึ้นในบัดนี้ แต่จักเกิดขึ้นในกาลต่อไป
ภัยนั้น เธอทั้งหลายพึงรับรู้ไว้ และพึงพยายามเพื่อละภัยนั้นเสีย

๕. ในอนาคต หมู่ภิกษุจักอยู่คลุกคลีกับพวกคนวัดและเหล่าสามเณร
เมื่ออยู่คลุกคลีกับพวกคนวัดและเหล่าสามเณร ก็พึงหวังข้อนี้ได้ว่า
'เธอเหล่านั้นจักบริโภคของที่สะสมไว้หลายอย่าง จักทำนินทาอย่าง
หยาบไว้ที่แผ่นดินบ้าง ที่ปลายของเขี้ยวบ้าง'^๑

ภัยในอนาคตประการที่ ๕ นี้ ยังไม่เกิดขึ้นในบัดนี้ แต่จักเกิดขึ้นในกาลต่อไป
ภัยนั้น เธอทั้งหลายพึงรับรู้ไว้ และพึงพยายามเพื่อละภัยนั้นเสีย

ภิกษุทั้งหลาย ภัยในอนาคต ๕ ประการนี้ ยังไม่เกิดขึ้นในปัจจุบัน แต่จัก
เกิดขึ้นในกาลต่อไป ภัยเหล่านั้น เธอทั้งหลายพึงรับรู้ไว้ และพึงพยายามเพื่อละภัย
เหล่านั้นเสีย

จตุตถอนาคตภยสูตรที่ ๑๐ จบ

โยธาชีวรรคที่ ๓ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปฐมเจโตวิมุตติผลสูตร	๒. ทุติยเจโตวิมุตติผลสูตร
๓. ปฐมธัมมวิหารีสูตร	๔. ทุติยธัมมวิหารีสูตร
๕. ปฐมโยธาชีสูตร	๖. ทุติยโยธาชีสูตร
๗. อนาคตภยสูตร	๘. ทุติยอนาคตภยสูตร
๙. ตติยอนาคตภยสูตร	๑๐. จตุตถอนาคตภยสูตร

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงการสั่งให้ขุดดิน ให้ตัดต้นไม้ กิ่งไม้ และใบหญ้า ซึ่งจะเป็นเหตุให้ต้องอาบัติ (อง.ปญจก.อ. ๓/๘๐/
๔๐-๔๑)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๔. เถรวรรค ๑. รชนียสูตร

๔. เถรวรรค

หมวดว่าด้วยธรรมของพระเถระ

๑. รชนียสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้กำหนด

[๘๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

- กำหนดในสิ่ง^๑ที่เป็นเหตุให้กำหนด
- ขัดเคืองในสิ่งที่เป็นเหตุให้ขัดเคือง
- หลงในสิ่งที่เป็นเหตุให้หลง
- โกรธในสิ่งที่เป็นเหตุให้โกรธ
- มัวเมาในสิ่งที่เป็นเหตุให้มัวเมา

ภิกษุผู้เระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ภิกษุผู้เระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

- ไม่กำหนดในสิ่งที่เป็นเหตุให้กำหนด
- ไม่ขัดเคืองในสิ่งที่เป็นเหตุให้ขัดเคือง
- ไม่หลงในสิ่งที่เป็นเหตุให้หลง

เชิงอรรถ :

^๑ สิ่ง ในที่นี้หมายถึงอารมณ์ทั้งหลายที่เป็นปัจจัยให้เกิดกำหนด ขัดเคือง หลง โกรธ และมัวเมา (อง.ปญจก.อ. ๓/๘๑/๔๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๑๔๙ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๔. เถรวรรค ๒. วิตราคสูตร

๔. ไม่โกรธในสิ่งที่เป็นเหตุให้โกรธ

๕. ไม่มัวเมาในสิ่งที่เป็นเหตุให้มัวเมา

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นที่รักเป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

รชนียสูตรที่ ๑ จบ

๒. วิตราคสูตร

ว่าด้วยธรรมของผู้ปราศจากราคะ

[๘๒] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ไม่ปราศจากราคะ
๒. เป็นผู้ไม่ปราศจากโทสะ
๓. เป็นผู้ไม่ปราศจากโมหะ
๔. เป็นผู้ลบหลู่คุณท่าน
๕. เป็นผู้ตีเสมอ

ภิกษุผู้เระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ภิกษุผู้เระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ปราศจากราคะ
๒. เป็นผู้ปราศจากโทสะ

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิฎกนินบาต [๒. ทุติยปิณฑนาสก]

๔. เถรวรรค ๓. กุหกสูตร

๓. เป็นผู้ปราศจากโมหะ

๔. เป็นผู้ไม่ลบหลู่คุณท่าน

๕. เป็นผู้ไม่ตีเสมอ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นที่รักเป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

วितราคสูตรที่ ๒ จบ

๓. กุหกสูตร

ว่าด้วยผู้หลอกลวง

[๘๓] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้หลอกลวง^๑

๒. เป็นผู้พูดป้อยอ^๒

๓. เป็นผู้ทำนิมิต^๓

๔. เป็นผู้พูดบิบบ้างคับ^๔

๕. เป็นผู้แสวงหาลาภด้วยลาภ^๕

เชิงอรรถ :

^๑ หลอกลวง หมายถึงหลอกลวงด้วยอาการ ๓ คือ (๑) พูดเลียบเคียง (๒) แสร้งแสดงอิริยาบถคือยืน เดิน นั่ง นอนให้น่าเลื่อมใส (๓) แสร้งปฏิเสธปัจจัย (อง.ปญจก.อ. ๓/๘๓/๘๓/๔๑, อง.ปญจก.ฎีกา ๓/๘๓/๔๓, วิสุทธิ. ๑/๑๖/๒๔) และดู อภิ.วิ. (แปล) ๓๕/๘๖๑/๕๕๓

^๒ พูดป้อยอ หมายถึงพูดป้อยอมุ่งหวังลาภสักการะ และชื่อเสียง (อง.ปญจก.อ. ๓/๘๓/๔๑, วิสุทธิ. ๑/๑๖/๒๔) ดู อภิ.วิ. (แปล) ๓๕/๘๖๒/๕๕๓ ประกอบ

^๓ ทำนิมิต หมายถึงการกระทำทางกายวาจาเพื่อให้คนอื่นให้ทาน เช่นการพูดเป็นเลศนัย พูดเลียบเคียง (อภิ.วิ.อ.๘๖๓/๕๒๓, วิสุทธิ. ๑/๑๖/๒๔)

^๔ พูดบิบบ้างคับ หมายถึงการด่า การพูดชม พูดนินทาตำหนิโทษ พูดเหยียดหยาม และการนำเรื่องไปประจาน ตลอดถึงการพูดสรรเสริญต่อหน้า นินทาลับหลัง (ปรโต มจรุ ภณิตวา ปรมมุข อวณณภาสิตา) (อภิ.วิ.อ.๘๖๔/๕๒๔, วิสุทธิ. ๑/๑๖/๒๔-๒๕)

^๕ แสวงหาลาภด้วยลาภ หมายถึงได้อะไรเอามาฝากเขา ทำให้เขาเกรงใจ ต้องให้ตอบแทน (วิสุทธิ. ๑/๑๖/๒๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๔. เกรวรรค ๔. อัสนัทธิสูตร

ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ไม่หลอกลวง
๒. เป็นผู้ไม่พูดป้อยอ
๓. เป็นผู้ไม่ทำนิมิต
๔. เป็นผู้ไม่พูดบิบบ้างคับ
๕. เป็นผู้ไม่แสวงหาลาภด้วยลาภ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

กุกกุสุตที่ ๓ จบ

๔. อัสนัทธิสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้ไม่มีศรัทธา

[๘๔] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ไม่มีศรัทธา
๒. เป็นผู้ไม่มีหิริ
๓. เป็นผู้ไม่มีโอตตปปะ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๔. เถรวรรค ๕. อักขมสูตร

๔. เป็นผู้เกียจคร้าน

๕. เป็นผู้มีปัญหาทราวม

ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้มีศรัทธา

๒. เป็นผู้มีหิริ

๓. เป็นผู้มีโอตตปปะ

๔. เป็นผู้ปรารถนาความเพียร

๕. เป็นผู้มีปัญหา

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

อัสนัทธิสูตรที่ ๔ จบ

๕. อักขมสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้ไม่อดทน

[๘๕] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ไม่อดทนต่อรูป

๒. เป็นผู้ไม่อดทนต่อเสียง

๓. เป็นผู้ไม่อดทนต่อกลิ่น

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๔. เถรวรรค ๖. ปฏิสัมภิตาปัตตสูตร

๔. เป็นผู้ไม่อดทนต่อรส

๕. เป็นผู้ไม่อดทนต่อโผฏฐัพพะ

ภิกษุผู้กระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ภิกษุผู้กระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้อดทนต่อรูป

๒. เป็นผู้อดทนต่อเสียง

๓. เป็นผู้อดทนต่อกลิ่น

๔. เป็นผู้อดทนต่อรส

๕. เป็นผู้อดทนต่อโผฏฐัพพะ

ภิกษุผู้กระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

อักษมสูตรที่ ๕ จบ

๖. ปฏิสัมภิตาปัตตสูตร^๑

ว่าด้วยภิกษุผู้บรรลุปฏิสัมภิตา

[๘๖] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้กระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้บรรลุอรรถปฏิสัมภิตา (ปัญญาแตกฉานในอรรถ)

๒. เป็นผู้บรรลุอัมมปฏิสัมภิตา (ปัญญาแตกฉานในธรรม)

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภ.วิ. (แปล) ๓๕/๗๑๘-๗๕๐/๔๕๙-๔๘๐

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๔. เถรวรรค ๗. สीलวันตสูตร

๓. เป็นผู้บรรลุนิรุตติปฏิสัมภทา (ปัญญาแตกฉานในนิรุตติ)
 ๔. เป็นผู้บรรลุปฏิภาณปฏิสัมภทา (ปัญญาแตกฉานในปฏิภาณ)
 ๕. เป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้านในการทำงานที่จะต้องช่วยกันทำ ทั้งงานสูง
 และงานต่ำ^๑ของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ประกอบด้วยปัญญา
 เป็นเครื่องพิจารณาอันเป็นอุบายในการทำงานที่จะต้องช่วยกันทำนั้น
 สามารถทำได้ สามารถจัดได้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นที่รัก
 เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ปฏิสัมภทาปัตตสูตรที่ ๖ จบ

๗. สीलวันตสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้มีศีล

[๘๗] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็น
 ที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย
 ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้มีศีล สำรวมด้วยการสังวรในปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วย
 อาจารย์(มารยาท)และโคจร(การเที่ยวไป) มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย
 สมทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย
๒. เป็นพหูสูต ทรงสุตะ สังสมสุตะ เป็นผู้ได้ฟังมากซึ่งธรรมทั้งหลาย
 ที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง มีความงามใน
 ที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์
 บริบูรณ์ครบถ้วน แล้วทรงจำไว้ได้ คล่องปาก ชื่นใจ แทงตลอดดี
 ด้วยทิวลี

เชิงอรรถ :

- ^๑ งานสูง หมายถึงงานย้อมจีวร หรืองานโบทาทพระเจดีย์ ตลอดถึงงานที่จะต้องช่วยกันทำที่โรงอุโบสถ
 เรือนพระเจดีย์ เรือนต้นโพธิ์ เป็นต้น (อภ.ทสก.อ. ๓/๑๗/๓๒๒)
 งานต่ำ หมายถึงงานเล็กน้อยมีล้างเท้า และนวดเท้า เป็นต้น (อภ.ทสก.อ. ๓/๑๗/๓๒๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๑๕๕ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๔. เกรวรรค ๘. เกรสุตร

๓. เป็นผู้มีวาจางาม เจริญถ้อยคำไพเราะ ประกอบด้วยวาจาชาวเมือง
ที่สละสลวย ไม่หยาบคาย ให้ความหมายได้

๔. เป็นผู้ใฝ่ใฝ่ ๔ อันมีในจิตยิ่ง ซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน
ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ได้โดยไม่ลำบาก

๕. ทำให้แจ่มเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะ
สิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นที่รัก
เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย

สรวนตสูตรที่ ๗ จบ

๘. เกรสุตร

ว่าด้วยธรรมของพระเถระ

[๘๘] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็น
ผู้ปฏิบัติเพื่อไม่เกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อไม่ใช่สุขแก่คนหมู่มาก เพื่อไม่ใช่ประโยชน์
แก่คนหมู่มาก เพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นรัตตัญญู^๑ บวชมานาน

๒. เป็นผู้มีชื่อเสียง มียศ มีบริวารมาก ปรากฏแก่พวกคฤหัสถ์และ
บรรพชิต

๓. เป็นผู้ใฝ่ใฝ่ บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉัยเลิศชบรบริหาร

เชิงอรรถ :

^๑ รัตตัญญู เป็นตำแหน่งเอตทัคคะที่พระอัญญาโกณฑัญญะได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้า มีความหมายว่ารู้
ราตรีนาน คือบวช รู้แจ้งธรรม และเป็นพระขีณาสวก่อนพระสาวกทั้งหลาย (อภ.เอกก.อ. ๑/๑๘๘/๑๒๒)
แต่ในที่นี้หมายถึงเป็นผู้ผ่านมาหลายราตรี (อภ.ปญจก.อ. ๓/๘๘/๔๒)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๔. เกรวรรค ๘. เกรสูตร

๔. เป็นพหูสูต ทรงสูตะ^๑ สัมสมสูตะ เป็นผู้ได้ฟังมากซึ่งธรรมทั้งหลาย
ที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง มีความงามใน
ที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์
บริบูรณ์ครบถ้วน แล้วทรงจำไว้ได้ คล่องปาก ชื่นใจ แทงตลอดดี
ด้วยทิวณฺฐี

๕. เป็นมิจฉาทิวณฺฐี มีความเห็นวิปริต บุคคลนั้นทำให้คนหมู่มากออก
จากศีลธรรมให้ตั้งอยู่ในอศีลธรรม^๒ คนหมู่มากพากันตามอย่างเธอ
ด้วยคิดว่า 'เป็นภิกษุเถระ เป็นรัตตัญญู บวชมานาน' บ้าง 'เป็น
ภิกษุเถระ มีชื่อเสียง มียศ มีบริวารมาก ปรากฏแก่พวกคฤหัสถ์
และบรรพชิต' บ้าง 'เป็นภิกษุเถระ ได้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ
และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร' บ้าง 'เป็นภิกษุเถระ เป็นพหูสูต
ทรงสูตะ สัมสมสูตะ' บ้าง

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้
ปฏิบัติเพื่อไม่เกื้อกูลประโยชน์แก่คนหมู่มาก เพื่อไม่ไขสขแก่คนหมู่มาก เพื่อไม่ไข
ประโยชน์แก่คนหมู่มาก เพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้
ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อสขแก่คนหมู่มาก เพื่อประโยชน์แก่คนหมู่มาก
เพื่อเกื้อกูล เพื่อสขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

เชิงอรรถ :

^๑ **สูตะ** ในที่นี้หมายถึงนวังคสัตถุศาสน์ (คำสอนของพระศาสดามิ่งองค์ ๙) คือ (๑) สูตตะ (พระสูตรทั้งหลาย
รวมทั้งพระวินัยปิฎกและนิตเทส) (๒) เคยยะ (ข้อความร้อยแก้วผสมร้อยกรอง ได้แก่พระสูตรที่มีคาถา
ทั้งหมด) (๓) เวยยาकरणะ (ความร้อยแก้ว) (๔) คาถา (ข้อความร้อยกรอง) (๕) อุทาน (พระคาถาพุทธอุทาน)
(๖) อิติวุตตกะ (พระสูตรที่ตรัสอ้างอิง) (๗) ชาตกะ (ชาตค ๕๕๐ เรื่อง) (๘) อัพภูตธรรม (เรื่องอัศจรรย์)
(๙) เวทัลละ (พระสูตรแบบถาม-ตอบ) (อง.จตคก. (แปล) ๒๑/๖/๙-๑๑)

^๒ **ศีลธรรม** ในที่นี้หมายถึงกุตลกรรมมถ ๑๐ ประการ

อศีลธรรม ในที่นี้หมายถึงอกุตลกรรมมถ ๑๐ ประการ (อง.ปญจก.อ. ๓/๘๘/๔๒)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุตติยป็นณาสก]

๔. เถรวรรค ๘. เถรสุต

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นรัตตัญญู บวชมานาน
๒. เป็นผู้มีชื่อเสียง มียศ มีบริวารมาก ปรากฏแก่พวกคฤหัสถ์และบรรพชิต
๓. เป็นผู้ได้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร
๔. เป็นพหูสูต ทรงสุตะ สัมสมสุตะ เป็นผู้ได้ฟังมากซึ่งธรรมทั้งหลาย
ที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง มีความงามใน
ที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์
บริบูรณ์ครบถ้วนแล้ว ทรงจำไว้ได้ คล่องปาก ชื่นใจ แทงตลอดดี
ด้วยทิวณฺฐี
๕. เป็นสัมมาทิวณฺฐี มีความเห็นไม่วิปริต บุคคลนั้นทำให้คนหมู่มาก
ออกจากอสังฆธรรม ให้ตั้งอยู่ในสังฆธรรม คนหมู่มากพากันตาม
อย่างเธอด้วยคิดว่า 'เป็นภิกษุเถระ เป็นรัตตัญญู บวชมานาน' บ้าง
'เป็นภิกษุเถระ มีชื่อเสียง มียศ มีบริวารมาก ปรากฏแก่พวก
คฤหัสถ์และบรรพชิต' บ้าง 'เป็นภิกษุเถระ ได้จีวร บิณฑบาต
เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร' บ้าง 'เป็นภิกษุเถระ
เป็นพหูสูต ทรงสุตะ สัมสมสุตะ' บ้าง

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้
ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่อประโยชน์แก่คนหมู่มาก
เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

เถรสุตที่ ๘ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๔. เถรวรรค ๙. ปฐมเสขสูตร

๙. ปฐมเสขสูตร

ว่าด้วยธรรมของพระเสขะ^๑ สูตรที่ ๑

[๘๙] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้เป็นเสขะ

ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้ชอบการทำงาน^๒
๒. ความเป็นผู้ชอบการพูดคุย
๓. ความเป็นผู้ชอบการนอนหลับ
๔. ความเป็นผู้ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่
๕. ไม่พิจารณาจิตตามที่หลุดพ้นแล้ว^๓

ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้เป็นเสขะ

ธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุผู้เป็นเสขะ

ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้ไม่ชอบการทำงาน
๒. ความเป็นผู้ไม่ชอบการพูดคุย
๓. ความเป็นผู้ไม่ชอบการนอนหลับ
๔. ความเป็นผู้ไม่ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่
๕. พิจารณาจิตตามที่หลุดพ้นแล้ว

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุผู้เป็นเสขะ

ปฐมเสขสูตรที่ ๙ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๑ หน้า ๑ ในเล่มนี้

^๒ การงาน ในที่นี้หมายถึงการกะจิวร ทำจิวร เย็บปะจิวร ทำถลกบาตร อังสะ ประคตเอว ผ่ากรองน้ำ ทำเชิงรองบาตร ผ่าเช็ดเท้า ไม่กวาด เป็นต้นตลอดวัน (อง.ปญจก.ฎีกา ๓/๘๙/๔๔)

^๓ ไม่พิจารณาจิตตามที่หลุดพ้นแล้ว หมายถึงไม่พิจารณาโทษที่ตนละ และคุณที่ตนได้ ตามที่จิตหลุดพ้นแล้ว พยายามเพื่อให้ได้คุณเบื้องสูงขึ้นไป (อง.ปญจก.อ. ๓/๘๙/๔๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิณฑกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑก]

๔. เถรวรรค ๑๐. ทุติยเสขสูตร

๑๐. ทุติยเสขสูตร

ว่าด้วยธรรมของพระเสขะ สูตรที่ ๒

[๙๐] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่
ภิกษุผู้เป็นเสขะ

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุผู้เป็นเสขะในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มึ้กจมาก มีกรณีงจมาก ไม่
ฉลาดในกจน้อยใหญ่ ละการหลีกเร้น ไม่ตามประกอบความสงบใจ^๑
ภายใน นี้เป็นธรรมประกการที่ ๑ เป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุ
ผู้เป็นเสขะ
๒. ภิกษุผู้เป็นเสขะให้วันเวลาล่วงไปเพราะการงานเล็กน้อย ละการ
หลีกเร้น ไม่ประกอบความสงบใจภายใน นี้เป็นธรรมประกการที่ ๒
เป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้เป็นเสขะ
๓. ภิกษุผู้เป็นเสขะคลุกคลีกับพวกคฤหัสถ์และบรรพชิต ด้วยการ
คลุกคลีอย่างคฤหัสถ์ที่ไม่สมควร ละการหลีกเร้น ไม่ประกอบ
ความสงบใจภายใน นี้เป็นธรรมประกการที่ ๓ เป็นไปเพื่อความ
เสื่อมแก่ภิกษุผู้เป็นเสขะ
๔. ภิกษุผู้เป็นเสขะเข้าไปยังหมู่บ้านในเวลาเช้านัก กลับมาในเวลาสายนัก
ละการหลีกเร้น ไม่ประกอบความสงบใจภายใน นี้เป็นธรรมประกการ
ที่ ๔ เป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้เป็นเสขะ
๕. ภิกษุผู้เป็นเสขะไม่ได้กถาเป็นเครื่องขัดเกลา เป็นสัปปายะแห่งความ
เป็นไปของจิต^๒ คืออัปปิจจกถา (เรื่องความมกน้อย) สันตญลลิกถา
(เรื่องความสันโดษ) ปวีเวกกถา (เรื่องความสงบ) อสังสัคคกถา

เชิงอรรถ :

^๑ ความสงบใจ (เจโตสมถะ) ในที่นี้หมายถึงสมาธิกัมมัฏฐาน (อง.ปิณฑก.อ. ๓/๙๐/๔๓)

^๒ เป็นสัปปายะแห่งความเป็นไปของจิต หมายถึงเป็นที่สบายและเป็นอุปการะแก่การชักนำจิตเข้าสู่สมถะ
และวิปัสสนา คือความปลอดภัยแห่งจิต (อง.ปิณฑก.อ. ๓/๙๐/๔๓, อง.นวก.อ.๓/๑/๒๘๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุตติยป็นณาสก]

๔. เถรวรรค ๑๐. ทุตติยเสขสูตร

(เรื่องความไม่คลุกคลี) วีรยารัมภกถา (เรื่องการปรารภความเพียร) สीलกถา (เรื่องศีล) สมาธิกถา (เรื่องสมาธิ) ปัญญาภกถา (เรื่องปัญญา) วิมุตติภกถา (เรื่องวิมุตติ) วิมุตติญาณทัสสนกถา (เรื่องความรู้ ความเห็นในวิมุตติ) ตามความปรารภนา ได้โดยยาก ได้โดยลำบาก ละการหลีกเร้น ไม่ประกอบความสงบใจภายใน นี้เป็นธรรมประการ ที่ ๕ เป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้เป็นเสขะ

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการต่อไปนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ ภิกษุผู้เป็นเสขะ

ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุผู้เป็นเสขะในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่มีกิจมาก ไม่มีกรณียกิจมาก จลตในกิจน้อยใหญ่ ไม่ละการหลีกเร้น ตามประกอบความสงบใจ ภายใน นี้เป็นธรรมประการที่ ๑ เป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ ผู้เป็นเสขะ
๒. ภิกษุผู้เป็นเสขะไม่ให้วันเวลาว่างไป เพราะการงานเล็กน้อย ไม่ละ การหลีกเร้น ประกอบความสงบใจภายใน นี้เป็นธรรมประการที่ ๒ เป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุผู้เป็นเสขะ
๓. ภิกษุผู้เป็นเสขะไม่คลุกคลีกับพวกคฤหัสถ์และบรรพชิต ด้วยการ คลุกคลีกับคฤหัสถ์ที่ไม่สมควร ไม่ละการหลีกเร้น ประกอบความ สงบใจภายใน นี้เป็นธรรมประการที่ ๓ เป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ ภิกษุผู้เป็นเสขะ
๔. ภิกษุผู้เป็นเสขะไม่เข้าไปยังหมู่บ้านในเวลาเข้านัก ไม่กลับในเวลาสายนัก ไม่ละการหลีกเร้น ประกอบความสงบใจภายใน นี้เป็นธรรมประการ ที่ ๔ เป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุผู้เป็นเสขะ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๔. เถรวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๕. ภิกษุผู้เป็นเสขะได้กถาเป็นเครื่องขัดเกลาย่างยิ่ง เป็นสัปปายะแห่ง
ความเป็นไปของจิต คือ อัปปิจจกถา สันตภูติกถา ปวิเวกกถา
อสังสัคคกถา วีริยารัมภกถา สีลกถา สมาธิกถา ปัญญาภกถา
วิมุตติกถา วิมุตติญาณทัสสนกถา ตามความปรารถนา ได้โดย
ไม่ยาก ได้ไม่ลำบาก ไม่ละการหลีกเร้น ประกอบความสงบใจ
ภายใน นี้เป็นธรรมประการที่ ๕ เป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ
ผู้เป็นเสขะ

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ
ผู้เป็นเสขะ

ทุติยเสขสูตรที่ ๑๐ จบ

เถรวรรคที่ ๔ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. รชนียสูตร	๒. วิตราคสูตร
๓. กุหกสูตร	๔. อัสนัทธิสูตร
๕. อัคขมสูตร	๖. ปฏิสัมภิตาปัตตสูตร
๗. สีลวันตสูตร	๘. เถรสูตร
๙. ปฐมเสขสูตร	๑๐. ทุติยเสขสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๕. กกุชวรรค ๒. ทุติยสัมปทาสูตร

๕. กกุชวรรค

หมวดว่าด้วยกกุชเทพบุตร

๑. ปฐมสัมปทาสูตร

ว่าด้วยสัมปทา สูตรที่ ๑

[๙๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย สัมปทา(ความถึงพร้อม)
๕ ประการนี้

สัมปทา ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สัทธาสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศรัทธา)
๒. สีลสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศีล)
๓. สุตสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยสุตะ)
๔. จาคสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยจาคะ)
๕. ปัญญาสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยปัญญา)

ภิกษุทั้งหลาย สัมปทา ๕ ประการนี้แล

ปฐมสัมปทาสูตรที่ ๑ จบ

๒. ทุติยสัมปทาสูตร

ว่าด้วยสัมปทา สูตรที่ ๒

[๙๒] ภิกษุทั้งหลาย สัมปทา ๕ ประการนี้

สัมปทา ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สีลสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศีล)
๒. สมာธิสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยสมาธิ)
๓. ปัญญาสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยปัญญา)
๔. วิมุตติสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยวิมุตติ)
๕. วิมุตติญาณทัสสนสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสสนะ)

ภิกษุทั้งหลาย สัมปทา ๕ ประการนี้แล

ทุติยสัมปทาสูตรที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุดตนิทาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๕. กกุทธวรรค ๔. ผาสวิหารสูตร

๓. พยากรณ์สูตร

ว่าด้วยการพยากรณ์อรหัตตผล

[๙๓] ภิกษุทั้งหลาย การพยากรณ์อรหัตตผล^๑ ๕ ประการนี้

การพยากรณ์อรหัตตผล ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. พยากรณ์อรหัตตผล เพราะโง่เขลา เพราะหลงงมงาย
๒. มีความปรารถนาชั่ว ถูกความปรารถนาครอบงำ จึงพยากรณ์อรหัตตผล
๓. พยากรณ์อรหัตตผล เพราะความบ้า เพราะจิตฟุ้งซ่าน
๔. พยากรณ์อรหัตตผล เพราะสำคัญว่าได้บรรลุ
๕. พยากรณ์อรหัตตผลโดยถูกต้อง

ภิกษุทั้งหลาย การพยากรณ์อรหัตตผล ๕ ประการนี้แล

พยากรณ์สูตรที่ ๓ จบ

๔. ผาสวิหารสูตร

ว่าด้วยผาสวิหารธรรม^๒

[๙๔] ภิกษุทั้งหลาย ผาสวิหารธรรม ๕ ประการนี้

ผาสวิหารธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. สงัดจากกาม และอกุศลธรรมทั้งหลาย บรรลุปลมฺมาน ฯลฯ๓ อยู่
๒. เพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับไปบรรลุทุติยฌาน ฯลฯ อยู่
๓. เพราะปีติจางคลายไปมีอุเบกขามีสติสัมปชัญญะเสวยสุขด้วยนามกายบรรลุตติยฌาน ฯลฯ อยู่

เชิงอรรถ :

^๑ พยากรณ์อรหัตตผล ในที่นี้หมายถึงการกล่าวอ้างว่าตนได้บรรลุอรหัตตผล (อง.ปญจก.อ. ๓/๙๓/๔๔)

^๒ ผาสวิหารธรรม หมายถึงธรรมเครื่องอยู่เป็นสุข (สุขวิหาระ) (อง.ปญจก.อ. ๓/๙๔-๙๕/๔๔)

^๓ ฯลฯ ที่ปรากฏในสูตรนี้ ดูความเต็มในข้อ ๒๘ (ปัญจจกสูตร) หน้า ๓๖-๓๘ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๕. กกุชวรรค ๕. อกุปปสูตร

๔. เพราะละสุขและทุกขได้ เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อนแล้ว
บรรลุดุคตถณาน ฯลฯ อยู่

๕. ทำให้แจ่มแจ้งโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะเพราะอาสวะสิ้น
ไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ ในปัจจุบัน

ภิกษุทั้งหลาย ผาสวิหารธรรม ๕ ประการนี้แล

ผาสวิหารสูตรที่ ๔ จบ

๕. อกุปปสูตร

ว่าด้วยอกุปปธรรม^๑

[๙๕] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ไม่นานนักก็จะ
บรรลุดอกุปปธรรม

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้บรรลุดัตถปฏิบัติสัมภทา (ปัญญาแตกฉานในอรรถ)
๒. เป็นผู้บรรลุดัมมปฏิบัติสัมภทา (ปัญญาแตกฉานในธรรม)
๓. เป็นผู้บรรลุนิรุตติปฏิบัติสัมภทา (ปัญญาแตกฉานในนิรุตติ)
๔. เป็นผู้บรรลุปฏิภาณปฏิบัติสัมภทา^๒ (ปัญญาแตกฉานในปฏิภาณ)
๕. พิจารณาจิตตามทีหลุดพ้นแล้ว

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ไม่นานนักก็จะบรรลุดอกุปปธรรม

อกุปปสูตรที่ ๕ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ อกุปปธรรม หมายถึงพระอรหัตตผล (อง.ปญจก.อ. ๓/๙๔-๙๕/๔๔)

^๒ ดู อก.จตุกก. (แปล) ๒๑/๑๗๒/๒๔๒-๒๔๓, ขุ.ป. ๓๑/๑๑๐/๑๒๓, ๓๐/๓๕๘, อภิ.วิ. (แปล) ๓๕/๗๑๘/๔๕๙

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๕. กกุฉวรรค ๖. สุตตฺตสฺสตร

๖. สุตตฺตสฺสตร

ว่าด้วยภิกษุผู้ทรงสตะ

[๙๖] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เสพอดานาปาน-
สติกัมมัฏฐานอยู่ ไม่นานนัก ย่อมบรรลुकุปปธรรม

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มิธุระน้อย มีกิจน้อย เลี้ยงง่าย สันโดษในบริวารแห่งชีวิต
๒. เป็นผู้มิอาหารน้อย หมั่นประกอบความไม่เห็นแก่ปากแก่ท้อง
๓. เป็นผู้มีการหลับน้อย หมั่นประกอบความเพียรเครื่องตื่นอยู่
๔. เป็นพหูสูต ทรงสตะ สังสมสตะ เป็นผู้ได้ฟังมากซึ่งธรรมทั้งหลาย
ที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง มีความงามใน
ที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์
ครบถ้วน แล้วทรงจำไว้ได้ คล่องปาก ชื่นใจ แทงตลอดดี
ด้วยทีฎฐี
๕. พิจารณาจิตตามที่หลุดพ้นแล้ว

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เสพอดานาปานสติ-
กัมมัฏฐานอยู่ ไม่นานนัก ย่อมบรรลुकุปปธรรม

สุตตฺตสฺสตรที่ ๖ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๒ ข้อ ๕๗ (ฐานสูตร) หน้า ๑๐๒ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า :๑๖๖ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุตติยป็นณาสก]

๕. กกุชวรรค ๗. กถาสูต

๗. กถาสูต

ว่าด้วยกถาเครื่องขัดเกลากิเลส

[๙๗] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เจริญอานาปานสติกัมมัฏฐานอยู่ ไม่นานนัก ย่อมบรรลुकุปปธรรม

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มิธุระน้อย มีกิจน้อย เลี้ยงง่าย สันโดษในบริวารแห่งชีวิต
๒. เป็นผู้มิอาหารน้อย หมั่นประกอบความไม่เห็นแก่ปากแก่ท้อง
๓. เป็นผู้มีการหลับน้อย หมั่นประกอบความเพียรเครื่องตื่นอยู่
๔. เป็นผู้ได้กถาเป็นเครื่องขัดเกลาย่างยิ่ง เป็นสัปบายะแห่งความเป็นไปของจิต คือ อัปปิจจกถา สันตภูตติกถา ปวิเวกกถา อสังสัคคกถา วัริยารัมภกถา สีลกถา สมาธิกถา ปัญญาภกถา วิมุตติกถา วิมุตติญาณทัสสนกถา ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ได้ไม่ลำบาก
๕. พิจารณาจิตตามที่หลุดพ้นแล้ว

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เจริญอานาปานสติกัมมัฏฐานอยู่ ไม่นานนัก ย่อมบรรลुकุปปธรรม

กถาสูตที่ ๗ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๕. กกุฉวรรค ๙. สีหสูตร

๘. อารัญญกสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้อยู่อาศัยเป็นวัตร

[๙๘] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ทำอานาปานสติ-
กัมมัฏฐานให้มากอยู่ ไม่นานนัก ย่อมบรรลุอุปปัปปธรรม

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มิธุระน้อย มีกิจน้อย เลี้ยงง่าย สันโดษในบริวารแห่งชีวิต
๒. เป็นผู้มิอาหารน้อย หมั่นประกอบความไม่เห็นแก่ปากแก่ท้อง
๓. เป็นผู้มีการหลับน้อย หมั่นประกอบความเพียรเครื่องตื่นอยู่
๔. ถือการอยู่อาศัยเป็นวัตร อยู่ในเสนาสนะอันเจียมสงัด
๕. พิจารณาจิตตามที่หลุดพ้นแล้ว

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ทำอานาปานสติ-
กัมมัฏฐานให้มากอยู่ ไม่นานนัก ย่อมบรรลุอุปปัปปธรรม

อารัญญกสูตรที่ ๘ จบ

๙. สีหสูตร

ว่าด้วยพญาราชสีห์

[๙๙] ภิกษุทั้งหลาย ในเวลาเย็น พญาราชสีห์ออกจากที่อาศัยแล้วบิดกาย
ขำเสียงดูรอบ ๆ ทั้ง ๔ ทิศ บรรลือสีหนาท ๓ ครั้ง แล้วก็หลีกไปหากิน พญา-
ราชสีห์นั้น ถ้าแม่จะจับข้าง ก็จับได้แม่นยำ ไม่พลาด แม่จะจับกระเบื้อง ก็จับได้
แม่นยำ ไม่พลาด แม่จะจับโค ก็จับได้แม่นยำ ไม่พลาด แม่จะจับเสือเหลือง ก็จับได้
แม่นยำ ไม่พลาด แม่จะจับพวกสัตว์เล็กๆ โดยที่สุตแม่กระต่ายและแมว ก็จับได้
แม่นยำ ไม่พลาดทีเดียว ชื่อนั้น เพราะเหตุไร เพราะพญาราชสีห์นั้นคิดว่า "ช่องทาง
หากินของเราอย่าเสียไป"

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๕. กกุฉวรรค ๙. สีหสูตร

ภิกษุทั้งหลาย คำว่า สีหะ นี้เป็นชื่อของตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
อาการที่ตถาคตแสดงธรรมแก่บริษัท เป็นสีหนาท^๑ของตถาคตแท้ คือ ตถาคต

๑. แม้จะแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย ก็แสดงโดยเคารพ^๒ ไม่แสดง
โดยไม่เคารพ

๒. แม้จะแสดงธรรมแก่ภิกษุณีทั้งหลาย ก็แสดงโดยเคารพ ไม่แสดง
โดยไม่เคารพ

๓. แม้จะแสดงธรรมแก่อุบาสกทั้งหลาย ก็แสดงโดยเคารพ ไม่แสดง
โดยไม่เคารพ

๔. แม้จะแสดงธรรมแก่อุบาสิกาทั้งหลาย ก็แสดงโดยเคารพ ไม่แสดง
โดยไม่เคารพ

๕. แม้จะแสดงธรรมแก่ปุถุชนทั้งหลาย ก็แสดงโดยเคารพ ไม่แสดงโดย
ไม่เคารพ โดยที่สุดแม้จะแสดงแก่คนขอทานและพรานนก^๓ ก็แสดง
โดยเคารพ ไม่แสดงโดยไม่เคารพ

ข้อนั้นเพราะเหตุไร

ภิกษุทั้งหลาย เพราะตถาคตเป็นผู้หนักในธรรม เคารพธรรม

สีหสูตรที่ ๙ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ สีหนาท หมายถึงคำพูดที่ตรัสด้วยท่าทีองอาจตั้งพยาธาขีหะ ไม่ทรงหวั่นเกรงผู้ใด เพราะทรงมั่นพระทัย
ในศีล สมานธิ และปัญญาของพระองค์ (ที.สี.ฐีกา ๔๐๓/๔๓๒)

^๒ คำว่า โดยเคารพ แปลจากคำว่า "สกุจจ" ในที่นี้หมายถึงความตั้งใจจริง เอาจริงเอาจังถือเป็นเรื่องสำคัญ
ดุจในประโยคที่ว่า "วจจก สกุจจ อุปนิชฌายติ" แปลว่า "จงอดุลูกวัวอย่างสนใจจริงจัง" (วิ.ม. ๕/๒๕๕/๑๙)
และเทียบ ที.ปา.อ. ๒๖๗/๑๔๗, อัง.ปญจก.อ. ๓/๑๕๔/๕๙

^๓ ตามนัย อัง.ปญจก.อ. ๓/๙๙/๕๕

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๕. กกุชวรรค ๑๐. กกุชเถรสสูตร

๑๐. กกุชเถรสสูตร

ว่าด้วยกกุชเทพบุตรกับพระมหาโมคคัลลานะ

[๑๐๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ โขสิตาราม เขตกรุงโกสัมพี สมัยนั้นแล บุตรเจ้าโกลิยานามว่ากกุชเป็นอุปัฏฐากของท่านพระมหาโมคคัลลานะ สิ้นชีพิตักษัยได้ไม่นาน เข้าถึงชั้นกายมโนมัย^๑ ชั้นใดชั้นหนึ่ง เป็นผู้ได้อัตภาพใหญ่ เหมือนคามเขตในแคว้นมคธสองสามหมู่ เพราะการได้อัตภาพนั้น เขาจึงไม่ทำตนให้เดือดร้อน ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

ครั้งนั้น กกุชเทพบุตรได้เข้าไปหาท่านพระมหาโมคคัลลานะถึงที่อยู่ ใหว่แล้ว ยืนอยู่ ณ ที่สมควร ครั้นแล้ว ได้กล่าวอย่างนี้ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ พระเทวทัต เกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า 'เราจักปกครองภิกษุสงฆ์ และพระเทวทัตได้เสื่อมจากฤทธิ์นั้นพร้อมกับจิตตูปบาท' กกุชเทพบุตรครั้งกล่าวดังนี้แล้ว ได้ไหว้ท่านพระมหาโมคคัลลานะทำประทักษิณแล้วหายไป ณ ที่นั้น นั่นเอง

ลำดับนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้ว นั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุตรของเจ้าโกลิยานามว่ากกุชเป็นอุปัฏฐากของ ข้าพระองค์ สิ้นชีพิตักษัยได้ไม่นาน เข้าถึงชั้นกายมโนมัยชั้นใดชั้นหนึ่ง เป็นผู้ได้อัตภาพใหญ่เหมือนคามเขตในแคว้นมคธสองสามหมู่ เพราะการได้อัตภาพนั้น เขาจึงไม่ทำตนให้เดือดร้อน ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ต่อมากกุชเทพบุตรได้เข้าไปหาข้าพระองค์ถึงที่อยู่ ใหว่แล้ว ยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวกับข้าพระองค์ ดังนี้ว่า 'ข้าแต่ท่านผู้เจริญ พระเทวทัตเกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า เราจักปกครอง

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๔๔ (มนานปทายีสสูตร) หน้า ๗๒ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิณฺณกนิบาต [๒. ทุติยปิณฺณาสก]

๕. กกุธวรรค ๑๐. กกุธเถรสูตร

ภิกษุสงฆ์ และพระเทวทัตได้เสียมจากฤทธิ์นั้นพร้อมกับจิตตูปบาท' กกุธเทพบุตร ครั้นกล่าวดังนี้แล้ว ได้ไหว้เข้าพระองค์ทำประทักษิณแล้วหายไป ณ ที่นั้นนั่นเอง”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “โมคคัลลานะ เธอกำหนดรู้กกุธเทพบุตรด้วย ใจดีแล้วหรือว่า ‘กกุธเทพบุตรกล่าวสิ่งหนึ่งสิ่งใด สิ่งนั้นทั้งหมดย่อมเป็นอย่างนั้น ที่เดียว ไม่เป็นอย่างอื่น’”

ท่านพระมหาโมคคัลลานะกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ กำหนดรู้กกุธเทพบุตรด้วยใจดีแล้วว่า ‘กกุธเทพบุตรกล่าวสิ่งหนึ่งสิ่งใด สิ่งนั้น ทั้งหมดย่อมเป็นอย่างนั้นที่เดียว ไม่เป็นอย่างอื่น’”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า โมคคัลลานะ เธอจงรักษาวาจาฉันนั้น โมคคัลลานะ เธอจงรักษาวาจาฉันนั้น บัดนี้ โมฆบุรุษ^๑ นั้นจักทำตนให้ปรากฏด้วยตนเอง โมคคัลลานะ ศาสดา ๕ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก

ศาสดา ๕ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. ศาสดาบางท่านในโลกนี้เป็นผู้มีศีลไม่บริสุทธิ์แต่ปฏิญาณว่า “เรา เป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ ศีลของเราบริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่เศร้าหมอง” พวกสาวกรู้จักเขาอย่างนี้ว่า “ศาสดาท่านนี้เป็นผู้มีศีลไม่บริสุทธิ์ แต่ปฏิญาณว่า ‘เราเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ ศีลของเราบริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่เศร้าหมอง’ แต่ถ้าพวกเราจับบอกแก่พวกคฤหัสถ์ ก็จะไม่เป็นที่ พอใจของท่าน พวกเราจะกล่าวถ้อยคำที่ท่านไม่พอใจได้อย่างไร อหนึ่ง มหาชนก็ยกย่องท่านด้วยจิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และ คิลานปัจจัยเภสัชบริขารด้วยคิดว่า ‘ศาสดาท่านนี้จักทำกรรมใด เขาเองก็จักปรากฏด้วยกรรมนั้น” พวกสาวกรักษาศาสดาเช่นนี้ โดยศีล และศาสดาเช่นนี้ก็หวังการรักษาจากพวกสาวกโดยศีล

เชิงอรรถ :

^๑ โมฆบุรุษ (บุรุษเปล่า) เป็นคำที่พระพุทธเจ้าตรัสเรียกภิกษุที่เป็นมิถมาทิฎฐิ (ตจฉปริโส) (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๐๐/๔๕)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิณฺณกนิบาต [๒. ทุติยปิณณาสก]

๕. กกุชฺฉวรรค ๑๐. กกุชฺฉเถรสูตร

๒. ศาสดาบางท่านในโลกนี้เป็นผู้มีอาชีพไม่บริสุทธิ์แต่ปฏิบัติญาณว่า “เราเป็นผู้มีอาชีพบริสุทธิ์ อาชีพของเราบริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่เศร้าหมอง” พวกสาวกรู้จักเขาอย่างนี้ว่า “ศาสดาท่านนี้มีอาชีพไม่บริสุทธิ์แต่ปฏิบัติญาณว่า ‘เราเป็นผู้มีอาชีพบริสุทธิ์ อาชีพของเราบริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่เศร้าหมอง’ แต่ถ้าพวกเราพึงบอกแก่พวกคฤหัสถ์ ก็จะไม่เป็นที่พอใจของท่าน พวกเราจะกล่าวถ้อยคำที่ท่านไม่พอใจได้อย่างไร อนึ่ง มหาชนก็ยกย่องท่านด้วยจิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉัยเภสัชชบริวารด้วยคิดว่า ‘ศาสดาท่านนี้จักทำกรรมใด เขาเองก็จักปรากฏด้วยกรรมนั้น’” พวกสาวกรักษา ศาสดาเช่นนี้โดยอาชีพ และศาสดาเช่นนี้ก็หวังการรักษาจากพวกสาวกโดยอาชีพ
๓. ศาสดาบางท่านในโลกนี้เป็นผู้มีธรรมเทศนาไม่บริสุทธิ์ แต่ปฏิบัติญาณว่า “เราเป็นผู้มีธรรมเทศนาบริสุทธิ์ ธรรมเทศนาของเราบริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่เศร้าหมอง” พวกสาวกรู้จักเขาอย่างนี้ว่า “ศาสดาท่านนี้เป็นผู้มีธรรมเทศนาไม่บริสุทธิ์แต่ปฏิบัติญาณว่า ‘เราเป็นผู้มีธรรมเทศนาบริสุทธิ์ ธรรมเทศนาของเราบริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่เศร้าหมอง’ แต่ถ้าพวกเราพึงบอกแก่พวกคฤหัสถ์ ก็จะไม่เป็นที่พอใจของท่าน พวกเราจะกล่าวถ้อยคำที่ท่านไม่พอใจได้อย่างไร อนึ่ง มหาชนก็ยกย่องท่านด้วยจิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลาน-ปัจฉัยเภสัชชบริวารด้วยคิดว่า ‘ศาสดาท่านนี้จักทำกรรมใด เขาเองก็จักปรากฏด้วยกรรมนั้น’” พวกสาวกรักษา ศาสดาเช่นนี้โดยธรรมเทศนา และศาสดาเช่นนี้ก็หวังการรักษาจากพวกสาวกโดยธรรมเทศนา
๔. ศาสดาบางท่านในโลกนี้เป็นผู้มีเวैयाकरणะไม่บริสุทธิ์แต่ปฏิบัติญาณว่า “เราเป็นผู้มีเวैयाकरणะบริสุทธิ์ เวैयाकरणะของเราบริสุทธิ์

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิณฺณกนิบาต [๒. ทุติยปิณณาสก]

๕. กกุฏวรรค ๑๐. กกุฏเถรสูตร

ผองแผ้ว 'ไม่เศร้าหมอง' พวกสาวกรู้จักเขาอย่างนี้ว่า "ศาสดา ท่านนี้เป็นผู้มีเวຍยากรณะไม่บริสุทฺธิแต่ปฏิญญาว่า 'เราเป็นผู้มีเวຍยากรณะบริสุทฺธิ เวຍยากรณะของเราบริสุทฺธิ ผองแผ้ว 'ไม่เศร้าหมอง' แต่ถ้าพวกเราฟังบอกแก่พวกคฤหัสถ์ ก็จะไม่เป็นที่พอใจของท่าน พวกเราจะกล่าวถ้อยคำที่ท่านไม่พอใจได้อย่างไร อนึ่ง มหาชนก็ยกย่องท่านด้วยจิวร บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจฉัย เภสัชชบริขารด้วยคิดว่า 'ศาสดาท่านนี้จักทำกรรมใด เขาเองก็จักปรากฏด้วยกรรมนั้น' พวกสาวกรักษาศาสดาเช่นนี้โดยเวຍยากรณะ และศาสดาเช่นนี้ก็หวังการรักษาจากพวกสาวกโดยเวຍยากรณะ

๕. ศาสดาบางท่านในโลกนี้เป็นผู้มีญาณทัสสนะไม่บริสุทฺธิแต่ปฏิญญาว่า "เราเป็นผู้มีญาณทัสสนะบริสุทฺธิ ญาณทัสสนะของเราบริสุทฺธิ ผองแผ้ว 'ไม่เศร้าหมอง' พวกสาวกย่อมรู้จักเขาอย่างนี้ว่า "ศาสดา ท่านนี้เป็นผู้มีญาณทัสสนะไม่บริสุทฺธิแต่ปฏิญญาว่า 'เราเป็นผู้มีญาณทัสสนะบริสุทฺธิ ญาณทัสสนะของเราบริสุทฺธิ ผองแผ้ว 'ไม่เศร้าหมอง' แต่ถ้าพวกเราฟังบอกแก่พวกคฤหัสถ์ ก็จะไม่เป็นที่พอใจของท่าน พวกเราจะกล่าวถ้อยคำที่ท่านไม่พอใจได้อย่างไร อนึ่ง มหาชนก็ยกย่องท่านด้วยจิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และ คิลานปัจฉัย เภสัชชบริขารด้วยคิดว่า 'ศาสดาท่านนี้จักทำกรรมใด เขาเองก็จักปรากฏด้วยกรรมนั้น' พวกสาวกรักษาศาสดาเช่นนี้โดย ญาณทัสสนะ และศาสดาเช่นนี้ก็หวังการรักษาจากพวกสาวกโดย ญาณทัสสนะ

โมคคัลลานะ ศาสดา ๕ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก

โมคคัลลานะ เรามีศีลบริสุทฺธิจึงปฏิญญาว่า "เราเป็นผู้มีศีลบริสุทฺธิ ศีลของเรา บริสุทฺธิ ผองแผ้ว 'ไม่เศร้าหมอง' พวกสาวกไม่รักษาเราโดยศีล และเราก็ไม่หวังการ รักษาจากพวกสาวกโดยศีล เรามีอาชีพรุทฺธิจึงปฏิญญาว่า "เราเป็นผู้มีอาชีพรุทฺธิ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิณฺณกนิบาต [๒. ทุติยป็นณาสก]

๕. กกุธวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

บริสุทฺธิ อาชีพของเรabriสุทฺธิ ผ่องแผ้ว ไม่เศร่าหมอง” พวกสาวกไม่รักษาเราโดย อาชีพ และเราก็ไม่หวังการรักษาจากพวกสาวกโดยอาชีพ เรามีธรรมเทศนาบริสุทฺธิ จึงปฏิญญาว่า “เราเป็นผู้มีธรรมเทศนาบริสุทฺธิ ธรรมเทศนาของเรabriสุทฺธิ ผ่องแผ้ว ไม่เศร่าหมอง” พวกสาวกไม่รักษาเราโดยธรรมเทศนา และเราก็ไม่หวัง การรักษาจากพวกสาวกโดยธรรมเทศนา เรามีเวຍยากรณะบริสุทฺธิจึงปฏิญญาว่า “เราเป็นผู้มีเวຍยากรณะบริสุทฺธิ เวຍยากรณะของเรabriสุทฺธิ ผ่องแผ้ว ไม่เศร่า หมอง” พวกสาวกไม่รักษาเราโดยเวຍยากรณะ และเราก็ไม่หวังการรักษาจากพวก สาวกโดยเวຍยากรณะ เรามีญาณทัสสนะบริสุทฺธิจึงปฏิญญาว่า “เราเป็นผู้มีญาณ- ทัสสนะบริสุทฺธิ ญาณทัสสนะของเรabriสุทฺธิ ผ่องแผ้ว ไม่เศร่าหมอง” พวก สาวกไม่รักษาเราโดยญาณทัสสนะ และเราก็ไม่หวังการรักษาจากพวกสาวกโดย ญาณทัสสนะ

กกุธเถรสูตรที่ ๑๐ จบ

กกุธวรรคที่ ๕ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปฐมสัมปทาสูตร	๒. ทุติยสัมปทาสูตร
๓. พยากรณ์สูตร	๔. ภาสุวิหารสูตร
๕. อกุปปสูตร	๖. สุตตฺรสูตร
๗. กถาสสูตร	๘. อารัญญกสูตร
๙. สีหสูตร	๑๐. กกุธเถรสูตร

ทุติยป็นณาสก จบ

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปณณาสก]

๑. ผาสวิหารวรรค ๑. สารัชชสูตร

๓. ตติยปณณาสก

๑. ผาสวิหารวรรค

หมวดว่าด้วยผาสวิหารธรรม

๑. สารัชชสูตร

ว่าด้วยความแกล้วกล้าและความครั่นคร้าม^๑

[๑๐๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ธรรมเครื่องทำความแกล้วกล้า สำหรับภิกษุผู้เป็นเสขะ ๕ ประการนี้

ธรรมเครื่องทำความแกล้วกล้าสำหรับภิกษุผู้เป็นเสขะ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มีศรัทธา
๒. เป็นผู้มศีล
๓. เป็นพหุสูต
๔. เป็นผู้ปรารถนาคความเพียร
๕. เป็นผู้มปัญญา

ผู้ไม่มีศรัทธามีความครั่นคร้ามใด แต่ผู้มีศรัทธาหาความครั่นคร้ามนั้นไม่ ฉะนั้น ธรรมนี้จึงชื่อว่าเครื่องทำความแกล้วกล้าสำหรับภิกษุผู้เป็นเสขะ

ผู้ทุศีลมีความครั่นคร้ามใด แต่ผู้มีศีลหาความครั่นคร้ามนั้นไม่ ฉะนั้น ธรรมนี้ จึงชื่อว่าเครื่องทำความแกล้วกล้าสำหรับภิกษุผู้เป็นเสขะ

เชิงอรรถ :

^๑ ความครั่นคร้าม ในที่นี้หมายถึงโทมนัส(ความทุกข์ใจ) (อภ.ปญจก.อ. ๓/๑๐๑/๔๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๑๗๕ }

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๑. ผาสวิหารวรรค ๒. อสสังกิตสูตร

ผู้มีสตะน้อยมีความครั้นคร้ามใจ แต่ผู้เป็นพหูสูตหามีความครั้นคร้ามนั้นไม่ ฉะนั้น
ธรรมนี้จึงชื่อว่าเครื่องทำความกลัวกล้าสำหรับภิกษุผู้เป็นเสขะ

ผู้เกียจคร้านมีความครั้นคร้ามใจ แต่ผู้ปรารถนาความเพียรหามีความครั้นคร้าม
นั้นไม่ ฉะนั้น ธรรมนี้จึงชื่อว่าเครื่องทำความกลัวกล้าสำหรับภิกษุผู้เป็นเสขะ

ผู้มีปัญหาทรมามีความครั้นคร้ามใจ แต่ผู้มีปัญหาหามีความครั้นคร้ามนั้นไม่
ฉะนั้น ธรรมนี้จึงชื่อว่าเครื่องทำความกลัวกล้าสำหรับภิกษุผู้เป็นเสขะ

ภิกษุทั้งหลาย ธรรมเครื่องทำความกลัวกล้าสำหรับภิกษุผู้เป็นเสขะ ๕ ประการ
นี้แล

สารัชชสูตรที่ ๑ จบ

๒. อสสังกิตสูตร

ว่าด้วยธรรมที่ทำให้รำงเคียง

[๑๐๒] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นที่
รำงเคียงสงสัยว่า 'เป็นภิกษุชั่ว' แม้จะเป็นผู้มีอกุปธรรม^๑ก็ตาม

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มีหญิงแพศยา^๒ เป็นโคจร^๓

๒. เป็นผู้มีหญิงหม้ายเป็นโคจร

เชิงอรรถ :

^๑ **ผู้มีอกุปธรรม** ในที่นี้หมายถึงพระขีณาสพ (อภ.ปญจก.อ. ๓/๑๐๒/๔๖)

^๒ **หญิงแพศยา** หมายถึงหญิงที่เลี้ยงชีพด้วยอาศัยเรือนร่างของตน (อภ.ปญจก.อ. ๓/๑๐๒/๔๖)

^๓ **โคจร** ในที่นี้หมายถึงการไปมาหาสู่บ่อย ๆ (อภ.ปญจก.อ. ๓/๑๐๓/๔๖) อีกนัยหนึ่ง หมายถึงสถานที่
สำหรับเข้าไปเพื่อมิถนบชาติ หรือเข้าไปเพื่อสร้างความคุ้นเคยฉันมิตร หญิงเหล่านี้ ภิกษุไม่ควรเข้าไปหา
เพื่อสร้างความคุ้นเคยฉันมิตร เพราะจะเป็นเหตุก่ออันตรายแก่สมณภาวะและก่อคำติเตียนแก่ภิกษุผู้บริสุทธิ์ได้
(อภ.ปญจก.สุกขา ๓/๑๐๑-๑๐๔/๔๘)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปัณณาสก]

๑. ผาสวิหารวรรค ๓. มหาโจรสุต

๓. เป็นผู้มีสาวเทื้อ^๑เป็นโคจร

๔. เป็นผู้มีบัณเฑาะก์^๒เป็นโคจร

๕. เป็นผู้มีภิกษุณีเป็นโคจร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นที่รังเกียจ
สงสัยว่า 'เป็นภิกษุชั่ว' แม้จะเป็นผู้มีอกุศลธรรมก็ตาม

อุสสังกิตสูตรที่ ๒ จบ

๓. มหาโจรสุต

ว่าด้วยองค์ประกอบของมหาโจร^๓

[๑๐๓] ภิกษุทั้งหลาย มหาโจรประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ ย่อมจัดแงะบ้าง
ทำการปล้นบ้าง ล้อมปล้นเรือนหลังเดียวบ้าง ดักปล้นในทางเปลี่ยวบ้าง

องค์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

มหาโจรในโลกนี้

๑. อาศัยที่ขรุขระ

๒. อาศัยป่ารก

๓. อาศัยผู้มีอิทธิพล

๔. แจกจ่ายโภคทรัพย์

๕. เทียวไปคนเดียว

มหาโจรอาศัยที่ขรุขระ เป็นอย่างไร

คือ มหาโจรในโลกนี้อาศัยเกาะแก่งแห่งแม่น้ำ หรือที่ขรุขระแห่งภูเขา มหาโจร
อาศัยที่ขรุขระเป็นอย่างนี้แล

เชิงอรรถ :

^๑ สาวเทื้อ หมายถึงสาวแก่ (มหลสิกกุมารี) (อภ.ปญจก.อ. ๓/๑๐๒/๕๖)

^๒ บัณเฑาะก์ หมายถึงขันที ชายที่ถูกถอน พจนานุกรมบาลีสันสกฤต แปลว่า กระเทย มี ๓ จำพวก คือ
บัณเฑาะก์ที่เป็นมนุษย์ บัณเฑาะก์ที่เป็นอมมนุษย์ บัณเฑาะก์ที่เป็นสัตว์ดิรัจฉาน ดู วิ.มหา. (แปล) ๑/๕๖/๔๓

^๓ ดู อภ.ติก. (แปล) ๒๐/๕๑/๒๑๑

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๑. ผาสวิหารวรรค ๓. มหาโจรสุต

มหาโจรอาศัยป่ารก เป็นอย่างไร

คือ มหาโจรในโลกนี้อาศัยป่ารกด้วยหญ้าบ้าง ป่ารกด้วยต้นไม้บ้าง ป่าที่มี
แนวป้องกันบ้าง แนวป่าใหญ่บ้าง มหาโจรอาศัยป่ารก เป็นอย่างนี้แล

มหาโจรอาศัยผู้มีอิทธิพล เป็นอย่างไร

คือ มหาโจรในโลกนี้อาศัยพระราชารัชมหาอำมาตย์ของพระราชารัชมหา
อย่างนี้ว่า 'ถ้าใครจักกล่าวหาอะไรเรา พระราชารัชมหาอำมาตย์ของพระราชารัชมหา
เหล่านี้ ก็จักว่าคดีความช่วยปกป้องเรา' ถ้าใครกล่าวหาอะไรมหาโจรนั้น พระราชารัชมหา
หรือมหาอำมาตย์ของพระราชารัชมหา ต่างก็ว่าคดีความช่วยปกป้องเขา มหาโจรอาศัย
ผู้มีอิทธิพล เป็นอย่างนี้แล

มหาโจรแจกจ่ายโภคทรัพย์ เป็นอย่างไร

คือ มหาโจรในโลกนี้เป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีสมบัติมาก เขาคิดอย่างนี้ว่า
'ถ้าใครจักกล่าวหาอะไรเรา เราก็จักแจกจ่ายโภคทรัพย์กลบเกลื่อนเรื่องนั้น' ถ้าใคร
กล่าวหาอะไรมหาโจรนั้น เขาก็แจกจ่ายโภคทรัพย์กลบเกลื่อนเรื่องนั้น มหาโจรแจกจ่าย
โภคทรัพย์ เป็นอย่างนี้แล

มหาโจรเที่ยวไปคนเดียว เป็นอย่างไร

คือ มหาโจรในโลกนี้เป็นผู้ทำโจรกรรมคนเดียว ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเขา
ยอมปรารถนาว่า 'เรื่องลับของเราอย่าได้แพร่พรายออกไปภายนอก' มหาโจรเที่ยว
ไปคนเดียว เป็นอย่างนี้แล

มหาโจรประกอบด้วยองค์ ๕ ประการนี้แล ย่อมจัดแยะบ้าง ทำการปล้นบ้าง
ล่อมปล้นเรือนหลังเดียวบ้าง ตักปล้นในทางเปลี่ยวบ้าง ฉันท

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุชู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ก็ฉันทนั้นเหมือนกัน
ยอมบริหารตนให้ถูกกำจัด ถูกทำลาย มีความเสียหาย ถูกผู้รู้ดีเตียน และประสพ^๑
สิ่งที่ไม่ใช่บุญเป็นอันมาก

เชิงอรรถ :

^๑ ประสพ (ปสวัต) ในที่นี้หมายถึงได้ผลสะท้อนหรือผลย้อนกลับ(ปฏิลภติ) (อง.ติก.อ. ๒/๔๑/๑๔๘, อจ.จตุกก.
อ. ๒/๔/๒๘๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า :๑๗๘ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๑. ผาสวิหารวรรค ๓. มหาโจรสุต

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุชั่วในธรรมวินัยนี้

๑. อาศัยกรรมที่ไม่ตรงไปตรงมา
๒. อาศัยที่เร้นลับ
๓. อาศัยผู้มีอิทธิพล
๔. แจกจ่ายโภคทรัพย์
๕. เทียวไปรูปเดียว

ภิกษุชั่วอาศัยกรรมที่ไม่ตรงไปตรงมา เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุชั่วในธรรมวินัยนี้ประกอบกายกรรม วาจากรรม มโนกรรม ที่ไม่ตรงไปตรงมา ภิกษุชั่วอาศัยกรรมที่ไม่ตรงไปตรงมา เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุชั่วอาศัยกรรมที่เร้นลับ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุชั่วในธรรมวินัยนี้เป็นมัจฉาทิฎฐิ ประกอบด้วยอันตคาหิกทิฎฐิ^๑ ภิกษุชั่วอาศัยกรรมที่เร้นลับ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุชั่วอาศัยผู้มีอิทธิพล เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุชั่วในธรรมวินัยนี้อาศัยพระราชารั้วหรือมหาอำมาตย์ของพระราชารั้ว ภิกษุนั้นคิดอย่างนี้ว่า 'ถ้าใครจักกล่าวหาอะไรเรา พระราชารั้วหรือมหาอำมาตย์ของพระราชารั้วเหล่านี้ ก็จักว่าดีความช่วยปกป้องเรา' ถ้าใครว่ากล่าวอะไรภิกษุนั้น พระราชารั้วหรือมหาอำมาตย์ของพระราชารั้วนั้น ต่างก็ว่าดีความช่วยปกป้องเธอ ภิกษุชั่วอาศัยผู้มีอิทธิพล เป็นอย่างนี้แล

เชิงอรรถ :

- ^๑ **อันตคาหิกทิฎฐิ** หมายถึงความเห็นผิดแล่นไปสุดโต่งข้างใดข้างหนึ่ง มี ๑๐ ประการ คือ เห็นว่า (๑) โลกเที่ยง (๒) โลกไม่เที่ยง (๓) โลกมีที่สุด (๔) โลกไม่มีที่สุด (๕) ชีวะกับสรีระเป็นอย่างเดียวกัน (๖) ชีวะกับสรีระเป็นคนละอย่างกัน (๗) หลังจากตายแล้ว ตถาคตเกิดอีก (๘) หลังจากตายแล้ว ตถาคตไม่เกิดอีก (๙) หลังจากตายแล้ว ตถาคตเกิดอีกก็มี ไม่เกิดอีกก็มี (๑๐) หลังจากตายแล้ว ตถาคตเกิดอีกก็ไม่ใช่อีกก็ไม่ใช่ (อง.ทสก. (แปล) ๒๔/๙๓/๒๑๗, อภิ.วิ. (แปล) ๓๕/๙๗๒/๖๒๑, อง.ติก.อ. ๒/๕๑/๑๕๖)
- ชีวะ ในที่นี้หมายถึงวิญญาณอมตะ หรือ อาตมัน (Soul) (ตามนัย อภิ.ปญจ.อ. ๑/๑/๑๒๙)
- ตถาคต ในที่นี้ เป็นคำที่ลัทธิอื่น ๆ ใช้กันมาก่อนพุทธกาล หมายถึงอัตตา (อาตมัน) ไม่ได้หมายถึงพระพุทธเจ้า อรรถกถาอธิบายว่าหมายถึงสัตว์ (ที.สี.อ. ๖๕/๑๐๘)

พระสูตรต้นปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๑. ผาสวิหารวรรค ๔. สมณสุขุมาลสูตร

ภิกษุชั่วแจกจ่ายโภคทรัพย์ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุชั่วในธรรมวินัยนี้ได้ฉีกร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉัย-
เภสัชชบรวิหาร เธอคิดอย่างนี้ว่า 'ถ้าใครจักกล่าวหาอะไรเรา เราจักแจกจ่ายลาก
กลบเกลื่อนเรื่องนั้น' ถ้าใครกล่าวหาอะไรเธอ เธอก็แจกจ่ายลากกลบเกลื่อนเรื่องนั้น
ภิกษุชั่วแจกจ่ายโภคทรัพย์ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุชั่วเที่ยวไปรูปเดียว เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุชั่วในธรรมวินัยนี้อยู่ที่ชนบทชายแดนรูปเดียว เธอเข้าไปสู่ตระกูลใน
ชนบทนั้นยอมได้ลาก ภิกษุชั่วเที่ยวไปรูปเดียวเป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุชั่วประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมบริหารตน
ให้ถูกกำจัด ถูกทำลาย มีความเสียหาย ถูกผู้รู้ตีดเบียน และประสพสิ่งที่ไม่ใช่บุญ
เป็นอันมาก

มหาโจรสสูตรที่ ๓ จบ

๔. สมณสุขุมาลสูตร

ว่าด้วยธรรมของสมณะผู้ละเอียดอ่อน

[๑๐๔] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ชื่อว่าเป็นสมณะ
ผู้ละเอียดอ่อนในหมู่สมณะ

ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เมื่อเขาขอร้องจึงใช้สอยฉีกรมาก เมื่อเขาไม่
ขอร้องจึงใช้สอยน้อย เมื่อเขาขอร้องจึงฉินบิณฑบาตมาก เมื่อเขา
ไม่ขอร้องจึงฉินน้อย เมื่อเขาขอร้องจึงใช้สอยเสนาสนะมาก เมื่อ
เขาไม่ขอร้องจึงใช้สอยน้อย เมื่อเขาขอร้องจึงใช้สอยคิลานปัจฉัย
เภสัชชบรวิหารมาก เมื่อเขาไม่ขอร้องจึงใช้สอยน้อย

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปัณณาสก]

๑. ผาสวิหารวรรค ๔. สมณสุขุมาลสูตร

๒. เธออยู่ร่วมกับเพื่อนพรหมจารีเหล่าใด เพื่อนพรหมจารีเหล่านั้น ก็
ประพடுத்தเธอด้วยกายกรรมเป็นที่พอใจเป็นส่วนมาก ที่ไม่พอใจ
เป็นส่วนน้อย ประพடுத்தเธอด้วยวจีกรรมเป็นที่พอใจเป็นส่วนมาก
ที่ไม่พอใจเป็นส่วนน้อย ประพடுத்தเธอด้วยมโนกรรมเป็นที่พอใจ
เป็นส่วนมาก ที่ไม่พอใจเป็นส่วนน้อย นำสิ่งเป็นที่พอใจมาเป็น
ส่วนมาก ที่ไม่พอใจเป็นส่วนน้อย
๓. เวทนาที่เกิดจากดี เวทนาที่เกิดจากเสมหะ เวทนาที่เกิดจากลม
เวทนาที่เกิดจากไขสันนิบาต เวทนาที่เกิดจากการเปลี่ยนฤดูกาล
เวทนาที่เกิดจากการผลัดเปลี่ยนอิริยาบถไม่ได้ส่วนกัน เวทนาที่
เกิดจากการพากเพียรเกินกำลัง เวทนาที่เกิดจากผลกรรม ส่วน
มากไม่เกิดแก่เธอ เธอจึงมีความเจ็บไข้น้อย
๔. เธอเป็นผู้ได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่ง^๑ ซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขใน
ปัจจุบัน ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก
๕. เธอทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะ
สิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ชื่อว่าเป็นสมณะผู้
ละเอียดอ่อนในหมู่สมณะ

บุคคลเมื่อจะกล่าวให้ถูกต้อง ฟังกล่าวถึงผู้ใดว่า 'เป็นสมณะผู้ละเอียดอ่อนใน
หมู่สมณะ' บุคคลนั้นคือเรานั้นเอง ที่บุคคลเมื่อจะกล่าวให้ถูกต้อง ฟังกล่าวว่า 'เป็น
สมณะผู้ละเอียดอ่อนในหมู่สมณะ' เพราะเราเมื่อเขาขอร้องจึงใช้สอยจืดจางมาก เมื่อ
เขาไม่ขอร้องจึงใช้สอยน้อย เมื่อเขาขอร้องจึงฉันทินทบาทมาก เมื่อเขาไม่ขอร้องจึง
ฉันทน้อย เมื่อเขาขอร้องจึงใช้สอยเสนาสนะมาก เมื่อเขาไม่ขอร้องจึงใช้สอยน้อย เมื่อ
เขาขอร้องจึงใช้สอยคิลานปัจจัยเภสัชบริวารมาก เมื่อเขาไม่ขอร้องจึงใช้สอยน้อย

เชิงอรรถ :

^๑ อันมีในจิตยิ่ง (อภิเจตสิก) ในที่นี้หมายถึงอุปลารสมาธิ (ม.ม.อ. ๑/๖๖/๑๗๓)

พระสูตรต้นปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๑. ผาสวิหารวรรค ๕. ผาสวิหารสูตร

และเราอยู่ร่วมกับภิกษุเหล่าใด ภิกษุเหล่านั้นประพทิตต่อเราด้วยกายกรรม เป็นที่พอใจเป็นส่วนมาก ที่ไม่พอใจเป็นส่วนน้อย ประพทิตต่อเราด้วยวจีกรรม เป็นที่พอใจเป็นส่วนมาก ที่ไม่พอใจเป็นส่วนน้อย ประพทิตต่อเราด้วยมโนกรรมเป็นที่พอใจเป็นส่วนมาก ที่ไม่พอใจเป็นส่วนน้อย นำสิ่งเป็นที่พอใจมาเป็นส่วนมาก ที่ไม่พอใจเป็นส่วนน้อย และเวทนาที่เกิดจากดี เวทนาที่เกิดจากเสมหะ เวทนาที่เกิดจากลม เวทนาที่เกิดจากไขสันนิบาต เวทนาที่เกิดจากการเปลี่ยนฤดูกาล เวทนาที่เกิดจากการผลัดเปลี่ยนอิริยาบถไม่ได้ส่วนกัน เวทนาที่เกิดจากการพากเพียรเกินกำลัง และเวทนาที่เกิดจากผลกรรม ส่วนมากไม่เกิดแก่เรา เราจึงมีความเจ็บไข้น้อย เราเป็นผู้ได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่งซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก ทำให้แจ่มเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเมื่อจะกล่าวให้ถูกต้อง พึงกล่าวถึงผู้ใดว่า 'เป็นสมณะผู้ละเอียดอ่อนในหมู่สมณะ' บุคคลนั้นคือเรานั้นเอง ที่บุคคลเมื่อจะกล่าวให้ถูกต้อง พึงกล่าวว่า 'เป็นสมณะผู้ละเอียดอ่อนในหมู่สมณะ'

สมณสุขุมาลสูตรที่ ๔ จบ

๕. ผาสวิหารสูตร

ว่าด้วยผาสวิหารธรรม^๑

[๑๐๕] ภิกษุทั้งหลาย ผาสวิหารธรรม ๕ ประการนี้

ผาสวิหารธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ตั้งมั่นกายกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง
๒. ตั้งมั่นวจีกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๒ ข้อ ๙๔ (ผาสวิหารสูตร) หน้า ๑๖๔ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๑. ผาสวิหารวรรค ๖. อานันทสูตร

๓. ตั้งมั่นมโนกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย
ทั้งต่อหน้าและลับหลัง
๔. มีศีล^๑ที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท ท่านผู้รู้สรรเสริญ
ไม่ถูกค้นหาและทักท้วงครอบงำ เป็นไปเพื่อสมาธิ เสมอกันกับเพื่อน
พรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง
๕. มีอริยทฤษฎี^๒ อันเป็นธรรมเครื่องนำออกเพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบ
แก่ผู้ทำตามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและ
ลับหลัง

ภิกษุทั้งหลาย ผาสวิหารธรรม ๕ ประการนี้แล

ผาสวิหารสูตรที่ ๕ จบ

๖. อานันทสูตร

ว่าด้วยพระอานนท์

[๑๐๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ โขสิตาราม เขตกรุง
โกสัมพี ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาท
แล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

๑. “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุผู้อยู่ในสงฆ์พึงอยู่ผาสกด้วยเหตุเท่าไรหนอ”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “อานนท์ ภิกษุ ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล
และไม่ติเตียนผู้อื่นเพราะอริศีล แม้ด้วยเหตุเท่านี้ ภิกษุผู้อยู่ในสงฆ์ก็พึงอยู่ผาสกได้”

๒. “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้เหตุอื่นที่ภิกษุผู้อยู่ในสงฆ์พึงอยู่ผาสกก็มี
อยู่หรือ”

“มี อานนท์ ภิกษุ ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ไม่ติเตียนผู้อื่นเพราะอริศีล
และเป็นผู้ใส่ใจตนเอง ไม่ใส่ใจผู้อื่น แม้ด้วยเหตุเท่านี้ ภิกษุผู้อยู่ในสงฆ์ก็พึงอยู่
ผาสกได้”

เชิงอรรถ :

^๑ ศีล ในที่นี้หมายถึงปาริสุทธิศีล ๔ (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๐๕/๔๗)

^๒ อริยทฤษฎี ในที่นี้หมายถึงวิปัสสนาสัมมาทฤษฎี (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๐๕/๔๗)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๑. ภาสวิหารวรรค ๖. อานันทสูตร

๓. “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้เหตุอื่นที่ภิกษุผู้อยู่ในสงฆ์พึงอยู่ผาสกก็มี
อยู่หรือ”

“มี อานันท ภิกษุ ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ไม่ติเตียนผู้อื่นเพราะอติศีล
เป็นผู้ใส่ใจตนเอง ไม่ใส่ใจผู้อื่น และเป็นผู้นไม่มีชื่อเสียง ไม่สะดุ้งเพราะความไม่มี
ชื่อเสียงนั้น แม้ด้วยเหตุเท่านี้ ภิกษุผู้อยู่ในสงฆ์ก็พึงอยู่ผาสกได้”

๔. “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้เหตุอื่นที่ภิกษุผู้อยู่ในสงฆ์พึงอยู่ผาสกก็มี
อยู่หรือ”

“มี อานันท ภิกษุ ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ไม่ติเตียนผู้อื่นเพราะอติศีล
เป็นผู้ใส่ใจตนเอง ไม่ใส่ใจผู้อื่น แม้เป็นผู้ไม่มีชื่อเสียงก็ไม่สะดุ้งเพราะความไม่มี
ชื่อเสียงนั้น และเป็นผู้นได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่งซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน
ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ได้โดยไม่ลำบาก แม้ด้วยเหตุเท่านี้ ภิกษุผู้อยู่
ในสงฆ์ก็พึงอยู่ผาสกได้”

๕. “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้เหตุอื่นที่ภิกษุผู้อยู่ในสงฆ์พึงอยู่ผาสก ก็มี
อยู่หรือ”

“มี อานันท ภิกษุ ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ไม่ติเตียนผู้อื่นเพราะอติศีล
เป็นผู้ใส่ใจตนเอง ไม่ใส่ใจผู้อื่น แม้เป็นผู้ไม่มีชื่อเสียงก็ไม่สะดุ้งเพราะความไม่มี
ชื่อเสียงนั้น เป็นผู้ได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่งซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ตาม
ความปรารถนา ได้โดยไมยาก ได้โดยไม่ลำบาก และทำให้แจ่มแจ้งโตวิมุตติ ปัญญา-
วิมุตติ อันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน
แม้ด้วยเหตุเท่านี้ ภิกษุผู้อยู่ในสงฆ์ก็พึงอยู่ผาสกได้”

อานันท เรากล่าวว่า `ภาสวิหารธรรมอื่นที่ดีกว่า ประณีตกว่าภาสวิหารธรรมนี้
ย่อมไม่มี”

อานันทสูตรที่ ๖ จบ

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยป็นณาสก]

๑. ผาสวิหารวรรค ๘. อเสขสูตร

๗. สีสสูตร

ว่าด้วยศีลที่เป็นองค์ประกอบของภิกษุ

[๑๐๗] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นผู้
ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำ
อัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล
๒. เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสมาธิ
๓. เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา
๔. เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติ
๕. เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสสนะ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ควร
แก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี
เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ศีลสูตรที่ ๗ จบ

๘. อเสขสูตร

ว่าด้วยธรรมของพระอเสขะ

[๑๐๘] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นผู้
ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ประกอบด้วยอริยศีลชั้นธัมมอันเป็นของพระอเสขะ
๒. เป็นผู้ประกอบด้วยสมาธิชั้นธัมมอันเป็นของพระอเสขะ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๑. ผาสวิหารวรรค ๙. จาตุททิสสูตร

๓. เป็นผู้ประกอบด้วยปัญญาชั้นอันเป็นของพระอเสขะ
๔. เป็นผู้ประกอบด้วยวิมุตติชั้นอันเป็นของพระอเสขะ
๕. เป็นผู้ประกอบด้วยวิมุตติญาณทัสสนชั้นอันเป็นของพระอเสขะ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ควรแก่ของที่เขานามถวาย ฯลฯ เป็นนानาญอันยอดเยี่ยมของโลก

อเสขสูตรที่ ๘ จบ

๙. จาตุททิสสูตร

ว่าด้วยธรรมของภิกษุผู้เที่ยวไปในทิศทั้งสี่^๑

[๑๐๙] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เป็นผู้เที่ยวไปในทิศทั้งสี่

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มึศีล สำรวมด้วยการสังวรในปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วยอาจารย์และโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย
๒. เป็นพหูสูตร ทรงสุตะ สังสมสุตะ เป็นผู้ได้ฟังมากซึ่งธรรมทั้งหลาย ที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง มีความงามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ ครบถ้วน แล้วทรงจำไว้ได้ คล่องปาก ชื่นใจ แทงตลอดดีด้วยทิฏฐิ
๓. เป็นผู้สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัย-เภสัชชบริวารตามแต่จะได้

เชิงอรรถ :

^๑ ผู้เที่ยวไปในทิศทั้งสี่ ในที่นี้หมายถึงพระชีณาสพ (อภ.ปญจก.อ. ๓/๑๐๙-๑๑๐/๔๗)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๑. ผาสวิหารวรรค ๑๐. อรัญญสูตร

๔. เป็นผู้ได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่งซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน

ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ได้โดยไม่ลำบาก

๕. ทำให้แจ่มเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป

ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นผู้เที่ยวไปใน
ทิศทั้งสี่

จาดุททิสสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. อรัญญสูตร

ว่าด้วยคุณสมบัติของภิกษุผู้ควรอยู่ในป่า

[๑๑๐] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เป็นผู้ควรอาศัย
เสนาสนะอันเจียมสงัด คือ ป่าโปร่ง และป่าทึบ^๑

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มึศีล สำรวมด้วยการสังวรในพระปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วย
อาจารย์และโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมาทานศึกษา
อยู่ในสิกขาบททั้งหลาย
๒. เป็นพหูสูต ฯลฯ แทงตลอดดีด้วยทิวฐิติ
๓. เป็นผู้ปรารถนาความเพียร มีความเข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคง
ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย

เชิงอรรถ :

^๑ ผู้ควรอาศัยเสนาสนะอันเจียมสงัดคือป่าโปร่งและป่าทึบ ในที่นี้หมายถึงพระชินาสพ (อง.ปญจก.อ.
๓/๑๐๙-๑๑๐/๔๗)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปีณณาสก]

๑. ผาสวิหารวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๔. เป็นผู้ได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่ง ซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน

ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก

๕. ทำให้แจ่มเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะ

สิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นผู้ควรอาศัย

เสนาสนะอันเจียมสงัด คือ ป่าโปร่ง และป่าทึบ

อรัญญสูตรที่ ๑๐ จบ

ผาสวิหารวรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สारัชชสูตร

๒. อสสังกิตสูตร

๓. มหาโจรสสูตร

๔. สมณสุขุมาลสูตร

๕. ผาสวิหารสูตร

๖. อานันทสูตร

๗. สีลสูตร

๘. อเสขสูตร

๙. จาคททิสสูตร

๑๐. อรัญญสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๒. อังถกวินทวรรค ๑. กุลุปกสูตร

๒. อังถกวินทวรรค

หมวดว่าด้วยหมู่บ้านอังถกวินท

๑. กุลุปกสูตร

ว่าด้วยธรรมของภิกษุผู้เข้าไปสู่ตระกูล

[๑๑๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เข้าไปสู่ตระกูลประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องในตระกูลทั้งหลาย

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ทำความคุ้นเคยกับผู้ไม่คุ้นเคย
๒. สั่งการทั้งที่ตนไม่ได้เป็นใหญ่
๓. คบหาตระกูลที่แตกแยกกัน
๔. พุดกระซิบที่หู
๕. ขอมากเกินไป

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เข้าไปสู่ตระกูลประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องในตระกูลทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เข้าไปสู่ตระกูลประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องในตระกูลทั้งหลาย

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ไม่ทำความคุ้นเคยกับผู้ไม่คุ้นเคย
๒. ไม่สั่งการทั้งที่ตนไม่ได้เป็นใหญ่
๓. ไม่คบหาตระกูลที่แตกแยกกัน
๔. ไม่พุดกระซิบที่หู
๕. ไม่ขอมากเกินไป

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เข้าไปสู่ตระกูลประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องในตระกูลทั้งหลาย

กุลุปกสูตรที่ ๑ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยป็นณาสก]

๒. อังคกรินทวรรค ๒. ปัจจาสมณสูตร

๒. ปัจจาสมณสูตร

ว่าด้วยธรรมของภิกษุผู้เป็นปัจจาสมณะ^๑

[๑๑๒] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ไม่ควรพาไป
เป็นปัจจาสมณะ

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เดินห่างนั้ก หรือไ้กลั้ยนั้ก
๒. ไม่รับบาตรหรือของในบาตร^๒
๓. เมื่อพระอุปัชฌาย์พูดไ้กลั้เอาบัตั้ก็ไ้ไม่ห้าม^๓
๔. เมื่อพระอุปัชฌาย์กำลังพูดอยู่ก็พูดแทรกขึ้น
๕. มีปัญญาทราม โง่เขลา เป็นคนเซอะ^๔

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ไม่ควรพาไปเป็น
ปัจจาสมณะ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ จึงควรพาไปเป็น
ปัจจาสมณะ

เชิงอรรถ :

^๑ **ปัจจาสมณะ** หมายถึงพระผู้ติดตาม เช่น พระอานนท์เป็นปัจจาสมณะของพระพุทธเจ้า ดู วิ.มหา. (แปล)
๒/๒๒๖/๓๙๓

^๒ หมายถึงเมื่ออุปัชฌาย์บิณฑบาตกลับมา ก็ไม่ไห้บาตรเปล้าของตนแล้วรับบาตรของท่าน หรือไม่รับสิ่งของ
ที่ท่านไห้จากบาตรนั้น (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๑๒/๔๘)

^๓ หมายถึงไม่รู้ว้า คำพูดนี้ทำให้ต้องเอาบัตั้ หรือแม้รู้ก็ไ้ไม่ห้ามว้า ไม่ควรพูดอย่างนี้ (อง.ปญจก.อ. ๓/
๑๑๒/๔๘)

^๔ **เป็นคณเซอะ** แปลจากบาลีว้า ‘เอฬุมุโค’ อรรถกถาอธิบายว้า ‘ปคขริตเซฬุมุโค’ แปลว้าเป็นไ้ไม่มีน้ำลายไหล
(อง.ปญจก.อ. ๓/๑๑๒/๔๘) แต่ในฐั้กาทถิธานั้ปปทึ้ปิกา อธิบายว้า หมายถึงผู้ไม่ฉลาดพูดและไม่ฉลาดฟัง
(วัตตุ สั้ตถุจ อกุสโล, วจเน สวเน จ อกุสโล) และแยกอธิบายอีกว้า เอฬุ หมายถึง พลั้โร (คณหุนวค)
มุโค หมายถึง อวจโน (พูดไม่ไ้ต) หรือหมายถึงคณโธอวัต (ส.เอฬุ เอฬุมุโค) (อถิธา.ฐั้กา คาทา ๗๓๔)
พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ฉบั้บ “PALI TEXT SOCIETY” ไ้ความหมายว้า idiot (โง่, บ้า,
จิตทราม) หรือ lack-wit (ขาดสติ) (The Book of the Gradual Sayings, VOL.III, PP. 106,132)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปัณณาสก]

๒. อังคกวินทวรรค ๓. สัมมาสมาธิสูตร

ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. เดินไม่ห่างนัก ไม่ไถลนัก
๒. รับบาตรหรือของในบาตร
๓. เมื่อพระอุปัชฌาย์พูดใกล้แอบดื่อก็ดื่อกห้ามเสีย
๔. เมื่อพระอุปัชฌาย์กำลังพูดอยู่ก็ไม่พูดแทรกขึ้น
๕. มีปัญญา ไม่โง่เขลา ไม่เป็นคนเซอะ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล จึงควรพาไปเป็น
ปัจฉาสมณะ

ปัจฉาสมณสูตรที่ ๒ จบ

๓. สัมมาสมาธิสูตร

ว่าด้วยสัมมาสมาธิ

[๑๑๓] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เป็นผู้ไม่อาจ
บรรลूसัมมาสมาธิอยู่ได้

ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ไม่อดทนต่อรูป
๒. เป็นผู้ไม่อดทนต่อเสียง
๓. เป็นผู้ไม่อดทนต่อกลิ่น
๔. เป็นผู้ไม่อดทนต่อรส
๕. เป็นผู้ไม่อดทนต่อโผฏฐัพพะ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้ เป็นผู้ไม่อาจบรรล
สัมมาสมาธิอยู่ได้

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๒. อังคกวินทวรรค ๔. อังคกวินทสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เป็นผู้อาจบรรลุสัมมาสมาธิอยู่ได้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้อดทนต่อรูป
๒. เป็นผู้อดทนต่อเสียง
๓. เป็นผู้อดทนต่อกลิ่น
๔. เป็นผู้อดทนต่อรส
๕. เป็นผู้อดทนต่อโผฏฐัพพะ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นผู้อาจบรรลุสัมมาสมาธิอยู่ได้

สัมมาสมาธิสูตรที่ ๓ จบ

๔. อังคกวินทสูตร

ว่าด้วยหมู่บ้านอังคกวินทะ

[๑๑๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่หมู่บ้านอังคกวินทะ แคว้นมคธ ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิเษกแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

อานนท์ เธอทั้งหลายพึงยังพวกภิกษุใหม่ บวชได้ไม่นาน เพิ่งมาสู่ธรรมวินัยให้สมาทาน ให้ตั้งมั่น ให้ดำรงอยู่ในธรรม ๕ ประการ

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เธอทั้งหลายพึงยังภิกษุเหล่านั้นให้สมาทาน ให้ตั้งมั่น ให้ดำรงอยู่ในปาติโมกขสังวรศีลว่า 'ผู้มีอายุทั้งหลาย มาเถิด ขอท่านทั้งหลายจงเป็นผู้มีศีล สำรวมด้วยการสังวรในพระปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วยอาจารย์และโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย'

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๒. อังคกวินทวรรค ๔. อังคกวินทสูตร

๒. เธอทั้งหลายพึงยังภิกษุเหล่านั้นให้สมาทาน ให้ตั้งมั่น ให้ดำรงอยู่ในอินทรีย์สังวรศีลว่า 'ผู้มีอายุทั้งหลาย มาเถิด ขอท่านทั้งหลายจงเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย มีสติเป็นเครื่องรักษา^๑ มีสติปัญญาเป็นเครื่องรักษาตน^๒ มีใจรักษาดีแล้ว ประกอบด้วยจิตที่มีสติเป็นเครื่องรักษาอยู่'

๓. เธอทั้งหลายพึงยังภิกษุเหล่านั้นให้สมาทาน ให้ตั้งมั่น ให้ดำรงอยู่ในการพูดมีที่จบว่า 'ผู้มีอายุทั้งหลาย มาเถิด ขอท่านทั้งหลายจงเป็นผู้พูดน้อย พูดให้มีที่จบ'

๔. เธอทั้งหลายพึงยังภิกษุเหล่านั้นให้สมาทาน ให้ตั้งมั่น ให้ดำรงอยู่ในความสงบกายว่า 'ผู้มีอายุทั้งหลาย มาเถิด ขอท่านทั้งหลายจงอยู่ป่าเป็นวัตร จงอาศัยเสนาสนะอันเจียมสงบ คือป่าโปร่งและป่าทึบ'

๕. เธอทั้งหลายพึงยังภิกษุเหล่านั้นให้สมาทาน ให้ตั้งมั่น ให้ดำรงอยู่ในสัมมาทิสสนะ(ความเห็นชอบ)ว่า 'ผู้มีอายุทั้งหลาย มาเถิด ขอท่านทั้งหลายจงเป็นผู้มีสัมมาทิฐิ^๓ ประกอบด้วยสัมมาทิสสนะ'

อาณนที เธอทั้งหลายพึงยังพวกภิกษุใหม่ บวชได้ไม่นาน เพิ่งมาสูธรรมวินัยนี้ให้สมาทาน ให้ตั้งมั่น ให้ดำรงอยู่ในธรรม ๕ ประการนี้แล

อังคกวินทสูตรที่ ๔ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ สติเป็นเครื่องรักษา หมายถึงสติเป็นเครื่องรักษาทวาร (อภ.ปญจก.อ. ๓/๑๑๔/๔๘)

^๒ สติปัญญาเป็นเครื่องรักษาตน ในที่นี้หมายถึงสติที่ประกอบด้วยญาณเป็นเครื่องคุ้มครองทวาร (อภ.ปญจก.อ. ๓/๑๑๔/๔๘)

^๓ สัมมาทิฐิ ในที่นี้หมายถึงมีสัมมาทิฐิ ๕ ประการ คือ (๑) กัมมัสสกตสัมมาทิฐิ (เห็นชอบว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตน) (๒) ฌานสัมมาทิฐิ (เห็นชอบในชั้นฌาน) (๓) วิปัสสนาสัมมาทิฐิ (เห็นชอบในชั้นวิปัสสนา) (๔) มัคคสัมมาทิฐิ (เห็นชอบในชั้นอริยมรรค) (๕) ผลสัมมาทิฐิ (เห็นชอบในชั้นอริยผล) (อภ.ปญจก.อ. ๓/๑๑๔/๔๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๒. อังถกวินทวรรค ๕. มัจฉริณีสุต

๕. มัจฉริณีสุต

ว่าด้วยภิกษุณีผู้ตระหนี่

[๑๑๕] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตระหนี่ที่อยู่
๒. ตระหนี่ตระกูล
๓. ตระหนี่ลาภ
๔. ตระหนี่วรรณะ
๕. ตระหนี่ธรรม

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ไม่ตระหนี่ที่อยู่
๒. ไม่ตระหนี่ตระกูล
๓. ไม่ตระหนี่ลาภ
๔. ไม่ตระหนี่วรรณะ
๕. ไม่ตระหนี่ธรรม

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

มัจฉริณีสุตที่ ๕ จบ

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๒. อังคกรินทวรรค ๖. วัณณนาสูตร

๖. วัณณนาสูตร

ว่าด้วยภิกษุณีผู้สรรเสริญ

[๑๑๖] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรง
อยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ไม่พิจารณา ไม่ไตร่ตรอง สรรเสริญคนที่ควรติเตียน
๒. ไม่พิจารณา ไม่ไตร่ตรอง ติเตียนคนที่ควรสรรเสริญ
๓. ไม่พิจารณา ไม่ไตร่ตรอง แสดงความเลื่อมใสในฐานะไม่เป็นที่ตั้งแห่ง
ความเลื่อมใส
๔. ไม่พิจารณา ไม่ไตร่ตรอง แสดงความไม่เลื่อมใสในฐานะเป็นที่ตั้งแห่ง
ความเลื่อมใส
๕. ทำศรัทธาไทยให้ตกไป^๑

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่
ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์
เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว ติเตียนคนที่ควรติเตียน
๒. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว สรรเสริญคนที่ควรสรรเสริญ
๓. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว แสดงความไม่เลื่อมใสในฐานะไม่เป็นที่ตั้ง
แห่งความเลื่อมใส

เชิงอรรถ :

^๑ ทำศรัทธาไทยให้ตกไป หมายถึงการที่ภิกษุณีไม่ถือเอาส่วนเล็ดจากบิณฑบาตที่คนเหล่านี้ถวายด้วยศรัทธา
เสียก่อนแล้วจึงให้แก่คนอื่นในภายหลัง (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๑๖-๑๑๗/๔๙)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปีณนาสก]

๒. อังคกวินทวรรค ๗. อีสสุกีนีสสูตร

๔. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว แสดงความเลื่อมใสในฐานะเป็นที่ตั้งแห่ง
ความเลื่อมใส

๕. ไม่ทำศรัทธาไทยให้ตกไป

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ใน
สวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

วัณณนาสูตรที่ ๖ จบ

๗. อีสสุกีนีสสูตร

ว่าด้วยภิกษุณีผู้มีความริษยา

[๑๑๗] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรง
อยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ไม่พิจารณา ไม่ไตร่ตรอง สรรเสริญคนที่ควรติเตียน
๒. ไม่พิจารณา ไม่ไตร่ตรอง ติเตียนคนที่ควรสรรเสริญ
๓. มีความริษยา
๔. มีความตระหนี่
๕. ทำศรัทธาไทยให้ตกไป

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่
ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์
เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๒. อัมภกวินทวรรค ๘. มิจฉาทิฏฐีกสูตร

ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว ตีเตียนคนที่ควรตีเตียน
๒. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว สรรเสริญคนที่ควรสรรเสริญ
๓. ไม่มีความริษยา
๔. ไม่มีความตระหนี่
๕. ไม่ทำศรัทธาไทยให้ตกไป

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

อิสสุกนีสูตรที่ ๗ จบ

๘. มิจฉาทิฏฐีกสูตร

ว่าด้วยภิกษุณีผู้มีความเห็นผิด

[๑๑๘] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ไม่พิจารณา ไม่ไตร่ตรอง สรรเสริญคนที่ควรตีเตียน
๒. ไม่พิจารณา ไม่ไตร่ตรอง ตีเตียนคนที่ควรสรรเสริญ
๓. มีความเห็นผิด
๔. มีความด่าริษียด
๕. ทำศรัทธาไทยให้ตกไป

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปัณณาสก]

๒. อังคกรินทวรรค ๙. มิจฉาวาจาสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์
เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว ตีเตียนคนที่ควรตีเตียน
๒. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว สรรเสริญคนที่ควรสรรเสริญ
๓. มีความเห็นชอบ
๔. มีความดำริชอบ
๕. ไม่ทำศรัทธาไทยให้ตกไป

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ใน
ในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

มิจฉาทิฏฐีกสูตรที่ ๘ จบ

๙. มิจฉาวาจาสูตร

ว่าด้วยภิกษุณีผู้มีการเจรจาผิด

[๑๑๙] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่ใน
ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ไม่พิจารณา ไม่ไตร่ตรอง สรรเสริญคนที่ควรตีเตียน
๒. ไม่พิจารณา ไม่ไตร่ตรอง ตีเตียนคนที่ควรสรรเสริญ
๓. มีการเจรจาผิด
๔. มีการกระทำผิด
๕. ทำศรัทธาไทยให้ตกไป

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ใน
ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปัณณาสก]

๒. อังคกวินทวรรค ๑๐. มิจฉาวายามสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์
เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว ตีเตียนคนที่ควรตีเตียน
๒. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว สรรเสริญคนที่ควรสรรเสริญ
๓. มีการเจรจาชอบ
๔. มีการกระทำชอบ
๕. ไม่ทำศรัทธาไทยให้ตกไป

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่
ในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

มิจฉาวายามสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. มิจฉาวายามสูตร

ว่าด้วยภิกษุณีผู้มีความพยายามผิด

[๑๒๐] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรง
อยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ไม่พิจารณา ไม่ไตร่ตรอง สรรเสริญคนที่ควรตีเตียน
๒. ไม่พิจารณา ไม่ไตร่ตรอง ตีเตียนคนที่ควรสรรเสริญ
๓. มีความพยายามผิด
๔. มีความระลึกผิด
๕. ทำศรัทธาไทยให้ตกไป

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่
ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๒. อังถกวินทวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์
เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว ตีเตียนคนที่ควรตีเตียน
๒. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว สรรเสริญคนที่ควรสรรเสริญ
๓. มีความพยายามชอบ
๔. มีความระลึกชอบ
๕. ไม่ทำศรัทธาไทยให้ตกไป

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ใน
ในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

มัจฉาวายามสูตรที่ ๑๐ จบ

อังถกวินทวรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. กุลุปกสูตร	๒. ปัจจาสมณสูตร
๓. สัมมาสมาธิสูตร	๔. อังถกวินทสูตร
๕. มัจฉรีนีสสูตร	๖. วัณณนาสูตร
๗. อีสสุกีนีสสูตร	๘. มัจฉาทิฏฐิกสูตร
๙. มัจฉาวาจาสูตร	๑๐. มัจฉาวายามสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๑. คิลานวรรค ๑. คิลานสูตร

๑. คิลานวรรค

หมวดว่าด้วยธรรมสำหรับภิกษุไซ

๑. คิลานสูตร

ว่าด้วยธรรมสำหรับภิกษุไซ

[๑๒๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ภูฏาคารศาลา^๑ ป่ามหาวัน เขตกรุงเวสาลี^๒ ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่หลีกเร้นในเวลาเย็น เสด็จเข้าไปที่ศาลาบำรุงภิกษุไซ ได้ทรงเห็นภิกษุรูปหนึ่งผู้ทพพลภาพ เป็นไซ แล้วประทับนั่งบนพุทธอาสน์ที่ปูลาดไว้ ได้รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการ ย่อมไม่ละภิกษุบางรูปผู้ทพพลภาพ เป็นไซ เธอพึงหวังได้ผลนี้คือ “ไม่นานนักจักทำให้แจ่มเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะเพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน”

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. พิจารณาเห็นความไม่งามในกายอยู่
๒. กำหนดหมายความปฏิกุศลในอาหาร
๓. กำหนดหมายความไม่นาเพลิดเพลินในโลกทั้งปวง

เชิงอรรถ :

^๑ ภูฏาคารศาลา (ศาลาเรือนยอด) หมายถึงพระคันธกุฎีของพระผู้มีพระภาคที่พรั่งพร้อมด้วยศิลปะ ถูกสร้างหลังคาทรงกลมงามสง่าคล้ายหงส์ มีเรือนยอดกล่าวคือเรือนที่มีหลังคาทรงสูงอยู่ภายในอีกชั้นหนึ่ง (วิ.อ. ๑/๑๖๒/๔๓๐, อภ.ตติ.อ. ๒/๓๕/๑๓๑)

^๒ ที่ชื่อว่า เวสาลี เพราะเป็นเมืองที่กว้างใหญ่ไพศาล มีการสร้างกำแพงรอบเมืองถึง ๓ ชั้น เมืองนี้เจริญรุ่งเรืองมากในสมัยที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบรรลุนิพพาน (วิ.อ. ๑/๑๖๒/๔๓๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๑. คิลานวรรค ๒. สติสัปภูลิตสูตร

๔. พิจารณาเห็นความไม่เที่ยงในสังขารทั้งปวง

๕. เข้าไปตั้งมรณสัญญา(กำหนดหมายความตาย)ไว้ในภายใน

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมไม่ละภิกษุบางรูปผู้ทุพพลภาพ เป็นไข้
เธอพึงหวังได้ผลนี้คือ “ไม่นานนักจักทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันไม่มี
อาสวะเพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน”

คิลานสูตรที่ ๑ จบ

๒. สติสัปภูลิตสูตร

ว่าด้วยผู้มีสติตั้งไว้ดี

[๑๒๒] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุหรือภิกษุณีรูปใดรูปหนึ่ง เจริญ ทำให้มากซึ่ง
ธรรม ๕ ประการ เธอพึงหวังได้ผลอย่าง ๑ ใน ๒ อย่าง คือ อรหัตตผลในปัจจุบัน
หรือเมื่อยังมีอุปาทานเหลืออยู่ ก็จักเป็นอนาคามี

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เข้าไปตั้งสติไว้ในภายใน

๒. พิจารณาเห็นกายว่าเป็นของไม่งาม ด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณา
เห็นทั้งความเกิดและความดับแห่งธรรมทั้งหลาย

๓. กำหนดหมายความปฏิกุลในอาหาร

๔. กำหนดหมายความไม่น่าเพลิดเพลินในโลกทั้งปวง

๕. พิจารณาเห็นความไม่เที่ยงในสังขารทั้งปวง

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุหรือภิกษุณีรูปใดรูปหนึ่ง เจริญ ทำให้มากซึ่งธรรม ๕
ประการนี้ เธอพึงหวังได้ผลอย่าง ๑ ใน ๒ อย่าง คือ อรหัตตผลในปัจจุบัน หรือ
เมื่อยังมีอุปาทานเหลืออยู่ ก็จักเป็นอนาคามี

สติสัปภูลิตสูตรที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสภ]

๑. คิลานวรรค ๓. ปฐมอุปัฏฐากสูตร

๓. ปฐมอุปัฏฐากสูตร

ว่าด้วยภิกษุไข้ที่พยาบาลได้ยากและง่าย สูตรที่ ๑

[๑๒๓] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไข้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เป็นผู้พยาบาลได้ยาก

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ไม่ทำสิ่งที่เป็นสัปปายะ
๒. ไม่รู้จักประมาณในสิ่งที่เป็นสัปปายะ
๓. ไม่ฉันทา
๔. ไม่บอกอาการที่มีอยู่ตามความเป็นจริงแก่ผู้พยาบาลที่ปรารถนาประโยชน์ เช่น ไม่บอกอาการที่กำลังว่า 'กำลัง' ไม่บอกอาการที่ทุเลาว่า 'ทุเลา' ไม่บอกอาการที่ยังทรงอยู่ว่า 'ทรงอยู่'
๕. ไม่อดกลั้นต่อเวทนาทั้งหลายอันมีในร่างกายที่เกิดขึ้นแล้วเป็นทุกข์ กล้าแข็ง เจ็บปวด เผ็ดร้อน ไม่น่ายินดี ไม่น่าพอใจ พรากชีวิต

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไข้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นผู้พยาบาลได้ยาก

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไข้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เป็นผู้พยาบาลได้ง่าย

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ทำสิ่งที่เป็นสัปปายะ
๒. รู้จักประมาณในสิ่งที่เป็นสัปปายะ
๓. ฉันทา
๔. บอกอาการที่มีอยู่ตามความเป็นจริงแก่ผู้พยาบาลที่ปรารถนาประโยชน์ เช่น บอกอาการที่กำลังว่า 'กำลัง' บอกอาการที่ทุเลาว่า 'ทุเลา' บอกอาการที่ยังทรงอยู่ว่า 'ทรงอยู่'
๕. เป็นผู้อดกลั้นต่อเวทนาทั้งหลายอันมีในร่างกายที่เกิดขึ้นแล้วเป็นทุกข์ กล้าแข็ง เจ็บปวด เผ็ดร้อน ไม่น่ายินดี ไม่น่าพอใจ พรากชีวิต

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไข้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นผู้พยาบาล

ได้ง่าย

ปฐมอุปัฏฐากสูตรที่ ๓ จบ

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๑. คิลานวรรค ๔. ทุตติยอุปัฏฐากสูตร

๔. ทุตติยอุปัฏฐากสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้ควรและไม่ควรพยายามลาภิกษุไซ้ สูตรที่ ๒

[๑๒๔] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พยายามลาภิกษุไซ้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ
ไม่ควรพยายามลาภิกษุไซ้

ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ไม่สามารถ^๑จัดยา
๒. ไม่ทราบสิ่งที่เป็นสัปปายะและสิ่งที่ไม่เป็นสัปปายะ นำสิ่งที่ไม่เป็น
สัปปายะเข้ามา นำสิ่งที่เป็นสัปปายะออกไป
๓. เห็นแก่อามิส^๒พยายาม ไม่มีจิตเมตตาพยายาม
๔. รังเกียจที่จะนำอุจจาระ ปัสสาวะ อาเจียน หรือน้ำลายออกไปทิ้ง
๕. ไม่สามารถชี้แจงให้ภิกษุไซ้เห็นชัด ขวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เฝ้าใจ
ให้อาจหาญแกลัวกล้า ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมีกถา
ตามกาลอันควร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พยายามลาภิกษุไซ้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล
ไม่ควรพยายามลาภิกษุไซ้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พยายามลาภิกษุไซ้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ควร
พยายามลาภิกษุไซ้

ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สามารถจัดยา
๒. ทราบสิ่งที่เป็นสัปปายะ และสิ่งที่ไม่เป็นสัปปายะ นำสิ่งที่ไม่เป็น
สัปปายะออกไป นำสิ่งที่เป็นสัปปายะเข้ามา

เชิงอรรถ :

^๑ ไม่สามารถ ในที่นี้หมายถึงไม่มีกำลังกายที่จะปรุงยา และไม่มีความรู้ที่จะจัดยา (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๒๔/๔๙)

^๒ เห็นแก่อามิส หมายถึงหวังลาภสักการะมีจีวรเป็นต้น (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๒๔/๔๙)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๑. คิลานวรรค ๕. ปฐมอนาถสสาสูตร

๓. มีจิตเมตตาทพยาบาล ไม่เห็นแก่อาภิสพยาบาล

๔. ไม่รังเกียจที่จะนำอุจจาระ ปัสสาวะ อาเจียน หรือน้ำลายออกไปทิ้ง

๕. สามารถชี้แจงให้ภิกษุเข้าใจเห็นชัด ขวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจ

ให้อาจหาญแกลัวกล้า ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมีกถา

ตามกาลอันควร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พยาบาลภิกษุไข้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล

ควรพยาบาลภิกษุไข้

หุติยอุปัฏฐากสูตรที่ ๔ จบ

๕. ปฐมอนาถสสาสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้อายุสั้นและอายุยืน สูตรที่ ๑

[๑๒๕] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ เป็นเหตุให้อายุสั้น

ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ไม่ทำสิ่งที่ เป็นสัปปายะ

๒. ไม่รู้จักประมาณในสิ่งที่ เป็นสัปปายะ

๓. บริโภคสิ่งที่ ย่อยยาก

๔. เที้ยวในเวลาไม่สมควร

๕. ไม่ประพฤติพรหมจรรย์

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นเหตุให้อายุสั้น

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ เป็นเหตุให้อายุยืน

ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ทำสิ่งที่ เป็นสัปปายะ

๒. รู้จักประมาณในสิ่งที่ เป็นสัปปายะ

๓. บริโภคสิ่งที่ ย่อยง่าย

๔. เที้ยวในเวลาที่เหมาะสม

๕. ประพฤติพรหมจรรย์

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นเหตุให้อายุยืน

ปฐมอนาถสสาสูตรที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปัณณาสก]

๑. คิลานวรรค ๖. ทุตติยอนายสสาสูตร

๖. ทุตติยอนายสสาสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้อายุสั้นและอายุยืน สูตรที่ ๒

[๑๒๖] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ เป็นเหตุให้อายุสั้น

ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ไม่ทำสิ่งที่ เป็นสัปปายะ
๒. ไม่รู้จักประมาณในสิ่งที่ เป็นสัปปายะ
๓. บริโภคสิ่งที่ ย่อยยาก
๔. ทศีล
๕. มีปาปมิตร(มิตรชั่ว)

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นเหตุให้อายุสั้น

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ เป็นเหตุให้อายุยืน

ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ทำสิ่งที่ เป็นสัปปายะ
๒. รู้จักประมาณในสิ่งที่ เป็นสัปปายะ
๓. บริโภคสิ่งที่ ย่อยง่าย
๔. มีศีล
๕. มีกัลยาณมิตร(มิตรดี)

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นเหตุให้อายุยืน

ทุตติยอนายสสาสูตรที่ ๖ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๑. คิลานวรรค ๗. วปกาสูตร

๗. วปกาสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้ควรหลีกเลี่ยงจากหมู่

[๑๒๗] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ไม่ควรหลีกเลี่ยงจากหมู่อยู่ผู้เดียว

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ไม่สันโดษด้วยจีวรตามแต่จะได้
๒. ไม่สันโดษด้วยบิณฑบาตตามแต่จะได้
๓. ไม่สันโดษด้วยเสนาสนะตามแต่จะได้
๔. ไม่สันโดษด้วยคิลานปัจจัยเภสัชบริขารตามแต่จะได้
๕. มากด้วยความด่าในกาม

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ไม่ควรหลีกเลี่ยงจากหมู่อยู่ผู้เดียว

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ควรหลีกเลี่ยงจากหมู่อยู่ผู้เดียว

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. สันโดษด้วยจีวรตามแต่จะได้
๒. สันโดษด้วยบิณฑบาตตามแต่จะได้
๓. สันโดษด้วยเสนาสนะตามแต่จะได้
๔. สันโดษด้วยคิลานปัจจัยเภสัชบริขารตามแต่จะได้
๕. มากด้วยความด่าในการออกจากกาม

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ควรหลีกเลี่ยงจากหมู่อยู่ผู้เดียว

วปกาสูตรที่ ๗ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิฎกนินบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๑. คิลานวรรค ๘. สมณสุขสูตร

๘. สมณสุขสูตร

ว่าด้วยสุขของสมณะ

[๑๒๘] ภิกษุทั้งหลาย ทุกข์ของสมณะ ๕ ประการ

ทุกข์ของสมณะ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ไม่สิ้นโทษด้วยจิวรตามแต่จะได้
๒. ไม่สิ้นโทษด้วยบิณฑบาตตามแต่จะได้
๓. ไม่สิ้นโทษด้วยเสนาสนะตามแต่จะได้
๔. ไม่สิ้นโทษด้วยคิลานปัจฉัยเภสัชชบริหารตามแต่จะได้
๕. ไม่ยินดีประพฤติพรหมจรรย์

ภิกษุทั้งหลาย ทุกข์ของสมณะ ๕ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย สุขของสมณะ ๕ ประการ

สุขของสมณะ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. สิ้นโทษด้วยจิวรตามแต่จะได้
๒. สิ้นโทษด้วยบิณฑบาตตามแต่จะได้
๓. สิ้นโทษด้วยเสนาสนะตามแต่จะได้
๔. สิ้นโทษด้วยคิลานปัจฉัยเภสัชชบริหารตามแต่จะได้
๕. ยินดีประพฤติพรหมจรรย์

ภิกษุทั้งหลาย สุขของสมณะ ๕ ประการนี้แล

สมณสุขสูตรที่ ๘ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๑. คิลานวรรค ๑๐. พยสนสูตร

๙. ปริกุปปสูตร

ว่าด้วยบุคคลที่ต้องเดือดร้อน

[๑๒๙] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๕ จำพวกนี้เป็นผู้ไปอบาย เป็นผู้ไปนรก เป็นผู้เดือดร้อน เป็นผู้แก้ไขไม่ได้

บุคคล ๕ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลผู้ขำมารดา
๒. บุคคลผู้ขำบิดา
๓. บุคคลผู้ขำพระอรหันต์
๔. บุคคลผู้มีจิตคิดประทุษร้ายทำพระโลหิตของตถาคตให้ห่อขึ้น
๕. บุคคลผู้ทำลายสงฆ์ให้แตกกัน

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๕ จำพวกนี้แล เป็นผู้ไปอบาย เป็นผู้ไปนรก เป็นผู้เดือดร้อน เป็นผู้แก้ไขไม่ได้

ปริกุปปสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. พยสนสูตร

ว่าด้วยความวิบัติ

[๑๓๐] ภิกษุทั้งหลาย วิบัติ ๕ ประการนี้

วิบัติ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. วิบัติแห่งญาติ
๒. วิบัติแห่งภคชะ
๓. วิบัติเพราะโรค
๔. วิบัติแห่งศีล
๕. วิบัติแห่งทัญญู

ภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายหลังจากตายแล้ว จะไม่ไปเกิดในอบาย ทุกคติ
วินิบาต นรก เพราะความวิบัติแห่งญาติเป็นเหตุ เพราะความวิบัติแห่งภคชะเป็นเหตุ

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๑. คิลานวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

เพราะความวิบัติเพราะโรคเป็นเหตุ แต่สัตว์ทั้งหลายหลังจากตายแล้ว จะไปเกิดใน
อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เพราะความวิบัติแห่งศีลเป็นเหตุ หรือเพราะความวิบัติ
แห่งทิวฐิเป็นเหตุ

ภิกษุทั้งหลาย วิบัติ ๕ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย สมบัติ ๕ ประการนี้

สมบัติ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สมบัติคือญาติ

๒. สมบัติคือโภคะ

๓. สมบัติคือความไม่มีโรค

๔. สมบัติคือศีล

๕. สมบัติคือทิวฐิ

ภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายหลังจากตายแล้ว จะไม่ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์
เพราะสมบัติคือญาติเป็นเหตุ เพราะสมบัติคือโภคะเป็นเหตุ เพราะสมบัติคือความไม่
มีโรคเป็นเหตุ แต่สัตว์ทั้งหลายหลังจากตายแล้ว จะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ เพราะ
สมบัติคือศีลเป็นเหตุ หรือเพราะสมบัติคือทิวฐิเป็นเหตุ

ภิกษุทั้งหลาย สมบัติ ๕ ประการนี้แล

พยสนสูตรที่ ๑๐ จบ

คิลานวรรคที่ ๓ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. คิลานสูตร

๓. ปฐมอุปัฏฐากสูตร

๕. ปฐมอนายสสาสูตร

๗. วปกาสูตร

๙. ปริกูปสูตร

๒. สติสัปภูสิตสูตร

๔. ทุตติยอุปัฏฐากสูตร

๖. ทุตติยอนายสสาสูตร

๘. สมณสุขสูตร

๑๐. พยสนสูตร

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [ต. ตติยปิณฑนาสก]

๔. ราชวรรค ๑. ปฐมจักกานุกัตตนิสูตร

๔. ราชวรรค

หมวดว่าด้วยพระราชา

๑. ปฐมจักกานุกัตตนิสูตร

ว่าด้วยการให้จักรหมุนไป สูตรที่ ๑

[๑๓๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย พระเจ้าจักรพรรดิประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ จึงทรงให้จักรหมุนไปโดยธรรม^๑เท่านั้น จักรนั้นอันใคร ๆ ที่เป็นมนุษย์ เป็นข้าศึก และเป็นสัตว์มีชีวิตให้หมุนกลับไม่ได้

องค์ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

พระเจ้าจักรพรรดิในโลกนี้

๑. เป็นผู้รู้ประโยชน์^๒

๒. เป็นผู้รู้ธรรม^๓

๓. เป็นผู้รู้ประมาณ^๔

๔. เป็นผู้รู้กาล^๕

๕. เป็นผู้รู้บริษัท^๖

เชิงอรรถ :

^๑ ทรงให้จักรหมุนไปโดยธรรม หมายถึงอาณาจักรที่พระเจ้าจักรพรรดิทรงปกครองด้วยกุศลกรรมมถ ๑๐ ประการ อันใคร ๆ จะให้หมุนกลับเป็นอื่นไปไม่ได้ (อง.ติก.อ. ๒/๑๔/๘๘, อง.ปญจก.อ. ๓/๑๓๑/๕๐)

^๒ เป็นผู้รู้ประโยชน์ หมายถึงทรงครองราชย์ด้วยการทรงบำเพ็ญประโยชน์ (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๓๑/๕๐, อง.ปญจก.ฎีกา ๓/๑๓๑/๕๓)

^๓ เป็นผู้รู้ธรรม หมายถึงทรงรู้ขนบธรรมเนียมประเพณี (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๓๑/๕๐)

^๔ เป็นผู้รู้ประมาณ หมายถึงทรงรู้จักประมาณในการลงอาชญาตามสมควรแก่ความผิด หรือในการทำพลีกรรม (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๓๑/๕๐, อง.ปญจก.ฎีกา ๓/๑๓๑/๕๓)

^๕ เป็นผู้รู้กาล หมายถึงทรงรู้กาลที่จะเสวยความสุขในราชสมบัติ กาลเป็นที่วินิจฉัย และกาลที่เสด็จไปยังชนบท (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๓๑/๕๐)

^๖ เป็นผู้รู้บริษัท คือทรงรู้ว่า “นี่คือขัตติยบริษัท นี่คือพราหมณบริษัท นี่คือเวสสบริษัท นี่คือศุทตรบริษัท และนี่คือสมณบริษัท” (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๓๑/๕๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสภ]

๔. ราชวรรค ๑. ปฐมจักกานวัตตนสูตร

ภิกษุทั้งหลาย พระเจ้าจักรพรรดิประกอบด้วยองค์ ๕ ประการนี้แล จึงทรงให้จักรหมุนไปโดยธรรมเท่านั้น จักรนั้นอันใคร ๆ ที่เป็นมนุษย์ เป็นขาศึก และเป็นสัตว์มีชีวิตให้หมุนกลับไม่ได้

ภิกษุทั้งหลาย พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน จึงทรงให้ธรรมจักรอันยอดเยี่ยมหมุนไปโดยธรรมเท่านั้น จักรนั้นอันสมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใคร ๆ ในโลก ให้หมุนกลับไม่ได้

ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าในโลกนี้

๑. เป็นผู้รู้ประโยชน์^๑
๒. เป็นผู้รู้ธรรม^๒
๓. เป็นผู้รู้ประมาณ^๓
๔. เป็นผู้รู้กาล^๔
๕. เป็นผู้รู้บริษัท

ภิกษุทั้งหลาย พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล จึงทรงให้ธรรมจักรอันยอดเยี่ยมหมุนไปโดยธรรมเท่านั้น จักรนั้นอันสมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใคร ๆ ในโลก ให้หมุนกลับไม่ได้

ปฐมจักกานวัตตนสูตรที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

- ^๑ เป็นผู้รู้ประโยชน์ ในที่นี้หมายถึงทรงรู้ประโยชน์ ๕ ประการ คือ (๑) ประโยชน์ตน (๒) ประโยชน์ผู้อื่น (๓) ประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น (๔) ประโยชน์ในภพนี้ (๕) ประโยชน์ในภพหน้า (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๓๑/๕๑, อง.ปญจก.ฎีกา ๓/๑๓๑/๕๓)
- ^๒ เป็นผู้รู้ธรรม ในที่นี้หมายถึงทรงรู้ธรรม คือ อริยสัจ ๔ หรือธรรม ๔ ประการ คือ กามาวจรธรรม รูปาวจรธรรม อรูปาวจรธรรม และโลกุตตรธรรม (อง.ปญจ.อ. ๓/๑๓๑/๕๑, อง.ปญจ.ฎีกา ๓/๑๓๑/๕๓)
- ^๓ เป็นผู้รู้ประมาณ ในที่นี้หมายถึงทรงรู้ประมาณในการรับปัจจัย ๔ การบริโภคปัจจัย ๔ การแสวงหาปัจจัย ๔ และการสละปัจจัย ๔ (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๓๑/๕๑, อง.ปญจก.ฎีกา ๓/๑๓๑/๕๓)
- ^๔ รู้กาล หมายถึงทรงรู้ว่า "นี้เป็นเวลาหลักเรือน นี้เป็นเวลาเข้าสมาบัติ นี้เป็นเวลาแสดงธรรม และนี้เป็นเวลาเที่ยวจาริกในชนบท" (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๓๑/๕๑)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๔. ราชวรรค ๒. ทุติยจักกานวุตตนสูตร

๒. ทุติยจักกานวุตตนสูตร

ว่าด้วยการให้จักรหมุนไป สูตรที่ ๒

[๑๓๒] ภิกษุทั้งหลาย พระราชโอรสองค์ใหญ่ของพระเจ้าจักรพรรดิ ประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ จึงทรงให้จักรที่พระราชบิดาให้หมุนไปแล้ว ให้หมุนไปโดยธรรมเท่านั้น จักรนั้นอันใคร ๆ ที่เป็นมนุษย์ เป็นข้าศึก และเป็นสัตว์มีชีวิตให้หมุนกลับไม่ได้

องค์ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

พระราชโอรสองค์ใหญ่ของพระเจ้าจักรพรรดิในโลกนี้

๑. เป็นผู้รู้ประโยชน์
๒. เป็นผู้รู้ธรรม
๓. เป็นผู้รู้ประมาณ
๔. เป็นผู้รู้กาล
๕. เป็นผู้รู้บริษัท

ภิกษุทั้งหลาย พระราชโอรสองค์ใหญ่ของพระเจ้าจักรพรรดิ ประกอบด้วยองค์ ๕ ประการนี้แล จึงทรงให้จักรที่พระราชบิดาให้หมุนไปแล้ว ให้หมุนไปโดยธรรมเท่านั้น จักรนั้นอันใคร ๆ ที่เป็นมนุษย์ เป็นข้าศึก และเป็นสัตว์มีชีวิตให้หมุนกลับไม่ได้

ภิกษุทั้งหลาย สารีบุตรประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ก็ฉันทันเหมือนกัน จึงให้ธรรมจักรอันยอดเยี่ยมที่ตถาคตให้หมุนไปแล้ว ให้หมุนไปโดยธรรมเท่านั้น จักรนั้นอันสมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใคร ๆ ในโลก ให้หมุนกลับไม่ได้

ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

สารีบุตรในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้รู้ประโยชน์
๒. เป็นผู้รู้ธรรม

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๔. ราชวรรค ๓. อัมมราชาสูตร

๓. เป็นผู้รู้ประมาณ

๔. เป็นผู้รู้กาล

๕. เป็นผู้รู้บริษัท

ภิกษุทั้งหลาย สารีบุตรประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล จึงให้ธรรมจักร
อันยอดเยี่ยมที่ตถาคตให้มนุไปแล้ว ให้มนุไปโดยธรรมเท่านั้น จักรนั้นอันสมณะ
พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใคร ๆ ในโลก ให้มนุกลับไม่ได้

หุติยจักกานวัตตตตสูตรที่ ๒ จบ

๓. อัมมราชาสูตร

ว่าด้วยธรรมราชา

[๑๓๓] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย พระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรม
เป็นธรรมราชา ย่อมไม่ทรงให้จักรที่มีไช้ของพระราชามนุไป”

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้ทูลถามพระผู้มีพระภาค
ดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไร เป็นราชาของพระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรม
เป็นธรรมราชา”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ธรรม^๑ เป็นราชาของพระเจ้าจักรพรรดิผู้
ทรงธรรม เป็นธรรมราชา” แล้วตรัสต่อไปว่า “พระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรม เป็น
ธรรมราชาในโลกนี้ ทรงอาศัยธรรมเท่านั้น สักการะธรรม เคารพธรรม นอบน้อม
ธรรม เชิดชูธรรม ยกย่องธรรม มีธรรมเป็นใหญ่ ทรงจัดการรักษา ป้องกันและ
คุ้มครองชนภายใน^๒โดยธรรม

อีกประการหนึ่ง พระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชา ฯลฯ มีธรรม
เป็นใหญ่ ทรงจัดการรักษา ป้องกัน และคุ้มครองพวกกษัตริย์ผู้ตามเสด็จ กำลังพล

เชิงอรรถ :

^๑ ธรรม ในที่นี้หมายถึงกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ จัดเป็นราชาของพระเจ้าจักรพรรดิ (อง.ตัก.อ. ๒/๑๔/๘๗)

^๒ ชนภายใน หมายถึงมเหสี พระราชโอรส และพระราชธิดา (อง.ตัก.อ. ๒/๑๔/๘๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๔. ราชาวรรค ๓. ธัมมราชาสูตร

พราหมณ์คหบดี ชาวนิคม ชาวชนบท สมณพราหมณ์ สัตว์จำพวกเนื้อและนก โดยธรรม พระเจ้าจักรพรรดินั้นแลผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชา ฯลฯ มีธรรมเป็นใหญ่ ครั้นทรงจัดการรักษา ป้องกัน และคุ้มครองโดยธรรมแล้ว จึงให้จักรพรรดิกษัตริย์ไปโดยธรรมเท่านั้น จักรพรรดินั้นอันใคร ๆ ที่เป็นมนุษย์ เป็นข้าศึก และเป็นสัตว์มีชีวิตให้หม่น กลับไม่ได้

พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ฉันนั้นเหมือนกัน เป็นผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชา^๑ ทรงอาศัยธรรมเท่านั้น สักการะธรรม เคารพธรรม นอบน้อมธรรม เชิดชูธรรม ยกย่องธรรม มีธรรมเป็นใหญ่ ทรงจัดการรักษา ป้องกัน และคุ้มครอง ภิภษุทั้งหลายโดยธรรมว่า

๑. กายกรรมเช่นนี้ควรประพฤติ กายกรรมเช่นนี้ไม่ควรประพฤติ
๒. วจีกรรมเช่นนี้ควรประพฤติ วจีกรรมเช่นนี้ไม่ควรประพฤติ
๓. มโนกรรมเช่นนี้ควรประพฤติ มโนกรรมเช่นนี้ไม่ควรประพฤติ
๔. อาชีพเช่นนี้ควรประกอบ อาชีพเช่นนี้ไม่ควรประกอบ
๕. บ้านและนิคมเช่นนี้ควรอยู่อาศัย บ้านและนิคมเช่นนี้ไม่ควรอยู่อาศัย

อีกประการหนึ่ง ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชา ฯลฯ มีธรรมเป็นใหญ่ ทรงจัดการรักษา ป้องกัน และคุ้มครองภิภษุทั้งหลาย โดยธรรม ... อุบาสกทั้งหลาย ... อุบาสิกาทั้งหลายโดยธรรมว่า

๑. กายกรรมเช่นนี้ควรประพฤติ กายกรรมเช่นนี้ไม่ควรประพฤติ
- ฯลฯ
๕. บ้านและนิคมเช่นนี้ควรอยู่อาศัย บ้านและนิคมเช่นนี้ไม่ควรอยู่อาศัย

เชิงอรรถ :

^๑ **ธรรมราชา** เป็นพระนามของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า หมายถึงพระผู้ทรงให้มหาชนยินดีด้วย โลกุตตรธรรม ๙ ประการ (มรรค ๔ ผล ๔ และนิพพาน ๑) (อภ.ติก.อ. ๒/๑๔/๘๘)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๔. ราชาวรรค ๔. ยัสสังทิสั่งสูตร

ภิกษุ ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น เป็นผู้ทรงธรรม เป็น
ธรรมราชา ฯลฯ มีธรรมเป็นใหญ่ ครั้นทรงจัดการรักษา ป้องกัน และคุ้มครอง
ภิกษุทั้งหลายโดยธรรม ภิกษุณีทั้งหลาย ... อุบาสกทั้งหลาย ... อุบาสิกาทั้งหลาย
โดยธรรมแล้ว จึงทรงให้ธรรมจักรอันยอดเยี่ยมหมุนไปโดยธรรมเท่านั้น จักร^๑นั้นอัน
สมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใคร ๆ ในโลก ให้หมุนกลับไม่ได้”

ธัมมราชาสูตรที่ ๓ จบ

๔. ยัสสังทิสั่งสูตร

ว่าด้วยทศทักษตรียใช้ประทับ

[๑๓๔] ภิกษุทั้งหลาย กษัตราธิราชผู้ได้รับมูรธาภิเษกแล้ว^๒ ทรงประกอบ
ด้วยองค์ ๕ ประการ จะประทับอยู่ ณ ทิศใด ๆ ก็เหมือนกับประทับอยู่ในแคว้น
ของพระองค์เอง

องค์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ
กษัตราธิราชในโลกนี้

๑. ได้รับมูรธาภิเษกแล้ว ทรงมีชาติกำเนิดดีทั้งฝ่ายพระมารดาและฝ่าย
พระบิดา ถือปฏิสนธิบริสุทธิ์ดีตลอดเจ็ดชั่วบรรพบุรุษ^๓ ไม่มีใคร
จะคัดค้านตำหนิได้เพราะอ้างถึงชาติตระกูล
๒. ทรงเป็นผู้มั่งคั่ง มีพระราชทรัพย์มาก มีพระราชสมบัติมาก มี
พระนางและพระคลัง^๔บริบูรณ์

เชิงอรรถ :

^๑ จักร ในที่นี้หมายถึงธรรมจักรอันยอดเยี่ยมที่พระพุทธองค์ทรงให้หมุนไปด้วยนวลโลกุตตรธรรม ๙ ประการ
อันใคร ๆ ไม่สามารถให้หมุนกลับได้ (อภ.ดก.อ. ๒/๑๔/๘๙)

^๒ มูรธาภิเษก หมายถึงนารดพระเศียรในงานราชาภิเษกหรือพระราชพิธีอื่น ๆ (พจนานุกรม ฉบับ
ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕)

^๓ เจ็ดชั่วบรรพบุรุษ หมายถึงวิธีนับลำดับบรรพบุรุษแบบหนึ่ง เพื่อแสดงความบริสุทธิ์ของวงศ์ตระกูลโดย
นับจากปัจจุบันขึ้นไป ๗ ชั้น (ที.สี.อ. ๓๐๓/๒๕๒-๒๕๓)

^๔ พระนาง (โกสะ) ในที่นี้หมายถึงกองกำลัง ๔ เหล่า คือ พลช้าง พลม้า พลรถ พลคนเดินเท้า (อภ.ปญจก.อ.
๓/๑๓๔/๕๒, อภ.ปญจก.ฐีกา ๓/๑๓๔/๕๖)

พระคลัง (โกฏฐาคาร) หมายถึงพระคลัง ๓ ชนิด คือ พระคลังเก็บทรัพย์ พระคลังเก็บข้าวเปลือก และ
พระคลังเก็บผ้า (อภ.ปญจก.อ. ๓/๑๓๔/๕๒, อภ.ปญจก.ฐีกา ๓/๑๓๔/๕๖)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๔. ราชาวรรค ๔. ยัสสังทิสั่งสูตร

๓. ทรงมีกำลังพล ประกอบด้วยกองทัพทั้ง ๔ เหล่า เชื้อฟิ่งและ
ทำตามที่ทรงรับสั่ง

๔. ทรงเป็นปรีณายก เป็นบัณฑิต ฉลาด มีปัญญา สามารถคิด
เหตุการณ์ได้ทั้งอดีต อนาคต และปัจจุบัน

๕. ทรงประกอบด้วยยศที่มีธรรม ๔ ประการ นี้ทำให้เจริญ

กษัตราธิราชพระองค์นั้นจะประทับอยู่ ณ ทิศใด ๆ ก็เหมือนกับประทับอยู่ใน
แคว้นของพระองค์เอง ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะพระองค์ทรงชนะได้เด็ดขาดแล้ว

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการก็ฉันนั้นเหมือนกัน จะอยู่
ณ ทิศใด ๆ ก็เป็นผู้มีจิตหลุดพ้นอยู่

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มึศีล ฯลฯ สมทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย เหมือน
กษัตราธิราชผู้ได้รับมูรธาภิเษกแล้ว ทรงสมบูรณด้วยชาติ

๒. เป็นพหูสูต ฯลฯ แทงตลอดดีด้วยทัญญู เหมือนกษัตราธิราชผู้ได้รับ
มูรธาภิเษกแล้วทรงมั่งคั่ง มีพระราชทรัพย์มาก มีพระราชสมบัติ
มาก มีพระฉางและพระคลังบริบูรณ์

๓. เป็นผู้ปรารภความเพียร เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิด
มีความเข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรม
ทั้งหลายอยู่ เหมือนกษัตราธิราชผู้ได้รับมูรธาภิเษกแล้ว ทรงสมบูรณ
ด้วยกำลัง

๔. เป็นผู้มึปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็นทั้ง
ความเกิดและความดับอันเป็นอริยะ ขำแรกกิเลส ให้ถึงความ
สิ้นทุกข์โดยชอบ เหมือนกษัตราธิราชผู้ได้รับมูรธาภิเษกแล้ว ทรงเป็น
ปรีณายก

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๔. ราชวรรค ๕. ปฐมปัตถนาสูตร

๕. ประกอบด้วยวิมุตติที่มีธรรม ๔ ประการนี้ทำให้เจริญ เธอจะอยู่
ณ ทิศใด ๆ ก็เป็นผู้มีจิตหลุดพ้นอยู่ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะ
เธอมีจิตหลุดพ้นแล้วอย่างนั้น

ยัสสังทิสังสูตรที่ ๔ จบ

๕. ปฐมปัตถนาสูตร

ว่าด้วยความปรารถนา สูตรที่ ๑

[๑๓๕] ภิกษุทั้งหลาย พระราชาโอรสองค์ใหญ่ของกษัตริราชราชผู้ได้รับมูรธา-
ภิเชกแล้ว ทรงประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ ย่อมปรารถนาราชสมบัติ

องค์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

พระราชาโอรสองค์ใหญ่ของกษัตริราชราชผู้ได้รับมูรธาภิเชกแล้วในโลกนี้

๑. เป็นผู้มีความดีทั้งฝ่ายพระมารดาและฝ่ายพระบิดา ถือปฐิสนธิ
บริสุทธิดีตลอดเจ็ดชั่วบรรพบุรุษ ไม่มีใครจะคัดค้านตำหนิได้เพราะ
อ้างถึงชาติตระกูล
๒. เป็นผู้รูปร่าง นาดู น่าเลื่อมใส มีฉวีวรรณผุดผ่องยิ่งนัก^๑
๓. เป็นที่รัก เป็นที่พอพระทัยของพระมารดาและพระบิดา
๔. เป็นที่รัก เป็นที่พอใจของชาวนิคมและชาวชนบท
๕. เป็นผู้ได้ศึกษาสำเร็จดีในศิลปศาสตร์แห่งกษัตริราชราชผู้ได้รับมูรธา-

ภิเชกแล้ว เช่น ศิลปศาสตร์เรื่องช้าง ม้า รถ ธนู หรือดาบ

พระราชาโอรสองค์ใหญ่นั้น ทรงมีพระดำริอย่างนี้ว่า 'เรามีชาติกำเนิดดีทั้งฝ่าย

พระมารดาและฝ่ายพระบิดา ถือปฐิสนธิบริสุทธิดีตลอดเจ็ดชั่วบรรพบุรุษ ไม่มีใคร

เชิงอรรถ :

^๑ ฉวีวรรณผุดผ่อง หมายถึงมีผิวพรรณดีและมีทรวดทรงดี (อง.ปญจก.อ. ๓/๗๕/๓๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า :๒๑๘ }

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปัณณาสก]

๔. ราชวรรค ๕. ปฐมปัตถนาสูตร

จะคัดค้านตำหนิได้เพราะอ้างถึงชาติตระกูล 'इनเราจะไม่ปรารถนาราชสมบัติแล้ว เราเป็นผู้มีรูปงาม น่าดู น่าเลื่อมใส มีฉวีวรรณผุดผ่องยิ่งนัก 'इनเราจะไม่ปรารถนาราชสมบัติแล้ว เราเป็นที่รัก เป็นที่พอพระทัยของพระมารดาและพระบิดา 'इनเราจะไม่ปรารถนาราชสมบัติแล้ว เราเป็นที่รักเป็นที่พอใจของขวานิคมและชาวชนบท 'इनเราจะไม่ปรารถนาราชสมบัติแล้ว เราเป็นผู้ได้ศึกษาสำเร็จดีในศิลปศาสตร์ของ กษัตราธิราชผู้ได้รับมูรธาภิเศกแล้ว เช่นศิลปศาสตร์เรื่องช้าง ม้า รถ ธนู หรือดาบ 'इनเราจะไม่ปรารถนาราชสมบัติแล้ว'

พระราชโอรสองค์ใหญ่ของกษัตราธิราชผู้ได้รับมูรธาภิเศกแล้ว ประกอบด้วย องค์ ๕ ประการนี้แล ย่อมปรารถนาราชสมบัติ จันใด

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ก็ปรารถนาความสิ้น อาสวะ จันนั้น เหมือนกัน

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มึศรัทธา เชื่อพระปัญญาเครื่องตรัสรู้ของตถาคตว่า 'แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ฯลฯ เป็นพระพุทธรเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค'
๒. เป็นผู้มึอาพาธน้อย มีโรคเบาบาง ประกอบด้วยไฟธาตุสำหรับย่อยอาหารสม่ำเสมอ ไม่เย็นนัก ไม่ร้อนนัก ปานกลาง เหมาะแก่การบำเพ็ญเพียร
๓. เป็นผู้ไม่โอ้อวด ไม่มีมารยา ทำตนให้เปิดเผยตามความเป็นจริงใน ศาสดา หรือในเพื่อนพรหมจรรย์ผู้รู้ทั้งหลาย
๔. เป็นผู้ปรารถนาความเพียร เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิด มีความเข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่
๕. เป็นผู้มึปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็น ทั้งความเกิดและความดับอันเป็นอริยะ ขำแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปัณณาสก]

๔. ราชวรรค ๖. ทุตติยปัดถนาสูตร

เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า 'เราเป็นผู้มีศรัทธา เชื่อพระปัญญาเครื่องตรัสรู้ของพระตถาคตว่า แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ฯลฯ เป็นพระพุทธานุเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค ไฉนเราจะไม่ปรารถนาความสิ้นอาสวะเล่า เราเป็นผู้มีอาพาธน้อย มีโรคเบาบาง ประกอบด้วยไฟธาตุสำหรับย่อยอาหารสม่ำเสมอ ไม่เย็นนัก ไม่ร้อนนัก ปานกลาง เหมาะแก่การบำเพ็ญเพียร ไฉนเราจะไม่ปรารถนาความสิ้นอาสวะเล่า เราเป็นผู้ไม่โอ้อวด ไม่มีมารยา ทำตนให้เปิดเผยตามความเป็นจริงในศาสนา หรือในเพื่อนพรหมจารีผู้รู้ทั้งหลาย ไฉนเราจะไม่ปรารถนาความสิ้นอาสวะเล่า เราเป็นผู้ปรารถนาคความเพียรเพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิด มีความเข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ ไฉนเราจะไม่ปรารถนาความสิ้นอาสวะเล่า เราเป็นผู้มีปัญญา คือประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็นทั้งความเกิดและความดับ อันเป็นอริยะ ข้ำแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ ไฉนเราจะไม่ปรารถนาความสิ้นอาสวะเล่า'

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมปรารถนาความสิ้นอาสวะ

ปฐมปัดถนาสูตรที่ ๕ จบ

๖. ทุตติยปัดถนาสูตร

ว่าด้วยความปรารถนา สูตรที่ ๒

[๑๓๖] ภิกษุทั้งหลาย พระราชโอรสองค์ใหญ่ของกษัตราธิราชผู้ได้รับมูรธาภิเษกแล้ว ทรงประกอบด้วย องค์ ๕ ประการ ย่อมปรารถนาความเป็นอุปราชองค์ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

พระราชโอรสองค์ใหญ่ของกษัตราธิราชผู้ได้รับมูรธาภิเษกแล้วในโลกนี้

๑. เป็นผู้มิชาติกำเนิดดีทั้งฝ่ายพระมารดาและฝ่ายพระบิดา ถือปฏิสนธิบริสุทธิ์ดีตลอดเจ็ดชั่วบรรพบุรุษ ไม่มีใครจะคัดค้านตำหนิได้เพราะอ้างถึงชาติตระกูล
๒. เป็นผู้มรูปร่างงาม น่าดู น่าเลื่อมใส มีฉวีวรรณผุดผ่องยิ่งนัก

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญญาสกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๔. ราชาวรรค ๖. ทุตติยปิณฑนาสูตร

๓. เป็นที่รัก เป็นที่พอพระทัยของพระมารดาและพระบิดา

๔. เป็นที่รัก เป็นที่พอใจของกองทัพ

๕. เป็นบัณฑิต ฉลาด มีปัญญาสามารถคิดเหตุการณ์ทั้งอดีต อนาคต และปัจจุบันได้

พระราชโอรสพระองค์นั้น มีดำริอย่างนี้ว่า 'เราเป็นผู้มีชาติดีทั้งฝ่ายพระมารดา และฝ่ายพระบิดา ถือปฏิบัติบริสุทธิดีตลอดเจ็ดชั่วบรรพบุรุษ ไม่มีใครจะคัดค้าน ต่ำหนิได้เพราะอ้างถึงชาติตระกูล โฉนเราจะไม่ปรารถนาเป็นอุปราชาเล่า เราเป็นผู้มี รูปงาม นาดู น่าเลื่อมใส มีฉวีวรรณผุดผ่องยิ่งนัก โฉนเราจะไม่ปรารถนาเป็น อุปราชาเล่า เราเป็นที่รัก เป็นที่พอพระทัยของพระมารดาและพระบิดา โฉนเราจะ ไม่ปรารถนาเป็นอุปราชาเล่า เราเป็นที่รักเป็นที่พอใจแห่งกองทัพ โฉนเราจะไม่ ปรารถนาเป็นอุปราชาเล่า เราเป็นบัณฑิต ฉลาด มีปัญญา สามารถคิดเหตุการณ์ ทั้งอดีต อนาคต และปัจจุบันได้ โฉนเราจะไม่ปรารถนาความเป็นอุปราชาเล่า'

ภิกษุทั้งหลาย พระราชโอรสองค์ใหญ่ของกษัตริราชผู้ได้รับมรธาภิเษกแล้ว ประกอบด้วยองค์ ๕ ประการนี้แล ย่อมปรารถนาความเป็นอุปราชา ฉันทใด

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ก็ปรารถนาความสิ้น อาสวะ ฉันทันนั้นเหมือนกัน

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มั่งคั่ง ฯลฯ สมทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย

๒. เป็นพหูสูต ฯลฯ แทงตลอดดีด้วยทิวฐิติ

๓. เป็นผู้มั่งคั่งตั้งมั่นดีในสติปัญญาอัน ๔^๑

๔. เป็นผู้ปรารถนาความเพียร เพื่อละอกุศลธรรม ฯลฯ ไม่ทอดธุระใน กุศลธรรมทั้งหลายอยู่

๕. เป็นผู้มั่งคั่ง คือ ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็นทั้ง ความเกิดและความดับอันเป็นอริยะ ชำแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้น ทุกข์โดยชอบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ม. ๑๐/๓๗๒-๓๗๔/๒๔๘

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๔. ราชาวรรค ๗. อัปป์งสปติสูตร

เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า 'เราเป็นผู้มีศีล ฯลฯ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ไฉนเราจะไม่ปรารถนาความสิ้นอาสวะเล่า เราเป็นพหูสูต ทรงสุตะ สัมมสุตะ ฯลฯ แห่งตลอดดีด้วยทิวฐิ ไฉนเราจะไม่ปรารถนาความสิ้นอาสวะเล่า เราเป็นผู้มีจิตตั้งมั่นดีแล้วในสติปัญญาน ๔ ไฉนเราจะไม่ปรารถนาความสิ้นอาสวะเล่า เราเป็นผู้ปรารถนาความเพียรเพื่อละอกุศลธรรม ฯลฯ ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ ไฉนเราจะไม่ปรารถนาความสิ้นอาสวะเล่า เราเป็นผู้มีปัญญา ฯลฯ ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ ไฉนเราจะไม่ปรารถนาความสิ้นอาสวะเล่า'

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมปรารถนาความสิ้นอาสวะ

ทติยปิณฑนาสูตรที่ ๖ จบ

๗. อัปป์งสปติสูตร

ว่าด้วยคนหลับน้อย ตื่นมาก

[๑๓๗] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๕ จำพวกนี้ หลับน้อย ตื่นมากในราตรี

บุคคล ๕ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. สตรีหลับน้อยตื่นมากเพราะประสงค์บุรุษ
๒. บุรุษหลับน้อยตื่นมากเพราะประสงค์สตรี
๓. โจรหลับน้อยตื่นมากเพราะประสงค์จะลักทรัพย์
๔. พระราชาผู้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจทรงหลับน้อยตื่นมาก
๕. ภิกษุผู้มุ่งถึงธรรมที่ปราศจากสังโยชน^๑หลับน้อยตื่นมาก

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๕ จำพวกนี้แล หลับน้อย ตื่นมากในราตรี

อัปป์งสปติสูตรที่ ๗ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ธรรมที่ปราศจากสังโยชน หมายถึงนิพพาน (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๓๗/๕๓)

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๔. ราชวรรค ๘. ภัตตาทกสูตร

๘. ภัตตาทกสูตร

ว่าด้วยองค์ประกอบของข้างต้นกิญจ

[๑๓๘] ภิกษุทั้งหลาย ข้างของพระราชาประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ เป็นข้างกิญจ ขวางที่ ชีเรียด พอดีเป็นเครื่องหมายได้ว่าข้าง นับว่าเป็นข้างต้น องค์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ข้างของพระราชาในโลกนี้

๑. เป็นสัตว์ไม่อดทนต่อรูป
๒. เป็นสัตว์ไม่อดทนต่อเสียง
๓. เป็นสัตว์ไม่อดทนต่อกลิ่น
๔. เป็นสัตว์ไม่อดทนต่อรส
๕. เป็นสัตว์ไม่อดทนต่อโผฏฐัพพะ

ภิกษุทั้งหลาย ข้างของพระราชาประกอบด้วยองค์ ๕ ประการนี้แล เป็นข้าง กิญจ ขวางที่ ชีเรียด พอดีเป็นเครื่องหมายได้ว่าข้าง นับว่าเป็นข้างต้น

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ก็ฉนั้นเหมือนกัน เป็นผู้ ฉันจ ขวางที่ ย้ายี่เตียงตั้ง๑ พอดีเป็นเครื่องหมายได้ว่าภิกษุ นับว่าเป็นภิกษุ ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ไม่อดทนต่อรูป
๒. เป็นผู้ไม่อดทนต่อเสียง
๓. เป็นผู้ไม่อดทนต่อกลิ่น
๔. เป็นผู้ไม่อดทนต่อรส
๕. เป็นผู้ไม่อดทนต่อโผฏฐัพพะ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นผู้ฉันจ ขวางที่ ย้ายี่เตียงตั้ง พอดีเป็นเครื่องหมายได้ว่าภิกษุ นับว่าเป็นภิกษุ

ภัตตาทกสูตรที่ ๘ จบ

เชิงอรรถ :

๑ ย้ายี่เตียงตั้ง ในที่นี้หมายถึงนั่งมาก นอนมาก (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๓๘/๕๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๒๒๓ }

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิฎกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๔. ราชวรรค ๙. อักขมสูตร

๙. อักขมสูตร

ว่าด้วยองค์ประกอบของข้างต้นที่ไม่อดทน

[๑๓๙] ภิกษุทั้งหลาย ข้างของพระราชาประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ เป็นข้างไม่ควรแก่พระราชา ไม่ควรเป็นข้างต้น ไม่นับว่าเป็นราชพาหนะโดยแท้ องค์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ข้างของพระราชา

๑. เป็นสัตว์ไม่อดทนต่อรูป
๒. เป็นสัตว์ไม่อดทนต่อเสียง
๓. เป็นสัตว์ไม่อดทนต่อกลิ่น
๔. เป็นสัตว์ไม่อดทนต่อรส
๕. เป็นสัตว์ไม่อดทนต่อโผฏฐัพพะ

ข้างของพระราชาเป็นสัตว์ไม่อดทนต่อรูป เป็นอย่างไร

คือ ข้างของพระราชาในโลกนี้ เข้าสู่สมรภูมิแล้ว เห็นกองทัพข้าง กองทัพม้า กองทัพรถ หรือกองทัพพลเดินเท้า ก็หยุดนิ่ง หวั่นไหว ไม่สามารถเข้าสู่สมรภูมิได้ ข้างของพระราชาเป็นสัตว์ไม่อดทนต่อรูป เป็นอย่างนี้แล (๑)

ข้างของพระราชาเป็นสัตว์ไม่อดทนต่อเสียง เป็นอย่างไร

คือ ข้างของพระราชาในโลกนี้ เข้าสู่สมรภูมิแล้ว ได้ยินเสียงกองทัพข้าง กองทัพม้า กองทัพรถ กองทัพพลเดินเท้า หรือเสียงกลอง บัณเฑาะว์^๑ สังข์ มโหระทึก^๒ ที่กระหึ่ม ก็หยุดนิ่ง หวั่นไหว ไม่สามารถเข้าสู่สมรภูมิได้ ข้างของพระราชาเป็นสัตว์ไม่อดทนต่อเสียง เป็นอย่างนี้ (๒)

เชิงอรรถ :

^๑ บัณเฑาะว์ หมายถึงกลองสองหน้าขนาดเล็กชนิดหนึ่ง มีหลักอยู่ตอนบน ผูกคัมห้อยลงมาทางหน้ากลอง ใช้ให้คัมแวงกระทบหน้ากลองทั้ง ๒ ข้าง (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕)

^๒ มโหระทึก หมายถึงกลองโลหะชนิดหนึ่งของชนชาติที่อยู่ตอนใต้ประเทศจีน ใช้ตีเป็นสัญญาณ และประโคม (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๔. ราชวรรค ๙. อักขมสูตร

ข้างของพระราชาเป็นสัตว์ไม่อดทนต่อกลิ่น เป็นอย่างไร

คือ ข้างของพระราชาในโลกนี้เข้าสู่สมรภูมิแล้ว ได้กลิ่นมูตรและคูของข้างพระราชา(ฝ่ายข้าศึก)ที่ใหญ่กว่าซึ่งเข้ามาสู่สมรภูมิ ก็หยุดนิ่ง หวันไหว ไม่สามารถเข้าสู่สมรภูมิได้ ข้างของพระราชาเป็นสัตว์ไม่อดทนต่อกลิ่น เป็นอย่างนี้แล (๓)

ข้างของพระราชาเป็นสัตว์ไม่อดทนต่อรส เป็นอย่างไร

คือ ข้างของพระราชาในโลกนี้เข้าสู่สมรภูมิแล้ว ไม่ได้กินอาหารเพียง ๑ คืบ ๒ คืบ ๓ คืบ ๔ คืบ หรือ ๕ คืบ ก็หยุดนิ่ง หวันไหว ไม่สามารถเข้าสู่สมรภูมิได้ ข้างของพระราชาเป็นสัตว์ไม่อดทนต่อรส เป็นอย่างนี้แล (๔)

ข้างของพระราชาเป็นสัตว์ไม่อดทนต่อโผฏฐัพพะ เป็นอย่างไร

คือ ข้างของพระราชาในโลกนี้เข้าสู่สมรภูมิแล้ว ถูกเขายิงด้วยลูกศร ๑ ครั้ง ๒ ครั้ง ๓ ครั้ง ๔ ครั้ง หรือ ๕ ครั้งแล้ว ก็หยุดนิ่ง หวันไหว ไม่สามารถเข้าสู่สมรภูมิได้ ข้างของพระราชาเป็นสัตว์ไม่อดทนต่อโผฏฐัพพะ เป็นอย่างนี้แล (๕)

ภิกษุทั้งหลาย ข้างของพระราชาประกอบด้วยองค์ ๕ ประการนี้ เป็นข้างไม่ควรแก่พระราชา ไม่ควรเป็นข้างต้น ไม่นับว่าเป็นราชพาหนะโดยแท้ ฉันท

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ก็ฉันทนั้นเหมือนกัน เป็นผู้ไม่ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ไม่ควรแก่ของต้อนรับ ไม่ควรแก่ทักษิณา ไม่ควรแก่การทำอัญชลี ไม่เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ไม่อดทนต่อรูป
๒. เป็นผู้ไม่อดทนต่อเสียง
๓. เป็นผู้ไม่อดทนต่อกลิ่น
๔. เป็นผู้ไม่อดทนต่อรส
๕. เป็นผู้ไม่อดทนต่อโผฏฐัพพะ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๔. ราชวรรค ๙. อักขมสูตร

ภิกษุเป็นผู้ไม่อดทนต่อรูป เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เห็นรูปทางตาแล้ว กำหนดในรูปที่เป็นเหตุให้กำหนด ไม่สามารถตั้งจิตไว้โดยชอบได้ ภิกษุเป็นผู้ไม่อดทนต่อรูป เป็นอย่างนี้แล (๑)

ภิกษุเป็นผู้ไม่อดทนต่อเสียง เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ฟังเสียงทางหูแล้ว กำหนดในเสียงที่เป็นเหตุให้กำหนด ไม่สามารถตั้งจิตไว้โดยชอบได้ ภิกษุเป็นผู้ไม่อดทนต่อเสียง เป็นอย่างนี้แล (๒)

ภิกษุเป็นผู้ไม่อดทนต่อกลิ่น เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ดมกลิ่นทางจมูกแล้ว กำหนดในกลิ่นที่เป็นเหตุให้กำหนด ไม่สามารถตั้งจิตไว้โดยชอบได้ ภิกษุเป็นผู้ไม่อดทนต่อกลิ่น เป็นอย่างนี้แล (๓)

ภิกษุเป็นผู้ไม่อดทนต่อรส เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ลิ้มรสทางลิ้นแล้ว กำหนดในรสที่เป็นเหตุให้กำหนด ไม่สามารถตั้งจิตไว้โดยชอบได้ ภิกษุเป็นผู้ไม่อดทนต่อรส เป็นอย่างนี้แล (๔)

ภิกษุเป็นผู้ไม่อดทนต่อโผฏฐัพพะ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ถูกต้องโผฏฐัพพะทางกายแล้ว กำหนดในโผฏฐัพพะที่เป็นเหตุให้กำหนด ไม่สามารถตั้งจิตไว้โดยชอบได้ ภิกษุเป็นผู้ไม่อดทนต่อโผฏฐัพพะ เป็นอย่างนี้แล (๕)

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นผู้ไม่ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ไม่ควรแก่ของต้อนรับ ไม่ควรแก่ทักษิณา ไม่ควรแก่การทำอัญชลี ไม่เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ภิกษุทั้งหลาย ข้างของพระราชาประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ เป็นข้างควรแก่พระราชา ควรเป็นข้างต้น นับว่าเป็นราชพาหนะโดยแท้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๔. ราชวรรค ๙. อักขมสูตร

องค์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ข้างของพระราชา

๑. เป็นสัตว์อดทนต่อรูป
๒. เป็นสัตว์อดทนต่อเสียง
๓. เป็นสัตว์อดทนต่อกลิ่น
๔. เป็นสัตว์อดทนต่อรส
๕. เป็นสัตว์อดทนต่อโผฏฐัพพะ

ข้างของพระราชาเป็นสัตว์อดทนต่อรูป เป็นอย่างไร

คือ ข้างของพระราชาในโลกนี้เข้าสู่สมรภูมิแล้ว เห็นกองทัพข้าง กองทัพม้า กองทัพรถ หรือกองทัพพลเดินเท้า ก็ไม่หยุดนิ่ง ไม่หวั่นไหว สามารถเข้าสู่สมรภูมิได้ ข้างของพระราชาเป็นสัตว์อดทนต่อรูป เป็นอย่างนี้แล (๑)

ข้างของพระราชาเป็นสัตว์อดทนต่อเสียง เป็นอย่างไร

คือ ข้างของพระราชาในโลกนี้เข้าสู่สมรภูมิแล้ว ได้ยินเสียงกองทัพข้าง กองทัพม้า กองทัพรถ กองทัพพลเดินเท้า หรือเสียงกลอง บัณเฑาะว์ สังข์ มโหระทึก ที่กระหึ่ม ก็ไม่หยุดนิ่ง ไม่หวั่นไหว สามารถเข้าสู่สมรภูมิได้ ข้างของพระราชาเป็นสัตว์อดทนต่อเสียง เป็นอย่างนี้แล (๒)

ข้างของพระราชาเป็นสัตว์อดทนต่อกลิ่น เป็นอย่างไร

คือ ข้างของพระราชาในโลกนี้เข้าสู่สมรภูมิแล้ว ได้กลิ่นมูตรและคูลของข้างพระราชา (ฝ่ายข้าศึก) ที่ใหญ่กว่าซึ่งเข้ามาสู่สมรภูมิ ก็ไม่หยุดนิ่ง ไม่หวั่นไหว สามารถเข้าสู่สมรภูมิได้ ข้างของพระราชาเป็นสัตว์อดทนต่อกลิ่น เป็นอย่างนี้แล (๓)

ข้างของพระราชาเป็นสัตว์อดทนต่อรส เป็นอย่างไร

คือ ข้างของพระราชาในโลกนี้เข้าสู่สมรภูมิแล้ว ไม่ได้กินอาหารแม้เพียง ๑ คืบ ๒ คืบ ๓ คืบ ๔ คืบ หรือ ๕ คืบ ก็ไม่หยุดนิ่ง ไม่หวั่นไหว สามารถเข้าสู่สมรภูมิได้ ข้างของพระราชาเป็นสัตว์อดทนต่อรส เป็นอย่างนี้แล (๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๔. ราชวรรค ๙. อักขมสูตร

ข้างของพระราชาเป็นสัตว์อดทนต่อโผฏฐัพพะ เป็นอย่างไร

คือ ข้างของพระราชาในโลกนี้เข้าสู่สมรภูมิแล้ว ถูกเขายิงด้วยลูกศร ๑ ครั้ง ๒ ครั้ง ๓ ครั้ง ๔ ครั้ง หรือ ๕ ครั้ง ก็ไม่หยุดนิ่ง ไม่หวั่นไหว สามารถเข้าสู่สมรภูมิได้ ข้างของพระราชาเป็นสัตว์อดทนต่อโผฏฐัพพะ เป็นอย่างนี้แล (๕)

ข้างของพระราชาประกอบด้วยองค์ ๕ ประการนี้แล เป็นข้างควรแก่พระราชา ควรเป็นข้างต้น นับว่าเป็นราชพาหนะโดยแท้ ฉันทไฉน

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ก็ฉันทนั้นเหมือนกัน เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำ อัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้อดทนต่อรูป
๒. เป็นผู้อดทนต่อเสียง
๓. เป็นผู้อดทนต่อกลิ่น
๔. เป็นผู้อดทนต่อรส
๕. เป็นผู้อดทนต่อโผฏฐัพพะ

ภิกษุเป็นผู้อดทนต่อรูป เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เห็นรูปทางตาแล้ว ไม่กำหนดในรูปที่เป็นเหตุให้กำหนด สามารถตั้งจิตไว้โดยชอบได้ ภิกษุเป็นผู้อดทนต่อรูป เป็นอย่างนี้แล (๑)

ภิกษุเป็นผู้อดทนต่อเสียง เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ฟังเสียงทางหูแล้ว ไม่กำหนดในเสียงที่เป็นเหตุให้กำหนด สามารถตั้งจิตไว้โดยชอบได้ ภิกษุเป็นผู้อดทนต่อเสียง เป็นอย่างนี้แล (๒)

ภิกษุเป็นผู้อดทนต่อกลิ่น เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ดมกลิ่นทางจมูกแล้ว ไม่กำหนดในกลิ่นที่เป็นเหตุให้กำหนด สามารถตั้งจิตไว้โดยชอบได้ ภิกษุเป็นผู้อดทนต่อกลิ่น เป็นอย่างนี้แล (๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๔. ราชวรรค ๑๐. โสตสูตร

ภิกษุเป็นผู้อดทนต่อรส เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ลิ้มรสทางลิ้นแล้ว ไม่กำหนดในรสที่เป็นเหตุให้กำหนด สามารถตั้งจิตไว้โดยชอบได้ ภิกษุเป็นผู้อดทนต่อรส เป็นอย่างนี้แล (๔)

ภิกษุเป็นผู้อดทนต่อโผฏฐัพพะ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ถูกต้องโผฏฐัพพะทางกายแล้ว ไม่กำหนดในโผฏฐัพพะ ที่เป็นเหตุให้กำหนด สามารถตั้งจิตไว้โดยชอบได้ ภิกษุเป็นผู้อดทนต่อโผฏฐัพพะ เป็นอย่างนี้แล (๕)

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ควรแก่ ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนानุญอันยอดเยี่ยมของโลก

อักษมสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. โสตสูตร

ว่าด้วยองค์ประกอบของข้างต้นที่เชื่อฟัง

[๑๔๐] ภิกษุทั้งหลาย ข้างของพระราชาประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ เป็นข้างควรแก่พระราชา ควรเป็นข้างต้น นับว่าเป็นราชพาหนะโดยแท้

องค์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ข้างของพระราชาในโลกนี้

๑. เป็นสัตว์เชื่อฟัง
๒. เป็นสัตว์ฆ่าได้
๓. เป็นสัตว์รักษาได้
๔. เป็นสัตว์อดทนได้
๕. เป็นสัตว์ไปได้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๔. ราชาวรรค ๑๐. โสตสูตร

ข้างของพระราชาเป็นสัตว์เชื่อฟัง เป็นอย่างไร

คือ ข้างของพระราชาในโลกนี้ตั้งใจ ใฝ่ใจ สำรวมใจ เจี่ยหูฟังเหตุการณ์ที่
ความทุกข์ให้ทำ คือเหตุการณ์ที่เคยทำหรือไม่เคยทำ ข้างของพระราชาเป็นสัตว์
เชื่อฟัง เป็นอย่างนี้แล (๑)

ข้างของพระราชาเป็นสัตว์ฆ่าได้ เป็นอย่างไร

คือ ข้างของพระราชาในโลกนี้เข้าสู่สมรภูมิแล้ว ฆ่าข้างบ้าง ฆ่าความทุกข์บ้าง ฆ่าม้าบ้าง
ฆ่าคนขี่ม้าบ้าง ทำลายรถบ้าง ฆ่าพลรถบ้าง ฆ่าพลเดินเท้าบ้าง ข้างของ
พระราชาเป็นสัตว์ฆ่าได้ เป็นอย่างนี้แล (๒)

ข้างของพระราชาเป็นสัตว์รักษาได้ เป็นอย่างไร

คือ ข้างของพระราชาในโลกนี้เข้าสู่สมรภูมิแล้ว รักษากายส่วนหน้า รักษากาย
ส่วนหลัง รักษาเท้าหน้า รักษาเท้าหลัง รักษาศีรษะ รักษาหู รักษาขา รักษาวง
รักษาหาง รักษาความทุกข์ ข้างของพระราชาเป็นสัตว์รักษาได้ เป็นอย่างนี้แล (๓)

ข้างของพระราชาเป็นสัตว์อดทนได้ เป็นอย่างไร

คือ ข้างของพระราชาในโลกนี้เข้าสู่สมรภูมิแล้ว อดทนต่อการประหาร
ด้วยหอก ดาบ ลูกศร ง้าว เสียงกลอง บัณเฑาะว์ สังข์ และมโหระทึกที่กระหึ่ม
ข้างของพระราชาเป็นสัตว์อดทนได้ เป็นอย่างนี้แล (๔)

ข้างของพระราชาเป็นสัตว์ไปได้ เป็นอย่างไร

คือ ข้างของพระราชาในโลกนี้ไปสู่ทิศที่ความทุกข์ไล่ไป คือทิศที่เคยไป หรือ
ทิศที่ยังไม่เคยไปได้โดยเร็วพลัน ข้างของพระราชาเป็นสัตว์ไปได้ เป็นอย่างนี้แล (๕)

ภิกษุทั้งหลาย ข้างของพระราชาประกอบด้วยองค์ ๕ ประการนี้แล เป็นข้างควร
แก่พระราชา ควรเป็นข้างต้น นับว่าเป็นราชพาหนะโดยแท้ ฉันท

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ก็ฉันทนั้นเหมือนกัน เป็นผู้
ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำ
อัญชลี เป็นนानุญอันยอดเยี่ยมของโลก

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๔. ราชาวรรค ๑๐. โสตสูตร

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้เชื่อฟัง
๒. เป็นผู้ขมาได้
๓. เป็นผู้รักษาได้
๔. เป็นผู้อดทนได้
๕. เป็นผู้ไปได้

ภิกษุเป็นผู้เชื่อฟัง เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ตั้งใจ ใฝ่ใจ สำนวมใจ เจียใส่ตส่ดบธรรมในเมื่อผู้อื่นแสดงธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ภิกษุเป็นผู้เชื่อฟัง เป็นอย่างนี้แล (๑)

ภิกษุเป็นผู้ขมาได้ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ไม่รับกามวิตกที่เกิดขึ้น ละ บรรเทา ทำให้สิ้นสุด ทำให้ถึงความเกิดขึ้นไม่ได้อีกต่อไป ฯลฯ ไม่รับพยาบาทวิตกที่เกิดขึ้น ฯลฯ ไม่รับวิหิงสาวิตกที่เกิดขึ้น ฯลฯ ไม่รับบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเกิดขึ้นอีก ละ บรรเทา ทำให้สิ้นสุด ทำให้ถึงความเกิดขึ้นไม่ได้อีกต่อไป^๑ ภิกษุเป็นผู้ขมาได้ เป็นอย่างนี้แล (๒)

ภิกษุเป็นผู้รักษาได้ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เห็นรูปทางตาแล้ว ไม่รวบถือ ไม่แยกถือ ปฏิบัติเพื่อความสำรวมในจักขุนทรีย์ ซึ่งเมื่อไม่สำรวมแล้ว ก็จะเป็นเหตุให้ถูกบาปอกุศลธรรม คืออภิชฌาและโทมนัสครอบงำได้ จึงรักษาจักขุนทรีย์ ถึงความสำรวมในจักขุนทรีย์ ฟังเสียงทางหู ฯลฯ ตมกลิ่นทางจมูก ฯลฯ ลิ้มรสทางลิ้น ฯลฯ ถูกต้องโผฏฐัพพะทางกาย ฯลฯ ฐัธรรมารมณทางใจแล้ว ไม่รวบถือ ไม่แยกถือ ปฏิบัติเพื่อสำรวมในมโนนทรีย์ ซึ่งเมื่อไม่สำรวมแล้วก็เป็นเหตุให้ถูกบาปอกุศลธรรม คืออภิชฌาและโทมนัสครอบงำได้ จึงรักษามโนนทรีย์ ถึงความสำรวมในมโนนทรีย์ ภิกษุเป็นผู้รักษาได้ เป็นอย่างนี้แล (๓)

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อัง.เอกาทสก. (แปล) ๒๔/๑๗/๔๓๖

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๔. ราชวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ภิกษุเป็นผู้อดทนได้ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้อดทนต่อความหนาว ความร้อน ความหิว กระจาย อดทนต่อการถูกเหยียบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลายรบกวน อดทนต่อถ้อยคำหยาบคายร้ายแรงต่าง ๆ เป็นผู้อดกลั้นเวทนาทั้งหลายอันมีในร่างกายที่เกิดขึ้นแล้ว เป็นทุกข์ กล้าแข็ง เจ็บปวด เผ็ดร้อน ไม่น่ายินดี ไม่น่าพอใจ พราภชวีต ภิกษุเป็นผู้อดทนได้ เป็นอย่างนี้แล (๔)

ภิกษุเป็นผู้ไปได้ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ยอมไปสู่วิถีที่ไม่เคยไปตลอดระยะเวลาอันยาวนานนี้ คือ ความระงับสังขารทั้งปวง ความสละคืนอุปธิกิเลสทั้งปวง ความสิ้นไปแห่งตัณหา ความคลายกำหนด ความดับ นิพพาน ภิกษุเป็นผู้ไปได้ เป็นอย่างนี้แล (๕)

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

โสดสูตรที่ ๑๐ จบ

ราชวรรคที่ ๔ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปฐมจักกานวุตตนสูตร	๒. ทุตติจักกานวุตตนสูตร
๓. ชัมมราชาสูตร	๔. ยัสสังทิสังสูตร
๕. ปฐมปัตถนาสูตร	๖. ทุตติปัตถนาสูตร
๗. อัปปิงสุตติสูตร	๘. ภัตตาทกสูตร
๙. อัคขมสูตร	๑๐. โสดสูตร

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๕. ดิกัณฑกัวรรค ๑. อวชานาติสูตร

๕. ดิกัณฑกัวรรค

หมวดว่าด้วยปาติกัณฑกั

๑. อวชานาติสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้ให้แล้วดูหมิ่น

[๑๔๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๕ จำพวกนี้ มีปรากฏ
อยู่ในโลก

บุคคล ๕ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลให้แล้วดูหมิ่น
๒. บุคคลดูหมิ่น เพราะอยู่ร่วมกัน
๓. บุคคลผู้เชื่อง่าย
๔. บุคคลผู้โลเล
๕. บุคคลผู้เขลา หลงงมงาย

บุคคลให้แล้วดูหมิ่น เป็นอย่างไร

คือ บุคคลในโลกนี้ให้จิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉัจยเภสัชช-
บริหารแก่บุคคลใด เขาคิดอย่างนี้ว่า 'เราให้ ผู้นี้รับ' ให้แล้ว ดูหมิ่นบุคคลนั้น บุคคล
ให้แล้วดูหมิ่น เป็นอย่างนี้แล

บุคคลดูหมิ่น เพราะอยู่ร่วมกัน เป็นอย่างไร

คือ บุคคลในโลกนี้อยู่ร่วมกับบุคคลเป็นเวลา ๒ ปี หรือ ๓ ปี ดูหมิ่นผู้นั้น
เพราะอยู่ร่วมกัน บุคคลดูหมิ่นเพราะอยู่ร่วมกัน เป็นอย่างนี้แล

บุคคลผู้เชื่อง่าย เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เมื่อเขากล่าวคุณหรือโทษของผู้อื่นอยู่ ก็น้อมใจเชื่อ
โดยพลันทีเดียว บุคคลผู้เชื่อง่าย เป็นอย่างนี้แล

บุคคลผู้โลเล เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีศรัทธาอ่อน มีความรักน้อย มีความรัก
น้อย มีความเลื่อมใสน้อย บุคคลผู้โลเล เป็นอย่างนี้แล

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๕. ตักกัณฑกัวรรค ๒. อารกตีสสูตร

บุคคลผู้เขลา หลงงมงาย เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ **ไม่รู้กุศลธรรมและอกุศลธรรม** **ไม่รู้ธรรมที่มีโทษ** และ**ธรรมที่ไม่มีโทษ** **ไม่รู้ธรรมที่เลวและธรรมที่ประณีต** **ไม่รู้ธรรมดำและธรรมขาว**^๑ บุคคลผู้เขลาหลงงมงาย เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๕ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก

อวชานาตีสสูตรที่ ๑ จบ

๒. อารกตีสสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้ต้องอาบัติ

[๑๔๒] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๕ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๕ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลบางคนในธรรมวินัยนี้**ต้องอาบัติ**^๒ **มีวิปปฏิสาร** (ความรอนใจ) และ**ไม่รู้ชัดเจโตวิมุตติ**^๓ **ปัญญาวิมุตติอันเป็นที่ดับไม่เหลือแห่งบาป** **อกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วตามความเป็นจริง**

เชิงอรรถ :

^๑ **ธรรมดำ** หมายถึงกายทุจริตเป็นต้น **ธรรมขาว** หมายถึงกายสุจริตเป็นต้น (ส.ม.อ. ๓/๓๑-๓๔/๑๙๖, ขุ.ธ.อ. ๔/๔๕-๔๗)

^๒ **ต้องอาบัติ** (อารกตีส) ฐีกาอธิบายว่า อารมก คัพพ มีความหมายหลายนัยดังนี้ คือ (๑) มีความหมายว่า **กรรม** เช่น ประโยคว่า “ย ักขจ ิทุกข สมนโถติ สพพ อารมกปจจยา” แปลว่า “ทุกขอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น ทุกขนั้นทั้งหมดย่อมเกิดขึ้นเพราะกรรมเป็นปัจจัย” (ขุ.ส. ๒๕/๗๕๐/๔๘๑) (๒) มีความหมายว่า **กิริยา** เช่น ประโยคว่า “มหารมกา มหายญญา น เต โหนติ มหปผลา” แปลว่า “มหาญญที่มีกิริยามากเหล่านั้น ย่อมไม่มีผลมาก” (ส.ส. ๑๕/๑๒๐/๙๒, อัง.จตก. (แปล) ๒๑/๓๙/๖๔) (๓) มีความหมายว่า **เบียดเบียน** เช่น ประโยคว่า “สมณ ิโคตม ุททิสส ปาณ ิอารกตีส” แปลว่า “ยอมเบียดเบียนสัตว์อุทิศพระสมณโคตม” (ม.ม. ๑๓/๕๒/๓๔) (๔) มีความหมายว่า **เพียร** เช่น ประโยคว่า “อารมก ิณขมถ, ุญชถ พุทธสาสน” แปลว่า “ท่านทั้งหลายจงเพียร จงออก จงประกอบในพระพุทธศาสนา” (ส.ส. ๑๕/๑๘๕/๑๘๘) (๕) มีความหมายว่า **พราก** เช่น ประโยคว่า “พิชคามกุตคามสมารมกา ปฏิวิโรโต โหติ” แปลว่า “เว้นขาดจากการพรากพิชคาม และกุตคาม” (ที.สี. (แปล) ๙/๑๐/๔, ม.ม. ๑๒/๒๙๓/๒๕๗) (๖) มีความหมายว่า **ต้องอาบัติ** เช่น ประโยคว่า “อารกตีส ิวิปปฏิสารี ิโหติ” แปลว่า “บุคคลต้องอาบัติและมีวิปปฏิสาร” (อัง.ปญจก. (แปล) ๒๒/๑๔๒/๒๓๔, อภิ.ป. (แปล) ๓๖/๑๙๑/๒๑๘)

เพราะฉะนั้นในที่นี้ จึงแปลว่า **ต้องอาบัติ** (อัง.ปญจก.ฐีกา ๓/๑๔๒-๑๔๓/๕๙)

^๓ **เจโตวิมุตติ** หมายถึงอรหัตตสมาธิ **ปัญญาวิมุตติ** หมายถึงอรหัตตผลญาณ (อัง.ปญจก.อ. ๓/๑๔๒/๕๕)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสภ]

๕. ตักกัณฑกัวรรค ๒. อารภติสูตร

๒. บุคคลบางคนในธรรมวินัยนี้ต้องอาบัติ แต่ไม่มีวิปปฏิสาร ไม่รู้ชัด เจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันเป็นที่ดับไม่เหลือแห่งบาปอกุศลธรรม ที่เกิดขึ้นแล้วตามความเป็นจริง
๓. บุคคลบางคนในธรรมวินัยนี้ไม่ต้องอาบัติ แต่มีวิปปฏิสาร และไม่รู้ชัด เจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันเป็นที่ดับไม่เหลือแห่งบาปอกุศลธรรม ที่เกิดขึ้นแล้วตามความเป็นจริง
๔. บุคคลบางคนในธรรมวินัยนี้ไม่ต้องอาบัติ และไม่มีวิปปฏิสาร แต่ไม่รู้ชัด เจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันเป็นที่ดับไม่เหลือแห่งบาปอกุศลธรรม ที่เกิดขึ้นแล้วตามความเป็นจริง
๕. บุคคลบางคนในธรรมวินัยนี้ไม่ต้องอาบัติ ไม่มีวิปปฏิสาร และรู้ชัด เจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันเป็นที่ดับไม่เหลือแห่งบาปอกุศลธรรม ที่เกิดขึ้นแล้วตามความเป็นจริง

ภิกษุทั้งหลาย บรรดาบุคคล ๕ จำพวกนั้น^๑ บุคคลใดต้องอาบัติ มีวิปปฏิสาร และไม่รู้ชัดเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันเป็นที่ดับไม่เหลือแห่งบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วตามความเป็นจริง บุคคลนั้นพึงเป็นผู้ควรถูกกล่าวตักเตือนอย่างนี้ว่า 'อาสวะที่เกิดเพราะความการต้องอาบัติของท่านยังมีอยู่ อาสวะที่เกิดเพราะวิปปฏิสารของท่านยังเจริญอยู่ ขอท่านจงละอาสวะที่เกิดเพราะการต้องอาบัติ^๒ จงบรรเทาอาสวะที่เกิดเพราะวิปปฏิสารแล้วจึงเจริญจิตและปัญญา^๓ เพราะการเจริญ อย่างนี้ ท่านก็จักเป็นผู้ทัดเทียมกับบุคคลจำพวกที่ ๕^๔ โนน' (๑)

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภ.ป. (แปล) ๓๖/๑๙๑/๒๑๘

^๒ ละอาสวะที่เกิดเพราะการต้องอาบัติ หมายถึงละอาสวะทั้งหลายที่เกิดเพราะการล่วงละเมิดสิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้ ด้วยการแสดงอาบัติเบา (เทศนาวิธี) หรือวิธีปฏิบัติเพื่อเปลื้องตนจากอาบัติหนักชั้นสังฆาภิเสก (วุฏฐานวิธี) (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๔๒/๕๖)

^๓ เจริญจิตและปัญญา หมายถึงเพิ่มพูนวิปัสสนาจิต และเพิ่มพูนปัญญาที่ประกอบด้วยวิปัสสนาจิต (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๔๒/๕๖)

^๔ บุคคลจำพวกที่ ๕ ในที่นี้หมายถึงพระชัณาสพ (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๔๒/๕๖)

พระสูตรต้นปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๕. ตักกัณฑกัวรรค ๒. อารภติสูตร

บุคคลใดต้องอาบัติ แต่ไม่มีวิปปฏิสาร ไม่รู้ชัดเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันเป็นที่ดับไม่เหลือแห่งบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วตามความเป็นจริง บุคคลนั้นพึงเป็นผู้ควรถูกกล่าวตักเตือนอย่างนี้ว่า 'อาสวะที่เกิดเพราะการต้องอาบัติของท่านยังมีอยู่ อาสวะที่เกิดเพราะวิปปฏิสารของท่านไม่เจริญ ขอท่านจงละอาสวะที่เกิดเพราะการต้องอาบัติแล้วจึงเจริญจิตและปัญญา เพราะการเจริญอย่างนี้ ท่านก็จักเป็นผู้ทัดเทียมกับบุคคลจำพวกที่ ๕ โนน' (๒)

บุคคลใดไม่ต้องอาบัติ แต่มีวิปปฏิสาร และไม่รู้ชัดเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันเป็นที่ดับไม่เหลือแห่งบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วตามความเป็นจริง บุคคลนั้นพึงเป็นผู้ควรถูกกล่าวตักเตือนอย่างนี้ว่า 'อาสวะที่เกิดเพราะการต้องอาบัติของท่านไม่มี แต่อาสวะที่เกิดเพราะวิปปฏิสารของท่านยังเจริญอยู่ ขอท่านจงบรรเทาอาสวะที่เกิดเพราะวิปปฏิสารแล้วจึงเจริญจิตและปัญญา เพราะการเจริญอย่างนี้ ท่านก็จักเป็นผู้ทัดเทียมกับบุคคลจำพวกที่ ๕ โนน' (๓)

บุคคลใดไม่ต้องอาบัติ และไม่มีวิปปฏิสาร แต่ไม่รู้ชัดเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันเป็นที่ดับไม่เหลือแห่งบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วตามความเป็นจริง บุคคลนั้นพึงเป็นผู้ควรถูกกล่าวตักเตือนอย่างนี้ว่า 'อาสวะที่เกิดเพราะการต้องอาบัติของท่านไม่มี อาสวะที่เกิดเพราะวิปปฏิสารของท่านก็ไม่เจริญ ขอท่านจงเจริญจิตและปัญญา เพราะการเจริญอย่างนี้ ท่านก็จักเป็นผู้ทัดเทียมกับบุคคลจำพวกที่ ๕ โนน' (๔)

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้แล ถูกตักเตือนพร่ำสอนโดยเทียบกับบุคคลจำพวกที่ ๕ โนน อย่างนี้ ย่อมบรรลุลความสิ้นอาสวะโดยลำดับ

อารภติสูตรที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๕. ตักกัณฑกัวรรค ๓. สารันททสูตร

๓. สารันททสูตร

ว่าด้วยพระธรรมเทศนาที่สารันททเจดีย์

[๑๔๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาศาลา ป่ามหารวัน เขตกรุงเวสาลี ครั้งนั้น เวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวร เสด็จเข้าไปบิณฑบาตยังกรุงเวสาลี สมัยนั้นเจ้าลิจฉวีประมาณ ๕๐๐ พระองค์ นั่งประชุมกันอยู่ที่สารันททเจดีย์ ได้สนทนากันว่า

ความปรากฏแห่งแก้ว ๕ ประการ หาได้ยากในโลก

ความปรากฏแห่งแก้ว ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความปรากฏแห่งข่างแก้ว หาได้ยากในโลก
๒. ความปรากฏแห่งม้าแก้ว หาได้ยากในโลก
๓. ความปรากฏแห่งมณีแก้ว หาได้ยากในโลก
๔. ความปรากฏแห่งนางแก้ว หาได้ยากในโลก
๕. ความปรากฏแห่งคหบดีแก้ว หาได้ยากในโลก

ความปรากฏแห่งแก้ว ๕ ประการนี้ หาได้ยากในโลก

ครั้งนั้น เจ้าลิจฉวีเหล่านั้นได้ส่งคนไปคอยดักทางโดยรับสั่งว่า "พอผู้เจริญ เมื่อท่านเห็นพระผู้มีพระภาคเสด็จมา ฟังมาบอกแก่พวกเรา"

บุรุษนั้นได้เห็นพระผู้มีพระภาคเสด็จมาแต่ไกล จึงเข้าไปหาเจ้าลิจฉวีเหล่านั้น ถึงที่อยู่ แล้วทูลว่า "ขอเดชะ พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น กำลังเสด็จมา พระเจ้าข้า ขอพระองค์จงทราบกำหนดเวลาที่สมควร ณ บัดนี้เถิด"

ลำดับนั้น เจ้าลิจฉวีเหล่านั้นได้พากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้ว ประทับยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กราบทูลว่า

"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคทรงพระกรุณา เสด็จเข้าไปยังสารันททเจดีย์เถิด"

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๕. ดิกัณฑกัวรรค ๓. สารันททสูตร

พระผู้มีพระภาคทรงรับอาราธนาโดยดุษณีภาพแล้วได้เสด็จเข้าไปยังสารันททเจดีย์ ประทับนั่งบนพุทธอาสน์ที่ปูลาดไว้ ได้ตรัสถามเจ้าลิจฉวีเหล่านั้นว่า

“เจ้าลิจฉวีทั้งหลาย เวลานี้ พวกท่านนั่งสนทนากันด้วยเรื่องอะไร พุดเรื่องอะไรค้างไว้”

เจ้าลิจฉวีเหล่านั้นกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อข้าพระองค์ทั้งหลาย นั่งประชุมกันอยู่ ณ ที่นี้ ได้สนทนากันว่า ‘ความปรากฏแห่งแก้ว ๕ ประการ หาได้ยากในโลก

ความปรากฏแห่งแก้ว ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความปรากฏแห่งข้างแก้ว หาได้ยากในโลก
๒. ความปรากฏแห่งม้าแก้ว หาได้ยากในโลก
๓. ความปรากฏแห่งมณีแก้ว หาได้ยากในโลก
๔. ความปรากฏแห่งนางแก้ว หาได้ยากในโลก
๕. ความปรากฏแห่งคหบดีแก้ว หาได้ยากในโลก

ความปรากฏแห่งแก้ว ๕ ประการนี้ หาได้ยากในโลก”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “เจ้าลิจฉวีทั้งหลายเป็นผู้มุงกาม^๑จริงหนอ สนทนากันแต่เรื่องกาม เจ้าลิจฉวีทั้งหลาย ความปรากฏแห่งแก้ว ๕ ประการ หาได้ยากในโลก

ความปรากฏแห่งแก้ว ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความปรากฏแห่งตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า หาได้ยากในโลก
๒. บุคคลผู้แสดงธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้ หาได้ยากในโลก
๓. บุคคลผู้รู้แจ้งธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้ซึ่งผู้อื่นแสดงแล้ว หาได้ยากในโลก

เชิงอรรถ :

^๑ กาม ในที่นี้หมายถึงวัตถุกามและกิเลสกาม (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๔๓/๕๖)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๕. ตักกัณฑกัวรรค ๔. ตักกัณฑกัสูตร

๔. บุคคลผู้รู้แจ้งธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้ซึ่งผู้อื่นแสดงแล้ว เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม^๑หาได้ยากในโลก

๕. กตัญญูกตเวทิตบุคคล^๒หาได้ยากในโลก

เจ้าลิจฉวีทั้งหลาย ความปรากฏแห่งแก้ว ๕ ประการนี้แล หาได้ยากในโลก

สารัณทสูตรที่ ๓ จบ

๔. ตักกัณฑกัสูตร

ว่าด้วยพระธรรมเทศนาที่ป่าตักกัณฑกัวัน

[๑๔๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ป่าตักกัณฑกัวัน เขตเมืองสาเกต ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า ภิกษุทั้งหลาย

๑. ภิกษุพึงมีสัญญาว่าปฏิกุศลในสิ่งไม่ปฏิกุศล^๑ตามกาลอันควร
๒. ภิกษุพึงมีสัญญาว่าไม่ปฏิกุศลในสิ่งปฏิกุศล^๒ตามกาลอันควร
๓. ภิกษุพึงมีสัญญาว่าปฏิกุศลในสิ่งไม่ปฏิกุศลและสิ่งปฏิกุศล ตามกาลอันควร
๔. ภิกษุพึงมีสัญญาว่าไม่ปฏิกุศลในสิ่งปฏิกุศลและสิ่งไม่ปฏิกุศล ตามกาลอันควร

เชิงอรรถ :

^๑ ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม หมายถึงปฏิบัติข้อปฏิบัติเบื้องต้นพร้อมทั้งศีล เพื่อบรรลุโลกุตตรธรรม ๙ ประการ คือ มรรค ๔ ผล ๕ นิพพาน ๑ (อภ.ปญจก.อ. ๓/๑๔๓/๕๖)

^๒ กตัญญูกตเวทิตบุคคล หมายถึงบุคคลที่รู้อุปการคุณที่ผู้อื่นกระทำแก่ตนแล้วกระทำปฏิการคุณตอบแทนพร้อมทั้งประกาศเกียรติคุณให้ปรากฏ (อภ.ตัก.อ. ๒/๑๑๕/๒๖๑)

^๓ มีสัญญาว่าปฏิกุศลในสิ่งไม่ปฏิกุศล หมายถึงมีความกำหนดหมายในอารมณ์ที่ไม่น่าปรารถนาว่าเป็นสิ่งไม่งามหรือพิจารณาเห็นว่าเป็นสิ่งไม่เที่ยง (ตามนัย อภ.ปญจก.อ. ๓/๑๔๔/๕๖)

^๔ มีสัญญาว่าไม่ปฏิกุศลในสิ่งปฏิกุศล หมายถึงมีความกำหนดหมายในอารมณ์ที่ไม่น่าปรารถนาว่าเป็นสิ่งที่ควรแผ่เมตตา และพิจารณาเห็นว่าเป็นเพียงธาตุ (อภ.ปญจก.อ. ๓/๑๔๔/๕๖)

พระสูตรต้นตอปัญหา อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสภ]

๕. ตักกัณฑกัวรรค ๔. ตักกัณฑกัสูตร

๕. ภิกษุพึงเว้นสิ่งทั้งสองนั้น คือสิ่งไม่ปฏิกุลและสิ่งปฏิกุลแล้ว เป็นผู้มิ
อุเบกขา^๑ มีสติสัมปชัญญะอยู่ตามกาลอันควร

ภิกษุพึงมีสัญญาว่าปฏิกุลในสิ่งไม่ปฏิกุลอยู่ เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์อะไร

ภิกษุพึงมีสัญญาว่าปฏิกุลในสิ่งไม่ปฏิกุลอยู่ เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์นี้ว่า

“ความกำหนดในธรรมที่เป็นเหตุให้กำหนด อย่าเกิดขึ้นแก่เรา”

ภิกษุพึงมีสัญญาว่าไม่ปฏิกุลในสิ่งปฏิกุลอยู่ เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์อะไร

ภิกษุพึงมีสัญญาว่าไม่ปฏิกุลในสิ่งปฏิกุลอยู่ เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์นี้ว่า

“ความขัดเคืองในธรรมที่เป็นเหตุให้ขัดเคือง อย่าเกิดขึ้นแก่เรา”

ภิกษุพึงมีสัญญาว่าปฏิกุลในสิ่งไม่ปฏิกุลและสิ่งปฏิกุลอยู่ เพราะอาศัยอำนาจ
ประโยชน์อะไร

ภิกษุพึงมีสัญญาว่าไม่ปฏิกุลในสิ่งไม่ปฏิกุลและสิ่งปฏิกุลอยู่ เพราะอาศัยอำนาจ
ประโยชน์นี้ว่า “ความกำหนดในธรรมที่เป็นเหตุให้กำหนดอย่าเกิดขึ้นแก่เรา ความ
ขัดเคืองในธรรมที่เป็นเหตุให้ขัดเคือง อย่าเกิดขึ้นแก่เรา”

ภิกษุพึงมีสัญญาว่าไม่ปฏิกุลในสิ่งปฏิกุลและสิ่งไม่ปฏิกุลอยู่ เพราะอาศัยอำนาจ
ประโยชน์อะไร

ภิกษุพึงมีสัญญาว่าไม่ปฏิกุลในสิ่งปฏิกุลและสิ่งไม่ปฏิกุลอยู่ เพราะอาศัยอำนาจ
ประโยชน์นี้ว่า “ความขัดเคืองในธรรมที่เป็นเหตุให้ขัดเคือง อย่าเกิดขึ้นแก่เรา
ความกำหนดในธรรมเป็นเหตุให้กำหนด อย่าเกิดขึ้นแก่เรา”

เชิงอรรถ :

^๑ เป็นผู้มิอุเบกขา ในที่นี้หมายถึงดำรงอยู่ในสภาวะที่เป็นกลาง กล่าวคือมีปกติภาวะที่บริสุทธิ์ไม่ดีใจไม่เสีย
ใจในอารมณ์ทั้ง ๖ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์ทั้งที่เป็นอริยารมณ์ (อารมณ์ที่
นำปรารถนา) และที่เป็นอนิยารมณ์ (อารมณ์ที่ไม่นำปรารถนา) อุเบกขานี้เรียกว่า จพังคอุเบกขา เป็น
เหมือนอุเบกขาของพระชีณาสพ แต่มีไขอุเบกขาของพระชีณาสพ (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๔๔/๕๖, อง.ปญจก.ฎีกา
๓/๑๔๔-๖/๖๑, วิสทถิ. ๑/๘๔/๑๗๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๕. ดิกัณฑกัวรรค ๕. นiryสูตร

ภิกษุพึงเว้นสิ่งทั้งสองนั้น คือ สิ่งไม่ปฏิกุศลและสิ่งปฏิกุศลแล้ว เป็นผู้มึนเบกขามีสติสัมปชัญญะอยู่ เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์อะไร

ภิกษุพึงเว้นสิ่งทั้งสองนั้น คือสิ่งไม่ปฏิกุศลและสิ่งปฏิกุศลแล้ว เป็นผู้มึนเบกขามีสติสัมปชัญญะอยู่ เพราะอาศัยอำนาจประโยชน์นี้ว่า "ความกำหนดในธรรมที่เป็นเหตุให้กำหนดในอารมณ์ไหน ๆ ในส่วนไหน ๆ แม้มีประมาณน้อย อย่าเกิดขึ้นแก่เรา ความขัดเคืองในธรรมที่เป็นเหตุให้ขัดเคือง ในอารมณ์ไหน ๆ ในส่วนไหน ๆ แม้มีประมาณน้อย อย่าเกิดขึ้นแก่เรา ความหลงในธรรมที่เป็นเหตุให้หลง ในอารมณ์ไหน ๆ ในส่วนไหน ๆ แม้มีประมาณน้อย อย่าเกิดขึ้นแก่เรา"

ดิกัณฑกัสูตรที่ ๔ จบ

๕. นiryสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้ตกนรก

[๑๔๕] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ฆ่าสัตว์
๒. เป็นผู้ลักทรัพย์
๓. เป็นผู้ประพฤติดีในกาม
๔. เป็นผู้พูดเท็จ
๕. เป็นผู้เสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปัณณาสก]

๕. ตักกัณฑกัฏฐก ๖. มิตตสูตร

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์
๒. เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์
๓. เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติดีในกาม
๔. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ
๕. เป็นผู้เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

นिरยสูตรที่ ๕ จบ

๖. มิตตสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้ควรคบเป็นมิตร

[๑๔๖] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ไม่ควรคบเป็นมิตร

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ใ้ให้ทำงาน^๑
๒. ก่ออธิกรณ์^๒
๓. โกรธต่อภิกษุผู้เป็นประธาน

เชิงอรรถ :

^๑ การงาน ในที่นี้หมายถึงการทำนาเป็นต้น (อภ.ปญจก.อ. ๓/๑๔๖/๕๗)

^๒ อธิกรณ์ ในที่นี้หมายถึงเรื่องที่เกิดขึ้นแล้วจะต้องจัดต้องทำ เรื่องที่สงฆ์ต้องดำเนินการมี ๕ อย่าง คือ

(๑) วิวาทาธิกรณ์ การเถียงกันเกี่ยวกับธรรมวินัย (๒) อนุวาทาธิกรณ์ การโจทหรือการกล่าวหา

กันด้วยอาบัติ (๓) อาปัตตาธิกรณ์ การต้องอาบัติ การปรับอาบัติ และการแก้ไขตัวให้พ้นจากอาบัติ

(๔) กิจจาธิกรณ์ กิจธุระต่าง ๆ ที่สงฆ์จะต้องทำ เช่น ให้อุปสมบท ให้ผ้ากฐิน (อภ.ปญจก.อ. ๓/๑๔๖/๕๗)

และดู วิ.จ. ๖/๒๑๙-๒๒๗/๒๕๐-๒๕๔

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๕. ติกัณฑกัวรรค ๗. อสัปปริสทานสูตร

๔. เทียวจาริกไปในสถานที่ที่ไม่สมควรตลอดกาลนาน

๕. ไม่สามารถชี้แจงให้ภิกษุเห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ
 ระวังให้อาจหาญแกลั้วกล้า ปลอดภัยโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วย
 ธรรมีกถาตามกาลอันควร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ไม่ควรคบเป็นมิตร

ภิกษุทั้งหลาย ส่วนภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ควรคบเป็นมิตร

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ไม่ใช่ให้ทำการงาน

๒. ไม่ก่ออธิกรณ์

๓. ไม่โกรธต่อภิกษุผู้เป็นประธาน

๔. ไม่เทียวจาริกไปในสถานที่ที่ไม่สมควรตลอดกาลนาน

๕. สามารถชี้แจงให้ภิกษุเห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ
 ระวังให้อาจหาญแกลั้วกล้า ปลอดภัยโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วย
 ธรรมีกถาตามกาลอันควร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ควรคบเป็นมิตร

มิตตสูตรที่ ๖ จบ

๗. อสัปปริสทานสูตร

ว่าด้วยอสัปปริสทาน

[๑๔๗] ภิกษุทั้งหลาย อสัปปริสทาน (ทานของอัสถบุรุษ) ๕ ประการนี้

อสัปปริสทาน ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ให้โดยไม่เคารพ^๑

๒. ให้ด้วยความไม่อ่อนน้อม^๒

เชิงอรรถ :

^๑ ให้โดยไม่เคารพ หมายถึงให้ทานโดยมิได้ทำเครื่องไทยธรรมให้สะอาดเสียก่อน (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๔๗/๕๗)

^๒ ให้ด้วยความไม่อ่อนน้อม หมายถึงให้ทานด้วยความไม่เคารพ ไม่ยำเกรง (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๔๗/๕๗)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๕. ดิถีทกัฏทกัฏทค ๘. สัปปริสทานสูตร

๓. ไม่ให้ด้วยมือตนเอง

๔. ให้ของที่เป็นเดน

๕. ไม่เห็นผลที่จะพึงมาถึงก็ให้

ภิกษุทั้งหลาย อสัปปริสทาน ๕ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย สัปปริสทาน(ทานของสัตบุรุษ) ๕ ประการนี้

สัปปริสทาน ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ให้โดยเคารพ^๑

๒. ให้ด้วยความอ่อนน้อม

๓. ให้ด้วยมือตนเอง

๔. ให้ของที่ไม่เป็นเดน

๕. เห็นผลที่จะพึงมาถึงจึงให้^๒

ภิกษุทั้งหลาย สัปปริสทาน ๕ ประการนี้แล

อสัปปริสทานสูตรที่ ๗ จบ

๘. สัปปริสทานสูตร

ว่าด้วยสัปปริสทาน

[๑๔๘] ภิกษุทั้งหลาย สัปปริสทาน ๕ ประการนี้

สัปปริสทาน ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ให้ทานด้วยศรัทธา

๒. ให้ทานโดยเคารพ

เชิงอรรถ :

^๑ ให้โดยเคารพ หมายถึงให้โดยเคารพทั้งในไทยธรรมและในพระทักษิโณยบุคคล (อภ.ปญจก.อ. ๓/๑๔๗/๕๗)

^๒ เห็นผลที่จะพึงมาถึงจึงให้ หมายถึงเชื่อกรรมและผลของกรรมแล้วให้ทานด้วยคิดว่า “ทานนี้จักเป็นปัจจัยแห่งความมีในอนาคต” (อภ.ปญจก.อ. ๓/๑๔๗/๕๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๒๔๔ }

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑนาสก]

๕. ตักกัณฑกัวรรค ๘. สัปปริสทานสูตร

๓. ให้ทานตามกาลอันควร

๔. เป็นผู้มั่งคั่งจนกระทั่งให้ทาน

๕. ให้ทานไม่กระทบตนและผู้อื่น^๑

ภิกษุทั้งหลาย สัตบุรุษครั้งให้ทานด้วยศรัทธาแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และเป็นผู้มีรูปงาม น่าดู น่าเลื่อมใส มีฉวีวรรณผุดผ่องยิ่งนักในที่ที่ทานนั้นผลัดผล

ครั้งให้ทานโดยเคารพแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และเป็นผู้ที่บุตร ภรรยา ทาส คนใช้ และกรรมกรตั้งใจฟังด้วยดี เจียใโสตสดับ ตั้งใจใฝ่รู้

ครั้งให้ทานตามกาลอันควรแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และเป็นผู้มีความปลอดภัยที่เกิเกิดขึ้นตามกาลบริบูรณ์ในที่ที่ทานนั้นผลัดผล

ครั้งเป็นผู้มั่งคั่งจนกระทั่งให้ทานแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และเป็นผู้มีจิตน้อมไปเพื่อบริโศคกามคุณ ๕ สูงยิ่งขึ้นในที่ที่ทานนั้นผลัดผล

ครั้งให้ทานไม่กระทบตนและผู้อื่นแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และเป็นผู้มีโภคทรัพย์ ไม่มีภัยอันตรายมาแต่ที่ไหน ๆ คือ จากไฟ จากน้ำ จากพระราชา จากโจร จากคนไม่เป็นที่รัก หรือจากทายาทในที่ที่ทานนั้นผลัดผล

ภิกษุทั้งหลาย สัปปริสทาน ๕ ประการนี้แล

สัปปริสทานสูตรที่ ๘ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ให้ทานไม่กระทบตนและผู้อื่น หมายถึงให้ทานโดยไม่ลบหลู่คุณของตนและผู้อื่น (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๔๘/๕๘)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๒๔๕ }

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยป็นณาสก]

๕. ตักกัณฑกัวรรค ๙. ปฐมสมยวิมุตตสูตร

๙. ปฐมสมยวิมุตตสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้เป็นสมยวิมุต^๑ สูตรที่ ๑

[๑๔๙] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้เป็นสมยวิมุต

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้ชอบการงาน^๒
๒. ความเป็นผู้ชอบการพูดคุย
๓. ความเป็นผู้ชอบการนอนหลับ
๔. ความเป็นผู้ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่
๕. ไม่พิจารณาจิตตามที่หลุดพ้นแล้ว

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้เป็นสมยวิมุต

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุผู้เป็นสมยวิมุต

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้ไม่ชอบการงาน
๒. ความเป็นผู้ไม่ชอบการพูดคุย

เชิงอรรถ :

^๑ **ภิกษุผู้เป็นสมยวิมุต** หมายถึงภิกษุผู้มีจิตหลุดพ้นด้วยสมยวิมุตติ (ความหลุดพ้นชั่วคราว) ซึ่งหมายถึงสมาบัติ ๘ เป็นโลกิยวิมุตติ เพราะหลุดพ้นจากกิเลสทั้งหลายที่ขมได้ในขณะที่จิตแน่วแน่เป็นครั้งคราวตรงข้ามกับภิกษุผู้เป็นอสมยวิมุตติคือ ภิกษุซึ่งเฝ้าสพหลุดพ้นด้วยอสมยวิมุตติ (ความหลุดพ้นที่ไม่ขึ้นต่อสมัยคือยั่งยืนเรื่อยไป) (อภ.ปญจก.อ. ๓/๑๔๙/๕๘) และดู ม.ม. ๑๒/๓๑๑/๒๗๘-๒๘๐, อภ.เอกาทสก. (แปล) ๒๔/๑๓/๔๒๐

^๒ **การงาน** ในที่นี้หมายถึงงานนวกกรรม คือ การก่อสร้างต่าง ๆ เช่น การก่อสร้างวิหารเป็นต้น ความเป็นผู้ยินดีแต่การก่อสร้างที่ถือว่าเป็นความเสื่อมเพราะทำให้ละเลยต่อการบำเพ็ญคันถธุระ และวิปัสสนาธุระ (อภ.จก.อ. ๓/๑๔/๑๐๕, อภ.จก.ฐีกา ๓/๑๔-๑๕/๑๑๘) และดู อภ.ก. ๓๗/๒๖๗/๘๘

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปัณณาสก]

๕. ติกัณฑกัฏฐก ๑๐. ทุตติยสมยวิมุตตสูตร

๓. ความเป็นผู้ไม่ชอบการนอนหลับ

๔. ความเป็นผู้ไม่ชอบการคลุกคลีด้วยหมู

๕. พิจารณาจิตตามที่หลุดพ้นแล้ว

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้เป็น
สมยวิมุต

ปฐมสมยวิมุตตสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ทุตติยสมยวิมุตตสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้เป็นสมยวิมุต สูตรที่ ๒

[๑๕๐] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุ
ผู้เป็นสมยวิมุต

ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้ชอบการทำงาน

๒. ความเป็นผู้ชอบการพูดคุย

๓. ความเป็นผู้ชอบการนอนหลับ

๔. ความเป็นผู้ไม่คัมครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย

๕. ความเป็นผู้ไม่รู้จักประมาณในการบริโภค

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้เป็น
สมยวิมุต

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุผู้เป็น
สมยวิมุต

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๓. ตติยปิณฑาสก]

๕. ดิกัณฑกัวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้ไม่ชอบการงาน
๒. ความเป็นผู้ไม่ชอบการพูดคุย
๓. ความเป็นผู้ไม่ชอบการนอนหลับ
๔. ความเป็นผู้คุมครองทวารในอินทรียทั้งหลาย
๕. ความเป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภค

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้เป็น
สมยวิมุต

ทุติยสมยวิมุตตสูตรที่ ๑๐ จบ

ดิกัณฑกัวรรคที่ ๕ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อวชานาติสูตร	๒. อารภติสูตร
๓. สารันททสูตร	๔. ดิกัณฑกัสูตร
๕. นiryสูตร	๖. มิตตสูตร
๗. อสัปปริสทานสูตร	๘. สัปปริสทานสูตร
๙. ปฐมสมยวิมุตตสูตร	๑๐. ทุติยสมยวิมุตตสูตร

ตติยปิณฑาสก จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปิณฑาสก]

๑. สัทธัมมวรรค ๑. ปฐมสัมมัตตนิยามสูตร

๔. จตุตถปิณฑาสก

๑. สัทธัมมวรรค

หมวดว่าด้วยพระสัทธรรม

๑. ปฐมสัมมัตตนิยามสูตร

ว่าด้วยสัมมัตตนิยาม^๑ สูตรที่ ๑

[๑๕๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ แม้ฟังสัทธรรมอยู่ ก็ไม่อาจหยั่งลงสู่สัมมัตตนิยามในกุศลธรรมทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. วิพากษ์วิจารณ์คำพูด^๒
๒. วิพากษ์วิจารณ์ผู้พูด^๓
๓. วิพากษ์วิจารณ์ตน^๔
๔. เป็นผู้มีจิตฟุ้งซ่าน คือมีจิตไม่แน่วแน่ฟังธรรม
๕. มนสิการโดยไม่แยบคาย

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล แม้ฟังสัทธรรมอยู่ ก็ไม่อาจหยั่งลงสู่สัมมัตตนิยามในกุศลธรรมทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย ส่วนบุคคลประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ฟังสัทธรรมอยู่ เป็นผู้อาจหยั่งลงสู่สัมมัตตนิยามในกุศลธรรมทั้งหลาย

เชิงอรรถ :

- ^๑ สัมมัตตนิยาม ในที่นี้หมายถึงอริยมรรคมีองค์ ๘ (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๕๑/๕๙, ส.ข.อ. ๒/๓๐๒-๓๐๑/๓๗๘) และดู ส.ข. ๑๗/๓๐๒-๓๐๑/๑๘๗-๑๙๑ ประกอบ
- ^๒ วิพากษ์วิจารณ์คำพูด หมายถึงพูดว่า "นั่นเรื่องอะไร" (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๕๑/๕๙)
- ^๓ วิพากษ์วิจารณ์ผู้พูด หมายถึงพูดว่า "ผู้นั้นพูดเรื่องอะไร ผู้นี้จะรู้อะไร" (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๕๑/๕๙)
- ^๔ วิพากษ์วิจารณ์ตน หมายถึงพูดว่า "เรารู้หรือว่า คำพูดนั้นของเรามีน้ำหนักที่น่าเชื่อถือได้แค่ไหน" (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๕๑/๕๙)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก]

๑. สัทธัมมวรรค ๒. ทุติยสัมมัตตนิยามสูตร

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ไม่วิพากษ์วิจารณ์คำพูด
๒. ไม่วิพากษ์วิจารณ์ผู้พูด
๓. ไม่วิพากษ์วิจารณ์ตน
๔. เป็นผู้มึนจิตไม่ฟังชาน คือมึนจิตแน่วแน่มุ่งธรรม
๕. มนสิการโดยแยบคาย

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ฟังสัทธรรมอยู่ เป็นผู้อาจหยั่งลงสู่สัมมัตตนิยามในกุศลธรรมทั้งหลาย

ปฐมสัมมัตตนิยามสูตรที่ ๑ จบ

๒. ทุติยสัมมัตตนิยามสูตร

ว่าด้วยสัมมัตตนิยาม สูตรที่ ๒

[๑๕๒] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ แม้ฟัง สัทธรรมอยู่ ก็ไม่อาจหยั่งลงสู่สัมมัตตนิยามในกุศลธรรมทั้งหลาย

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. วิพากษ์วิจารณ์คำพูด
๒. วิพากษ์วิจารณ์ผู้พูด
๓. วิพากษ์วิจารณ์ตน
๔. มีปัญญาทราหม โง่เขลา เป็นคนเซอะ^๑
๕. ถือตัวว่ารู้ในสิ่งที่ตนยังไม่รู้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล แม้ฟังสัทธรรมอยู่ ก็ไม่อาจหยั่งลงสู่สัมมัตตนิยามในกุศลธรรมทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ฟังสัทธรรมอยู่ เป็นผู้ อาจหยั่งลงสู่สัมมัตตนิยามในกุศลธรรมทั้งหลาย

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๔ ข้อ ๑๑๒ (ปัจจจาสมณสูตร) หน้า ๑๙๐ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก์]

๑. สัทธัมมวรรค ๓. ตติยสัมมัตตนิยามสูตร

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ไม่วิพากษ์วิจารณ์คำพูด
๒. ไม่วิพากษ์วิจารณ์ผู้พูด
๓. ไม่วิพากษ์วิจารณ์ตน
๔. มีปัญญา ไม่โง่เขลา ไม่เป็นคนเซอะ
๕. ไม่ถือตัวว่ารู้ในสิ่งที่ตนยังไม่รู้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล พึงสัทธรรมอยู่ เป็นผู้อาจหยั่งลงสู่สัมมัตตนิยามในกุศลธรรมทั้งหลาย

หุติยสัมมัตตนิยามสูตรที่ ๒ จบ

๓. ตติยสัมมัตตนิยามสูตร

ว่าด้วยสัมมัตตนิยาม สูตรที่ ๓

[๑๕๓] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ แม้พึงสัทธรรมอยู่ ก็ไม่อาจหยั่งลงสู่สัมมัตตนิยามในกุศลธรรมทั้งหลาย

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ลบหลู่คุณท่านพึงธรรม ถูกความลบหลู่คุณท่านกลุ่มรุมพึงธรรม
๒. มีจิตแข็งดี คอยจับผิดพึงธรรม
๓. มีจิตกระทบ มีจิตกระด้างในผู้แสดงธรรม
๔. มีปัญญาทราวม โง่เขลา เป็นคนเซอะ
๕. ถือตัวว่ารู้ในสิ่งที่ตนยังไม่รู้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล แม้พึงธรรมอยู่ก็ไม่อาจหยั่งลงสู่สัมมัตตนิยามในกุศลธรรมทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย ส่วนบุคคลประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ พึงสัทธรรมอยู่ เป็นผู้อาจหยั่งลงสู่สัมมัตตนิยามในกุศลธรรมทั้งหลาย

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก]

๑. สัทธัมมวรรค ๔. ปฐมสัทธัมมสัมโมสสูตร

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ไม่ลบหลู่คุณท่าน ไม่ถูกความลบหลู่คุณท่านกลุ่มรุมฟังธรรม
๒. ไม่มีจิตแข่งดี ไม่คอยจับผิดฟังธรรม
๓. ไม่มีจิตกระทบ ไม่มีจิตกระด้างในผู้ฟังธรรม
๔. มีปัญญา ไม่โง่เขลา ไม่เป็นคนเซอะ
๕. ไม่ถือตัวว่ารู้ในสิ่งที่ตนยังไม่รู้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ฟังธรรมอยู่ เป็นผู้
อาจหยั่งลงสู่สัมมัตตนิยามในกุศลธรรมทั้งหลาย

ตติยสัมมัตตนิยามสูตรที่ ๓ จบ

๔. ปฐมสัทธัมมสัมโมสสูตร

ว่าด้วยเหตุเสื่อมแห่งพระสัทธรรม สูตรที่ ๑

[๑๕๔] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมสูญ
หายไปแห่งสัทธรรม

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ไม่ฟังธรรมโดยเคารพ
๒. ไม่เรียนธรรมโดยเคารพ
๓. ไม่ทรงจำธรรมโดยเคารพ
๔. ไม่ใคร่ตรวจอรรถแห่งธรรมที่ทรงจำไว้แล้วโดยเคารพ
๕. รู้อรรถรู้ธรรมแล้วไม่ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมโดยเคารพ

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมสูญหายไป
แห่งสัทธรรม

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความดำรงมั่น ไม่เสื่อมสูญ
ไม่หายไปแห่งสัทธรรม

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก์]

๑. สัทธัมมวรรค ๕. ทุตติยสัมมัสมัมโมสสุต

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ฟังธรรมโดยเคารพ
๒. เรียนธรรมโดยเคารพ
๓. ทรงจำธรรมโดยเคารพ
๔. ใคร่ครวญอรรถแห่งธรรมที่ทรงจำไว้แล้วโดยเคารพ
๕. รู้รตรู้ธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมโดยเคารพ

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความดำรงมั่น ไม่เสื่อมสูญ ไม่หายไปแห่งสัทธรรม

ปฐมสัทธัมมสัมมัสมัมโมสสุตที่ ๔ จบ

๕. ทุตติยสัมมัสมัมโมสสุต

ว่าด้วยเหตุเสื่อมแห่งพระสัทธรรม สูตรที่ ๒

[๑๕๕] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมสูญ หายไปแห่งสัทธรรม

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ไม่เรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวຍยาकरणะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อัပ္ภุตธรรม และเวทลละ นี้เป็นธรรมประการที่ ๑ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมสูญหายไปแห่งสัทธรรม
๒. ไม่แสดงธรรมตามที่ตนได้สดับมา ตามที่ตนได้เรียนมาแก่ผู้อื่นโดยพิสดาร นี้เป็นธรรมประการที่ ๒ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมสูญหายไปแห่งสัทธรรม
๓. ไม่บอกธรรมตามที่ตนได้สดับมา ตามที่ตนได้เรียนมาแก่ผู้อื่นโดยพิสดาร นี้เป็นธรรมประการที่ ๓ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมสูญหายไปแห่งสัทธรรม

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก์]

๑. สัทธัมมวรรค ๕. ทุติยสัทธัมมสัมโมสสูตร

๔. ไม่ทำการสาธยายธรรมตามที่ตนได้สดับมา ตามที่ตนได้เรียนมาโดย
พิสดาร นี่เป็นธรรมประการที่ ๔ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมสูญ
หายไปแห่งสัทธรรม

๕. ไม่ตรีกตาม ตรงตาม ฟังตามด้วยใจซึ่งธรรมตามที่ตนได้สดับมา
ตามที่ตนได้เรียนมา นี่เป็นธรรมประการที่ ๕ ย่อมเป็นไปเพื่อความ
เสื่อมสูญหายไปแห่งสัทธรรม

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมสูญหายไป
แห่งสัทธรรม

ธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความดำรงมั่น ไม่เสื่อมสูญ ไม่หายไปแห่ง
สัทธรรม

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวยยาकरणะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ
ชาดก อภกุตธรรม และเวทลลชะ นี่เป็นธรรมประการที่ ๑ ย่อม
เป็นไปเพื่อความดำรงมั่น ไม่เสื่อมสูญ ไม่หายไปแห่งสัทธรรม

๒. แสดงธรรมตามที่ตนได้สดับมา ตามที่ตนได้เรียนมาแก่ผู้อื่นโดย
พิสดาร นี่เป็นธรรมประการที่ ๒ ย่อมเป็นไปเพื่อความดำรงมั่น
ไม่เสื่อมสูญ ไม่หายไปแห่งสัทธรรม

๓. บอกธรรมตามที่ตนได้สดับมา ตามที่ตนได้เรียนมาแก่ผู้อื่นโดยพิสดาร
นี่เป็นธรรมประการที่ ๓ ย่อมเป็นไปเพื่อความดำรงมั่น ไม่เสื่อมสูญ
ไม่หายไปแห่งสัทธรรม

๔. ทำการสาธยายธรรมตามที่ตนได้สดับมา ตามที่ตนได้เรียนมาโดย
พิสดาร นี่เป็นธรรมประการที่ ๔ ย่อมเป็นไปเพื่อความดำรงมั่น
ไม่เสื่อมสูญ ไม่หายไปแห่งสัทธรรม

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จดุดถปิณฑาสก]

๑. สัทธัมมวรรค ๖. ตติยสัมมัสมัมโมสสูตร

๕. ตรีกตาม ตรองตาม ฟังตามด้วยใจซึ่งธรรมตามที่ตนได้สดับมา
ตามที่ตนได้เรียนมา นี่เป็นธรรมประการที่ ๕ ย่อมเป็นไปเพื่อความ
ดำรงมั่น ไม่เสื่อมสูญ ไม่หายไปแห่งสังฆธรรม
ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความดำรงมั่น
ไม่เสื่อมสูญ ไม่หายไปแห่งสังฆธรรม

ทติยสัมมัสมัมโมสสูตรที่ ๕ จบ

๖. ตติยสัมมัสมัมโมสสูตร

ว่าด้วยเหตุเสื่อมแห่งพระสังฆธรรม สูตรที่ ๓

[๑๕๖] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมสูญ
หายไปแห่งสังฆธรรม

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เล่าเรียนพระสูตรที่เล่าเรียนกันมาไม่ดี ด้วยบท
พญัญชนะที่สืบทอดกันมาไม่ดี^๑ แม้อรรถ^๒ แห่งบทพญัญชนะที่สืบทอด
กันมาไม่ดีก็ชื่อว่าเป็นการสืบทอดขยายความไม่ดี นี่เป็นธรรม
ประการที่ ๑ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมสูญหายไปแห่งสังฆธรรม
๒. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ว่ายาก ประกอบด้วยธรรมเป็นเครื่องทำให้
เป็นผู้ว่ายาก ไม่อดทนรับฟังคำปราศรัยโดยเคารพ นี่เป็นธรรม
ประการที่ ๒ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมสูญหายไปแห่งสังฆธรรม

เชิงอรรถ :

^๑ บทพญัญชนะที่สืบทอดกันมาไม่ดี หมายถึงบทพาสีที่สืบทอดกันมาผิดระเบียบ (อง.ทุก.อ. ๒/๒๐/๒๘)
และดู อง.ทุก. (แปล) ๒๐/๒๐/๗๒

^๒ อรรถ ในที่นี้หมายถึงอรรถกถาที่สวดสืบทอดกันมาผิดระเบียบ (อง.ทุก.อ. ๒/๒๐/๒๘)

พระสูตรต้นตอปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก]

๑. สัทธัมมวรรค ๖. ตติยสัมมัสมสัมโมสสูตร

๓. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นพหูสูต เรียนจบคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา^๑ ไม่ถ่ายทอดสูตรแก่ผู้อื่นโดยเคารพ เมื่อภิกษุเหล่านั้น ล่วงลับไป สูตรก็ขาดรากฐาน ไม่มีที่พึ่งอาศัย นี่เป็นธรรมประการที่ ๓ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมสูญหายไปแห่งสัทธรรม
๔. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นเถระ ผู้มักมาก ย่อหย่อน^๒ เป็นผู้นำใน โลกกมนธรรม^๓ ทอดธุระในปริเวก^๔ ไม่ปรารภความเพียรเพื่อถึง ธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง หมู่คนรุ่นหลังพากันตามอย่างภิกษุเถระเหล่านั้น แม้หมู่คนรุ่นหลังนั้นก็เป็นผู้มักมาก เป็นผู้ย่อหย่อน เป็นผู้นำใน โลกกมนธรรมทอดธุระในปริเวก ไม่ปรารภความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง นี่เป็นธรรมประการที่ ๔ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมสูญหายไปแห่ง สัทธรรม

เชิงอรรถ :

- ^๑ เป็นพหูสูต หมายถึงได้สดับพระพุทธพจน์ หรือได้เล่าเรียนนวัคสัตตฤคสาสน์(คำสอนของพระศาสดามิ่งค์ ๙) เรียนจบคัมภีร์ หมายถึงเรียนจบพระพุทธพจน์คือ พระไตรปิฎก ๕ นิกาย ได้แก่ ทีฆนิกาย มัชฌิมนิกาย สังยุตตนิกาย อังคตตรนิกาย และขุททกนิกาย
ทรงธรรม หมายถึงทรงจำพระสูตรต้นตอปิฎก
ทรงวินัย หมายถึงทรงจำพระวินัยปิฎก
ทรงมาติกา หมายถึงทรงจำพระปาติโมกข์ทั้งสอง คือ ภิกขุปาติโมกข์ และภิกขุณีปาติโมกข์ (อง.ติก.อ. ๒/๒๐/๙๗-๙๘)
- ^๒ ย่อหย่อน ในที่นี้หมายถึงยึดถือปฏิบัติตามคำสั่งสอนโดยไม่เคร่งครัด (อง.ทุก.อ. ๒/๔๕/๕๓)
- ^๓ โลกกมนธรรม หมายถึงนิเวศน์ ๕ คือ (๑) กามฉันทะ (ความพอใจในกาม) (๒) พยาบาท (ความคิดร้าย) (๓) ถีนมิทธะ (ความหดหู่และเซื่องซึม) (๔) อุทธัจจกุกกุกจะ (ความฟุ้งซ่านและรอนใจ) (๕) วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย) (อง.ทุก.อ. ๒/๔๕/๕๓)
- ^๔ ปริเวก หมายถึงอุปธิวิเวก คือความสงบจากอุปธิ (สภาวะอันเป็นที่ตั้งที่ทรงไว้ซึ่งทุกข์ ได้แก่ กาม กิเลส เบญจขันธ์ และอภิสังขาร) อีกนัยหนึ่ง หมายถึงนิพพาน (อง.ทุก.อ. ๒/๔๕/๕๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า :๒๕๖ }

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก]

๑. สัทธัมมวรรค ๖. ตติยสัมมัสมัมโมสสูตร

๕. สงฆ์แตกแยกกัน เมื่อสงฆ์แตกแยกกัน จึงมีการด่ากัน มีการ
บริภาษกัน มีการใส่ร้ายกัน มีการทอดทิ้งกัน หมู่คนที่ยังไม่เลื่อมใส
ในสงฆ์นั้น ก็ไม่เลื่อมใส และหมู่คนที่เลื่อมใสแล้วก็กลายเป็นอื่นไป นี้
เป็นธรรมประการที่ ๕ ย่อมเป็นไปเพื่อความเลื่อมใสสูญหายไปแห่ง
สัตถธรรม

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเลื่อมใสสูญหายไป
แห่งสัตถธรรม

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความดำรงมั่น ไม่เลื่อมใส
ไม่หายไปในแห่งสัตถธรรม

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุเล่าเรียนพระสูตรที่เล่าเรียนมาดี ด้วยบทพยัญชนะที่สืบทอด
กันมาดี แม้อรรถแห่งบทพยัญชนะที่สืบทอดกันมาดี ก็ชื่อว่า
เป็นการสืบทอดขยายความดี นี่เป็นธรรมประการที่ ๑ ย่อมเป็น
ไปเพื่อความดำรงมั่น ไม่เลื่อมใส ไม่หายไปในแห่งสัตถธรรม
๒. ภิกษุเป็นผู้ว่าง่าย ประกอบด้วยธรรมเป็นเครื่องทำให้เป็นผู้ว่าง่าย
อดทนรับฟังคำปราศรัยโดยเคารพ นี่เป็นธรรมประการที่ ๒ ย่อม
เป็นไปเพื่อความดำรงมั่น ไม่เลื่อมใส ไม่หายไปในแห่งสัตถธรรม
๓. ภิกษุเป็นพหูสูต เรียนจบคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาตกา
ถ่ายทอดสูตรแก่ผู้อื่นโดยเคารพ เมื่อภิกษุเหล่านั้นล่วงลับไป สูตร
ไม่ขาดรากฐาน มีที่พึ่งอาศัย นี่เป็นธรรมประการที่ ๓ ย่อมเป็น
ไปเพื่อความดำรงมั่น ไม่เลื่อมใส ไม่หายไปในแห่งสัตถธรรม
๔. ภิกษุเป็นเถระ ไม่มักมาก ไม่ย่อหย่อน หมดธุระในโอภกมณธรรม
เป็นผู้นำในปวิเวก ประารถความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อ
บรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง
หมู่คนรุ่นหลังพากันตามอย่างภิกษุเถระเหล่านั้น แม้หมู่คนรุ่นหลัง
นั้นก็มักมาก ไม่ย่อหย่อน หมดธุระในโอภกมณธรรม เป็นผู้นำ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก์]

๑. สัทธัมมวรรค ๗. ทุกกถาสูต

ในปริเวก ปรารภความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง นี่เป็นธรรมประการที่ ๔ ย่อมเป็นไปเพื่อความดำรงมั่น ไม่เสื่อมสูญ ไม่หายไปแห่งสัทธรรม

๕. สงฆ์พร้อมเพรียงกัน ชื่นชมกัน ไม่วิวาทกัน มีอุทเทสที่สวดร่วมกัน^๑ อยู่ผาสุก เมื่อสงฆ์พร้อมเพรียงกัน จึงไม่มีการด่ากัน ไม่มีการบริภาษกัน ไม่มีการใส่ร้ายกัน ไม่มีการทอดทิ้งกัน หมุ่คนที่ยังไม่เลื่อมใสในสงฆ์นั้นก็เลื่อมใส และหมู่คนที่เลื่อมใสแล้ว ก็เลื่อมใสยิ่งขึ้น นี่เป็นธรรมประการที่ ๕ ย่อมเป็นไปเพื่อความดำรงมั่น ไม่เสื่อมสูญ ไม่หายไปแห่งสัทธรรม

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความดำรงมั่น ไม่เสื่อมสูญ ไม่หายไปแห่งสัทธรรม

ตติยสัทธัมมสัมโมสสูตรที่ ๖ จบ

๗. ทุกกถาสูต

ว่าด้วยการพูดเป็นเรื่องไม่ดีและเรื่องดีสำหรับผู้อื่น

[๑๕๗] ภิกษุทั้งหลาย การพูด เป็นเรื่องไม่ดีสำหรับบุคคล ๕ จำพวก เมื่อเทียบบุคคลกับบุคคล

การพูด เป็นเรื่องไม่ดีสำหรับบุคคล ๕ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. การพูดเรื่องศรัทธา เป็นเรื่องไม่ดีสำหรับบุคคลผู้ไม่มีศรัทธา
๒. การพูดเรื่องศีล เป็นเรื่องไม่ดีสำหรับบุคคลผู้ทุศีล

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๕๔ (สมยสูตร) หน้า ๙๔ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๒๕๘ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก์]

๑. สัทธัมมวรรค ๗. ทุกกถาสุต

๓. การพูดเรื่องพาสหัสจะ^๑ เป็นเรื่องไม่ดีสำหรับบุคคลผู้มีสตะ^๒น้อย

๔. การพูดเรื่องจาละ เป็นเรื่องไม่ดีสำหรับบุคคลผู้ตระหนี่

๕. การพูดเรื่องปัญญา เป็นเรื่องไม่ดีสำหรับบุคคลผู้มีปัญญาทรา

การพูดเรื่องศรัทธา เป็นเรื่องไม่ดีสำหรับบุคคลผู้ไม่มีศรัทธา เพราะเหตุไร เพราะบุคคลผู้ไม่มีศรัทธา เมื่อพูดเรื่องศรัทธา ก็ขัดใจ โกรธเคือง พยาบาท ขี้แค้น แสดงอาการโกรธ ขัดเคือง และไม่พอใจ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะบุคคลผู้ไม่มีศรัทธานั้น ไม่พิจารณาเห็นสัทธาสัมปทา(ความถึงพร้อมด้วยศรัทธา)ในตน และไม่ได้ปฏิบัติปราโมทย์ที่มีสัทธาสัมปทานั้นเป็นเหตุ ฉะนั้น การพูดเรื่องศรัทธา จึงเป็น เรื่องไม่ดีสำหรับบุคคลผู้ไม่มีศรัทธา

การพูดเรื่องศีล เป็นเรื่องไม่ดีสำหรับบุคคลผู้ทุศีล เพราะเหตุไร

เพราะบุคคลผู้ทุศีล เมื่อพูดเรื่องศีล ก็ขัดใจ โกรธเคือง พยาบาท ขี้แค้น แสดงอาการโกรธ ขัดเคือง และไม่พอใจ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะผู้ทุศีลนั้น ไม่เห็นศีลสัมปทา(ความถึงพร้อมด้วยศีล)ในตน และไม่ได้ปฏิบัติปราโมทย์ที่มีศีลสัมปทานั้น เป็นเหตุ ฉะนั้น การพูดเรื่องศีลจึงเป็นเรื่องไม่ดีสำหรับบุคคลผู้ทุศีล

การพูดเรื่องพาสหัสจะ เป็นเรื่องไม่ดีสำหรับบุคคลผู้มีสตะน้อย เพราะเหตุไร

เพราะบุคคลผู้มีสตะน้อย เมื่อพูดเรื่องพาสหัสจะ ก็ขัดใจ โกรธเคือง พยาบาท ขี้แค้น แสดงอาการโกรธ ขัดเคือง และไม่พอใจ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะบุคคลผู้มีสตะน้อยนั้น ไม่พิจารณาเห็นสุดสัมปทา(ความถึงพร้อมด้วยสตะ)ในตน และไม่ได้ปฏิบัติปราโมทย์ที่มีสุดสัมปทานั้นเป็นเหตุ ฉะนั้น การพูดเรื่องพาสหัสจะ จึงเป็นเรื่องไม่ดีสำหรับบุคคลผู้มีสตะน้อย

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความหมายของพาสหัสในเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๑๕๖ หน้า ๒๕๖ ในเล่มนี้

^๒ สตะ ในที่นี้หมายถึงนวัคสัตตฤคสาสน์ (คำสอนของพระศาสดามิองค์ ๙) คือ (๑) สุตตะ (พระสูตรทั้งหลาย รวมทั้งพระวินัยปิฎกและนิตเทส) (๒) เคยยะ (ข้อความร้อยแก้วผสมร้อยกรอง ได้แก่พระสูตรที่มีคาถาทั้งหมด) (๓) เวยยาकरणะ (ข้อความร้อยแก้ว) (๔) คาถา (ข้อความร้อยกรอง) (๕) อุทาน (พระคาถา พุทธอุทาน) (๖) อิติวุตตกะ (พระสูตรที่ตรัสอ้างถึง) (๗) ชาดก (ชาดก ๕๕๐ เรื่อง) (๘) อัปภุตธรรม (เรื่องอัศจรรย์) (๙) เวทัลละ (พระสูตรแบบถาม-ตอบ) (อง.จตุกก. (แปล) ๒๑/๖/๑๐)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก]

๑. สัทธัมมวรรค ๗. ทุกกถาสุต

การพูดเรื่องจาละ เป็นเรื่องไม่ดีสำหรับบุคคลผู้ตระหนี่ เพราะเหตุไร

เพราะบุคคลผู้ตระหนี่ เมื่อพูดเรื่องจาละ ก็ขัดใจ โกรธเคือง พยาบาท ซึ่งเคียดแสดงอาการโกรธ ขัดเคือง และไม่พอใจ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะบุคคลผู้ตระหนี่นั้นไม่พิจารณาเห็นจาคสัมปทา(ความถึงพร้อมด้วยจาคะ)ในตน และไม่ได้ปิติปราโมทย์ที่มีจาคสัมปทานั้นเป็นเหตุ ฉะนั้น การพูดเรื่องจาละจึงเป็นเรื่องไม่ดีสำหรับบุคคลผู้ตระหนี่

การพูดเรื่องปัญญา เป็นเรื่องไม่ดีสำหรับบุคคลผู้มีปัญญาทรม เพราะเหตุไร

เพราะบุคคลผู้มีปัญญาทรม เมื่อพูดเรื่องปัญญา ก็ขัดใจ โกรธเคือง พยาบาท ซึ่งเคียด แสดงอาการโกรธ ขัดเคือง และไม่พอใจ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะบุคคลผู้มีปัญญาทรมนั้นไม่พิจารณาเห็นปัญญาสัมปทา(ความถึงพร้อมด้วยปัญญา)ในตน และไม่ได้ปิติปราโมทย์ที่มีปัญญาสัมปทานั้นเป็นเหตุ ฉะนั้น การพูดเรื่องปัญญา จึงเป็นเรื่องไม่ดีสำหรับบุคคลผู้มีปัญญาทรม

ภิกษุทั้งหลาย การพูด เป็นเรื่องไม่ดีสำหรับบุคคล ๕ จำพวกนี้แล เมื่อเทียบบุคคลกับบุคคล

ภิกษุทั้งหลาย การพูด เป็นเรื่องดีสำหรับบุคคล ๕ จำพวก เมื่อเทียบบุคคลกับบุคคล

การพูด เป็นเรื่องดีสำหรับบุคคล ๕ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. การพูดเรื่องศรัทธา เป็นเรื่องดีสำหรับบุคคลผู้มีศรัทธา
๒. การพูดเรื่องศีล เป็นเรื่องดีสำหรับบุคคลผู้มีศีล
๓. การพูดเรื่องพหุสัจจะ เป็นเรื่องดีสำหรับบุคคลผู้เป็นพหูสูต
๔. การพูดเรื่องจาละ เป็นเรื่องดีสำหรับบุคคลผู้มีจาคะ
๕. การพูดเรื่องปัญญา เป็นเรื่องดีสำหรับบุคคลผู้มีปัญญา

การพูดเรื่องศรัทธา เป็นเรื่องดีสำหรับบุคคลผู้มีศรัทธา เพราะเหตุไร

เพราะบุคคลผู้มีศรัทธา เมื่อพูดเรื่องศรัทธา ก็ไม่ขัดใจ ไม่โกรธเคือง ไม่พยาบาท ไม่ซึ่งเคียด ไม่แสดงอาการโกรธ ขัดเคือง และไม่พอใจ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะ

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิฎกจินบาต [๔. จดตถปิณฑาสก]

๑. สัทธัมมวรรค ๗. ทุกกถาสุต

บุคคลผู้มีศรัทธานั้น พิจารณาเห็นสัทธาสัมปทาในตน และได้ปิติปราโมทย์ที่มีสัทธา-
สัมปทานั้นเป็นเหตุ ฉะนั้น การพูดเรื่องศรัทธา จึงเป็นเรื่องดีสำหรับบุคคลผู้มีศรัทธา

การพูดเรื่องศีล เป็นเรื่องดีสำหรับบุคคลผู้มีศีล เพราะเหตุไร

เพราะบุคคลผู้มีศีล เมื่อพูดเรื่องศีล ก็ไม่ขัดใจ ไม่โกรธเคือง ไม่พยายาม
ไม่ขึงเคียด ไม่แสดงอาการโกรธ ขัดเคือง และไม่พอใจ ชั่วนั้นเพราะเหตุไร

เพราะบุคคลผู้มีศีลนั้น พิจารณาเห็นศีลสัมปทาในตน และได้ปิติปราโมทย์ที่มี
ศีลสัมปทานั้นเป็นเหตุ ฉะนั้น การพูดเรื่องศีล จึงเป็นเรื่องดีสำหรับบุคคลผู้มีศีล

การพูดเรื่องพหุสัจจะ เป็นเรื่องดีสำหรับบุคคลผู้เป็นพหุสัจจะ เพราะเหตุไร

เพราะบุคคลผู้เป็นพหุสัจจะ เมื่อพูดเรื่องพหุสัจจะ ก็ไม่ขัดใจ ไม่โกรธเคือง
ไม่พยายาม ไม่ขึงเคียด ไม่แสดงอาการโกรธ ขัดเคือง และไม่พอใจ ชั่วนั้นเพราะ

เหตุไร เพราะบุคคลผู้เป็นพหุสัจจะนั้น พิจารณาเห็นสัจจะสัมปทาในตน และได้ปิติ-
ปราโมทย์ที่มีสัจจะสัมปทานั้นเป็นเหตุ ฉะนั้น การพูดเรื่องพหุสัจจะ จึงเป็นเรื่องดี
สำหรับบุคคลผู้เป็นพหุสัจจะ

การพูดเรื่องจาคะ เป็นเรื่องดีสำหรับบุคคลผู้มีจาคะ เพราะเหตุไร

เพราะบุคคลผู้มีจาคะ เมื่อพูดเรื่องจาคะ ก็ไม่ขัดใจ ไม่โกรธเคือง ไม่พยายาม
ไม่ขึงเคียด ไม่แสดงอาการโกรธ ขัดเคือง และไม่พอใจ ชั่วนั้นเพราะเหตุไร

เพราะบุคคลผู้มีจาคะนั้น พิจารณาเห็นจาคะสัมปทาในตน และได้ปิติปราโมทย์ที่มี
จาคะสัมปทานั้นเป็นเหตุ ฉะนั้น การพูดเรื่องจาคะ จึงเป็นเรื่องดีสำหรับบุคคลผู้มีจาคะ

การพูดเรื่องปัญญา เป็นเรื่องดีสำหรับบุคคลผู้มีปัญญา เพราะเหตุไร

เพราะบุคคลผู้มีปัญญา เมื่อพูดเรื่องปัญญา ก็ไม่ขัดใจ ไม่โกรธเคือง ไม่พยายาม
ไม่ขึงเคียด ไม่แสดงอาการโกรธ ขัดเคือง และไม่พอใจ ชั่วนั้นเพราะเหตุไร เพราะ

บุคคลผู้มีปัญญานั้น พิจารณาเห็นปัญญาสัมปทาในตน และได้ปิติปราโมทย์ที่มี
ปัญญาสัมปทานั้นเป็นเหตุ ฉะนั้น การพูดเรื่องปัญญา จึงเป็นเรื่องดีสำหรับบุคคลผู้มี
ปัญญา

ภิกษุทั้งหลาย การพูด เป็นเรื่องดีสำหรับบุคคล ๕ จำพวกนี้แล เมื่อเทียบ
บุคคลกับบุคคล

ทูกกถาสุตที่ ๗ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จดตถปิณฑาสก]

๑. สัทธัมมวรรค ๘. สารัชชสูตร

๘. สารัชชสูตร

ว่าด้วยความครั่นคร้ามและความกลัวกลัว

[๑๕๘] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมถึงความครั่นคร้าม

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ไม่มีศรัทธา
๒. เป็นผู้ทุศีล
๓. เป็นผู้มิสตะน้อย
๔. เป็นผู้เกียจคร้าน
๕. เป็นผู้มิปัญญาทราม

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมถึงความครั่นคร้าม

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นผู้กลัวกลัว

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มิศรัทธา
๒. เป็นผู้มิศีล
๓. เป็นพหุสูต
๔. เป็นผู้ปรารถนาความเพียร
๕. เป็นผู้มิปัญญา

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้กลัวกลัว

สารัชชสูตรที่ ๘ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก์]

๑. สัทธัมมวรรค ๙. อุทายีสุตระ

๙. อุทายีสุตระ

ว่าด้วยพระอุทายี

[๑๕๙] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ โขสิตาราม เขตกรุงโกสัมพี สมัยนั้นแล ท่านพระอุทายีมีคฤหัสถ์บริษัทหมู่ใหญ่แวดล้อมนั่งแสดงธรรมอยู่ ท่านพระอานนท์ได้เห็นท่านพระอุทายีมีคฤหัสถ์บริษัทหมู่ใหญ่แวดล้อมนั่งแสดงธรรมอยู่ จึงได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร^๑ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านพระอุทายีมีคฤหัสถ์บริษัทหมู่ใหญ่แวดล้อมนั่งแสดงธรรมอยู่”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อานนท์ การแสดงธรรมแก่ผู้อื่นมิใช่ทำได้ง่าย ภิกษุเมื่อจะแสดงธรรมแก่ผู้อื่น พึงตั้งธรรม ๕ ประการไว้ในตนแล้วจึงแสดงธรรมแก่ผู้อื่น ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ
ภิกษุพึงตั้งใจว่า

๑. เราจักแสดงธรรมไปตามลำดับ^๒
๒. เราจักแสดงอ่างเหตุ
๓. เราจักแสดงธรรมอาศัยความเอ็นดู^๓
๔. เราจักเป็นผู้ไม่เพ่งอามิส^๔แสดงธรรม
๕. เราจักไม่แสดงธรรมกระทบตนและผู้อื่น^๕

อานนท์ การแสดงธรรมแก่ผู้อื่นมิใช่ทำได้ง่าย ภิกษุเมื่อจะแสดงธรรมแก่คนอื่น พึงตั้งธรรม ๕ ประการนี้ไว้ในตนแล้วจึงแสดงธรรมแก่ผู้อื่น

อุทายีสุตระที่ ๙ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๒ ข้อ ๓๑ (สมณสูตร) หน้า ๔๕ ในเล่มนี้

^๒ **แสดงธรรมไปตามลำดับ** หมายถึงแสดงธรรมให้มีลำดับ ไม่ตัดลัดให้ขาดความ เช่น แสดงเรื่องทานเป็นลำดับที่ ๑ แสดงเรื่องศีลเป็นลำดับที่ ๒ แสดงเรื่องสวรรค์เป็นลำดับที่ ๓

อีกนัยหนึ่ง หมายถึงแสดงธรรมให้ครอบคลุมเนื้อหาสาระตามที่ตั้งสวดบท หรือคาถาบทไว้ (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๕๙/๖๐)

^๓ **อาศัยความเอ็นดู** หมายถึงการอนุเคราะห์ด้วยคิดว่า “จักเปลื้องเหล่าสัตว์ผู้มีความคับแค้นมากให้พ้นจากความคับแค้น” (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๕๙/๖๐)

^๔ **ไม่เพ่งอามิส** หมายถึงไม่มุ่งหวังลาภคือปัจจัย ๔ เพื่อตน (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๕๙/๖๐)

^๕ **ไม่แสดงธรรมกระทบตนและผู้อื่น** หมายถึงไม่แสดงธรรมยกตนข่มท่าน (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๕๙/๖๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๒๖๓ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก์]

๑. สัทธัมมวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๑๐. ทุปปฏิวิโนทยสูตร

ว่าด้วยธรรมที่บรรเทาได้ยาก

[๑๖๐] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ ที่เกิดขึ้นแล้ว บรรเทาได้ยาก

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ราคะที่เกิดขึ้นแล้ว บรรเทาได้ยาก
  ๒. โทสะที่เกิดขึ้นแล้ว บรรเทาได้ยาก
  ๓. โมหะที่เกิดขึ้นแล้ว บรรเทาได้ยาก
  ๔. ปฏิภาณ^๑ที่เกิดขึ้นแล้ว บรรเทาได้ยาก
  ๕. จิตคิดจะไปที่เกิดขึ้นแล้ว บรรเทาได้ยาก
- ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้แล ที่เกิดขึ้นแล้ว บรรเทาได้ยาก

ทุปปฏิวิโนทยสูตรที่ ๑๐ จบ

สัทธัมมวรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปฐมสัมมัตตนิยามสูตร	๒. ทุตติยสัมมัตตนิยามสูตร
๓. ตติยสัมมัตตนิยามสูตร	๔. ปฐมสัทธัมมสัมโมสสูตร
๕. ทุตติยสัทธัมมสัมโมสสูตร	๖. ตติยสัทธัมมสัมโมสสูตร
๗. ทุกกถาสสูตร	๘. สารัชชสูตร
๙. อุทายีสสูตร	๑๐. ทุปปฏิวิโนทยสูตร

เชิงอรรถ :

^๑ ปฏิภาณ ในที่นี้หมายถึงความมุ่งหวังที่จะพูด (กเถตุกามตา) (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๖๐/๖๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า :๒๖๔ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก์]

๒. อาฆาตวรรค ๑. ปฐมอาฆาตปฏิวินยสูตร

๒. อาฆาตวรรค

หมวดว่าด้วยอาฆาต^๑

๑. ปฐมอาฆาตปฏิวินยสูตร

ว่าด้วยอุบายกำจัดอาฆาต สูตรที่ ๑

[๑๖๑] ภิกษุทั้งหลาย อุบายกำจัดอาฆาต ๕ ประการนี้ เป็นเครื่องกำจัดอาฆาตที่เกิดขึ้นแก่ภิกษุได้อย่างสิ้นเชิง

อุบายกำจัดอาฆาต ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุพึงเจริญเมตตาในบุคคลผู้ที่ตนเกิดอาฆาต^๒ ภิกษุพึงกำจัดอาฆาตในบุคคลนั้นอย่างนี้
๒. ภิกษุพึงเจริญกรุณาในบุคคลผู้ที่ตนเกิดอาฆาต ภิกษุพึงกำจัดอาฆาตในบุคคลนั้นอย่างนี้
๓. ภิกษุพึงเจริญอุเบกขาในบุคคลผู้ที่ตนเกิดอาฆาต ภิกษุพึงกำจัดอาฆาตในบุคคลนั้นอย่างนี้
๔. ภิกษุไม่พึงระลึกถึง ไม่พึงมนสิการถึงบุคคลผู้ที่ตนเกิดอาฆาต ภิกษุพึงกำจัดอาฆาตในบุคคลนั้นอย่างนี้
๕. ภิกษุพึงนึกถึงความเป็นผู้มีกรรมเป็นของตนให้มั่นในบุคคลผู้ที่ตนเกิดอาฆาตนั้น ดังนี้ว่า 'ท่านผู้นี้เป็นผู้มีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรม

เชิงอรรถ :

^๑ อาฆาต หมายถึงความโกรธเคือง (อภ.นวก.อ. ๓/๒๙/๓๐๗)

^๒ เมตตาและกรุณา ต้องเจริญด้วยฌานที่ ๓ และฌานที่ ๔ ส่วนอุเบกขา ต้องเจริญด้วยฌานที่ ๔ และฌานที่ ๕ (อภ.ปัญจก.อ. ๓/๑๖๑/๖๑)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก์]

๒. อาฆาตวรรค ๒. ทุติยอาฆาตปฏิวินยสูตร

เป็นที่พึงอาศัย ทำกรรมใดไว้ จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม
ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น' ภิกษุพึงกำจัดอาฆาตในบุคคลนั้น
อย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย อุบายกำจัดอาฆาต ๕ ประการนี้แล เป็นเครื่องกำจัดอาฆาต
ที่เกิดขึ้นแก่ภิกษุได้อย่างสิ้นเชิง

ปฐมอาฆาตปฏิวินยสูตรที่ ๑ จบ

๒. ทุติยอาฆาตปฏิวินยสูตร

ว่าด้วยอุบายกำจัดอาฆาต สูตรที่ ๒

[๑๖๒] ณ ที่นั้นแล ท่านพระสารีบุตรได้เรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า ผู้มี
อายุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นรับคำของท่านพระสารีบุตรแล้ว ท่านพระสารีบุตรจึงได้
กล่าวเรื่องนี้ว่า

ผู้มีอายุทั้งหลาย อุบายกำจัดอาฆาต ๕ ประการนี้ เป็นเครื่องกำจัดอาฆาตที่
เกิดขึ้นแก่ภิกษุได้อย่างสิ้นเชิง

อุบายกำจัดอาฆาต ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุพึงกำจัดอาฆาตในบุคคลผู้มีความประพฤติทางกายไม่บริสุทธิ์
แต่มีความประพฤติทางวาจาบริสุทธิ์
๒. ภิกษุพึงกำจัดอาฆาตในบุคคลผู้มีความประพฤติทางวาจาไม่บริสุทธิ์
แต่มีความประพฤติทางกายบริสุทธิ์
๓. ภิกษุพึงกำจัดอาฆาตในบุคคลผู้มีความประพฤติทางกายไม่บริสุทธิ์
มีความประพฤติทางวาจาไม่บริสุทธิ์ แต่ได้ช่องแห่งใจ^๑ ได้ความ
เลื่อมใสทางใจตามกาลอันควร

เชิงอรรถ :

^๑ ได้ช่องแห่งใจ หมายถึงได้โอกาสให้วิปัสสนาจิตเกิดขึ้น (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๖๒/๖๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า :๒๖๖ }

พระสูตรต้นตปีฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก์]

๒. อาฆาตวรรค ๒. ทุตติยาฆาตปฏิวินยสูตร

๔. ภิกษุพึงกำจัดอาฆาตในบุคคลผู้มีความประพฤติทางกายไม่บริสุทธิ์ มีความประพฤติทางวาจาไม่บริสุทธิ์ และไม่ได้ช่องแห่งใจ ไม่ได้ ความเลื่อมใสทางใจตามกาลอันควร

๕. ภิกษุพึงกำจัดอาฆาตในบุคคลผู้มีความประพฤติทางกายบริสุทธิ์ มีความประพฤติทางวาจาบริสุทธิ์ และได้ช่องแห่งใจ ได้ความเลื่อมใส ทางใจตามกาลอันควร

บรรดาบุคคล ๕ จำพวกนั้น

ภิกษุพึงกำจัดอาฆาตในบุคคลผู้มีความประพฤติทางกายไม่บริสุทธิ์ แต่มีความประพฤติทางวาจาบริสุทธิ์ อย่างไร

คือ บุคคลใดมีความประพฤติทางกายไม่บริสุทธิ์ แต่มีความประพฤติทาง วาจาบริสุทธิ์ ความประพฤติทางกายที่ไม่บริสุทธิ์ของเขาส่วนใด ภิกษุไม่พึงใส่ใจ ส่วนนั้นในเวลานั้น ส่วนความประพฤติทางวาจาที่บริสุทธิ์ของเขาส่วนใด ภิกษุก็พึง ใส่ใจแต่ส่วนนั้นในเวลานั้น เปรียบเหมือนภิกษุผู้ถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตร พบผ้าเก่า ที่ถนน เหยียบให้มันด้วยเท้าซ้าย เชี่ยวออกดูด้วยเท้าขวา ส่วนใดยังใช้ได้ก็เลือกถือ เอาส่วนนั้นแล้วจากไป

ภิกษุพึงกำจัดอาฆาตในบุคคลนั้นอย่างนี้

ภิกษุพึงกำจัดอาฆาตในบุคคลผู้มีความประพฤติทางวาจาไม่บริสุทธิ์ แต่มีความประพฤติทางกายบริสุทธิ์ อย่างไร

คือ บุคคลใดมีความประพฤติทางวาจาไม่บริสุทธิ์ แต่มีความประพฤติทางกาย บริสุทธิ์ ความประพฤติทางวาจาที่ไม่บริสุทธิ์ของเขาส่วนใด ภิกษุไม่พึงใส่ใจส่วนนั้น ในเวลานั้น ส่วนความประพฤติทางกายที่บริสุทธิ์ของเขาส่วนใด ภิกษุก็พึงใส่ใจแต่ ส่วนนั้นในเวลานั้น เปรียบเหมือนสระน้ำที่ถูกสาหร่ายและแห่นคลุมไว้ คนเดินทาง มาถูกความร้อนกระทบ ร้อนอบอ้าว เหนื่อยอ่อน กระจายน้ำ เขาจึงลงสระน้ำนั้น แหวกสาหร่ายและแห่นด้วยมือทั้งสองแล้วกอบน้ำขึ้นดื่มแล้วจึงจากไป

ภิกษุพึงกำจัดอาฆาตในบุคคลนั้นอย่างนี้

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก์]

๒. อาฆาตวรรค ๒. ทุตติยาฆาตปฏิวินยสูตร

ภิกษุพึงกำจัดอาฆาตในบุคคลผู้มีความประพฤติทางกายไม่บริสุทธ์ มีความประพฤติทางวาจาไม่บริสุทธ์ แต่ได้ช่องแห่งใจ ได้ความเลื่อมใสทางใจตามกาลอันควร อย่างไร

คือ บุคคลใดมีความประพฤติทางกายไม่บริสุทธ์ มีความประพฤติทางวาจาไม่บริสุทธ์ แต่ได้ช่องแห่งใจ ได้ความเลื่อมใสทางใจตามกาลอันควร ความประพฤติทางกายที่ไม่บริสุทธ์ของเขาส่วนใด ภิกษุไม่พึงใส่ใจส่วนนั้นในเวลานั้น แม้ความประพฤติทางวาจาที่ไม่บริสุทธ์ของเขาส่วนใด ภิกษุก็ไม่พึงใส่ใจส่วนนั้นในเวลานั้น แต่การได้ช่องแห่งใจ ได้ความเลื่อมใสทางใจตามกาลอันควรของเขาส่วนใด ภิกษุพึงใส่ใจแต่ส่วนนั้นในเวลานั้น เปรียบเหมือนน้ำเล็กน้อยในรอยเท้าโค คนเดินทางมา ถูกความร้อนกระทบ ร้อนอบอ้าว เหนื่อยอ่อน กระจายน้ำ เขาเกิดความคิด อย่างนี้ว่า “น้ำเล็กน้อยมีอยู่ในรอยเท้าโคนี้ ถ้าเราจักกอบขึ้นดื่ม หรือใช้ภาชนะ ตักดื่ม ก็จักทำน้ำนั้นให้เหวบ้าง ให้ชุ่มบ้าง ให้ไม่ควรถ่มบ้าง ทางที่ดี เราควรจะ คุกเข่าก้มลงดื่มอย่างโคแล้วจึงค่อยไปเกิด” เขาจึงคุกเข่าก้มลงดื่มอย่างโคแล้วจึงจากไป

ภิกษุพึงกำจัดอาฆาตในบุคคลนั้นอย่างนี้

ภิกษุพึงกำจัดอาฆาตในบุคคลผู้มีความประพฤติทางกายไม่บริสุทธ์ มีความประพฤติทางวาจาไม่บริสุทธ์ และไม่ได้ช่องแห่งใจ ไม่ได้ความเลื่อมใสทางใจตามกาลอันควร อย่างไร

คือ บุคคลใดมีความประพฤติทางกายไม่บริสุทธ์ มีความประพฤติทางวาจาไม่บริสุทธ์ และไม่ได้ช่องแห่งใจ ไม่ได้ความเลื่อมใสทางใจตามกาลอันควร ภิกษุพึงเข้าไปตั้งความกรุณา ความเอ็นดู ความอนุเคราะห์ในบุคคลแม้เช่นนี้ว่า “โอ ท่านผู้นี้ พึงละกายทุจริตแล้วเจริญกายสุจริต พึงละวจีทุจริตแล้วเจริญวจีสุจริต พึงละ มโนทุจริตแล้วเจริญมโนสุจริต” ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะท่านผู้นี้หลังจากตายแล้ว อย่าไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก” เปรียบเหมือนคนเจ็บป่วย มีทุกข์ เป็นไข้หนัก เดินทางไกล แม้ข้างหน้าเขาก็มีบ้านอยู่ห่างไกล แม้ข้างหลังเขาก็มีบ้านอยู่ห่างไกล เขาไม่ได้อาหารที่เป็นสัปปายะ ยาที่ตรงกับโรค คนพยาบาลที่เหมาะสม และผู้ที่จะ

พระสูตรต้นตอปัญหา อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก์]

๒. อาฆาตวรรค ๒. ทุตติยาฆาตปฏิวินยสูตร

นำทางไปสู่บ้าน คนบางคนเดินทางไกลพึงเห็นเขา จึงเข้าไปตั้งความกรุณา ความเอ็นดู ความอนุเคราะห์ในเขาว่า “โอ ท่านผู้นี้ควรจะได้อาหารที่เป็นสัปปายะ ยาที่ตรงกับโรค คนพยาบาลที่เหมาะสม และผู้นำทางไปสู่บ้าน ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะว่าท่านผู้นี้อย่างถึงความพินาศเสียหาย ณ ที่นี้เลย”

ภิกษุพึงกำจัดอาฆาตในบุคคลนั้นอย่างนี้

ภิกษุพึงกำจัดอาฆาตในบุคคลผู้มีความประพฤติทางกายบริสุทธิ์ มีความประพฤติทางวาจาบริสุทธิ์ และได้ช่องแห่งใจ ได้ความเลื่อมใสทางใจตามกาลอันควร อย่างไร

คือ บุคคลใดมีความประพฤติทางกายบริสุทธิ์ มีความประพฤติทางวาจาบริสุทธิ์ ได้ช่องแห่งใจและได้ความเลื่อมใสทางใจตามกาลอันควร แม้ความประพฤติทางกายที่บริสุทธิ์ของเขาส่วนใด ภิกษุพึงใส่ใจส่วนนั้นในเวลานั้น แม้ความประพฤติทางวาจาที่บริสุทธิ์ของเขาส่วนใด ภิกษุก็พึงใส่ใจส่วนนั้นในเวลานั้น แม้การได้ช่องแห่งใจ ได้ความเลื่อมใสทางใจตามกาลอันควรของเขาส่วนใด ภิกษุก็พึงใส่ใจส่วนนั้นในเวลานั้น เปรียบเหมือนสระน้ำที่ใส จืดสนิท เย็น สะอาด มีท่าเทียบ นำรื่นรมย์ ดาดาศไปด้วยต้นไม้บานาพันธุ์ คนเดินทางมา ถูกความร้อนกระทบ ร้อนอบอ้าว เหงื่ออ่อน กระหายน้ำ เขาพึงลงสระน้ำนั้น อาบบ้าง ดื่มน้ำบ้าง แล้วขึ้นมา นั่งบ้าง นอนบ้าง ที่ร่มไม้ใกล้สระน้ำนั้น

ภิกษุพึงกำจัดอาฆาตในบุคคลนั้นอย่างนี้

ผู้มีอายุทั้งหลาย เพราะอาศัยบุคคลที่นำเลื่อมใส จิตจึงเลื่อมใส

อุบายกำจัดอาฆาต ๕ ประการนี้แล เป็นเครื่องกำจัดอาฆาตที่เกิดขึ้นแก่ภิกษุได้อย่างสิ้นเชิง

ทุตติยาฆาตปฏิวินยสูตรที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก์]

๒. อาขาทวรรค ๓. สากัจฉสูตร

๓. สากัจฉสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้ควรสนทนาด้วย

[๑๖๓] ณ ที่นั้น ท่านพระสารีบุตรเรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า ฯลฯ^๑ จึงได้กล่าวเรื่องนี่ว่า

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เป็นผู้ควรสนทนากับเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย

ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีลและตอบปัญหาที่มาในเรื่องศีลสัมปทาได้
๒. ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสมาธิและตอบปัญหาที่มาในเรื่องสมาธิสัมปทาได้
๓. ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญาและตอบปัญหาที่มาในเรื่องปัญญาสัมปทาได้
๔. ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติและตอบปัญหาที่มาในเรื่องวิมุตติสัมปทาได้
๕. ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสสนะและตอบปัญหาที่มาในเรื่องวิมุตติญาณทัสสนสัมปทาได้

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นผู้ควรสนทนากับเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย

สากัจฉสูตรที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ฯลฯ ที่ปรากฏในข้อ ๑๖๓-๑๖๖ ดูความเต็มในข้อ ๑๖๒

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๒๗๐ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก์]

๒. อาฆาตวรรค ๔. อาชีวัสสูตร

๔. อาชีวัสสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้ควรแก่สาขีพ^๑

[๑๖๔] ณ ที่นั้น ท่านพระสารีบุตรเรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า ฯลฯ จึงได้กล่าวเรื่องนี้ว่า

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เป็นผู้ควรแก่สาขีพของเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล และตอบปัญหาที่มาในเรื่องศีลสัมปทาได้
๒. ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสมาธิ และตอบปัญหาที่มาในเรื่องสมาธิสัมปทาได้
๓. ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา และตอบปัญหาที่มาในเรื่องปัญญาสัมปทาได้
๔. ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติ และตอบปัญหาที่มาในเรื่องวิมุตติสัมปทาได้
๕. ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิมุตติญาณทัสสนะ และตอบปัญหาที่มาในเรื่องวิมุตติญาณทัสสนสัมปทาได้

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นผู้ควรแก่สาขีพของเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย

อาชีวัสสูตรที่ ๔ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๖๖ (สาชีวัสสูตร) หน้า ๑๑๔ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๒๗๑ }

พระสูตรต้นตอปัญหา อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก]

๒. อาฆาตวรรค ๕. ปัญหาปุจฉาสูตร

๕. ปัญหาปุจฉาสูตร

ว่าด้วยการถามปัญหา

[๑๖๕] ณ ที่นั้น ท่านพระสารีบุตรเรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า ฯลฯ จึงได้กล่าวเรื่องนี่ว่า

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุบางรูปย่อมถามปัญหากับภิกษุอื่นด้วยเหตุ ๕ ประการทั้งหมด หรือเหตุใดเหตุหนึ่ง

เหตุ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุบางรูปถามปัญหากับภิกษุอื่น เพราะโง่เขลา เพราะหลงงมงาย
๒. ภิกษุบางรูปมีความปรารถนาชั่ว ถูกความปรารถนาครอบงำ จึงถามปัญหากับภิกษุอื่น
๓. ภิกษุบางรูปดูหมิ่น จึงถามปัญหากับภิกษุอื่น
๔. ภิกษุบางรูปประสงค์จะรู้จึงถามปัญหากับภิกษุอื่น
๕. ภิกษุบางรูปคิดอย่างนี้ว่า 'ภิกษุอื่นถ้าถูกเราถามปัญหาก็จักตอบให้ชัดเจน นั้นเป็นการดี แต่ถ้าตอบไม่ชัดเจน เราเองจักตอบให้ชัดเจนแก่เธอ' จึงถามปัญหากับภิกษุอื่น

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุบางรูปย่อมถามปัญหากับภิกษุอื่นด้วยเหตุ ๕ ประการทั้งหมด หรือเหตุใดเหตุหนึ่ง

ส่วนข้าพเจ้าคิดอย่างนี้ว่า 'ถ้าภิกษุอื่นถูกเราถามปัญหาก็จักตอบให้ชัดเจน นั้นเป็นการดี แต่ถ้าตอบไม่ชัดเจน เราเองจักตอบให้ชัดเจนแก่ภิกษุนั้น' จึงถามปัญหากับภิกษุอื่น

ปัญหาปุจฉาสูตรที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก์]

๒. อาฆาตวรรค ๖. นิโรธสูตร

๖. นิโรธสูตร

ว่าด้วยนิโรธ

[๑๖๖] ณ ที่นั้น ท่านพระสารีบุตรเรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย ฯลฯ จึงได้กล่าวเรื่องนี้ว่า

“ผู้มีอายุทั้งหลาย เป็นไปได้ที่ภิกษุในธรรมวินัยนี้ผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ถึงพร้อมด้วยสมาธิ ถึงพร้อมด้วยปัญญา เข้าสัญญาเวทียัตนิโรธบ้าง ออกจากสัญญาเวทียัตนิโรธบ้าง หากเธอไม่บรรลอรหัตตผลในปัจจุบัน ก็เป็นไปได้ที่เธอจะล่วงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเหล่าเทวดาผู้มีค่าข้าวเป็นภักษา^๑ แล้วเข้าถึงกายมโนมัย^๒ ชั้นใดชั้นหนึ่ง เข้าสัญญาเวทียัตนิโรธ^๓บ้าง ออกจากสัญญาเวทียัตนิโรธบ้าง”

เมื่อท่านพระสารีบุตรกล่าวอย่างนี้แล้ว ท่านพระอุทายีจึงกล่าวกับท่านพระสารีบุตรดังนี้ว่า “ท่านสารีบุตร เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุจะล่วงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเหล่าเทวดาผู้มีค่าข้าวเป็นภักษา แล้วเข้าถึงกายมโนมัยชั้นใดชั้นหนึ่ง เข้าสัญญาเวทียัตนิโรธบ้าง ออกจากสัญญาเวทียัตนิโรธบ้าง เป็นไปไม่ได้แน่นอน”

แม้ครั้งที่ ๒ ฯลฯ

แม้ครั้งที่ ๓ ท่านพระสารีบุตรได้เรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย เป็นไปได้ที่ภิกษุในธรรมวินัยนี้ผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ถึงพร้อมด้วยสมาธิ ถึงพร้อมด้วยปัญญา เข้าสัญญาเวทียัตนิโรธบ้าง ออกจากสัญญาเวทียัตนิโรธบ้าง หากเธอไม่บรรลอรหัตตผลในปัจจุบัน ก็เป็นไปได้ที่เธอจะล่วงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเหล่าเทวดาผู้มีค่าข้าวเป็นภักษา แล้วเข้าถึงกายมโนมัยชั้นใดชั้นหนึ่ง เข้าสัญญาเวทียัตนิโรธบ้าง ออกจากสัญญาเวทียัตนิโรธบ้าง”

เชิงอรรถ :

^๑ เหล่าเทวดาผู้มีค่าข้าวเป็นภักษา ในที่นี้หมายถึงเทวดาชั้นกามาวจร (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๖๖/๖๔)

^๒ ดู เชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๔๔ (มณฑปทนายสูตร) หน้า ๗๒ ในเล่มนี้

^๓ สัญญาเวทียัตนิโรธ หมายถึงการดับสัญญาและเวทนา เรียกสั้น ๆ ว่า นิโรธสมาบัติ เป็นสมาบัติข้อที่ ๙ ในอนุปพิพวิหาร ๙ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๔๓/๒๓๔, อง.นวก. ๒๓/๓๒/๓๓๖

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก]

๒. อาฆาตวรรค ๖. นิโรธสูตร

แม้ครั้งที่ ๓ ท่านพระอุทายีก็ได้กล่าวกับท่านพระสารีบุตรดังนี้ว่า “ท่านสารีบุตร เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุจะล่วงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเหล่าเทวดาผู้มีค่าข้าวเป็นภิกษาแล้วเข้าถึงกายมโนมัยชั้นใดชั้นหนึ่ง เข้าสัญญาเวทียัตนิโรธบ้าง ออกจากสัญญาเวทียัตนิโรธบ้าง เป็นไปไม่ได้แน่นอน”

ลำดับนั้น ท่านพระสารีบุตรได้มีความคิดว่า “ท่านอุทายีคัดค้านเราถึง ๓ ครั้ง และภิกษุบางรูปก็ไม่อนุโมทนาเรา ทางที่ดี เราควรจะไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ” ครั้นแล้ว จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร เรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย เป็นไปได้ที่ภิกษุในธรรมวินัยนี้ผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ถึงพร้อมด้วยสมาธิ ถึงพร้อมด้วยปัญญา เข้าสัญญาเวทียัตนิโรธบ้าง ออกจากสัญญาเวทียัตนิโรธบ้าง หากเธอไม่บรรลุอรหัตตผลในปัจจุบัน ก็เป็นไปได้ที่เธอจะล่วงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเหล่าเทวดาผู้มีค่าข้าวเป็นภิกษา แล้วเข้าถึงกายมโนมัยชั้นใดชั้นหนึ่ง เข้าสัญญาเวทียัตนิโรธบ้าง ออกจากสัญญาเวทียัตนิโรธบ้าง”

เมื่อท่านพระสารีบุตรกล่าวอย่างนี้แล้ว ท่านพระอุทายีได้กล่าวกับท่านพระสารีบุตรดังนี้ว่า “ท่านสารีบุตร เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุจะล่วงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเหล่าเทวดาผู้มีค่าข้าวเป็นภิกษา แล้วเข้าถึงกายมโนมัยชั้นใดชั้นหนึ่ง เข้าสัญญาเวทียัตนิโรธบ้าง ออกจากสัญญาเวทียัตนิโรธบ้าง เป็นไปไม่ได้แน่นอน”

แม้ครั้งที่ ๒ ฯลฯ

แม้ครั้งที่ ๓ ท่านพระสารีบุตรได้เรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย เป็นไปได้ที่ภิกษุในธรรมวินัยนี้ผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ถึงพร้อมด้วยสมาธิ ถึงพร้อมด้วยปัญญา เข้าสัญญาเวทียัตนิโรธบ้าง ออกจากสัญญาเวทียัตนิโรธบ้าง หากเธอไม่บรรลุอรหัตตผลในปัจจุบัน ก็เป็นไปได้ที่เธอจะล่วงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเหล่าเทวดาผู้มีค่าข้าวเป็นภิกษา แล้วเข้าถึงกายมโนมัยชั้นใดชั้นหนึ่ง เข้าสัญญาเวทียัตนิโรธบ้าง ออกจากสัญญาเวทียัตนิโรธบ้าง”

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิณฺณกนิบาต [๔. จตุตถปิณฺณาสก]

๒. อาฆาตวรรค ๖. นิโรธสูตร

แม้ครั้งที่ ๓ ท่านพระอุทายีได้กล่าวกับท่านพระสารีบุตรดังนี้ว่า “ท่านสารีบุตร เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุจะล่วงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเหล่าเทวดาผู้มีค่าข้าวเป็นภิกษา แล้วเข้าถึงกายมโนมัยชั้นใดชั้นหนึ่ง เข้าสัญญาเวทียิตนิโรธบ้าง ออกจากสัญญาเวทียิตนิโรธบ้าง เป็นไปไม่ได้แน่นอน”

ลำดับนั้น ท่านพระสารีบุตรได้มีความคิดว่า “ท่านอุทายี คัดค้านเราถึง ๓ ครั้งต่อพระพักตร์ของพระผู้มีพระภาค และภิกษุบางรูปก็ไม่อนุโมทนาเรา ทางที่ดี เราพึงนิ่งเสีย” จึงได้นิ่งอยู่

จากนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามท่านอุทายีว่า “อุทายี เธอหมายถึงกายมโนมัยอย่างไร”

ท่านพระอุทายีกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์หมายถึงเหล่าเทพชั้นอรุปรพรมที่สำเร็จด้วยสัญญา”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อุทายี การพูดของเธอผู้เขลา ไม่ฉลาด จะมีประโยชน์อะไร เธอเข้าใจถึงสิ่งที่เธอพูดหรือ”

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกท่านพระอานนท์มาตรัสว่า “อานนท์ เป็นไปได้หรือที่เธอทั้งหลายเพิกเฉยต่อภิกษุเถระผู้กำลังถูกเบียดเบียนอยู่ เธอทั้งหลายคงจะไม่มี ความกรุณาในภิกษุเถระผู้ฉลาดซึ่งกำลังถูกเบียดเบียนอยู่^๑”

พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เป็นไปได้ที่ภิกษุในธรรมวินัยนี้ผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ถึงพร้อมด้วยสมาธิ ถึงพร้อมด้วยปัญญา เข้าสัญญาเวทียิตนิโรธบ้าง ออกจากสัญญาเวทียิตนิโรธบ้าง หากเธอไม่บรรลุอรหัตตผลในปัจจุบัน ก็เป็นไปได้ที่เธอจะล่วงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเหล่าเทวดาผู้มีค่าข้าวเป็นภิกษา แล้วเข้าถึงกายมโนมัยชั้นใดชั้นหนึ่ง เข้าสัญญาเวทียิตนิโรธบ้าง ออกจากสัญญาเวทียิตนิโรธบ้าง” พระผู้มีพระภาคผู้สุคตครั้นตรัสดังนี้แล้วก็เสด็จลุกขึ้นจากพุทธอาสน์ เสด็จเข้าไปยังพระวิหาร^๒

เชิงอรรถ :

^๑ เหตุที่พระผู้มีพระภาคตรัสในเชิงตำหนิต่านพระอานนท์อย่างนี้ ก็เพราะท่านพระอานนท์เป็นสหายรักของท่านพระสารีบุตรเถระและท่านเป็นอัครมหาเสนาบดี (ขุนคลังพระธรรม) การห้ามปรามภิกษุผู้รุกรานภิกษุเถระอย่างนี้ เป็นหน้าที่ของภิกษุผู้เป็นอัครมหาเสนาบดี (ตามนัย อจ.ปญจก.อ. ๓/๑๖๖/๖๔)

^๒ พระวิหาร ในที่นี้หมายถึงพระคันธกุฎี (อจ.ปญจก.อ. ๓/๑๖๖/๖๕)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิฎกจินบาต [๔. จดตถปิณฑาสก]

๒. อาฆาตวรรค ๖. นิโรธสูตร

ครั้นพระผู้มีพระภาคเสด็จหลีกไปไม่นาน ท่านพระอานนท์ ได้เข้าไปหาท่านพระอุปวานะถึงที่อยู่แล้วกล่าวดังนี้ว่า “ท่านอุปวานะ ภิกษุเหล่าอื่นในศาสนานี้ เบียดเบียนพระเถระ พวกเราจะไม่ถามหาภิกษุเหล่านั้น การที่พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่หลีกเร้นในเวลาเย็น จะปรารภเหตุที่นั่นนั่นแลแล้วยกขึ้นแสดงเหมือนที่ จะพึงตรัสกับท่านอุปวานะโดยเฉพาะในเหตุที่นั่น นั่นไม่น่าอัศจรรย์ บัดนี้ ความน้อยใจ ได้เกิดขึ้นแก่พวกเรา”

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่หลีกเร้นในเวลาเย็นแล้วเสด็จเข้าไป ประทับนั่งที่อุปัฏฐานศาลา ได้ตรัสถามท่านอุปวานะว่า

“อุปวานะ ภิกษุเถระประกอบด้วยธรรมเท่าไรจึงเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่ เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย”

ท่านอุปวานะกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุเถระประกอบด้วย ธรรม ๕ ประการ จึงเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของ เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุเถระในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มั่งคิล ฯลฯ ศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย
๒. เป็นพหูสูต ฯลฯ แทงตลอดดีด้วยทฤษฎี
๓. มีวาจางาม เจรจาถ้อยคำไพเราะ ประกอบด้วยวาจาชาวเมืองที่ สละสลวย ไม่หยาบคาย ให้รู้ความหมายได้
๔. เป็นผู้ได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่ง^๑ ซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก
๕. ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ^๒ อันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะ สิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๑๐๔ (สมณสุขุมาลสูตร) หน้า ๑๘๑ ในเล่มนี้

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๒,๓ ข้อ ๒๕ (อนุคคหิตสูตร) หน้า ๓๑ ในเล่มนี้

พระสูตรต้นปิฎก อังคุดตริกกาย ปัญจกนิบาต [๔. จดตถบัญญัติ]

๒. อาฆาตวรรค ๗. โฉทนาสูตร

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุเถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีละ ดีละ อุปวานะ ภิกษุเถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย หากภิกษุเถระไม่มีธรรม ๕ ประการนี้ เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายจะสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเธอเพราะความเป็นผู้มีพินัยกรรม มีผมหงอก มีหนียงยื่น เพื่ออะไร แต่เพราะภิกษุเถระมีธรรม ๕ ประการนี้ เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายจึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเธอ”

นิโรธสูตรที่ ๖ จบ

๗. โฉทนาสูตร

ว่าด้วยคุณสมบัติของภิกษุผู้เป็นโจทก์^๑

[๑๖๗] ณ ที่นั้น ท่านพระสารีบุตรเรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้เป็นโจทก์ประสงค์จะโจทผู้อื่น พึงตั้งมั่นธรรม ๕ ประการไว้ในตน แล้วจึงโจทผู้อื่น

ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. เราจักกล่าวในกาลอันควร จักไม่กล่าวในกาลอันไม่ควร
๒. เราจักกล่าวถ้อยคำจริง จักไม่กล่าวถ้อยคำไม่จริง
๓. เราจักกล่าวถ้อยคำอ่อนหวาน จักไม่กล่าวถ้อยคำหยาบ
๔. เราจักกล่าวถ้อยคำอันประกอบด้วยประโยชน์ จักไม่กล่าวถ้อยคำอันไม่ประกอบด้วยประโยชน์
๕. เราจักมีเมตตาจิตกล่าว จักไม่เพ่งโทษกล่าว

เชิงอรรถ :

^๑ ผู้เป็นโจทก์ ในที่นี้หมายถึงผู้โจทก์ด้วยเรื่องสำหรับโจท ๔ อย่าง คือ (๑) วัตถุประสงค์สนทนา แสดงเรื่องที่ต้องอาบัติ (๒) อาบัติสนทนา แสดงอาบัติที่ล่วงละเมิด (๓) สังวาสปฏิบัติเขปะ ห้ามสังวาสคือไม่ร่วมสังฆกรรม มีอุโบสถกรรมและปวารณากรรมเป็นต้น (๔) สามิจปฏิบัติเขปะ ไม่ทำสามิจกรรมมีการกราบไหว้เป็นต้น (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๖๗/๖๕, ๖๖, ๖๗, ๖๘, ๖๙, ๗๐, ๗๑, ๗๒, ๗๓, ๗๔, ๗๕, ๗๖, ๗๗, ๗๘, ๗๙, ๘๐, ๘๑, ๘๒, ๘๓, ๘๔, ๘๕, ๘๖, ๘๗, ๘๘, ๘๙, ๙๐, ๙๑, ๙๒, ๙๓, ๙๔, ๙๕, ๙๖, ๙๗, ๙๘, ๙๙, ๑๐๐, ๑๐๑, ๑๐๒, ๑๐๓, ๑๐๔, ๑๐๕, ๑๐๖, ๑๐๗, ๑๐๘, ๑๐๙, ๑๑๐, ๑๑๑, ๑๑๒, ๑๑๓, ๑๑๔, ๑๑๕, ๑๑๖, ๑๑๗, ๑๑๘, ๑๑๙, ๑๒๐, ๑๒๑, ๑๒๒, ๑๒๓, ๑๒๔, ๑๒๕, ๑๒๖, ๑๒๗, ๑๒๘, ๑๒๙, ๑๓๐, ๑๓๑, ๑๓๒, ๑๓๓, ๑๓๔, ๑๓๕, ๑๓๖, ๑๓๗, ๑๓๘, ๑๓๙, ๑๔๐, ๑๔๑, ๑๔๒, ๑๔๓, ๑๔๔, ๑๔๕, ๑๔๖, ๑๔๗, ๑๔๘, ๑๔๙, ๑๕๐, ๑๕๑, ๑๕๒, ๑๕๓, ๑๕๔, ๑๕๕, ๑๕๖, ๑๕๗, ๑๕๘, ๑๕๙, ๑๖๐, ๑๖๑, ๑๖๒, ๑๖๓, ๑๖๔, ๑๖๕, ๑๖๖, ๑๖๗, ๑๖๘, ๑๖๙, ๑๗๐, ๑๗๑, ๑๗๒, ๑๗๓, ๑๗๔, ๑๗๕, ๑๗๖, ๑๗๗, ๑๗๘, ๑๗๙, ๑๘๐, ๑๘๑, ๑๘๒, ๑๘๓, ๑๘๔, ๑๘๕, ๑๘๖, ๑๘๗, ๑๘๘, ๑๘๙, ๑๙๐, ๑๙๑, ๑๙๒, ๑๙๓, ๑๙๔, ๑๙๕, ๑๙๖, ๑๙๗, ๑๙๘, ๑๙๙, ๒๐๐, ๒๐๑, ๒๐๒, ๒๐๓, ๒๐๔, ๒๐๕, ๒๐๖, ๒๐๗, ๒๐๘, ๒๐๙, ๒๑๐, ๒๑๑, ๒๑๒, ๒๑๓, ๒๑๔, ๒๑๕, ๒๑๖, ๒๑๗, ๒๑๘, ๒๑๙, ๒๒๐, ๒๒๑, ๒๒๒, ๒๒๓, ๒๒๔, ๒๒๕, ๒๒๖, ๒๒๗, ๒๒๘, ๒๒๙, ๒๓๐, ๒๓๑, ๒๓๒, ๒๓๓, ๒๓๔, ๒๓๕, ๒๓๖, ๒๓๗, ๒๓๘, ๒๓๙, ๒๔๐, ๒๔๑, ๒๔๒, ๒๔๓, ๒๔๔, ๒๔๕, ๒๔๖, ๒๔๗, ๒๔๘, ๒๔๙, ๒๕๐, ๒๕๑, ๒๕๒, ๒๕๓, ๒๕๔, ๒๕๕, ๒๕๖, ๒๕๗, ๒๕๘, ๒๕๙, ๒๖๐, ๒๖๑, ๒๖๒, ๒๖๓, ๒๖๔, ๒๖๕, ๒๖๖, ๒๖๗, ๒๖๘, ๒๖๙, ๒๗๐, ๒๗๑, ๒๗๒, ๒๗๓, ๒๗๔, ๒๗๕, ๒๗๖, ๒๗๗, ๒๗๘, ๒๗๙, ๒๘๐, ๒๘๑, ๒๘๒, ๒๘๓, ๒๘๔, ๒๘๕, ๒๘๖, ๒๘๗, ๒๘๘, ๒๘๙, ๒๙๐, ๒๙๑, ๒๙๒, ๒๙๓, ๒๙๔, ๒๙๕, ๒๙๖, ๒๙๗, ๒๙๘, ๒๙๙, ๓๐๐, ๓๐๑, ๓๐๒, ๓๐๓, ๓๐๔, ๓๐๕, ๓๐๖, ๓๐๗, ๓๐๘, ๓๐๙, ๓๑๐, ๓๑๑, ๓๑๒, ๓๑๓, ๓๑๔, ๓๑๕, ๓๑๖, ๓๑๗, ๓๑๘, ๓๑๙, ๓๒๐, ๓๒๑, ๓๒๒, ๓๒๓, ๓๒๔, ๓๒๕, ๓๒๖, ๓๒๗, ๓๒๘, ๓๒๙, ๓๓๐, ๓๓๑, ๓๓๒, ๓๓๓, ๓๓๔, ๓๓๕, ๓๓๖, ๓๓๗, ๓๓๘, ๓๓๙, ๓๔๐, ๓๔๑, ๓๔๒, ๓๔๓, ๓๔๔, ๓๔๕, ๓๔๖, ๓๔๗, ๓๔๘, ๓๔๙, ๓๕๐, ๓๕๑, ๓๕๒, ๓๕๓, ๓๕๔, ๓๕๕, ๓๕๖, ๓๕๗, ๓๕๘, ๓๕๙, ๓๖๐, ๓๖๑, ๓๖๒, ๓๖๓, ๓๖๔, ๓๖๕, ๓๖๖, ๓๖๗, ๓๖๘, ๓๖๙, ๓๗๐, ๓๗๑, ๓๗๒, ๓๗๓, ๓๗๔, ๓๗๕, ๓๗๖, ๓๗๗, ๓๗๘, ๓๗๙, ๓๘๐, ๓๘๑, ๓๘๒, ๓๘๓, ๓๘๔, ๓๘๕, ๓๘๖, ๓๘๗, ๓๘๘, ๓๘๙, ๓๙๐, ๓๙๑, ๓๙๒, ๓๙๓, ๓๙๔, ๓๙๕, ๓๙๖, ๓๙๗, ๓๙๘, ๓๙๙, ๔๐๐, ๔๐๑, ๔๐๒, ๔๐๓, ๔๐๔, ๔๐๕, ๔๐๖, ๔๐๗, ๔๐๘, ๔๐๙, ๔๑๐, ๔๑๑, ๔๑๒, ๔๑๓, ๔๑๔, ๔๑๕, ๔๑๖, ๔๑๗, ๔๑๘, ๔๑๙, ๔๒๐, ๔๒๑, ๔๒๒, ๔๒๓, ๔๒๔, ๔๒๕, ๔๒๖, ๔๒๗, ๔๒๘, ๔๒๙, ๔๓๐, ๔๓๑, ๔๓๒, ๔๓๓, ๔๓๔, ๔๓๕, ๔๓๖, ๔๓๗, ๔๓๘, ๔๓๙, ๔๔๐, ๔๔๑, ๔๔๒, ๔๔๓, ๔๔๔, ๔๔๕, ๔๔๖, ๔๔๗, ๔๔๘, ๔๔๙, ๔๕๐, ๔๕๑, ๔๕๒, ๔๕๓, ๔๕๔, ๔๕๕, ๔๕๖, ๔๕๗, ๔๕๘, ๔๕๙, ๔๖๐, ๔๖๑, ๔๖๒, ๔๖๓, ๔๖๔, ๔๖๕, ๔๖๖, ๔๖๗, ๔๖๘, ๔๖๙, ๔๗๐, ๔๗๑, ๔๗๒, ๔๗๓, ๔๗๔, ๔๗๕, ๔๗๖, ๔๗๗, ๔๗๘, ๔๗๙, ๔๘๐, ๔๘๑, ๔๘๒, ๔๘๓, ๔๘๔, ๔๘๕, ๔๘๖, ๔๘๗, ๔๘๘, ๔๘๙, ๔๙๐, ๔๙๑, ๔๙๒, ๔๙๓, ๔๙๔, ๔๙๕, ๔๙๖, ๔๙๗, ๔๙๘, ๔๙๙, ๕๐๐, ๕๐๑, ๕๐๒, ๕๐๓, ๕๐๔, ๕๐๕, ๕๐๖, ๕๐๗, ๕๐๘, ๕๐๙, ๕๑๐, ๕๑๑, ๕๑๒, ๕๑๓, ๕๑๔, ๕๑๕, ๕๑๖, ๕๑๗, ๕๑๘, ๕๑๙, ๕๒๐, ๕๒๑, ๕๒๒, ๕๒๓, ๕๒๔, ๕๒๕, ๕๒๖, ๕๒๗, ๕๒๘, ๕๒๙, ๕๓๐, ๕๓๑, ๕๓๒, ๕๓๓, ๕๓๔, ๕๓๕, ๕๓๖, ๕๓๗, ๕๓๘, ๕๓๙, ๕๔๐, ๕๔๑, ๕๔๒, ๕๔๓, ๕๔๔, ๕๔๕, ๕๔๖, ๕๔๗, ๕๔๘, ๕๔๙, ๕๕๐, ๕๕๑, ๕๕๒, ๕๕๓, ๕๕๔, ๕๕๕, ๕๕๖, ๕๕๗, ๕๕๘, ๕๕๙, ๕๖๐, ๕๖๑, ๕๖๒, ๕๖๓, ๕๖๔, ๕๖๕, ๕๖๖, ๕๖๗, ๕๖๘, ๕๖๙, ๕๗๐, ๕๗๑, ๕๗๒, ๕๗๓, ๕๗๔, ๕๗๕, ๕๗๖, ๕๗๗, ๕๗๘, ๕๗๙, ๕๘๐, ๕๘๑, ๕๘๒, ๕๘๓, ๕๘๔, ๕๘๕, ๕๘๖, ๕๘๗, ๕๘๘, ๕๘๙, ๕๙๐, ๕๙๑, ๕๙๒, ๕๙๓, ๕๙๔, ๕๙๕, ๕๙๖, ๕๙๗, ๕๙๘, ๕๙๙, ๖๐๐, ๖๐๑, ๖๐๒, ๖๐๓, ๖๐๔, ๖๐๕, ๖๐๖, ๖๐๗, ๖๐๘, ๖๐๙, ๖๑๐, ๖๑๑, ๖๑๒, ๖๑๓, ๖๑๔, ๖๑๕, ๖๑๖, ๖๑๗, ๖๑๘, ๖๑๙, ๖๒๐, ๖๒๑, ๖๒๒, ๖๒๓, ๖๒๔, ๖๒๕, ๖๒๖, ๖๒๗, ๖๒๘, ๖๒๙, ๖๓๐, ๖๓๑, ๖๓๒, ๖๓๓, ๖๓๔, ๖๓๕, ๖๓๖, ๖๓๗, ๖๓๘, ๖๓๙, ๖๔๐, ๖๔๑, ๖๔๒, ๖๔๓, ๖๔๔, ๖๔๕, ๖๔๖, ๖๔๗, ๖๔๘, ๖๔๙, ๖๕๐, ๖๕๑, ๖๕๒, ๖๕๓, ๖๕๔, ๖๕๕, ๖๕๖, ๖๕๗, ๖๕๘, ๖๕๙, ๖๖๐, ๖๖๑, ๖๖๒, ๖๖๓, ๖๖๔, ๖๖๕, ๖๖๖, ๖๖๗, ๖๖๘, ๖๖๙, ๖๗๐, ๖๗๑, ๖๗๒, ๖๗๓, ๖๗๔, ๖๗๕, ๖๗๖, ๖๗๗, ๖๗๘, ๖๗๙, ๖๘๐, ๖๘๑, ๖๘๒, ๖๘๓, ๖๘๔, ๖๘๕, ๖๘๖, ๖๘๗, ๖๘๘, ๖๘๙, ๖๙๐, ๖๙๑, ๖๙๒, ๖๙๓, ๖๙๔, ๖๙๕, ๖๙๖, ๖๙๗, ๖๙๘, ๖๙๙, ๗๐๐, ๗๐๑, ๗๐๒, ๗๐๓, ๗๐๔, ๗๐๕, ๗๐๖, ๗๐๗, ๗๐๘, ๗๐๙, ๗๑๐, ๗๑๑, ๗๑๒, ๗๑๓, ๗๑๔, ๗๑๕, ๗๑๖, ๗๑๗, ๗๑๘, ๗๑๙, ๗๒๐, ๗๒๑, ๗๒๒, ๗๒๓, ๗๒๔, ๗๒๕, ๗๒๖, ๗๒๗, ๗๒๘, ๗๒๙, ๗๓๐, ๗๓๑, ๗๓๒, ๗๓๓, ๗๓๔, ๗๓๕, ๗๓๖, ๗๓๗, ๗๓๘, ๗๓๙, ๗๔๐, ๗๔๑, ๗๔๒, ๗๔๓, ๗๔๔, ๗๔๕, ๗๔๖, ๗๔๗, ๗๔๘, ๗๔๙, ๗๕๐, ๗๕๑, ๗๕๒, ๗๕๓, ๗๕๔, ๗๕๕, ๗๕๖, ๗๕๗, ๗๕๘, ๗๕๙, ๗๖๐, ๗๖๑, ๗๖๒, ๗๖๓, ๗๖๔, ๗๖๕, ๗๖๖, ๗๖๗, ๗๖๘, ๗๖๙, ๗๗๐, ๗๗๑, ๗๗๒, ๗๗๓, ๗๗๔, ๗๗๕, ๗๗๖, ๗๗๗, ๗๗๘, ๗๗๙, ๗๘๐, ๗๘๑, ๗๘๒, ๗๘๓, ๗๘๔, ๗๘๕, ๗๘๖, ๗๘๗, ๗๘๘, ๗๘๙, ๗๙๐, ๗๙๑, ๗๙๒, ๗๙๓, ๗๙๔, ๗๙๕, ๗๙๖, ๗๙๗, ๗๙๘, ๗๙๙, ๘๐๐, ๘๐๑, ๘๐๒, ๘๐๓, ๘๐๔, ๘๐๕, ๘๐๖, ๘๐๗, ๘๐๘, ๘๐๙, ๘๑๐, ๘๑๑, ๘๑๒, ๘๑๓, ๘๑๔, ๘๑๕, ๘๑๖, ๘๑๗, ๘๑๘, ๘๑๙, ๘๒๐, ๘๒๑, ๘๒๒, ๘๒๓, ๘๒๔, ๘๒๕, ๘๒๖, ๘๒๗, ๘๒๘, ๘๒๙, ๘๓๐, ๘๓๑, ๘๓๒, ๘๓๓, ๘๓๔, ๘๓๕, ๘๓๖, ๘๓๗, ๘๓๘, ๘๓๙, ๘๔๐, ๘๔๑, ๘๔๒, ๘๔๓, ๘๔๔, ๘๔๕, ๘๔๖, ๘๔๗, ๘๔๘, ๘๔๙, ๘๕๐, ๘๕๑, ๘๕๒, ๘๕๓, ๘๕๔, ๘๕๕, ๘๕๖, ๘๕๗, ๘๕๘, ๘๕๙, ๘๖๐, ๘๖๑, ๘๖๒, ๘๖๓, ๘๖๔, ๘๖๕, ๘๖๖, ๘๖๗, ๘๖๘, ๘๖๙, ๘๗๐, ๘๗๑, ๘๗๒, ๘๗๓, ๘๗๔, ๘๗๕, ๘๗๖, ๘๗๗, ๘๗๘, ๘๗๙, ๘๘๐, ๘๘๑, ๘๘๒, ๘๘๓, ๘๘๔, ๘๘๕, ๘๘๖, ๘๘๗, ๘๘๘, ๘๘๙, ๘๙๐, ๘๙๑, ๘๙๒, ๘๙๓, ๘๙๔, ๘๙๕, ๘๙๖, ๘๙๗, ๘๙๘, ๘๙๙, ๙๐๐, ๙๐๑, ๙๐๒, ๙๐๓, ๙๐๔, ๙๐๕, ๙๐๖, ๙๐๗, ๙๐๘, ๙๐๙, ๙๑๐, ๙๑๑, ๙๑๒, ๙๑๓, ๙๑๔, ๙๑๕, ๙๑๖, ๙๑๗, ๙๑๘, ๙๑๙, ๙๒๐, ๙๒๑, ๙๒๒, ๙๒๓, ๙๒๔, ๙๒๕, ๙๒๖, ๙๒๗, ๙๒๘, ๙๒๙, ๙๓๐, ๙๓๑, ๙๓๒, ๙๓๓, ๙๓๔, ๙๓๕, ๙๓๖, ๙๓๗, ๙๓๘, ๙๓๙, ๙๔๐, ๙๔๑, ๙๔๒, ๙๔๓, ๙๔๔, ๙๔๕, ๙๔๖, ๙๔๗, ๙๔๘, ๙๔๙, ๙๕๐, ๙๕๑, ๙๕๒, ๙๕๓, ๙๕๔, ๙๕๕, ๙๕๖, ๙๕๗, ๙๕๘, ๙๕๙, ๙๖๐, ๙๖๑, ๙๖๒, ๙๖๓, ๙๖๔, ๙๖๕, ๙๖๖, ๙๖๗, ๙๖๘, ๙๖๙, ๙๗๐, ๙๗๑, ๙๗๒, ๙๗๓, ๙๗๔, ๙๗๕, ๙๗๖, ๙๗๗, ๙๗๘, ๙๗๙, ๙๘๐, ๙๘๑, ๙๘๒, ๙๘๓, ๙๘๔, ๙๘๕, ๙๘๖, ๙๘๗, ๙๘๘, ๙๘๙, ๙๙๐, ๙๙๑, ๙๙๒, ๙๙๓, ๙๙๔, ๙๙๕, ๙๙๖, ๙๙๗, ๙๙๘, ๙๙๙, ๑๐๐๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก]

๒. อาฆาตวรรค ๗. โจทนาสูตร

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้โจทก์ประสงค์จะโจทผู้อื่น พึงตั้งมั่นธรรม ๕ ประการนี้
ไว้ในตนแล้วจึงโจทผู้อื่น

ผู้มีอายุทั้งหลาย ข้าพเจ้าเห็นบุคคลบางคนในธรรมวินัยนี้ถูกผู้อื่นโจทในกาล
อันไม่ควร ไม่ถูกโจทในกาลอันควร ก็โกรธ ถูกผู้อื่นโจทด้วยถ้อยคำไม่จริง ไม่ถูก
โจทด้วยถ้อยคำจริง ก็โกรธ ถูกผู้อื่นโจทด้วยถ้อยคำหยาบ ไม่ถูกโจทด้วยถ้อยคำ
อ่อนหวาน ก็โกรธ ถูกผู้อื่นโจทด้วยถ้อยคำอันไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่ถูกโจท
ด้วยถ้อยคำอันประกอบด้วยประโยชน์ ก็โกรธ ถูกผู้อื่นโจทด้วยการเพ่งโทษ ไม่ถูก
โจทด้วยเมตตาจิต ก็โกรธ

ภิกษุพึงให้อริปฏิบัติ (ความไม่รอนใจ) เกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้ถูกโจทโดยไม่เป็น
ธรรม โดยอาการ ๕ คือ

๑. ท่านถูกโจทในกาลอันไม่ควร ไม่ถูกโจทในกาลอันควร ท่านจึงควรมีอริปฏิบัติ
๒. ท่านถูกโจทด้วยถ้อยคำไม่จริง ไม่ถูกโจทด้วยถ้อยคำจริง ท่านจึงควรมีอริปฏิบัติ
๓. ท่านถูกโจทด้วยถ้อยคำหยาบ ไม่ถูกโจทด้วยถ้อยคำอ่อนหวาน ท่านจึงควรมีอริปฏิบัติ
๔. ท่านถูกโจทด้วยถ้อยคำอันไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่ถูกโจทด้วยถ้อยคำอันประกอบด้วยประโยชน์ ท่านจึงควรมีอริปฏิบัติ
๕. ท่านถูกโจทด้วยการเพ่งโทษ ไม่ถูกโจทด้วยเมตตาจิต ท่านจึงควรมีอริปฏิบัติ

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุพึงให้อริปฏิบัติเกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้ถูกโจทโดยไม่เป็น
ธรรม โดยอาการ ๕ นี้

ภิกษุพึงให้อริปฏิบัติ(ความรอนใจ)เกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้เป็นโจทก์โดยไม่เป็นธรรม
โดยอาการ ๕ คือ

๑. ท่านโจทในกาลอันไม่ควร ไม่โจทในกาลอันควร ท่านจึงควรมีอริปฏิบัติ
๒. ท่านโจทด้วยถ้อยคำไม่จริง ไม่โจทด้วยถ้อยคำจริง ท่านจึงควรมีอริปฏิบัติ

พระสูตรต้นตปีฎก อังคุดตินิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก]

๒. อาฆาตวรรค ๗. โจทนาสูตร

๓. ท่านโจทด้วยถ้อยคำหยาบ ไม่โจทด้วยถ้อยคำอ่อนหวาน ท่านจึงควรมีวิปปฏิสาร
๔. ท่านโจทด้วยถ้อยคำอันไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่โจทด้วยถ้อยคำอันประกอบด้วยประโยชน์ ท่านจึงควรมีวิปปฏิสาร
๕. ท่านโจทด้วยการเพ่งโทษ ไม่โจทด้วยเมตตาจิต ท่านจึงควรมีวิปปฏิสาร

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุพึงให้วิปปฏิสารเกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้เป็นโจทก์โดยไม่เป็นธรรม โดยอาการ ๕ นี้ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะภิกษุแม้รูปอื่น ไม่พึงเข้าใจว่า ควรโจทด้วยถ้อยคำไม่จริง

ข้าพเจ้าเห็นบุคคลบางคนในธรรมวินัยนี้ ถูกโจทในกาลอันควร ไม่ถูกโจทในกาลอันไม่ควร ก็โกรธ ถูกโจทด้วยถ้อยคำจริง ไม่ถูกโจทด้วยถ้อยคำไม่จริง ก็โกรธ ถูกโจทด้วยถ้อยคำอ่อนหวาน ไม่ถูกโจทด้วยถ้อยคำหยาบ ก็โกรธ ถูกโจทด้วยถ้อยคำอันประกอบด้วยประโยชน์ ไม่ถูกโจทด้วยถ้อยคำอันไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ก็โกรธ ถูกโจทด้วยเมตตาจิต ไม่ถูกโจทด้วยการเพ่งโทษ ก็โกรธ

ภิกษุพึงให้วิปปฏิสารเกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้ถูกโจทโดยธรรม โดยอาการ ๕ คือ

๑. ท่านถูกโจทในกาลอันควร ไม่ถูกโจทในกาลอันไม่ควร ท่านจึงควรมีวิปปฏิสาร
๒. ท่านถูกโจทด้วยถ้อยคำจริง ไม่ถูกโจทด้วยถ้อยคำไม่จริง ท่านจึงควรมีวิปปฏิสาร
๓. ท่านถูกโจทด้วยถ้อยคำอ่อนหวาน ไม่ถูกโจทด้วยถ้อยคำหยาบ ท่านจึงควรมีวิปปฏิสาร
๔. ท่านถูกโจทด้วยถ้อยคำอันประกอบด้วยประโยชน์ ไม่ถูกโจทด้วยถ้อยคำอันไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ท่านจึงควรมีวิปปฏิสาร
๕. ท่านถูกโจทด้วยเมตตาจิต ไม่ถูกโจทด้วยการเพ่งโทษ ท่านจึงควรมีวิปปฏิสาร

พระสูตรต้นตปีฎก อังคุดตริกกาย บัญญัตินิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก]

๒. อาฆาตวรรค ๗. โจทนาสูตร

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุพึงให้วิปปฏิสารเกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้ถูกโจทก์โดยธรรม โดย
อาการ ๕ นี้

ภิกษุพึงให้วิปปฏิสารเกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้เป็นโจทก์โดยธรรม โดยอาการ ๕ คือ

๑. ท่านโจทก์ในกาลอันควร ไม่โจทก์ในกาลอันไม่ควร ท่านจึงควรมี
วิปปฏิสาร
๒. ท่านโจทก์ด้วยถ้อยคำจริง ไม่โจทก์ด้วยถ้อยคำไม่จริง ท่านจึงควรมี
วิปปฏิสาร
๓. ท่านโจทก์ด้วยถ้อยคำอ่อนหวาน ไม่โจทก์ด้วยถ้อยคำหยาบ ท่านจึง
ควรมีวิปปฏิสาร
๔. ท่านโจทก์ด้วยถ้อยคำอันประกอบด้วยประโยชน์ ไม่โจทก์ด้วยถ้อยคำ
อันไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ท่านจึงควรมีวิปปฏิสาร
๕. ท่านโจทก์ด้วยเมตตาจิต ไม่โจทก์ด้วยการเพ่งโทษ ท่านจึงควรมี
วิปปฏิสาร

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุพึงให้วิปปฏิสารเกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้เป็นโจทก์โดยธรรม
โดยอาการ ๕ นี้ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะภิกษุแม้รูปอื่นพึงเข้าใจว่าควรโจทก์ด้วย
ถ้อยคำจริง

บุคคลผู้ถูกโจทก์พึงตั้งมั่นในธรรม ๒ ประการ คือ ความจริง และความไม่
โกรธว่า 'ถ้าผู้อื่นพึงโจทก์เรา ด้วยธรรม ๕ ประการ คือ

๑. พึงโจทก์ในกาลอันควรหรือในกาลอันไม่ควร
๒. พึงโจทก์ด้วยถ้อยคำจริงหรือด้วยถ้อยคำไม่จริง
๓. พึงโจทก์ด้วยถ้อยคำอ่อนหวานหรือด้วยถ้อยคำหยาบ
๔. พึงโจทก์ด้วยถ้อยคำอันประกอบด้วยประโยชน์หรือด้วยถ้อยคำอันไม่
ประกอบด้วยประโยชน์
๕. พึงโจทก์ด้วยเมตตาจิตหรือด้วยการเพ่งโทษ

แม้เราก็จะตั้งอยู่ในธรรม ๒ ประการ คือ ความจริงและความไม่โกรธ ถ้าเรา
พึงทราบว่ธรรมนั้นมีในเรา ก็พึงกล่าวว่า 'มีอยู่' และว่า 'ปรากฏในเรา' ถ้าพึง
ทราบว่ ธรรมนั้นไม่มีในเรา ก็พึงกล่าวว่า 'ไม่มี' และกล่าวว่า 'ไม่ปรากฏในเรา'

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปิณฑนาสก]

๒. อาฆาตวรรค ๗. โจทนาสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “สารีบุตร เรื่องฟังเป็นอย่างนั้น แต่โมฆบุรุษบางพวก ในธรรมวินัยนี้ เมื่อถูกกล่าวสอน ย่อมไม่รับฟังคำพรา้สอนโดยเคารพ”

ท่านพระสารีบุตรกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคลเหล่าใดไม่มี ศรัทธา ต้องการเลี้ยงชีวิต มิใช่มีศรัทธาออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต เป็นผู้ โอ้อวด มีมารยา เกเร ฟุ้งซ่าน ถือตัว โลเล ปากกล้า พุดพรา้เพรื่อ ไม่คุ้มครอง ทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย ไม่รู้จักประมาณในการบริโภค ไม่ประกอบความเพียร เครื่องตื่นอยู่ ไม่มุ่งหวังความเป็นสมณะ ไม่มีความเคารพอย่างแรงกล้าในสิกขา เป็น ผู้มักมาก เป็นผู้ย่อหย่อน เป็นผู้นำในอภกมณธรรม^๑ ทอดธุระในปวิเวก เกียจคร้าน มีความเพียรต่ำ หลงลืมสติ ไม่มีสัมปชัญญะ มีจิตไม่ตั้งมั่น มีจิตกวัดแกว่ง มีปัญญา ทราม เป็นคนเขอะ^๒ คนเหล่านั้น เมื่อถูกข้าพระองค์กล่าวสอนอย่างนี้ ย่อมไม่ รับฟังโอวาทโดยเคารพ

ส่วนกุลบุตรเหล่าใดมีศรัทธาออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ไม่โอ้อวด ไม่มี มารยา ไม่เกเร ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่ถือตัว ไม่โลเล ไม่ปากกล้า ไม่พุดพรา้เพรื่อ คุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย รู้จักประมาณในการบริโภค ประกอบความเพียร เครื่องตื่นอยู่ มุ่งหวังความเป็นสมณะ มีความเคารพอย่างแรงกล้าในสิกขา ไม่มักมาก ไม่ย่อหย่อน ทอดธุระในอภกมณธรรม เป็นผู้นำในปวิเวก ปรารภ ความเพียร อุทิศกายและใจ มีสติตั้งมั่น มีสัมปชัญญะ มีจิตตั้งมั่น มีจิตแน่วแน่ มีปัญญา ไม่เป็นคนเขอะ กุลบุตรเหล่านั้น เมื่อถูกข้าพระองค์กล่าวสอนอย่างนี้ ย่อมรับฟังโอวาทโดยเคารพ”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “สารีบุตร บุคคลเหล่าใด ไม่มีศรัทธา ต้องการ เลี้ยงชีวิต ไม่มีศรัทธาออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต เป็นผู้โอ้อวด มีมารยา เกเร ฟุ้งซ่าน ถือตัว โลเล ปากกล้า พุดพรา้เพรื่อ ไม่คุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย ไม่รู้จักประมาณในการบริโภค ไม่ประกอบความเพียรเครื่องตื่นอยู่ ไม่มุ่งหวังความ

เชิงอรรถ :

^๑ **อภกมณธรรม** ในที่นี้หมายถึงนิเวศน์ ๕ คือ (๑) กามฉันทะ (ความพอใจในกาม) (๒) พยาบาท (ความคิดร้าย) (๓) ถีนมิทตะ (ความหดหู่และเขื่องซึม) (๔) อุทธัจจกุกกุจจะ (ความฟุ้งซ่านและร้อนใจ) (๕) วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย) (อง.ทุก.อ. ๒/๔๕/๕๓)

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๔ ข้อ ๑๑๒ (ปัจจจาสมณสูตร) หน้า ๑๙๐ ในเล่มนี้

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิฎกจินบาต [๔. จดตถบัญญัติ]

๒. อาฆาตวรรค ๘. สีสสูตร

เป็นสมณะ ไม่มีความเคารพอย่างแรงกล้าในสิกขา เป็นผู้มักมาก เป็นผู้ย่อหย่อน เป็นผู้นำในโอภกมณธรรม ทอดธุระในปวิเวก เกียจคร้าน มีความเพียรต่ำ หลงลืมสติ ไม่มีสัมปชัญญะ มีจิตไม่ตั้งมั่น มีจิตกวัดแกว่ง มีปัญญาทรมาม เป็นคนเซอะ บุคคล เหล่านั้น จงยกไว้

สารีบุตร ส่วนกุลบุตรเหล่าใดมีศรัทธาออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ไม่โธ่โอด ไม่มีมารยา ไม่เกเร ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่ถือตัว ไม่โลเล ไม่ปากกล้า ไม่พูดพรั่าเพรื่อ ค้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย รู้จักประมาณในการบริโภค ประกอบความเพียร เครื่องตื่นอยู่ มุ่งหวังความเป็นสมณะ มีความเคารพอย่างแรงกล้าในสิกขา ไม่มักมาก ไม่ย่อหย่อน หมัดธุระในโอภกมณธรรม เป็นผู้นำในปวิเวก ปรารภความเพียร อุทิศ กายและใจ มีสติตั้งมั่น มีสัมปชัญญะ มีจิตตั้งมั่น มีจิตแน่วแน่ มีปัญญา ไม่เป็นคนเซอะ สารีบุตร เธอพึงว่ากล่าวกุลบุตรเหล่านั้น จงกล่าวสอนเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย จงพรั่าสอนเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายด้วยหวังว่า 'เราจักยกเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายขึ้นจากอสังขธรรม ให้ตั้งอยู่ในสังขธรรม'

สารีบุตร เธอพึงสำเหนียกอย่างนี้แล"

โจทนาสูตรที่ ๗ จบ

๘. สีสสูตร

ว่าด้วยโทษแห่งความทูลีลและคุณแห่งความมีศีล

[๑๖๘] ณ ที่นั้น ท่านพระสารีบุตรเรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า "ผู้มีอายุทั้งหลาย สัมมาสมาธิของบุคคลผู้ทูลีล มีศีลวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อสัมมาสมาธิไม่มี ยถาภูตญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีสัมมาสมาธิวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะไม่มี นิพพิทาและวิราคะของบุคคลผู้มียถาภูตญาณทัสสนะวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อนิพพิทาและวิราคะไม่มี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีนิพพิทาและวิราคะวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว

สัมมาสมาธิของบุคคลผู้ทูลีล มีศีลวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อสัมมาสมาธิไม่มี ยถาภูตญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีสัมมาสมาธิวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูก

พระสูตรต้นปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก]

๒. อาฆาตวรรค ๙. ชิปปนีสันตีสสูตร

ขจัดแล้ว เมื่อยกภูตญาณทัสสนะไม่มี นิพพิทาและวิราคะของบุคคลผู้มีญาณทัสสนะวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อนิพพิทาและวิราคะไม่มี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีนิพพิทาและวิราคะวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เปรียบเหมือนต้นไม้ที่มีกิ่งและใบวิบัติแล้ว สะเก็ด เปลือก กระทบ แม่แก่นของต้นไม้ นั้น ย่อมไม่ถึงความบริบูรณ์ ฉะนั้น

สัมมาสมาธิของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อสัมมาสมาธิมี ยกภูตญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสัมมาสมาธิ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อยกภูตญาณทัสสนะมี นิพพิทาและวิราคะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยยกภูตญาณทัสสนะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อนิพพิทาและวิราคะมี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาและวิราคะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์

ผู้มีอายุทั้งหลาย สัมมาสมาธิของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อสัมมาสมาธิมี ยกภูตญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสัมมาสมาธิ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อยกภูตญาณทัสสนะมี นิพพิทาและวิราคะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยด้วยยกภูตญาณทัสสนะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อนิพพิทาและวิราคะมี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาและวิราคะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เปรียบเหมือนต้นไม้ที่มีกิ่งและใบสมบูรณ์ สะเก็ด เปลือก กระทบ แม่แก่นของต้นไม้ นั้น ย่อมถึงความบริบูรณ์ ฉะนั้น

สัลลสูตรที่ ๘ จบ

๙. ชิปปนีสันตีสสูตร

ว่าด้วยเหตุให้ใคร่ครวญได้เร็ว

[๑๖๙] ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์เข้าไปหาท่านพระสารีบุตรถึงที่อยู่ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วจึงนั่ง ณ ที่สมควร ได้ถามท่านพระสารีบุตรดังนี้ว่า

“ท่านสารีบุตร ด้วยเหตุเพียงเท่าไร ภิกษุจึงเป็นผู้ใคร่ครวญได้เร็ว เรียนได้เร็ว เรียนได้มากในกุศลธรรมทั้งหลาย และสิ่งที่เธอเรียนแล้วจะไม่เลือนหายไป”

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิฎกจกนิบาต [๔. จตุตถปิณฑนาสก]

๒. อาฆาตวรรค ๙. ขิปปนีสันตีสสูตร

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า “ท่านอาณนทเป็นพหูสูต เฉพาะท่านอาณนทเท่านั้นที่จะสามารถอธิบายเนื้อความนี้ให้แจ่มแจ้งได้^๑”

พระอาณนทกล่าวว่า “ท่านสารีบุตร ถ้าเช่นนั้น ท่านจงฟัง จงใส่ใจให้ดี ผมจักกล่าว” ท่านพระสารีบุตรรับคำแล้ว ท่านพระอาณนทจึงได้กล่าวเรื่องนี้ว่า

“ท่านสารีบุตร ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ฉลาดในอรรถ
๒. เป็นผู้ฉลาดในธรรม
๓. เป็นผู้ฉลาดในพยัญชนะ
๔. เป็นผู้ฉลาดในนिरุตติ
๕. เป็นผู้ฉลาดในเบื้องต้นและเบื้องปลาย^๒

ด้วยเหตุเพียงเท่านั้นแล ภิกษุจึงเป็นผู้ใคร่ครวญได้เร็ว เรียนได้ดี เรียนได้มาก ในกุศลธรรมทั้งหลาย และสิ่งที่เธอเรียนแล้วย่อมไม่เลือนหายไป”

พระสารีบุตรกล่าวว่า “ผู้มีอายุ น้าอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏตามที่ท่านอาณนทกล่าวไว้ดีแล้วนี้ เราทั้งหลายขอทรงจำไว้ว่า ท่านอาณนทมีธรรม ๕ ประการนี้ ท่านอาณนทเป็นผู้ฉลาดในอรรถ ฉลาดในธรรม ฉลาดในพยัญชนะ ฉลาดในนिरุตติ และฉลาดในเบื้องต้นและเบื้องปลาย”

ขิปปนีสันตีสสูตรที่ ๙ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ แปลจากบาลีว่า “ปฏิภาต อายสมนตถุญญ อานนท” มีข้อสังเกตว่า โครงสร้างประโยคเช่นนี้ เป็นประโยคธรรมนิยมการให้โอกาส การเชิญ หรือการมอบหมายให้แสดงธรรมตาม ‘ความถนัดส่วนบุคคล’ มีปรากฏในพระไตรปิฎกหลายเล่ม เช่น

ปรากฏใน ที.สี. ๙/๓๑๘/๑๒๔, ม.มุ. ๑๒/๔๗๓/๔๒๒, อัง.ติก. ๒๐/๖๙/๑๙๔ ว่า “สาธุ วต ภนเต ภควนตเถว โคตม ปฏิภาต เอตสส ภาสิตสส อตถโถ”

ปรากฏใน ม.มุ. ๑๒/๖๓/๔๑ ว่า “อุปมา ม อวสุ สารีปตต ปฏิภาต, ปฏิภาต ต อวสุ โมคคัลลาน” และปรากฏใน อัง.ทสก. ๒๔/๖๗/๙๗ ว่า “ปฏิภาต ต สารีปตต ภิกขุณ รมมิกถา”

^๒ **ฉลาดในอรรถ** หมายถึงฉลาดในอรรถกถา ฉลาดในธรรม หมายถึงฉลาดในพระบาลี **ฉลาดในพยัญชนะ** หมายถึงฉลาดในด้านอักษรศาสตร์ **ฉลาดในนिरุตติ** หมายถึงฉลาดในภาษาศาสตร์ (อัง.ปญจก.อ. ๓/๑๖๙/๖๕) **ฉลาดในเบื้องต้นและเบื้องปลาย** ในที่นี้หมายถึงฉลาดในเบื้องต้นเบื้องปลาย ๕ ประการ คือ (๑) เบื้องต้นและเบื้องปลายแห่งอรรถ (๒) เบื้องต้นและเบื้องปลายแห่งธรรม (๓) เบื้องต้นและเบื้องปลายแห่งบท (๔) เบื้องต้นและเบื้องปลายแห่งอักษร (๕) เบื้องต้นและเบื้องปลายแห่งอนุสนธิ (อัง.ปญจก.อ. ๓/๑๖๙/๖๕-๖๖)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก์]

๒. อาฆาตวรรค ๑๐. ภัททชิสุต

๑๐. ภัททชิสุต

ว่าด้วยท่านพระภัททชิ

[๑๗๐] สมัยหนึ่ง ท่านพระอานนทอยู่ ณ โขสิตาราม เขตกรุงโกสัมพี ครั้งนั้นแล ท่านพระภัททชิได้เข้าไปหาท่านพระอานนทถึงที่อยู่ ได้สนทนาปราศรัย พอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วจึงนั่ง ณ ที่สมควร ได้ถามท่านพระภัททชิดังนี้ว่า

“ท่านภัททชิ บรรดาการเห็นทั้งหลาย การเห็นชนิดไหนเป็นเลิศ บรรดาการได้ยินทั้งหลาย การได้ยินชนิดไหนเป็นเลิศ บรรดาสุขทั้งหลาย สุขชนิดไหนเป็นเลิศ บรรดาสัญญาทั้งหลาย สัญญาชนิดไหนเป็นเลิศ บรรดาภพทั้งหลาย ภพชนิดไหนเป็นเลิศ”

ท่านภัททชิตอบว่า “ผู้มีอายุ มีพรหมผู้ยิ่งใหญ่ ไม่มีใครครอบงำได้ เห็นทุกสิ่ง มีอำนาจเหนือผู้อื่น ผู้ใดเห็นพรหมนั้น การเห็นของผู้ผู้นั้นนี้เลิศกว่าการเห็นทั้งหลาย มีเทวดาเหล่าอภิสสระ ผู้เพียบพร้อมด้วยความสุข เทวดาเหล่านั้นเปล่งอุทานบางครั้งบางแห่งว่า “สุขหนอ ๆ” ผู้ใดได้ยินเสียงนั้น การได้ยินของผู้ผู้นั้นนี้เลิศกว่าการได้ยินทั้งหลาย มีเทวดาเหล่าสุภิกิณหะ เทวดาเหล่านั้นยินดีเฉพาะสิ่งที่มี เสวยสุขอยู่ การเสวยสุขนี้เลิศกว่าความสุขทั้งหลาย มีเหล่าเทวดาผู้เข้าถึงอากิญจัญญายตนภพ การเข้าถึงนี้เลิศกว่าสัญญาทั้งหลาย มีเหล่าเทวดาผู้เข้าถึงเนวสัญญานาสัญญายตนภพ การเข้าถึงนี้เลิศกว่าภพทั้งหลาย

พระอานนทกล่าวว่า “คำพูดของท่านภัททชิ ก็เหมือนกับคนจำนวนมาก”

พระภัททชิกล่าวว่า “ท่านอานนทเป็นพหูสูต เฉพาะท่านอานนทเท่านั้นที่จะสามารถอธิบายเนื้อความนี้ให้แจ่มแจ้งได้”

พระอานนทกล่าวว่า “ท่านภัททชิ ถ้าเช่นนั้นท่านจงฟัง จงใส่ใจให้ดี ผมจักกล่าว” ท่านพระภัททชิรับคำแล้ว ท่านพระอานนทจึงได้กล่าวเรื่องนี้ว่า

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก]

๒. อาฆาตวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

“ผู้มีอายุ ความสิ้นอาสวะย่อมมีในลำดับแก่บุคคลผู้เห็นตามความเป็นจริง การเห็นนี้เลิศกว่าการเห็นทั้งหลาย ความสิ้นอาสวะย่อมมีในลำดับแก่บุคคลผู้ได้ยินตามความเป็นจริง การได้ยินนี้เลิศกว่าการได้ยินทั้งหลาย ความสิ้นอาสวะย่อมมีในลำดับแก่บุคคลผู้ได้รับความสุขตามความเป็นจริง ความสุขนี้เลิศกว่าความสุขทั้งหลาย ความสิ้นอาสวะย่อมมีในลำดับแก่บุคคลผู้มีสัญญาตามความเป็นจริง สัญญานี้เลิศกว่าสัญญาทั้งหลาย ความสิ้นอาสวะย่อมมีในลำดับแก่บุคคลผู้เป็นอยู่ตามความเป็นจริง ความเป็นอยู่นี้เลิศกว่าภพทั้งหลาย”

ภัททขีสูตรที่ ๑๐ จบ

อาฆาตวรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปฐมอาฆาตปฏิวินยสูตร	๒. ทุตติยาฆาตปฏิวินยสูตร
๓. สากัจฉสูตร	๔. อาชีวสูตร
๕. ปัญญาปุจฉาสูตร	๖. นิโรธสูตร
๗. โจทนาสูตร	๘. สीलสูตร
๙. ขิปปนินันตีสสูตร	๑๐. ภัททขีสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก]

๓. อุปาสกวรรค ๑. สารัชชสูตร

๓. อุปาสกวรรค

หมวดว่าด้วยอุบาสก^๑

๑. สารัชชสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้ครั่นคร้าม

[๑๗๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถ-
บิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกภิกษุ
ทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มี
พระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย อุบาสกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมถึงความครั่นคร้าม
ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ฆ่าสัตว์
๒. เป็นผู้ลักทรัพย์
๓. เป็นผู้ประพฤติดีในกาม
๔. เป็นผู้พูดเท็จ
๕. เป็นผู้เสพของมึนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท

ภิกษุทั้งหลาย อุบาสกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมถึงความ
ครั่นคร้าม

ภิกษุทั้งหลาย อุบาสกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นผู้กลัวกลัว
ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์
๒. เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์

เชิงอรรถ :

^๑ **อุบาสก** หมายถึงผู้เข้าถึงพระรัตนตรัย คือพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง (อง.ทุก.อ. ๒/๑๖/๒๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิณฺณกนิบาต [๔. จตุตถปิณฺณาสก]

๓. อุปาสกวรรค ๒. วิสารทสูตร

๓. เป็นผู้เว้นขาดจากการประพาศติผิดในกาม

๔. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ

๕. เป็นผู้เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท

ภิกษุทั้งหลาย อุปาสกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้
แก่แล้วกล้า

สารัชชสูตรที่ ๑ จบ

๒. วิสารทสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้แก่แล้วกล้า

[๑๗๒] ภิกษุทั้งหลาย อุปาสกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เป็นผู้ไม่
แก่แล้วกล้าอยู่ครองเรือน

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ฆ่าสัตว์

ฯลฯ^๑

๕. เป็นผู้เสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท

ภิกษุทั้งหลาย อุปาสกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นผู้ไม่แก่แล้วกล้า
อยู่ครองเรือน

ภิกษุทั้งหลาย อุปาสกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เป็นผู้แก่แล้วกล้าอยู่
ครองเรือน

เชิงอรรถ :

^๑ ฯลฯ ที่ปรากฏในข้อ ๑๗๑, ๑๗๒ ดูความเต็มในสารัชชสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณฑนาสก]

๓. อุปาสกวรรค ๓. นiryสูตร

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์

ฯลฯ

๕. เป็นผู้เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท

ภิกษุทั้งหลาย อุปาสกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นผู้แก้วัฏล้า อยู่ครองเรือน

วิสารทสูตรที่ ๒ จบ

๓. นiryสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้ตกนรก

[๑๗๓] อุปาสกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือน ถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ฆ่าสัตว์

ฯลฯ

๕. เป็นผู้เสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท

ภิกษุทั้งหลาย อุปาสกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย อุปาสกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์

ฯลฯ

๕. เป็นผู้เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท

ภิกษุทั้งหลาย อุปาสกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

นiryสูตรที่ ๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปิณฑาสก]

๓. อุปาสกวรรค ๔. เวรสูตร

๔. เวรสูตร

ว่าด้วยกัณฑ์เวร

[๑๗๔] ครั้งนั้น อนาถบิณฑิกคหบดีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับอนาถบิณฑิกคหบดี ดังนี้ว่า

คหบดี อุปาสกณะกัณฑ์เวร^๒ ๕ ประการไม่ได้ เราเรียกว่า 'ผู้ทุศีล' และเขาย่อมไปเกิดในนรก

กัณฑ์เวร ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. การฆ่าสัตว์
๒. การลักทรัพย์
๓. การประพฤติผิดในกาม
๔. การพูดเท็จ
๕. การเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท

คหบดี อุปาสกณะกัณฑ์เวร ๕ ประการนี้แลไม่ได้ เราเรียกว่า 'ผู้ทุศีล' และเขาย่อมไปเกิดในนรก

อุปาสกณะกัณฑ์เวร ๕ ประการได้แล้ว เราเรียกว่า 'ผู้มีศีล' และเขาย่อมไปเกิดในสุคติ

กัณฑ์เวร ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. การฆ่าสัตว์
๒. การลักทรัพย์
๓. การประพฤติผิดในกาม
๔. การพูดเท็จ
๕. การเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท

เชิงอรรถ :

^๑ กัณฑ์ หมายถึงสิ่งที่ทำให้จิตสะดุ้ง (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๗๔/๖๗)

^๒ เวร หมายถึงอกุศลกรรม และบุคคลผู้ก่อเวร (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๗๔/๖๗)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิณฺณกนิบาต [๔. จตุตถปิณฺณสํก]

๓. อุปาสกวรรค ๔. เวรสูตร

คหบดี อุปาสกละภยเวร ๕ ประการนี้แลได้แล้ว เราเรียกว่า 'ผู้มีศีล' และเขาย่อมไปเกิดในสุคติ

คหบดี อุปาสกผู้ฆ่าสัตว์ย่อมประสพภยเวรใดทั้งในภพนี้และภพหน้า เสวยทุกข์โทมนัส^๑ทางใจใดเพราะมีการฆ่าสัตว์เป็นปัจจัย อุปาสกผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ย่อมไม่ประสพภยเวรนั้นทั้งในภพนี้และภพหน้า ย่อมไม่เสวยทุกข์โทมนัสทางใจนั้น ภยเวรนั้นของอุปาสกผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ย่อมสงบระงับไปด้วยประการฉะนี้

อุปาสกผู้ลักทรัพย์ ฯลฯ

อุปาสกผู้ประพฤติผิดในกาม ฯลฯ

อุปาสกผู้พูดเท็จ ฯลฯ

อุปาสกผู้เสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท ย่อมประสพภยเวรใดทั้งในภพนี้และภพหน้า เสวยทุกข์โทมนัสทางใจใดเพราะมีการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทเป็นปัจจัย อุปาสกผู้เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท ย่อมไม่ประสพภยเวรนั้นทั้งในภพนี้และภพหน้า ย่อมไม่เสวยทุกข์โทมนัสที่เป็นไปทางใจนั้น ภยเวรนั้นของอุปาสกผู้เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท ย่อมสงบระงับไปด้วยประการฉะนี้

นรชนใดในโลกฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์

คบชู้กับภรรยาของผู้อื่น พูดเท็จ

และหมกมุ่นในการดื่มสุราและเมรัย^๒

นรชนนั้นละเวร ๕ ประการไม่ได้

เราเรียกว่า 'ผู้ทุศีล'

เขาผู้มีปัญญาทราวม ตายไปแล้วย่อมไปเกิดในนรก

เชิงอรรถ :

^๑ ทุกข์ คือทุกข์ที่มีกายประสาทเป็นที่ตั้ง หมายถึงความไม่สบายกายหรือทุกข์ทางกาย

โทมนัส คือ โทมนัสเวทนา หมายถึงความไม่สบายใจหรือทุกข์ใจ (อง.ปิณฺณก.อ. ๓/๑๗๔/๖๗)

^๒ ดู ขุ.ธ. ๒๕/๒๔๖/๕๙

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิณฺณกนิบาต [๔. จตุตถปิณฺณาสก]

๓. อุปาสกวรรค ๕. จัณฺทาลสูตร

นรชนใดในโลกไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์
ไม่คบชู้กับภรรยาของผู้อื่น ไม่พูดเท็จ
และไม่หมกมุ่นในการดื่มสุราและเมรัย
นรชนนั้นละเวร ๕ ประการได้
เราเรียกว่า ‘ผู้มีศีล’
เขาผู้มีปัญญา ดายไปแล้วยอมไปเกิดในสุคติ

เวรสูตรที่ ๔ จบ

๕. จัณฺทาลสูตร

ว่าด้วยอุปาสกจัณฺทาล

[๑๗๕] ภิกษุทั้งหลาย อุปาสกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เป็นอุปาสก
จัณฺทาล เป็นอุปาสกเศร้าหมอง และเป็นอุปาสกนารังเกียจ^๑

ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ไม่มีศรัทธา
๒. เป็นผู้ทุศีล
๓. เป็นผู้ถือมงคลตื่นข่าว^๒ เชื่อมงคล ไม่เชื่อกรรม
๔. แสวงหาผู้รับทักษิณานอกศาสนา^๓
๕. ทำอุปการะ^๓นอกศาสนาก่อน

ภิกษุทั้งหลาย อุปาสกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นอุปาสกจัณฺทาล
เป็นอุปาสกเศร้าหมอง และเป็นอุปาสกนารังเกียจ

เชิงอรรถ :

^๑ **อุปาสกนารังเกียจ** ในที่นี้หมายถึงอุปาสกชั้นเลว (อุปาสกปัจฉิมกะ) (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๗๕/๖๗)

^๒ **ผู้ถือมงคลตื่นข่าว** หมายถึงบุคคลผู้ประกอบด้วย (๑) ทิฏฐมงคล (เชื่อว่ารูปเป็นมงคล) (๒) สุตมงคล (เชื่อว่าเสียงเป็นมงคล) (๓) มุตมงคล (เชื่อว่ากลิ่น รส โผฏฐัพพะเป็นมงคล) กล่าวคือต่างก็มีความเชื่อที่แตกต่างกันไปว่า “สิ่งนี้ ๆ เป็นมงคล อะไร ๆ จักสำเร็จได้ด้วยสิ่งนี้ ๆ” (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๗๕/๖๗)

^๓ **ทำอุปการะ** ในที่นี้หมายถึงทำกิจที่เป็นกุศลมีการให้ทานเป็นต้น (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๗๕/๖๗)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก์]

๓. อุปาสกวรรค ๖. ปิติสุต

ภิกษุทั้งหลาย อุปาสกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เป็นอุปาสกแก้ว เป็น
อุปาสกปทุม และเป็นอุปาสกนุณฑริก

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้มีศรัทธา
๒. เป็นผู้มีศีล
๓. เป็นผู้ไม่ถือมงคตীনขาว เชื่อกรรม ไม่เชื่อมงค
๔. ไม่แสวงหาผู้รับทักษิณานอกศาสนานี้
๕. ทำอุปาการะในศาสนานี้ก่อน

ภิกษุทั้งหลาย อุปาสกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นอุปาสกแก้ว
เป็นอุปาสกปทุม และเป็นอุปาสกนุณฑริก

จันทาลสูตรที่ ๕ จบ

๖. ปิติสุต

ว่าด้วยปิต

[๑๗๖] ครั้งนั้น อนาถบิณฑิกคหบดี มีอุปาสกประมาณ ๕๐๐ คนแวดล้อม
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มี
พระภาคได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

คหบดี ท่านทั้งหลายได้บำรุงภิกษุสงฆ์ด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และ
คิลานปัจฉัยเภสัชชบริวาร ท่านทั้งหลายไม่ควรทำความยินดีด้วยเหตุเพียงเท่านั้นว่า
'เราได้บำรุงภิกษุสงฆ์ด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉัยเภสัชชบริวาร'
เพราะเหตุนั้นแล ท่านทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า 'พวกเราพึงบรรลุปิตที่เกิด
จากวิเวก^๑ อยู่ตามกาลอันควรด้วยอุบายอย่างไร' ท่านทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่าง
นี้แล

เชิงอรรถ :

^๑ ปิตที่เกิดจากวิเวก ในที่นี้หมายถึงปิตที่เกิดขึ้นเพราะอาศัยปฐมฌานและทุติยฌาน (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๗๖/
๖๘)

พระสูตรต้นตอปัญหา อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก]

๓. อุปาสกวรรค ๖. ปิติสุต

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระสารีบุตรได้กราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นำอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ ตามที่พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระดำรัสที่ว่า ‘คบดี ท่านทั้งหลายได้บำรุงภิกษุสงฆ์ด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร เพราะเหตุนี้แล ท่านทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘พวกเราพึงบรรลूपิบัติที่เกิดจากวิเวกอยู่ตามกาลอันควร ด้วยอุบายอย่างไร ท่านทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล’ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สมัยใดอริยสาวกบรรลूपิบัติที่เกิดจากวิเวกอยู่ สมัยนั้น อริยสาวกนั้นย่อมไม่มีฐานะ ๕ ประการ คือ

๑. ไม่มีทุกขโทมนัสอันประกอบด้วยกาม^๑
๒. ไม่มีสุขโสมนัสอันประกอบด้วยกาม
๓. ไม่มีทุกขโทมนัสอันประกอบด้วยอกุศล^๒
๔. ไม่มีสุขโสมนัสอันประกอบด้วยอกุศล
๕. ไม่มีทุกขโทมนัสอันประกอบด้วยกุศล

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สมัยใด อริยสาวกบรรลूपิบัติที่เกิดจากวิเวกอยู่ สมัยนั้น อริยสาวกนั้นย่อมไม่มีฐานะ ๕ ประการนี้”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีละ ดีละ สารีบุตร สมัยใด อริยสาวกบรรลूपิบัติที่เกิดจากวิเวกอยู่ สมัยนั้น อริยสาวกนั้นย่อมไม่มีฐานะ ๕ ประการ คือ

๑. ไม่มีทุกขโทมนัสอันประกอบด้วยกาม
๒. ไม่มีสุขโสมนัสอันประกอบด้วยกาม
๓. ไม่มีทุกขโทมนัสอันประกอบด้วยอกุศล

เชิงอรรถ :

^๑ **ทุกขโทมนัสอันประกอบด้วยกาม** หมายถึงทุกขโทมนัสที่เกิดขึ้นเพราะกาม ๒ ประเภท คือวิถุกาม และกิลีสกาม (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๗๖/๖๘)

^๒ **ทุกขโทมนัสอันประกอบด้วยอกุศล** หมายถึงเมื่อบุคคลทำอกุศลกรรมเช่นยิงลูกศรไปด้วยคิดว่าจะฆ่าเนื้อและสุกร แต่เมื่อลูกศรผิดเป้าหมายไปก็เกิดทุกขโทมนัสขึ้นว่า ‘เรายิงพลาด’ (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๗๖/๖๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก์]

๓. อุปาสกวรรค ๗. วณิชชาสูตร

๔. ไม่มีสุขโสมนัสอันประกอบด้วยอกุศล

๕. ไม่มีทุกข์โทมนัสอันประกอบด้วยกุศล

สารีบุตร สมัยใด อริยสาวกบรรลุปีที่เกิดแต่วิเวกอยู่ สมัยนั้น อริยสาวกนั้น ย่อมไม่มีฐานะ ๕ ประการนี้”

ปิตีสูตรที่ ๖ จบ

๗. วณิชชาสูตร

ว่าด้วยการค้าขายที่อุบาสกไม่ควรประกอบ

[๑๗๗] ภิกษุทั้งหลาย อุบาสกไม่ควรทำการค้าขาย ๕ ประการนี้ การค้าขาย ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. การค้าขายคัสตราวุธ^๑
๒. การค้าขายสัตว์^๒
๓. การค้าขายเนื้อ^๓
๔. การค้าขายของมีนเมา^๔
๕. การค้าขายยาพิษ^๕

ภิกษุทั้งหลาย อุบาสกไม่ควรทำการค้าขาย ๕ ประการนี้แล

วณิชชาสูตรที่ ๗ จบ

เชิงอรรถ :

- ^๑ การค้าขายคัสตราวุธ หมายถึงการให้สร้างอาวุธแล้วขายอาวุธนั้น (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๗๗/๖๘) ที่ห้ามค้าขาย ก็เพราะการค้าขายอาวุธ เป็นเหตุให้ทำความผิดก่อโทษแก่ผู้อื่นได้ (อง.ปญจก.ฐีกา ๓/๑๗๗-๘/๖๖)
- ^๒ การค้าขายสัตว์ ในที่นี้หมายถึงการค้าขายมนุษย์ ที่ห้ามค้าขาย ก็เพราะการค้าขายมนุษย์ทำให้มนุษย์หมดอิสรภาพ (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๗๗/๖๘, อง.ปญจก.ฐีกา. ๓/๑๗๗-๘/๖๖)
- ^๓ การค้าขายเนื้อ หมายถึงการเลี้ยงสัตว์มีสุกรเป็นต้นไว้ขาย หรือการขายเนื้อสัตว์ ที่ห้ามค้าขาย ก็เพราะการค้าขายเนื้อเป็นเหตุให้ต้องฆ่าสัตว์ (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๗๗/๖๘, อง.ปญจก.ฐีกา. ๓/๑๗๗-๘/๖๖)
- ^๔ การค้าขายของมีนเมา หมายถึงการให้ปรุงของมีนเมาชนิดใดชนิดหนึ่งแล้วขาย ที่ห้ามค้าขาย ก็เพราะการค้าขายของมีนเมาเป็นเหตุให้มีการดื่มแล้วเกิดความประมาท (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๗๗/๖๘, อง.ปญจก.ฐีกา ๓/๑๗๗-๘/๖๖)
- ^๕ การค้าขายยาพิษ หมายถึงการให้ทำยาพิษแล้วค้าขายยาพิษนั้น
- การค้าขาย ๕ ประการนี้ อุบาสกไม่ควรทำทั้งด้วยตนเองและไม่ควรชักชวนบุคคลอื่นให้ทำด้วย (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๗๗/๖๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก์]

๓. อุปาสกวรรค ๘. ราชสูตร

๘. ราชสูตร

ว่าด้วยพระราชา

[๑๗๘] “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร คือ เธอทั้งหลาย เคยได้เห็นเคยได้ฟังมาบ้างหรือไม่ว่า ‘คนผู้นี้เป็นผู้ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ พระราชาจับเขาแล้วประหาร จองจำ เนรเทศ หรือทำตามพระราชประสงค์ เพราะการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์เป็นเหตุ’”

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “ไม่เคยได้เห็น ไม่เคยได้ฟังมาอย่างนั้นเลย พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีละ ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็ไม่เคยได้เห็น ไม่เคยได้ฟังมาอย่างนั้นเลยว่า ‘คนผู้นี้เป็นผู้ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ พระราชาจับเขาแล้วประหาร จองจำ เนรเทศ หรือทำตามพระราชประสงค์ เพราะการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์เป็นเหตุ’ แต่ถ้าบาปกรรมของเขานั้นเองปรากฏให้รู้ว่า ‘คนผู้นี้ฆ่าบุรุษหรือสตรี ต่อมาพระราชาจับเขาแล้วประหาร จองจำ เนรเทศ หรือทำตามพระราชประสงค์ เพราะการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์เป็นเหตุ’ เธอทั้งหลายเคยได้เห็น เคยได้ฟังบาปกรรมเช่นนี้บ้างหรือไม่”

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “ข้าพระองค์ทั้งหลายเคยได้เห็นมาแล้ว เคยได้ฟังมาแล้ว และจักได้ฟังต่อไป พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร คือ เธอทั้งหลายเคยได้เห็นเคยได้ฟังมาบ้างหรือไม่ว่า ‘คนผู้นี้เป็นผู้ละเว้นขาดจากการลักทรัพย์ พระราชาจับเขาแล้วประหาร จองจำ เนรเทศ หรือทำตามพระราชประสงค์ เพราะการงดเว้นจากการลักทรัพย์เป็นเหตุ’”

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “ไม่เคยได้เห็นไม่เคยได้ฟังมาอย่างนั้นเลย พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีละ ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็ไม่เคยได้เห็น ไม่เคยได้ฟังมาอย่างนั้นเลยว่า ‘คนผู้นี้เป็นผู้ละเว้นขาดจากการลักทรัพย์ พระราชาจับเขาแล้ว

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก]

๓. อุปาสกวรรค ๘. ราชสูตร

ประหาร จองจำ เนรเทศ หรือทำตามพระราชประสงค์ เพราะการงดเว้นจากการ ลักทรัพย์เป็นเหตุ' แต่ถ้าบาปกรรมของเขานั้นเอง ปรากฏให้รู้ว่า 'คนผู้นี้ลักทรัพย์ เขามาจากบ้านหรือจากป่า พระราชาจับเขาแล้วประหาร จองจำ เนรเทศ หรือทำ ตามพระราชประสงค์ เพราะการลักทรัพย์เป็นเหตุ เธอทั้งหลายเคยได้เห็น เคยได้ฟัง บาบปกรรมเช่นนี้บ้างหรือไม่"

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า "ข้าพระองค์ทั้งหลายเคยได้เห็นมาแล้ว เคยได้ฟัง มาแล้ว และจักได้ฟังต่อไป พระพุทธเจ้าข้า"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร คือ เธอทั้งหลายเคยได้เห็น เคยได้ฟังมาบ้างหรือไม่ว่า 'คนผู้นี้เป็นผู้ละเว้นขาดจากการ ประพฤติผิดในกาม พระราชาจับเขาแล้วประหาร จองจำ เนรเทศ หรือทำตามพระ ราชประสงค์ เพราะการงดเว้นจากการประพฤติผิดในกามเป็นเหตุ"

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า "ไม่เคยได้เห็น ไม่เคยได้ฟังมาอย่างนั้นเลย พระ พุทธเจ้าข้า"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "ดีละ ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็ไม่เคยได้เห็น ไม่เคยได้ ฟังมาอย่างนั้นเลยว่า 'คนผู้นี้เป็นผู้ละเว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม พระราชา จับเขาแล้วประหาร จองจำ เนรเทศ หรือทำตามพระราชประสงค์ เพราะการงดเว้น จากการทำผิดในกามเป็นเหตุ' แต่ถ้าบาปกรรมของเขานั้นเองปรากฏให้รู้ว่า 'คนผู้นี้ประพฤติล่วงในหญิงหรือลูกสาวของผู้อื่น พระราชาจับเขาแล้วประหาร จองจำ เนรเทศ หรือทำตามพระราชประสงค์ เพราะการประพฤติผิดในกามเป็นเหตุ เธอทั้งหลายเคยได้เห็น เคยได้ฟังบาปกรรมเช่นนี้บ้างหรือไม่"

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า "ข้าพระองค์ทั้งหลายเคยได้เห็นมาแล้ว เคยได้ฟัง มาแล้ว และจักได้ฟังต่อไป พระพุทธเจ้าข้า"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร คือ เธอทั้งหลายเคยได้เห็น เคยได้ฟังมาบ้างหรือไม่ว่า 'คนผู้นี้เป็นผู้ละเว้นขาด จากการทำผิดในกาม พระราชาจับเขาแล้วประหาร จองจำ เนรเทศ หรือทำตามพระราช ประสงค์ เพราะการงดเว้นจากการประพฤติผิดเป็นเหตุ"

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก์]

๓. อุปาสกวรรค ๘. ราชสูตร

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “ไม่เคยได้เห็น ไม่เคยได้ฟังมาอย่างนั้นเลย พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีละ ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็ไม่เคยได้เห็น ไม่เคยได้ฟังมาอย่างนั้นเลยว่า ‘คนผู้นี้เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเท็จ พระราชาจับเขาแล้ว ประหาร จองจำ เนรเทศ หรือทำตามพระราชประสงค์ เพราะการงดเว้นจากการพูดเท็จเป็นเหตุ’ แต่ถ้าบาปกรรมของเขานั้นเองปรากฏให้รู้ว่า ‘คนผู้นี้ทำลายประโยชน์ของคหบดี หรือบุตรของคหบดีด้วยการพูดเท็จ พระราชาจับเขาแล้วประหาร จองจำ เนรเทศ หรือทำตามพระราชประสงค์ เพราะการพูดเท็จเป็นเหตุ เธอทั้งหลายเคยได้เห็น เคยได้ฟังบาปกรรมเช่นนี้บ้างหรือไม่”

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “ข้าพระองค์ทั้งหลายเคยได้เห็นมาแล้ว เคยได้ฟังมาแล้ว และจักได้ฟังต่อไป พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร คือ เธอทั้งหลายเคยได้เห็น เคยได้ฟังมาบ้างหรือไม่ว่า ‘คนผู้นี้เป็นผู้ละเว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท พระราชาจับเขาแล้ว ประหาร จองจำ เนรเทศ หรือทำตามพระราชประสงค์ เพราะการงดเว้นจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทเป็นเหตุ”

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “ไม่เคยได้เห็นไม่เคยได้ฟังมาอย่างนั้นเลย พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีละ ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็ไม่เคยได้เห็น ไม่เคยได้ฟังมาอย่างนั้นเลยว่า ‘คนผู้นี้เป็นผู้ละเว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท พระราชาจับเขาแล้วประหาร จองจำ เนรเทศ หรือทำตามพระราชประสงค์ เพราะการงดเว้นจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทเป็นเหตุ’ แต่ถ้าบาปกรรมของเขานั้นเองปรากฏให้รู้ว่า ‘คนผู้นี้หมกมุ่นการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท แล้วฆ่าหญิงหรือชาย คนผู้นี้หมกมุ่นการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทแล้วลักทรัพย์จากบ้านหรือป่า คนผู้นี้หมกมุ่นการเสพของมีนเมา

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปิณฑาสก]

๓. อุปาสกวรรค ๙. คิหิสุต

คือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทแล้วประพฤติล่วงในหญิงหรือลูกสาวของผู้อื่น คนผู้นี้หมกมุ่นการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทแล้วทำลายประโยชน์ของคหบดีหรือบุตรของคหบดีด้วยการพูดเท็จ พระราชาจับเขาแล้วประหาร จองจำ เนรเทศ หรือทำตามพระราชประสงค์ เพราะการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทเป็นเหตุ เธอทั้งหลายเคยได้เห็น เคยได้ฟังบาปกรรมเช่นนี้บ้างหรือไม่”

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “ข้าพระองค์ทั้งหลายเคยได้เห็นมาแล้ว เคยได้ฟังมาแล้ว และจักได้ฟังต่อไป พระพุทธเจ้าข้า”

ราชสูตรที่ ๘ จบ

๙. คิหิสุต

ว่าด้วยคฤหัสถ์

[๑๗๙] ครั้งนั้น อนาถบิณฑิกคหบดี มีอุปาสกประมาณ ๕๐๐ คนแวดล้อมเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกท่านพระสารีบุตรมาตรัสว่า สารีบุตร เธอทั้งหลายพึงรู้จักคฤหัสถ์คนหนึ่งผู้มุ่งห่มผ้าขาว มีภาระงานสำรวมดีในสิกขาบท ๕ ประการ และเป็นผู้ไถ้ธรรมเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน^๑ อันมีในจิตยิ่ง^๒ ๔ ประการ ตามความปรารถนา ได้โดยไม้อาก ได้โดยไม่ลำบาก และคฤหัสถ์นั้นเมื่อหวังอยู่ก็พึงพยากรณ์ตนด้วยตนเองได้ว่า ‘เราเป็นผู้มีนรกสิ้นแล้ว มีกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานสิ้นแล้ว

เชิงอรรถ :

- ^๑ ธรรมเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน เป็นชื่อของรูปาวจรมาน และรูปาวจรมานนี้เอง ที่เรียกว่าเป็นธรรมเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน เพราะเป็นเหตุให้ท่านผู้บำเพ็ญมานได้ประสบเนกขัมมสุขที่ไม่เศร้าหมองในอรรถภาพปัจจุบัน (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๗๙/๖๖)
- ^๒ จิตยิ่ง (อภิเจตสิก) ในที่นี้หมายถึงจิตที่ยอดเยี่ยม(อุดมจิต) ได้แก่จิตที่บริสุทธิ์(วิสุทธิจิต) (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๗๙/๖๘-๖๙, อง.ปญจก.ฐีกา ๓/๑๗๙/๖๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๒๙๙ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก์]

๓. อุปาสกวรรค ๙. คิหิสุตระ

มีเปตวิสัยสิ้นแล้ว มีอบายสิ้นแล้ว มีทุกตสิ้นแล้ว มีวินิบาตสิ้นแล้ว เป็นโสดาบัน
ไม่มีทางตกต่ำ มีความแน่นอนที่จะสำเร็จสัมโพธิ^๑ในวันข้างหน้า'

คฤหัสถ์เป็นผู้มีภาระงานสำรวมดีในสิกขาบท ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ
อริยสาวกในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์
๒. เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์
๓. เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติดีในกาม
๔. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ
๕. เป็นผู้เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่ง
ความประมาท

คฤหัสถ์เป็นผู้มีภาระงานสำรวมดีในสิกขาบท ๕ ประการนี้

คฤหัสถ์เป็นผู้ได้ธรรมเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันอันมีในจิตถึง ๔ ประการ
ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก ะไรบ้าง คือ

อริยสาวกในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้าว่า
'แม้เพราะเหตุนี้พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้
ด้วยพระองค์เองโดยชอบ เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จ
ไปได้ รู้แจ้งโลก เป็นสารถิฝีกผู้ที่ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม เป็น
ศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธเจ้า เป็นพระผู้
มีพระภาค' นี้เป็นธรรมเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันอันมีในจิตถึง
ประการที่ ๑ อันอริยสาวกนั้นได้ถึงแล้ว เพื่อความหมจดแห่งจิตที่
ยังไม่หมจด เพื่อความผ่องแผ้วแห่งจิตที่ยังไม่ผ่องแผ้ว

เชิงอรรถ :

^๑ สัมโพธิ ในที่นี้หมายถึงมรรค ๓ เบื้องสูง คือสกทาคามิมรรค อนาคามิมรรค และอรหัตตมรรค (อภ.ติก.อ.
๒/๘๗/๒๔๒, ที.สี.อ. ๓๗๓/๒๘๑, อภ.ติก.ฎีกา ๒/๘๗/๒๓๕)

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก]

๓. อุปาสกวรรค ๙. คีหิสุตระ

๒. เป็นผู้ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรมว่า
 ‘พระธรรมเป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน^๑ อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน นี่เป็นธรรมเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน อันมีในจิตยิ่งประการที่ ๒ อันอริยสาวกนั้นได้ถึงแล้ว เพื่อความหมดจดแห่งจิตที่ยังไม่หมดจด เพื่อความผ่องแผ้วแห่งจิตที่ยังไม่ผ่องแผ้ว
๓. เป็นผู้ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ว่า
 ‘พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกต้องทาง ปฏิบัติสมควร ได้แก่อริยบุคคล ๔ คู่ คือ ๘ บุคคล พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก’ นี่เป็นธรรมเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน อันมีในจิตยิ่งประการที่ ๓ อันอริยสาวกนั้นได้ถึงแล้ว เพื่อความหมดจดแห่งจิตที่ยังไม่หมดจด เพื่อความผ่องแผ้วแห่งจิตที่ยังไม่ผ่องแผ้ว
๔. เป็นผู้ประกอบด้วยศีลที่พระอริยะใคร^๒ ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท ท่านผู้สรรเสริญ ไม่ถูกค้นหาและทิวฐิครอบงำ เป็นไปเพื่อสมาธิ นี่เป็นธรรมเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน อันมีในจิตยิ่งประการที่ ๔ อันอริยสาวกนั้นได้ถึงแล้ว เพื่อความหมดจดแห่งจิตที่ยังไม่หมดจด เพื่อความผ่องแผ้วแห่งจิตที่ยังไม่ผ่องแผ้ว

คฤหัสถ์ผู้ได้ธรรมเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันอันมีในจิตยิ่ง ๔ ประการนี้ ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ได้โดยไม่ลำบาก

เชิงอรรถ :

^๑ ควรน้อมเข้ามาในตน หมายถึงควรน้อมเข้ามาสู่จิตของตนหรือควรน้อมเข้ามาเพื่อการปฏิบัติ (อง.ต.ก.อ. ๒/๕๔/๑๕๘)

^๒ ศีลที่พระอริยะใคร ในที่นี้หมายถึงศีลในอริยมรรค ศีลในอริยผล (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๗๙/๖๙)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จดตถปิณฑาสก]

๓. อุปาสกวรรค ๙. คิหิสุต

สารีบุตร พวกเธอพึงรู้จักคฤหัสถ์คนใดคนหนึ่งผู้มุ่งห่มผ้าขาว มีภาระงาน
 สำรวมดีในสิกขาบท ๕ ประการ และเป็นผู้ได้ธรรมเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน
 อันมีในจิตยิ่ง ๔ ประการนี้ ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ได้โดยไม่ลำบาก
 และคฤหัสถ์นั้นเมื่อหวังอยู่ ก็พึงพยากรณ์ตนด้วยตนเองได้ว่า 'เราเป็นผู้มีนรก
 สิ้นแล้ว มีกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานสิ้นแล้ว มีเปตวิสัยสิ้นแล้ว มีอบายสิ้นแล้ว มีทุกดิ
 สิ้นแล้ว และมีวินิบาตสิ้นแล้ว เป็นโสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำ มีความแน่นอนที่จะ
 สำเร็จสัมโพธิในวันข้างหน้า'

บัณฑิตเห็นภัยในนรกแล้ว พึงเว้นบาปเสีย

สมาทานอริยธรรม^๑แล้ว พึงเว้นบาปเสีย
 ก็ในเมื่อมีความพยายามอยู่
 'ไม่พึงเบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย
 'ไม่พึงกล่าวเท็จทั้งที่รู้
 'ไม่พึงหยิบฉวยสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้
 พึงยินดีภริยาของตน 'ไม่พึงยินดีภริยาผู้อื่น
 'ไม่พึงดื่มสุราเมรัย^๒ เครื่องยังจิตให้หลงไหล
 พึงระลึกถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพึงตริถึงพระธรรม^๓
 พึงเจริญจิตอันปราศจากพยาบาท^๔ เพื่อเกื้อกูลแก่เทวโลก
 ทักขินาที่ผู้ต้องการบุญแสวงหาบุญอยู่ให้แล้วในสัตนบุรุษ^๕ เป็นอัน
 ดับแรก

เชิงอรรถ :

^๑ อริยธรรม ในที่นี้หมายถึงศีล ๕ (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๗๙/๖๙)

^๒ ดุเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๓๒ (จนทีสูต) หน้า ๔๙ ในเล่มนี้

^๓ ตริถึงพระธรรม ในที่นี้หมายถึงระลึกถึงโลกุตตรธรรม ๙ ประการ คือ มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑
 (อง.ปญจก.อ.๓/๑๗๙/๖๙)

^๔ จิตอันปราศจากพยาบาท ในที่นี้หมายถึงพรหมวิหารจิตมีเมตตาจิตเป็นต้น ที่ไม่มีทุกข์ (อง.ปญจก.อ.
 ๓/๑๗๙/๖๙)

^๕ สัตนบุรุษ ในที่นี้หมายถึงพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระสาวกของพระพุทธเจ้า (อง.ปญจก.อ.
 ๓/๑๗๙/๖๙)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิณฺณกนิบาต [๔. จตุตถปิณฺณาสก]

๓. อุปาสกวรรค ๙. คีหิสุตฺร

ในเมื่อไทยธรรมมีอยู่พร้อม ย่อมมีผลไพบุลย์
 สารีบุตร เราจักบอกสัจตบฺรุษให้ จงฟังคำของเรา
 โคผู้ที่ฝึกแล้วเป็นโคใช้งานที่สมบุรณด้วยกำลัง
 มีเขาวนดี และเป็นสัตว์ที่ซื่อตรง
 จะเกิดในสีสันใด ๆ คือ สีดำ สีขาว สีแดง
 สีเขียว สีต่าง สีตามธรรมชาติของตน
 สีเหมือนโคธรรมดา หรือสีเหมือนนกพิราบก็ตาม
 ชนทั้งหลายเทียมมันเข้าในแอก
 ไม่คำนึงถึงสีสันของมัน ฉันใด
 ผู้ที่ฝึกตนดีแล้ว มีความประพฤติดีงาม
 ตั้งอยู่ในธรรม สมบุรณด้วยศีล พุดคำสัตย์
 มีใจประกอบด้วยหิริ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน
 จะเกิดในหมู่มนุษยชาติใด ๆ คือ กษัตริย์
 พราหมณ์ แพศย์ ศูทร คนจัณฑาล และคนเทษยะก็ตาม
 ก็ละความเกิดและความตายได้
 มีพรหมจรรย์บริบูรณ์ ปลงภาระได้แล้ว
 ไม่ประกอบด้วยกิเลส ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว
 ไม่มีอาสวะ รั้จบธรรมทุกอย่าง^๑
 ดับสนิทเพราะไม่ถือมัน
 ในเขตที่ปราศจากธุลี^๒ เช่นนั้นแล
 ทักษณาย่อมมีผลมาก

เชิงอรรถ :

^๑ ธรรมทุกอย่าง ในที่นี้หมายถึงชั้น ๕ อายุคณะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ (อง.ตัก.อ. ๒/๕๘/๑๖๑)

^๒ ปราศจากธุลี หมายถึงไม่มีธุลี คือ ราคะ โทสะ และโมหะ (อง.ตัก.อ. ๒/๕๘/๑๖๑)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก์]

๓. อุปาสกวรรค ๑๐. ภาเวสีสูตร

คนพาลไม่รู้แจ้ง^๑ ไม่มีปัญญา ไม่ได้สดับรับฟัง
 ย่อมให้ทานภายนอก^๒ ไม่เข้าไปหาสัตบุรุษ
 ส่วนเหล่าชนผู้มีศรัทธาหยังลงตั้งมั่นในพระสุคต
 ย่อมเข้าไปหาสัตบุรุษผู้มีปัญญา
 ที่เขายกย่องกันว่าเป็นนักปราชญ์
 ท่านเหล่านั้นผู้เป็นบัณฑิต ย่อมไปสูเทวโลก
 หรือไม่ก็เกิดในตระกูลดีในโลกนี้
 และบรรลุนิพพานได้โดยลำดับ

คิหิสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ภาเวสีสูตร

ว่าด้วยภาเวสีอุบาสก

[๑๘๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาค เสด็จจาริกไปในแคว้นโกศล พร้อมด้วย
 ภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ ขณะที่เสด็จพระดำเนินไปตามหนทางไกล ได้ทอดพระเนตรเห็น
 ป่าสาละใหญ่ ณ สถานที่แห่งหนึ่ง จึงทรงแวลงจากทางเสด็จเข้าไปสู่ป่าสาละนั้น
 ครั้นเสด็จถึงแล้วจึงได้ทรงแสดงอาการแยม^๓ ณ สถานที่แห่งหนึ่ง

ครั้งนั้น ท่านพระอานนทีได้คิดว่า “อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้พระผู้มีพระภาค
 ทรงแสดงอาการแยม พระตถาคตย่อมไม่ทรงแสดงอาการแยมให้ปรากฏโดยไม่มีเหตุ”
 จึงได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้
 พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอาการแยม พระตถาคตย่อมไม่ทรงแสดงอาการแยมโดย
 ไม่มีเหตุ”

เชิงอรรถ :

^๑ ไม่รู้แจ้ง ในที่นี้หมายถึงไม่รู้จักนาบุญ หรือเขตบุญ (อง.ติก.อ. ๒/๕๘/๑๖๑)

^๒ ภายนอก ในที่นี้หมายถึงนอกพุทธศาสนา (อง.ติก.อ. ๒/๕๘/๑๖๑)

^๓ แสดงอาการแยม หมายถึงการยิ้มน้อย ๆ เพียงเห็นไรฟัน (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๓๙/๖๙)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก์]

๓. อุปาสกวรรค ๑๐. ภเวสีสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ เรื่องเคยมีมาแล้ว ณ สถานที่นี้ ได้มีเมือง มั่งคั่ง กว้างขวาง มีประชาชนมากมาย มีมนุษย์หนาแน่น พระผู้มีพระภาคพระนาม ว่ากัสสปอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอาศัยอยู่ในพระนครนั้น อุปาสกชื่อว่าภเวสี ของพระผู้มีพระภาคพระนามว่ากัสสปอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้มีปกติไม่ทำ ศิลให้บริบูรณ์^๑ อุปาสก ๕๐๐ คน เป็นผู้อันภเวสีอุปาสกชี้แจงชักชวน เป็นผู้ มีปกติไม่ทำศิลปะให้บริบูรณ์ ต่อมา ภเวสีอุปาสกมีความคิดว่า “เราเป็นผู้มีอุปการะมาก เป็นหัวหน้า เป็นผู้ชักชวนอุปาสก ๕๐๐ คนเหล่านี้ ทั้งเราและอุปาสก ๕๐๐ คน เหล่านี้ต่างก็เป็นผู้มีปกติไม่ทำศิลปะให้บริบูรณ์ ต่างคนต่างก็เท่า ๆ กัน ไม่ยิ่งหย่อนไป กว่ากัน เอาเถอะ เราควรปฏิบัติให้ยิ่งกว่า

ต่อมา ภเวสีอุปาสกได้เข้าไปหาอุปาสก ๕๐๐ คนเหล่านั้นแล้วกล่าวตั้งนี้ว่า ‘ท่านทั้งหลาย ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ขอพวกท่านจงจำข้าพเจ้าไว้ว่าเป็นผู้มีปกติทำ ศิลให้บริบูรณ์’

ครั้งนั้น อุปาสก ๕๐๐ คนเหล่านั้นมีความคิดว่า ‘ภเวสีอุปาสกผู้เป็นนายมี อุปการะมาก เป็นหัวหน้า เป็นผู้ชักชวนพวกเรา ก็ภเวสีอุปาสกผู้เป็นนายจักเป็นผู้มี ปกติทำศิลปะให้บริบูรณ์ โฉนพวกเราจะเป็นอย่างนั้นบ้างไม่ได้แล้ว’ จึงพากันเข้าไปหา ภเวสีอุปาสกแล้วกล่าวว่า ‘ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ขอภเวสีอุปาสกผู้เป็นนายจงจำ อุปาสก ๕๐๐ คนแม้เหล่านี้ว่าเป็นผู้มีปกติทำศิลปะให้บริบูรณ์’

ครั้นต่อมา ภเวสีอุปาสกมีความคิดว่า ‘เราแลเป็นผู้มีอุปการะมาก เป็น หัวหน้า เป็นผู้ชักชวนอุปาสกประมาณ ๕๐๐ คนเหล่านี้ ทั้งเราและอุปาสก ๕๐๐ คน เหล่านี้ ต่างก็เป็นผู้มีปกติทำศิลปะให้บริบูรณ์ ต่างคนต่างก็เท่า ๆ กัน ไม่ยิ่งหย่อนไป กว่ากัน เอาเถอะ เราควรปฏิบัติให้ยิ่งกว่า’ จึงได้เข้าไปหาอุปาสก ๕๐๐ คนเหล่านั้น แล้วกล่าวว่า ‘ท่านทั้งหลาย ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ขอพวกท่านจงจำข้าพเจ้าไว้ว่า เป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์ เว้นห่างไกลจากเมถุนธรรมอันเป็นกิจของชาวบ้าน’

เชิงอรรถ :

^๑ มีปกติไม่ทำศิลปะให้บริบูรณ์ หมายถึงไม่รักษาศิลปะให้สม่ำเสมอ (อง.ปัญจก.อ. ๓/๑๘๐/๗๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณฑนาสก]

๓. อุปาสกวรรค ๑๐. ภเวสีสูตร

อุปาสก ๕๐๐ คนเหล่านั้นมีความคิดว่า 'ภเวสีอุปาสกผู้เป็นนายมีอุปการะมาก เป็นหัวหน้า เป็นผู้ชักชวนพวกเรา ภเวสีอุปาสกผู้เป็นนายจักประพடுத்தพรหมจรรย์ เว้นห่างไกลจากเมถุนธรรมอันเป็นกิจของชาวบ้าน 'โจนพวกเราจะเป็นเช่นนั้นบ้าง 'ไม่ได้เล่า' จึงได้เข้าไปหาภเวสีอุปาสกแล้วกล่าวดังนี้ว่า 'ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ขอภเวสีอุปาสกผู้เป็นนาย จงจำอุปาสก ๕๐๐ คนแม้เหล่านี้ว่าเป็นผู้ประพடுத்தพรหมจรรย์ เว้นห่างไกลจากเมถุนธรรมอันเป็นกิจของชาวบ้าน'

ครั้งต่อมา ภเวสีอุปาสกมีความคิดว่า 'เราเองเป็นผู้มีอุปการะมาก เป็นหัวหน้า เป็นผู้ชักชวนอุปาสก ๕๐๐ คนเหล่านี้ ทั้งเราและอุปาสก ๕๐๐ คนเหล่านี้ต่างก็เป็นผู้มีปกติทำศีลให้บริบูรณ์ เป็นผู้ประพடுத்தพรหมจรรย์ เว้นห่างไกลจากเมถุนธรรมอันเป็นกิจของชาวบ้าน ต่างคนต่างก็เท่า ๆ กัน 'ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน เอาเถอะ เราควรปฏิบัติให้ยิ่งกว่า' จึงได้เข้าไปหาอุปาสก ๕๐๐ คนเหล่านั้นแล้วกล่าวดังนี้ว่า 'ท่านทั้งหลาย ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ขอพวกท่านจงจำข้าพเจ้าไว้ว่าเป็นผู้บริโศคมื้อเดียว 'ไม่บริโศคตอนกลางคืน งดเว้นจากการบริโศคในเวลาวิกาล'

อุปาสก ๕๐๐ คนเหล่านั้นมีความคิดว่า 'ภเวสีอุปาสกเป็นนายผู้มีอุปการะมาก เป็นหัวหน้า เป็นผู้ชักชวนพวกเรา ภเวสีอุปาสกผู้เป็นนายจักเป็นผู้บริโศคมื้อเดียว 'ไม่บริโศคตอนกลางคืน งดเว้นจากการบริโศคในเวลาวิกาล 'โจนพวกเราจะเป็นเช่นนั้นบ้าง 'ไม่ได้เล่า' จึงได้เข้าไปหาภเวสีอุปาสกแล้วกล่าวดังนี้ว่า 'ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ขอภเวสีอุปาสกผู้เป็นนายจงจำอุปาสก ๕๐๐ คนแม้เหล่านี้ว่าเป็นผู้บริโศคมื้อเดียว 'ไม่บริโศคตอนกลางคืน งดเว้นจากการบริโศคในเวลาวิกาล'

ครั้งต่อมา ภเวสีอุปาสกมีความคิดว่า 'เราแลเป็นผู้มีอุปการะมาก เป็นหัวหน้า เป็นผู้ชักชวนอุปาสก ๕๐๐ คนเหล่านี้ ทั้งเราและอุปาสก ๕๐๐ คนเหล่านี้ ต่างก็เป็นผู้มีปกติทำศีลให้บริบูรณ์ เป็นผู้ประพடுத்தพรหมจรรย์ เว้นห่างไกลจากเมถุนธรรมอันเป็นกิจของชาวบ้าน เป็นผู้บริโศคมื้อเดียว 'ไม่บริโศคตอนกลางคืน งดเว้นจากการบริโศคในเวลาวิกาล ต่างคนต่างก็เท่า ๆ กัน 'ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน เอาเถอะ เราควรปฏิบัติให้ยิ่งกว่า' เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคพระนามว่ากัสสปอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงที่ประทับ แล้วได้กราบทูลดังนี้ว่า 'ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์พึงได้บรรพชาพึงได้อุปสมบทในสำนักของพระผู้มีพระภาค'

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก์]

๓. อุปาสกวรรค ๑๐. ภเวสีสูตร

ภเวสีอุบาสกได้บรรพชาได้อุปสมบทในสำนักของพระผู้มีพระภาคพระนามว่า กัสสปอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วแล ครั้นอุปสมบทแล้วไม่นาน จึงหลีกไปอยู่ผู้เดียว ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ ไม่นานนัก ก็ทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์ ยอดเยี่ยมอันเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ ที่กุลบุตรออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต โดยชอบ ต้องการด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน ได้รู้ชัดว่า 'ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้ อีกต่อไป'

อานนท์ ภเวสีภิกษุได้เป็นพระอรหันตองค์หนึ่งในบรรดาพระอรหันตทั้งหลาย อานนท์ คราวนั้น อุบาสก ๕๐๐ คนเหล่านั้น ได้มีความคิดตั้งนี้ว่า 'ภเวสี อุบาสกผู้เป็นนายมีอุปการะมาก เป็นหัวหน้า เป็นผู้ชักชวนพวกเรา ภเวสีอุบาสกผู้ เป็นนาย จักโกนผมและหมวดนุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต 'โจนพวกเราจักเป็นเช่นนั้นบ้างไม่' ได้' จึงได้พากันเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคพระนามว่า กัสสปอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงที่ประทับแล้วกราบทูลว่า 'ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทั้งหลายพึงได้บรรพชาได้อุปสมบทในสำนักพระผู้มีพระภาค'

อุบาสก ๕๐๐ คนเหล่านั้นได้บรรพชาได้อุปสมบทในสำนักพระผู้มีพระภาค พระนามว่า กัสสปอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วแล

ต่อมา ภเวสีภิกษุได้มีความคิดตั้งนี้ว่า 'เราเองเป็นผู้ได้วิมุตติสุขอันยอดเยี่ยมนี้ ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก โอรุณน ภิกษุประมาณ ๕๐๐ รูป แม้เหล่านี้ ก็พึงเป็นผู้ได้วิมุตติสุขอันยอดเยี่ยมนี้ ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก'

คราวนั้นภิกษุ ๕๐๐ รูปเหล่านั้น ต่างเป็นผูหลีกไปอยู่ผู้เดียว ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ ไม่นานนัก ก็ทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์ยอดเยี่ยม

เชิงอรรถ :

- ๑ ประโยชน์ยอดเยี่ยม ในที่นี้หมายถึงอรหัตตผล หรืออริยผลอันเป็นที่สุดแห่งมรรคพรหมจรรย์ (อภ.ทุก.อ. ๒/๕/๗, ม.ม.อ. ๒/๘๒/๘๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๓๐๗ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิฎกจินบาต [๔. จดตถบัญญัติ]

๓. อุปาสกวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

อันเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ ที่กุลบุตรออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบ
ต้องการด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน ได้รู้ชัดว่า 'ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบ
พรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป'

ภิกษุ ๕๐๐ รูปเหล่านั้นมีภเวสีภิกษุเป็นประมุข พยายามบำเพ็ญธรรมที่สูง ๆ
ขึ้นไป ประณีตขึ้นไป ได้ทำให้แจ้งซึ่งวิมุตติอันยอดเยี่ยม ด้วยประการฉะนี้

อาณนที เพราะเหตุนั้นแล เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า 'เราทั้งหลาย
เมื่อพยายามบำเพ็ญธรรมที่สูง ๆ ขึ้นไป ประณีตขึ้นไป ก็จักทำให้แจ้งซึ่งวิมุตติอัน
ยอดเยี่ยม' เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล"

ภเวสีสูตรที่ ๑๐ จบ

อุปาสกวรรคที่ ๓ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สารีขชสูตร	๒. วิสารทสูตร
๓. นiryสูตร	๔. เวรสูตร
๕. จัณฑาลสูตร	๖. ปิตีสูตร
๗. วณิขชาสูตร	๘. ราชสูตร
๙. คีหิสูตร	๑๐. ภเวสีสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก์]

๔. อรัญญวรรค ๑. อรัญญิกสูตร

๔. อรัญญวรรค

หมวดว่าด้วยป่า

๑. อรัญญิกสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้อยู่อาศัยเป็นวัตร

[๑๘๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้อยู่อาศัยเป็นวัตร ๕ จำพวกนี้

ภิกษุผู้อยู่อาศัยเป็นวัตร ๕ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. ภิกษุผู้อยู่อาศัยเป็นวัตรเพราะโง่เขลา เพราะหลงงมงาย^๑
๒. ภิกษุผู้มีความปรารถนาชั่ว ถูกความปรารถนาครอบงำ^๒ จึงอยู่อาศัยเป็นวัตร
๓. ภิกษุผู้อยู่อาศัยเป็นวัตรเพราะเป็นบ้า เพราะมีจิตฟุ้งซ่าน
๔. ภิกษุผู้อยู่อาศัยเป็นวัตร เพราะรู้ว่า 'เป็นวัตรที่พระพุทธเจ้าและสาวกของพระพุทธเจ้าทั้งหลายสรรเสริญ'
๕. ภิกษุผู้อยู่อาศัยเป็นวัตร เพราะอาศัยความมักน้อย ความสันโดษ ความขัดเกลา ความสงัด ความต้องการด้วยข้อปฏิบัติอันงามเช่นนี้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้อยู่อาศัยเป็นวัตร ๕ จำพวกนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุผู้อยู่อาศัยเป็นวัตร ๕ จำพวกนี้ ภิกษุผู้อยู่อาศัยเป็นวัตร เพราะอาศัยความมักน้อย ความสันโดษ ความขัดเกลา ความสงัด ความต้องการด้วยข้อปฏิบัติอันงามเช่นนี้ เป็นผู้เลิศ เป็นผู้ประเสริฐ เป็นประธาน เป็นผู้สูงสุด และเป็นผู้ประเสริฐสุด

เชิงอรรถ :

^๑ เพราะโง่เขลา เพราะหลงงมงาย หมายถึงไม่รู้วิธีปฏิบัติสมาทาน และไม่รู้อันสงฆ์แห่งการปฏิบัติสมาทาน (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๘๑/๗๑)

^๒ มีความปรารถนาชั่ว ถูกความปรารถนาครอบงำ หมายถึงมีความปรารถนาว่า เมื่อเราอยู่อาศัย คนทั้งหลายก็จักสักการะเราด้วยปัจจัย ๔ ด้วยคิดว่า 'ภิกษุรูปนี้อยู่อาศัยเป็นวัตร' ทั้งจักยกย่องเราว่า 'ภิกษุนี้เป็นลัทธิ ภิกษุนี้ชอบสงัด' จึงอยู่อาศัย (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๘๑/๗๑)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิฎกจินบาต [๔. จตุตถปิณฑนาสก]

๔. อรัญญวรรค ๒. จีวรสูตร

เปรียบเทียบอนมสเกิดจากแม่โค นมสเกิดจากนมสด เนยข้นเกิดจากนมส นมสเกิดจากเนยข้น หัวเนยใสเกิดจากเนยใส บรรดาโครส ๕ ชนิดนั้น หัวเนยใส ชาวโลกกล่าวว่าเลิศ แม่ฉันท

บรรดาภิกษุผู้อยู่ป่าเป็นวัตร ๕ จำพวกนี้ ภิกษุผู้อยู่ป่าเป็นวัตร เพราะอาศัยความมกน้อย ความสันโดษ ความขัดเกลา ความสงัด ความต้องการด้วยข้อปฏิบัติอันงามเช่นนี้ เป็นผู้เลิศ เป็นผู้ประเสริฐ เป็นประธาน เป็นผู้สูงสุด และเป็นผู้ประเสริฐสุด ฉะนั้นเหมือนกัน

อรัญญิกสูตรที่ ๑ จบ

๒. จีวรสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้ทรงผ้าบังสกุลเป็นวัตร

[๑๘๒] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ทรงผ้าบังสกุลเป็นวัตร ๕ จำพวกนี้ ภิกษุผู้ทรงผ้าบังสกุลเป็นวัตร ๕ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. ภิกษุผู้ทรงผ้าบังสกุลเป็นวัตร เพราะโง่เขลา เพราะหลงมกาย ฯลฯ^๑

๕. ภิกษุผู้ทรงผ้าบังสกุลเป็นวัตร เพราะอาศัยความมกน้อย ความสันโดษ ความขัดเกลา ความสงัด ความต้องการด้วยข้อปฏิบัติอันงามเช่นนี้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ทรงผ้าบังสกุลเป็นวัตร ๕ จำพวกนี้แล

จีวรสูตรที่ ๒ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ “ฯลฯ” ที่ปรากฏในสูตรที่ ๒-๙ ของวรรคนี้ มีความเต็มเหมือนสูตรที่ ๑ และสูตรที่ ๑๐

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิณฺณกนิบาต [๔. จตุตถปิณฺณาสก]

๔. อรัญญวรรค ๔. โสสานิกสูตร

๓. รุกขมุสิกสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้อยู่โคนไม้เป็นวัตร

[๑๘๓] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้อยู่โคนไม้เป็นวัตร ๕ จำพวกนี้

ภิกษุผู้อยู่โคนไม้เป็นวัตร ๕ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. ภิกษุผู้อยู่โคนไม้เป็นวัตร เพราะโง่เขลา เพราะหลงงมงาย

ฯลฯ

๕. ภิกษุผู้อยู่โคนไม้เป็นวัตร เพราะอาศัยความมักน้อย ความสันโดษ

ความขัดเกลา ความสงัด ความต้องการด้วยข้อปฏิบัติอันงามเช่นนี้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้อยู่โคนไม้เป็นวัตร ๕ จำพวกนี้แล

รุกขมุสิกสูตรที่ ๓ จบ

๔. โสสานิกสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้อยู่ป่าช้าเป็นวัตร

[๑๘๔] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้อยู่ป่าช้าเป็นวัตร ๕ จำพวกนี้

ภิกษุผู้อยู่ป่าช้าเป็นวัตร ๕ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. ภิกษุผู้อยู่ป่าช้าเป็นวัตร เพราะโง่เขลา เพราะหลงงมงาย

ฯลฯ

๕. ภิกษุผู้อยู่ป่าช้าเป็นวัตร เพราะอาศัยความมักน้อย ความสันโดษ

ความขัดเกลา ความสงัด ความต้องการด้วยข้อปฏิบัติอันงามเช่นนี้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้อยู่ป่าช้าเป็นวัตร ๕ จำพวกนี้แล

โสสานิกสูตรที่ ๔ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิณฺณกนิบาต [๔. จตุตถปิณฺณาสก]

๔. อรัญญวรรค ๘. เอกาสนิกสูตร

๕. อัพโภกาสิกสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้อยู่กลางแจ้งเป็นวัตร

[๑๘๕] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้อยู่กลางแจ้งเป็นวัตร ๕ จำพวกนี้

ฯลฯ

อัพโภกาสิกสูตรที่ ๕ จบ

๖. เนสัชชิกสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้นั่งเป็นวัตร

[๑๘๖] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้นั่งเป็นวัตร ๕ จำพวกนี้

ฯลฯ

เนสัชชิกสูตรที่ ๖ จบ

๗. ยถาสันถติกสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้อยู่ในเสนาสนะตามที่จัดไว้เป็นวัตร

[๑๘๗] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้อยู่ในเสนาสนะตามที่จัดไว้เป็นวัตร ๕ จำพวกนี้

ฯลฯ

ยถาสันถติกสูตรที่ ๗ จบ

๘. เอกาสนิกสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้นั่งฉันอาสนะเดียวเป็นวัตร

[๑๘๘] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้นั่งฉันอาสนะเดียวเป็นวัตร ๕ จำพวกนี้

ฯลฯ

เอกาสนิกสูตรที่ ๘ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปิณฑนาสก]

๔. อรัญญวรรค ๑๐. ปัตตปิณฑิกสูตร

๙. ขลุปัจจกัตติกสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้ห้ามภัดที่เขานำมาถวายภายหลังเป็นวัตร

[๑๘๙] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ห้ามภัดที่เขานำมาถวายภายหลังเป็นวัตร ๕ จำพวกนี้

ฯลฯ

ขลุปัจจกัตติกสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ปัตตปิณฑิกสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้ฉันในบาตรเป็นวัตร

[๑๙๐] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ฉันในบาตรเป็นวัตร ๕ จำพวกนี้

ภิกษุผู้ฉันในบาตรเป็นวัตร ๕ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. ภิกษุผู้ฉันในบาตรเป็นวัตร เพราะโง่เขลา เพราะหลงมกมาย
๒. ภิกษุผู้มีความปรารถนาชั่ว ถูกความปรารถนาครอบงำ จึงเป็นผู้ฉันในบาตรเป็นวัตร
๓. ภิกษุผู้ฉันในบาตรเป็นวัตร เพราะเป็นบ้า เพราะมีจิตฟุ้งซ่าน
๔. ภิกษุผู้ฉันในบาตรเป็นวัตร เพราะรู้ว่า 'เป็นวัตรที่พระพุทธเจ้าและสาวกของพระพุทธเจ้าทั้งหลายสรรเสริญ'
๕. ภิกษุผู้ฉันในบาตรเป็นวัตร เพราะอาศัยความมักน้อย ความสันโดษ ความขัดเกลา ความสงัด ความต้องการด้วยข้อปฏิบัติอันงามเช่นนี้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ฉันในบาตรเป็นวัตร ๕ จำพวกนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุผู้ฉันในบาตรเป็นวัตร ๕ จำพวกนี้ ภิกษุผู้ฉันในบาตรเป็นวัตร เพราะอาศัยความมักน้อย ความสันโดษ ความขัดเกลา ความสงัด

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิณฺณกนิบาต [๔. จตุตถปิณฺณาสก]

๔. อรัญญวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ความต้องการด้วยข้อปฏิบัติอันงามเช่นนี้ เป็นผู้เลิศ เป็นผู้ประเสริฐ เป็นประธาน เป็นผู้สูงสุด และเป็นผู้ประเสริฐสุด

เปรียบเหมือนนมสดเกิดจากแม่โค นมส้มเกิดจากนมสด เนยข้นเกิดจากนมส้ม เนยใสเกิดจากเนยข้น หัวเนยใสเกิดจากเนยใส บรรดาโครส ๕ ชนิดนั้น หัวเนยใส ชาวโลกกล่าววว่าเลิศ แม่ฉันใด

บรรดาภิกษุผู้ฉันในบาตรเป็นวัตร ๕ จำพวกนี้ ภิกษุผู้ฉันในบาตรเป็นวัตร เพราะอาศัยความมักน้อย ความสันโดษ ความขัดเกลา ความสงัด ความต้องการ ด้วยข้อปฏิบัติอันงามเช่นนี้ เป็นผู้เลิศ เป็นผู้ประเสริฐ เป็นประธาน เป็นผู้สูงสุด และเป็นผู้ประเสริฐสุด

ปัดตปิณฑิกสูตรที่ ๑๐ จบ

อรัญญวรรคที่ ๔ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อารัญญิกสูตร	๒. จีวรสูตร
๓. รุกขมุสิกสูตร	๔. โสสานิกสูตร
๕. อัปภোগาสิกสูตร	๖. เนสัชชิกสูตร
๗. ยถาสันถติกสูตร	๘. เอกาสนิกสูตร
๙. ขลุปัจจาทติกสูตร	๑๐. ปัดตปิณฑิกสูตร

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิณฺณกนิบาต [๔. จตุตถปิณฺณาสก]

๕. พราหมณวรรค ๑. โสณสูตร

๕. พราหมณวรรค

หมวดว่าด้วยพราหมณ์

๑. โสณสูตร

ว่าด้วยธรรมของพราหมณ์เปรียบเทียบกับสุนัข

[๑๙๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ธรรมของพราหมณ์ที่เก่าแก่ ๕ ประการนี้ บัดนี้ ปรากฏในพวกสุนัข ไม่ปรากฏในพวกพราหมณ์ ธรรมของพราหมณ์ที่เก่าแก่ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ทราบว่า เมื่อก่อน พวกพราหมณ์สมสู่กับพราหมณ์เท่านั้น ไม่สมสู่กับหญิงที่ไม่ใช่พราหมณ์ แต่บัดนี้ พวกพราหมณ์สมสู่กับพราหมณ์บ้าง สมสู่กับหญิงที่ไม่ใช่พราหมณ์บ้าง บัดนี้ พวกสุนัขสมสู่กับสุนัขตัวเมียเท่านั้น ไม่สมสู่กับสัตว์ตัวเมียที่ไม่ใช่สุนัข นี่เป็นธรรมของพราหมณ์ที่เก่าแก่ประการที่ ๑ บัดนี้ ปรากฏในพวกสุนัข ไม่ปรากฏในพวกพราหมณ์
๒. ทราบว่า เมื่อก่อน พวกพราหมณ์สมสู่กับพราหมณ์ที่มีระดูเท่านั้น ไม่สมสู่กับพราหมณ์ที่ไม่มีระดู แต่บัดนี้ พวกพราหมณ์สมสู่กับพราหมณ์ที่มีระดูบ้าง สมสู่กับพราหมณ์ที่ไม่มีระดูบ้าง บัดนี้ พวกสุนัขสมสู่กับสุนัขตัวเมียที่มีระดูเท่านั้น ไม่สมสู่กับสุนัขตัวเมียที่ไม่มีระดู นี่เป็นธรรมของพราหมณ์ที่เก่าแก่ประการที่ ๒ บัดนี้ ปรากฏในพวกสุนัข ไม่ปรากฏในพวกพราหมณ์
๓. ทราบว่า เมื่อก่อน พวกพราหมณ์ไม่ซื้อไม่ขายพราหมณ์ ยังการอยู่ร่วมกันให้เป็นไปด้วยความรักด้วยความผูกพัน แต่บัดนี้ พวกพราหมณ์ซื้อบ้าง ขายบ้างซึ่งพราหมณ์ ยังการอยู่ร่วมกันให้เป็นไปด้วยความรักด้วยความผูกพัน บัดนี้ พวกสุนัขไม่ซื้อ ไม่ขายสุนัขตัวเมีย ยังการอยู่ร่วมกันให้เป็นไปด้วยความรักด้วยความผูกพัน นี่เป็นธรรมของพราหมณ์ที่เก่าแก่ประการที่ ๓ บัดนี้ ปรากฏในพวกสุนัข ไม่ปรากฏในพวกพราหมณ์

พระสูตรต้นตอปัญหา อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก]

๕. พราหมณวรรค ๒. โทณพราหมณสูตร

๔. ทราบว่า เมื่อก่อน พวกพราหมณ์ไม่ทำการสะสมทรัพย์บ้าง

ข้าวเปลือกบ้าง เงินบ้าง ทองบ้าง แต่บัดนี้ พวกพราหมณ์ทำการ
สะสมทรัพย์บ้าง ข้าวเปลือกบ้าง เงินบ้าง ทองบ้าง บัดนี้ พวกสุนัข
ไม่ทำการสะสมทรัพย์บ้าง ข้าวเปลือกบ้าง เงินบ้าง ทองบ้าง นี่เป็น
ธรรมของพราหมณ์ที่เก่าแก่ประการที่ ๔ บัดนี้ ปรากฏในพวกสุนัข
ไม่ปรากฏในพวกพราหมณ์

๕. ทราบว่า เมื่อก่อน พวกพราหมณ์แสวงหาอาหารเย็น เพื่อกินใน
เวลาเย็น อาหารเช้าเพื่อกินในเวลาเช้า แต่บัดนี้ พวกพราหมณ์
บริโภคอาหารตามความต้องการจนอิ่มท้องแล้ว ถือเอาส่วนที่เหลือ
ไป บัดนี้ พวกสุนัขก็แสวงหาอาหารเย็น เพื่อกินในเวลาเย็น อาหาร
เช้าเพื่อกินในเวลาเช้า นี่เป็นธรรมของพราหมณ์ที่เก่าแก่ประการที่ ๕
บัดนี้ ปรากฏในพวกสุนัข ไม่ปรากฏในพวกพราหมณ์

ภิกษุทั้งหลาย ธรรมของพราหมณ์ที่เก่าแก่ ๕ ประการนี้แล บัดนี้ ปรากฏใน
พวกสุนัข ไม่ปรากฏในพวกพราหมณ์

โสนสูตรที่ ๑ จบ

๒. โทณพราหมณสูตร

ว่าด้วยโทณพราหมณ์

[๑๙๒] ครั้งนั้นแล โทณพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วจึงนั่ง ณ ที่สมควร
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่ท่านพระโคตม ข้าพระองค์ได้สดับมาดังนี้ว่า ‘พระสมณโคตม ไม่ไหว
ไม่ลกรับ หรือไม่เชื่อเชิญพราหมณ์ผู้แก่เฒ่า ผู้เป็นใหญ่ ล่วงกาลผ่านวัยมาแล้วตาม
ลำดับด้วยอาสนะ พระโคตมผู้เจริญ ข้อนี้เห็นจะเป็นอย่างนั้น เพราะท่านพระโคตม
ไม่ไหว ไม่ลกรับ หรือไม่เชื่อเชิญพราหมณ์ผู้แก่เฒ่า เป็นผู้ใหญ่ ล่วงกาลผ่านวัยมา
แล้วตามลำดับด้วยอาสนะ ข้อนี้ไม่ดีเลย’

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิฎกจกนิบาต [๔. จดตถปิฎกนสา]

๕. พราหมณวรรค ๒. โทณพราหมณสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “โทณะ แม่ท่านก็ปฏิญาณว่า เป็นพราหมณมิใช่หรือ”
 โทณพราหมณกราบทูลว่า “ข้าแต่ท่านพระโคตม ผู้ใดเมื่อจะกล่าวให้ถูกต้อง
 ฟังกล่าวว่าเป็นพราหมณ ผู้มีชาติกำเนิดดีทั้งฝ่ายมารดาและฝ่ายบิดา ถือเป็นปฏิสนธิ
 บริสุทธิ์ดีตลอดเจ็ดชั่วบรรพบุรุษ^๑ ไม่มีใครจะคัดค้านตำหนิได้เพราะอ้างถึงชาติตระกูล
 เป็นผู้คงแก่เรียน ทรงจำมนตร์ รู้จบไตรเพท^๒ พร้อมทั้งนิชฌนุศาสตร์^๓ เกฏฐศาสตร์^๔
 อักษรศาสตร์^๕ และประวัติศาสตร์^๖ เข้าใจด้วยทและไวยากรณ์ ขำนาญโลกายต-
 ศาสตร์^๗ และลักษณะมหานบุรุษ^๘ ผู้นั้นเมื่อจะกล่าวให้ถูกต้อง ฟังหมายถึงข้าพระองค์
 ที่เดียว เพราะข้าพระองค์เป็นพราหมณ เป็นผู้มีชาติกำเนิดดีทั้งฝ่ายมารดาและฝ่าย
 บิดา ถือเป็นปฏิสนธิบริสุทธิดีตลอดเจ็ดชั่วบรรพบุรุษ ไม่มีใครจะคัดค้านตำหนิได้เพราะ

เชิงอรรถ :

- ^๑ ดู เชิงอรรถที่ ๓ ข้อ ๑๓๔ (ยัสสังทิสังสูตร) หน้า ๒๑๖ ในเล่มนี้
- ^๒ **ไตรเพท** หมายถึงคัมภีร์ คือ ฤคเวท (อิรุเวท) ยชุรเวท และสามเวท (อง.ดิก.อ. ๒/๕๙/๑๖๓)
- ^๓ **นิชฌนุศาสตร์** หมายถึงวิชาว่าด้วยชื่อสิ่งของมีต้นไม้มันเป็นต้น (อง.ดิก.อ. ๒/๕๙/๑๖๓) อีกนัยหนึ่งหมายถึง
 คัมภีร์ประเภทศัพท์มูลวิทยา (Etymology) คลังศัพท์ (Lexicon) หรืออภิธานศัพท์ (Glossary) ที่รวบรวม
 คำศัพท์ในพระเวทซึ่งเป็นคำยาก หรือคำที่เลิกใช้แล้ว นำมาอธิบายความหมายเป็นส่วนหนึ่งของนิรุตติซึ่ง
 เป็นหนึ่งในแนวทางคศาสตร์ ๖ ของศาสนาพราหมณ ภาษาสันสกฤต เรียกว่า นิชฌนุ
- ^๔ **เกฏฐศาสตร์** หมายถึงตำราว่าด้วยวิชาการกรวี การแต่งฉันท (อง.ดิก.อ. ๒/๕๙/๑๖๓) อีกนัยหนึ่ง หมายถึง
 คัมภีร์ว่าด้วยกฎเกณฑ์การใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมแก่การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นส่วนหนึ่งของกัลปะ
 ซึ่งเป็น ๑ ในบรรดาแนวทางคศาสตร์ ๖ ของศาสนาพราหมณ ภาษาสันสกฤต เรียกว่า เกฏฐ
- ^๕ **อักษรศาสตร์** หมายถึงคัมภีร์ว่าด้วยสิกขา (การเปล่งเสียง, การออกเสียง) และนิรุตติ (การอธิบายคำศัพท์
 โดยอาศัยประวัติและกำเนิดของคำ)
- ^๖ **ประวัติศาสตร์** หมายถึงพงศาวดารเล่าเรื่องเก่า ๆ มักจะมีคำว่า สิ่งนี้เป็นมาอย่างนี้ (ที.สี.อ. ๒๕๖/๒๒๒
 และดู Dawson, John. A classical Dictionary of Hindu Mythology (London: Routledge and Kegan
 Paul. 1957) P.222
- ^๗ **โลกายตศาสตร์** ในที่นี้หมายถึงวิถันชาตศาสตร์ คือ ศิลปะแห่งการเอาชนะผู้อื่นในเชิงวาทศิลป์ โดยการ
 อ้างทฤษฎี และประเพณีทางสังคมมาหักล้างสังฆธรรม มุ่งแสดงให้เห็นว่าตนฉลาดกว่า มิได้มุ่งสังฆธรรมแต่
 อย่างใด (ที.สี.อ. ๒๕๖/๒๒๒)
- ^๘ **ลักษณะมหานบุรุษ** หมายถึงศาสตร์ว่าด้วยลักษณะของบุคคลสำคัญมีพระพุทธเจ้าเป็นต้น อันมีอยู่ใน
 คัมภีร์พราหมณซึ่งเรียกว่า มนตร์ เฉพาะส่วนที่ว่าด้วยผู้เป็นพระพุทธเจ้า เรียกว่าพุทธมนตร์มีอยู่ ๑๖,๐๐๐
 คาถา (ที.สี.อ. ๒๕๖/๒๒๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย บัญญัตินิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก]

๕. พราหมณวรรค ๒. โทณพราหมณสูตร

อ้างถึงชาติตระกูล เป็นผู้คงแก่เรียน ทรงจำมนตร์ รู้จบไตรเพท พร้อมทั้งนิพนธ์ทศ-
ศาสตร์ เกฏศาสตร์ อักษรศาสตร์ และประวัติศาสตร์ เข้าใจตัวบทและไวยากรณ์
ชำนาญโลกายตศาสตร์ และลักษณะมหาบุรุษ”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “โทณะ บรรดาฤๅษีผู้เป็นบูรพาจารย์ของพวกพราหมณ์
คือ ฤๅษีอัญญกะ ฤๅษีวามกะ ฤๅษีวามเทวะ ฤๅษีเวสสามิตตะ ฤๅษีมัททคิ
ฤๅษีอังคีรส ฤๅษีภารทวาชะ ฤๅษีวาเสฏฐะ ฤๅษีกัสสปะ ฤๅษีภคฺ ซึ่งเป็นผู้ผูกมนตร์
บอกมนตร์ พวกพราหมณ์ในปัจจุบันนี้ขับตาม กล่าวตามซึ่งบทมนตร์ที่เก่าแก่ในที่
ท่านขับแล้ว บอกแล้ว รวบรวมไว้แล้ว กล่าวได้ถูกต้อง สาธยายได้ถูกต้อง บอกได้
ถูกต้อง ฤๅษีเหล่านั้นบัญญัติพราหมณ์ ๕ จำพวกนี้ไว้ คือ

๑. พราหมณ์ผู้เสมอด้วยพรหม
๒. พราหมณ์ผู้เสมอด้วยเทวดา
๓. พราหมณ์ผู้ประพฤดีดี
๔. พราหมณ์ผู้ประพฤดีทั้งดีและชั่ว
๕. พราหมณ์ผู้เป็นจัญทาล

โทณะ ท่านเป็นพราหมณ์จำพวกไหน ใน ๕ จำพวกนั้น”

โทณพราหมณ์กราบทูลว่า “ข้าแต่ท่านพระโคตม ข้าพระองค์ไม่รู้จักพราหมณ์
๕ จำพวกนี้ รู้แต่ว่าเป็นพราหมณ์เท่านั้น ขอท่านพระโคตมโปรดแสดงธรรมแก่
ข้าพระองค์ โดยวิธีที่ข้าพระองค์จะพึงรู้จักพราหมณ์ ๕ จำพวกนี้ได้”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “โทณะ ถ้าเช่นนั้น ท่านจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจัก
กล่าว” โทณพราหมณ์ทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า
พราหมณ์ผู้เสมอด้วยพรหม เป็นอย่างไร

คือ พราหมณ์ในโลกนี้เป็นผู้มีชาติกำเนิดดีทั้งฝ่ายมารดาและฝ่ายบิดา ถือปฏิสนธิ
บริสุทธิ์ดีตลอดเจ็ดชั่วบรรพบุรุษ ไม่มีใครจะคัดค้านตำหนิได้เพราะอ้างถึงชาติตระกูล

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิฎกจกนิบาต [๔. จดตถปิฎก]

๕. พราหมณวรรค ๒. โทณพราหมณสูตร

เขาประพตติโกมารพรมจรรย์^๑เรียนมนตร์อยู่ตลอด ๔๘ ปี แสวงหาทรัพย์สำหรับ
บูชาอาจารย์เพื่ออาจารย์โดยชอบธรรมเท่านั้น ไม่แสวงหาโดยไม่ชอบธรรม

ความชอบธรรมในการแสวงหานั้น เป็นอย่างไร

คือ เขาไม่แสวงหาด้วยกลสิกรรม ไม่แสวงหาด้วยพาลนิชยกรรม(การค้าขาย)
ไม่แสวงหาด้วยโครัชกรรม(การเลี้ยงโค) ไม่แสวงหาด้วยการเป็นนักรบ ไม่แสวงหา
ด้วยการรับราชการ ไม่แสวงหาด้วยศิลปะอย่างใดอย่างหนึ่ง เขาก็กระเบื่องเที่ยว
ขทานอย่างเดียว มอบทรัพย์สำหรับบูชาอาจารย์เพื่ออาจารย์แล้ว โจนผมและ
หมวด นุ่งหม้อผ้ากาสาขาวัสตร์แล้วออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต เมื่อบวชแล้วอย่างนี้
มีเมตตาจิตแผ่ไปตลอดทิศที่ ๑ ทิศที่ ๒ ทิศที่ ๓ ทิศที่ ๔ ทิศเบื้องบน^๒ ทิศเบื้องล่าง^๓
ทิศเฉียง แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่า ในที่ทุกสถาน ด้วยเมตตาจิตอันไพบุลย์ เป็น
มหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ มีกรุณาจิต ฯลฯ
มีมุทิตาจิต ฯลฯ มีอุเบกขาจิตแผ่ไปตลอดทิศที่ ๑ ทิศที่ ๒ ทิศที่ ๓ ทิศที่ ๔ ทิศ
เบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศเฉียง แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่า ในที่ทุกสถาน ด้วย
อุเบกขาจิตอันไพบุลย์ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่
เธอเจริญพรหมวิหาร ๔ ประการนี้แล หลังจากตายแล้วจึงไปเกิดในสุคติพรหมโลก

พราหมณ์ผู้เสมอด้วยพรหม เป็นอย่างนี้แล (๑)

พราหมณ์ผู้เสมอด้วยเทวดา เป็นอย่างไร

คือ พราหมณ์ในโลกนี้เป็นผู้มีชาติกำเนิดดีทั้งฝ่ายมารดาและฝ่ายบิดา ถือปฏิสนธิ
บริสุทธิ์ดีตลอดเจ็ดชั่วบรรพบุรุษ ไม่มีใครจะคัดค้านตำหนิได้เพราะอ้างถึงชาติตระกูล
เขาประพตติโกมารพรมจรรย์ เรียนมนตร์อยู่ตลอด ๔๘ ปี แสวงหาทรัพย์สำหรับ
บูชาอาจารย์เพื่ออาจารย์โดยชอบธรรมเท่านั้น ไม่แสวงหาโดยไม่ชอบธรรม

เชิงอรรถ :

^๑ โภการพรมจรรย์ หมายถึงพรมจรรย์ที่ประพตติสืบต่อมาตั้งแต่ยังเป็นเด็ก (อง.ปิฎก.ฎีกา ๓/๑๙๒/
๗๑)

^๒ ทิศเบื้องบน หมายถึงเทวโลก (วิสุทธิ.มหาฎีกา ๑/๒๕๔/๔๓๕)

^๓ ทิศเบื้องล่าง หมายถึงสัตวันรก และนาค (วิสุทธิ.มหาฎีกา ๑/๒๕๔/๔๓๕)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิฎกจินบาต [๔. จดตถปิณฑาสก]

๕. พราหมณวรรค ๒. โทณพราหมณสูตร

ความชอบธรรมในการแสวงหานั้น เป็นอย่างไร

คือ เขาไม่แสวงหาด้วยกสิกรรม ไม่แสวงหาด้วยพาณิชย์กรรม ไม่แสวงหาด้วยโครัชกรรม ไม่แสวงหาด้วยการเป็นนักรบ ไม่แสวงหาด้วยการรับราชการ และไม่แสวงหาด้วยศิลปะอย่างใดอย่างหนึ่ง เขาก่อกระเบื้องเทียวภิกขาจารย์อย่างเดียว มอบทรัพย์สำหรับบูชาอาจารย์เพื่ออาจารย์แล้ว แสวงหาภรรยาโดยชอบธรรม ไม่แสวงหาโดยไม่ชอบธรรม

ความชอบธรรมในการแสวงหานั้น เป็นอย่างไร

คือ เขาไม่แสวงหาด้วยการซื้อ ไม่แสวงหาด้วยการขาย แต่แสวงหาเฉพาะพราหมณ์ที่เขายกให้ด้วยการหลั่งน้ำ เขาสมสู่เฉพาะพราหมณ์ ไม่สมสู่กับสตรีชั้น กษัตริย์ แพศย์ ศูทร จัณฑาล นายพราน ช่างसान ช่างรถ คนขนขยะ สตรีมีครรภ์ สตรีมีลูกอ่อน สตรีหมดระดู เพราะเหตุไร พราหมณ์จึงไม่สมสู่กับสตรีมีครรภ์ เพราะถ้าพราหมณ์สมสู่กับสตรีมีครรภ์ มาณพหรือมาณวิกา ชื่อว่าเป็นผู้เกิดแต่กองอุจจาระ ฉะนั้น พราหมณ์จึงไม่สมสู่กับสตรีมีครรภ์ เพราะเหตุไร พราหมณ์จึงไม่สมสู่กับสตรีมีลูกอ่อน เพราะถ้าพราหมณ์สมสู่กับสตรีมีลูกอ่อน มาณพหรือมาณวิกาชื่อว่าเป็นผู้ตี้มของไม่สะอาด ฉะนั้น พราหมณ์จึงไม่สมสู่กับสตรีมีลูกอ่อน

พราหมณ์นั้นเป็นพราหมณ์ของพราหมณ์ มิใช่เพราะต้องการความใคร่ มิใช่เพราะต้องการความสนุก มิใช่เพราะต้องการความยินดี แต่เป็นพราหมณ์ของพราหมณ์ เพราะต้องการบุตรเท่านั้น พราหมณ์นั้นมีบุตรหรือธิดาแล้ว จึงปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์แล้วออกบวชเป็นบรรพชิต เขาบวชแล้วอย่างนี้ก็สังัดจากกาม ฯลฯ บรรลุจุดตถุณานที่ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่ เธอเจริญญาณทั้ง ๔ ประการนี้แล หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

พราหมณ์ผู้เสมอด้วยเทวดา เป็นอย่างนี้แล (๒)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก์]

๕. พราหมณวรรค ๒. โทณพราหมณสูตร

พราหมณ์ผู้มีความประพฤติดี เป็นอย่างไร

คือ พราหมณ์ในโลกนี้เป็นผู้มีชาติกำเนิดดีทั้งฝ่ายมารดาและฝ่ายบิดา ถือปฏิสนธิบริสุทธิ์ดีตลอดเจ็ดชั่วบรรพบุรุษ ไม่มีใครจะคัดค้านตำหนิได้เพราะอ้างถึงชาติตระกูลเขาประพฤติโกมารพรมจรรย์ เรียนมนตร์อยู่ ๔๘ ปี แสวงหาทรัพย์สำหรับบูชาอาจารย์เพื่ออาจารย์โดยชอบธรรมเท่านั้น ไม่แสวงหาโดยไม่ชอบธรรม

ความชอบธรรมในการแสวงหา นั้น เป็นอย่างไร

คือ เขาไม่แสวงหาด้วยกลสิกรรม ไม่แสวงหาด้วยพาลนิชยกรรม ไม่แสวงหาด้วยโครักขกรรม ไม่แสวงหาด้วยการเป็นนักรบ ไม่แสวงหาด้วยการรับราชการ และไม่แสวงหาด้วยศิลปะอย่างใดอย่างหนึ่ง เขาถือกระเบื้องเทียวภิกขาจารย์อย่างเดียว มอบทรัพย์สำหรับบูชาอาจารย์เพื่ออาจารย์แล้ว แสวงหาภรรยาโดยชอบธรรมเท่านั้น ไม่แสวงหาโดยไม่ชอบธรรม

ความชอบธรรมในการแสวงหา นั้น เป็นอย่างไร

คือ เขาไม่แสวงหาด้วยการซื้อ ไม่แสวงหาด้วยการขาย แต่แสวงหาเฉพาะพราหมณ์ที่เขายกให้ด้วยการหลั่งน้ำ เขาสมสู่เฉพาะพราหมณ์ ไม่สมสู่กับสตรีชั้นกษัตริย์ แพศย์ ศูทร จัณฑาล นายพราน ช่างसान ช่างรถ คนขนขยะ สตรีมีครรภ์ สตรีมีลูกอ่อน สตรีหมดระดู เพราะเหตุไร พราหมณ์จึงไม่สมสู่กับสตรีมีครรภ์ เพราะถ้าพราหมณ์สมสู่กับสตรีมีครรภ์ มาณพหรือมาณวิกาชื่อว่า เป็นผู้เกิดแต่กองอุจจาระ ฉะนั้น พราหมณ์จึงไม่สมสู่กับสตรีมีครรภ์ เพราะเหตุไร พราหมณ์จึงไม่สมสู่กับสตรีมีลูกอ่อน เพราะถ้าพราหมณ์สมสู่กับสตรีมีลูกอ่อน มาณพหรือมาณวิกาชื่อว่า เป็นผู้ตีของไม่สะอาด ฉะนั้น พราหมณ์จึงไม่สมสู่กับสตรีมีลูกอ่อน

พราหมณ์นั้นเป็นพราหมณ์ของพราหมณ์ มิใช่เพราะต้องการความใคร่ มิใช่เพราะต้องการความสนุก มิใช่เพราะต้องการความยินดี แต่เป็นพราหมณ์ของพราหมณ์นั้น เพราะต้องการบุตรเท่านั้น พราหมณ์นั้นมีบุตรหรือธิดาแล้ว ปรารถนาความยินดีในบุตรหรือธิดานั้นแล ครอบครองทรัพย์สมบัติ ไม่ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ดำรงอยู่ในความประพฤติดีของพราหมณ์แต่ปางก่อน ไม่ล่วงละเมิดความประพฤติดีนั้น เพราะเหตุดังนี้แล ชาวโลกจึงเรียกว่า พราหมณ์ผู้มีความประพฤติดี

พราหมณ์ผู้มีความประพฤติดี เป็นอย่างนี้แล (๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก์]

๕. พราหมณวรรค ๒. โทณพราหมณสูตร

พราหมณ์ผู้ประพฤติทั้งดีและชั่ว เป็นอย่างไร

คือ พราหมณ์ในโลกนี้เป็นผู้มีชาติกำเนิดดีทั้งฝ่ายมารดาและฝ่ายบิดา ถือปฏิสนธิบริสุทธิ์ดีตลอดเจ็ดชั่วบรรพบุรุษ ไม่มีใครคัดค้านตำหนิได้เพราะอ้างถึงชาติตระกูลเขาประพฤติโกमारพรหมจรรย์ เรียนมนตรอยู่ตลอด ๔๘ ปี แสวงหาทรัพย์สำหรับบูชาอาจารย์เพื่ออาจารย์โดยชอบธรรมเท่านั้น ไม่แสวงหาโดยไม่ชอบธรรม

ความชอบธรรมในการแสวงหา นั้น เป็นอย่างไร

คือ เขาไม่แสวงหาด้วยกลสิกรรม ไม่แสวงหาด้วยพาลนิชยกรรม ไม่แสวงหาด้วยโครักขกรรม ไม่แสวงหาด้วยการเป็นนักรบ ไม่แสวงหาด้วยการรับราชการ ไม่แสวงหาด้วยศิลปะอย่างใดอย่างหนึ่ง เขาก็กระเบื้องเทียวภิกขาจารย์อย่างเดียวมอบทรัพย์สำหรับบูชาอาจารย์เพื่ออาจารย์แล้ว แสวงหาภรรยาโดยชอบธรรมบ้าง ไม่ชอบธรรมบ้าง แสวงหาด้วยการซื้อบ้าง แสวงหาด้วยการขายบ้าง แสวงหาพราหมณ์ที่เขายกให้ด้วยการหลั่งน้ำบ้าง สมสูกับพราหมณ์บ้าง สตรีชั้นกษัตริย์บ้าง แพศย์บ้าง ศูทรบ้าง จัณฑาลบ้าง นายพรานบ้าง ช่างसानบ้าง ช่างรถบ้าง คนขนขยะบ้าง สตรีมีครรภ์บ้าง สตรีมีลูกอ่อนบ้าง สตรีมีระดูบ้าง สตรีหมดระดูบ้าง พราหมณ์นั้นเป็นพราหมณ์ของพราหมณ์เพราะต้องการความใคร่บ้าง เพราะต้องการความสนุกบ้าง เพราะต้องการความยินดีบ้าง เพราะต้องการบุตรบ้าง พราหมณ์ไม่ดำรงอยู่ในความประพฤติดีของพราหมณ์แต่ปางก่อน ล่วงละเมิดความประพฤตินั้น เพราะเหตุดังนี้แล ชาวโลกจึงเรียกว่า พราหมณ์ผู้มีความประพฤติทั้งดีและชั่ว

พราหมณ์ผู้ประพฤติทั้งดีและชั่ว เป็นอย่างนี้แล (๔)

พราหมณ์ผู้เป็นจัณฑาล เป็นอย่างไร

คือ พราหมณ์ในโลกนี้เป็นผู้มีชาติกำเนิดดีทั้งฝ่ายมารดาและฝ่ายบิดา ถือปฏิสนธิบริสุทธิ์ดีตลอดเจ็ดชั่วบรรพบุรุษ ไม่มีใครจะคัดค้านตำหนิได้เพราะอ้างถึงชาติตระกูลเขาประพฤติโกमारพรหมจรรย์ เรียนมนตรอยู่ ๔๘ ปี แสวงหาทรัพย์สำหรับบูชา

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิฎกจกนิบาต [๔. จดตถปิณฑาสก]

๕. พราหมณวรรค ๒. โทณพราหมณสูตร

อาจารย์เพื่ออาจารย์โดยชอบธรรมบ้าง ไม่ชอบธรรมบ้าง แสวงหาด้วยกสิกรรมบ้าง แสวงหาด้วยพาณิชย์กรรมบ้าง แสวงหาด้วยโคธกขกรรมบ้าง แสวงหาด้วยการเป็นนักรบบ้าง แสวงหาด้วยการรับราชการบ้าง แสวงหาด้วยศิลปะอย่างใดอย่างหนึ่งบ้าง ถือกะเบื่องเทียวภิกขาจารย์บ้าง เขามอบทรัพย์สินสำหรับบูชาอาจารย์เพื่ออาจารย์แล้ว แสวงหาภรรยาโดยชอบธรรมบ้าง ไม่ชอบธรรมบ้าง แสวงหาด้วยการซื้อบ้าง แสวงหาด้วยการขายบ้าง แสวงหาพรหมณีที่เขายกให้ด้วยการหลั่งน้ำบ้าง สมสู่กับพรหมณีบ้าง สตรีชั้นกษัตริย์บ้าง แพศย์บ้าง ศูทรบ้าง จัณฑาลบ้าง นายพรานบ้าง ช่างसानบ้าง ช่างรถบ้าง คนขนขยะบ้าง สตรีมีครรภ์บ้าง สตรีมีลูกอ่อนบ้าง สตรีมีระดูบ้าง สตรีหมดระดูบ้าง พราหมณีนั้นเป็นพรหมณีของพรหมณ์เพราะต้องการความใคร่บ้าง เพราะต้องการความสนุกบ้าง เพราะต้องการความยินดีบ้าง เพราะต้องการบุตรบ้าง เขาเลี้ยงชีพด้วยการงานทุกอย่าง พวกพรหมณ์ได้กล่าวกับเขาอย่างนี้ว่า 'ท่านปฏิญาณว่าเป็นพรหมณ์ ผู้เจริญ เพราะเหตุไร จึงเลี้ยงชีพด้วยการงานทุกอย่าง' เขาตอบอย่างนี้ว่า 'ท่านผู้เจริญ เปรียบเสมือนไฟไหม้ของสะอาดบ้าง ไม่สะอาดบ้าง แต่ไฟไม่ยึดติดกับสิ่งนั้น แม้ฉันใด ถึงแม้พรหมณ์เลี้ยงชีพด้วยการงานทุกอย่างก็จริง แต่พรหมณ์ก็ไม่ยึดติดกับการงานนั้น ฉะนั้นเหมือนกัน พรหมณ์จึงเลี้ยงชีพด้วยการงานทุกอย่าง' เพราะเหตุดังนี้แล ชาวโลกจึงเรียกว่าพรหมณ์ผู้เป็นจัณฑาล

พรหมณ์ผู้เป็นจัณฑาล เป็นอย่างนี้แล (๕)

โทณะ บรรดาฤๅษีผู้เป็นบูรพาจารย์ของพวกพรหมณ์ คือ ฤๅษีอัญญกะ ฤๅษีวามกะ ฤๅษีวามเทวะ ฤๅษีเวสสามิตตะ ฤๅษีมัทคคิ ฤๅษีอังคีรส ฤๅษีภารทวาชะ ฤๅษีวาเสฏฐะ ฤๅษีกัสสปะ ฤๅษีภค ซึ่งเป็นผู้ผู้กมนตรี บอคมนตร์ พวกพรหมณ์ในปัจจุบันนี้ขับตาม กล่าวตามซึ่งบทมนตร์ที่เก่าแก่นี้ ที่ท่านขับแล้ว บอกแล้ว รวบรวมไว้แล้ว กล่าวได้ถูกต้อง สาธยายได้ถูกต้อง บอกได้ถูกต้อง ฤๅษีเหล่านั้นบัญญัติพรหมณ์ ๕ จำพวกนี้ไว้ คือ

๑. พราหมณ์ผู้เสมอด้วยพรหม
๒. พราหมณ์ผู้เสมอด้วยเทวดา
๓. พราหมณ์ผู้ประพฤติดี

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก์]

๕. พราหมณวรรค ๓. สังคารวสูตร

๔. พราหมณ์ผู้ประพฤติทั้งดีและชั่ว

๕. พราหมณ์ผู้เป็นจัญทาล

โทณะ บรรดาพราหมณ์ ๕ จำพวกนั้น ท่านเป็นพราหมณ์จำพวกไหน”

โทณพราหมณ์กราบทูลว่า “ข้าแต่ท่านพระโคตม เมื่อเป็นเช่นนี้ แม่แต่พราหมณ์ผู้เป็นจัญทาล ข้าพระองค์ยังให้บริบูรณ์ไม่ได้เลย ข้าแต่ท่านพระโคตม ภาษีของ ท่านพระโคตมชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ ขอท่านพระโคตมจงทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิตเถิด”

โทณพราหมณสูตรที่ ๒ จบ

๓. สังคารวสูตร

ว่าด้วยสังคารวพราหมณ์

[๑๙๓] ครั้งนั้นแล สังคารวพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วจึงนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ อะไรหนอเป็นเหตุปัจจัย ให้มนตร์แม่ที่สาธยายมาเป็นเวลานาน ก็ไม่แจ่มแจ้งได้ในกาลบางครั้ง ไม่จำเป็นต้องพูดถึงมนตร์ที่ไม่ได้สาธยายเลย และอะไรเป็นเหตุปัจจัยให้มนตร์แม่ที่ไม่ได้สาธยายมาเป็นเวลานาน ก็แจ่มแจ้งได้ในกาลบางครั้ง ไม่จำเป็นต้องพูดถึงมนตร์ที่ได้สาธยายเลย”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

๑. สมัยใด บุคคลมีใจถูกกามราคะกัณฑ์รุม ถูกกามราคะครอบงำอยู่ และไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงซึ่งธรรมที่สลัด^๑ กามราคะที่เกิดขึ้นแล้ว

เชิงอรรถ :

^๑ ธรรมที่สลัด มี ๓ ประการ คือ (๑) ธรรมที่สลัดด้วยการขมไว้ หมายถึงปฐมฌานที่มีอสุภกัมมัฏฐานเป็นอารมณ์ (๒) ธรรมที่สลัดด้วยองค์นั้น หมายถึงวิปัสสนากัมมัฏฐาน (๓) ธรรมที่สลัดด้วยการถอนขึ้น หมายถึงอภิปัตตมรรค (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๙๓/๗๓-๗๔)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิฎกจินบาต [๔. จดตถปิณฑาสก]

๕. พราหมณวรรค ๓. สังคารวสูตร

สมัยนั้น บุคคลย่อมไม่รู้ ย่อมไม่เห็นตามความเป็นจริงซึ่งประโยชน์ตน^๑ ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ทั้ง ๒ ฝ่าย มนตร์แม่ที่สาธยายมาเป็นเวลานาน ก็ไม่แจ่มแจ้งได้ ไม่จำเป็นต้องพูดถึงมนตร์ที่ไม่ได้สาธยายเลย

เปรียบเหมือนภานะที่เต็มไปด้วยน้ำซึ่งระคนด้วยครั้ง ขมมัน สีเขียว หรือสีเหลืองอ่อน คนมีตาดีมองดูเงาหน้าของตนในภานะที่เต็มไปด้วยน้ำนั้น ไม่พึงรู้ ไม่พึงเห็นตามความเป็นจริง แม้ฉันใด

สมัยใด บุคคลมีจิตถูกกามราคะกัสมุขม ถูกกามราคะครอบงำอยู่ และไม่รู้จักตามความเป็นจริงซึ่งธรรมที่สลัดกามราคะที่เกิดขึ้นแล้ว สมัยนั้น บุคคลย่อมไม่รู้ ย่อมไม่เห็นตามความเป็นจริงแม้ซึ่งประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ทั้ง ๒ ฝ่าย มนตร์แม่ที่สาธยายมาเป็นเวลานาน ก็ไม่แจ่มแจ้งได้ ไม่จำเป็นต้องพูดถึงมนตร์ที่ไม่ได้สาธยายเลย ฉะนั้นเหมือนกัน

๒. สมัยใด บุคคลมีจิตถูกพยาบาทกัสมุขม ถูกพยาบาทครอบงำอยู่ และไม่รู้จักตามความเป็นจริงซึ่งธรรมที่สลัดพยาบาทที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ มนตร์แม่ที่สาธยายมาเป็นเวลานาน ก็ไม่แจ่มแจ้งได้ ไม่จำเป็นต้องพูดถึงมนตร์ที่ไม่ได้สาธยายเลย

เปรียบเหมือนภานะที่เต็มไปด้วยน้ำร้อนเพราะไฟ เตือดพล่านเป็นไอ คนมีตาดี มองดูเงาหน้าของตนในภานะที่เต็มไปด้วยน้ำนั้น ไม่พึงรู้ไม่พึงเห็นตามความเป็นจริง แม้ฉันใด

สมัยใด บุคคลมีจิตถูกพยาบาทกัสมุขม ถูกพยาบาทครอบงำอยู่ และไม่รู้จักตามความเป็นจริงซึ่งธรรมที่สลัดพยาบาทที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ มนตร์แม่ที่สาธยายมาเป็นเวลานาน ก็ไม่แจ่มแจ้งได้ ไม่จำเป็นต้องพูดถึงมนตร์ที่ไม่ได้สาธยายเลย ฉะนั้นเหมือนกัน

เชิงอรรถ :

^๑ ประโยชน์ตน ในที่นี้หมายถึงอรรถัตตผล (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๙๓/๗๔)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๓๒๕ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิฎกจินบาต [๔. จดตถบัญญัติ]

๕. พราหมณวรรค ๓. สังคารวสูตร

๓. สมัยใด บุคคลมีจิตถูกกั้นมีโทษกัณฑ์รุม ถูกกั้นมีโทษครอบงำอยู่ และไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงซึ่งธรรมที่สลัดกั้นมีโทษที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ มนตร์แม่ที่สาธยายมาเป็นเวลานาน ก็ไม่แจ่มแจ้งได้ ไม่จำเป็นต้องพูดถึงมนตร์ที่ไม่ได้สาธยายเลย

เปรียบเหมือนภานะที่เต็มไปด้วยน้ำถูกสาหร่ายและแห่นปกคลุมไว้แล้ว คนมีตาดีมองดูเงาหน้าของตนในภานะที่เต็มไปด้วยน้ำนั้น ไม่พึงรู้ ไม่พึงเห็นตามความเป็นจริง แม้ฉันใด

สมัยใด บุคคลมีจิตถูกกั้นมีโทษกัณฑ์รุม ถูกกั้นมีโทษครอบงำอยู่ และไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงซึ่งธรรมที่สลัดกั้นมีโทษที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ มนตร์แม่ที่สาธยายมาเป็นเวลานานก็ ไม่แจ่มแจ้งได้ ไม่จำเป็นต้องพูดถึงมนตร์ที่ไม่ได้สาธยายเลย ฉะนั้นเหมือนกัน

๔. สมัยใด บุคคลมีจิตถูกอุทัจจกุกกจะกัณฑ์รุม ถูกอุทัจจกุกกจะครอบงำอยู่ และไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงซึ่งธรรมที่สลัดอุทัจจกุกกจะที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ มนตร์แม่ที่สาธยายมาเป็นเวลานานก็ ไม่แจ่มแจ้งได้ ไม่จำเป็นต้องพูดถึงมนตร์ที่ไม่ได้สาธยายเลย

เปรียบเหมือนภานะที่เต็มไปด้วยน้ำ ถูกลมพัด ไหววนเป็นคลื่น คนมีตาดีมองดูเงาหน้าของตนในภานะที่เต็มไปด้วยน้ำนั้น ไม่พึงรู้ ไม่พึงเห็นตามความเป็นจริง แม้ฉันใด

สมัยใด บุคคลมีใจถูกอุทัจจกุกกจะกัณฑ์รุม ถูกอุทัจจกุกกจะครอบงำอยู่ และไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงซึ่งธรรมที่สลัดอุทัจจกุกกจะที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ มนตร์แม่ที่สาธยายมาเป็นเวลานานก็ ไม่แจ่มแจ้งได้ ไม่จำเป็นต้องพูดถึงมนตร์ที่ไม่ได้ สาธยายเลย ฉะนั้นเหมือนกัน

๕. สมัยใด บุคคลมีจิตถูกวิจิกจจากัณฑ์รุม ถูกวิจิกจจากรอบงำอยู่ และไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงซึ่งธรรมที่สลัดวิจิกจจาที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ มนตร์แม่ที่สาธยายมาเป็นเวลานาน ก็ไม่แจ่มแจ้งได้ ไม่จำเป็นต้องพูดถึงมนตร์ที่ไม่ได้สาธยายเลย

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก]

๕. พราหมณวรรค ๓. สังคารวสูตร

เปรียบเหมือนภานะที่เต็มด้วยน้ำขุ่นมัว เป็นตม ที่เขาวางไว้
ในที่มีด คนมีตาดี มองดูเงาหน้าของตนในภานะที่เต็มด้วยน้ำนั้น
ไม่พึงรู้ ไม่พึงเห็นตามความเป็นจริง แม้ฉันท

สมัยใด บุคคลมีจิตถูกวิกิจจากลุ่มรุม ถูกวิกิจจากรอบง่า
อยู่ และไม่รู้ชัดตามเป็นจริงซึ่งธรรมที่สลัดวิกิจฉาที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ
มนตรีแม่ที่สาธยายมาเป็นเวลานาน ก็ไม่แจ่มแจ้งได้ ไม่จำเป็นต้อง
พูดถึงมนตรีที่ไม่สาธยายเลย ฉันทนั้นเหมือนกัน

พราหมณ์ แต่

๑. สมัยใด บุคคลมีจิตไม่ถูกกามราคะกลุ่มรุม ไม่ถูกกามราคะรอบง่า
อยู่ และรู้ชัดตามความเป็นจริงซึ่งธรรมที่สลัดกามราคะที่เกิดขึ้นแล้ว
สมัยนั้น บุคคลย่อมรู้ ย่อมเห็นตามความเป็นจริงแม้ซึ่งประโยชน์ตน
ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ทั้ง ๒ ฝ่าย มंत्रीแม่ที่ไม่สาธยายมา
เป็นเวลานานก็แจ่มแจ้งได้ ไม่จำเป็นต้องพูดถึงมนตรีที่สาธยายเลย

เปรียบเหมือนภานะที่เต็มด้วยน้ำซึ่งไม่ระคนด้วยครั่ง ขมิ้น
สีเขียวหรือสีเหลืองอ่อน คนมีตาดีมองดูเงาหน้าของตนในภานะ
ที่เต็มด้วยน้ำนั้น พึงรู้พึงเห็นตามความเป็นจริง แม้ฉันท

สมัยใด บุคคลมีจิตไม่ถูกกามราคะกลุ่มรุม ไม่ถูกกามราคะ
รอบง่าอยู่ และรู้ชัดตามความเป็นจริงซึ่งธรรมที่สลัดกามราคะที่
เกิดขึ้นแล้ว สมัยนั้น บุคคลย่อมรู้ ย่อมเห็นตามความเป็นจริง
แม้ซึ่งประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่นและประโยชน์ทั้ง ๒ ฝ่าย มंत्री
แม่ที่ไม่สาธยายมาเป็นเวลานาน ก็แจ่มแจ้งได้ ไม่จำเป็นต้อง พูดถึง
มนตรีที่สาธยายเลย ฉันทนั้นเหมือนกัน

๒. สมัยใด บุคคลมีจิตไม่ถูกพยาบาทกลุ่มรุม ไม่ถูกพยาบาทรอบง่า
อยู่ และรู้ชัดตามความเป็นจริงซึ่งธรรมที่สลัดพยาบาทที่เกิดขึ้นแล้ว
 ฯลฯ มंत्रीแม่ที่ไม่สาธยายมาเป็นเวลานาน ก็แจ่มแจ้งได้ ไม่
จำเป็นต้องพูดถึงมนตรีที่สาธยายเลย

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิณฺณกนิบาต [๔. จตุตถปิณฺณาสก]

๕. พราหมณวรรค ๓. สังคารวสูตร

เปรียบเหมือนภาชนะที่เต็มด้วยน้ำ ไม้ร้อนเพราะไฟ ไม้เดือด
พล่าน ไม้เป็นไอ คนผู้มีตาดีมองดูเงาหน้าของตนในภาชนะที่เต็ม
ด้วยน้ำนั้น ฟังรู้ ฟังเห็นตามความเป็นจริง แม้นั้นใด

สมัยใด บุคคลมีจิตไม่ถูกพยาบาทกลุ่มรุม ไม่ถูกพยาบาท
ครอบงำอยู่ และรู้ชัดตามความเป็นจริงซึ่งธรรมที่สลดพยาบาทที่เกิด
ขึ้นแล้ว ฯลฯ มนตร์แม่ที่ไม่สาธยายมาเป็นเวลานานก็แจ่มแจ้งได้
ไม่จำเป็นต้องพูดถึงมนตร์ที่สาธยายเลย ฉะนั้น เหมือนกัน

๓. สมัยใด บุคคลมีจิตไม่ถูกถีนมิทระกลุ่มรุม ไม่ถูกถีนมิทระครอบงำ
อยู่ และรู้ชัดตามความเป็นจริงซึ่งธรรมที่สลดถีนมิทระที่เกิดขึ้นแล้ว
 ฯลฯ มนตร์แม่ที่ไม่สาธยายมาเป็นเวลานานก็แจ่มแจ้งได้ ไม่จำเป็นต้อง
พูดถึงมนตร์ที่สาธยายเลย

เปรียบเหมือนภาชนะที่เต็มด้วยน้ำ ไม้ถูกส่าหรัยและแหน
ปกคลุมแล้ว คนผู้มีตาดีมองดูเงาหน้าของตนในภาชนะที่เต็มด้วย
น้ำนั้น ฟังรู้ ฟังเห็นตามความเป็นจริง แม้นั้นใด

สมัยใด บุคคลมีจิตไม่ถูกถีนมิทระกลุ่มรุม ไม่ถูกถีนมิทระ
ครอบงำอยู่ และรู้ชัดตามความเป็นจริงซึ่งธรรมที่สลดถีนมิทระ
ที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ มนตร์แม่ที่ไม่สาธยายมาเป็นเวลานาน
ก็แจ่มแจ้งได้ ไม่จำเป็นต้องพูดถึงมนตร์ที่สาธยายเลย ฉะนั้น
เหมือนกัน

๔. สมัยใด บุคคลมีจิตไม่ถูกอุทัจจกุกุจจะกลุ่มรุม ไม่ถูกอุทัจจ-
กุกุจจะครอบงำอยู่ และรู้ชัดตามความเป็นจริงซึ่งธรรมที่สลด
อุทัจจกุกุจจะที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ มนตร์แม่ที่ไม่สาธยายมาเป็น
เวลานานก็แจ่มแจ้งได้ ไม่จำเป็นต้องพูดถึงมนตร์ที่สาธยายเลย

เปรียบเหมือนภาชนะที่เต็มด้วยน้ำ ไม้ถูกลมพัด ก็ไม่ไหว
ไม่วน ไม้เป็นคลื่น คนผู้มีตาดีมองดูเงาหน้าของตนในภาชนะที่
เต็มด้วยน้ำนั้น ฟังรู้ ฟังเห็นตามความเป็นจริง แม้นั้นใด

พระสูตรต้นตปีฎก อังคุดตริกกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก]

๕. พราหมณวรรค ๓. สังคารวสูตร

สมัยใด บุคคลมีจิตไม่ถูกอุทัจจกุกุจะกลุ้มรม ไม่ถูก
อุทัจจกุกุจะครอบงำอยู่ และรู้ชัดตามความเป็นจริงซึ่งธรรมที่
สลัดอุทัจจกุกุจะที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ มนตร์แม่ที่ไม่สาธยายมา
เป็นเวลานานก็แจ่มแจ้งได้ ไม่จำเป็นต้องพูดถึงมนตร์ที่สาธยายเลย
ฉันนั้นเหมือนกัน

๕. สมัยใด บุคคลมีจิตไม่ถูกวิจิกิจจากลุ่มรม ไม่ถูกวิจิกิจจาครอบงำอยู่
และรู้ชัดตามความเป็นจริงซึ่งธรรมที่สลัดวิจิกิจจาที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ
มนตร์แม่ที่ไม่สาธยายมาเป็นเวลานาน ก็แจ่มแจ้งได้ ไม่จำเป็นต้องพูด
ถึงมนตร์ที่สาธยายเลย

เปรียบเหมือนภานะที่เต็มไปด้วยน้ำใส ไม่ขุ่นมัว ที่เขาวางไว้ใน
ที่แจ้ง คนผู้มีตาดีมองดูเงาหน้าของตนในภานะที่เต็มไปด้วยน้ำนั้น
พึงรู้ พึงเห็นตามความเป็นจริง แม้ฉันใด

สมัยใด บุคคลมีจิตไม่ถูกวิจิกิจจากลุ่มรม ไม่ถูกวิจิกิจจา
ครอบงำอยู่ และรู้ชัดตามความเป็นจริงซึ่งธรรมที่สลัดวิจิกิจจาที่เกิด
ขึ้นแล้ว ฯลฯ มนตร์แม่ที่ไม่สาธยายมาเป็นเวลานาน ก็แจ่มแจ้งได้
ไม่จำเป็นต้องพูดถึงมนตร์ที่สาธยายเลย ฉันนั้น เหมือนกัน

พราหมณ์ นี้แลเป็นเหตุปัจจัยให้มนตร์แม่ที่สาธยายมาเป็นเวลานาน ก็ไม่แจ่ม
แจ้งได้ในกาลบางครั้งว ไม่จำเป็นต้องพูดถึงมนตร์ที่ไม่ได้สาธยายเลย และนี่แลเป็น
เหตุปัจจัยให้มนตร์แม่ที่ไม่ได้สาธยายมาเป็นเวลานาน ก็แจ่มแจ้งได้ในกาลบางครั้งว
ไม่จำเป็นต้องพูดถึงมนตร์ที่ได้สาธยายเลย

สังคารวพราหมณ์กราบทูลว่า "ข้าแต่ท่านพระโคตม ภาษิตของท่านพระโคตม
ชัดเจน ไพบร่ายยั้งนัก ขอท่านพระโคตมจงทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ
ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิตเถิด"

สังคารวสูตรที่ ๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก์]

๕. พราหมณวรรค ๔. การณपालีสสูตร

๕. การณपालีสสูตร

ว่าด้วยพราหมณ์ชื่อการณपालี

[๑๙๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูฏาคารศาลา ป่ามหารวัน เขตกรุงเวสาลี สมัยนั้น การณपालีพราหมณ์ใช้คนให้ทำการงาน^๑ของเจ้าลิจจวีอยู่ ได้เห็นปิงคิยานีพราหมณ์^๒เดินมาแต่ไกล จึงถามว่า “ท่านปิงคิยานีพราหมณ์มาจากไหนแต่ยังวัน^๓”

ปิงคิยานีพราหมณ์ตอบว่า “ข้าพเจ้ามาจากสำนักพระสมณโคดม”

การณपालีพราหมณ์ถามว่า “ท่านปิงคิยานีเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร คือ เข้าใจความแจ่มชัดแห่งปัญญาของพระสมณโคดมว่า ‘เป็นบัณฑิต’ ได้หรือไม่”

ปิงคิยานีพราหมณ์ตอบว่า “ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าเป็นใคร จักรู้ความแจ่มชัดแห่งปัญญาของพระสมณโคดมเพราะเหตุไร ผู้ที่เป็นเช่นเดียวกับพระสมณโคดมเท่านั้นจึงจะรู้ความแจ่มชัดแห่งปัญญาของพระสมณโคดม”

การณपालีกล่าวว่า “ท่านปิงคิยานีช่างสรรเสริญพระสมณโคดมยิ่งนัก”

ปิงคิยานีพราหมณ์กล่าวว่า “ข้าพเจ้าเป็นใคร และจักสรรเสริญพระสมณโคดมเพราะเหตุไร และท่านพระสมณโคดมพระองค์นั้นเป็นผู้อันชาวโลกสรรเสริญ เป็นผู้ประเสริฐที่สุดกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย”

การณपालีพราหมณ์ถามว่า “ท่านปิงคิยานีเห็นอำนาจประโยชน์อะไร จึงเลื่อมใสยิ่งนักในพระสมณโคดมอย่างนี้”

เชิงอรรถ :

^๑ ให้ทำการงาน หมายถึงให้สร้างประตู่ ป้อม และกำแพงที่ยังไม่ได้สร้าง และหมายถึงให้ซ่อมแซมประตู่ ป้อม และกำแพงที่เก่าคร่ำคร่า (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๙๔/๗๕)

^๒ ปิงคิยานีพราหมณ์ คือพราหมณ์ผู้เป็นอริยสาวก ผู้บรรลุอนาคามีผล เล่ากันว่า พราหมณ์ผู้นี้ทำกิจวัตรประจำวันโดยการนำของหอม ระเบียบ ดอกไม้ไปบูชาพระศาสดาเป็นประจำ (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๙๔/๗๕)

^๓ แต่ยังวัน (ทิวา ทิวสส) หมายถึงในเวลาเที่ยงวัน (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๙๔/๗๕)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก]

๕. พราหมณวรรค ๔. การณปาฬีสสูตร

ปึงคิยานีพราหมณโตบวา

ท่านผู้เจริญ

๑. บุคคลพึงธรรมของท่านพระสมณโคดมพระองค์นั้น โดยลักษณะใด ๆ คือ โดยสุดตะ เคยยะ เวยยาकरणะ หรืออัพภูตธรรมยอมไม่ปรารณา ปวาทะ^๑ของสมณะเป็นอันมากเหล่านี้โดยลักษณะนั้น ๆ เปรียบเหมือนบุรุษผู้ฉมในรสอันเลิศแล้ว ไม่ปรารณารสที่เลวเหล่านี้”
๒. บุคคลพึงธรรมของท่านพระสมณโคดมพระองค์นั้นโดยลักษณะใด ๆ คือ โดยสุดตะ เคยยะ เวยยาकरणะ หรืออัพภูตธรรม ย่อมได้ความพอใจ ความเลื่อมใสแห่งใจโดยลักษณะนั้น ๆ เปรียบเหมือนบุรุษผู้ถูกความหิวและความอ่อนเพลียครอบงำ ได้รวงผึ้ง เขาพึงได้ลิ้มรสจากส่วนใด ๆ ย่อมได้รสดีอันไม่มีสิ่งเจือปนจากส่วนนั้น ๆ
๓. บุคคลพึงธรรมของท่านพระสมณโคดมพระองค์นั้นโดยลักษณะใด ๆ คือ โดยสุดตะ เคยยะ เวยยาकरणะหรืออัพภูตธรรม ย่อมได้ความปราโมทย์ โสมนัสโดยลักษณะนั้น ๆ เปรียบเหมือนบุรุษได้ไม้จันทน์ จะเป็นจันทน์เหลือง หรือจันทน์แดงก็ตาม พึงสูดกลิ่นจากส่วนใด ๆ เช่น จากราก จากลำต้น หรือจากยอด ย่อมได้กลิ่นหอมดี กลิ่นแท้จากส่วนนั้น ๆ
๔. บุคคลพึงธรรมของท่านพระสมณโคดมพระองค์นั้นโดยลักษณะใด ๆ คือ โดยสุดตะ เคยยะ เวยยาकरणะ หรืออัพภูตธรรม โสกะ (ความโศก) ปริเทวะ (ความคร่ำครวญ) ทุกข์ (ความทุกข์กาย) โทมนัส (ความทุกข์ใจ) อุปายาส (ความคับแค้นใจ) ของเขา ย่อมหมดไปโดยลักษณะนั้น ๆ เปรียบเหมือนบุรุษผู้อาพาธ มีทุกข์ เป็นไข้หนัก นายแพทย์ผู้ฉลาดพึงบำบัดอาพาธของเขาโดยเร็ว
๕. บุคคลพึงธรรมของท่านพระสมณโคดมพระองค์นั้นโดยลักษณะใด ๆ คือ โดยสุดตะ เคยยะ เวยยาकरणะ หรืออัพภูตธรรม ความ

เชิงอรรถ :

^๑ ปวาทะ ในที่นี้หมายถึงลัทธิ (ความเชื่อถือ) ของสมณพราหมณ์เหล่านี้ (อจ.ปญจก.อ. ๓/๑๙๔/๗๗)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิฎกจกนิบาต [๔. จดตถปิฎกนสาภ]

๕. พราหมณวรรค ๔. การณปาฬีสสูตร

กระวนกระวาย ความเหน็ดเหนื่อย และความเร่าร้อนทั้งปวงของเขา
ย่อมระงับไปโดยลักษณะนั้น ๆ เปรียบเหมือนสระน้ำที่มีน้ำใส จืด
สนิท สะอาด มีท่าเทียบ นารี نرمย์ บุรุษถูกความร้อนแผดเผา
ถูกความร้อนกระทบ เหน็ดเหนื่อย หิว กระจาย เดินมาถึง เขาหลง
ไปในสระนั้น อาบ และดื่ม ฟังระงับความกระวนกระวาย ความ
เหน็ดเหนื่อย และความเร่าร้อนทั้งปวง

เมื่อปึงคิยานีพราหมณ์กล่าวอย่างนี้แล้ว การณปาฬีพราหมณ์โลกจากที่หนึ่ง ห่ม
ผ้าเจริ่งป่าข้างหนึ่ง คุกเข่าข้างขวาลงบนแผ่นดิน ประคองอัญชลีไปทางที่พระผู้มี
พระภาคประทับอยู่เปล่งอุทาน^๑ ๓ ครั้งว่า

“ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น
ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น
ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น”

แล้วกล่าวต่อไปว่า “ท่านปึงคิยานี ภาษิตของท่านปึงคิยานีชัดเจนไพเราะยิ่งนัก
ท่านปึงคิยานี ภาษิตของท่านปึงคิยานีชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ท่านปึงคิยานีประกาศ
ธรรมแจ่มแจ้งโดยประการต่าง ๆ เปรียบเหมือนบุคคลหงายของทีคว่า เปิดของที่ปิด
บอกทางแก่ผู้หลงทาง หรือตามประทีปในที่มืดโดยตั้งใจว่า ‘คนมีตาดีจักเห็นรูปได้’
ข้าพเจ้านี้ขอถึงท่านพระสมณโคดมพระองค์นั้น พร้อมทั้งพระธรรมและพระสงฆ์เป็น
สรณะ ขอท่านปึงคิยานีจงจำข้าพเจ้าว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป
จนตลอดชีวิต”

การณปาฬีสสูตรที่ ๔ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ อุทาน หมายถึงคำที่เกิดจากปิติที่ไม่สามารถเก็บไว้ในใจได้ จึงเปล่งออกมาภายนอก (อง.ปญจก.อ. ๓/
๑๙๒/๗๗)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จดตถปิณฑาสก]

๕. พราหมณวรรค ๕. ปิงคิยานีสุต

๕. ปิงคิยานีสุต

ว่าด้วยปิงคิยานีพราหมณ์

[๑๙๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่กุฎาคารศาลา ปามหาวัน เขตกรุงเวสาลี สมัยนั้น เจ้าลิจจวีประมาณ ๕๐๐ คน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค เจ้าลิจจวีบางพวกมีตัวเขียว^๑ มีฉวีวรรณเขียว มีผ้าเขียว มีเครื่องประดับเขียว^๒ บางพวกมีตัวเหลือง มีฉวีวรรณเหลือง มีผ้าเหลือง มีเครื่องประดับเหลือง บางพวกมีตัวแดง มีฉวีวรรณแดง มีผ้าแดง มีเครื่องประดับแดง บางพวกมีตัวขาว มีฉวีวรรณขาว มีผ้าขาว มีเครื่องประดับขาว พระผู้มีพระภาคทรงรุ่งเรืองกว่าเจ้าลิจจวีเหล่านั้น โดยพระฉวีวรรณและพระยศ

ครั้งนั้น ปิงคิยานีพราหมณ์ลูกจากที่หนึ่ง ห่มผ้าเจวียงป่าข้างหนึ่ง ประคอง อัญชลีไปทางที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ แล้วกราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาค เนื้อความแจ่มแจ้งแก่ข้าพระองค์ ข้าแต่พระสุคต เนื้อความแจ่มแจ้งแก่ข้าพระองค์”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ปิงคิยานี เนื้อความแจ่มแจ้งแก่เธอเกิด”

ลำดับนั้น ปิงคิยานีพราหมณ์ได้ชมเชยพระผู้มีพระภาคต่อพระพักตร์ด้วย คาถาโดยย่อว่า

“เชิญท่านดูพระอังคีรส^๓ผู้ทรงรุ่งโรจน์อยู่
เหมือนดอกบัวชื่อ โกกนุท มีกลิ่นหอม

เชิงอรรถ :

^๑ มีตัวเขียว หมายถึงเขียวเพราะการลูบไล้ (อภ.ปญจก.อ. ๓/๑๙๕/๗๗)

^๒ มีเครื่องประดับเขียว หมายถึงประดับด้วยแก้วสีเขียวและดอกไม้สีเขียว แม้เครื่องประดับข้าง เครื่องประดับม้า เครื่องประดับรถ ผ้ามาน เพดาน และเกราะของเจ้าลิจจวีเหล่านั้นก็เป็นสีเขียวทั้งหมด(อภ.ปญจก.อ. ๓/๑๙๕/๗๗)

^๓ พระอังคีรส หมายถึงพระรัศมีทั้งหลายที่เปล่งออกจากพระวรกายของพระผู้มีพระภาค (อภ.ปญจก.อ. ๓/๑๙๕/๗๘)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิณฺณกนิบาต [๔. จตุตถปิณฺณาสก]

๕. พราหมณวรรค ๕. ปิงคิยานีสุตฺร

ไม่ปราศจากกลิ่น บานอยู่ในเวลาเช้า

และเหมือนพระอาทิตย์เปล่งรัศมีอยู่บนท้องฟ้า ฉะนั้น”

ครั้งนั้น เจ้าลิจฉวีเหล่านั้นได้ให้ปิงคิยานีพราหมณ์ห่มผ้าอุตตราสงค์ ๕๐๐ ผืน
ปิงคิยานีได้ทูลถวายให้พระผู้มีพระภาคครองผ้าอุตตราสงค์ ๕๐๐ ผืนเหล่านั้น
พระผู้มีพระภาคตรัสกับเจ้าลิจฉวีเหล่านั้นว่า

“เจ้าลิจฉวีทั้งหลาย ความปรากฏแห่งแก้ว ๕ ประการ หาได้ยากในโลก

ความปรากฏแห่งแก้ว ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความปรากฏแห่งตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า หาได้ยากในโลก
๒. บุคคลผู้แสดงธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้ หาได้ยากในโลก
๓. บุคคลผู้รู้แจ้งธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้ซึ่งผู้อื่นแสดงแล้ว หาได้ยากในโลก
๔. บุคคลผู้รู้แจ้งธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้ ซึ่งผู้อื่นแสดงแล้ว เป็นปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม หาได้ยากในโลก
๕. กตัญญูกตเวทิตบุคคล^๑ หาได้ยากในโลก

เจ้าลิจฉวีทั้งหลาย ความปรากฏแห่งแก้ว ๕ ประการนี้แล หาได้ยากในโลก”

ปิงคิยานีสุตฺรที่ ๕ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๒ ข้อ ๑๔๓ (สารันททสูตร) หน้า ๒๓๙ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๓๓๔ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก์]

๕. พราหมณวรรค ๖. มหาสุปินสูตร

๖. มหาสุปินสูตร

ว่าด้วยมหาสุปิน

[๑๙๖] ภิกษุทั้งหลาย มหาสุปิน^๑ ๕ ประการ ปราภฏแก่ตถาคตอรหันต-
สัมมาสัมพุทธเจ้า ก่อนจะตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่

มหาสุปิน ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. แผ่นดินใหญ่นี้ เป็นที่นอนใหญ่ ขุนเขาหิมวันต์เป็นขนอย(หมอน)
มือซ้ายหย่อนลงในสมุทรด้านทิศตะวันออก มือขวาหย่อนลงในสมุทร
ด้านทิศตะวันตก เท้าทั้งสองหย่อนลงในสมุทรด้านทิศใต้ นี่เป็น
มหาสุปินประการที่ ๑ ปราภฏแก่ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
ก่อนจะตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่
๒. ภูเขาแพรกได้งอกขึ้นจากนาภีของตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
ก่อนจะตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ ตั้งจรดท้องฟ้า
นี่เป็นมหาสุปินประการที่ ๒ ปราภฏแก่ตถาคตอรหันตสัมมาสัม-
พุทธเจ้า ก่อนจะตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่
๓. หมูหนอนสีขา มีหัวดำ ได้ไต่ขึ้นมาจากเท้าของตถาคตอรหันต-
สัมมาสัมพุทธเจ้า ก่อนจะตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็นพระ
โพธิสัตว์อยู่ ปกปิดตั้งแต่ปลายเล็บจนถึงบริเวณพระชาณู นี่เป็น
มหาสุปินประการที่ ๓ ปราภฏแก่ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
ก่อนจะตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่
๔. นก ๔ เหล่ามีสีต่าง ๆ กัน^๒ บินมาจากทิศทั้ง ๔ ตกลงแทบเท้า
ของตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ก่อนจะตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้

เชิงอรรถ :

^๑ มหาสุปิน หมายถึงความฝันที่สำคัญ ซึ่งมีเหตุ ๔ อย่าง คือ (๑) ธาตุกำเริบเป็นต้น (๒) อารมณ์ที่เคย
รับรู้มาก่อน (๓) เทวดาดลใจ (๔) ปุพพนิมิต (กลางบอกเหตุดีเหตุร้าย) ในความฝัน ๔ อย่างนี้ ความฝัน ๒
อย่างแรก ไม่เป็นจริง ความฝันอย่างที่ ๓ เป็นจริงก็มี ไม่เป็นจริงก็มี ที่เป็นอย่างนี้ เพราะเทวดาบางเหล่า
โกรธประสงคร้าย บางเหล่าประสงคดีย ความฝันอย่างที่ ๔ เป็นจริงแน่นอน (ตามนัย อจ.ปญจก.อ. ๓/๑๙๖/
๗๘-๗๙, อภ.วิ.อ. ๓๖๖/๔๓๖)

^๒ มีสีต่าง ๆ กัน หมายถึงมีสีเขียว สีเหลือง สีแดง และสีขาว (อจ.ปญจก.อ. ๓/๑๙๖/๘๑)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก]

๕. พราหมณวรรค ๖. มหาสุปินสูตร

ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ แล้วกลับกลายเป็นสีขาวยุคตัว นี้เป็นมหาสุปินประการที่ ๔ ปรากฏแก่ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ก่อนจะตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่

๕. ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ก่อนจะตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ เดินไปมาบนภูเขาคุณลูกใหญ่^๑ (แต่) ไม่แปดเปื้อนด้วยคุณ นี้เป็นมหาสุปินประการที่ ๕ ปรากฏแก่ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ก่อนจะตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่

ภิกษุทั้งหลาย การที่แผ่นดินใหญ่นี้เป็นที่นอนใหญ่ของตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ก่อนจะตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ ขุนเขาหิมวันต์เป็นเขนย มือซ้ายหย่อนลงในสมุทรด้านทิศตะวันออก มือขวาหย่อนลงในสมุทรด้านทิศตะวันตก เท้าทั้งสองหย่อนลงในสมุทรด้านทิศใต้ นี้เป็นมหาสุปินประการที่ ๑ ปรากฏเป็นนิมิตให้ทราบว่าได้ตรัสรู้พระสัมโพธิญาณอันยอดเยี่ยม

การที่หญ้าแพรกไต่งอกขึ้นจากนาคีของตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ก่อนจะตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ ตั้งจรดท้องฟ้า นี้เป็นมหาสุปินประการที่ ๒ ปรากฏเป็นนิมิตให้ทราบว่าได้ตรัสรู้ อริยมรรคมีองค์ ๘ ประกาศดีแล้ว จนถึงเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

การที่หมูหนอนสีขาว มีหัวดำ ไต่ไต่ขึ้นจากเท้าของตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ก่อนจะตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ ปกปิดตลอดถึงบริเวณพระชาณู นี้เป็นมหาสุปินประการที่ ๓ ปรากฏเป็นนิมิตให้ทราบว่าได้ตรัสรู้ผู้มุ่งห่มผ้าขาวจำนวนมากได้ถึงตถาคตเป็นสรณะตลอดชีวิต

การที่นก ๔ เหล่ามีสีต่าง ๆ กันบินมาจากทิศทั้ง ๔ ตกลงแทบเท้าของตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ก่อนจะตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ แล้วกลับกลายเป็นสีขาวยุคตัว นี้เป็นมหาสุปินประการที่ ๔ ปรากฏเป็นนิมิตให้

เชิงอรรถ :

^๑ ภูเขาคุณที่มีความสูงถึง ๓ โยชน์ (อง.ปัญจก.อ. ๓/๑๙๖/๘๑)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก์]

๕. พราหมณวรรค ๗. วัสสสูตร

ทราบวา วรรณะทั้ง ๔ นี้ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ออกจากเรือนบวช เป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ทำให้แจ้งซึ่งวิมุตติอันยอดเยี่ยม

การที่ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ก่อนจะตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็น พระโพธิสัตว์อยู่ เดินไปมาบนภูเขาคุณลูกใหญ่ (แต่) ไม่แปดเปื้อนอุจจาระ นี้เป็น มหาสบันประการที่ ๕ ปรากฏเป็นนิมิตให้ทราบว่า ตถาคตได้จิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชชบิหาร แล้วไม่ลุ่มหลง ไม่หมกหมุ่น ไม่พัวพัน มีปกติเห็นโทษ มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก บริโภคอยู่

ภิกษุทั้งหลาย มหาสบัน ๕ ประการนี้ ปรากฏแก่ตถาคตอรหันตสัมมา- สัมพุทธเจ้า ก่อนจะตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่

มหาสบันสูตรที่ ๖ จบ

๗. วัสสสูตร

ว่าด้วยอันตรายของฝน

[๑๙๗] ภิกษุทั้งหลาย อันตรายของฝน ๕ ประการนี้ ซึ่งพวกหมอดูรู้ไม่ได้ สายตาของพวกหมอดูหยั่งไม่ถึง

อันตราย ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. เตโชธาตุ^๑ ก่าเริบบนอากาศ เมฆที่เกิดขึ้นย่อมกระจายไป เพราะ เตโชธาตุที่ก่าเริบนั้น นี้เป็นอันตรายของฝนประการที่ ๑ ซึ่งพวก หมอดูรู้ไม่ได้ สายตาของพวกหมอดูหยั่งไม่ถึง
๒. วาโยธาตุก่าเริบบนอากาศ เมฆที่เกิดขึ้นย่อมกระจายไป เพราะ วาโยธาตุที่ก่าเริบนั้น นี้เป็นอันตรายของฝนประการที่ ๒ ซึ่งพวก หมอดูรู้ไม่ได้ สายตาของพวกหมอดูหยั่งไม่ถึง
๓. อสุรินทรานุใช้ฝ่ามือรับน้ำแล้วทิ้งลงในมหาสมุทร นี้เป็นอันตราย ของฝนประการที่ ๓ ซึ่งพวกหมอดูรู้ไม่ได้ สายตาของพวกหมอดู หยั่งไม่ถึง

เชิงอรรถ :

^๑ เตโชธาตุ ในที่นี้หมายถึงกองไฟใหญ่ (อง.ปัญจก.อ. ๓/๑๙๗/๘๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๓๓๗ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก]

๕. พราหมณวรรค ๘. วาจาสูตร

๔. วัสสวลาหกเทพบุตรเป็นผู้ประมาท^๑ นี้เป็นอันตรรายของฝนประการ
ที่ ๔ ซึ่งพวกหมอดูรู้ไม่ได้ สายตาของพวกหมอดูหยั่งไม่ถึง
๕. พวกมนุษย์เป็นผู้ไม่ดำรงอยู่ในธรรม นี้เป็นอันตรรายของฝนประการ
ที่ ๕ ซึ่งพวกหมอดูรู้ไม่ได้ สายตาของพวกหมอดูหยั่งไม่ถึง
ภิกษุทั้งหลาย อันตรรายของฝน ๕ ประการนี้แล ซึ่งพวกหมอดูรู้ไม่ได้ สายตา
ของพวกหมอดูหยั่งไม่ถึง

วัสสสูตรที่ ๗ จบ

๘. วาจาสูตร

ว่าด้วยองค์แห่งวาจาสุภาสิต

[๑๙๘] ภิกษุทั้งหลาย วาจาประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ เป็นวาจาสุภาสิต
ไม่เป็นวาจาทุพภาสิต เป็นวาจาไม่มีโทษ และท่านผู้รู้ไม่ติเตียน

วาจาประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. พุดถูกกาล
๒. พุดคำจริง
๓. พุดคำอ่อนหวาน
๔. พุดคำประกอบด้วยประโยชน์
๕. พุดด้วยเมตตาจิต

ภิกษุทั้งหลาย วาจาประกอบด้วยองค์ ๕ ประการนี้แล เป็นวาจาสุภาสิต
ไม่เป็นวาจาทุพภาสิต เป็นวาจาไม่มีโทษ และท่านผู้รู้ไม่ติเตียน

วาจาสูตรที่ ๘ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ เพราะวัสสวลาหกเทพบุตรมัวเล่นกีฬาอยู่ จึงไม่ให้ฝนตกในฤดูกาล ถือเป็นอันตรรายของฝน (อภ.ปญจก.อ.
๓/๑๙๗/๘๑-๘๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๓๓๘ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จตุตถปัณณาสก]

๕. พราหมณวรรค ๙. กุลสูตร

๙. กุลสูตร

ว่าด้วยเหตุให้ตระกูลประสพบุญ

[๑๙๙] ภิกษุทั้งหลาย บรรพชิตผู้มีศีลทั้งหลาย เข้าไปยังตระกูลใด พวก
มนุษย์ในตระกูลนั้นย่อมประสพบุญเป็นอันมากโดยฐานะ ๕ ประการ

ฐานะ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สมัยใด เมื่อบรรพชิตผู้มีศีลเข้าไปยังตระกูล พวกมนุษย์เห็นแล้วมี
จิตเลื่อมใส สมัยนั้น ตระกูลนั้นชื่อว่าปฏิบัติปฏิบัติที่ยังสัตว์ให้เป็น
ไปเพื่อเกิดในสวรรค์
๒. สมัยใด เมื่อบรรพชิตผู้มีศีลเข้าไปยังตระกูล พวกมนุษย์กลัว
อภิวาท ถวายอาสนะ สมัยนั้น ตระกูลนั้นชื่อว่าปฏิบัติปฏิบัติ
ที่ยังสัตว์ให้เป็นไปเพื่อเกิดในตระกูลสูง
๓. สมัยใด เมื่อบรรพชิตผู้มีศีลเข้าไปยังตระกูล พวกมนุษย์กำจัดมลทิน
คือความตระหนี่ได้ สมัยนั้น ตระกูลนั้นชื่อว่าปฏิบัติปฏิบัติที่ยังสัตว์
ให้เป็นไปเพื่อความเป็นผู้มีศรัทธาใหญ่
๔. สมัยใด เมื่อบรรพชิตผู้มีศีลเข้าไปยังตระกูล พวกมนุษย์จัดของถวาย
ตามความสามารถ ตามกำลัง สมัยนั้น ตระกูลนั้นชื่อว่าปฏิบัติ
ปฏิบัติที่ยังสัตว์ให้เป็นไปเพื่อความเป็นผู้มีโภคทรัพย์มาก
๕. สมัยใด เมื่อบรรพชิตผู้มีศีลเข้าไปยังตระกูล พวกมนุษย์ได้ถาม
สอบถามพึงธรรม สมัยนั้น ตระกูลนั้นชื่อว่าปฏิบัติปฏิบัติที่ยังสัตว์
ให้เป็นไปเพื่อความเป็นผู้มีปัญญามาก

ภิกษุทั้งหลาย บรรพชิตผู้มีศีลเข้าไปยังตระกูลใด พวกมนุษย์ในตระกูลนั้น
ย่อมประสพบุญเป็นอันมากโดยฐานะ ๕ ประการนี้แล

กุลสูตรที่ ๙ จบ

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิณฺณกนิบาต [๔. จตุตถปิณฺณาสก]

๕. พราหมณวรรค ๑๐. นิสสารณียสูตร

๑๐. นิสสารณียสูตร

ว่าด้วยธาตุที่สลัด

[๒๐๐] ภิกษุทั้งหลาย ธาตุ^๑ที่สลัด ๕ ประการนี้

ธาตุที่สลัด ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เมื่อมนสิการกามทั้งหลาย^๒ จิตของเธอย่อมไม่
แล่นไป ไม่เลื่อมใส ไม่ตั้งอยู่ ไม่น้อมไปในกามทั้งหลาย แต่เมื่อเธอ
มนสิการเนกขัมมะ^๓ จิตของเธอจึงแล่นไป เลื่อมใส ตั้งอยู่ น้อมไป
ในเนกขัมมะ จิต^๔นั้นของเธอชื่อว่า เป็นจิตดำเนินไปได้แล้ว เจริญดี
แล้ว ตั้งอยู่ดีแล้ว หลุดพ้นดีแล้ว พรากออกดีแล้วจากกามทั้งหลาย
เธอหลุดพ้นแล้วจากอาสวะ^๕ และความเร่าร้อนที่ก่อความคับแค้น^๖
ซึ่งเกิดขึ้นเพราะกามเป็นปัจจัย เธอย่อมไม่เสวยเวทนานั้น นี้เรา
กล่าววว่าธาตุที่สลัดกามทั้งหลาย
๒. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เมื่อมนสิการพยาบาท จิตของเธอย่อมไม่
แล่นไป ไม่เลื่อมใส ไม่ตั้งอยู่ ไม่น้อมไปในพยาบาท แต่เมื่อเธอ
มนสิการความไม่พยาบาท จิตของเธอจึงแล่นไป เลื่อมใส ตั้งอยู่
น้อมไปในความไม่พยาบาท จิตนั้นของเธอชื่อว่า เป็นจิตดำเนินไปได้

เชิงอรรถ :

- ^๑ **ธาตุ** หมายถึงสภาวะที่ว่างจากอึดตา (อึดตสฺสญฺญสภาวะ) (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๐๐/๘๒) หรือสภาวะที่ปราศจากชีวิต ในที่นี้หมายถึงธัมมธาตุและมโนวิญญาณธาตุชั้นพิเศษ (อง.ปญจก.ฐีกา ๓/๒๐๐/๙๑)
- ^๒ **มนสิการถึงกามทั้งหลาย** ในที่นี้หมายถึงเมื่อออกจากอสุกฺขมาน(เพ่งความไม่งาม)แล้วสงจิตคิดถึงกามคุณ เพื่อตรวจดูจิตว่า 'บัดนี้ จิตเราแน่วแน่ต่อเนกขัมมะหรือไม่ กามวิตกยังเกิดขึ้นอยู่หรือไม่' เหมือนคนจับงูพิษเพื่อทดลองดูว่างมีพิษหรือไม่ (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๐๐/๘๒, อง.ปญจก.ฐีกา ๓/๒๐๐/๙๑)
- ^๓ **เนกขัมมะ** ในที่นี้หมายถึงปฐมฌานในอสุภะทั้งหลาย (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๐๐/๘๒)
- ^๔ **จิต** ในที่นี้หมายถึงอสุกฺขมานจิต (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๐๐/๘๒)
- ^๕ **อาสวะ** ในที่นี้หมายถึงอาสวะ ๔ คือ กามาสวะ อาสวะคือกาม ภวาสวะ อาสวะคือภพ ทิฏฐาสวะ อาสวะคือทิฏฐิ อวิชชาสวะ อาสวะคืออวิชชา (ส.สพ.อ. ๓/๕๓-๖๒/๑๔, อง.จก.อ. ๓/๕๘/๑๔๐, อง.จก.ก.ฐีกา ๓/๕๘/๑๔๔-๑๖๒)
- ^๖ **ความเร่าร้อนที่ก่อความคับแค้น** หมายถึงความเร่าร้อนเพราะกิเลสหรือความเร่าร้อนเพราะวิบากกรรมที่ก่อความคับแค้นใจ หรือให้เกิดทุกข์ทางกายและทุกข์ทางใจอันเป็นผลมาจากอาสวะ (อง.จก.อ. ๓/๕๘/๑๔๐, อง.จก.ก.ฐีกา ๓/๕๘/๑๔๔)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๓๔๐ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิฎกจินาต [๔. จตุตถปิณฑาสก]

๕. พราหมณวรรค ๑๐. นิสสารณียสูตร

แล้ว เจริญดีแล้ว ตั้งอยู่ดีแล้ว หลุดพ้นดีแล้ว พรากออกดีแล้ว
จากพยาบาท เธอหลุดพ้นแล้วจากอาสวะ และความเร่าร้อนที่ก่อ
ความคับแค้นซึ่งเกิดขึ้นเพราะพยาบาทเป็นปัจจัย เธอยอมไม่เสวย
เวทนานั้น นี้เรากล่าวว่าธาตุที่สลัดพยาบาท

๓. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เมื่อมนสิการวิหิงสา จิตของเธอยอมไม่แล่นไป
ไม่เลื่อมใส ไม่ตั้งอยู่ ไม่น้อมไปในวิหิงสา แต่เมื่อเธอมนสิการ
อวิหิงสา จิตของเธอจึงแล่นไป เลื่อมใส ตั้งอยู่ น้อมไปในอวิหิงสา
จิตนั้นของเธอชื่อว่า เป็นจิตดำเนินไปดีแล้ว เจริญดีแล้ว ตั้งอยู่ดีแล้ว
หลุดพ้นดีแล้ว พรากออกดีแล้วจากวิหิงสา เธอหลุดพ้นแล้วจาก
อาสวะ และความเร่าร้อนที่ก่อความคับแค้นซึ่งเกิดขึ้นเพราะวิหิงสา
เป็นปัจจัย เธอยอมไม่เสวยเวทนานั้น นี้เรากล่าวว่าธาตุที่สลัด
วิหิงสา

๔. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เมื่อมนสิการรูปทั้งหลาย จิตของเธอยอมไม่
แล่นไป ไม่เลื่อมใส ไม่ตั้งอยู่ ไม่น้อมไปในรูปทั้งหลาย แต่เมื่อเธอ
มนสิการอรูปรูป จิตของเธอจึงแล่นไป เลื่อมใส ตั้งอยู่ น้อมไปในอรูปรูป
จิตนั้นของเธอชื่อว่า เป็นจิตดำเนินไปดีแล้ว เจริญดีแล้ว ตั้งอยู่ดีแล้ว
หลุดพ้นดีแล้ว พรากออกดีแล้วจากรูปทั้งหลาย เธอหลุดพ้นแล้ว
จากอาสวะ และความเร่าร้อนที่ก่อความคับแค้นซึ่งเกิดขึ้นเพราะรูป
เป็นปัจจัย เธอยอมไม่เสวยเวทนานั้น นี้เรากล่าวว่าธาตุที่สลัดรูป
ทั้งหลาย

๕. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เมื่อมนสิการสักกายะ^๑ จิตของเธอยอมไม่แล่นไป
ไม่เลื่อมใส ไม่ตั้งอยู่ ไม่น้อมไปในสักกายะ แต่เมื่อมนสิการถึง
สักกายนิโรธ(ความดับสักกายะ) จิตของเธอจึงแล่นไป เลื่อมใส ตั้งอยู่

เชิงอรรถ :

^๑ มนสิการสักกายะ หมายถึงวิธีการที่พระอรหันต์สุกขวิปัสสกะ(ผู้บำเพ็ญวิปัสสนาล้วน ๆ)ผู้เห็นนิพพานด้วย
อรหัตตมรรคและอรหัตตผลออกจากผลสมาบัติแล้ว ส่งจิตในอรหัตตผลสมาบัติไปยังอุบาทานชั้น ๕ คือ
รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณเพื่อจะทดสอบดูว่า 'ความยึดมั่นรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ
ว่าเป็นอัตตา ยังมีอยู่หรือไม่' (ตามนัย อง.ปญจก.อ. ๓/๒๐๐/๘๓)

อนึ่ง ๔ วิธีแรก เป็นวิธีของท่านผู้เป็นสมณยานิก (ผู้บำเพ็ญสมณกัมมัฏฐาน) แต่วิธีที่ ๕ เป็นวิธีของ
ท่านผู้เป็นวิปัสสนายานิก (ผู้บำเพ็ญวิปัสสนาล้วน) (อง.ปญจก.ฐีกา ๓/๒๐๐/๙๒)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๔. จดตถปิณณาสก]

๕. พราหมณวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

น้อมไปในสั๊กกายนิโรธ จิตนั้นของเธอชื่อว่าเป็นจิตดำเนินไปได้แล้ว
เจริญดีแล้ว ตั้งอยู่ดีแล้ว หลุดพ้นดีแล้ว พรากออกดีแล้วจาก
สั๊กกายะ เธอหลุดพ้นแล้วจากอาสวะ และความเร่าร้อนที่ก่อ
ความคับแค้นซึ่งเกิดขึ้นเพราะสั๊กกายะเป็นปัจจัย เธอย่อมไม่เสวย
เวทนานั้น นี้เรากล่าวว่าธาตุที่สลัดสั๊กกายะ

ความเพลิตเพลินในกามย่อมไม่เกิดแก่เธอ ความเพลิตเพลินในพยาบาทก็
ไม่เกิด ความเพลิตเพลินในวิหิงสาก็ไม่เกิด ความเพลิตเพลินในรูปก็ไม่เกิด ความ
เพลิตเพลินในสั๊กกายะก็ไม่เกิด

เพราะความเพลิตเพลินในกามไม่เกิด เพราะความเพลิตเพลินในพยาบาทไม่เกิด
เพราะความเพลิตเพลินในวิหิงสาไม่เกิด เพราะความเพลิตเพลินในรูปไม่เกิด และ
เพราะความเพลิตเพลินในสั๊กกายะไม่เกิดแก่เธอ ภิกษุนี้เราจึงเรียกว่า เป็นผู้ไม่มี
อาลัย^๑ ตัดค้นหาได้แล้ว คลายสังโยชนได้แล้ว ทำที่สุดทุกขได้แล้ว เพราะละมานะ
ได้โดยชอบ

ภิกษุทั้งหลาย ธาตุที่สลัด ๕ ประการนี้แล

นิสสารณียสูตรที่ ๑๐ จบ

พราหมณวรรคที่ ๕ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. โสณสูตร	๒. โทณพราหมณสูตร
๓. สังคารวสูตร	๔. การณपालีสสูตร
๕. ปิงคิยานีสูตร	๖. มหาสุปินสูตร
๗. วัสสสูตร	๘. วาจาสูตร
๙. กุลสูตร	๑๐. นิสสารณียสูตร

จดตถปิณณาสก จบ

เชิงอรรถ :

^๑ **อาลัย** ในที่นี้หมายถึงกามคุณ ๕ (รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ) หรือหมายถึงวัฏฏะ (กิเลสวัฏฏะ, กัมมวัฏฏะ, วิปากวัฏฏะ) (อง.จตุกก.อ. ๒/๑๒๘/๓๗๗)

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปัญญาส]

๑. กิมพิลวรรค ๑. กิมพิลวรรค

๕. ปัญจมปัญญาส

๑. กิมพิลวรรค

หมวดว่าด้วยพระกิมพิละ

๑. กิมพิลสูตร

ว่าด้วยท่านพระกิมพิละ

[๒๐๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ป่าไผ่ เขตเมืองกิมbila ครั้งนั้น ท่านพระกิมพิละได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอเป็นเหตุปัจจัยให้พระสังฆกรรมไม่ดำรงอยู่ได้นาน ในเมื่อพระตถาคตปรินิพพานแล้ว” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “กิมพิละ เมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาในธรรมวินัยนี้

๑. อยู่อย่างไม่มีศรัทธา ไม่มีความยำเกรงในศาสดา^๑

๒. อยู่อย่างไม่มีศรัทธา ไม่มีความยำเกรงในธรรม^๒

๓. อยู่อย่างไม่มีศรัทธา ไม่มีความยำเกรงในสงฆ์^๓

๔. อยู่อย่างไม่มีศรัทธา ไม่มีความยำเกรงในสิกขา^๔

๕. อยู่อย่างไม่มีศรัทธา ไม่มีความยำเกรงกันและกัน^๕

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงเมื่อขึ้นสู่ลานเจดีย์เป็นต้น ก็ไม่หุบร่ม ไม่ถอดรองเท้า และกล่าวคำหยาบเป็นต้น ซึ่งแสดงถึงความไม่ศรัทธา (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๐๑/๘๔)

^๒ หมายถึงนั่งหลับและคุยกันในขณะที่ฟังธรรม (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๐๑/๘๔)

^๓ หมายถึงอยู่ท่ามกลางสงฆ์ที่ไม่สำรวมกายวาจาให้เรียบร้อย และไม่มีความศรัทธาในพระเถระ ได้แก่ พระผู้มีพระภาคคุณธรรม ความรู้ที่นับว่าเป็นพระผู้ใหญ่ คือมีพรรษาดังแต่ ๑๐ ขึ้นไป ในพระมีชฌิมะ ได้แก่ พระระดับกลาง มีพรรษาดังแต่ครบ ๕ แต่ยังไม่ถึง ๑๐ ในพระนวกะ ได้แก่ พระใหม่มีระดับอายุ คุณธรรม ความรู้ที่นับว่ายังใหม่ มีพรรษาดังแต่ ๕ ที่ยังต้องถือศีลสัสย) (วิ.อ. ๑/๔๕/๒๕๓, อง.ปญจก.อ. ๓/๒๐๑/๘๔)

^๔ หมายถึงไม่บำเพ็ญไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ให้บริบูรณ์ (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๐๑/๘๔)

^๕ หมายถึงก่อการทะเลาะวิวาทกันเป็นต้น (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๐๑/๘๔)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๓๔๓ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๑. กิมพิลวรรค ๒. ธัมมัสสวนสูตร

กิมพิละ นี้แลเหตุปัจจัยให้สังฆกรรมไม่ดำรงอยู่ได้นาน ในเมื่อตถาคต
ปรินิพพานแล้ว” พระกิมพิละทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรเป็นเหตุปัจจัย
ให้พระสังฆกรรมดำรงอยู่ได้นาน ในเมื่อพระตถาคตปรินิพพานแล้ว” พระผู้มีพระภาค
ตรัสว่า “กิมพิละ เมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาใน
ธรรมวินัยนี้

๑. อยู่อย่างมีความเคารพ มีความยำเกรงในศาสดา
๒. อยู่อย่างมีความเคารพ มีความยำเกรงในธรรม
๓. อยู่อย่างมีความเคารพ มีความยำเกรงในสงฆ์
๔. อยู่อย่างมีความเคารพ มีความยำเกรงในสิกขา
๕. อยู่อย่างมีความเคารพ มีความยำเกรงกันและกัน

กิมพิละ นี้แลเป็นเหตุปัจจัยให้สังฆกรรมดำรงอยู่ได้นาน ในเมื่อตถาคต
ปรินิพพานแล้ว”

กิมพิลสูตรที่ ๑ จบ

๒. ธัมมัสสวนสูตร

ว่าด้วยการฟังธรรม

[๒๐๒] ภิกษุทั้งหลาย การฟังธรรมมีอานิสงส์ ๕ ประการนี้

อานิสงส์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
๒. เข้าใจชัดสิ่งที่ได้ฟังแล้ว
๓. บรรเทาความสงสัยเสียได้
๔. ทำความเห็นได้ตรง
๕. จิตของผู้ฟังธรรมย่อมเลื่อมใส

ภิกษุทั้งหลาย การฟังธรรมมีอานิสงส์ ๕ ประการนี้แล

ธัมมัสสวนสูตรที่ ๒ จบ

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปิฎกนินบาต [๕. ปิฎกมปิณฑาสก]

๑. กิมพิลวรรค ๓. อัสสาขานียสูตร

๓. อัสสาขานียสูตร

ว่าด้วยองค์ประกอบของม้าอาชาไนย^๑

[๒๐๓] ภิกษุทั้งหลาย ม้าอาชาไนยพันธุ์ดีของพระราชา ประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ ย่อมเป็นม้าควรแก่พระราชา ควรเป็นม้านับว่าเป็นราชพาหนะ โดยแท้

องค์ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ความตรง
๒. ความมีเขี้ยว
๓. ความอ่อน
๔. ความอดทน
๕. ความเสื่อง

ม้าอาชาไนยพันธุ์ดีของพระราชาประกอบด้วยองค์ ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นม้าควรแก่พระราชา ควรเป็นม้านับว่าเป็นราชพาหนะโดยแท้ ฉันท

ภิกษุก็ฉันทนั้นเหมือนกันแล ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นผู้ควรแก่ของที่เขาंनाมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนानุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ความตรง^๒
๒. ความมีเขี้ยว^๓
๓. ความอ่อน^๔

เชิงอรรถ :

^๑ ม้าอาชาไนย หมายถึงม้าที่เกิดในตระกูลม้าสินธพ หรือในตระกูลพญาม้าลาหก (ข.ธ.อ. ๑๕๔/๑๐๕)

หรือหมายถึงม้าที่รู้เหตุที่ควรและไม่ควร (อง.ติก.อ. ๒/๑๔๓/๒๗๓)และดู อง.ติก. (แปล) ๒๐/๙๗/๓๓๐

^๒ ความตรงของม้า หมายถึงความไปได้ตรง ไปไม่คด ความตรงของพระ หมายถึงความมีญาณดำเนินไปตรง (ภาณสส อชุกคมน) (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๐๓-๒๐๔/๘๕)

^๓ ความมีเขี้ยวของม้า หมายถึงมีฝีเท้าเร็ว (ปทชวะ) ความมีเขี้ยวของพระ หมายถึงความมีญาณที่แก่ลวกกล้า ดำเนินไป (สุรสส หุตวา ภาณสส คมนภาโว) (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๐๓-๒๐๔/๘๕)

^๔ ความอ่อนของม้า หมายถึงร่างกายอ่อนนุ่ม (สรริมุตตา) ความอ่อนของพระ หมายถึงความอ่อนเพราะศีล (สีลมัททวะ) (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๐๓-๒๐๔/๘๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจกนิบาต]

๑. กัมพิลวรรค ๔. พลสูตร

๔. ความอดทน^๑

๕. ความเสถียร^๒

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ควรแก่
ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี
เป็นนानุญอันยอดเยี่ยมของโลก

อัสสาขานียสูตรที่ ๓ จบ

๔. พลสูตร

ว่าด้วยพละ

[๒๐๔] ภิกษุทั้งหลาย พละ ๕ ประการนี้

พละ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สัทธาพละ (กำลังคือศรัทธา)
๒. หิริพละ (กำลังคือหิริ)
๓. โอตตปปพละ (กำลังคือโอดตปปะ)
๔. วิริยพละ (กำลังคือวิริยะ)
๕. ปัญญาพละ (กำลังคือปัญญา)

ภิกษุทั้งหลาย พละ ๕ ประการนี้แล

พลสูตรที่ ๔ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงอริวาสสนขันติ (ความอดทนคือความอดกลั้น) (อภ.ปญจก.อ. ๓/๒๐๓-๒๐๔/๘๕)

^๒ หมายถึงความมีศีลสะอาด บริสุทธิ์ (อภ.ปญจก.อ. ๓/๒๐๓-๒๐๔/๘๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๓๔๖ }

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจกนิบาต]

๑. กิมพิลวรรค ๕. เจโตขิลสูตร

๕. เจโตขิลสูตร^๑

ว่าด้วยกิเลสเครื่องตรึงจิตดุจตะปู

[๒๐๕] ภิกษุทั้งหลาย กิเลสเครื่องตรึงจิตดุจตะปู^๒ ๕ ประการนี้

กิเลสเครื่องตรึงจิตดุจตะปู ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่เลื่อมใสในศาสนา^๓ จิตของภิกษุ
ผู้เคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่เลื่อมใสในศาสนานั้น ย่อม
ไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนือง ๆ เพื่อกระทำต่อเนือง
เพื่อนำเพ็ญเพียร นี่เป็นกิเลสเครื่องตรึงจิตดุจตะปูประการที่ ๑ ของ
ภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนือง ๆ เพื่อ
กระทำต่อเนือง เพื่อนำเพ็ญเพียร
๒. เคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่เลื่อมใสในธรรม^๔ ฯลฯ
๓. เคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่เลื่อมใสในสงฆ์^๕ ฯลฯ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ม.ม. ๑๒/๑๘๕-๑๘๙/๑๕๖-๑๖๑, อ.น.ว.ก. ๒๓/๗๑-๗๒/๓๘๐-๓๘๑, อ.ท.ส.ก. (แปล) ๒๔/๑๔/๒๒-๒๓, อ.ภ.ว. (แปล) ๓๕/๙๔๑/๕๙๔

^๒ กิเลสเครื่องตรึงจิตดุจตะปู (เจโตขิล) หมายถึงสภาวะที่จิตแข็งกระด้าง เป็นดุจหยากเยื่อ เป็นดุจตอ ได้แก่
วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย) และโภคะ (ความโกรธ) เมื่อกิเลส ๒ ตัวนี้ เกิดขึ้นในจิตของผู้ใด จิตของผู้นั้น
ย่อมแข็งกระด้าง (อ.ป.ญจ.อ. ๓/๒๐๕/๘๕, อ.ป.ญจ.ก.ฎีกา ๓/๒๐๕/๙๓)

^๓ ไม่เลื่อมใสในศาสนา หมายถึงไม่เชื่อว่าพระสรีระของพระพุทธเจ้าประกอบด้วยมหาปรีสลักษณะ ๓๒
ประการ และไม่เชื่อว่าพระพุทธเจ้าจะทรงพระสัพพัญญุตญาณที่สามารถรู้อดีต ปัจจุบัน และอนาคตได้
(อ.ป.ญจ.อ. ๓/๒๐๕/๘๕)

^๔ ไม่เลื่อมใสในธรรม หมายถึงไม่เชื่อในปริยัติธรรมว่าพระพุทธพจน์คือพระไตรปิฎกมี ๘๔,๐๐๐ พระธรรม
ชั้นนธ์ และไม่เชื่อในปฏิเวธธรรมว่า มรรคเกิดจากวิปัสสนา ผลเกิดจากมรรค และนิพพานคือธรรมเป็นที่
สละคืนสังขารทั้งปวง จะมีอยู่จริงหรือไม่ (อ.ป.ญจ.อ. ๓/๒๐๕/๘๕)

^๕ ไม่เลื่อมใสในสงฆ์ หมายถึงไม่เชื่อในพระอรหันต์ ๘ จำพวก เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง และเป็นผู้
ดำรงอยู่ในมรรค (ทางเข้าถึงความเป็นอรหันต์ ๔ ประการ คือ (๑) โสดาปัตติมรรค (๒) สกทาคามิมรรค
(๓) อนาคามิมรรค (๔) อรหัตตมรรค และดำรงอยู่ในผล ๔ (ผลที่เกิดสืบเนื่องจากการละกิเลสได้ด้วยมรรค)
คือ (๑) โสดาปัตติผล (๒) สกทาคามิผล (๓) อนาคามิผล (๔) อรหัตตผล (อ.ป.ญจ.อ. ๓/๒๐๕/๘๕) และดู
อ.ภ.ว. (แปล) ๓๕/๘๐๗/๕๑๙

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปัลลีสวรรค]

๑. กิมพิลวรรค ๖. วินิพันธสูตร

๔. เคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่เลื่อมใสในสิกขา ฯลฯ

๕. เป็นผู้โกรธ ไม่พอใจ มีจิตถูกโทสะ(ความคิดประทุษร้าย)กระทบ มีจิตแข็งกระด้างในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย จิตของภิกษุผู้โกรธ ไม่พอใจ มีจิตถูกโทสะกระทบ มีจิตแข็งกระด้างในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่อง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร นี่เป็นกิเลสเครื่องตรึงจิตดุจตะปูประการที่ ๕ ของภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่อง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร

ภิกษุทั้งหลาย กิเลสเครื่องตรึงจิตดุจตะปู ๕ ประการนี้แล

เจโตขิลสูตรที่ ๕ จบ

๖. วินิพันธสูตร

ว่าด้วยกิเลสเครื่องผูกใจ^๑

[๒๐๖] ภิกษุทั้งหลาย กิเลสเครื่องผูกใจ ๕ ประการนี้

กิเลสเครื่องผูกใจ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ยังไม่ปราศจากความกำหนัด ไม่ปราศจากความพอใจ ไม่ปราศจากความรัก ไม่ปราศจากความกระหาย ไม่ปราศจากความเร่าร้อน ไม่ปราศจากความอยากในกามทั้งหลาย^๒ จิตของภิกษุผู้ยัง

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อจ.ทสก. (แปล) ๒๔/๑๔/๒๓-๒๔, อภิ.วิ. (แปล) ๓๕/๙๔๑/๕๙๕

^๒ กามทั้งหลาย ในที่นี้หมายถึงวัตถุกามและกิเลสกาม (อจ.ปญจก.อ. ๓/๒๐๖/๘๖)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปัลเลสาก์]

๑. กิมพิลวรรค ๖. วินิพันธสูตร

ไม่ปราศจากความกำหนัด ไม่ปราศจากความพอใจ ไม่ปราศจากความรัก ไม่ปราศจากความกระหาย ไม่ปราศจากความเร่าร้อน ไม่ปราศจากความอยากในกามทั้งหลายนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่อง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร นี่เป็นกิเลสเครื่องผูกใจประการที่ ๑ ของภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่อง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร

๒. เป็นผู้ยังไม่ปราศจากความกำหนัดในกาย^๑ ฯลฯ

๓. เป็นผู้ยังไม่ปราศจากความกำหนัดในรูป^๒ ฯลฯ

๔. ฉันอาหารตามความต้องการจนอิ่มเกินไป ประกอบความสุขในการนอนความสุขในการเอกเขนก ความสุขในการหลับอยู่ ฯลฯ

๕. ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยความปรารถนาเป็นเทพนิกายหมู่ใดหมู่หนึ่งว่า 'ด้วยศีล วัตร ดบะ หรือพรหมจรรย์^๓นี้ เราจักเป็นเทพเจ้า^๔ หรือเทพตนใดตนหนึ่ง' จิตของภิกษุผู้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วย

เชิงอรรถ :

^๑ กาย ในที่นี้หมายถึงนามกายของตน หรืออัฐภาพของตน (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๐๖/๘๖, อง.ปญจก.ฎีกา ๓/๒๐๖-๘/๙๔)

^๒ รูป ในที่นี้หมายถึงร่างกายของผู้อื่น และรูปที่ไม่เกี่ยวเนื่องกับอินทรีย์ (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๐๖/๘๖)

^๓ ศีล หมายถึงปาริสุทธิศีล ๔ ประการ (คือ (๑) ปาติโมกขสังวรศีล ศีลคือความสำรวมในพระปาติโมกข์ เว้นจากข้อห้าม ทำตามข้ออนุญาต ประพฤติเคร่งครัดในสิกขาบททั้งหลาย (๒) อินทรีย์สังวรศีล ศีลคือความสำรวมอินทรีย์ ระวังไม่ให้บาปอกุศลครอบงำ เมื่อรับรู้อารมณ์ด้วยอินทรีย์ทั้ง ๖ (๓) อาชีวปาริสุทธิศีล ศีลคือความบริสุทธิ์แห่งอาชีพะ เลี้ยงชีวิตโดยทางที่ชอบ ไม่ประกอบอบเนสนามีหลอกลวงเขาเลี้ยงชีพเป็นต้น (๔) บัณฑิตสันนิสิตศีล ศีลที่เกี่ยวกับบัจฉัย ๔ ได้แก่ บัจฉัยปัจเจกขณะ คือพิจารณาใช้สอยบัจฉัย ๔ ให้เป็นไปตามความหมายและประโยชน์ของสิ่งนั้น ไม่บริโภคนด้วยตัณหา (วิสุทธ. ๑/๑๔-๑๘/๑๗-๓๖)

วัตร หมายถึงวัตรสมาทาน การประพฤติข้อปฏิบัติ

ดบะ หมายถึงดปรณะ (การประพฤติดบะ)

พรหมจรรย์ หมายถึงเมถุนวิริติ (การงดเว้นจากการร่วมประเวณี) (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๐๖/๘๖)

^๔ เทพเจ้า ในที่นี้หมายถึงเป็นเทวดาผู้มีศักดิ์หรือมีอำนาจมาก เทพตนใดตนหนึ่ง หมายถึงเทวดาผู้มีศักดิ์หรือมีอำนาจน้อย (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๐๖/๘๖)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจกนิบาต]

๑. กิมพิลวรรค ๗. ยาคุสูตร

ความปรารถนาเป็นเทพนิกายหมู่ใดหมู่หนึ่งว่า 'ด้วยศีล วัตร ตบะ หรือพรหมจรรย์นี้ เราจักเป็นเทพเจ้า หรือเทพตนใดตนหนึ่ง' นั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่อง ๆ เพื่อกระทำ ต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร นี่เป็นกิเลสเครื่องผูกใจประการที่ ๕ ของภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่อง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร

ภิกษุทั้งหลาย กิเลสเครื่องผูกใจ ๕ ประการนี้แล

วินัยพันธสูตรที่ ๖ จบ

๗. ยาคุสูตร

ว่าด้วยอานิสงส์ของยาคู

[๒๐๗] ภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์ของยาคู (ข้าวต้ม) ๕ ประการนี้ อานิสงส์ของยาคู ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. บรรเทาความหิว
๒. ระงับความกระหาย
๓. ให้ลมเดินคล่อง
๔. ชำระลำไส้
๕. เผาอาหารที่ยังไม่ย่อยให้ย่อย

ภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์ของยาคู ๕ ประการนี้แล

ยาคุสูตรที่ ๗ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุดตริกกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปัญญาสร์]

๑. กิมพิลวรรค ๘. ทันทกัฏฐสูตร

๘. ทันทกัฏฐสูตร

ว่าด้วยไม้สีฟัน

[๒๐๘] ภิกษุทั้งหลาย โทษของการไม่เคี้ยวไม้สีฟัน ๕ ประการนี้

โทษ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตาฝ้าฟาง
๒. ปากเหม็น
๓. ประสาทที่นารสอาหาร ไม่หมดจดดี
๔. ดีและเสมหะหุ้มห่ออาหาร
๕. อาหารไม่อร่อยแก่เขา

ภิกษุทั้งหลาย โทษของการไม่เคี้ยวไม้สีฟัน ๕ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์ของการเคี้ยวไม้สีฟัน ๕ ประการนี้

อานิสงส์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตาสว่าง
๒. ปากไม่เหม็น
๓. ประสาทที่นารสอาหาร หมดจดดี
๔. ดีและเสมหะไม่หุ้มห่ออาหาร
๕. อาหารอร่อยแก่เขา

ภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์ของการเคี้ยวไม้สีฟัน ๕ ประการนี้แล

ทันทกัฏฐสูตรที่ ๘ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปัจจนเณสภ]

๑. กิมพิลวรรค ๑๐. มกุฏัสสตีสูตร

๙. คีตัสสรสูตร

ว่าด้วยโทษของการแสดงธรรมด้วยเสียงขบยาว

[๒๐๙] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้กล่าวธรรมด้วยเสียงขบยาว^๑ มีโทษ ๕ ประการนี้

โทษ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. แมตตนเองก็กำหนดในเสียงนั้น
๒. แม่ผู้อื่นก็กำหนดในเสียงนั้น
๓. แม้พวกคบหาก็ดำหนิว่า 'พวกสมณศากยบุตรเหล่านี้ ย่อมขบเหมือนพวกเรา'
๔. เมื่อภิกษุพอใจการทำเสียง ความเสื่อมแห่งสมาธิ^๒ ย่อมมี
๕. หมู่คนรุ่นหลังพากันตามอย่าง

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้กล่าวธรรมด้วยเสียงขบยาวมีโทษ ๕ ประการนี้แล

คีตัสสรสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. มกุฏัสสตีสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้หลงลืมสติ

[๒๑๐] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้หลงลืมสติ ไม่มีสัมปชัญญะนอนหลับ มีโทษ ๕ ประการนี้

โทษ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. หลับเป็นทุกข	๒. ตื่นเป็นทุกข
๓. ผันลามก	๔. เทวดาไม่รักษา
๕. น้ำอสุจิคเลื้อน	

เชิงอรรถ :

^๑ เสียงขบยาว หมายถึงการขบทำนองที่ทำให้อักขระเพี้ยนไปจนเป็นเหตุทำลายวัดร (ข้อปฏิบัติ) ที่ปรากฏในพระสูตร ปรากฏในคทาให้สูญหายไป (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๐๙/๘๗, อง.ปญจก.ฐีกา ๓/๒๐๙-๒๑๐/๙๕)

^๒ หมายถึงจิตในระดับสมถกัมมัฏฐาน และวิปัสสนากัมมัฏฐานต้องมีอันเสื่อมไป (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๐๙/๘๗)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๑. กิมพิลวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้หลงลืมสติ ไม่มีสัมปชัญญะนอนหลับ มีโทษ ๕ ประการ
นี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีสติตั้งมั่น มีสัมปชัญญะนอนหลับ มีอาณิสงส์ ๕
ประการนี้

อาณิสงส์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. หลับเป็นสุข	๒. ตื่นเป็นสุข
๓. ไม่ฝันลามก	๔. เทวดารักษา
๕. น้าอสุจิไม่เคลื่อน	

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีสติตั้งมั่น มีสัมปชัญญะนอนหลับ มีอาณิสงส์ ๕
ประการนี้แล

มกุฏัสสตีสูตรที่ ๑๐ จบ

กิมพิลวรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. กิมพิลสูตร	๒. ธัมมัสสวนสูตร
๓. อัสนาขานียสูตร	๔. พลสูตร
๕. เจโตขิลสูตร	๖. วินิพันธสูตร
๗. ยาคสูตร	๘. ทันทกัฏฐสูตร
๙. คีตัสสรสูตร	๑๐. มกุฏัสสตีสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๒. อักโกสกวรรค ๒. ภัณฑนาการกสูตร

๒. อักโกสกวรรค

หมวดว่าด้วยโทษของการดำ

๑. อักโกสกสูตร

ว่าด้วยโทษของการดำ

[๒๑๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ดำบริภาพเพื่อนพรหมจารี ว่าร้ายพระอริยะ พึงหวังได้โทษ ๕ ประการ

โทษ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ต้องอาบัติปาราชิก หรือตัดกรรมเป็นเครื่องปิดกั้น^๑
๒. ต้องอาบัติเศราห์มองกองใดกองหนึ่ง
๓. เป็นโรคร้ายแรง
๔. หลงลืมสติมรณภาพ
๕. หลังจากมรณภาพแล้ว ย่อมไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ดำบริภาพเพื่อนพรหมจารี ว่าร้ายพระอริยะ พึงหวังได้โทษ ๕ ประการนี้แล

อักโกสกสูตรที่ ๑ จบ

๒. ภัณฑนาการกสูตร

ว่าด้วยโทษแห่งการทำความบาดหมาง

[๒๑๒] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ทำความบาดหมาง ทะเลาะวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออิริยในสงฆ์ พึงหวังได้โทษ ๕ ประการ

โทษ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ไม่บรรลุธรรม^๒ที่ยังไม่ได้บรรลุ
๒. เสื่อมจากธรรมที่ได้บรรลุแล้ว

เชิงอรรถ :

^๑ ธรรมเป็นเครื่องปิดกั้น ในที่นี้หมายถึงโลกุตตรธรรมที่เป็นเครื่องปิดกั้นทางไปอบาย (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๑๑/๘๗, อง.ปญจก.ฎีกา ๓/๒๑๑-๒/๓๖)

^๒ ธรรม ในที่นี้หมายถึงคุณวิเศษ (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๑๒/๘๗)

พระสุตตันตปิฎก อังคุดตินิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑนาสก]

๒. อัคโกสกวรรค ๓. สีสสูตร

๓. กิตติศัพท์อันชั่วย่อมนกระฉอนไป

๔. หลงลืมสติมรณภาพ

๕. หลังจากมรณภาพแล้ว ย่อมไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ทำความบาดหมาง ทะเลาะวิวาท ทำความอื้อฉาว
ก่ออธิกรณ์ในสงฆ์ พึงหวังได้โทษ ๕ ประการนี้แล

ภัณฑนาการกสูตรที่ ๒ จบ

๓. สีสสูตร

ว่าด้วยศีล

[๒๑๓] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ทุศีลเพราะศีลวิบัติ มีโทษ ๕ ประการนี้

โทษ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. บุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติในธรรมวินัยนี้ ย่อมถึงความเสื่อมโภคทรัพย์
เป็นอันมาก ซึ่งมีความประมาทเป็นเหตุ นี่เป็นโทษประการที่ ๑ ของ
บุคคลผู้ทุศีลเพราะศีลวิบัติ

๒. กิตติศัพท์อันชั่วของบุคคลผู้ทุศีลย่อมนกระฉอนไป นี่เป็นโทษประการ
ที่ ๒ ของบุคคลผู้ทุศีลเพราะศีลวิบัติ

๓. บุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติจะเข้าไปยังบริษัทใด ๆ จะเป็นชาติตยบริษัท
ก็ตาม พราหมณบริษัทก็ตาม คหบดีบริษัทก็ตาม สมณบริษัทก็ตาม
ย่อมไม่แคล้วกล้า เก้อเขินเข้าไป นี่เป็นโทษประการที่ ๓ ของบุคคล
ผู้ทุศีลเพราะศีลวิบัติ

๔. บุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติ ย่อมหลงลืมสติตาย นี่เป็นโทษประการที่ ๔
ของบุคคลผู้ทุศีลเพราะศีลวิบัติ

๕. บุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติ หลังจากตายแล้วย่อมไปเกิดในอบาย ทุกคติ
วินิบาต นรก นี่เป็นโทษประการที่ ๕ ของบุคคลผู้ทุศีลเพราะศีลวิบัติ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ทุศีลเพราะศีลวิบัติ มีโทษ ๕ ประการนี้แล

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๒. อัคโกสกวรรค ๓. สีสสูตร

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีศีลเพราะสมบุรณ์ด้วยศีล มีอาณิสงส์ ๕ ประการนี้
อาณิสงส์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. บุคคลผู้มีศีล สมบุรณ์ด้วยศีลในธรรมวินัยนี้ ย่อมมีโรคทรมภัยเป็นอันมาก ซึ่งมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ นี่เป็นอาณิสงส์ประการที่ ๑ ของบุคคลผู้มีศีลเพราะสมบุรณ์ด้วยศีล
๒. กิตติศัพท์อันงามของบุคคลผู้มีศีล สมบุรณ์ด้วยศีลย่อมขจรไป นี่เป็นอาณิสงส์ประการที่ ๒ ของบุคคลผู้มีศีลเพราะสมบุรณ์ด้วยศีล
๓. บุคคลผู้มีศีล สมบุรณ์ด้วยศีล จะเข้าไปยังบริษัทใด ๆ จะเป็นชาติตย-บริษัทก็ตาม พรหมณบริษัทก็ตาม คหบดีบริษัทก็ตาม สมณบริษัทก็ตาม ย่อมแก่ล้าวกล้ำ ไม่เก้อเขินเข้าไป นี่เป็นอาณิสงส์ประการที่ ๓ ของบุคคลผู้มีศีลเพราะสมบุรณ์ด้วยศีล
๔. บุคคลผู้มีศีล สมบุรณ์ด้วยศีล ย่อมไม่หลงลืมสติตาย นี่เป็นอาณิสงส์ประการที่ ๔ ของบุคคลผู้มีศีลเพราะสมบุรณ์ด้วยศีล
๕. บุคคลผู้มีศีล สมบุรณ์ด้วยศีล หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ นี่เป็นอาณิสงส์ประการที่ ๕ ของบุคคลผู้มีศีลเพราะสมบุรณ์ด้วยศีล

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีศีลเพราะสมบุรณ์ด้วยศีลมีอาณิสงส์ ๕ ประการนี้แล

สีสสูตรที่ ๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจกนิบาต]

๒. อักโกสกวรรค ๕. ปฐมอักขันตีสุต

๔. พหุภาณีสุต

ว่าด้วยบุคคลผู้พูดมาก

[๒๑๔] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้พูดมาก^๑ มีโทษ ๕ ประการนี้

โทษ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. พูดเท็จ
๒. พูดส่อเสียด
๓. พูดคำหยาบ
๔. พูดเพ้อเจ้อ
๕. หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในอบาย ทุกติ วินิบาต นรก

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้พูดมาก มีโทษ ๕ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้พูดด้วยม้นดา^๒ มีอานิสงส์ ๕ ประการนี้

อานิสงส์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ไม่พูดเท็จ
๒. ไม่พูดส่อเสียด
๓. ไม่พูดคำหยาบ
๔. ไม่พูดเพ้อเจ้อ
๕. หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้พูดด้วยม้นดา มีอานิสงส์ ๕ ประการนี้แล

พหุภาณีสุตที่ ๔ จบ

๕. ปฐมอักขันตีสุต

ว่าด้วยความไม่อดทน สุตที่ ๑

[๒๑๕] ภิกษุทั้งหลาย ความไม่อดทนมีโทษ ๕ ประการนี้

โทษ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจของคนหมู่มาก
๒. เป็นผู้มากด้วยเวร^๓

เชิงอรรถ :

^๑ พูดมาก หมายถึงพูดไม่ประกอบด้วยปัญญา (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๑๔/๘๙)

^๒ ม้นดา เป็นชื่อเรียกแทนปัญญา (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๑๔/๘๙)

^๓ มากด้วยเวร หมายถึงมีบุคคลผู้เป็นเวรต่อกันมาก มีการประพาดอกุศลกรรมมาก (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๑๔/๘๙)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๒. อักโกสกวรรค ๖. ทุตติยอักขันตีสุตต

๓. เป็นผู้มากด้วยโทษ

๔. เป็นผู้หลงลืมสติตาย

๕. หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

ภิกษุทั้งหลาย ความไม่อดทนมีโทษ ๕ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ความอดทนมีอานิสงส์ ๕ ประการนี้

อานิสงส์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นที่รักเป็นที่พอใจของคนหมู่มาก

๒. เป็นผู้ไม่มากด้วยเวร

๓. เป็นผู้ไม่มากด้วยโทษ

๔. เป็นผู้ไม่หลงลืมสติตาย

๕. หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

ภิกษุทั้งหลาย ความอดทนมีอานิสงส์ ๕ ประการนี้แล

ปฐมอักขันตีสุตตที่ ๕ จบ

๖. ทุตติยอักขันตีสุตต

ว่าด้วยความไม่อดทน สุตตที่ ๒

[๒๑๖] ภิกษุทั้งหลาย ความไม่อดทนมีโทษ ๕ ประการนี้

โทษ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ไม่เป็นที่รักเป็นที่พอใจของคนหมู่มาก

๒. เป็นผู้ดร้าย

๓. เป็นผู้มีวิปปฏิสาร

๔. เป็นผู้หลงลืมสติตาย

๕. หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

ภิกษุทั้งหลาย ความไม่อดทนมีโทษ ๕ ประการนี้แล

พระสุตตันตปิฎก อังคุดตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปัญญาสก]

๒. อักโกสกวรรค ๗. ปฐมอปาสาทิกสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ความอดทนมีอาณิสงส์ ๕ ประการนี้

อาณิสงส์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นที่รักเป็นที่พอใจของคนหมู่มาก
๒. เป็นผู้ไม่ดร้าย
๓. เป็นผู้ไม่มีวิปปฏิสาร
๔. เป็นผู้ไม่หลงลืมสติตาย
๕. หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

ภิกษุทั้งหลาย ความอดทนมีอาณิสงส์ ๕ ประการนี้แล

หุติยักขันติสูตรที่ ๖ จบ

๗. ปฐมอปาสาทิกสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้ไม่น่าเลื่อมใส^๑ สูตรที่ ๑

[๒๑๗] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ไม่น่าเลื่อมใส มีโทษ ๕ ประการนี้

โทษ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. แม้นกก็ตีเตียนตนเองได้
๒. ผู้รู้ใคร่ครวญแล้วย่อมตีเตียนได้
๓. กิตติศัพท์อันชั่วย่อมกระฉอนไป
๔. หลงลืมสติตาย
๕. หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในอบาย ทุกติ วินิบาต นรก

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ไม่น่าเลื่อมใส มีโทษ ๕ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ไม่น่าเลื่อมใส^๒ มีอาณิสงส์ ๕ ประการนี้

เชิงอรรถ :

^๑ ผู้ไม่น่าเลื่อมใส หมายถึงผู้ประกอบด้วยกายทุจริต วจีทุจริต และมโนทุจริตที่ไม่น่าเลื่อมใส (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๑๗/๘๙) และดู อง.ทุก. (แปล) ๒๐/๑๘/๗๑

^๒ ผู้ไม่น่าเลื่อมใส หมายถึงผู้มีความประพฤติอันบริสุทธ์ กล่าวคือประกอบด้วยสุจริต วจีสุจริต และมโนสุจริต อันนำมาซึ่งความเลื่อมใส (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๑๗/๘๙) และดู อง.ทุก. (แปล) ๒๐/๑๘/๗๑

พระสุตตันตปิฎก อังคุดตินิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๒. อัฏโศกวรรค ๘. ทุตติยอปาสาทิกสูตร

อาณิสงส์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. แมตนก็ติเตียนตนเองไม่ได้
๒. ผู้รู้ใคร่ครวญแล้วย่อมสรรเสริญ
๓. กิตติศัพท์อันงามย่อมขจรไป
๔. ไม่หลงลืมสติตาย
๕. หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ไม่น่าเลื่อมใส มีอาณิสงส์ ๕ ประการนี้แล

ปฐมอปาสาทิกสูตรที่ ๗ จบ

๘. ทุตติยอปาสาทิกสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้ไม่น่าเลื่อมใส สูตรที่ ๒

[๒๑๘] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ไม่น่าเลื่อมใส มีโทษ ๕ ประการนี้

โทษ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. คนที่ยังไม่เลื่อมใส ย่อมไม่เลื่อมใส
๒. คนที่เลื่อมใสแล้วย่อมกลายเป็นอื่น
๓. ไม่ปฏิบัติตนตามคำสอนของศาสดา
๔. หมุ่มคนรุ่นหลัง^๑พากันตามอย่าง
๕. จิตของเธอย่อมไม่เลื่อมใส^๒

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ไม่น่าเลื่อมใส มีโทษ ๕ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ไม่น่าเลื่อมใส มีอาณิสงส์ ๕ ประการนี้

เชิงอรรถ :

^๑ หมุ่มคนรุ่นหลัง หมายถึงสังฆวิหาริก(ผู้อยู่ด้วย) เป็นคำเรียกผู้ได้รับอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์และ
 อันเดวาสิก(ผู้อยู่ในสำนัก) มี ๔ ประเภท คือ (๑) บัณฑิตชั้นเดวาสิก (อันเดวาสิกในบรรพชา)
 (๒) อุปสัมปพันเดวาสิก (อันเดวาสิกในอุปสมบท) (๓) นิสสัยอันเดวาสิก (อันเดวาสิกผู้ถือนิสสัย)
 (๔) อัมมันเดวาสิก (อันเดวาสิกผู้เรียนธรรม) (อง.ทุก.อ. ๒/๔๕/๕๓)

^๒ พระสุตตันตปิฎก อังคุดตินิกาย ฉบับ "PALI TEXT SOCIETY" แปลว่า จิตของเขาไม่บรรลุความสุขสงบ
 (One's heart wins not to peace) (The Book of the Gradual Sayings, VOL. III, P. 187)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑนาสก]

๒. อัคโกสกวรรค ๙. อัคคิสุต

อาณิสงส์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. คนที่ยังไม่เลื่อมใส ย่อมเลื่อมใส
๒. คนที่เลื่อมใสแล้ว ย่อมเลื่อมใสยิ่งขึ้น
๓. ปฏิบัติตนตามคำสอนของศาสดา
๔. หมุ่มคนรุ่นหลังพากันตามอย่าง
๕. จิตของเธอย่อมเลื่อมใส

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มาเลื่อมใส มีอาณิสงส์ ๕ ประการนี้แล

ทุตติยปาสาทิกสูตรที่ ๘ จบ

๙. อัคคิสุต

ว่าด้วยโทษของไฟ

[๒๑๙] ภิกษุทั้งหลาย ไฟมีโทษ ๕ ประการ

โทษ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ทำให้ตาฝ้าฟาง
๒. ทำให้ผิวหยาบกร้าน
๓. ทำให้อ่อนกำลัง
๔. เพิ่มพูนการคลุกคลีด้วยหมู
๕. เป็นเหตุให้สนทนาตรัสจกานกถา^๑

ภิกษุทั้งหลาย ไฟมีโทษ ๕ ประการนี้แล

อัคคิสุตที่ ๙ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ **ตรัสจกานกถา** หมายถึงถ้อยคำอันขวางทางไปสู่สวรรค์หรือนิพพาน ได้แก่ เรื่องราวที่ภิกษุไม่ควรนำมาเป็น
ข้อถกเถียงสนทนากัน เพราะทำให้เกิดฟุ้งซ่าน และหลงเพลินเสียเวลา (ที.สี.อ. ๑๗/๘๔)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑนาสก]

๒. อักโกสกวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๑๐. มธฺราสูตร

ว่าด้วยนคฺรมธฺรา^๑

[๒๒๐] ภิกษุทั้งหลาย นคฺรมธฺรา มีโทษ ๕ ประการนี้

โทษ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. มีพื้นดินไม่ราบเรียบ
๒. มีฝุ่นละอองมาก
๓. มีสุนัขดุ
๔. มียักษร้าย
๕. หาอาหารได้ยาก

ภิกษุทั้งหลาย นคฺรมธฺรา มีโทษ ๕ ประการนี้แล

มธฺราสูตรที่ ๑๐ จบ

อักโกสกวรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อักโกสกสูตร	๒. ภัณฑนาการกสูตร
๓. สीलสูตร	๔. พหุภาณิสสูตร
๕. ปฐมอักขันตสูตร	๖. ทุตติอักขันตสูตร
๗. ปฐมอปาสาทิกสูตร	๘. ทุตติอปาสาทิกสูตร
๙. อัคคิสูตร	๑๐. มธฺราสูตร

เชิงอรรถ :

^๑ **นคฺรมธฺรา** (Madhura) นี้เป็นเมืองหลวงของแคว้นสุรเสนะ ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำยมุนา มีกษัตริย์ปกครองพระนามว่า อวันตีบุตร บางที่เมืองนี้ เรียกอีกชื่อว่า อุตตรมธฺรา (มธฺราเหนือ) เพื่อให้ต่างจากเมืองมธฺราตอนใต้ของอินเดียที่มีชื่อว่าทักขิลมธฺรา เมืองอุตตรมธฺรานี้ ปัจจุบันเรียกว่า มธฺรา หรือมุตตระ ตั้งอยู่ตอนเหนือห่างจากที่ตั้งเดิมระยะทาง ๕ ไมล์ และที่ตั้งเดิมกลายเป็นเมืองใหม่ชื่อมโหสิ (G.P. MALALASERA, Dictionary of Pali Proper Names, London : Luzac Company Ltd, 46 Russell Street 1960.)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจกนิบาต]

๓. ทีฆจาริกวรรค ๑. ปฐมทีฆจาริกสูตร

๓. ทีฆจาริกวรรค

หมวดว่าด้วยการจาริกไปนาน

๑. ปฐมทีฆจาริกสูตร

ว่าด้วยการจาริกไปนาน สูตรที่ ๑

[๒๒๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้จาริกไปนาน จาริกไป
ไม่มีกำหนด มีโทษ ๕ ประการ

โทษ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ไม่ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
๒. ไม่เข้าใจชัดสิ่งที่ได้ฟังแล้ว
๓. ไม่แกว้กล้าในเรื่องที่ได้ฟังแล้ว^๑
๔. เป็นโรคร้ายแรง
๕. เป็นผู้ไม่มีมิตร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้จาริกไปนาน จาริกไปไม่มีกำหนด มีโทษ ๕ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย การจาริกไปมีกำหนดพอดี มีอานิสงส์ ๕ ประการนี้

อานิสงส์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
๒. เข้าใจชัดสิ่งที่ได้ฟังแล้ว
๓. แกว้กล้าในเรื่องที่ได้ฟังแล้ว
๔. ไม่เป็นโรคร้ายแรง
๕. เป็นผู้ที่มีมิตร

ภิกษุทั้งหลาย การจาริกไปมีกำหนดพอดี มีอานิสงส์ ๕ ประการนี้แล

ปฐมทีฆจาริกสูตรที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ไม่แกว้กล้าในเรื่องที่ได้ฟังแล้ว หมายถึงไม่เกิดโสมนัสด้วยญาณที่มีอยู่ (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๒๑/๙๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๓๖๓ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุดตตนิทาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจกนิบาต]

๓. ทีฆจาริกวรรค ๒. ทุตติยทีฆจาริกสูตร

๒. ทุตติยทีฆจาริกสูตร

ว่าด้วยการจาริกไปนาน สูตรที่ ๒

[๒๒๒] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้จาริกไปนาน จาริกไปไม่มีกำหนด มีโทษ ๕ ประการนี้

โทษ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ไม่บรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ
๒. เสื่อมจากธรรมที่ได้บรรลุแล้ว
๓. ไม่แก้แค้นในธรรมที่ได้บรรลุแล้ว
๔. เป็นโรคร้ายแรง
๕. เป็นผู้ไม่มีมิตร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้จาริกไปนาน จาริกไปไม่มีกำหนด มีโทษ ๕ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย การจาริกไปมีกำหนดพอดี มีอาณิสงส์ ๕ ประการนี้

อาณิสงส์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ได้บรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ
๒. ไม่เสื่อมจากธรรมที่ได้บรรลุแล้ว
๓. แก้แค้นในธรรมที่ได้บรรลุแล้ว
๔. ไม่เป็นโรคร้ายแรง
๕. เป็นผู้มีมิตร

ภิกษุทั้งหลาย การจาริกไปมีกำหนดพอดี มีอาณิสงส์ ๕ ประการนี้แล

ทุตติยทีฆจาริกสูตรที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุดตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปัณณาสก]

๓. ทีฆจาริกวรรค ๓. อตินิวาสสูตร

๓. อตินิวาสสูตร

ว่าด้วยการอยู่ประจำที่นาน

[๒๒๓] ภิกษุทั้งหลาย การอยู่ประจำที่นาน มีโทษ ๕ ประการนี้

โทษ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. มีสิ่งของมาก สะสมสิ่งของมาก
๒. มีเกสัชมาก สะสมเกสัชมาก
๓. มีกิจมาก มีหน้าที่ที่จะต้องทำมาก ยึดติดในการทำงานที่จะพึงทำ
๔. อยู่คลุกคลีกับคฤหัสถ์และบรรพชิตด้วยการคลุกคลีอย่างคฤหัสถ์อัน
ไม่สมควร
๕. เมื่อจากอาวาสนั้นไป ก็จากไปทั้งที่ยังมีความห่วงใย

ภิกษุทั้งหลาย การอยู่ประจำที่นาน มีโทษ ๕ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย การอยู่มีกำหนดพอดี มีอาณิสงส์ ๕ ประการนี้

อาณิสงส์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ไม่มีสิ่งของมาก ไม่สะสมสิ่งของมาก
๒. ไม่มีเกสัชมาก ไม่สะสมเกสัชมาก
๓. ไม่มีกิจมาก ไม่มีหน้าที่ที่จะต้องทำมาก ไม่ยึดติดในการทำงานที่จะ
พึงทำ
๔. ไม่อยู่คลุกคลีกับคฤหัสถ์และบรรพชิตด้วยการคลุกคลีอย่างคฤหัสถ์
อันไม่สมควร
๕. เมื่อจากอาวาสนั้นไป ก็จากไปโดยไม่มีมีความห่วงใย

ภิกษุทั้งหลาย การอยู่มีกำหนดพอดี มีอาณิสงส์ ๕ ประการนี้แล

อตินิวาสสูตรที่ ๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุดตฺรนิทาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปัดณาสก]

๓. ทีฆจาริกวรรค ๔. มัจฉริสูตร

๔. มัจฉริสูตร

ว่าด้วยความตระหนี่

[๒๒๔] ภิกษุทั้งหลาย การอยู่ประจำที่นาน มีโทษ ๕ ประการนี้

โทษ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ตระหนี่อวาสา
๒. เป็นผู้ตระหนี่ตระกูล
๓. เป็นผู้ตระหนี่ลาภ
๔. เป็นผู้ตระหนี่วรรณะ^๑
๕. เป็นผู้ตระหนี่ธรรม^๒

ภิกษุทั้งหลาย การอยู่ประจำที่นาน มีโทษ ๕ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย การอยู่มีกำหนดพอดี มีอาณิสงส์ ๕ ประการนี้

อาณิสงส์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ไม่ตระหนี่อวาสา
๒. เป็นผู้ไม่ตระหนี่ตระกูล
๓. เป็นผู้ไม่ตระหนี่ลาภ
๔. เป็นผู้ไม่ตระหนี่วรรณะ
๕. เป็นผู้ไม่ตระหนี่ธรรม

ภิกษุทั้งหลาย การอยู่มีกำหนดพอดี มีอาณิสงส์ ๕ ประการนี้แล

มัจฉริสูตรที่ ๔ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ตระหนี่วรรณะ ในที่นี้หมายถึงตระหนี่คุณความดี (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๒๓-๒๒๔/๙๐)

^๒ ตระหนี่ธรรม ในที่นี้หมายถึงตระหนี่ปริยัติ (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๒๓-๒๒๔/๙๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจกนิบาต]

๓. ทีฆจาริกวรรค ๕. ปฐมกุกสูต

๕. ปฐมกุกสูต

ว่าด้วยภิกษุผู้เข้าไปสู่ตระกูล สูตรที่ ๑

[๒๒๕] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เข้าไปสู่ตระกูล มีโทษ ๕ ประการนี้

โทษ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ต้องอาบัติเพราะเที่ยวไปไม่บอกลา^๑
๒. ต้องอาบัติเพราะนั่งในที่ลับ^๒
๓. ต้องอาบัติเพราะนั่งบนอาสนะที่กำบัง^๓
๔. ต้องอาบัติเพราะแสดงธรรมแก่มาตุคามเกินกว่า ๕-๖ คำ^๔
๕. เป็นผู้มากไปด้วยความตาริในกามอยู่

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เข้าไปสู่ตระกูล มีโทษ ๕ ประการนี้แล

ปฐมกุกสูตที่ ๕ จบ

เชิงอรรถ :

- ^๑ ต้องอาบัติเพราะเที่ยวไปไม่บอกลา หมายถึงต้องอาบัติตามสิกขาบทที่บัญญัติไว้ว่า "ภิกษุใดรับนิมนต์ไว้แล้ว มีภัตตาหารอยู่แล้ว (ที่ทายกจัดเตรียมไว้ถวาย) เทียบสัญญาไปในตระกูลทั้งหลายก่อนเวลาฉันภัตตาหาร (ภิกษุนั้น) ต้องอาบัติปาจิตตีย์" (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๒๕-๒๒๖/๙๐) และดู วิ.มหา. (แปล) ๒/๒๙๔-๒๙๗/๔๓๗-๔๔๐
- ^๒ ต้องอาบัติเพราะนั่งในที่ลับ ในที่นี้หมายถึงต้องอาบัติตามสิกขาบทที่บัญญัติไว้ว่า "ภิกษุใดนั่งในที่ลับกับ มาตุคามสองต่อสอง (ภิกษุนั้น) ต้องอาบัติปาจิตตีย์" (อง.ปญจก.ฐีกา ๓/๒๒๑-๒๓๐/๙๗) และดู วิ.มหา. (แปล) ๒/๒๙๙-๒๙๑/๔๓๔-๔๓๕
- ^๓ ต้องอาบัติเพราะนั่งบนอาสนะที่กำบัง หมายถึงต้องอาบัติตามสิกขาบทที่บัญญัติไว้ว่า "ภิกษุใดนั่งบน อาสนะที่กำบังกับมาตุคาม (ภิกษุนั้น) ต้องอาบัติปาจิตตีย์" (อง.ปญจก.ฐีกา. ๓/๒๒๑-๒๓๐/๙๗) และดู วิ.มหา. (แปล) ๑/๔๔๔-๔๔๘/๔๗๔-๔๗๗
- ^๔ ต้องอาบัติเพราะแสดงธรรมแก่มาตุคามเกินกว่า ๕-๖ คำ หมายถึงต้องอาบัติตามสิกขาบทที่บัญญัติไว้ ว่า "ภิกษุใดแสดงธรรมแก่มาตุคามเกิน ๕-๖ คำ (ภิกษุนั้น) ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่มีบุรุษรู้เพียงสา อยู่ด้วย" (อง.ปญจก.ฐีกา ๓/๒๒๑-๒๓๐/๙๗-๙๘) และดู วิ.มหา. (แปล) ๒/๖๐-๖๕/๒๔๖-๒๕๐

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๓๖๗ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑนาสก]

๓. ทีฆจาริกวรรค ๗. โภคสูตร

๖. ทุตยกุลปกสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้เข้าไปสู่ตระกูล สูตรที่ ๒

[๒๒๖] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เข้าไปสู่ตระกูล อยู่คลุกคลีในตระกูลนานเกินเวลา มีโทษ ๕ ประการนี้

โทษ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ทำให้เห็นมาตุคามเป็นประจำ
  ๒. เมื่อมีการเห็น ย่อมมีการคลุกคลี
  ๓. เมื่อมีการคลุกคลี ย่อมมีความคุ้นเคย
  ๔. เมื่อมีความคุ้นเคย ย่อมมีจิตจดจ่อ
  ๕. เมื่อมีจิตจดจ่อ พึงหวังได้ว่า เธอจักไม่ยินดีประพาศพรหมจรรย์
- จักต้อง อาบัติเศราห์มองกองใดกองหนึ่ง หรือจักบอกรับคืนสิกขา กลับมาเป็นคฤหัสถ์

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เข้าไปสู่ตระกูล อยู่คลุกคลีในตระกูลนานเกินเวลา มีโทษ ๕ ประการนี้แล

ทุตยกุลปกสูตรที่ ๖ จบ

๗. โภคสูตร

ว่าด้วยโภคทรัพย์

[๒๒๗] ภิกษุทั้งหลาย โภคทรัพย์มีโทษ ๕ ประการนี้

โทษ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. โภคทรัพย์เป็นสิ่งที่ทั่วไปแก่ไฟ
๒. โภคทรัพย์เป็นสิ่งที่ทั่วไปแก่น้ำ
๓. โภคทรัพย์เป็นสิ่งที่ทั่วไปแก่พระราชา

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๓. ทีฆจาริกวรรค ๘. อุสสุรภัตตสูตร

๔. โภคทรัพย์เป็นสิ่งทั่วไปแก่โจร

๕. โภคทรัพย์เป็นสิ่งทั่วไปแก่ทายาทผู้ไม่เป็นที่รัก

ภิกษุทั้งหลาย โภคทรัพย์มีโทษ ๕ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย โภคทรัพย์มีอานิสงส์ ๕ ประการนี้

อานิสงส์ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. บุคคลอาศัยโภคทรัพย์จึงบำรุงตน บริหารให้เป็นสุขโดยชอบ

๒. บุคคลอาศัยโภคทรัพย์จึงบำรุงบิดามารดา บริหารให้เป็นสุขโดยชอบ

๓. บุคคลอาศัยโภคทรัพย์จึงบำรุงบุตร ภรรยา ทาส กรรมกร และ
คนใช้ บริหารให้เป็นสุขโดยชอบ

๔. บุคคลอาศัยโภคทรัพย์จึงบำรุงมิตรอำมาตย์^๑ บริหารให้เป็นสุข
โดยชอบ

๕. บุคคลอาศัยโภคทรัพย์จึงบำเพ็ญทักษิณาในสมณพราหมณ์ซึ่งมีผล
มากเป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุขเป็นผลให้เกิดในสวรรค์

ภิกษุทั้งหลาย โภคทรัพย์มีอานิสงส์ ๕ ประการนี้แล

โภคสูตรที่ ๗ จบ

๘. อุสสุรภัตตสูตร

ว่าด้วยภัตรหุงต้มในเวลาสาย

[๒๒๘] ภิกษุทั้งหลาย ตระกูลมีภัตรที่หุงต้มในเวลาสาย มีโทษ ๕ ประการนี้

โทษ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ไม่ได้ต้อนรับแขกที่ควรต้อนรับตามเวลา

๒. ไม่ได้เซ่นไหว้เทวดาผู้รับพลีกรรมตามเวลา

๓. ไม่ได้ถวายสมณพราหมณ์ผู้ฉันมือเดียว ไม่ฉันตอนกลางคืน งดเว้น
การฉันในเวลาวิกาลตามเวลา

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๒ ข้อ ๔๐ (มหาสาปุตตสูตร) หน้า ๖๓ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๓๖๙ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๓. ทีฆจาริกวรรค ๙. ปฐมกัณห์สัปปสูตร

๔. ทาส กรรมกร และคนใช้ หลบหน้าทำการทำงาน

๕. อาหารที่บริโภคในเวลาไม่ควรเช่นนั้นไม่มีโอชา

ภิกษุทั้งหลาย ตระกูลมีภัตที่หุงต้มในเวลาสาย มีโทษ ๕ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ตระกูลมีภัตที่หุงต้มตามเวลา มีอาณิสงส์ ๕ ประการนี้

อาณิสงส์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ได้ต้อนรับแขกที่ควรต้อนรับตามเวลา

๒. ได้เช่นไหว้เทวดาผู้รับพิธีกรรมตามเวลา

๓. ได้ถวายสมณพราหมณ์ผู้ฉันมือเดียว ไม่ฉันตอนกลางคืน งดเว้น

การฉันในเวลาวิกาลตามเวลา

๔. ทาส กรรมกร และคนใช้ ไม่หลบหน้าทำการทำงาน

๕. อาหารที่บริโภคในเวลาไม่ควรเช่นนั้นไม่มีโอชา

ภิกษุทั้งหลาย ตระกูลมีภัตที่หุงต้มตามเวลา มีอาณิสงส์ ๕ ประการนี้แล

อุสสุรภัตตสูตรที่ ๘ จบ

๙. ปฐมกัณห์สัปปสูตร

ว่าด้วยงูเห่า สูตรที่ ๑

[๒๒๙] ภิกษุทั้งหลาย งูเห่ามีโทษ ๕ ประการนี้

โทษ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นสัตว์ไม่สะอาด

๒. เป็นสัตว์มีกลิ่นเหม็น

๓. เป็นสัตว์น่ากลัว

๔. เป็นสัตว์มีภัย

๕. เป็นสัตว์มักทำร้ายมิตร

ภิกษุทั้งหลาย งูเห่ามีโทษ ๕ ประการนี้แล

พระสุตตันตปิฎก อังคุดตตนิทาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจกนิบาต]

๓. ทีฆจาริกวรรค ๑๐. ทุตยักณหส์ปปสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ในทำนองเดียวกัน มาตุคามมีโทษ ๕ ประการนี้

โทษ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ไม่สะอาด
๒. เป็นผู้มึกลิ่นเหม็น
๓. เป็นผู้รำกัวมาก
๔. เป็นผู้มึถัย
๕. เป็นผู้มักทำร้ายมิตร^๑

ภิกษุทั้งหลาย มาตุคามมีโทษ ๕ ประการนี้แล

ปฐมกัณหส์ปปสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ทุตยักณหส์ปปสูตร

ว่าด้วยงูเห่า สูตรที่ ๒

[๒๓๐] ภิกษุทั้งหลาย งูเห่ามีโทษ ๕ ประการนี้

โทษ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นสัตว์มักโกรธ
๒. เป็นสัตว์มักผูกโกรธ
๓. เป็นสัตว์มีพิษร้าย
๔. เป็นสัตว์มีลิ้นสองแฉก
๕. เป็นสัตว์มักทำร้ายมิตร

ภิกษุทั้งหลาย งูเห่ามีโทษ ๕ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ในทำนองเดียวกัน มาตุคามมีโทษ ๕ ประการนี้

โทษ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้มักโกรธ
๒. เป็นผู้มักผูกโกรธ

เชิงอรรถ :

^๑ ประทุษร้าย เบียดเบียนแม้มิตรผู้ให้หน้าและโภชนาหารแก่ตน (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๒๙/๙๑)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑนาสก]

๓. ทีฆจาริกวรรร รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๓. เป็นผู้มิพิษร้าย

๔. เป็นผู้มิลิ้นสองแฉก

๕. เป็นผู้มักทำร้ายมิตร

ภิกษุทั้งหลาย บรรดาโทษ ๕ ประการนั้น การที่มادتคามมีพิษร้าย หมายถึง
ส่วนมากมادتคามมีระคะจัด การที่มادتคามมีลิ้นสองแฉก หมายถึงส่วนมาก
มادتคามมักพูดส่อเสียด การที่มادتคามมักทำร้ายมิตร หมายถึงส่วนมากมادتคาม
มักนอกใจ

ภิกษุทั้งหลาย มادتคามมีโทษ ๕ ประการนี้แล

หุติยภัณฑสัปปสูตรที่ ๑๐ จบ

ทีฆจาริกวรรคที่ ๓ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปฐมทีฆจาริกสูตร

๓. อตนิवासสูตร

๕. ปฐมกุลปกสูตร

๗. โภคสูตร

๙. ปฐมภัณฑสัปปสูตร

๒. หุติยทีฆจาริกสูตร

๔. มัจฉรีสูตร

๖. หุติยกุลปกสูตร

๘. อุตสูรภัตตสูตร

๑๐. หุติยภัณฑสัปปสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปัลลีสก]

๔. อาวาสสิกวรรค ๑. อาวาสสิกสูตร

๔. อาวาสสิกวรรค

หมวดว่าด้วยภิกษุผู้เป็นเจ้าของอาวาส

๑. อาวาสสิกสูตร

ว่าด้วยธรรมของเจ้าอาวาส

[๒๓๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วย
ธรรม ๕ ประการ เป็นผู้ไม่ควรยกย่อง

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุเจ้าอาวาส

๑. เป็นผู้ไม่เพียบพร้อมด้วยมรรยาท^๑ ไม่เพียบพร้อมด้วยวัตร
๒. ไม่เป็นพหูสูต ไม่ทรงสดะ
๓. เป็นผู้ไม่ประพฤติขัดเกลา ไม่ยินดีการหลีกเร้น
๔. เป็นผู้ไม่ยินดีในกัลยาณธรรม ไม่มีวาจางาม ไม่เจรจาถ้อยคำไพเราะ
๕. มีปัญญาทราม โง่เขลา เป็นคนเขอะ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นผู้ไม่ควร
ยกย่อง

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เป็นผู้ควรยกย่อง
ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุเจ้าอาวาส

๑. เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยมรรยาท เพียบพร้อมด้วยวัตร
๒. เป็นพหูสูต ทรงสดะ

เชิงอรรถ :

^๑ ไม่เพียบพร้อมด้วยมรรยาท (อาภักปะ) หมายถึงมรรยาทของความเป็นสมณะ (อภ.ปญจก.อ. ๓/๒๓๑/๙๒)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจกนิบาต]

๔. อวาสิกวรรค ๒. ปียสูตร

๓. เป็นผู้ประพฤติขัดเกลา ยินดีในการหลักเรือน
๔. เป็นผู้ยินดีในกัลยาณธรรม มีวาจางาม เจรจาถ้อยคำไพเราะ
๕. มีปัญญา ไม่โง่งเงา ไม่เป็นคนเขอะ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นผู้ควรยกย่อง

อวาสิกสูตรที่ ๑ จบ

๒. ปียสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้เป็นที่รัก

[๒๓๒] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ
ภิกษุเจ้าอาวาส

๑. เป็นผู้มึศีล สำรวมด้วยการสังวรในปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วยอาจารย์และโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมทานศึกษา อยู่ในสิกขาบททั้งหลาย
๒. เป็นพหูสูตร ทรงสุตะ สังสมสุตะ เป็นผู้ได้ฟังธรรมทั้งหลายที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง มีความงามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ครบถ้วน แล้วทรงจำไว้ได้ คล่องปาก ชื่นใจ แทงตลอดดีด้วยทิวลี
๓. เป็นผู้มึวาจางาม เจรจาถ้อยคำไพเราะอันประกอบด้วยวาจาชาวเมืองที่สละสลวย ไม่หยาบคาย ให้ความหมายได้
๔. เป็นผู้ได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่ง ซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจกนิบาต]

๔. อวาสิกวรรค ๓. โสภณสูตร

๕. ทำให้แจ่มแจ้งโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป
ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ปิยสูตรที่ ๒ จบ

๓. โสภณสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้อาวาสงดงาม

[๒๓๓] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมทำอาวาสให้งดงาม

ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุเจ้าอาวาส

๑. เป็นผู้มั่งคั่ง ส่ำรวม ฯลฯ^๑ ศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย
๒. เป็นพหูสูต ฯลฯ แห่งตลอดดีด้วยทิวฐิ
๓. เป็นผู้มีวาจางาม เจรจาถ้อยคำไพเราะอันประกอบด้วยวาจาชาวเมือง
ที่สละสลวย ไม่หยาบคาย ให้ความหมายได้
๔. เป็นผู้สามารถชี้แจงบุคคลผู้เข้าไปหาให้เห็นชัด ขวนใจให้อยากรับ
เอาไปปฏิบัติ ระวังใจให้อาจหาญแก่กล้า ปลอดขโหลมใจให้สดชื่นร่าเริง
ด้วยธรรมิกถา
๕. เป็นผู้ได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่ง ซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน
ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมทำอาวาสให้งดงาม

โสภณสูตรที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ฯลฯ ที่ปรากฏในข้อ ๒๓๓-๒๓๔ ดูความเต็มในข้อ ๒๓๒

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจกนิบาต]

๔. อาวาสกวรรค ๔. พหุการสูตร

๔. พหุการสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้มีอุปการะมากแก่อาวาส

[๒๓๔] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้
ย่อมเป็นผู้มีอุปการะมากแก่อาวาส

ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุเจ้าอาวาส

๑. เป็นผู้มั่งคั่ง ฯลฯ สมทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย
๒. เป็นพหูสูตร ฯลฯ แทงตลอดดีด้วยทิวลิป
๓. ปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่ปรักหักพัง
๔. เมื่อภิกษุสงฆ์จำนวนมากเข้ามาถึง หรือภิกษุจากต่างแคว้นเข้ามาถึง
เธอเข้าไปบอก^๑พวกเขาเหล่านั้นว่า 'ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุสงฆ์จำนวนมาก
เข้ามาถึงแล้ว ภิกษุจากต่างแคว้นเข้ามาถึงแล้ว ขอเชิญพวก
ท่านทำบุญเถิด นี่เป็นกาลสมัยที่จะทำบุญ'
๕. เป็นผู้ใฝ่ใฝ่ ๔ อันมีในจิตยิ่ง ซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน
ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ง้อ ได้โดยไม่ลำบาก

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็น
ผู้มีอุปการะมากแก่อาวาส

พหุการสูตรที่ ๔ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ **บอก** ในที่นี้หมายถึงบอกแก่คนในตระกูลที่ได้ปวารณาไว้ (อภ.ปญจก.อ. ๓/๒๓๔/๓๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๓๗๖ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๔. อาวาสสิกวรรค ๕. อนุกัมปสูตร

๕. อนุกัมปสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุอนุเคราะห์คฤหัสถ์

[๒๓๕] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อม
อนุเคราะห์คฤหัสถ์ได้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุเจ้าอาวาส

๑. ให้คฤหัสถ์สมาทานอิติสีล^๑
๒. ให้คฤหัสถ์ตั้งอยู่ในการเห็นธรรม^๒
๓. เข้าไปหาคฤหัสถ์ผู้เป็นไขให้สติว่า 'ท่านทั้งหลายจงตั้งสติไว้ต่อพระ
รัตนตรัยที่ควรแก่สักการะ' และเมื่อภิกษุสงฆ์จำนวนมากเข้ามาถึง
หรือภิกษุจากต่างแคว้นเข้ามาถึง เธอเข้าไปบอกพวกคฤหัสถ์ว่า
'ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุสงฆ์จำนวนมากเข้ามาถึงแล้ว ภิกษุจากต่าง
แคว้นเข้ามาถึงแล้ว ขอเชิญพวกท่านทำบุญเถิด นี่เป็นกาลสมัยที่
จะทำบุญ'
๔. ฉันทโภชนะที่พวกคฤหัสถ์นำมาถวาย จะเลวหรือประณีตก็ตาม
ด้วยตนเอง
๕. ไม่ทำศรัทธาไทยให้ตกไป

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อม
อนุเคราะห์คฤหัสถ์ได้

อนุกัมปสูตรที่ ๕ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ อิติสีล ในที่นี้หมายถึงสีล ๕ ประการ (อภ.ปญจก.อ. ๓/๒๓๕/๗๒)

^๒ ธรรม ในที่นี้หมายถึงอริยสัจ ๔ (อภ.ปญจก.อ. ๓/๒๓๕/๗๒)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๔. อาวาสสิกวรรค ๖. ปฐมอวัณณารหสูตร

๖. ปฐมอวัณณารหสูตร

ว่าด้วยคนที่ควรติเตียน สูตรที่ ๑

[๒๓๖] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุเจ้าอาวาส

๑. ไม่พิจารณา ไม่ไตร่ตรอง สรรเสริญคนที่ควรติเตียน
๒. ไม่พิจารณา ไม่ไตร่ตรอง ติเตียนคนที่ควรสรรเสริญ
๓. ไม่พิจารณา ไม่ไตร่ตรอง ปลูกความเลื่อมใสในฐานะที่ไม่ควรเลื่อมใส
๔. ไม่พิจารณา ไม่ไตร่ตรอง ปลูกความไม่เลื่อมใสในฐานะที่ควรเลื่อมใส
๕. ทำศรัทธาไทยให้ตกไป

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุเจ้าอาวาส

๑. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว ติเตียนคนที่ควรติเตียน
๒. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว สรรเสริญคนที่ควรสรรเสริญ
๓. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว ปลูกความไม่เลื่อมใสในฐานะที่ไม่ควรเลื่อมใส
๔. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว ปลูกความเลื่อมใสในฐานะที่ควรเลื่อมใส
๕. ไม่ทำศรัทธาไทยให้ตกไป

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ปฐมอวัณณารหสูตรที่ ๖ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๔. อาวาสสิกวรรค ๗. ทุติยอวัณณารหสูตร

๗. ทุติยอวัณณารหสูตร

ว่าด้วยคนที่ควรตีเตียน สูตรที่ ๒

[๒๓๗] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุเจ้าอาวาส

๑. ไม่พิจารณา ไม่ไตร่ตรอง สรรเสริญคนที่ควรตีเตียน
๒. ไม่พิจารณา ไม่ไตร่ตรอง ตีเตียนคนที่ควรสรรเสริญ
๓. เป็นผู้ตระหนี่อาวาส หวงแหนอาวาส
๔. เป็นผู้ตระหนี่ตระกูล หวงแหนตระกูล
๕. ทำศรัทธาไทยให้ตกไป

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุเจ้าอาวาส

๑. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว ตีเตียนคนที่ควรตีเตียน
๒. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว สรรเสริญคนที่ควรสรรเสริญ
๓. เป็นผู้ไม่ตระหนี่อาวาส ไม่หวงแหนอาวาส
๔. เป็นผู้ไม่ตระหนี่ตระกูล ไม่หวงแหนตระกูล
๕. ไม่ทำศรัทธาไทยให้ตกไป

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ทุติยอวัณณารหสูตรที่ ๗ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจกนิบาต]

๔. อาวาสสิกขวรรค ๘. ตติยอวัณณารหสูตร

๘. ตติยอวัณณารหสูตร

ว่าด้วยคนที่ควรติเตียน สูตรที่ ๓

[๒๓๘] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วย
กรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

กรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุเจ้าอาวาส

๑. ไม่พิจารณา ไม่ไตร่ตรอง สรรเสริญคนที่ควรติเตียน
๒. ไม่พิจารณา ไม่ไตร่ตรอง ติเตียนคนที่ควรสรรเสริญ
๓. เป็นผู้ตระหนี่อาวาส
๔. เป็นผู้ตระหนี่ตระกูล
๕. เป็นผู้ตระหนี่ลาภ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยกรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรง
อยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยกรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่
ในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

กรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุเจ้าอาวาส

๑. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว ติเตียนคนที่ควรติเตียน
๒. พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว สรรเสริญคนที่ควรสรรเสริญ
๓. เป็นผู้ไม่ตระหนี่อาวาส
๔. เป็นผู้ไม่ตระหนี่ตระกูล
๕. เป็นผู้ไม่ตระหนี่ลาภ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยกรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรง
อยู่ในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ตติยอวัณณารหสูตรที่ ๘ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๔. อาวาสสิกวรรค ๙. ปฐมัจฉริยสูตร

๙. ปฐมัจฉริยสูตร

ว่าด้วยความตระหนี่ สูตรที่ ๑

[๒๓๙] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุเจ้าอาวาส

๑. เป็นผู้ตระหนี่อาวาส
๒. เป็นผู้ตระหนี่ตระกูล
๓. เป็นผู้ตระหนี่ลาภ
๔. เป็นผู้ตระหนี่วรรณะ
๕. ทำศรัทธาไทยให้ตกไป

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุเจ้าอาวาส

๑. เป็นผู้ไม่ตระหนี่อาวาส
๒. เป็นผู้ไม่ตระหนี่ตระกูล
๓. เป็นผู้ไม่ตระหนี่ลาภ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๔. อาวาสกวรรค ๑๐. ทุติยมัจจริยสูตร

๔. เป็นผู้ไม่ตระหนี่วรรณะ

๕. ไม่ทำศรัทธาไทยให้ตกไป

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรง
อยู่ในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ปฐมมัจจริยสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ทุติยมัจจริยสูตร

ว่าด้วยความตระหนี่ สูตรที่ ๒

[๒๔๐] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อม
ดำรงอยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุเจ้าอาวาส

๑. เป็นผู้ตระหนี่อาวาส

๒. เป็นผู้ตระหนี่ตระกูล

๓. เป็นผู้ตระหนี่ลาภ

๔. เป็นผู้ตระหนี่วรรณะ

๕. เป็นผู้ตระหนี่ธรรม

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรง
อยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่
ในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

พระสุตตันตปิฎก อังคุดตฺรนิทาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปัลลณาสก]

๔. อาวาสสิกขรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุเจ้าอาวาส

๑. เป็นผู้ไม่ตระหนี่อาวาส
๒. เป็นผู้ไม่ตระหนี่ตระกูล
๓. เป็นผู้ไม่ตระหนี่ลาภ
๔. เป็นผู้ไม่ตระหนี่วรรณะ
๕. เป็นผู้ไม่ตระหนี่ธรรม

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรง
อยู่ในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

หุติยมัจจริยสูตรที่ ๑๐ จบ

อาวาสสิกขรรคที่ ๔ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อาวาสสิกขสูตร	๒. ปิยสูตร
๓. โสภณสูตร	๔. พหุปกการสูตร
๕. อนุกัมปสูตร	๖. ปฐมอวัณณารหสูตร
๗. หุติยอวัณณารหสูตร	๘. ตติยอวัณณารหสูตร
๙. ปฐมมัจจริยสูตร	๑๐. หุติยมัจจริยสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุดตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๕. ทุจจริตวรรค ๑. ปฐมทุจจริตสูตร

๕. ทุจจริตวรรค

หมวดว่าด้วยทุจจริต

๑. ปฐมทุจจริตสูตร

ว่าด้วยทุจจริต สูตรที่ ๑

[๒๔๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ทุจจริตมีโทษ ๕ ประการนี้
โทษ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. แมदनก็ติเตียนตนเองได้
๒. ผู้รู้ใคร่ครวญแล้วย่อมติเตียนได้
๓. กิตติศัพท์อันช่วยยอมกระฉอนไป
๔. หลงลืมสติตาย
๕. หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในอบาย ทุกติ วินิบาต นรก

ภิกษุทั้งหลาย ทุจจริตมีโทษ ๕ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย สุจจริตมีอานิสงส์ ๕ ประการนี้

อานิสงส์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. แมदनก็ติเตียนตนเองไม่ได้
๒. ผู้รู้ใคร่ครวญแล้วย่อมสรรเสริญ
๓. กิตติศัพท์อันงามยอมขจรไป
๔. ไม่หลงลืมสติตาย
๕. หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

ภิกษุทั้งหลาย สุจจริตมีอานิสงส์ ๕ ประการนี้แล

ปฐมทุจจริตสูตรที่ ๑ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจกนิบาต]

๕. ทุจจริตวรรค ๔. ปฐมมโนทุจจริตสูตร

๒. ปฐมกายทุจจริตสูตร

ว่าด้วยกายทุจจริต สูตรที่ ๑

[๒๔๒] ภิกษุทั้งหลาย กายทุจจริตมีโทษ ๕ ประการนี้

๑. ล๑

ภิกษุทั้งหลาย กายสุจจริตมีอานิสงส์ ๕ ประการนี้

๑. ล๑

ปฐมกายทุจจริตที่ ๒ จบ

๓. ปฐมวจีทุจจริตสูตร

ว่าด้วยวจีทุจจริต สูตรที่ ๑

[๒๔๓] ภิกษุทั้งหลาย วจีทุจจริต มีโทษ ๕ ประการนี้

๑. ล๑

ภิกษุทั้งหลาย วจีสุจจริตมีอานิสงส์ ๕ ประการนี้

๑. ล๑

ปฐมวจีทุจจริตที่ ๓ จบ

๔. ปฐมมโนทุจจริตสูตร

ว่าด้วยมโนทุจจริต สูตรที่ ๑

[๒๔๔] ภิกษุทั้งหลาย มโนทุจจริตมีโทษ ๕ ประการนี้

โทษ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. แม้นกก็ตีเตียนตนเองได้

๒. ผู้รู้ใคร่ครวญแล้วยอมตีเตียน

๓. กิตติศัพท์อันชั่วยอมกระฉอนไป

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปัญญาสก]

๕. ทุจจริตวรรค ๕. ทุตียทุจจริตสูตร

๔. หลงลืมสติตาย

๕. หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก
ภิกษุทั้งหลาย มโนทุจจริตมีโทษ ๕ ประการนี้แล
ภิกษุทั้งหลาย มโนสุจจริตมีอานิสงส์ ๕ ประการนี้
อานิสงส์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. แมदनก็ติเตียนตนเองไม่ได้
๒. ผู้รู้ใคร่ครวญแล้วย่อมสรรเสริญ
๓. กิตติศัพท์อันงามย่อมขจรไป
๔. ไม่หลงลืมสติตาย

๕. หลังจากตายแล้วย่อมไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก
ภิกษุทั้งหลาย มโนสุจจริตมีอานิสงส์ ๕ ประการนี้แล

ปฐมมโนทุจจริตสูตรที่ ๔ จบ

๕. ทุตียทุจจริตสูตร

ว่าด้วยทุจจริต สูตรที่ ๒

[๒๔๕] ภิกษุทั้งหลาย ทุจจริตมีโทษ ๕ ประการนี้
โทษ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. แมदनก็ติเตียนตนเองได้
๒. ผู้รู้ใคร่ครวญแล้วย่อมติเตียน
๓. กิตติศัพท์อันชั่วย่อมกระฉอนไป
๔. เสื่อมจากศีลธรรม
๕. ตั้งอยู่ในอศีลธรรม^๑

ภิกษุทั้งหลาย ทุจจริตมีโทษ ๕ ประการนี้แล
ภิกษุทั้งหลาย สุจจริตมีอานิสงส์ ๕ ประการนี้

เชิงอรรถ :

^๑ **ศีลธรรม** หมายถึง กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ

อศีลธรรม หมายถึง อกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๔๑-๒๔๘/๙๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจกนิบาต]

๕. ทุจจริตวรรค ๗. ทุตติยวจิทุจจริตสูตร

อานิสงส์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. แม้นกก็ตีเตียนตนเองไม่ได้
๒. ผู้รู้ใครครวญแล้วย่อมนสรเสริญ
๓. กิตติศัพท์อันงามย่อมขจรไป
๔. เสื่อมจากอสังขธรรม
๕. ตั้งอยู่ในสังขธรรม

ภิกษุทั้งหลาย สุจริตมีอานิสงส์ ๕ ประการนี้แล

ทุตติยทุจจริตสูตรที่ ๕ จบ

๖. ทุตติยกายทุจจริตสูตร

ว่าด้วยกายทุจจริต สูตรที่ ๒

[๒๔๖] ภิกษุทั้งหลาย กายทุจจริตมีโทษ ๕ ประการนี้

ฯลฯ

ภิกษุทั้งหลาย กายสุจริตมีอานิสงส์ ๕ ประการนี้

ฯลฯ

ทุตติยกายทุจจริตสูตรที่ ๖ จบ

๗. ทุตติยวจิทุจจริตสูตร

ว่าด้วยวจิทุจจริต สูตรที่ ๒

[๒๔๗] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย วจิทุจจริตมีโทษ ๕ ประการนี้

ฯลฯ

ภิกษุทั้งหลาย วจิสุจริตมีอานิสงส์ ๕ ประการนี้

ฯลฯ

ทุตติยวจิทุจจริตสูตรที่ ๗ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุดตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๕. ทุจจริตวรรค ๘. ทุตติยมโนทุจจริตสูตร

๘. ทุตติยมโนทุจจริตสูตร

ว่าด้วยมโนทุจจริต สูตรที่ ๒

[๒๔๘] ภิกษุทั้งหลาย มโนทุจจริตมีโทษ ๕ ประการนี้

โทษ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. แม้นกก็ตีเตียนตนเองได้
๒. ผู้รู้ใคร่ครวญแล้วย่อมตีเตียน
๓. กิตติศัพท์อันช่วยอมกระฉอนไป
๔. เสื่อมจากศีลธรรม
๕. ตั้งอยู่ในอศีลธรรม

ภิกษุทั้งหลาย มโนทุจจริตมีโทษ ๕ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย มโนสุจจริตมีอานิสงส์ ๕ ประการนี้

อานิสงส์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. แม้นกก็ตีเตียนตนเองไม่ได้
๒. ผู้รู้ใคร่ครวญแล้วย่อมสรรเสริญ
๓. กิตติศัพท์อันงามย่อมขจรไป
๔. เสื่อมจากอศีลธรรม
๕. ตั้งอยู่ในศีลธรรม

ภิกษุทั้งหลาย มโนสุจจริตมีอานิสงส์ ๕ ประการนี้แล

ทุตติยมโนทุจจริตสูตรที่ ๘ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจกนิบาต]

๕. ทุจจวิตวรรค ๙. สิวถิกสูตร

๙. สิวถิกสูตร

ว่าด้วยปาชา

[๒๔๙] ภิกษุทั้งหลาย ปาชามีโทษ ๕ ประการ

โทษ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ไม่สะอาด
๒. มีกลิ่นเหม็น
๓. มีภัย
๔. เป็นที่อยู่ของอมมนุษย์ดุร้าย
๕. เป็นที่คร่ำครวญของคนจำนวนมาก

ภิกษุทั้งหลาย ปาชามีโทษ ๕ ประการนี้แล ฉันทใด

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้เปรียบด้วยปาชาก็มีโทษ ๕ ประการนี้ ฉันทนั้นเหมือนกัน

โทษ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้ประกอบกายกรรมที่ไม่สะอาด ประกอบวจีกรรมที่ไม่สะอาด ประกอบมโนกรรมที่ไม่สะอาด เรากล่าวอย่างนี้เพราะเขาเป็นคนไม่สะอาด เรากล่าวว่าบุคคลนี้เป็นเหมือนปาชาที่ไม่สะอาด
๒. กิตติศัพท์อันชั่วของเขาผู้ประกอบกายกรรมที่ไม่สะอาด ประกอบวจีกรรมที่ไม่สะอาด ประกอบมโนกรรมที่ไม่สะอาด ย่อมกระฉ่อนไป เรากล่าวอย่างนี้เพราะเขาเป็นคนมีกลิ่นเหม็น เรากล่าวว่าบุคคลนี้เป็นเหมือนปาชาที่มีกลิ่นเหม็น
๓. เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีลเป็นที่รักยอมเว้นห่างไกลบุคคลผู้ประกอบกายกรรมที่ไม่สะอาด ประกอบวจีกรรมที่ไม่สะอาด ประกอบมโนกรรมที่ไม่สะอาด เรากล่าวอย่างนี้เพราะเขามีภัย เรากล่าวว่าบุคคลนี้เป็นเหมือนปาชาที่มีภัย
๔. เขาประกอบกายกรรมที่ไม่สะอาด ประกอบวจีกรรมที่ไม่สะอาด ประกอบมโนกรรมที่ไม่สะอาด ย่อมอยู่ร่วมกันกับบุคคลที่เหมือนกัน เรากล่าวอย่างนี้เพราะเขาเป็นที่อยู่ที่อยู่ดุร้าย เรากล่าวว่าบุคคลนี้เป็นเหมือนที่อยู่ของอมมนุษย์ดุร้าย

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปิณฑาสก]

๕. ทุจจริตวรรค ๑๐. ปุคคัลป์ปสาทสูตร

๕. เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีลเป็นที่รักเห็นเขาประกอบกายกรรมที่ไม่สะอาด ประกอบวจีกรรมที่ไม่สะอาด ประกอบมโนกรรมที่ไม่สะอาดแล้ว ย่อมถึงกับหมดอาลัยเป็นธรรมดาว่า 'โอ เป็นทุกข์จริงหนอสำหรับเราผู้จำต้องอยู่ร่วมกับบุคคลเช่นนี้' เรากล่าวอย่างนี้เพราะเขาเป็นที่คร่ำครวญ เรากล่าวว่าบุคคลนี้เป็นเหมือนป่าช้าเป็นที่คร่ำครวญของคนจำนวนมาก

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้เปรียบด้วยป่าช้ามีโทษ ๕ ประการนี้แล

สิวถิกสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ปุคคัลป์ปสาทสูตร

ว่าด้วยความเลื่อมใสเฉพาะบุคคล

[๒๕๐] ภิกษุทั้งหลาย ความเลื่อมใสที่เกิดขึ้นเฉพาะบุคคล มีโทษ ๕ ประการนี้ โทษ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. บุคคลผู้เลื่อมใสในบุคคลที่ต้องอาบัติเป็นเหตุให้สงฆ์ยกวัตร มีความคิดอย่างนี้ว่า 'บุคคลผู้เป็นที่รัก เป็นที่พอใจของเราที่ถูกสงฆ์ยกวัตรเสียแล้ว' จึงไม่เลื่อมใสในภิกษุทั้งหลาย เมื่อไม่เลื่อมใสในภิกษุทั้งหลาย จึงไม่คบภิกษุเหล่านี้ เมื่อไม่คบภิกษุเหล่านี้ จึงไม่ฟังสังฆกรรม เมื่อไม่ฟังสังฆกรรม จึงเสื่อมจากสังฆกรรม นี่เป็นโทษของความเลื่อมใสที่เกิดขึ้นเฉพาะบุคคลประการที่ ๑

๒. บุคคลผู้เลื่อมใสในบุคคลที่ต้องอาบัติเป็นเหตุให้สงฆ์สั่งให้เขานั่งท้าย^๑ มีความคิดอย่างนี้ว่า 'บุคคลผู้เป็นที่รัก เป็นที่พอใจของเราที่ถูกสงฆ์สั่งให้นั่งท้ายเสียแล้ว' จึงไม่เลื่อมใสในภิกษุทั้งหลาย เมื่อไม่เลื่อมใสในภิกษุทั้งหลาย จึงไม่คบภิกษุเหล่านี้ เมื่อไม่คบภิกษุเหล่านี้ จึงไม่ฟังสังฆกรรม เมื่อไม่ฟังสังฆกรรม จึงเสื่อมจากสังฆกรรม นี่เป็นโทษของความเลื่อมใสที่เกิดขึ้นเฉพาะบุคคลประการที่ ๒

เชิงอรรถ :

^๑ ท้าย หมายถึงอาสนะสุดท้ายของสงฆ์ (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๕๐/๙๓)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต [๕. ปัญจมปิณณาสก]

๕. ทุจจริตวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๓. บุคคลผู้เลื่อมใสในบุคคลที่หลีกเลี่ยงไปสู่วิถี มีความคิดอย่างนี้ว่า 'บุคคลผู้เป็นที่รัก เป็นที่พอใจของเราหลีกเลี่ยงไปสู่วิถีเสียแล้ว' จึงไม่คบภิกษุเหล่าอื่น เมื่อไม่คบภิกษุเหล่าอื่น จึงไม่ฟังสัทธรรม เมื่อไม่ฟังสัทธรรม จึงเลื่อมจากสัทธรรม นี่เป็นโทษของความเลื่อมใสที่เกิดขึ้นเฉพาะบุคคลประการที่ ๓
๔. บุคคลผู้เลื่อมใสในบุคคลที่ลาสิกขา มีความคิดอย่างนี้ว่า 'บุคคลผู้เป็นที่รัก เป็นที่พอใจของเราได้ลาสิกขาไปแล้ว' จึงไม่คบภิกษุเหล่าอื่น เมื่อไม่คบภิกษุเหล่าอื่น จึงไม่ฟังสัทธรรม เมื่อไม่ฟังสัทธรรม จึงเลื่อมจากสัทธรรม นี่เป็นโทษของความเลื่อมใสที่เกิดขึ้นเฉพาะบุคคลประการที่ ๔
๕. บุคคลผู้เลื่อมใสในบุคคลที่ตายแล้ว มีความคิดอย่างนี้ว่า 'บุคคลผู้เป็นที่รัก เป็นที่พอใจของเราได้ตายเสียแล้ว' จึงไม่คบภิกษุเหล่าอื่น เมื่อไม่คบภิกษุเหล่าอื่น จึงไม่ฟังสัทธรรม เมื่อไม่ฟังสัทธรรม จึงเลื่อมจากสัทธรรม นี่เป็นโทษของความเลื่อมใสที่เกิดขึ้นเฉพาะบุคคลประการที่ ๕

ภิกษุทั้งหลาย ความเลื่อมใสที่เกิดขึ้นเฉพาะบุคคล มีโทษ ๕ ประการนี้แล

บุคคลปสาทสูตรที่ ๑๐ จบ

ทุจจริตวรรคที่ ๕ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปฐมทุจจริตสูตร	๒. ปฐมกายทุจจริตสูตร
๓. ปฐมวจีทุจจริตสูตร	๔. ปฐมมโนทุจจริตสูตร
๕. ทุตติยทุจจริตสูตร	๖. ทุตติยกายทุจจริตสูตร
๗. ทุตติยวจีทุจจริตสูตร	๘. ทุตติยมโนทุจจริตสูตร
๙. สิวถิกสูตร	๑๐. บุคคลปสาทสูตร

ปัญจมปิณณาสก จบ

พระสวดตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ๖. อุปสัมปทาวรรค ๑. อุปสัมปาทเหตุพพสูตร

๖. อุปสัมปทาวรรค

หมวดว่าด้วยการอุปสมบท

๑. อุปสัมปาทเหตุพพสูตร^๑

ว่าด้วยคุณสมบัติของภิกษุผู้ให้อุปสมบท

[๒๕๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ พึงให้กุลบุตรอุปสมบทได้

ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

- เป็นผู้ประกอบด้วยศีลชั้นที่เป็นนเสขะ^๒
- เป็นผู้ประกอบด้วยสมาธิชั้นที่เป็นนเสขะ
- เป็นผู้ประกอบด้วยปัญญาชั้นที่เป็นนเสขะ
- เป็นผู้ประกอบด้วยวิมุตติชั้นที่เป็นนเสขะ
- เป็นผู้ประกอบด้วยวิมุตติญาณทัสสนชั้น^๓ที่เป็นนเสขะ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล พึงให้กุลบุตรอุปสมบทได้

อุปสัมปาทเหตุพพสูตรที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ข้อ ๒๕๑-๒๕๓ ดู วิ.ม. (แปล) ๔/๘๔/๑๒๓

^๒ นเสขะ ในที่นี้หมายถึงธรรมระดับโลกุตระของพระอเสขะ ได้แก่ พระอรหันต์ (วิ.อ. ๓/๘๔/๔๘, อัง.ทสก.อ. ๓/๑๒/๓๒๐)

^๓ วิมุตติญาณทัสสนชั้น หมายถึงกองแห่งวิมุตติญาณทัสสนะเป็นความรู้ขั้นสุดท้าย แยกอธิบายได้ว่า วิมุตติ หมายถึงอรหัตตผล ญาณทัสสนะ หมายถึงปัจจุเวกขณะญาณ คือ ญาณที่เกิดขึ้นถัดจากการบรรลุ มรรคผลด้วยมรรคญาณและผลญาณ เพื่อพิจารณามรรคผล พิจารณาภิเลสที่ละได้และเหลืออยู่รวมทั้ง พิจารณานิพพาน จัดเป็นโลกียะ ส่วนศีลชั้นเป็นต้นนอกนี้จัดเป็นโลกุตระ (วิ.อ. ๓/๘๔/๔๘, อัง.ติก.อ. ๒/๕๘/๑๖๐, อัง.ทสก.อ. ๓/๑/๓๑๘)

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตริกกาย ปัญจกนิบาต ๖. อุปสัมปทาวรรค ๓. สามเณรสูตร

๒. นิสสัยสูตร

ว่าด้วยคุณสมบัติของภิกษุผู้ให้นิสสัย

[๒๕๒] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ พึงให้นิสสัยได้
ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ประกอบด้วยศีลขันธ์ที่เป็นอเสขะ

ฯลฯ

๕. เป็นผู้ประกอบด้วยวิมุตติญาณทัสสนขันธ์ที่เป็นอเสขะ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล พึงให้นิสสัยได้

นิสสัยสูตรที่ ๒ จบ

๓. สามเณรสูตร

ว่าด้วยคุณสมบัติของภิกษุผู้ให้สามเณรอุปฐาก

[๒๕๓] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้
ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ประกอบด้วยศีลขันธ์ที่เป็นอเสขะ

ฯลฯ

๕. เป็นผู้ประกอบด้วยวิมุตติญาณทัสสนขันธ์ที่เป็นอเสขะ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล พึงให้สามเณรอุปฐากได้

สามเณรสูตรที่ ๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ๖. อุปสัมปทาวรรค ๕. มัจฉริยปทานสูตร

๔. ปัญจมัจฉริยสูตร

ว่าด้วยความตระหนี่ ๕ ประการ

[๒๕๔] ภิกษุทั้งหลาย ความตระหนี่ ๕ ประการนี้

ความตระหนี่ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความตระหนี่อवास
๒. ความตระหนี่ตระกูล
๓. ความตระหนี่ลาภ
๔. ความตระหนี่วรรณะ
๕. ความตระหนี่ธรรม

ภิกษุทั้งหลาย ความตระหนี่ ๕ ประการนี้แล บรรดาความตระหนี่ ๕ ประการนี้ ความตระหนี่ธรรมน่าเกลียดที่สุด

ปัญจมัจฉริยสูตรที่ ๔ จบ

๕. มัจฉริยปทานสูตร

ว่าด้วยการละความตระหนี่

[๒๕๕] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อละ เพื่อตัดขาดซึ่งความตระหนี่ ๕ ประการ

ความตระหนี่ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความตระหนี่อवास
๒. ความตระหนี่ตระกูล
๓. ความตระหนี่ลาภ
๔. ความตระหนี่วรรณะ
๕. ความตระหนี่ธรรม

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อละ เพื่อตัดขาดซึ่งความตระหนี่ ๕ ประการนี้แล

มัจฉริยปทานสูตรที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ๖. อุปสัมปทาวรรค ๖. ปฐมฌานสูตร

๖. ปฐมฌานสูตร

ว่าด้วยปฐมฌาน

[๒๕๖] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละกรรม ๕ ประการไม่ได้ ก็ไม่อาจบรรลุปฐมฌานอยู่ได้

กรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความตระหนี่อวาสา
๒. ความตระหนี่ตระกูล
๓. ความตระหนี่ลาภ
๔. ความตระหนี่วรรณะ
๕. ความตระหนี่ธรรม

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละกรรม ๕ ประการนี้แลไม่ได้ ก็ไม่อาจบรรลุปฐมฌานอยู่ได้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละกรรม ๕ ประการได้แล้ว จึงอาจบรรลุปฐมฌานอยู่ได้

กรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความตระหนี่อวาสา
๒. ความตระหนี่ตระกูล
๓. ความตระหนี่ลาภ
๔. ความตระหนี่วรรณะ
๕. ความตระหนี่ธรรม

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละกรรม ๕ ประการนี้แลได้แล้ว จึงอาจบรรลุปฐมฌานอยู่ได้

ปฐมฌานสูตรที่ ๖ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ๖. อุปสัมปทาวรรค ๗-๑๓. ทุติยฆานสูตร

๗-๑๓. ทุติยฆานสูตร

ว่าด้วยสูตร ๗ สูตร มีทุติยฆานสูตรเป็นต้น

[๒๕๗ - ๒๖๓] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละธรรม ๕ ประการไม่ได้ ก็ไม่อาจบรรลุทุติยฆานอยู่ได้ ฯลฯ ตติยฆาน ฯลฯ จตุตถฆาน ฯลฯ ก็ไม่อาจทำให้แจ้งโสดาปัตติผลได้ ฯลฯ สกทาคามีผล ฯลฯ อนาคามีผล ฯลฯ ก็ไม่อาจทำให้แจ้งอรหัตตผลได้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความตระหนี่อวาส	๒. ความตระหนี่ตระกูล
๓. ความตระหนี่ลาภ	๔. ความตระหนี่วรรณะ
๕. ความตระหนี่ธรรม	

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละธรรม ๕ ประการไม่ได้ ก็ไม่อาจทำให้แจ้งอรหัตตผลได้
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๕ ประการนี้ได้แล้ว จึงอาจบรรลุทุติยฆานอยู่ได้ ฯลฯ ตติยฆาน ฯลฯ จตุตถฆาน ฯลฯ จึงอาจทำให้แจ้งโสดาปัตติผล ฯลฯ สกทาคามีผล ฯลฯ อนาคามีผล ฯลฯ จึงอาจทำให้แจ้งอรหัตตผลได้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความตระหนี่อวาส	๒. ความตระหนี่ตระกูล
๓. ความตระหนี่ลาภ	๔. ความตระหนี่วรรณะ
๕. ความตระหนี่ธรรม	

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๕ ประการนี้ได้แล้ว จึงอาจทำให้แจ้งอรหัตตผลได้

ทุติยฆานสูตรที่ ๗-๑๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ๖. อุปสัมปทาวรรค ๑๕-๒๑. อปรทุติยมานสูตราที

๑๔. อปรปฐมมานสูตร

ว่าด้วยปฐมมาน อิกนัยหนึ่ง

[๒๖๔] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละกรรม ๕ ประการไม่ได้ ก็ไม่อาจบรรลุปฐมมานอยู่ได้

กรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความตระหนี่อวาสา	๒. ความตระหนี่ตระกูล
๓. ความตระหนี่ลาภ	๔. ความตระหนี่วรรณะ
๕. ความอกตัญญู ความอกตเวที	

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละกรรม ๕ ประการนี้แลไม่ได้ ก็ไม่อาจบรรลุปฐมมานอยู่ได้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละกรรม ๕ ประการได้แล้ว จึงอาจบรรลุปฐมมานอยู่ได้

กรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความตระหนี่อวาสา	๒. ความตระหนี่ตระกูล
๓. ความตระหนี่ลาภ	๔. ความตระหนี่วรรณะ
๕. ความอกตัญญู ความอกตเวที	

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละกรรม ๕ ประการนี้แลได้แล้ว จึงอาจบรรลุปฐมมานอยู่ได้

อปรปฐมมานสูตรที่ ๑๔ จบ

๑๕-๒๑. อปรทุติยมานสูตราที

ว่าด้วยทุติยมานสูตรเป็นต้น อิกนัยหนึ่ง

[๒๖๕ – ๒๗๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละกรรม ๕ ประการไม่ได้ ก็ไม่อาจบรรลุตุติยมานอยู่ได้ ฯลฯ ตติยมาน ฯลฯ จตุตถมาน ฯลฯ ก็ไม่อาจทำให้รู้แจ้งโสดาปัตติผลได้ ฯลฯ สกทาคามีผล ฯลฯ อนาคามีผล ฯลฯ ก็ไม่อาจทำให้แจ้งอรหัตตผลได้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ๖. อุปสัมปทาวรรค ๑๕-๒๑. อปรหุติยฌานสูตรดาหิ

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความตระหนี่อวาสา	๒. ความตระหนี่ตระกูล
๓. ความตระหนี่ลาภ	๔. ความตระหนี่วรรณะ
๕. ความอกตัญญู ความอกตเวที	

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๕ ประการนี้แลไม่ได้ ก็ไม่อาจบรรลุฌานอยู่ได้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๕ ประการนี้ได้แล้ว จึงอาจบรรลุฌานอยู่ได้
ฯลฯ จึงอาจทำให้แจ้งอรหัตตผลได้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความตระหนี่อวาสา	๒. ความตระหนี่ตระกูล
๓. ความตระหนี่ลาภ	๔. ความตระหนี่วรรณะ
๕. ความอกตัญญู ความอกตเวที	

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๕ ประการนี้ได้แล้ว จึงอาจทำให้แจ้ง
อรหัตตผลได้

อปรหุติยฌานสูตรดาหิที่ ๑๕-๒๑ จบ

อุปสัมปทาวรรคที่ ๖ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ๑. สัมมุตติเปยยาล ๑. กัตตทเทศกสูตร

๑. สัมมุตติเปยยาล

๑. กัตตทเทศกสูตร

ว่าด้วยภิกษุกัตตทเทศกะ^๑

[๒๗๒] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ สงฆ์ไม่พึงแต่งตั้งให้เป็นกัตตทเทศกะ

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ลำเอียงเพราะชอบ
๒. ลำเอียงเพราะชัง
๓. ลำเอียงเพราะหลง
๔. ลำเอียงเพราะกลัว
๕. ไม่รู้จักกัตตอาหารที่แจกแล้วและกัตตอาหารที่ยังมิได้แจก^๒

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล สงฆ์ไม่พึงแต่งตั้งให้เป็นกัตตทเทศกะ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ สงฆ์พึงแต่งตั้งให้เป็นกัตตทเทศกะ

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ไม่ลำเอียงเพราะชอบ
๒. ไม่ลำเอียงเพราะชัง
๓. ไม่ลำเอียงเพราะหลง
๔. ไม่ลำเอียงเพราะกลัว
๕. รู้จักกัตตอาหารที่แจกแล้วและกัตตอาหารที่ยังมิได้แจก

เชิงอรรถ :

^๑ กัตตทเทศกะ แปลว่า ผู้แจกกัตตอาหาร หมายถึงภิกษุผู้ได้รับการแต่งตั้งจากสงฆ์ให้มีหน้าที่จัดพระรับกัตตอาหาร ดูเทียบในวิ.ม.หา. (แปล) ๑/๓๘๐-๓๘๓/๔๑๒-๔๑๕, วิ.จ. ๖/๑๘๙-๑๙๒/๒๒๒-๒๒๕, อภ.จตุกก. (แปล) ๒๑/๒๐/๓๑-๓๒, วิ.อ. ๓/๓๒๕/๓๕๗-๓๖๗ ประกอบ

^๒ ดู วิ.ม. (แปล) ๕/๓๔๒/๒๐๓ ประกอบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ๑. สัมมติเปยยาล ๑. กัตตทเทศกสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล สงฆ์พึงแต่งตั้งให้เป็น กัตตทเทศกะ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ สงฆ์ไม่พึงแต่งตั้งให้เป็น กัตตทเทศกะ ถึงแต่งตั้งแล้ว ก็ไม่พึงส่งไป^๑ ฯลฯ สงฆ์แต่งตั้งแล้ว พึงส่งไป ฯลฯ พึงทราบว่าเป็นพาล ฯลฯ พึงทราบว่าเป็นบัณฑิต ฯลฯ บริหารตนให้ถูกกำจัด ถูกทำลาย ฯลฯ บริหารตนไม่ให้ถูกกำจัด ไม่ให้ถูกทำลาย ฯลฯ ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้ ฯลฯ ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไป ประดิษฐานไว้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ไม่ล่าเอียงเพราะชอบ
๒. ไม่ล่าเอียงเพราะชัง
๓. ไม่ล่าเอียงเพราะหลง
๔. ไม่ล่าเอียงเพราะกลัว
๕. รู้จักกัตตอาหารที่แจกแล้วและกัตตอาหารที่ยังมิได้แจก

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เป็นกัตตทเทศกะประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

กัตตทเทศกสูตรที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ไม่พึงส่งไป ในที่นี้หมายถึงไม่พึงให้จัดการเรื่องกิจนิมนต์ (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๗๒/๙๔)

พระสวดตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ๑. สัมมุตติเปยยาล ๒-๑๔. เสนาสนบัญญัติปกสวดาทิ

๒-๑๔. เสนาสนบัญญัติปกสวดาทิ

ว่าด้วยภิกษุเสนาสนบัญญัติปกะ^๑เป็นต้น

[๒๗๓ - ๒๘๕] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยกรรม ๕ ประการ สงฆ์ไม่พึงแต่งตั้งให้เป็นเสนาสนบัญญัติปกะ ฯลฯ ไม่รู้จักเสนาสนะที่จัดแจงแล้วและเสนาสนะที่ยังมิได้จัดแจง ฯลฯ สงฆ์พึงแต่งตั้งให้เป็นเสนาสนบัญญัติปกะ ฯลฯ รู้จักเสนาสนะที่จัดแจงแล้วและเสนาสนะที่ยังมิได้จัดแจง ฯลฯ

สงฆ์ไม่พึงแต่งตั้งให้เป็นเสนาสนคาหาปกะ^๒ ฯลฯ ไม่รู้จักเสนาสนะที่จัดแจงแล้วและเสนาสนะที่ยังมิได้จัดแจง ฯลฯ สงฆ์พึงแต่งตั้งให้เป็นเสนาสนคาหาปกะ ฯลฯ รู้จักเสนาสนะที่จัดแจงแล้วและเสนาสนะที่ยังมิได้จัดแจง ฯลฯ

สงฆ์ไม่พึงแต่งตั้งให้เป็นภณฑาคาริกะ^๓ ฯลฯ ไม่รู้จักภณฑะที่เก็บแล้วและภณฑะที่ยังมิได้เก็บ ฯลฯ สงฆ์พึงแต่งตั้งให้เป็นภณฑาคาริกะ ฯลฯ รู้จักภณฑะที่เก็บแล้วและภณฑะที่ยังมิได้เก็บ ฯลฯ

สงฆ์ไม่พึงแต่งตั้งให้เป็นจีวรปฏิคคาหกะ^๔ ฯลฯ ไม่รู้จักจีวรที่รับไว้แล้วและจีวรที่ยังมิได้รับไว้ ฯลฯ สงฆ์พึงแต่งตั้งให้เป็นจีวรปฏิคคาหกะ ฯลฯ รู้จักจีวรที่ได้รับแล้วและจีวรที่ยังมิได้รับ ฯลฯ

สงฆ์ไม่พึงแต่งตั้งให้เป็นจีวรภาษกะ^๕ ฯลฯ ไม่รู้จักจีวรที่แจกแล้วและจีวรที่ยังมิได้แจก ฯลฯ สงฆ์พึงแต่งตั้งให้เป็นจีวรภาษกะ ฯลฯ รู้จักจีวรที่แจกแล้วและจีวรที่ยังมิได้แจก ฯลฯ

เชิงอรรถ :

^๑ เสนาสนบัญญัติปกะ หมายถึงภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งจากสงฆ์ให้เป็นเจ้าหน้าที่จัดแจงเสนาสนะ ดู วิ.จ. ๖/๑๘๙-๑๙๒/๒๒๒-๒๒๕ ประกอบ

^๒ เสนาสนคาหาปกะ หมายถึงภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งจากสงฆ์ให้เป็นเจ้าหน้าที่จัดเสนาสนะ(ตามนัย วิ.อ. ๓/๓๑๘/๒๒๘-๓๔๑)

^๓ ภณฑาคาริกะ หมายถึงภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งจากสงฆ์ให้เป็นเจ้าหน้าที่รักษาเรือนคลัง ดู วิ.ม. ๕/๓๔๓/๑๔๔

^๔ จีวรปฏิคคาหกะ หมายถึงภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งจากสงฆ์ให้เป็นเจ้าหน้าที่รับจีวร ดู วิ.ม. ๕/๓๔๒/๑๔๓

^๕ จีวรภาษกะ หมายถึงภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งจากสงฆ์ให้เป็นเจ้าหน้าที่แจกจีวร ดู วิ.ม. ๕/๓๔๓/๑๔๕

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ๑. สัมมุตติเปยยาล ๒-๑๔. เสนาสนบัญญัติปากสูตรดาภิ

สงฆ์ไม่พึงแต่งตั้งให้เป็นยาคุภากกะ(ผู้แจกข้าวต้ม) ฯลฯ สงฆ์พึงแต่งตั้งให้เป็น
ยาคุภากกะ ฯลฯ

สงฆ์ไม่พึงแต่งตั้งให้เป็นผลภากกะ (ผู้แจกผลไม้) ฯลฯ สงฆ์พึงแต่งตั้งให้เป็น
ผลภากกะ ฯลฯ

สงฆ์ไม่พึงแต่งตั้งให้เป็นชัชชกภากกะ (ผู้แจกของขบฉัน) ฯลฯ ไม่รู้จักของขบฉัน
ที่แจกแล้วและของขบฉันที่ยังมิได้แจก ฯลฯ สงฆ์พึงแต่งตั้งให้เป็นชัชชกภากกะ ฯลฯ
รู้จักของขบฉันที่แจกแล้วและของขบฉันที่ยังมิได้แจก ฯลฯ

สงฆ์ไม่พึงแต่งตั้งให้เป็นอัปมัตตกวิสัยชชกะ (ผู้แจกของเล็กน้อย) ฯลฯ ไม่รู้จัก
ของเล็กน้อยที่แจกแล้วและของเล็กน้อยที่ยังมิได้แจก ฯลฯ สงฆ์พึงแต่งตั้งให้เป็น
อัปมัตตกวิสัยชชกะ ฯลฯ รู้จักของเล็กน้อยที่แจกแล้วและของเล็กน้อยที่ยังมิได้แจก
ฯลฯ

สงฆ์ไม่พึงแต่งตั้งให้เป็นสาฎิยคาหาปกะ (ผู้ให้รับผ้าสาฎก) ฯลฯ ไม่รู้จักผ้า
สาฎกที่รับแล้วและผ้าสาฎกที่ยังมิได้รับ ฯลฯ สงฆ์พึงแต่งตั้งให้เป็นสาฎิยคาหาปกะ
ฯลฯ รู้จักผ้าสาฎกที่รับแล้วและผ้าสาฎกที่ยังมิได้รับ ฯลฯ

สงฆ์ไม่พึงแต่งตั้งให้เป็นปัตตคาหาปกะ (ผู้ให้รับบาตร) ฯลฯ ไม่รู้จักบาตรที่รับ
แล้วและบาตรที่ยังมิได้รับ ฯลฯ สงฆ์พึงแต่งตั้งให้เป็นปัตตคาหาปกะ ฯลฯ รู้จักบาตร
ที่รับแล้วและบาตรที่ยังมิได้รับ ฯลฯ

สงฆ์ไม่พึงแต่งตั้งให้เป็นอารามเปสกะ (ผู้ใช้คนวัด) ฯลฯ ไม่รู้จักคนวัดที่ใช้แล้ว
และคนวัดที่ยังมิได้ใช้ ฯลฯ สงฆ์พึงแต่งตั้งให้เป็นอารามเปสกะ ฯลฯ รู้จักคนวัดที่ใช้
แล้วและคนวัดที่ยังมิได้ใช้ ฯลฯ

สงฆ์ไม่พึงแต่งตั้งให้เป็นสามเณรเปสกะ (ผู้ใช้สามเณร) ฯลฯ สงฆ์พึงแต่งตั้ง
ให้เป็นสามเณรเปสกะ ฯลฯ ถึงแต่งตั้งแล้วก็ไม่พึงส่งไป ฯลฯ สงฆ์แต่งตั้งแล้วพึง
ส่งไป พึงทราบว่าเป็นพาล ฯลฯ พึงทราบว่าเป็นบัณฑิต ฯลฯ บริหารตนให้ถูกกำจัด
ถูกทำลาย ฯลฯ บริหารตนไม่ให้ถูกกำจัด ไม่ให้ถูกทำลาย ฯลฯ ย่อมดำรงอยู่ในนรก
เหมือนถูกนำไปฝังไว้ ฯลฯ ไม่รู้จักสามเณรที่ใช้แล้วและสามเณรที่ยังมิได้ใช้ ฯลฯ
ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ๒. สีกขาปทเปยยาล ๑. ภิกขุสูตร

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ไม่ล่าเอียงเพราะชอบ
๒. ไม่ล่าเอียงเพราะชัง
๓. ไม่ล่าเอียงเพราะกลัว
๔. ไม่ล่าเอียงเพราะหลง
๕. รู้จักสามเณรที่ใช้แล้วและสามเณรที่ยังมิได้ใช้

ภิกษุผู้เป็นสามเณรเปสกะประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

เสนาสนปัญญาปกสตาภิที่ ๒-๑๔ จบ

สัมมตีเปยยาล จบ

๒. สีกขาปทเปยยาล

๑. ภิกขุสูตร

ว่าด้วยภิกษุ

[๒๘๖] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนนกนำไปฝังไว้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ฆ่าสัตว์
๒. เป็นผู้ลักทรัพย์
๓. เป็นผู้ประพฤติผิดพรหมจรรย์
๔. เป็นผู้พูดเท็จ
๕. เป็นผู้เสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนนกนำไปฝังไว้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ๒. ลิกขาปทเปยยาล ๒-๗. ภิกขุณีสูตรที่

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์
เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์
๒. เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์
๓. เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤตินิยมนพรหมจรรย์
๔. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ
๕. เป็นผู้เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่ง
ความประมาท

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์
เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ภิกขุสูตรที่ ๑ จบ

๒-๗. ภิกขุณีสูตรที่

ว่าด้วยภิกษุณีเป็นต้น

[๒๘๗ - ๒๙๒] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ฯลฯ
สิกขมานา ฯลฯ สามเณร ฯลฯ สามเณรี ฯลฯ อุบาสก ฯลฯ อุบาสิกาประกอบ
ด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ฆ่าสัตว์
๒. เป็นผู้ลักทรัพย์
๓. เป็นผู้ประพฤตินิยมนพรหมจรรย์
๔. เป็นผู้พูดเท็จ
๕. เป็นผู้เสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท

ภิกษุทั้งหลาย อุบาสิกาประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่
ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ๒. ลีขาปทเปยยาล ๘. อาชีวกสูตร

ภิกษุทั้งหลาย อุบาสิกาประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่ใน
สวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์
๒. เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์
๓. เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤตินิเฝือกาม
๔. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ
๕. เป็นผู้เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่ง
ความประมาท

ภิกษุทั้งหลาย อุบาสิกาประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ใน
สวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ภิกษุนี้สุดดาที่ ๒-๗ จบ

๘. อาชีวกสูตร

ว่าด้วยอาชีวก

[๒๙๓] ภิกษุทั้งหลาย อาชีวก^๑ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรง
อยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ฆ่าสัตว์
๒. เป็นผู้ลักทรัพย์
๓. เป็นผู้ประพฤตินิเฝือกาม
๔. เป็นผู้พูดเท็จ
๕. เป็นผู้เสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท

ภิกษุทั้งหลาย อาชีวกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในนรก
เหมือนถูกนำไปฝังไว้

อาชีวกสูตรที่ ๘ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงนักบวชเปลือย (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๙๓-๓๐๒/๙๔)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๔๐๕ }

พระสวดตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ๒. ลิกขาปทเปยยาล ๙-๑๗. นิคัณฐสูตรดาที

๙-๑๗. นิคัณฐสูตรดาที

ว่าด้วยนิครนถเป็นต้น

[๒๙๔ - ๓๐๒] ภิกษุทั้งหลาย นิครนถ^๑ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ฯลฯ มณฑทสาวก^๒ ฯลฯ ชฎิลกะ^๓ ฯลฯ ปริพาชก^๔ ฯลฯ มาคัณฐิกะ^๕ ฯลฯ เตคัณฐิกะ ฯลฯ อารุทธกะ ฯลฯ โคตมกะ ฯลฯ เทวธัมมิกะ ฯลฯ ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ฆ่าสัตว์
๒. เป็นผู้ลักทรัพย์
๓. เป็นผู้ประพฤติผิดพรหมจรรย์
๔. เป็นผู้พูดเท็จ
๕. เป็นผู้เสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท

ภิกษุทั้งหลาย เทวธัมมิกะประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

นิคัณฐสูตรดาทีที่ ๙-๑๗ จบ

ลิกขาปทเปยยาล จบ

เชิงอรรถ :

^๑ นิครนถ หมายถึงปริพาชกผู้มุ่งผ้าปกปิดเฉพาะอวัยวะส่วนหน้า (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๙๓-๓๐๒/๙๔)

^๒ มณฑทสาวก หมายถึงสาวกของพวกนิครนถ (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๙๓-๓๐๒/๙๔)

^๓ ชฎิลกะ หมายถึงดาบส (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๙๓-๓๐๒/๙๔)

^๔ ปริพาชก หมายถึงนักบวชผู้มุ่งผ้า (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๙๓-๓๐๒/๙๔)

^๕ มาคัณฐิกะ เตคัณฐิกะ อารุทธกะ โคตมกะ เทวธัมมิกะ หมายถึงพวกเดียรฉัตร คือนักบวชผู้ถือลัทธิ
นอกพระพุทธศาสนา (วิ.อ. ๓/๑๓๒/๑๐๕, อง.ปญจก.อ. ๓/๒๙๓-๓๐๒/๙๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต

๓. รากเปี้ยยาล

๓. รากเปี้ยยาล

[๓๐๓] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๕ ประการ เพื่อรู้ยิ่งรากะ (ความกำหนัด)

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อสภัสสัญญา	๒. มรณสัญญา
๓. อาทิวาสสัญญา	๔. อาหาระ ปฏิกุศลสัญญา
๕. สัพพโลเก อนภิตตสัญญา	

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๕ ประการนี้ เพื่อรู้ยิ่งรากะ

[๓๐๔] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๕ ประการ เพื่อรู้ยิ่งรากะ ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อนิจจสัญญา	๒. อนัตตสัญญา
๓. มรณสัญญา	๔. อาหาระ ปฏิกุศลสัญญา
๕. สัพพโลเก อนภิตตสัญญา	

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๕ ประการนี้ เพื่อรู้ยิ่งรากะ

[๓๐๕] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๕ ประการ เพื่อรู้ยิ่งรากะ ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อนิจจสัญญา	๒. อนิจเจ ทุกขสัญญา
๓. ทุกเข อนัตตสัญญา	๔. ปหานสัญญา
๕. วิวรคสัญญา	

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๕ ประการนี้ เพื่อรู้ยิ่งรากะ

พระสูตรต้นปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ๓. รากเปยยาล

[๓๐๖] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๕ ประการ เพื่อรู้ยิ่งราคะ
ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สัทธินทรีย์	๒. วิริยินทรีย์
๓. สตินทรีย์	๔. สมาธินทรีย์
๕. ปัญญินทรีย์	

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๕ ประการนี้ เพื่อรู้ยิ่งราคะ

[๓๐๗] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๕ ประการ เพื่อรู้ยิ่งราคะ
ธรรม ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สัทธาพละ	๒. วิริยพละ
๓. สติพละ	๔. สมาธิพละ
๕. ปัญญาพละ	

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๕ ประการนี้ เพื่อรู้ยิ่งราคะ

[๓๐๘ - ๑๑๕๑] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๕ ประการนี้ เพื่อ
กำหนดรู้ราคะ

- ... เพื่อความสิ้นราคะ
- ... เพื่อละราคะ
- ... เพื่อความสิ้นไปแห่งราคะ
- ... เพื่อความเสื่อมไปแห่งราคะ
- ... เพื่อความคลายไปแห่งราคะ
- ... เพื่อความดับไปแห่งราคะ
- ... เพื่อความสละราคะ
- ... เพื่อความสละคืนราคะ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ๓. รากเปยยาล รวมธรรมที่มีในเปยยาลนี้

... โทสะ (ความคิดประทุษร้าย) ... โมหะ (ความหลง) ... โภคะ (ความโกรธ) ...
 อุปนาหะ (ความผูกโกรธ) ... มัถชะ (ความลบหลู่คุณท่าน) ... ปฬาสะ (ความดีเสมอ)
 ... อีสสา (ความริษยา) ... มัจฉริยะ (ความตระหนี่) ... มายา (มารยา) ... สาถะยยะ
 (ความโง่เขลา) ... ถัมภะ (ความหัวดี) ... สारัมภะ (ความแข่งดี) ... มานะ (ความถือตัว)
 ... อติมานะ (ความดูหมิ่น) ... มหะ (ความมัวเมา) ... ปมาทะ (ความประมาท) ...

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัทธาพละ	๒. วิริยพละ
๓. สติพละ	๔. สมာธิพละ
๕. ปัญญาพละ	

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๕ ประการนี้ เพื่อความสละคืนปมาทะ

รากเปยยาล จบ

รวมธรรมที่มีในเปยยาลนี้ คือ

ธรรม ๑๐ ประการนี้ คือ

๑. อภิญญา (ความรู้ยิ่ง)	๒. ปริญา (การกำหนดรู้)
๓. ปริกขยา (ความสิ้น)	๔. ปหานะ (การละ)
๕. ขยะ (ความสิ้นไป)	๖. วยะ (ความเสื่อมไป)
๗. วิราคะ (ความคลายไป)	๘. นิโรธะ (ความดับไป)
๙. จาคะ (ความสละ)	๑๐. ปฏินิสสัคคะ (ความสละคืน)

ปัญจกนิบาต จบบริบูรณ์

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ๓. รากเปยยาล รวมวรรคที่มีในปัญจกนิบาต

รวมวรรคที่มีในปัญจกนิบาตนี้ คือ

๑. เสขพลวรรค	๒. พลวรรค
๓. ปัญจังคิกวรรค	๔. สมนวรรค
๕. มุณฑราชวรรค	๖. นีรณวรรค
๗. สัจญญวรรค	๘. โยธาชีววรรค
๙. เถรวรรค	๑๐. กกุฏวรรค
๑๑. ผาสวิหารวรรค	๑๒. อัมตกวินทวรรค
๑๓. คิลานวรรค	๑๔. ราชวรรค
๑๕. ตักกัณฑกัฏฐวรรค	๑๖. สัทธัมมวรรค
๑๗. อาฆาตวรรค	๑๘. อุปาสกวรรค
๑๙. อรัญญวรรค	๒๐. พราหมณวรรค
๒๑. กิมพิลวรรค	๒๒. อักโกสกวรรค
๒๓. ทีฆจาริกวรรค	๒๔. อาวาสีกวรรค
๒๕. ทุจริตวรรค	๒๖. อุปสัมปทาวรรค

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๑. อาหุเนยยวรรค ๑. ปฐมอาหุเนยยสูตร

พระสุตตันตปิฎก

อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต

ขออนบ้น้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

๑. ปฐมป็นณาสก

๑. อาหุเนยยวรรค

หมวดว่าด้วยพระอาหุในยบุคคล

๑. ปฐมอาหุเนยยสูตร

ว่าด้วยพระอาหุในยบุคคล สูตรที่ ๑

[๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิก-
เศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมา
ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึง
ได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำ
มาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอัน
ยอดเยี่ยมของโลก

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๑. อาหุเนยยวรรค ๒. ทุตติยาหุเนยยสูตร

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เห็นรูปทางตาแล้ว ไม่ดีใจ ไม่เสียใจ^๑ มีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะอยู่
๒. ฟังเสียงทางหู ฯลฯ
๓. ดมกลิ่นทางจมูก ฯลฯ
๔. ลิ้มรสทางลิ้น ฯลฯ
๕. ถูกต้องโผฏฐัพพะทางกาย ฯลฯ
๖. รู้แจ้งธรรมารมณทางใจแล้ว ไม่ดีใจ ไม่เสียใจ มีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะอยู่

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนानุญอันยอดเยี่ยมของโลก

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้ ภิกษุเหล่านั้นมีใจยินดีต่างชื่นชมภักษิตของพระผู้มีพระภาค

ปฐมอาหุเนยยสูตรที่ ๑ จบ

๒. ทุตติยาหุเนยยสูตร^๒

ว่าด้วยพระอาหุไนยบุคคล สูตรที่ ๒

[๒] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ เป็นนानุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. แสดงฤทธิ์ได้หลายอย่าง คือ คนเดียวแสดงเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนแสดงเป็นคนเดียวก็ได้ แสดงให้ปรากฏหรือให้หายไปก็ได้

เชิงอรรถ :

^๑ **ไม่ดีใจ** หมายถึงไม่กำหนดยินดีในอภิญญารมณ(อารมณ์ที่น่าปรารถนา)

ไม่เสียใจ หมายถึงไม่ขัดเคืองในอภิญญารมณ(อารมณ์ที่ไม่น่าปรารถนา) สูตรนี้ทรงตรัสถึงธรรมที่เป็นคุณสมบัติของพระชินาสพ (อง.จก.อ. ๓/๑/๙๓)

^๒ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๕๖/๒๕๖

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๑. อาหุเนยยวรรค ๒. ทุตติยาหุเนยยสูตร

ทะลุฝ่ากำแพง และภูเขาไปได้ไม่ติดขัดเหมือนไปในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้นหรือต่ำลงในแผ่นดินเหมือนไปในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำโดยที่น้ำไม่แยกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้ นั่งขัดสมาธิเหาะไปในอากาศเหมือนนกบินไปได้ ใช้ฝ่ามือลูบคลำดวงจันทร์และดวงอาทิตย์อันมีฤทธิ์มาก มีอำนาจมากก็ได้ ใช้อำนาจทางกายไปจนถึงพรหมโลกก็ได้

๒. ได้ยินเสียง ๒ ชนิด คือ เสียงทิพย์ และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกลและอยู่ใกล้ด้วยหูทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์

๓. กำหนดรู้จิตของสัตว์และบุคคลอื่นได้ด้วยจิตของตน คือ จิตมีราคะก็รู้ว่ามีราคะ หรือปราศจากราคะก็รู้ว่าปราศจากราคะ จิตมีโทสะก็รู้ว่ามีโทสะ หรือปราศจากโทสะก็รู้ว่าปราศจากโทสะ จิตมีโมหะก็รู้ว่ามีโมหะ หรือปราศจากโมหะก็รู้ว่าปราศจากโมหะ จิตหดหู่ก็รู้ว่าหดหู่ หรือฟุ้งซ่านก็รู้ว่าฟุ้งซ่าน จิตเป็นมหัคคตะ^๑ ก็รู้ว่า เป็นมหัคคตะ หรือไม่เป็นมหัคคตะก็รู้ว่าไม่เป็นมหัคคตะ จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่าก็รู้ว่า มีจิตอื่นยิ่งกว่า หรือไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่าก็รู้ว่าไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า จิตเป็นสมาธิก็รู้ว่า เป็นสมาธิ หรือไม่เป็นสมาธิก็รู้ว่าไม่เป็นสมาธิ จิตหลุดพ้นก็รู้ว่าหลุดพ้น หรือไม่หลุดพ้นก็รู้ว่าไม่หลุดพ้น

๔. ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ คือ ๑ ชาติบ้าง ๒ ชาติบ้าง ๓ ชาติบ้าง ๔ ชาติบ้าง ๕ ชาติบ้าง ๑๐ ชาติบ้าง ๒๐ ชาติบ้าง ๓๐ ชาติบ้าง ๔๐ ชาติบ้าง ๕๐ ชาติบ้าง ๑๐๐ ชาติบ้าง ๑,๐๐๐ ชาติบ้าง ๑๐๐,๐๐๐ ชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอดสังวัฏฏกัปและวิวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้างว่า ในภพโน้น เรามีชื่ออย่างนั้น มีตระกูล มีวรรณะ มีอาหาร เสวยสุขทุกข์ และมีอายุอย่างนั้น ๆ จุตติจากภพนั้นก็ไปเกิดในภพโน้น แม้ในภพนั้นเราก็มีชื่ออย่างนั้น มีตระกูล มีวรรณะ มีอาหาร เสวย

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๒ ข้อ ๒๓ (อุปกิเลสสูตร) หน้า ๒๘ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๑. อาหุเนยยวรรค ๒. ทุตติยาหุเนยยสูตร

สุขทุกข์ และมีอายุอย่างนั้น ๆ จุตติจากภพนั้นจึงมาเกิดในภพนี้' ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ พร้อมทั้งลักษณะทั่วไปและชีวประวัติ อย่างนี้

๕. เห็นหมู่มืดผู้กำลังจติ กำลังเกิด ทั้งชั้นต่ำและชั้นสูง งามและไม่งาม^๑ เกิดดีและเกิดไม่ดีด้วยตาทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ รู้ชัดถึงหมู่มืดผู้เป็นไปตามกรรมว่า 'หมู่มืดที่ประกอบกายทุจริต วจีทุจริต และมโนทุจริต กล่าวร้ายพระอริยะ มีความเห็นผิด ชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นผิด พวกเขาหลังจากตายแล้วจะไปเกิดในอบาย ทุคติ วินิบาต นรก แต่หมู่มืดที่ประกอบกายสุจริต วจีสุจริต และมโนสุจริต ไม่ว่าร้ายพระอริยะ มีความเห็นชอบ ชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นชอบ พวกเขาหลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์' เธอเห็นหมู่มืดผู้กำลังจติ กำลังเกิด ทั้งชั้นต่ำและชั้นสูง งามและไม่งาม เกิดดีและเกิดไม่ดีด้วยตาทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ รู้ชัดถึงหมู่มืดผู้เป็นไปตามกรรมอย่างนี้แล
๖. ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ เป็นนानุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ทุตติยาหุเนยยสูตรที่ ๒ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ งาม ในที่นี้หมายถึงมีผิวพรรณที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ เป็นผลแห่งความไม่มีโทสะ

ไม่งาม ในที่นี้หมายถึงมีผิวพรรณไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร่ ไม่น่าพอใจ เป็นผลแห่งโทสะ (วิ.อ. ๑/๑๓/ ๑๖๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๑. อาหุเนยยวรรค ๔. พลสูตร

๓. อินทริยสูตร

ว่าด้วยอินทริย

[๓] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ เป็นนानุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัทอินทริย (อินทริยคือศรัทธา)
๒. วิริยอินทริย (อินทริยคือวิริยะ)
๓. สตินทริย (อินทริยคือสติ)
๔. สมาธิอินทริย (อินทริยคือสมาธิ)
๕. ปัญญาอินทริย (อินทริยคือปัญญา)
๖. ทำให้แจ่มเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนानุญอันยอดเยี่ยมของโลก

อินทริยสูตรที่ ๓ จบ

๔. พลสูตร

ว่าด้วยพละ

[๔] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ เป็นนानุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัทธาพละ (กำลังคือศรัทธา)
๒. วิริยพละ (กำลังคือวิริยะ)
๓. สติพละ (กำลังคือสติ)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๑. อาหุเนยยวรรค ๕. ปฐมอาขานียสูตร

๔. สมာธิพละ (กำลังคือสมาธิ)

๕. ปัญญาพละ (กำลังคือปัญญา)

๖. ทำให้แจ่มเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป
ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

พลสูตรที่ ๔ จบ

๕. ปฐมอาขานียสูตร

ว่าด้วยองค์ประกอบของม้าอาชาไนย สูตรที่ ๑

[๕] ภิกษุทั้งหลาย ม้าอาชาไนยพันธุ์ดีของพระราชา ประกอบด้วยองค์^๑ ๖ ประการ เป็นม้าควรแก่พระราชา ควรเป็นม้านับว่าเป็นราชพาหนะโดยแท้
องค์ ๖ ประการ ะไรบ้าง คือ

ม้าอาชาไนยพันธุ์ดีของพระราชาในโลกนี้

๑. เป็นสัตว์อดทนต่อรูป
๒. เป็นสัตว์อดทนต่อเสียง
๓. เป็นสัตว์อดทนต่อกลิ่น
๔. เป็นสัตว์อดทนต่อรส
๕. เป็นสัตว์อดทนต่อโผฏฐัพพะ
๖. เป็นสัตว์สมบูรณ์ด้วยสี

ภิกษุทั้งหลาย ม้าอาชาไนยพันธุ์ดีของพระราชา ประกอบด้วยองค์ ๖ ประการ
นี้แล เป็นม้าควรแก่พระราชา ควรเป็นม้านับว่าเป็นราชพาหนะโดยแท้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน
เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

เชิงอรรถ :

^๑ องค์ ในที่นี้หมายถึงคุณสมบัติ (อง.จก.ก.อ.๓/๕-๗/๙๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๔๑๖ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๑. อาหุเนยยวรรค ๖. ทุตติยอาชานียสูตร

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้อดทนต่อรูป
๒. เป็นผู้อดทนต่อเสียง
๓. เป็นผู้อดทนต่อกลิ่น
๔. เป็นผู้อดทนต่อรส
๕. เป็นผู้อดทนต่อโผฏฐัพพะ
๖. เป็นผู้อดทนต่อธรรมารมณ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล เป็นผู้ควรแก่ของที่
เขานำมาถวาย ฯลฯ เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ปฐมอาชานียสูตรที่ ๕ จบ

๖. ทุตติยอาชานียสูตร

ว่าด้วยองค์ประกอบของม้าอาชาไนย สูตรที่ ๒

[๖] ภิกษุทั้งหลาย ม้าอาชาไนยพันธุ์ดีของพระราชา ประกอบด้วยองค์ ๖
ประการ เป็นม้าควรแก่พระราชา ควรเป็นม้านั้น นับว่าเป็นราชพาหนะโดยแท้

องค์ ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

ม้าอาชาไนยพันธุ์ดีของพระราชาในโลกนี้

๑. เป็นสัตว์อดทนต่อรูป
๒. เป็นสัตว์อดทนต่อเสียง
๓. เป็นสัตว์อดทนต่อกลิ่น
๔. เป็นสัตว์อดทนต่อรส
๕. เป็นสัตว์อดทนต่อโผฏฐัพพะ
๖. เป็นสัตว์สมบูรณ์ด้วยกำลัง

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๑. อาหุเนยยวรรค ๗. ตติยอาขานียสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ม้าอาชาไนยพันธุ์ดีของพระราชา ประกอบด้วยองค์ ๖ ประการ
นี้แล เป็นม้าควรแก่พระราชา ควรเป็นม้านับว่าเป็นราชพาหนะโดยแท้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน
เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ เป็นนानุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้อดทนต่อรูป
๒. เป็นผู้อดทนต่อเสียง
๓. เป็นผู้อดทนต่อกลิ่น
๔. เป็นผู้อดทนต่อรส
๕. เป็นผู้อดทนต่อโผฏฐัพพะ
๖. เป็นผู้อดทนต่อธรรมารมณ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ เป็นนानุญอันยอดเยี่ยมของโลก

หุติยอาขานียสูตรที่ ๖ จบ

๗. ตติยอาขานียสูตร

ว่าด้วยองค์ประกอบของม้าอาชาไนย สูตรที่ ๓

[๗] ภิกษุทั้งหลาย ม้าอาชาไนยพันธุ์ดีของพระราชา ประกอบด้วยองค์ ๖
ประการ เป็นม้าควรแก่พระราชา ควรเป็นม้านับว่าเป็นราชพาหนะโดยแท้

องค์ ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

ม้าอาชาไนยพันธุ์ดีของพระราชาในโลกนี้

๑. เป็นสัตว์อดทนต่อรูป
๒. เป็นสัตว์อดทนต่อเสียง
๓. เป็นสัตว์อดทนต่อกลิ่น

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๑. อาหุเนยยวรรค ๘. อนุตตริยสูตร

๔. เป็นสัตว์อดทนต่อรส

๕. เป็นสัตว์อดทนต่อโศกฐัฬพะ

๖. เป็นสัตว์สมบูรณ์ด้วยเขาว(ฝึเท่าเร็ว)

ภิกษุทั้งหลาย มาอาชาไนยพันธุ์ดีของพระราชาประกอบด้วยองค์ ๖ ประการนี้ เป็นมาควรแก่พระราชา ควรเป็นมัตัน นับว่าเป็นราชพาหนะโดยแท้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้อดทนต่อรูป

ฯลฯ

๖. เป็นผู้อดทนต่อธรรมารมณ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ตติยอาขานียสูตรที่ ๗ จบ

๘. อนุตตริยสูตร

ว่าด้วยอนุตตริยะ^๑

[๘] ภิกษุทั้งหลาย อนุตตริยะ(ภาวะอันยอดเยี่ยม) ๖ ประการนี้ อนุตตริยะ ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ทัสสนานุตตริยะ (การเห็นอันยอดเยี่ยม)

๒. สวานานุตตริยะ (การฟังอันยอดเยี่ยม)

เชิงอรรถ :

^๑ **อนุตตริยะ** หมายถึงภาวะที่ไม่มีสิ่งอันยอดเยี่ยมกว่าหรือวิเศษกว่า หรือเรียกสั้น ๆ ว่า ภาวะอันยอดเยี่ยม นำผลอันวิเศษมาให้ (อง.จก.อ.๓/๘-๙/๙๔, อง.จก.ก.ฐีกา ๓/๘/๑๐๗)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๑. อาหุเนยวรรค ๙. อนุสสติญาณสูตร

๓. ลาภานุตตริยะะ (การได้อันยอดเยี่ยม)
๔. ลิกขานุตตริยะะ (การศึกษาอันยอดเยี่ยม)
๕. ปาจริยานุตตริยะะ (การบำรุงอันยอดเยี่ยม)
๖. อนุสสถานุตตริยะะ^๑ (การระลึกอันยอดเยี่ยม)

ภิกษุทั้งหลาย อนุตตริยะะ ๖ ประการนี้แล

อนุตตริยะสูตรที่ ๘ จบ

๙. อนุสสติญาณสูตร

ว่าด้วยอนุสสติญาณ^๒

[๙] ภิกษุทั้งหลาย อนุสสติญาณ ๖ ประการนี้

อนุสสติญาณ ๖ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. พุทธานุสสติ (การระลึกถึงพระพุทธเจ้า)
๒. ธัมมานุสสติ (การระลึกถึงพระธรรม)

เชิงอรรถ :

^๑ การเห็นรูป เช่น เห็นพระทศพล และพระภิกษุสงฆ์ด้วยศรัทธาด้วยความรักที่ตั้งมั่น หรือเห็นอารมณ์
ก็มีปฏิฐานมิกสังและอสุภนิมิตเป็นต้นอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งก่อให้เกิดความเจริญใจ จัดเป็น**ทัศนานุสสติ**
ส่วนการเห็นสิ่งที่มีค่าอื่น ๆ มีช้างแก้ว ม้าแก้ว เป็นต้น หาใช่ทัศนานุสสติไม่
การได้ฟังการพรรณาคณพระรัตนตรัยด้วยศรัทธา ด้วยความรักที่ตั้งมั่น หรือการได้ฟังพระพุทธพจน์คือ
พระไตรปิฎกจัดเป็น **สวнанุตตริยะะ** ส่วนการฟังการพรรณาคณของบุคคลอื่นหาใช่สวнанุตตริยะะไม่
การได้อริยทรัพย์ ๗ อย่าง จัดเป็น **ลาภานุตตริยะะ** ส่วนการได้แก้วมณีเป็นต้น หาใช่ลาภานุตตริยะะไม่
การบำเพ็ญไตรสิกขา (ศีล,สมาธิ,ปัญญา) จัดเป็น **ลิกขานุตตริยะะ** ส่วนการศึกษาศิลปะอย่างอื่น เช่น
ศิลปะการฝึกช้าง หาใช่ลิกขานุตตริยะะไม่
การบำรุงพระรัตนตรัย จัดเป็น **ปาจริยานุตตริยะะ** ส่วนการบำรุงบุคคลอื่น หาใช่ปาจริยานุตตริยะะไม่
การระลึกถึงคุณพระรัตนตรัยจัดเป็น **อนุสสถานุตตริยะะ** ส่วนการระลึกถึงคุณบุคคลอื่น หาใช่อนุสستا-
นุตตริยะะไม่ ทุกรายละเอียดในจักกนิบาตข้อ ๓๐

อนุตตริยะะ ๖ ประการนี้ เป็นทั้งโลกิยะ และโลกุตตระ (อง.จก.ก.อ. ๓/๘-๙/๙๖,อง.จก.ก.ฎีกา ๓/๘/๑๐๗)

^๒ **อนุสสติญาณ** แปลว่า 'ฐานคืออนุสสติ' หมายถึงเหตุคืออนุสสติ กล่าวคือฉาน ๓ (อง.จก.ก.อ. ๓/๒๕/
๑๑๐,๒๙/๑๑๒)

อนุสสติ ที่เรียกว่า 'ฐาน' เพราะเป็นเหตุให้ได้รับประโยชน์แก่อกุศล และความสุขทั้งในภพนี้และภพหน้า
เช่น พุทธานุสสติ (การระลึกถึงพระพุทธคุณ)ย่อมเป็นเหตุให้บรรลุคุณวิเศษ เพราะเมื่อบุคคลระลึกถึงพุทธ
คุณอยู่ ปีติ(ความอิ่มใจ)ย่อมเกิด จากนั้นจึงพิจารณาปีติให้เห็นความสิ้นไปเสื่อมไปจนได้บรรลุ
อรหัตตผล

อนุสสติญาณนี้ จัดเป็นอุปจารกัมมัฏฐาน แม้มฤตสัจก็สามรถบำเพ็ญได้ (ขุ.ป.อ. ๑/๒๕/๑๓๗,
อง.จก.ก.ฎีกา ๓/๙/๑๐๘)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า :๔๒๐ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๑. อาหุเนยยวรรค ๑๐. มหานามสูตร

๓. สังขานุสสติ (การระลึกถึงพระสงฆ์)

๔. สีลานุสสติ (การระลึกถึงศีล)

๕. จาคานุสสติ (การระลึกถึงการบริจาค)

๖. เทวดานุสสติ (ระลึกถึงเทวดา)

ภิกษุทั้งหลาย อนุสสติภูฐาน ๖ ประการนี้แล

อนุสสติภูฐานสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. มหานามสูตร

ว่าด้วยเจ้าศากยะมหานามะ

[๑๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิโครธาราม เขตกรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ ครั้งนั้นแล เจ้าศากยะพระนามว่ามหานามะ^๑ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อริยสาวกผู้ได้บรรลุผลแล้ว^๒ รู้ชัดศาสนาแล้ว^๓ ส่วนมากยอมอยู่ด้วยวิหารธรรมชนิดไหน พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “มหานามะ อริยสาวกผู้ได้บรรลุผลแล้ว รู้ชัดศาสนาแล้ว ส่วนมากยอมอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้ คือ

๑. อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ระลึกถึงตถาคตว่า ‘แม่เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นเป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ เพียบพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ เสด็จไปได้ รู้แจ้งโลก เป็นสารถี ฝึกผู้ที่ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค’ มหานามะ

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงเจ้าศากยะราชโอรสของพระเจ้าอาวชของพระผู้มีพระภาค (อง.จกภ.อ. ๓/๑๐/๙๖)

^๒ ผล ในที่นี้หมายถึงอริยผล (อง.จกภ.อ. ๓/๑๐/๙๖)

^๓ รู้ชัดศาสนาแล้ว หมายถึงรู้แจ้งไตรสิกขา คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา (อง.จกภ.อ. ๓/๑๐/๙๖)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๑. อาหุเนยยวรรค ๑๐. มหานามสูตร

สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงตถาคต สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น
 ย่อมไม่ถูกราคะกลุ้มรุม ไม่ถูกโทสะกลุ้มรุม ไม่ถูกโมหะกลุ้มรุม
 สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมปรารถนาคาดดำเนินไปตรง
 ที่เดียว มหานามะ ก็อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรงแล้ว ย่อมได้
 ความปลาบปลื้มอิงอรรถ ย่อมได้ความปลาบปลื้มอิงธรรม ย่อมได้
 ปราโมทย์ที่ประกอบด้วยธรรม เมื่อมีปราโมทย์ ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจ
 มีปีติกายย่อมสงบ เธอมีกายสงบย่อมได้รับสุข เมื่อมีสุขจิตย่อม
 ตั้งมั่น มหานามะ ตถาคตกล่าวว่า อริยสาวกนี้เป็นผู้ถึงความสงบ
 อยู่ในหมู่มสัตว์ผู้ถึงความไม่สงบ เป็นผู้ไม่มีพยาบาทอยู่ในหมู่มสัตว์ผู้มี
 พยาบาท เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยกระแสธรรม เจริญพุทธานุสสติอยู่

๒. อริยสาวกระลึกถึงธรรมว่า 'พระธรรมเป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาค
 ตรัสไว้ดีแล้ว ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล^๑
 ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน'
 มหานามะ สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงธรรม สมัยนั้น จิตของ
 อริยสาวกนั้นย่อมไม่ถูกราคะกลุ้มรุม ไม่ถูกโทสะกลุ้มรุม ไม่ถูกโมหะ
 กลุ้มรุม สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมปรารถนาคาดดำเนินไป
 ตรงที่เดียว มหานามะ ก็อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรงแล้ว ย่อมได้
 ความปลาบปลื้มอิงอรรถ ย่อมได้ความปลาบปลื้มอิงธรรม ย่อมได้
 ปราโมทย์ที่ประกอบด้วยธรรม เมื่อมีปราโมทย์ ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจ
 มีปีติกายย่อมสงบ เธอมีกายสงบย่อมได้รับสุข เมื่อมีสุขจิตย่อม
 ตั้งมั่น มหานามะ ตถาคตกล่าวว่า อริยสาวกนี้เป็นผู้ถึงความสงบ
 อยู่ในหมู่มสัตว์ผู้ถึงความไม่สงบ เป็นผู้ไม่มีพยาบาทอยู่ในหมู่มสัตว์ผู้มี
 พยาบาท เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยกระแสธรรม เจริญธัมมานุสสติอยู่
๓. อริยสาวกระลึกถึงพระสงฆ์ว่า 'พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค
 เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกต้อง ปฏิบัติสมควร' ได้แก่

เชิงอรรถ :

^๑ ไม่ประกอบด้วยกาล หมายถึงให้ผลไม่จำกัดกาล คือไม่ขึ้นกับกาลเวลา ให้ผลแก่ผู้ปฏิบัติทุกเวลา ทุกโอกาส
 บรรลุเมื่อใดก็ได้รับผลเมื่อนั้น (อง.ติก.อ. ๒/๕๔/๑๕๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๑. อาหุเนยยวรรค ๑๐. มหานามสูตร

อริยบุคคล ๔ คู่คือ ๘ บุคคล^๑ พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก' มหานามะ สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงพระสงฆ์ สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น ย่อมไม่ถูกราคะกลุ้มรุม ไม่ถูกโทสะกลุ้มรุม ไม่ถูกโมหะกลุ้มรุม สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมปรารถนาพระสงฆ์ดำเนินไปตรง ที่เดียว มหานามะ ก็อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรงแล้ว ย่อมได้ ความปลาบปลื้มถึงอรรถ ย่อมได้ความปลาบปลื้มถึงธรรม ย่อมได้ ปราโมทย์ที่ประกอบด้วยธรรม เมื่อมีปราโมทย์ ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจ มีปีติกายย่อมสงบ เธอมีกายสงบย่อมได้รับสุข เมื่อมีสุขจิตย่อม ตั้งมั่น มหานามะ ตถาคตกล่าวว่า อริยสาวกนี้เป็นผู้ถึงความสงบ อยู่ในหมู่มสัตว์ผู้ถึงความไม่สงบ เป็นผู้ไม่มีพยาบาทอยู่ในหมู่มสัตว์ผู้มี พยาบาท เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยกระแสธรรม เจริญสั่งขานุสสติอยู่

๔. อริยสาวกระลึกถึงศีลของตน ที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท ท่านผู้รู้สรรเสริญ ไม่ถูกค้นหาและทักท้วงครอบงำ เป็นไปเพื่อ สมาธิ สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงศีล สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น ย่อมไม่ถูกราคะกลุ้มรุม ไม่ถูกโทสะกลุ้มรุม ไม่ถูกโมหะกลุ้มรุม สมัยนั้นจิตของอริยสาวกนั้นย่อมปรารถนาศีลดำเนินไปตรงที่เดียว มหานามะ ก็อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรงแล้ว ย่อมได้ความ ปลาบปลื้มถึงอรรถ ย่อมได้ความปลาบปลื้มถึงธรรม ย่อมได้ ปราโมทย์ที่ประกอบด้วยธรรม เมื่อมีปราโมทย์ ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจ มีปีติกายย่อมสงบ เธอมีกายสงบย่อมได้รับสุข เมื่อมีสุขจิตย่อม ตั้งมั่น มหานามะ ตถาคตกล่าวว่า อริยสาวกนี้เป็นผู้ถึงความสงบ อยู่ในหมู่มสัตว์ผู้ถึงความไม่สงบ เป็นผู้ไม่มีพยาบาทอยู่ในหมู่มสัตว์ผู้มี พยาบาท เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยกระแสธรรม เจริญสั่งขานุสสติอยู่

เชิงอรรถ :

- ^๑ อริยบุคคล ๔ คู่ คือ ๘ บุคคล ได้แก่ (๑) พระผู้บรรลุโสดาปัตติผล (๒) พระผู้ดำรงอยู่ในโสดาปัตติมรรค (๓) พระผู้บรรลุสกทาคามีผล (๔) พระผู้ดำรงอยู่ในสกทาคามีมรรค (๕) พระผู้บรรลุอนาคามีผล (๖) พระผู้ดำรงอยู่ในอนาคามีมรรค (๗) พระผู้บรรลุอรหัตตผล (๘) พระผู้ดำรงอยู่ในอรหัตตมรรค (อภิ.ป. (แปล) ๓๖/๒๐๗/๒๒๙)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๑. อาหุเนยยวรรค ๑๐. มหานามสูตร

๕. อริยสาวกระลึกถึงจาคะ(การสละ) ของตนว่า 'เป็นลาภของเราหนอ เราได้ดีแล้วหนอ เมื่อหมู่มสัตว์ถูกความตระหนี่อันเป็นมลทินกลุ่มรวม เรามีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทิน มีจาคะอันสละแล้ว มีฝ่ามือชุ่ม ยินดีในการสละ ควรแก่การขอ ยินดีในการแจกทาน อยู่ครองเรือน' มหานามะ สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงจาคะ สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมไม่ถูกราคะกลุ่มรวม ไม่ถูกโทสะกลุ่มรวม ไม่ถูกโมหะกลุ่มรวม สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมปราศจากคะ ดาเนินไปตรงที่เดียว มหานามะ ก็อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรงแล้ว ย่อมได้ความปลาบปลื้มถึงอรรถ ย่อมได้ความปลาบปลื้มถึงธรรม ย่อมได้ปราโมทย์ที่ประกอบด้วยธรรม เมื่อมีปราโมทย์ ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจมีปีติกายย่อมสงบ เธอมีกายสงบย่อมได้รับสุข เมื่อมีสุขจิต ย่อมตั้งมั่น มหานามะ ตถาคตกล่าวว่า อริยสาวกนี้เป็นผู้ถึงความสงบอยู่ในหมู่มสัตว์ผู้ถึงความไม่สงบ เป็นผู้ไม่มีพยาบาทอยู่ในหมู่มสัตว์ผู้มีพยาบาท เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยกระแสธรรม เจริญ จาคานุสสติอยู่
๖. อริยสาวกเจริญเทวดานุสสติว่า 'มีเทวดาชั้นจาตุมหาราช เทวดาชั้นดาวดึงส์ เทวดาชั้นยามา เทวดาชั้นดุสิต เทวดาชั้นนิมมานรดี เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดี เทวดาชั้นพรหมกาย เทวดาชั้นสูงขึ้นไปกว่านั้น เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยศรัทธาเช่นใด จุตจากโลกนี้แล้วไปเกิดในเทวโลกนั้น แม้เราเองก็มีศรัทธาเช่นนั้น เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยศีลเช่นใด จุตจากโลกนี้แล้วไปเกิดในเทวโลกนั้น แม้เราเองก็มีศีลเช่นนั้น เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยสุตะเช่นใด จุตจากโลกนี้แล้วไปเกิดในเทวโลกนั้น แม้เราเองก็มีสุตะเช่นนั้น เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยจาคะเช่นใด จุตจากโลกนี้แล้วไปเกิดในเทวโลกนั้น แม้เราเองก็มีจาคะเช่นนั้น เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยปัญญาเช่นใด จุตจากโลกนี้แล้วไปเกิดในเทวโลกนั้น

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๑. อาหุเนยยวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

แม้เราเองก็มีปัญญาเช่นนั้น' มหานามะ สมัยใด อริยสาวกระลึกถึง ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญาของตนและของเทวดาเหล่านั้น สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมไม่ถูกราคะกัสมุขุม ไม่ถูกโทสะกัสมุขุม ไม่ถูกโมหะกัสมุขุม สมัยนั้นจิตของอริยสาวกนั้นย่อมปรารถนาเทวดา ทั้งหลายดำเนินไปตรงทีเดียว มหานามะ ก็อริยสาวกผู้มีจิตดำเนิน ไปตรงแล้ว ย่อมได้ความปลาบปลื้มถึงอรรถ ย่อมได้ความปลาบปลื้ม ถึงธรรม ย่อมได้ปราโมทย์ที่ประกอบด้วยธรรม เมื่อมีปราโมทย์ ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจมีปีติกายย่อมสงบ เรอมีกายสงบย่อมได้รับสุข เมื่อมีสุขจิตย่อมตั้งมั่น มหานามะ ตถาคดกล่าวว่า อริยสาวกนี้ เป็นผู้ถึงความสงบอยู่ในหมู่สัตว์ผู้ถึงความไม่สงบ เป็นผู้ไม่มีพยาบาท อยู่ในหมู่สัตว์ผู้มีพยาบาท เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยกระแสธรรม เจริญ เทวดานุสสติอยู่

มหานามะ อริยสาวกผู้ได้บรรลุผลแล้ว รู้ชัดศาสนาแล้ว ส่วนมากย่อมอยู่ด้วย วิหารธรรมนี้

มหานามสูตรที่ ๑๐ จบ

อาหุเนยยวรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปฐมอาหุเนยยสูตร	๒. ทุตติยาหุเนยยสูตร
๓. อินทริยสูตร	๔. พลสูตร
๕. ปฐมอาชานียสูตร	๖. ทุตติยาชานียสูตร
๗. ตุตติยาชานียสูตร	๘. อนุตตริยสูตร
๙. อนุสสติภูฏานสูตร	๑๐. มหานามสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๒. สารณียวรรค ๑. ปฐมสารณียสูตร ๒. สารณียวรรค

หมวดว่าด้วยสารณียธรรม

๑. ปฐมสารณียสูตร

ว่าด้วยสารณียธรรม สูตรที่ ๑

[๑๑] ภิกษุทั้งหลาย สารณียธรรม(ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน) ๖ ประการนี้ สารณียธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ตั้งมั่นเมตตาทายกรรม^๑ ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม่นี่ก็เป็นสารณียธรรม
๒. ตั้งมั่นเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม่นี่ก็เป็นสารณียธรรม
๓. ตั้งมั่นเมตตาตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม่นี่ก็เป็นสารณียธรรม
๔. บริโภคโดยไม่แบ่งแยก^๒ ลากทั้งหลายที่ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม โดยที่สดแม้เพียงบิณฑบาต บริโภคร่วมกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีล แม่นี่ก็เป็นสารณียธรรม
๕. มีศีลที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท ท่านผู้รู้สรรเสริญ ไม่ถูกค้นหาและทักท้วงครอบงำ เป็นไปเพื่อสมาธิเสมออภัยกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม่นี่ก็เป็นสารณียธรรม

เชิงอรรถ :

^๑ เมตตาทายกรรม หมายถึงทายกรรมที่พึงทำด้วยจิตประกอบด้วยเมตตา และเมตตาวจีกรรม เมตตาตามโนกรรมก็มีอรรถาธิบายเช่นเดียวกันนี้ (อง.จก.อ. ๓/๑๑/๙๗)

^๒ ไม่แบ่งแยก หมายถึงไม่แบ่งแยกอำิสโดยคิดว่า “จะให้เท่านี้ ๆ” และไม่แบ่งแยกบุคคลโดยคิดว่า “จะให้แก่คนนั้น ไม่ให้แก่คนนี้” (อง.จก.อ. ๓/๑๑/๙๙, อง.จก.ฐีกา ๓/๑๑/๑๑๑)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๒. สารณียวรรค ๒. ทุติยสารณียสูตร

๖. มีอริยทธิ^๑ อันเป็นธรรมเครื่องนำออก^๒ เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบ
แก่ผู้ทำตาม เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและ
ลับหลัง แม่นี้ก็เป็นสารณียธรรม
ภิกษุทั้งหลาย สารณียธรรม ๖ ประการนี้แล

ปฐมสารณียสูตรที่ ๑ จบ

๒. ทุติยสารณียสูตร

ว่าด้วยสารณียธรรม สูตรที่ ๒

[๑๒] ภิกษุทั้งหลาย สารณียธรรม ๖ ประการนี้ ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่
เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน
เพื่อความเป็นอันเดียวกัน สารณียธรรม ๖ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ตั้งมั่นเมตตาทายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและ
ลับหลัง แม่นี้ก็เป็นสารณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่
เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อ
ความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน
๒. ตั้งมั่นเมตตาวจีกรรม ฯลฯ
๓. ตั้งมั่นเมตตาเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและ
ลับหลัง แม่นี้ก็เป็นสารณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ
เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความ
สามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน
๔. บริโภคโดยไม่แบ่งแยกกลางทั้งหลายที่ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดย
ธรรม โดยที่สุดแม้เพียงบิณฑบาต บริโภคร่วมกับเพื่อนพรหมจรรย์

เชิงอรรถ :

^๑ อริยทธิ ในที่นี้หมายถึงอริยมัคคสัมมาทิฐิ (อง.ฉก.อ. ๓/๑๑/๑๐๓)

^๒ อันเป็นธรรมเครื่องนำออก หมายถึงมรรค ๔ (โสดาปัตติมรรค สกทาคามิมรรค อนาคามิมรรค และ
อรหัตตมรรค) ที่ตัดมูลเหตุแห่งวิภูฏะ ทำนิพพานให้เป็นอารมณ์ แล้วออกจากวิภูฏะได้ (อภิ.สง. (แปล) ๓๔/
๑๒๙๕/๓๒๗, อภิ.สง.อ. ๘๓-๑๐๐/๙๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๒. สารณียวรรค ๒. ทุตติยสารณียสูตร

ทั้งหลายผู้มีศีล แม่นี้ก็เป็นสารณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๕. มีศีลที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท ท่านผู้รู้สรรเสริญ ไม่ถูกค้นหาและทักท้วงครอบงำ เป็นไปเพื่อสมาธิเสมอกันกับเพื่อน พรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม่นี้ก็เป็นสารณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๖. มีอริยทิวฏฐิ อันเป็นธรรมเครื่องนำออกเพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบ แก่ผู้ทำตาม เสมอกันกับเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม่นี้ก็เป็นสารณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

ภิกษุทั้งหลาย สารณียธรรม ๖ ประการนี้แล ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

ทุตติยสารณียสูตรที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๒. สารณียวรรค ๓. นิสสารณียสูตร

๓. นิสสารณียสูตร

ว่าด้วยธาตุที่สลัด

[๑๓] ภิกษุทั้งหลาย ธาตุที่สลัด ๖ ประการนี้

ธาตุ^๑ที่สลัด ๖ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้พึงกล่าวอย่างนี้ว่า 'ข้าพเจ้าได้เจริญเมตตา เจโตวิมุตติแล้ว^๒ ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดุจยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สั่งสมแล้ว ปรารภดีแล้ว แต่พยายามก็ยังคงครอบงำจิตของข้าพเจ้าอยู่' ภิกษุทั้งหลายพึงกล่าวตักเตือนเธอว่า 'อย่าได้กล่าวอย่างนี้เลย ผู้มีอายุ ท่านอย่าได้กล่าวอย่างนี้ อย่าได้กล่าวตู่พระผู้มีพระภาค เพราะการกล่าวตู่พระผู้มีพระภาคไม่ดีเลย พระผู้มีพระภาคไม่ตรัสอย่างนี้เลย ผู้มีอายุ เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุได้เจริญเมตตาเจโตวิมุตติแล้ว ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดุจยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สั่งสมแล้ว ปรารภดีแล้ว แต่พยายามก็ยังคงครอบงำจิตของภิกษุนั้นอยู่' ข้อนั้นเป็นไปไม่ได้เลย เพราะเมตตาเจโตวิมุตตินี้เป็นธาตุที่สลัดพยายาม
๒. ภิกษุในธรรมวินัยนี้พึงกล่าวอย่างนี้ว่า 'ข้าพเจ้าได้เจริญกรุณาเจโตวิมุตติ ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดุจยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สั่งสมแล้ว ปรารภดีแล้ว แต่วิหิงสา (ความเบียดเบียน) ก็ยังคงครอบงำจิตของข้าพเจ้าอยู่' ภิกษุทั้งหลายพึงกล่าวตักเตือนเธอว่า 'อย่าได้กล่าวอย่างนี้เลย ผู้มีอายุ ท่านอย่าได้กล่าวอย่างนี้ อย่าได้กล่าวตู่พระผู้มีพระภาค เพราะการกล่าวตู่พระผู้มีพระภาคไม่ดีเลย พระผู้มีพระภาคไม่ตรัสอย่างนี้เลย ผู้มีอายุ เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุได้เจริญกรุณาเจโตวิมุตติแล้ว ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดุจยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สั่งสมแล้ว ปรารภดีแล้ว แต่วิหิงสาก็ยังคงครอบงำจิตของภิกษุนั้นอยู่' ข้อนั้นเป็นไปไม่ได้เลย เพราะกรุณาเจโตวิมุตตินี้เป็นธาตุที่สลัดวิหิงสา

เชิงอรรถ :

^๑ **ธาตุ** หมายถึงสภาวะที่ว่างจากอึดตา (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๐๐/๘๒) หรือหมายถึงสภาวะที่ปราศจากชิวะ ในที่นี้หมายถึงอิมมธาตุชั้นพิเศษ (อง.ปญจก.ฐีกา ๓/๒๐๐/๙๑)

^๒ **เมตตาเจโตวิมุตติ** หมายถึงเมตตาที่เกิดจากตติยฌาน และจตุตถฌาน เพราะพ้นจากปัจเจกนิกรรม (ธรรมที่เป็นข้าศึก) กล่าวคือนิเวรณ ๕ ประการ ได้แก่ กามฉันทะ พยาบาท ถีนมิทตะ อุทธัจจกุกกุจจะ วิจิกิจจา (อง.เอกก.อ.๑/๑๗/๔๒,อง.จก.อ.๓/๑๓/๑๐๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๒. สารณียวรรค ๓. นิสสารณียสูตร

๓. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ฟังกล่าวอย่างนี้ว่า 'ข้าพเจ้าได้เจริญมูทิตาเจโตวิมุตติแล้ว ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดจยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สั่งสมแล้ว ปรารภดีแล้ว แต่อรติ(ความไม่ยินดี) ก็ยังครอบงำจิตของข้าพเจ้าอยู่' ภิกษุทั้งหลายฟังกล่าวตักเตือนเธอว่า 'อย่าได้กล่าวอย่างนี้เลย ผู้มีอายุ อย่าได้กล่าวอย่างนี้ อย่าได้กล่าวต่อพระผู้มีพระภาค เพราะการกล่าวต่อพระผู้มีพระภาคไม่ดีเลย พระผู้มีพระภาคไม่ตรัสอย่างนี้เลย ผู้มีอายุ เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุได้เจริญมูทิตาเจโตวิมุตติแล้ว ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดจยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สั่งสมแล้ว ปรารภดีแล้ว แต่อรติก็น่าครอบงำจิตของภิกษุนั้นอยู่' ข้อนั้นเป็นไปไม่ได้เลย เพราะมูทิตาเจโตวิมุตตินี้เป็นธาตุที่สลัดอรติ
๔. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ฟังกล่าวอย่างนี้ว่า 'ข้าพเจ้าได้เจริญอุเบกขาเจโตวิมุตติแล้ว ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดจยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สั่งสมแล้ว ปรารภดีแล้ว แต่ราคะก็ยังครอบงำจิตของข้าพเจ้าอยู่' ภิกษุทั้งหลายฟังกล่าวตักเตือนเธอว่า 'อย่าได้กล่าวอย่างนี้เลย ผู้มีอายุ ท่านอย่าได้กล่าวอย่างนี้ อย่าได้กล่าวต่อพระผู้มีพระภาค เพราะการกล่าวต่อพระผู้มีพระภาคไม่ดีเลย พระผู้มีพระภาคไม่ตรัสอย่างนี้เลย ผู้มีอายุ เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุได้เจริญอุเบกขาเจโตวิมุตติแล้ว ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดจยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สั่งสมแล้ว ปรารภดีแล้ว แต่ราคะก็ยังครอบงำจิตของภิกษุนั้นอยู่' ข้อนั้นเป็นไปไม่ได้เลย เพราะอุเบกขาเจโตวิมุตตินี้เป็นธาตุที่สลัดราคะ
๕. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ฟังกล่าวอย่างนี้ว่า 'ข้าพเจ้าเจริญอนิมิตตาเจโตวิมุตติ^๑แล้ว ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดจยานแล้ว ทำให้เป็นที่

เชิงอรรถ :

^๑ อนิมิตตาเจโตวิมุตติ อรรถกถาอธิบายว่า หมายถึงพลววิปัสสนา(วิปัสสนาที่มีพลัง) กล่าวคืออรรถตัดผลสมาบัติ ที่ชื่อว่า อนิมิต (ไม่มีเครื่องหมาย) เพราะไม่มีราคอนิมิต (นิมิตคือราคะ) ไม่มีโทสนิมิต (นิมิตคือโทสะ) ไม่มีโมหนิมิต (นิมิตคือโมหะ) ไม่มีรูปนิมิต (นิมิตคือรูป) ไม่มีนิจจนิมิต (นิมิตคือความเห็นที่เที่ยง) (อง.จก.อ. ๓/๑๓/๑๐๔)

อีกนัยหนึ่ง อนิมิตตาเจโตวิมุตติ เป็นชื่อของญาณ ๔ คือ (๑) ภัยตัญญูฐานญาณ (ความรู้ความปรากฏแห่งความเป็นของนากแล้ว) (๒) อาทันทวนวิปัสสนาญาณ (ความรู้ในการพิจารณาเห็นโทษ) (๓) มุจจิตกัมมตาญาณ (ความรู้ความเป็นผู้ใคร่จะพ้น) (๔) ภัทธานุญาณ (ความรู้ความดับไป) (อง.จก.ก.ฐีกา ๓/๑๓/๑๑๗)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๒. สารณียวรรค ๓. นิสสารณียสูตร

ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สั่งสมแล้ว ปรารถดีแล้ว แต่วิญญานของ
ข้าพเจ้าก็ยังแสหานิมิตอยู่' ภิกษุทั้งหลายฟังกล่าวตักเตือนเธอว่า
'อย่าได้กล่าวอย่างนี้เลย ผู้มีอายุ ท่านอย่าได้กล่าวอย่างนี้ อย่าได้
กล่าวตู่พระผู้มีพระภาค เพราะการกล่าวตู่พระผู้มีพระภาคไม่ดีเลย
พระผู้มีพระภาคไม่ตรัสอย่างนี้เลย ผู้มีอายุ เป็นไปไม่ได้เลยที่
ภิกษุได้เจริญอนิมิตตาเจโตวิมุตติแล้ว ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นนค
ยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สั่งสมแล้ว ปรารถดีแล้ว
แต่วิญญานของภิกษุนั้นก็ยังแสหานิมิตอยู่' ข้อนั้นเป็นไปไม่ได้เลย
เพราะอนิมิตตาเจโตวิมุตตินี้เป็นธาตุที่สลัดนิมิตทั้งปวง

๖. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ฟังกล่าวอย่างนี้ว่า 'ข้าพเจ้าปราศจากอัสมิ-
มานะ^๑ และไม่พิจารณาเห็นว่า 'เราเป็นนี้'^๒ แต่ลูกศรคือความ
เคลือบแคลงสงสัยก็ยังครอบงำจิตของข้าพเจ้าอยู่' ภิกษุทั้งหลาย
ฟังกล่าวตักเตือนเธอว่า 'อย่าได้กล่าวอย่างนี้เลย ผู้มีอายุ ท่าน
อย่าได้กล่าวอย่างนี้ อย่าได้กล่าวตู่พระผู้มีพระภาค เพราะการ
กล่าวตู่พระผู้มีพระภาคไม่ดีเลย พระผู้มีพระภาคไม่ตรัสอย่างนี้เลย
ผู้มีอายุ เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุปราศจากอัสมิมานะแล้ว และไม่
พิจารณาเห็นว่า 'เราเป็นนี้' แต่ลูกศรคือความเคลือบแคลงสงสัย
ก็ยังครอบงำจิตของภิกษุนั้นอยู่' ข้อนั้นเป็นไปไม่ได้เลย เพราะสภาวะ
ที่ถอนอัสมิมานะ^๓นี้เป็นธาตุที่สลัดลูกศรคือความเคลือบแคลงสงสัย'

ภิกษุทั้งหลาย ธาตุที่สลัด ๖ ประการนี้แล

นิสสารณียสูตรที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ บัญญัตินิบาต ข้อ ๗๑ หน้า ๑๒๑ ในเล่มนี้

^๒ 'ไม่พิจารณาเห็นว่า 'เราเป็นนี้' เป็นคำกล่าวพยากรณ์หรือตัดสินผลว่า 'ไม่เห็นว่าเป็นเรา ในเบญจขันธ์'
กล่าวคือไม่พิจารณาเห็นว่าเราเป็นรูป เป็นเวทนา เป็นสัญญา เป็นสังขาร เป็นวิญญาน (อง.จกก.อ. ๓/๑๓/
๑๐๕) ดู อภิ.วิ. (แปล) ๓๕/๘๘๓/๕๕๙

^๓ สภาวะที่ถอนอัสมิมานะ หมายถึงอหัตตมรรค ที่เรียกว่า สภาวะที่ถอนอัสมิมานะ เพราะเมื่อเห็นนิพพาน
ด้วยอำนาจผลที่เกิดจากอหัตตมรรค อัสมิมานะย่อมไม่มี (อง.จกก.อ. ๓/๑๓/๑๐๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๒. สารณียวรรค ๔. ภัททกสูตร

๔. ภัททกสูตร

ว่าด้วยการอยู่อย่างมีความตายที่เจริญ

[๑๔] ณ ที่นั่นแล ท่านพระสารีบุตรเรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า ผู้มีอายุ
ทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นรับคำแล้ว ท่านพระสารีบุตรจึงได้กล่าวเรื่องนี้ว่า

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุสำเร็จการอยู่อย่างมีความตายที่ไม่เจริญ^๑ มีกาลกิริยา
ที่ไม่เจริญ

**ภิกษุสำเร็จการอยู่อย่างมีความตายที่ไม่เจริญ มีกาลกิริยาที่ไม่เจริญ เป็น
อย่างไร**

คือ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ชอบการทำงาน^๒ ยินดีในการทำงาน หมั่นประกอบความเป็นผู้ชอบ
การทำงาน
๒. เป็นผู้ชอบการพูดคุย^๓ ยินดีในการพูดคุย หมั่นประกอบความเป็น
ผู้ชอบการพูดคุย
๓. เป็นผู้ชอบการนอนหลับ ยินดีในการนอนหลับ หมั่นประกอบความ
เป็นผู้ชอบการนอนหลับ
๔. เป็นผู้ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่ ยินดีในการคลุกคลีด้วยหมู่ หมั่น
ประกอบความเป็นผู้ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่
๕. เป็นผู้ชอบคลุกคลีกับคฤหัสถ์ ยินดีในการคลุกคลีกับคฤหัสถ์ หมั่น
ประกอบความเป็นผู้ชอบการคลุกคลีกับคฤหัสถ์
๖. เป็นผู้ชอบธรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า ยินดีในธรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า
หมั่นประกอบความเป็นผู้ชอบธรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า

เชิงอรรถ :

^๑ ความตายที่ไม่เจริญ หมายถึงความตายของผู้มีความหวาดกลัว

กาลกิริยาที่ไม่เจริญ หมายถึงการถือปฏิสนธิในอบายภูมิ (อง.จก.อ. ๓/๑๔/๑๐๕)

^๒ การงาน ในที่นี้หมายถึงงานนวกกรรม คือการก่อสร้างต่าง ๆ เช่น การก่อสร้างวิหารเป็นต้น ความเป็นผู้ยินดี
แต่การก่อสร้างที่ถือว่าเป็นความเสื่อมในพระธรรมวินัย เพราะทำให้ละเลยต่อการบำเพ็ญคันถธุระและ
วิปัสสนาธุระ (อง.จก.อ. ๓/๑๔/๑๐๕,อง.จก.ก.ฎีกา ๓/๑๔-๑๕/๑๑๘)

^๓ พูดคุย ในที่นี้หมายถึงการพูดเกี่ยวกับเรื่องศีลพรณของสตรีและศีลพรณของบุรุษเป็นต้น (อง.จก.ก.ฎีกา
๓/๑๔-๑๕/๑๑๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๒. สารณียวรรค ๔. ภัททกสูตร

ภิกษุสำเร็จการอยู่อย่างมีความตายที่ไม่เจริญ มีกาลกิริยาที่ไม่เจริญ เป็นอย่าง
นี้แล

ภิกษุนี้เรียกว่า ผู้ยินดียิ่งในสังกายะ^๑ ไม่ละสังกายะเพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบ
ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุสำเร็จการอยู่อย่างมีความตายที่เจริญ มีกาลกิริยาที่เจริญ
ภิกษุสำเร็จการอยู่อย่างมีความตายที่เจริญ มีกาลกิริยาที่เจริญ เป็นอย่างไร
คือ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ไม่ชอบการทำงาน ไม่ยินดีในการทำงาน ไม่หมั่นประกอบความ
เป็นผู้ชอบการทำงาน
๒. เป็นผู้ไม่ชอบการพูดคุย ไม่ยินดีในการพูดคุย ไม่หมั่นประกอบ
ความเป็นผู้ชอบการพูดคุย
๓. เป็นผู้ไม่ชอบการนอนหลับ ไม่ยินดีในการนอนหลับ ไม่หมั่นประกอบ
ความเป็นผู้ชอบการนอนหลับ
๔. เป็นผู้ไม่ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่ ไม่ยินดีการคลุกคลีด้วยหมู่ ไม่
หมั่นประกอบความเป็นผู้คลุกคลีด้วยหมู่
๕. เป็นผู้ไม่ชอบการคลุกคลีกับคฤหัสถ์ ไม่ยินดีในการคลุกคลีกับ
คฤหัสถ์ ไม่หมั่นประกอบความเป็นผู้ชอบการคลุกคลีกับคฤหัสถ์
๖. เป็นผู้ไม่ชอบธรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า ไม่ยินดีธรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า
ไม่หมั่นประกอบความเป็นผู้ชอบธรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า

ภิกษุสำเร็จการอยู่อย่างมีความตายที่เจริญ มีกาลกิริยาที่เจริญ เป็นอย่างนี้แล
ภิกษุนี้เรียกว่า ผู้ยินดีในนิพพาน ละสังกายะเพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบ
ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวเวैयाकरणภาษิตนี้แล้ว จึงได้กล่าวคาถาประพันธ์

ต่อไปอีกว่า

เชิงอรรถ :

- ^๑ **สังกายะ** ในที่นี้หมายถึงวิญญูะที่เกี่ยวข้องอยู่ในภูมิ ๓ คือ กามภูมิ รูปภูมิ และอรุภูมิ (ดู อภิ.สง. (แปล)
๓๔/๑๒๙๓/๓๒๖ ประกอบ) คำว่าวิญญูะมี ๓ ประการ คือ (๑) **กิเลสวิญญูะ** วงจรกิเลส ประกอบด้วยอวิชชา
ตัณหา อุปาทาน (๒) **กัมมวิญญูะ** วงจรกรรมประกอบด้วยสังขาร และกรรมภพ (๓) **วิปากวิญญูะ** วงจรวิปาก
ประกอบด้วยวิญญาณ นามรูป สฬายณะ ผัสสะ เวทนา ซึ่งแสดงออกในรูปอุปบัติภพชาติ ชรา มรณะ
เป็นต้น (อภ.จก.อ. ๓/๑๔/๑๐๕, ๖๑/๑๔๗, อภ.ทสก.อ. ๓/๑๑๗-๑๑๘/๓๗๕ สารตถ.ฐีกา ๓/๕๔/๒๕๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปิ่นณาสก]

๒. สารณียวรรค ๕. อนุตฺตปฺปิยสูตร

ผู้ใดหมั่นประกอบกรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า
 ยินดีธรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า ผู้เป็นเช่นกับเนื้อ
 ผู้นั้นไม่ได้ชมนิพพานอันเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยม
 ส่วนผู้ใดละกรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้าได้แล้ว
 ยินดีในบทคือกรรมที่ไม่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า
 ผู้นั้นได้ชมนิพพานอันเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยม

ภัททกสูตรที่ ๔ จบ

๕. อนุตฺตปฺปิยสูตร

ว่าด้วยการอยู่อย่างมีกาลกิริยาที่เด็ดร้อน

[๑๕] ณ ที่นั่นแล ท่านพระสารีบุตรได้เรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า ผู้มีอายุ
 ทั้งหมด ภิกษุสำเร็จการอยู่อย่างมีกาลกิริยาที่เด็ดร้อน

ภิกษุสำเร็จการอยู่อย่างมีกาลกิริยาที่เด็ดร้อน เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ชอบการงาน ยินดีในการงาน หมั่นประกอบความเป็นผู้ชอบ
 การงาน
๒. เป็นผู้ชอบการพูดคุย ...
๓. เป็นผู้ชอบการนอนหลับ ...
๔. เป็นผู้ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่ ...
๕. เป็นผู้ชอบการคลุกคลีกับคฤหัสถ์ ...
๖. เป็นผู้ชอบธรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า ยินดีธรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า
 หมั่นประกอบความเป็นผู้ชอบธรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า

ภิกษุสำเร็จการอยู่อย่างมีกาลกิริยาที่เด็ดร้อน เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุนี้เรียกว่า ผู้ยินดีในสักกายะ ไม่ละสักกายะเพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบ
 ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุสำเร็จการอยู่อย่างมีกาลกิริยาที่ไม่เด็ดร้อน

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปึงณาสก]

๒. สารณียวรรค ๕. อนุตฺตปียสูตร

ภิกษุสำเร็จการอยู่อย่างมีกาลกิริยาที่ไม่เดือดร้อน เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ไม่ชอบการงาน ไม่ยินดีในการงาน ไม่หมั่นประกอบความ
เป็นผู้ชอบการงาน

๒. เป็นผู้ไม่ชอบการพูดคุย ...

๓. เป็นผู้ไม่ชอบการนอนหลับ ...

๔. เป็นผู้ไม่ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่ ...

๕. เป็นผู้ไม่ชอบการคลุกคลีกับคฤหัสถ์ ...

๖. เป็นผู้ไม่ชอบธรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า ไม่ยินดีธรรมที่เป็นเหตุให้
เนิ่นช้า ไม่หมั่นประกอบความเป็นผู้ชอบธรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า

ภิกษุสำเร็จการอยู่อย่างมีกาลกิริยาที่ไม่เดือดร้อน เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุนี้เรียกว่า ผู้ยินดีในนิพพาน ละสักกายะเพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบ

ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวเวैयाकरणภาษิตนี้แล้ว จึงได้กล่าวคาถาประพันธ์

ต่อไปอีกว่า

ผู้ใดหมั่นประกอบธรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า

ยินดีธรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า ผู้เป็นเช่นกับเนื้อ

ผู้นั้นไม่ได้ชมนิพพานอันเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยม

ส่วนผู้ใดละธรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้าได้แล้ว

ยินดีในบทธคือธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า

ผู้นั้นได้ชมนิพพานอันเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยม

อนุตฺตปียสูตรที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๒. สารณียวรรค ๖. นกุลปิตสูตร

๖. นกุลปิตสูตร

ว่าด้วยนกุลปิตาคหบดี

[๑๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ป่าเกสภพำมิดทนายวัน นครสงสมารคีระ แคว้นภัคคะ สมัยนั้น นกุลปิตาคหบดีมีความเจ็บไข้ ได้รับความทุกข์ เป็นไข้หนัก ครั้นนั้น นกุลมาตาคหปตานี้ได้กล่าวเตือนนกุลปิตาคหบดีว่า

คหบดี ท่านอย่าได้ตายทั้งที่ยังมีความหวังใ^๑เลย เพราะการตายของผู้ที่ยังมีความหวังใ เป็นทุกข์ และพระผู้มีพระภาคก็ทรงติเตียน

๑. ท่านมีความหวังใอย่างนี้หรือว่า 'เมื่อเราตายไปแล้ว นกุลมาตาคหปตานี้จักไม่สามารถเลี้ยงทารก และครองเรือนอยู่ได้' ท่านไม่ควรคิดเห็นอย่างนี้ เพราะดิฉันเป็นคนฉลาดป็นฝ่าย ทำขณสัตว์ เมื่อท่านตายไปแล้ว ดิฉันสามารถเลี้ยงดูทารก และครองเรือนอยู่ได้ เพราะฉะนั้นแล ท่านอย่าได้ตายทั้งที่ยังมีความหวังใเลย เพราะการตายของผู้ที่ยังมีความหวังใ เป็นทุกข์ และพระผู้มีพระภาคก็ทรงติเตียน
๒. ท่านมีความหวังใอย่างนี้หรือว่า 'เมื่อเราตายไปแล้ว นกุลมาตาคหปตานี้จักได้ชายอื่นเป็นสามี' ท่านไม่ควรคิดเห็นอย่างนี้ ทั้งท่านและดิฉันย่อมรู้ว่าได้อยู่ร่วมกันประพฤติเคร่งครัดต่อระเบียบประเพณีของผู้ครองเรือนตลอด ๑๖ ปี เพราะฉะนั้นแล ท่านอย่าได้ตายทั้งที่ยังมีความหวังใเลย เพราะการตายของผู้ที่ยังมีความหวังใ เป็นทุกข์ และพระผู้มีพระภาคก็ทรงติเตียน
๓. ท่านมีความหวังใอย่างนี้หรือว่า 'เมื่อเราตายไปแล้ว นกุลมาตาคหปตานี้จักไม่ต้องการเห็นพระผู้มีพระภาค 'ไม่ต้องการเห็นภิกษุสงฆ์' ท่านไม่ควรคิดเห็นอย่างนี้ เพราะดิฉันต้องการเห็นพระผู้มีพระภาคอย่างยิ่ง ต้องการเห็นภิกษุสงฆ์อย่างยิ่ง เพราะฉะนั้นแล ท่านอย่า

เชิงอรรถ :

^๑ ความหวังใ ในที่นี้หมายถึงตัณหา (อง.จก.อ. ๓/๑๖/๑๐๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๔๓๖ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๒. สารณียวรรค ๖. นกุลปิตุสูตร

ได้ตายทั้งที่ยังมีความห่วงใยเลย เพราะการตายของผู้ที่ยังมีความห่วงใย เป็นทุกข์ และพระผู้มีพระภาคก็ทรงติเตียน

๔. ท่านมีความห่วงใยอย่างนี้หรือว่า 'เมื่อเราตายไปแล้ว นกุลมาตาคหปตานีจักไม่ทำศีลให้บริบูรณ์' ท่านไม่ควรคิดเห็นอย่างนี้ เพราะสาวิกาทั้งหลายของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ที่ยังเป็นคฤหัสถ์นุ่งหม้อผ้าขาว บาเพ็ญศีลให้บริบูรณ์ มีจำนวนเท่าใด ดิฉันก็เป็นคนหนึ่ง ในจำนวนสาวิกาเหล่านั้น ก็ผู้ใดพึงมีความสงสัยหรือเคลือบแคลง ผู้นั้นจงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้กำลังประทับอยู่ ณ ป่าเกสกะพ้อมิคทายวัน นครสงฆมารคิระ แคว้นภัคคะแล้วทูลถามเถิด เพราะฉะนั้นแล ท่านอย่าได้ตายทั้งที่ยังมีความห่วงใยเลย เพราะการตายของผู้ที่ยังมีความห่วงใย เป็นทุกข์ และพระผู้มีพระภาคก็ทรงติเตียน
๕. ท่านมีความห่วงใยอย่างนี้หรือว่า 'นกุลมาตาคหปตานีจักไม่ได้ความสงบใจในภายใน' ท่านไม่ควรคิดเห็นอย่างนี้ เพราะสาวิกาทั้งหลายของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ที่ยังเป็นคฤหัสถ์นุ่งหม้อผ้าขาว ได้ความสงบใจในภายใน มีจำนวนเท่าใด ดิฉันก็เป็นคนหนึ่ง ในจำนวนสาวิกาเหล่านั้น ก็ผู้ใดมีความสงสัยหรือเคลือบแคลง ผู้นั้นจงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้กำลังประทับอยู่ ณ ป่าเกสกะพ้อมิคทายวัน นครสงฆมารคิระ แคว้นภัคคะ แล้วทูลถามเถิด เพราะฉะนั้นแล ท่านอย่าได้ตายทั้งที่ยังมีความห่วงใยเลย เพราะการตายของผู้ที่ยังมีความห่วงใย เป็นทุกข์ และพระผู้มีพระภาคก็ทรงติเตียน
๖. ท่านมีความห่วงใยอย่างนี้หรือว่า 'นกุลมาตาคหปตานียังไม่ถึงการหยั่งลง ยังไม่ถึงที่พึ่ง ยังไม่ถึงความเบาใจ ยังไม่ข้ามพ้นความสงสัย ยังไม่ปราศจากความเคลือบแคลง ยังไม่ถึงความแก้แค้น ยังไม่ปราศจากความมีผู้อื่นเป็นปัจเจก^๑ ในพระธรรมวินัยนี้ อยู่ในศาสนาของพระศาสดา' ท่านไม่ควรคิดเห็นอย่างนี้ เพราะสาวิกา

เชิงอรรถ :

^๑ ความมีผู้อื่นเป็นปัจเจก ในที่นี้หมายถึงอาศัยผู้อื่นสนับสนุน (อภ.จก.อ. ๓/๑๖/๑๐๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๔๓๗ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๒. สารณียวรรค ๖. นกุลปิตสูตร

ทั้งหลายของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ที่ยังเป็นคฤหัสถ์นุ่งห่มผ้าขาว ถึงการหยั่งลง ถึงที่พึง ถึงความเบาใจ ข้ามพ้นความสงสัย ปราศจากความเคลือบแคลง ถึงความแก้วกล้า ปราศจากความมีผู้อื่นเป็นปัจจัย ในพระธรรมวินัยนี้ อยู่ในศาสนาของพระศาสดามีจำนวนเท่าใด ดิฉันก็เป็นคนหนึ่ง ในจำนวนสาวิกาเหล่านั้น ก็ผู้ใด พึงมีความสงสัยหรือเคลือบแคลง ผู้นั้นจงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้กำลังประทับอยู่ ณ ปาเกสกพ้า-มิตทายวัน นครสูงสมารคีระ แคว้นภัคคะแล้วทูลถามเถิด เพราะฉะนั้นแล ท่านอย่าได้ตายทั้งที่ยังมีความหวังใยเลย เพราะการตายของผู้ที่ยังมีความหวังใย เป็นทุกข์ และพระผู้มีพระภาคก็ทรงติเตียนครั้งนั้น เมื่อนกุลมาตาคหปตานีกล่าวเตือนนกุลปิตาคหบดีด้วยคำเตือนนี้ ความเจ็บไข้ นั้นได้สงบระงับโดยพลัน ท่านนกุลปิตาคหบดีได้หายจากความเจ็บไข้ นั้น และนกุลปิตาคหบดีละความเจ็บไข้ นั้น ละได้โดยอาการอย่างนั้น

ครั้งนั้นแล นกุลปิตาคหบดี พ้อหายจากความเจ็บไข้เท่านั้น ยังพินิจจากไข้ไม่นาน ก็ถือไม้เท้าเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับนกุลปิตาคหบดี ดังนี้ว่า

“คหบดี เป็นลาภของท่านหนอ ท่านได้ดีแล้วหนอ ที่นกุลมาตาคหปตานี เป็นผู้อนุเคราะห์ หวังประโยชน์ กล่าวตักเตือนพร่ำสอนท่าน คหบดี สาวิกาทั้งหลายของเราที่ยังเป็นคฤหัสถ์นุ่งห่มผ้าขาว ทำศีลให้บริบูรณ์ มีจำนวนเท่าใด นกุลมาตาคหปตานีก็เป็นคนหนึ่ง ในจำนวนสาวิกาเหล่านั้น คหบดี สาวิกาทั้งหลายของเราที่ยังเป็นคฤหัสถ์นุ่งห่มผ้าขาว ได้ความสงบใจในภายใน มีจำนวนเท่าใด นกุลมาตาคหปตานี ก็เป็นคนหนึ่ง ในจำนวนสาวิกาเหล่านั้น คหบดี สาวิกาทั้งหลายของเราที่ยังเป็นคฤหัสถ์นุ่งห่มผ้าขาว ถึงการหยั่งลง ถึงที่พึง ถึงความเบาใจ ข้ามพ้นความสงสัย ปราศจากความเคลือบแคลง ถึงความแก้วกล้า ปราศจากความมีผู้อื่นเป็นปัจจัยในธรรมวินัยนี้ อยู่ในศาสนาของศาสดา มีจำนวนเท่าใด นกุลมาตาคหปตานีก็เป็นคนหนึ่ง ในจำนวนสาวิกาเหล่านั้น คหบดี เป็นลาภของท่านหนอ ท่านได้ดีแล้วหนอ ที่นกุลมาตาคหปตานีเป็นผู้อนุเคราะห์ หวังประโยชน์ กล่าวตักเตือนพร่ำสอนท่าน”

นกุลปิตสูตรที่ ๖ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๒. สารณียวรรค ๗. โสปปสูตร

๗. โสปปสูตร

ว่าด้วยการนอนหลับ

[๑๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถ-
 บิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่หลีกเร้น^๑ใน
 เวลาเย็น เสด็จเข้าไปยังหอนั้น ประทับนั่งบนพุทธอาสน์ที่ปูลาดไว้ แม่ท่านพระ
 สารีบุตรก็ออกจากที่หลีกเร้นในเวลาเย็นแล้วเข้าไปยังหอนั้น ถวายอภิวัตพระผู้มี
 พระภาค แล้วนั่ง ณ ที่สมควร แม่ท่านพระโมคคัลลานะ แม่ท่านพระมหากัสสปะ
 แม่ท่านพระมหากัจจนะ แม่ท่านพระมหาโกฏิฎิกะ แม่ท่านพระมหาจุนทะ แม่ท่าน
 พระมหากัปปินะ แม่ท่านพระอนุรุทธะ แม่ท่านพระเรวตะ แม่ท่านพระอานนทก็
 ออกจากที่หลีกเร้นในเวลาเย็น แล้วเข้าไปยังหอนั้น ถวายอภิวัตพระผู้มีพระภาค
 แล้วนั่ง ณ ที่สมควร ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงให้ราตรีผ่านไปนานด้วยการ
 ประทับนั่ง แล้วเสด็จลุกจากพุทธอาสน์เข้าไปสู่วิหาร เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จ
 หลีกไปไม่นาน แม่พระเถระเหล่านั้น ต่างก็ลุกจากอาสนะเข้าไปยังที่อยู่ของตน
 ส่วนพวกภิกษุใหม่ บวชไม่นาน เพิ่งมาสู่พระธรรมวินัยนี้ ต่างก็เข้าไปสู่ที่อยู่ของตน
 นอนหลับกรณอยู่จนพระอาทิตย์ขึ้น พระผู้มีพระภาคได้ทอดพระเนตรเห็นภิกษุ
 เหล่านั้นนอนหลับกรณอยู่ ด้วยทิพยจักษอันบริสุทธิ์เห็นอมนุษย์ แล้วเสด็จเข้าไป
 ยังหอนั้น ประทับนั่งบนพุทธอาสน์ที่ปูลาดไว้ ได้เรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสถามว่า
 “ภิกษุทั้งหลาย สารีบุตรไปไหน โมคคัลลานะไปไหน มหากัสสปะไปไหน
 มหากัจจนะไปไหน มหาโกฏิฎิกะไปไหน มหาจุนทะไปไหน มหากัปปินะไปไหน
 อนุรุทธะไปไหน เรวตะไปไหน อานนทไปไหน สาวกชั้นเถระเหล่านั้นไปไหน”
 ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จ
 หลีกไปไม่นาน พระเถระเหล่านั้นต่างก็ลุกจากอาสนะเข้าไปยังที่อยู่ของตน”

เชิงอรรถ :

^๑ ที่หลีกเร้น หมายถึงการอยู่ผู้เดียว การอยู่โดยเพ่งพินิจธรรม หรือการอยู่ด้วยผลสมาบัติ (ส.สพ.อ.
 ๓/๘๗/๒๐, อจ.ฉก.อ. ๓/๑๗/๑๐๖-๑๐๗) อีกนัยหนึ่ง หมายถึงการทำนิพพานที่สงบให้เป็นอารมณ์ เข้า
 ผลสมาบัติในเวลาเช้า (ตามนัย วิ.อ. ๑/๒๒/๒๐๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๒. สารณียวรรค ๗. โสปปสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเป็นเถระหรือหนอ เธอทั้งหลายเป็นภิกษุใหม่นอนหลับกรนอยู่จนพระอาทิตย์ขึ้น เธอทั้งหลายเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร เธอทั้งหลายเคยได้เห็นหรือเคยได้ยินบ้างใหม่ว่า ‘กษัตราธิราช’ ได้รับมูรธาภิเษกแล้ว ทรงประกอบความสุขในการบรรทม^๑ ความสุขในการเอกเขนก^๒ ความสุขในการหลับอยู่ตามพระประสงค์ ครองราชย์จนตลอดพระชนมชีพ ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจของชาวชนบท”

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “ไม่เป็นอย่างนั้นเลย พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีละ ภิกษุทั้งหลาย ชื่อนั้นแม้เราก็ไม่เคยได้เห็นไม่เคยได้ยินมาเลย ว่า ‘กษัตราธิราช’ ได้รับมูรธาภิเษกแล้ว ทรงประกอบความสุขในการบรรทม ความสุขในการเอกเขนก ความสุขในการหลับอยู่ตามพระประสงค์ ครองราชย์จนตลอดพระชนมชีพ ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจของชาวชนบท

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร เธอทั้งหลายเคยได้เห็นหรือเคยได้ยินมาบ้างใหม่ว่า “ท่านผู้ครองรัฐ ฯลฯ ท่านผู้เป็นทายาทของตระกูล ฯลฯ ท่านผู้เป็นเสนาบดี ฯลฯ ท่านผู้ครองหมู่บ้าน ฯลฯ ท่านผู้เป็นหัวหน้าคณะ ประกอบความสุขในการนอน ความสุขในการเอกเขนก ความสุขในการหลับอยู่ตามความประสงค์ ปกครองหมู่คณะจนตลอดชีวิต ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจของหมู่คณะ”

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “ไม่เป็นอย่างนั้นเลย พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีละ ภิกษุทั้งหลาย ชื่อนั้นแม้เราก็ไม่เคยได้เห็นไม่เคยได้ยินมาเลย ว่า ‘ท่านผู้เป็นหัวหน้าคณะ ประกอบความสุขในการนอน ความสุขในการเอกเขนก ความสุขในการหลับอยู่ตามความประสงค์ ปกครองหมู่คณะจนตลอดชีวิต ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจของหมู่คณะ’

เชิงอรรถ :

^๑ ความสุขในการบรรทม หมายถึงความสุขที่เกิดจากการนอนบนพระแท่นบรรทม หรือการแปรพระราชฐานพักผ่อนตามฤดู (อง.ปญจ.อ. ๓/๒๐๖/๘๖)

^๒ ความสุขในการเอกเขนก หมายถึงความสุขในการบรรทมพลิกกลับไปมา (อง.ปญจ.อ. ๓/๒๐๖/๘๖)

^๓ โภธิปักขิยธรรม หมายถึงธรรมอันเป็นฝักฝ่ายแห่งการตรัสรู้ มี ๓๗ ประการ คือ (๑) สติปัฏฐาน ๔ (๒) สัมมัปปธาน ๔ (๓) อิทธิบาท ๔ (๔) อินทริย ๕ (๕) พละ ๕ (๖) โภชณงค์ ๗ (๗) มรรคมิองค์ ๘ ดู ข.ม. (แปล) ๒๙/๕๐/๑๓๔, อภิ.วิ. (แปล) ๓๕/๕๒๒/๓๙๒

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๒. สารณียวรรค ๗. โสปปสูตร

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเข้าใจเรื่องนั้นว่าอย่างไร เธอทั้งหลายเคยได้เห็นหรือเคยได้ยินมาบ้างไหมว่า สมณะหรือพราหมณ์ประกอบความสุขในการนอน ความสุขในการเอกเขนก ความสุขในการหลับอยู่ตามความประสงค์ ไม่คัมครองทวารในอินทรีทั้งหลาย ไม่รู้จักประมาณในการบริโภค ไม่หมั่นประกอบความเพียรเป็นเครื่องตื่นอยู่ ไม่เห็นแจ้งกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่หมั่นประกอบความเพียรในการเจริญโพธิปักขิยธรรม ทั้งเบื้องต้นและเบื้องปลายแห่งราตรีแล้วทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน”

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “ไม่เป็นเช่นนั้นเลย พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีละ ภิกษุทั้งหลาย ชื่อนั้นแม้เราก็ไม่เคยได้เห็นไม่เคยได้ยินมาเลยว่า ‘สมณะหรือพราหมณ์ประกอบความสุขในการนอน ความสุขในการเอกเขนก ความสุขในการหลับอยู่ตามความประสงค์ ไม่คัมครองทวารในอินทรีทั้งหลาย ไม่รู้จักประมาณในการบริโภค ไม่หมั่นประกอบความเพียรเครื่องตื่นอยู่ ไม่เห็นแจ้งกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่หมั่นประกอบความเพียรในการเจริญโพธิปักขิยธรรม ทั้งเบื้องต้นและเบื้องปลายแห่งราตรี ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน’

เพราะเหตุนั้นแล เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘เราทั้งหลายจักคัมครองทวารในอินทรีทั้งหลาย จักเป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภค จักเป็นผู้หมั่นประกอบความเพียรเครื่องตื่นอยู่ จักเป็นผู้เห็นแจ้งกุศลธรรมทั้งหลาย จักเป็นผู้หมั่นประกอบความเพียรในการเจริญโพธิปักขิยธรรม ทั้งเบื้องต้นและเบื้องปลายแห่งราตรีอยู่’

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล”

โสปปสูตรที่ ๗ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๒. สารณียวรรค ๘. มัจฉพันธสูตร

๘. มัจฉพันธสูตร

ว่าด้วยชาวประมงจับปลา

[๑๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในแคว้นโกศลพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ พระผู้มีพระภาคทรงดำเนินทางไกล ได้ทอดพระเนตรเห็นชาวประมงจับปลา ฆ่าแล้วขายอยู่ ในท้องถื่นแห่งหนึ่ง ได้เสด็จแวะริมทาง ประทับนั่งบนพุทธรักษาที่ปลูกไว้ที่โคนไม้แห่งหนึ่ง แล้วได้ตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเห็นชาวประมงโน้นผู้จับปลา ฆ่าแล้วขายอยู่หรือไม่”

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “เห็น พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร เธอทั้งหลายเคยได้เห็นหรือเคยได้ยินมาบ้างไหมว่า ‘ชาวประมงจับปลาฆ่าแล้วขายอยู่ ได้เป็นผู้ซึ่งข้าง ซี่ม้า ซี่รถ ซี่ยาน เป็นเจ้าของโภคทรัพย์ หรือครอบครองกองโภคทรัพย์เป็นอันมาก เพราะกรรมนั้น เพราะอาชีพนั้น’”

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “ไม่เป็นอย่างนั้นเลย พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีละ ภิกษุทั้งหลาย ข้อนั้นแม้เราก็ไม่เคยได้เห็นไม่เคยได้ยินมาเลยว่า ‘ชาวประมงจับปลาฆ่าแล้วขายอยู่ ได้เป็นผู้ซึ่งข้าง ซี่ม้า ซี่รถ ซี่ยาน เป็นเจ้าของโภคทรัพย์ หรือครอบครองกองโภคทรัพย์เป็นอันมาก เพราะกรรมนั้น เพราะอาชีพนั้น’ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเขาเพ่งดูปลาเหล่านั้นที่เขาพึงฆ่า ที่พึงนำมาเพื่อฆ่าด้วยใจที่เป็นบาป ฉะนั้น เขาจึงไม่ได้ซี่ข้าง ไม่ได้ซี่ม้า ไม่ได้ซี่รถ ไม่ได้ซี่ยาน ไม่ได้เป็นเจ้าของโภคทรัพย์ ไม่ได้ครอบครองกองโภคทรัพย์เป็นอันมาก

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร เธอทั้งหลายเคยได้เห็นหรือเคยได้ยินมาบ้างไหมว่า ‘คนฆ่าโคฆ่าโคแล้วขายอยู่ ได้เป็นผู้ซึ่งข้าง ซี่ม้า ซี่รถ ซี่ยาน เป็นเจ้าของโภคทรัพย์ หรือครอบครองกองโภคทรัพย์เป็นอันมาก เพราะกรรมนั้น เพราะอาชีพนั้น’

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “ไม่เป็นอย่างนั้นเลย พระพุทธเจ้าข้า”

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๒. สารณียวรรค ๘. มัจฉพันธสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีละ ภิกษุทั้งหลาย ชื่อนั้นแม่เราก็ไม่เคยได้เห็น
ไม่เคยได้ยินมาเลยว่า ‘คนฆ่าโคฆ่าโคแล้วขายอยู่ ได้เป็นผู้ชี้ข้าง ชีม้า ชีรถ ชียาน
เป็นเจ้าของโภคทรัพย์ หรือครอบครองกองโภคทรัพย์เป็นอันมากเพราะกรรมนั้น
เพราะอาชีพนั้น’ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเขาเพ่งดูโคเหล่านั้น ที่เขาพึงฆ่า ที่พึงนำ
มาเพื่อฆ่าด้วยใจที่เป็นบาป ฉะนั้น เขาจึงไม่ได้ชี้ข้าง ไม่ได้ชีม้า ไม่ได้ชีรถ ไม่ได้ชียาน
ไม่ได้เป็นเจ้าของโภคทรัพย์ ไม่ได้ครอบครองกองโภคทรัพย์เป็นอันมาก

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร เธอทั้งหลายเคยได้เห็นหรือ
เคยได้ยินมาบ้างไหมว่า ‘คนฆ่าแกะ ฯลฯ คนฆ่าสุกร ฯลฯ พรานนก ฯลฯ พรานเนื้อ
ฆ่าเนื้อแล้วขายอยู่ ได้เป็นผู้ชี้ข้าง ชีม้า ชีรถ ชียาน เป็นเจ้าของโภคทรัพย์ หรือครอบ
ครองกองโภคทรัพย์เป็นอันมาก เพราะกรรมนั้น เพราะอาชีพนั้น”

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “ไม่เป็นเช่นนั้นเลย พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีละ ภิกษุทั้งหลาย ชื่อนั้นแม่เราก็ไม่เคยได้เห็น
ไม่เคยได้ยินมาเลยว่า ‘พรานเนื้อ ฆ่าเนื้อแล้วขายอยู่ ได้เป็นผู้ชี้ข้าง ชีม้า ชีรถ
ชียาน เป็นเจ้าของโภคทรัพย์ หรือครอบครองกองโภคทรัพย์เป็นอันมาก เพราะ
กรรมนั้น เพราะอาชีพนั้น’ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเขาเพ่งดูเนื้อที่เขาพึงฆ่า ที่นำ
มาเพื่อฆ่าด้วยใจที่เป็นบาป ฉะนั้น เขาจึงไม่ได้ชี้ข้าง ไม่ได้ชีม้า ไม่ได้ชีรถ ไม่ได้ชียาน
ไม่ได้เป็นเจ้าของโภคทรัพย์ ไม่ได้ครอบครองกองโภคทรัพย์เป็นอันมาก

ภิกษุทั้งหลาย เพราะเพ่งดูสัตว์ดิรัจฉานเหล่านั้นที่เขาพึงฆ่า ที่พืงนำมาเพื่อฆ่า
ด้วยใจที่เป็นบาป ฉะนั้น เขาจึงไม่ได้ชี้ข้าง ไม่ได้ชีม้า ไม่ได้ชีรถ ไม่ได้ชียาน ไม่ได้เป็น
เจ้าของโภคทรัพย์ ไม่ได้ครอบครองกองโภคทรัพย์เป็นอันมาก ไม่จำเป็นต้องพูดถึงผู้
เพ่งดูมนุษย์ที่เขาพึงฆ่า ที่พืงนำมาเพื่อฆ่าด้วยใจที่เป็นบาป เพราะผลของกรรมนั้น
ย่อมเป็นไปเพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์แก่เขาตลอดกาลนาน หลังจากตายแล้ว เขาจะไป
เกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก”

มัจฉพันธสูตรที่ ๘ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๒. สารณียวรรค ๙. ปฐมมรณัสสดีสูตร

๙. ปฐมมรณัสสดีสูตร

ว่าด้วยการเจริญมรณัสสดี สูตรที่ ๑

[๑๙] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ คิณชกาฬสธาราม^๑ ในนาทิกคาม ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย มรณัสสดีที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ^๒ มีอมตะเป็นที่สุด ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย ยังเจริญมรณัสสดีอยู่หรือไม่”

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสถามอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้าพระองค์ก็ยังไม่เจริญมรณัสสดีอยู่”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุ เธอเจริญมรณัสสดีอย่างไร”

ภิกษุกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในเรื่องนี้ ข้าพระองค์มีความคิดอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ได้ตลอดคืนหนึ่งและวันหนึ่ง เราพึงมนสิการถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาค เราพึงทำกิจให้มากหนอ’ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เจริญมรณัสสดีอย่างนี้”

ภิกษุอีกรูปหนึ่งกราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้าพระองค์ก็ยังไม่เจริญมรณัสสดีอยู่”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุ เธอเจริญมรณัสสดีอย่างไร”

ภิกษุกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์คิดอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ได้ตลอดวันหนึ่ง เราพึงมนสิการถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาค เราพึงทำกิจให้มากหนอ’ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เจริญมรณัสสดีอย่างนี้”

เชิงอรรถ :

^๑ คิณชกาฬสธาราม หมายถึงปราสาทที่สร้างด้วยอิฐ (อง.จกก.อ. ๓//๑๙/๑๐๗)

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๒ ปญจกนิบาต ข้อ ๖๑ หน้า ๑๑๐ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๒. สารณียวรรค ๙. ปฐมมรณัสสตีสูตร

ภิกษุอีกรูปหนึ่งกราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม่ข้าพระองค์ก็ยังมีเจริญมรณัสสตีอยู่”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุ เธอเจริญมรณัสสตีอย่างไร”

ภิกษุกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในเรื่องนี้ ข้าพระองค์มีความคิดอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ได้เพียงชั่วขณะฉับพลันชนิดมีอหังการเพียงมนสิการถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาค เราพึงทำกิจให้มากหนอ’ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เจริญมรณัสสตีอย่างนี้”

ภิกษุอีกรูปหนึ่งกราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม่ข้าพระองค์ก็ยังมีเจริญมรณัสสตีอยู่”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุ เธอเจริญมรณัสสตีอย่างไร”

ภิกษุกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์มีความคิดอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ได้เพียงชั่วขณะเดียวกินคำข้าว ๔-๕ คำ เราพึงมนสิการถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาค เราพึงทำกิจให้มากหนอ’ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เจริญมรณัสสตีอย่างนี้”

ภิกษุอีกรูปหนึ่งได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม่ข้าพระองค์ก็ยังมีเจริญมรณัสสตีอยู่”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุ เธอเจริญมรณัสสตีอย่างไร”

ภิกษุกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในเรื่องนี้ ข้าพระองค์มีความคิดอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ได้เพียงชั่วขณะเดียวกินคำข้าว ๑ คำ เราพึงมนสิการถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาค เราพึงทำกิจให้มากหนอ’ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เจริญมรณัสสตีอย่างนี้”

ภิกษุอีกรูปหนึ่งได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม่ข้าพระองค์ก็ยังมีเจริญมรณัสสตีอยู่”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุ เธอเจริญมรณัสสตีอย่างไร”

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๒. สารณียวรรค ๙. ปฐมมรณัสสดีสูตร

ภิกษุกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในเรื่องนี้ ข้าพระองค์มีความคิด
อย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ได้เพียงชั่วขณะลมหายใจเข้าหายใจออก หรือหายใจ
ออกหายใจเข้า เราพึงมนสิการคำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาค เราพึงทำกิจให้
มากหนอ’ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เจริญมรณัสสดีอย่างนี้”

เมื่อภิกษุเหล่านั้นกราบทูลอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรูปใดเจริญมรณัสสดีว่า ‘โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ได้ตลอด
คืนหนึ่งและวันหนึ่ง เราพึงมนสิการถึงคำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาค เราพึงทำกิจให้
มากหนอ’

ภิกษุรูปใดเจริญมรณัสสดีอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ได้ตลอดวันหนึ่ง
เราพึงมนสิการถึงคำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาค เราพึงทำกิจให้มากหนอ’

ภิกษุรูปใดเจริญมรณัสสดีอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ได้เพียงชั่วขณะฉับ
บิณฑบาตมื้อหนึ่ง เราพึงมนสิการถึงคำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาค เราพึงทำกิจให้
มากหนอ’

ภิกษุรูปใดเจริญมรณัสสดีอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ได้เพียงชั่วขณะ
เคี้ยวกินคำข้าว ๔-๕ คำ เราพึงมนสิการถึงคำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาค เราพึง
ทำกิจให้มากหนอ’

เรากล่าวว่า ภิกษุเหล่านี้ยังเป็นผู้ประมาทอยู่ ยังเจริญมรณัสสดีอย่างเพลาเพื่อ
ความสิ้นอาสวะทั้งหลาย

ส่วนภิกษุรูปใดเจริญมรณัสสดีอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ได้เพียงชั่ว
ขณะเคี้ยวกินคำข้าว ๑ คำ เราพึงมนสิการถึงคำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาค เราพึง
ทำกิจให้มากหนอ’

และภิกษุรูปใดเจริญมรณัสสดีอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ได้เพียงชั่วขณะ
ลมหายใจเข้าหายใจออก หรือหายใจออกหายใจเข้า เราพึงมนสิการถึงคำสั่งสอนของ
พระผู้มีพระภาค เราพึงทำกิจให้มากหนอ’

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๒. สารณียวรรค ๑๐. ทุตติยมรณัสสดีสูตร

ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวว่า ภิกษุเหล่านี้เป็นผู้ไม่ประมาทอยู่ เจริญมรณัสสดี
อย่างแรงกล้าเพื่อความสิ้นอาสวะทั้งหลาย

เพราะเหตุนั้นแล เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า 'เราทั้งหลายจักเป็นผู้ไม่
ประมาทอยู่ จักเจริญมรณัสสดีอย่างแรงกล้าเพื่อความสิ้นอาสวะทั้งหลาย'

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล"

ปฐมมรณัสสดีสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ทุตติยมรณัสสดีสูตร

ว่าด้วยการเจริญมรณัสสดี สูตรที่ ๒

[๒๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ คิณฆกาวสธาราม ใน
นาทิกคาม ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า

"ภิกษุทั้งหลาย มรณัสสดีที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก
มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่มตะ มีอมตะเป็นที่สุด

**มรณัสสดีที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลง
สู่มตะ มีอมตะเป็นที่สุด เป็นอย่างไร**

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เมื่อกลางวันผ่านไป กลางคืนย่างเข้ามา พิจารณา
เห็นดังนี้ว่า 'ปัจจุัจจะแห่งความตายของเรามีมากแท้ คือ งูพังกัดเราก็ได้ แมงป่อง
พังกัดเราก็ได้ หรือตะขาบพังกัดเราก็ได้ เพราะเหตุนั้น เราพึงตาย เราพึงมี
อันตราย^๑นั้น เราพึงพลาดหล่มก็ได้ ภัตตาหารที่เราฉันแล้วไม่เพียงย่อยก็ได้ ดิของ
เราพึงกำเริบก็ได้ เสมหะของเราพึงกำเริบก็ได้ หรือลมมีพิษดังคัสตราขของเราพึง
กำเริบก็ได้ เพราะเหตุนั้น เราพึงตาย เราพึงมีอันตรายนั้น' ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนั้น
พึงพิจารณาเห็นดังนี้ว่า 'บาปอกุศลธรรมที่เรายังละไม่ได้ ซึ่งจะพึงเป็นอันตรายแก่
เราผู้จะตายในเวลากลางคืนมีอยู่หรือไม่'

เชิงอรรถ :

^๑ **อันตราย** ในที่นี้หมายถึงอันตราย ๓ อย่าง คือ (๑) อันตรายต่อชีวิต (๒) อันตรายต่อสมณธรรม (๓) อันตราย
ต่อสวรรค์และอันตรายต่อมรรคสำหรับผู้ที่ตายอย่างปุถุชน (อง.จก.อ. ๓/๒๐/๑๐๘)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๔๔๗ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๒. สารณียวรรค ๑๐. ทุตติยมรณัสสดีสูตร

ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า ‘บาปอกุศลธรรมที่เรายังละไม่ได้ ซึ่งจะพึงเป็นอันตรายแก่เราผู้จะตายในเวลากลางคืนยังมีอยู่’ ภิกษุนั้นควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่ง เพื่อละบาปอกุศลธรรมเหล่านั้น

ภิกษุนั้นควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่ง เพื่อละบาปอกุศลธรรมเหล่านั้น เปรียบเหมือนบุคคลผู้มีผ้าที่ถูกไฟไหม้ หรือมีศีรษะถูกไฟไหม้ ควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่ง เพื่อดับไฟที่ไหม้ผ้าหรือไฟที่ไหม้ศีรษะนั้น

ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า ‘บาปอกุศลธรรมที่เรายังละไม่ได้ ซึ่งจะพึงเป็นอันตรายแก่เราผู้จะตายในเวลากลางคืนไม่มี’ ภิกษุนั้นพึงเป็นผู้มีปีติและปราโมทย์นั้นแล ตามสำเนียงกในกุศลธรรมทั้งหลายทั้งกลางวันและกลางคืนอยู่เกิด

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เมื่อกลางคืนผ่านไป กลางวันย่างเข้ามา พิจารณาเห็นดังนี้ว่า ‘ปัจจัยแห่งความตายของเรามีมากแท้ คือ งูพังกัดเราก็กัดได้ แมงป่องพังกัดต่อยเราก็กัดได้ หรือตะขาบพังกัดเราก็กัดได้ เพราะเหตุนั้น เราพึงตาย เราพึงมีอันตรายนั้น เราพึงพลาดหล่นก็ได้ ภัตตาหารที่เราฉันแล้วไม่พึงย่อยก็ได้ ดิขของเราพึงกำเริบก็ได้ เสมหะของเราพึงกำเริบก็ได้ หรือลมมีพิษดังศัสตราขของเราพึงกำเริบ เพราะเหตุนั้น เราพึงตาย เราพึงมีอันตรายนั้น’ ภิกษุนั้นพึงพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ‘บาปอกุศลธรรมที่เรายังละไม่ได้ ซึ่งจะพึงเป็นอันตรายแก่เราผู้จะตายในเวลากลางวันมีอยู่หรือไม่’

ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า ‘บาปอกุศลธรรมที่เรายังละไม่ได้ ซึ่งจะพึงเป็นอันตรายแก่เราผู้จะตายในเวลากลางวันยังมีอยู่’ ภิกษุนั้นควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่ง เพื่อละบาปอกุศลธรรมเหล่านั้น

ภิกษุนั้นควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่ง เพื่อละบาปอกุศลธรรม

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๒. สารณียวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

เหล่านั้น เปรียบเหมือนบุคคลผู้มีผ้าที่ถูกไฟไหม้ หรือมีศีรษะถูกไฟไหม้ พึงทำความ
พอใจ ความพยายาม ความอดสาหัส ความขะมักเขม้น ความไม่ทอดถอย สติและ
สัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่ง เพื่อดับไฟที่ไหม้ผ้าหรือไฟที่ไหม้ศีรษะนั้น

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่อย่างนี้ว่า 'บาปอกุศลธรรมที่เรายังละไม่ได้
ซึ่งจะพึงเป็นอันตรายแก่เราผู้จะตายในเวลากลางวันไม่มี ภิกษุ นั้น พึงเป็นผู้มีปีติและ
ปราโมทย์นั้นแล ตามสำเนียงในกุศลธรรมทั้งหลาย ทั้งกลางวันกลางคืนอยู่เกิด

ภิกษุทั้งหลาย มรณัสสติที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก
มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด เป็นอย่างนี้แล"

หุติยมรณัสสติสูตรที่ ๑๐ จบ

สารณียวรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปฐมสารณียสูตร	๒. หุติยสารณียสูตร
๓. นิสสารณียสูตร	๔. ภัททกสูตร
๕. อนุตปปียสูตร	๖. นกุลปิตสูตร
๗. โสปปสูตร	๘. มัจฉพันธสูตร
๙. ปฐมมรณัสสติสูตร	๑๐. หุติยมรณัสสติสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๓. อนุดตริยวรรค ๑. สามกสูตร

๓. อนุดตริยวรรค

หมวดว่าด้วยอนุดตริยะ^๑

๑. สามกสูตร

ว่าด้วยหมู่บ้านสามะ

[๒๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่วิหารช่อโปกขรณีย์ ใกล้หมู่บ้านสามะ แคว้นสักกะ ครั้งนั้น เมื่อราตรีผ่านไป^๒ เทวดาคนหนึ่งมีวรรณงงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วโปกขรณีย์วิหาร เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๓ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุ ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้ชอบการงาน^๓

๒. ความเป็นผู้ชอบการพูดคุย^๔

๓. ความเป็นผู้ชอบการนอนหลับ^๕

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๓ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุ”
เมื่อเทวดานั้นได้กราบทูลดังนี้แล้ว พระศาสดาทรงพอพระทัย ครั้นเทวดานั้น
รู้ว่า ‘พระศาสดาทรงพอพระทัยเรา’ จึงถวายอภิวาททำประทักษิณแล้วหายไป ณ
ที่นั่นแล

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ จักกนิบาต ข้อ ๘ หน้า ๔๑๙ ในเล่มนี้

^๒ เมื่อราตรีผ่านไป หมายถึงเมื่อปฐมยามผ่านไป มีขณิกยามย่างเข้ามา (อภ.จก.อ. ๓/๒๑-๒๒/๑๐๘)

^๓ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ปญจกนิบาต ข้อ ๘๙ (ปฐมเสขสูตร) หน้า ๑๕๙ ในเล่มนี้

^๔ **ชอบการพูดคุย** ในที่นี้หมายถึงชอบสนทนาเกี่ยวกับบุรุษและสตรีเป็นต้น ให้นิ่งและคืนผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์ (อภ.สตุต.อ. ๓/๒๔/๑๗๗)

^๕ **ชอบการนอนหลับ** ในที่นี้หมายถึงภิกษุแม้จะยืนก็ตาม เดินก็ตาม นั่งก็ตาม ก็ถูกถิ่นมิทธะ (ความหดหู่และเซื่องซึม) ครอบงำ เอาแต่หลับถ่ายเดียว (อภ.สตุต.อ. ๓/๒๔/๑๗๗)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๓. อนุตตริยวรรค ๑. สามกสูตร

ครั้นคืนนั้นผ่านไป พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เมื่อคืนนี้ เมื่อราตรีผ่านไป เทวดาตนหนึ่งมีวรรณะงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วโปกขรณียวิหาร เข้ามาหาเราถึงที่อยู่ ใหว่แล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวกับเราดังนี้ว่า

‘ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๓ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุ ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้ชอบการงาน
๒. ความเป็นผู้ชอบการพูดคุย
๓. ความเป็นผู้ชอบการนอนหลับ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๓ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุ’ เทวดานั้นครั้นได้กล่าวดังนี้แล้ว จึงไหวเราทำประทักษิณแล้วหายไป ณ ที่นั้นแล ภิกษุทั้งหลาย ไม่ใช่ลาภของเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายได้ชั่วแล้วหนอ ที่เธอทั้งหลาย เสื่อมจากกุศลธรรม แม้พวกเทวดาก็รู้

ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงปรีหานิยธรรม (ธรรมที่เป็นเหตุแห่งความเสื่อม) ๓ ประการข้ออื่นอีก เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว

ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า ภิกษุทั้งหลาย ปรีหานิยธรรม ๓ ประการ ปรีหานิยธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่^๑
๒. ความเป็นผู้ว่ายาก
๓. ความเป็นผู้มีปาปมิตร(มิตรชั่ว)

ภิกษุทั้งหลาย ปรีหานิยธรรม ๓ ประการนี้แล

เชิงอรรถ :

^๑ **ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่** ในที่นี้หมายถึงชอบอยู่คลุกคลีกับเพื่อน ๑ คนบ้าง ๒ คนบ้าง ๓ คนบ้าง เมื่ออยู่คนเดียวก็หาความสบายใจไม่ได้ (อง.สวดก.อ. ๓/๒๔/๑๗๗)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๓. อนุตตริยวรรค ๒. อปริหานียสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ขนทั้งหลายบางพวกในอดีตเสื่อมแล้วจากกุศลธรรมทั้งหลาย
ขนเหล่านั้นทั้งหมดก็เสื่อมเพราะธรรม ๖ ประการนี้แล

ขนทั้งหลายบางพวกในอนาคตจักเสื่อมจากกุศลธรรมทั้งหลาย ขนเหล่านั้น
ทั้งหมดก็จักเสื่อมเพราะธรรม ๖ ประการนี้แล

ขนทั้งหลายบางพวกในปัจจุบันกำลังเสื่อมจากกุศลธรรมทั้งหลาย ขนเหล่านั้น
ทั้งหมดก็เสื่อมเพราะธรรม ๖ ประการนี้แล

สามกสูตรที่ ๑ จบ

๒. อปริหานียสูตร

ว่าด้วยอปริหานียธรรม

[๒๒] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงอปริหานียธรรม(ธรรมที่ไม่เป็นเหตุแห่ง
ความเสื่อม) ๖ ประการนี้ เธอทั้งหลายจงฟัง ฯลฯ

อปริหานียธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้ไม่ชอบการงาน^๑
๒. ความเป็นผู้ไม่ชอบการพูดคุย^๒
๓. ความเป็นผู้ไม่ชอบการนอนหลับ^๓

เชิงอรรถ :

- ^๑ **ไม่ชอบการงาน** ในที่นี้หมายถึงเมื่อพวกภิกษุทำกิจมีการทำจิวร ประคตเอว ผ่ากรองน้ำ ไม่กวาด และ
ผ่าเช็ดเท้าเป็นต้น ภิกษุปฏิเสธกิจเหล่านั้นเสียด้วยศรัทธา อนึ่ง หมายถึงทำกิจเหล่านั้นร่วมกับภิกษุทั้งหลาย
แล้วเรียนอุทเทสในเวลาเรียนอุทเทส สาธยายในเวลาสาธยาย กวาดลานพระเจดีย์ในเวลากวาดลานพระเจดีย์
มนสิการในเวลามนสิการ (อัง.สตุตค.อ. ๓/๒๔/๑๗๖-๑๗๗)
- ^๒ **ไม่ชอบการพูดคุย** ในที่นี้หมายถึงไม่สนทนาเรื่องเกี่ยวกับบุรุษและสตรีเป็นต้น แต่สนทนาเฉพาะเรื่อง
เกี่ยวกับธรรมในเวลากลางวันกลางคืนให้เป็นประโยชน์ ตอบปัญหาธรรมตลอดวันและคืน พูดน้อย พูดมีที่
จบ เพราะพุทธพจน์ว่า "ภิกษุผู้หนึ่งประชุมกันมีหน้าที่ ๒ อย่าง คือ สนทนาธรรม และเป็นผู้นั่งอย่างพระ
อริยะ" (อัง.สตุตค.อ. ๓/๒๔/๑๗๗) และดู ม.ม. ๑๒/๒๗๓/๒๓๕ (ปาสราสิสูตร)
- ^๓ **ไม่ชอบการนอนหลับ** ในที่นี้หมายถึงจะยืนก็ตาม จะเดินก็ตาม จะนั่งก็ตาม มีจิตตกกังวล เพราะกรช-
กายมีความเจ็บป่วยก็ตาม ก็ไม่ถูกถิ่นมิถนะครอบงำ เพราะฉะนั้นจึงมีพุทธพจน์ว่า "เรากลับจากมิถนะบาท
หลังจากฉันอาหารเสร็จแล้ว ปลูกดั่งขงา ๔ ชั้น มีสติสัมปชัญญะ หยั่งลงสู่การนอนหลับโดยพระปริศว์
เบื้องขวารู้นิดอยู่" (อัง.สตุตค.อ. ๓/๒๔/๑๗๗) และดู ม.ม. ๑๒/๓๘๗/๓๔๕ (มหาสังจกสูตร)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๓. อนุตตริยวรรค ๓. ภัยสูตร

๔. ความเป็นผู้ไม่ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่

๕. ความเป็นผู้ว่าง่าย

๖. ความเป็นผู้มีกัลยาณมิตร (มิตรดี)

ภิกษุทั้งหลาย อปริหานิยธรรม ๖ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ชนทั้งหลายบางพวกในอดีตไม่เสื่อมจากกุศลธรรมทั้งหลาย
ชนเหล่านั้นทั้งหมดก็ไม่เสื่อมเพราะธรรม ๖ ประการนี้แล

ชนทั้งหลายบางพวกในอนาคตจักไม่เสื่อมจากกุศลธรรมทั้งหลาย ชนเหล่านั้น
ทั้งหมดก็จักไม่เสื่อมเพราะธรรม ๖ ประการนี้แล

ชนทั้งหลายบางพวกในปัจจุบันไม่เสื่อมจากกุศลธรรมทั้งหลาย ชนเหล่านั้น
ทั้งหมดก็ไม่เสื่อมเพราะธรรม ๖ ประการนี้แล

อปริหานิยสูตรที่ ๒ จบ

๓. ภัยสูตร

ว่าด้วยภัยเป็นชื่อของกาม

[๒๓] ภิกษุทั้งหลาย

๑. คำว่า 'ภัย' นี้เป็นชื่อของกาม

๒. คำว่า 'ทุกข์' นี้เป็นชื่อของกาม

๓. คำว่า 'โรค' นี้เป็นชื่อของกาม

๔. คำว่า 'ผี' นี้เป็นชื่อของกาม

๕. คำว่า 'เครื่องข่อง' นี้เป็นชื่อของกาม

๖. คำว่า 'เปือกตม' นี้เป็นชื่อของกาม

คำว่า 'ภัย' นี้เป็นชื่อของกาม เพราะเหตุไร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๓. อนุตตริยวรรค ๓. ภัยสูตร

เพราะสัตว์โลกผู้ยินดีด้วยกามราคะ ถูกฉันทราคะ^๑เกี่ยวพันไว้ ย่อมไม่พ้นจาก
ภัยทั้งที่มีในภพนี้ ทั้งที่มีในภพหน้า ฉะนั้น คำว่า 'ภัย' นี้จึงเป็นชื่อของกาม

คำว่า 'ทุกข์' ฯลฯ คำว่า 'โรค' ฯลฯ คำว่า 'ผี' ฯลฯ คำว่า 'เครื่องข่อง' ฯลฯ
คำว่า 'เปือกตม' นี้เป็นชื่อของกาม เพราะเหตุไร

เพราะสัตว์โลกผู้ยินดีด้วยกามราคะ ถูกฉันทราคะเกี่ยวพันไว้ ย่อมไม่พ้นจาก
เปือกตมทั้งที่มีในภพนี้ ทั้งที่มีในภพหน้า ฉะนั้น คำว่า 'เปือกตม' นี้จึงเป็นชื่อ
ของกาม

พระผู้มีพระภาคผู้สุดศาสตาครัันตรัสเวทยากรณโภษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถา
ประพันธ์ต่อไปอีกว่า

ภัย ทุกข์ โรค (ผี) เครื่องข่องและเปือกตม

เหล่านี้เราเรียกว่ากามที่ข่องของปุถุชน

ชนทั้งหลายเห็นภัยในอุปาทาน^๒

อันเป็นแดนเกิดแห่งชาติและมรณะ

เชิงอรรถ :

- ^๑ **ฉันทราคะ** หมายถึงความกำหนัดด้วยอำนาจความพอใจกล่าวคือตัณหา (อภ.ติก.อ. ๒/๑๑๓/๒๖๐)
ทั้ง กามราคะ และ ฉันทราคะ เป็นชื่อเรียกกิเลสกามในจำนวนชื่อเรียก ๑๘ ชื่อ คือ (๑) ฉันทะ (ความพอใจ)
(๒) ราคะ (ความกำหนัด) (๓) ฉันทราคะ (ความกำหนัดด้วยอำนาจความพอใจ) (๔) สังกัปปะ (ความดำริ)
(๕) ราคะ (ความกำหนัด) (๖) สังกัปปราคะ (ความกำหนัดอำนาจความดำริ) (๗) กามฉันทะ (ความพอใจ
ด้วยอำนาจความใคร่) (๘) กามราคะ (ความกำหนัดด้วยอำนาจความใคร่) (๙) กามนันทะ (ความเพลิดเพลิน
เพลินด้วยอำนาจความใคร่) (๑๐) กามตัณหา (ความทะยานอยากด้วยอำนาจความใคร่) (๑๑) กามเสนหะ
(ความเยื่อใยด้วยอำนาจความใคร่) (๑๒) กามปริพาทะ (ความเร่าร้อนด้วยอำนาจความใคร่) (๑๓) กามมัจฉา
(ความสยบด้วยอำนาจความใคร่) (๑๔) กามชโณसानะ (ความติดใจด้วยอำนาจความใคร่) (๑๕) กาโมชะ
(ห้วงน้ำคือความใคร่) (๑๖) กามโยคะ (กิเลสเครื่องประกอบคือความใคร่) (๑๗) กามุปาทานะ (กิเลส
เครื่องยึดมั่นคือความใคร่) (๑๘) กามัจฉันทนวิरणะ (กิเลสเครื่องกั้นจิตคือความพอใจด้วยอำนาจความใคร่)
(ขุ.ม. (แปล) ๒๙/๑/๒)
- ^๒ **อุปาทาน** (ความยึดมั่น) ๔ คือ (๑) กามุปาทาน ความยึดมั่นในกาม (๒) ทิฏฐุปาทาน ความยึดมั่นในทิฏฐิ
(๓) สีสัพพตูปาทาน ความยึดมั่นในศีลและวัตร (๔) อัถตวาหุปาทาน ความยึดมั่นในวาทะवादัตถน (ที.ปา.
๑๑/๓๑๒/๒๐๕, ม.ม. ๑๒/๑๔๓/๑๐๑, อภิ.วิ. (แปล) ๓๕/๙๓๘/๕๘๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๓. อนุตตริยวรรค ๔. หิมวันตสูตร

ย่อมหลุดพ้นในธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งชาติและภพ^๑

เพราะไม่ถือมั่น

ชนเหล่านั้นถึงธรรมเป็นแดนเกษม

มีความสุข ดับสนิทในปัจจุบัน

ล่วงทุกข์ทั้งหมดไปได้ พ้นเวรทั้งปวง

ภยสูตรที่ ๓ จบ

๔. หิมวันตสูตร

ว่าด้วยชนเขาหิมพานต์

[๒๔] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ พึงทำลายชนเขาหิมพานต์ได้ ไม่จำเป็นต้องพูดถึงอวิชาอันเลวทรามเลย

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ฉลาดในการเข้าสมาธิ^๒

๒. เป็นผู้ฉลาดในการให้สมาธิตั้งอยู่ได้^๓

๓. เป็นผู้ฉลาดในการออกจากสมาธิ^๔

เชิงอรรถ :

^๑ ธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งชาติ และภพ ในที่นี้หมายถึงนิพพาน (อง.จก.อ. ๓/๒๔/๑๐๙)

^๒ ฉลาดในการเข้าสมาธิ หมายถึงฉลาดเลือกอาหารและฤดูที่เหมาะสมแก่การเจริญสมาธิ (อง.จก.อ. ๓/๒๔/๑๐๙)

^๓ ฉลาดในการให้สมาธิตั้งอยู่ได้ หมายถึงสามารถรักษาสมาธิให้ดำรงอยู่ได้นาน (อง.จก.อ. ๓/๒๔/๑๐๙)

^๔ ฉลาดในการออกจากสมาธิ ในที่นี้หมายถึงกำหนดเวลาที่จะออกจากสมาธิได้ (อง.จก.อ. ๓/๒๔/๑๐๙)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๓. อนุตตริยวรรค ๕. อนุสสติญาณสูตร

๔. เป็นผู้ฉลาดในความพร้อมแห่งสมาธิ^๑

๕. เป็นผู้ฉลาดในอารมณ์แห่งสมาธิ^๒

๖. เป็นผู้ฉลาดในอภินิหารแห่งสมาธิ^๓

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล พึงทำลายขุนเขา
หิมพานต์ได้ ไม่จำเป็นต้องพูดถึงอวิชาที่เลวทรามเลย

หิมวันตสูตรที่ ๔ จบ

๕. อนุสสติญาณสูตร

ว่าด้วยอนุสสติญาณ^๔

[๒๕] ภิกษุทั้งหลาย อนุสสติญาณ ๖ ประการนี้

อนุสสติญาณ ๖ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ระลึกถึงตถาคตว่า ‘แม่เพราะเหตุนี้ พระผู้มี
พระภาคพระองค์นั้น ฯลฯ เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์
ทั้งหลาย เป็นพระพุทธรเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค’ สมัยใด อริยสาวก
ระลึกถึงตถาคตแล้ว สมัยนั้น จิตของเขาย่อมไม่ถูกราคะกมลุ่ม
ไม่ถูกโทสะกมลุ่ม ไม่ถูกโมหะกมลุ่ม เป็นจิตดำเนินไปตรงทีเดียว
เป็นจิตออกไป พ้นไป หลุดไปจากความกำหนัด คำว่า ‘กำหนัด’
นี้เป็นชื่อของกามคุณ ๕

เชิงอรรถ :

^๑ ฉลาดในความพร้อมแห่งสมาธิ หมายถึงสามารถทำสมาธิจิตให้มีความร่าเริงได้(อง.จก.อ. ๓/๒๔/๑๐๙)

^๒ ฉลาดในอารมณ์แห่งสมาธิ หมายถึงฉลาดในการเว้นธรรมที่ไม่เป็นอุปการะแก่สมาธิแล้วเลือกเจริญแต่
ธรรมที่เป็นสัลปายะและเป็นอุปการะโดยรู้ว่า “นี่คืออารมณ์ที่เป็นนิมิต (เครื่องหมาย) สำหรับให้จิตกำหนด
นี่คืออารมณ์ที่เป็นไตรลักษณ์” (อง.จก.อ. ๓/๒๔/๑๐๙)

^๓ ฉลาดในอภินิหารแห่งสมาธิ หมายถึงฉลาดในการเจริญสมาธิในชั้นปฐมฌาน ทุตติยฌาน ตติยฌาน และ
จตุตถฌาน ตามลำดับจนเกิดความชำนาญแล้วเข้าสมาธิขั้นสูงขึ้นไป (อง.จก.อ. ๓/๒๔/๑๑๐)

^๔ ดูเชิงอรรถที่ ๒ ข้อ ๙ (อนุสสติญาณสูตร) หน้า ๔๒๐ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๓. อนุตตริยวรรค ๕. อนุสสติญาณสูตร

ภิกษุทั้งหลาย สัตว์บางพวกในโลกนี้ทำพุทธานุสสตินี้ให้เป็นอารมณ์ ย่อม
บริสุทธิ^๑ได้อย่างนี้แล

๒. อริยสาวกระลึกถึงธรรมว่า ‘พระธรรมเป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาค
ตรัสไว้ดีแล้ว ฯลฯ อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน’ สมัยใด อริยสาวก
ระลึกถึงธรรม สมัยนั้น จิตของเธอย่อมไม่ถูกราคะกัสมุขุม ไม่ถูก
โทสะกัสมุขุม ไม่ถูกโมหะกัสมุขุม เป็นจิตดำเนินไปตรงทีเดียว เป็น
จิตออกไป พ้นไป หลุดไปจากความกำหนด คำว่า ‘กำหนด’ นี้เป็น
ชื่อของกามคุณ ๕

ภิกษุทั้งหลาย สัตว์บางพวกในโลกนี้ทำธัมมานุสสตินี้ให้เป็นอารมณ์ ย่อม
บริสุทธิ^๑ได้อย่างนี้แล

๓. อริยสาวกระลึกถึงสงฆ์ว่า ‘พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเป็นผู้
ปฏิบัติดี ฯลฯ เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก’ สมัยใด อริยสาวก
ระลึกถึงสงฆ์ สมัยนั้น จิตของเธอย่อมไม่ถูกราคะกัสมุขุม ไม่ถูก
โทสะกัสมุขุม ไม่ถูกโมหะกัสมุขุม เป็นจิตดำเนินไปตรงทีเดียว เป็น
จิตออกไป พ้นไป หลุดไปจากความกำหนด คำว่า ‘กำหนด’ นี้เป็น
ชื่อของกามคุณ ๕

ภิกษุทั้งหลาย สัตว์บางพวกในโลกนี้ทำสังฆานุสสตินี้ให้เป็นอารมณ์ ย่อม
บริสุทธิ^๑ได้อย่างนี้แล

๔. อริยสาวกระลึกถึงศีลของตนที่ไม่ขาด ฯลฯ เป็นไปเพื่อสมาธิ สมัยใด
อริยสาวกระลึกถึงศีล สมัยนั้น จิตของเธอย่อมไม่ถูกราคะกัสมุขุม
ไม่ถูกโทสะกัสมุขุม ไม่ถูกโมหะกัสมุขุม เป็นจิตดำเนินไปตรงทีเดียว
เป็นจิตออกไป พ้นไป หลุดไปจากความกำหนด คำว่า ‘กำหนด’
นี้เป็นชื่อของกามคุณ ๕

ภิกษุทั้งหลาย สัตว์บางพวกในโลกนี้ทำสีลานุสสตินี้ให้เป็นอารมณ์ ย่อมบริสุทธิ^๑
ได้อย่างนี้แล

เชิงอรรถ :

^๑ บริสุทธิ ในที่นี้หมายถึงบรรลุนิพพานที่บริสุทธิอย่างยิ่ง (อภ.จก.อ. ๓/๒๕/๑๑๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๓. อนุตตริยวรรค ๕. อนุสสติญาณสูตร

๕. อริยสาวกระลึกถึงจาคะของตนว่า ‘เป็นลาภของเราหนอ เราได้ดีแล้วหนอ ฯลฯ ควรแก่การขอ ยินดีในการแจกทานอยู่ครองเรือน’ สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงจาคะ สมัยนั้น จิตของเธอย่อมไม่ถูกราคะกัสมุขุม ไม่ถูกโทสะกัสมุขุม ไม่ถูกโมหะกัสมุขุม เป็นจิตดำเนินไปตรงที่เดียว เป็นจิตออกไป พ้นไป หลุดไปจากความกำหนัด คำว่า ‘กำหนัด’ นี้เป็นชื่อของกามคุณ ๕

ภิกษุทั้งหลาย สัตว์บางพวกในโลกนี้ทำจากานุสสตินี้ให้เป็นอารมณ์ ย่อมบริสุทธิได้อย่างนี้แล

๖. อริยสาวกระลึกถึงเทวดาทั้งหลายว่า ‘มีเทวดาชั้นจาตุมหาราช เทวดาชั้นดาวดึงส์ เทวดาชั้นยามา เทวดาชั้นดุสิต เทวดาชั้นนิมมานรดี เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดี เทวดาชั้นพรหมกาย เทวดาชั้นสูงขึ้นไปกว่านั้น เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยศรัทธาเช่นใด จุตติจากโลกนี้แล้วไปเกิดในเทวโลกนั้น แม้เราเองก็มีศรัทธาเช่นนั้น เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยศีลเช่นใด ... สุตะ ... จาคะ ... ปัญญาเช่นใด จุตติจากโลกนี้แล้วไปเกิดในเทวโลกนั้น แม้เราเองก็มีปัญญาเช่นนั้น’ สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญาของตน และของเทวดาเหล่านั้น สมัยนั้น จิตของเธอย่อมไม่ถูกราคะกัสมุขุม ไม่ถูกโทสะกัสมุขุม ไม่ถูกโมหะกัสมุขุม เป็นจิตดำเนินไปตรงที่เดียว เป็นจิตออกไป พ้นไป หลุดไปจากความกำหนัด คำว่า ‘กำหนัด’ นี้เป็นชื่อของกามคุณ ๕

ภิกษุทั้งหลาย สัตว์บางพวกในโลกนี้ทำอนุสสติทั้ง ๖ นี้ให้เป็นอารมณ์ ย่อมบริสุทธิได้อย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย อนุสสติญาณ ๖ ประการนี้แล

อนุสสติญาณสูตรที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๓. อนุดตริยวรรค ๖. มหากัจจายนสูตร

๖. มหากัจจายนสูตร

ว่าด้วยพระมหากัจจายนะ^๑

[๒๖] ณ ที่นั้นแล ท่านพระมหากัจจายนะ เรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า
ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นรับคำแล้ว ท่านพระมหากัจจายนะจึงได้กล่าวดังนี้ว่า
ผู้มีอายุทั้งหลาย นาสัจจรรยจริง ไม่เคยปรากฏ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ ได้ตรัสรู้วิธี
บรรลุษองว่างในที่คับแคบ^๒ คืออนุสสติฐาน ๖ ประการ เพื่อความบริสุทธิ์ของสัตว์
ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงโสกะ(ความเศร้าโศก)และปริเทวะ(ความร่ำไร) เพื่อดับทุกข์
(ความทุกข์กาย)และโทมนัส(ความทุกข์ใจ) เพื่อบรรลุญาณธรรม^๓ เพื่อให้แจ้ง
นิพพาน

อนุสสติฐาน ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อริยสาวกในพระธรรมวินัยนี้ระลึกถึงพระตถาคตว่า 'แม้เพราะเหตุนี้
พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ฯลฯ เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์
ทั้งหลาย เป็นพระพุทธานุเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค' สมัยใด อริยสาวก
ระลึกถึงพระตถาคต สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมไม่ถูกราคะ
กัสมุขม ไม่ถูกโทสะกัสมุขม ไม่ถูกโมหะกัสมุขม เป็นจิตดำเนินไป
ตรงทีเดียว เป็นจิตออกไป พ้นไป หลุดไปจากความกำหนัด คำว่า
'กำหนัด' นี้ เป็นชื่อของกามคุณ ๕ อริยสาวกนั้นแล มีจิตเสมอ
อากาศ อันไพบูลย์ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มี ความ
เบียดเบียน^๔ อยู่โดยประการทั้งปวง

เชิงอรรถ :

^๑ คัมภีร์บางแห่งใช้ว่า มหากัจจายนะ

^๒ ช่องว่างในที่คับแคบ หมายถึงทางหลุดพ้นจากกามคุณ ๕ (รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ) ทางหลุดพ้น
นั้นคืออนุสสติฐาน ๖ ประการ (อภ.จก.อ. ๓/๒๖/๑๑๐)

^๓ ญาณธรรม หมายถึงอริยมัคคธรรม (ส.ม. ๑๙/๒๔/๑๕, ส.ม.อ. ๓/๒๑-๓๐/๑๙๕)

^๔ จิตเสมออากาศ หมายถึงจิตที่ไม่ต้องเกี่ยวข้องกับไม่ต้องผูกพัน

ไพบูลย์ หมายถึงจิตไม่ใช่นิดหน่อย

มหัคคตะ หมายถึงจิตที่ยิ่งใหญ่ หรือเป็นจิตที่พระอริยสาวกจำนวนมากปฏิบัติมา

ไม่มีขอบเขต หมายถึงประมาณไม่ได้

ไม่มีเวร หมายถึงปราศจากอกุศลเวรและบุคคลผู้เป็นเวรกัน

ไม่มีความเบียดเบียน หมายถึงปราศจากความโกรธและความทุกข์ (อภ.จก.อ. ๓/๒๖/๑๑๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๓. อนุดตริยวรรค ๖. มหากัจจานสูตร

ผู้มีอายุทั้งหลาย สัตว์บางพวกในโลกนี้ทำพุทธานุสสตินี้ให้เป็นอารมณ์ ย่อมเป็นผู้มีความบริสุทธิ์เป็นธรรมดาอย่างนี้แล

๒. อริยสาวกระลึกถึงพระธรรมว่า 'พระธรรมเป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว ฯลฯ อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน' สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงพระธรรม สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมไม่ถูกราคะ กลัมrum ไม่ถูกโทสะกลัมrum ไม่ถูกโมหะกลัมrum ย่อมเป็นจิตดำเนินไปตรงที่เดียว เป็นจิตออกไป พ้นไป หลุดไปจากความกำหนัด คำว่า 'กำหนัด' นี้เป็นชื่อของกามคุณ ๕ อริยสาวกนั้นแล มีจิตเสมออากาศ อันไพบุลย์ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีควมเบียดเบียนอยู่ โดยประการทั้งปวง

ผู้มีอายุทั้งหลาย สัตว์บางพวกในโลกนี้ทำธัมมานุสสตินี้ให้เป็นอารมณ์ ย่อมเป็นผู้มีความบริสุทธิ์เป็นธรรมดาอย่างนี้แล

๓. อริยสาวกระลึกถึงพระสงฆ์ว่า 'พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเป็นผู้ปฏิบัติดี ฯลฯ เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก' สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงพระสงฆ์ สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมไม่ถูกราคะกลัมrum ไม่ถูกโทสะกลัมrum ไม่ถูกโมหะกลัมrum ย่อมเป็นจิตดำเนินไปตรงที่เดียว เป็นจิตออกไป พ้นไป หลุดไปจากความกำหนัด คำว่า 'กำหนัด' นี้เป็นชื่อของกามคุณ ๕ อริยสาวกนั้นแล มีจิตเสมออากาศ อันไพบุลย์ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีควมเบียดเบียนอยู่โดยประการทั้งปวง

ผู้มีอายุทั้งหลาย สัตว์บางพวกในโลกนี้ทำสังฆานุสสตินี้ให้เป็นอารมณ์ ย่อมเป็นผู้มีความบริสุทธิ์เป็นธรรมดาอย่างนี้แล

๔. อริยสาวกระลึกถึงศีลของตน ที่ไม่ขาด ฯลฯ เป็นไปเพื่อสมาธิ สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงศีลของตน สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมไม่ถูกราคะกลัมrum ไม่ถูกโทสะกลัมrum ไม่ถูกโมหะกลัมrum ย่อมเป็นจิตดำเนินไปตรงที่เดียว เป็นจิตออกไป พ้นไป หลุดไปจากความกำหนัด คำว่า 'กำหนัด' นี้เป็นชื่อของกามคุณ ๕ อริยสาวก

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๓. อนุดตริยวรรค ๖. มหาจักจจานสูตร

นั่นแล มีจิตเสมออากาศ อันไพบุลย์ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต
ไม่มีเวร ไม่มีคามเบียดเบียนอยู่ โดยประการทั้งปวง
ผู้มีอายุทั้งหลาย สัตว์บางพวกในโลกนี้ทำสีลานุสสดีนี้ให้เป็นอารมณ์ ย่อม
เป็นผู้มีความบริสุทธิ์เป็นธรรมดาอย่างนี้แล

๕. อริยสาวกระลึกถึงจาคะของตนว่า 'เป็นลาภของเราหนอ เราได้ดี
แล้วหนอ ฯลฯ ควรแก่การขอ ยินดีในการแจกทานอยู่ครองเรือน'
สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงจาคะของตน สมัยนั้น จิตของอริยสาวก
นั้นย่อมไม่ถูกราคะกัสมุขม ไม่ถูกโทสะกัสมุขม ไม่ถูกโมหะกัสมุขม
เป็นจิตดำเนินไปตรงที่เดียว เป็นจิตออกไป พ้นไป หลุดไปจาก
ความกำหนัด คำว่า 'กำหนัด' นี้ เป็นชื่อของกามคุณ ๕ อริยสาวก
นั่นแลมีจิตเสมออากาศ อันไพบุลย์ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต
ไม่มีเวร ไม่มีคามเบียดเบียนอยู่ โดยประการทั้งปวง

ผู้มีอายุทั้งหลาย สัตว์บางพวกในโลกนี้ทำจาคานุสสดีนี้ให้เป็นอารมณ์ ย่อม
เป็นผู้มีความบริสุทธิ์เป็นธรรมดาอย่างนี้แล

๖. อริยสาวกระลึกถึงเทวดาว่า 'มีเทวดาชั้นจาตุมหาราช ฯลฯ เทวดา
ชั้นสูงขึ้นไปกว่านั้น เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยศรัทธาเช่นใด จดี
จากโลกนี้แล้วไปเกิดในเทวโลกนั้น แม้เราเองก็มีศรัทธาเช่นนั้น
เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยศีลเช่นใด... สุตะ... จาคะ... ปัญญาเช่นใด
แม้เราเองก็มีปัญญาเช่นนั้น สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงศรัทธา
ศีล สุตะ จาคะ และปัญญาของตน และของเทวดาเหล่านั้น
สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมไม่ถูกราคะกัสมุขม ไม่ถูกโทสะ
กัสมุขม ไม่ถูกโมหะกัสมุขม เป็นจิตดำเนินไปตรงที่เดียว เป็นจิต
ออกไป พ้นไป หลุดไปจากความกำหนัด คำว่า 'กำหนัด' นี้เป็นชื่อ
ของกามคุณ ๕ อริยสาวกนั่นแลมีจิตเสมอด้วยอากาศ อันไพบุลย์
เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีคามเบียดเบียนอยู่โดย
ประการทั้งปวง

ผู้มีอายุทั้งหลาย สัตว์บางพวกในโลกนี้ทำเทวดานุสสดีนี้ให้เป็นอารมณ์ ย่อม
เป็นผู้มีความบริสุทธิ์เป็นธรรมดาอย่างนี้แล

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๓. อนุดตริยวรรค ๗. ปฐมสมยสูตร

ผู้มีอายุทั้งหลาย นาคัจฉรรยจริง ไม่เคยปรากฏ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ ได้ตรัสรู้วิธีบรรลु ช่องว่างในที่คับแคบ คือ อนุสสติฐาน ๖ ประการนี้ เพื่อความบริสุทธิ์ของสัตว์ ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงโสกะ และปริเทวะ เพื่อดับทุกข์ และโทมนัส เพื่อบรรลุ ญายธรรม เพื่อให้แจ้งนิพพาน

มหากัจจानสูตรที่ ๖ จบ

๗. ปฐมสมยสูตร

ว่าด้วยสมัยที่ควรพบผู้เจริญภาวนา สูตรที่ ๑

[๒๗] ครั้งนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย อภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สมัยที่ควรเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ มีเท่าไร นอแล”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุ สมัยที่ควรเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ ๖ ประการนี้

สมัยที่ควรเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ ๖ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สมัยใด ภิกษุในธรรมวินัยนี้มีจิตถูกกามราคะ^๑ กลุ้มรุม ถูกกามราคะ ครอบงำอยู่ และเธอไม่ทราบชัดซึ่งอุบายเครื่องสลัดกามราคะที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง สมัยนั้น ภิกษุนั้นพึงเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญ ภาวนาทางใจแล้วถามอย่างนี้ว่า ‘ผู้มีอายุ ผมมีจิตถูกกามราคะ กลุ้มรุม ถูกกามราคะครอบงำอยู่ และผมก็ไม่ทราบชัดซึ่งอุบาย เครื่องสลัดกามราคะที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง ขอผู้มีอายุโปรด แสดงธรรมเพื่อละกามราคะแก่ผมเถิด’ ภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ ย่อมแสดงธรรม^๒ เพื่อละกามราคะแก่เธอ นี่เป็นสมัยที่ ๑ ที่ควร เข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ จักกนิบาต ข้อ ๒๓ หน้า ๔๕๔ ในเล่มนี้

^๒ หมายถึงแสดงอสุภกัมมัฏฐาน (อง.จก.อ. ๓/๒๗/๑๑๑) สาระในสูตรนี้ ดู อง.เอกก. (แปล) ๒๐/๑๑-๒๐/ ๒-๔

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๓. อนุดตริยวรรค ๗. ปฐมสมยสูตร

๒. สมัยใด ภิกษุผู้มีจิตถูกพยาบาท(ความคิดร้าย)กลุ่มรวม ถูกพยาบาทครอบงำอยู่ และเธอไม่ทราบชัดซึ่งอุบายเครื่องสลัดพยาบาทที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง สมัยนั้น ภิกษุนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า 'ผู้มีอายุ ผมมีจิตถูกพยาบาทกลุ่มรวม ถูกพยาบาทครอบงำอยู่ และผมก็ไม่ทราบชัดซึ่งอุบายเครื่องสลัดพยาบาทที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง ขอผู้มีอายุโปรดแสดงธรรมเพื่อละพยาบาทแก่ผมเถิด' ภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ ย่อมแสดงธรรม^๑ เพื่อละพยาบาทแก่เธอ นี่เป็นสมัยที่ ๒ ที่ควรเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ
๓. สมัยใด ภิกษุผู้มีจิตถูกถีนมิทระ(ความหดหู่และเขื่องซึม)กลุ่มรวม ถูกถีนมิทระครอบงำอยู่ และเธอไม่ทราบชัดซึ่งอุบายเครื่องสลัดถีนมิทระที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง สมัยนั้น ภิกษุนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า 'ผู้มีอายุ ผมมีจิตถูกถีนมิทระกลุ่มรวม ถูกถีนมิทระครอบงำอยู่ และผมก็ไม่ทราบชัดซึ่งอุบายเครื่องสลัดถีนมิทระที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง ขอผู้มีอายุได้โปรดแสดงธรรมเพื่อละถีนมิทระแก่ผมเถิด' ภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ ย่อมแสดงธรรม^๒ เพื่อละถีนมิทระแก่เธอ นี่เป็นสมัยที่ ๓ ที่ควรเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ
๔. สมัยใด ภิกษุผู้มีจิตถูกอุทัจจกุกุจะ(ความฟุ้งซ่านและร้อนใจ)กลุ่มรวม ถูกอุทัจจกุกุจะครอบงำอยู่ และเธอไม่ทราบชัดซึ่งอุบายเครื่องสลัดอุทัจจกุกุจะที่เกิดขึ้นแล้วออกไปตามความเป็นจริง สมัยนั้น ภิกษุนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า 'ผู้มีอายุ ผมมีจิตถูกอุทัจจกุกุจะกลุ่มรวม ถูกอุทัจจกุกุจะครอบงำอยู่ และผมก็ไม่ทราบชัดซึ่งอุบายเครื่องสลัดอุทัจจกุกุจะที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง ขอผู้มีอายุโปรดแสดง

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงแสดงเมตตาภิรมย์ (อง.จก.อ. ๓/๒๗/๑๑๑)

^๒ หมายถึงแสดงอาโลกสัญญา หรือเหตุปรารถนาความเพียรบางอย่าง (อง.จก.อ. ๓/๒๗/๑๑๑)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๓. อนุตตริยวรรค ๗. ปฐมสมยสูตร

ธรรมเพื่อละอุทซัจจกุกุจะแก้ผมเถิด' ภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ
ยอมแสดงธรรม^๑ เพื่อละอุทซัจจกุกุจะแก้เธอ นี่เป็นสมัยที่ ๔ ที่
ควรเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ

๕. สมัยใด ภิกษุผู้มีจิตถูกวิจิกิจฉา(ความลังเลสงสัย)กัสมุรุม ถูกวิจิกิจฉา
ครอบงำอยู่ และเธอไม่ทราบชัดซึ่งอุบายเครื่องสลัดวิจิกิจฉาที่เกิด
ขึ้นตามความเป็นจริง สมัยนั้น ภิกษุนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุผู้เจริญ
ภาวนาทางใจแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า 'ผู้มีอายุ ผมมีจิตถูกวิจิกิจฉา
กัสมุรุม ถูกวิจิกิจฉาครอบงำอยู่ และผมก็ไม่ทราบชัดซึ่งอุบายเครื่อง
สลัดวิจิกิจฉาที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง ขอผู้มีอายุโปรดแสดง
ธรรมเพื่อละวิจิกิจฉาแก้ผมเถิด' ภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจยอมแสดง
ธรรม^๒ เพื่อละวิจิกิจฉาแก้เธอ นี่เป็นสมัยที่ ๕ ที่ควรเข้าไปพบภิกษุ
ผู้เจริญภาวนาทางใจ

๖. สมัยใด ภิกษุไม่รู้ไม่เห็นนิมิตซึ่งเป็นที่สิ้นอาสวะโดยลำดับสำหรับผู้
อาศัยมณสิการอยู่ สมัยนั้น ภิกษุนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุผู้เจริญภาวนา
ทางใจแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า 'ผู้มีอายุ ผมไม่รู้ไม่เห็นนิมิตซึ่งเป็นที่สิ้น
อาสวะโดยลำดับสำหรับผู้อาศัยมณสิการอยู่ ขอผู้มีอายุโปรดแสดง
ธรรมเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายแก้ผมเถิด' ภิกษุผู้เจริญ
ภาวนาทางใจยอมแสดงธรรมเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะแก้เธอ นี่
เป็นสมัยที่ ๖ ที่ควรเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ

ภิกษุ สมัยที่ควรเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ ๖ ประการนี้แล"

ปฐมสมยสูตรที่ ๗ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงแสดงสมถกัมมัฏฐาน (อง.จก.อ. ๓/๒๗/๑๑๑)

^๒ หมายถึงแสดงคุณพระรัตนตรัย (อง.จก.อ. ๓/๒๗/๑๑๑)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๓. อนุตตริยวรรค ๘. ทุตติยสมยสูตร

๘. ทุตติยสมยสูตร

ว่าด้วยสมัยที่ควรพบผู้เจริญภาวนา สูตรที่ ๒

[๒๘] สมัยหนึ่ง ภิกษุเถระจำนวนมาก อยู่ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เขตกรุงพาราณสี ครั้งนั้น เมื่อภิกษุเถระเหล่านั้นกลับจากบิณฑบาต ภายหลังฉันอาหารเสร็จแล้ว นั่งประชุมกันในโรงฉัน^๑ ได้เกิดการสนทนากันขึ้นในระหว่างว่า

“ผู้มีอายุทั้งหลาย สมัยไหนเป็นสมัยที่ควรเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ”

เมื่อกล่าวถามกันอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้กล่าวกับภิกษุเถระดังนี้ว่า “ผู้มีอายุ สมัยใด ภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจกลับจากบิณฑบาตภายหลังฉันอาหารเสร็จแล้วแล้ว นั่งคู้บัลลังก์ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า^๒ สมัยนั้น เป็นสมัยที่ควรเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ”

เมื่อภิกษุนั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว ภิกษุอีกรูปหนึ่งได้กล่าวกับภิกษุนั้นดังนี้ว่า

“ผู้มีอายุ สมัยนั้น ไม่ใช่สมัยที่ควรเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ เพราะสมัยใด ภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ กลับจากบิณฑบาตภายหลังฉันอาหารเสร็จแล้วแล้ว นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า สมัยนั้น ความเหน็ดเหนื่อยเพราะการเที่ยวบิณฑบาตของภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจนั้นยังไม่สงบระงับ และความเหน็ดเหนื่อยเพราะการฉันอาหารของภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจนั้นก็ยังไม่สงบระงับ ฉะนั้น สมัยนั้นจึงไม่ใช่สมัยที่ควรเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจนั้น

แต่สมัยใด ภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ ออกจากที่หีสกเร้นในเวลาเย็น นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้าที่ร่มเงาวิหาร สมัยนั้น ควรเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ”

เมื่อภิกษุนั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว ภิกษุอีกรูปหนึ่งได้กล่าวกับภิกษุนั้นดังนี้ว่า

เชิงอรรถ :

^๑ โรงฉัน แปลจากภาษาบาลีว่า ‘มณฑลมาเพ’ หมายถึง (โภชนาสาลา) โรงฉันที่สร้างเป็นประรำมีลักษณะกลม (อง.จก.อ. ๓/๒๘/๑๑๑, อง.จก.ก.ฐีกา ๓/๒๘/๑๒๖)

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๕ บัญญัตินิบาต ข้อ ๗๕ หน้า ๑๒๙ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๓. อนุตตริยวรรค ๘. ทุตติยสมยสูตร

“ผู้มีอายุ สมัยนั้น ไม่ใช่สมัยที่ควรเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ เพราะสมัยใด ภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ ออกจากที่หลีกเร้นในเวลาเย็น นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้าที่ร่มเงาวิหาร สมัยนั้น สมาธินิมิตที่ท่านมนสิการ ในเวลากลางวัน ก็ยังฟุ้งซ่านอยู่ ฉะนั้น สมัยนั้นจึงไม่ใช่สมัยที่ควรเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ แต่สมัยใด ภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ ลุกขึ้นแต่เช้าตรู่ นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า สมัยนั้น เป็นสมัยที่ควรเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ”

เมื่อภิกษุนั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว ภิกษุอีกรูปหนึ่ง จึงกล่าวกับภิกษุนั้นดังนี้ว่า

“ผู้มีอายุ สมัยนั้น ก็ไม่ใช่สมัยที่ควรเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ แต่สมัยใด ภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ ลุกขึ้นแต่เช้าตรู่ นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า สมัยนั้น กายของท่านตั้งอยู่ในโอฆารส ความสบายย่อมมีแก่ท่าน เพื่อมนสิการถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า ฉะนั้น สมัยนั้น จึงเป็นสมัยที่ควรเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ”

เมื่อภิกษุนั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว ท่านพระมหากัจจានะจึงได้กล่าวกับภิกษุเถระทั้งหลายดังนี้ว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย ข้อนั้นผมได้สดับรับมาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคว่า ‘ภิกษุ สมัยที่ควรเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ ๖ ประการนี้

สมัยที่ควรเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สมัยใด ภิกษุในธรรมวินัยนี้มีจิตถูกกามราคะกลุ้มรุม ถูกกามราคะครอบงำอยู่ และเธอก็ไม่ทราบชัดซึ่งอุบายเครื่องสลัดกามราคะที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง สมัยนั้น ภิกษุนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า ‘ผู้มีอายุ ผมมีจิตถูกกามราคะกลุ้มรุม ถูกกามราคะครอบงำอยู่ และผมก็ไม่ทราบชัดซึ่งอุบายเครื่องสลัดกามราคะที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง ขอผู้มีอายุโปรดแสดงธรรมเพื่อละกามราคะแก่ผมเถิด’ ภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจย่อมแสดงธรรมเพื่อละกามราคะแก่เธอ นี่เป็นสมัยที่ ๑ ที่ควรไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๓. อนุตตริยวรรค ๙. อุทายีสุต

๒. สมัยใด ภิกษุผู้มีจิตถูกพยาบาทกลุ้มรมุ ฯลฯ^๑

๓. สมัยใด ภิกษุผู้มีจิตถูกถีนมิทระกลุ้มรมุ ฯลฯ

๔. สมัยใด ภิกษุผู้มีจิตถูกอุทธัจจกุกุจะกลุ้มรมุ ฯลฯ

๕. สมัยใด ภิกษุผู้มีจิตถูกวิกิจจจากลุ่มรมุ ฯลฯ

๖. สมัยใด ภิกษุไม่รู้ไม่เห็นนิมิตซึ่งเป็นที่สิ้นอาสวะโดยลำดับสำหรับผู้
อาศัยมนสิการอยู่ สมัยนั้น ภิกษุนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุผู้เจริญภาวนา
ทางใจแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า ‘ผู้มีอายุ ผมไม่รู้ไม่เห็นนิมิตซึ่งเป็นที่สิ้น
อาสวะโดยลำดับสำหรับผู้อาศัยมนสิการอยู่ ขอผู้มีอายุโปรดแสดง
ธรรมเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายแก่ผมเถิด’ ภิกษุผู้เจริญ
ภาวนาทางใจยอมแสดงธรรมเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย
แก่เธอ นี่เป็นสมัยที่ ๖ ที่ควรเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ
ผู้มีอายุทั้งหลาย ข้อนั้นผมได้สดับรับมาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคว่า
‘ภิกษุ สมัยที่ควรเข้าไปพบภิกษุผู้เจริญภาวนาทางใจ ๖ ประการนี้แล’

หุติยสมยสูตรที่ ๘ จบ

๙. อุทายีสุต

ว่าด้วยท่านพระอุทายี

[๒๙] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกท่านพระอุทายีมาตรัสถามว่า
“อุทายี อนุสสติญาณ^๒ มีเท่าไรหนอ” เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสถามอย่างนี้ ท่านพระ
อุทายีได้นิ่งอยู่

แม้ครั้งที่ ๒ พระผู้มีพระภาคก็รับสั่งเรียกท่านพระอุทายีมาตรัสถามว่า “อุทายี
อนุสสติญาณ มีเท่าไรหนอ” เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสถามแล้วอย่างนี้ แม้ครั้งที่ ๒
ท่านพระอุทายีก็นิ่งอยู่

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มในปฐมสมยสูตร

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๒ ข้อ ๙ (อนุสสติญาณสูตร) หน้า ๔๒๐ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๓. อนุตตริยวรรค ๙. อุทายีสุต

แม้ครั้งที่ ๓ พระผู้มีพระภาคก็รับสั่งเรียกท่านพระอุทายีมาตรัสถามว่า “อุทายี
อนุสสติญาณ มีเท่าไรหนอ” แม้ครั้งที่ ๓ ท่านพระอุทายีก็นิ่งอยู่

ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์ได้กล่าวกับท่านพระอุทายีว่า “ท่านอุทายี พระศาสดา
ตรัสถามท่าน”

ท่านพระอุทายีตอบว่า “ท่านอานนท์ ผมได้ยินพระดำรัสของพระผู้มี
พระภาคอยู่” และได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคต่อไปอีกว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ คือ ๑ ชาติบ้าง ๒ ชาติบ้าง ฯลฯ
ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ พร้อมทั้งลักษณะทั่วไปและชีวประวัติอย่างนี้ ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ นี่เป็นอนุสสติญาณ”

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกท่านพระอานนท์มาตรัสว่า “อานนท์
เรารู้แล้ว อุทายีนี้เป็นโมฆบุรุษ ไม่ประกอบอธิจิต^๑อยู่” แล้วตรัสถามท่านพระ
อานนท์ต่อไปว่า “อานนท์ อนุสสติญาณ มีเท่าไร”

ท่านพระอานนท์กราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อนุสสติญาณ มี ๕
ประการ

อนุสสติญาณ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้สังัดจากกามและอกุศลธรรมแล้วบรรลุปฐมฌาน
ที่มีวิตกวิจารณ์ และสุขเกิดจากวิเวกอยู่ เพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับ
ไปภิกษุบรรลุทุติยฌานมีความผ่องใสภายใน มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่ง
ผุดขึ้น ไม่มีวิตกไม่มีวิจารณ์ มีแต่ปีติและสุขเกิดจากสมาธิอยู่ เพราะ
ปีติจางคลายไปภิกษุมีอุเบกขามีสติมีสัมปชัญญะเสวยสุขด้วยนาม
กายบรรลุตติยฌานที่พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญว่า ‘ผู้มีอุเบกขา
มีสติอยู่เป็นสุข’ อยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นี่เป็นอนุสสติญาณ
ที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่ออยู่เป็นสุขใน
ปัจจุบัน

เชิงอรรถ :

^๑ อธิจิต หมายถึงสมาธิจิตและวิปัสสนาจิต (อง.จก.อ. ๓/๒๙/๑๑๒)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๓. อนุตตริยวรรค ๙. อุทายีสุต

๒. ภิกษุมนสิการอาโลกสัญญา ตั้งสัญญาไว้ว่าเป็นกลางวันอยู่ มนสิการอาโลกสัญญาว่ากลางวันอย่างไร กลางคืนก็อย่างนั้น กลางคืนอย่างไร กลางวันก็อย่างนั้น ภิกษุนั้นมีจิตปลอดโปร่งไม่ถูกนิวรรณ์พัวพัน ย่อมเจริญจิตที่มีความสว่าง^๑ ด้วยประการอย่างนี้ นี่เป็นอนุสสติฐาน ที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อได้ญาณทัสสนะ^๒
๓. ภิกษุพิจารณาเห็นกายนี้เท่านั้น ตั้งแต่พื้นเท้าขึ้นไป ตั้งแต่ปลายผมลงมา มีหนังหุ้มอยู่โดยรอบ เต็มไปด้วยของไม่สะอาดประการต่าง ๆ ว่า 'ในกายนี้มี ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ๓๓ หัวใจ ตับ พังผืด ม้าม^๔ ปอด ไส้ใหญ่ ไส้เล็ก อาหารใหม่ อาหารเก่า ดี เสลด หนอง เลือด เหงื่อ มันข้น น้ำตา เปลวมัน น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ มูตร^๕' นี่เป็นอนุสสติฐาน ที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อละกามราคะ
๔. ภิกษุเห็นสรีระที่ถูกทิ้งไว้ในป่าช้า ตายแล้ววันหนึ่ง สองวัน หรือสามวัน พองขึ้น มีสีเขียวคล้ำ มีหนองไหลออกอย่างไร ก็น้อม

เชิงอรรถ :

- ^๑ เจริญจิตที่มีความสว่าง หมายถึงเจริญพอกพูนจิตที่มีโอกาสเพื่อบรรลุนิพพานซึ่งต่างจากการมนสิการอาโลกสัญญาที่มุ่งบรรเทาถิ่นมิทระ (อง.จก.อ. ๓/๒๙/๑๑๒)
- ^๒ ญาณทัสสนะ ในที่นี้หมายถึงทิพพจักขุญาณ (อง.จก.อ. ๓/๒๙/๑๑๒)
- ^๓ ๓๓ แปลจากคำว่า 'วฏก' (โบราณแปลว่า ม้าม) ๓๓ แก่ ก่อนเนื้อ ๒ ก่อนมีขั้วเดียวกัน รูปร่างคล้ายลูกสะบ้าของเด็ก ๆ หรือคล้ายผลมะม่วง ๒ ผลที่ติดอยู่ในขั้วเดียวกัน มีเอ็นใหญ่รัดจากลำคอกลงไปถึงหัวใจแล้วแยกออกห้อยอยู่ทั้ง ๒ ข้าง (ข.ข.อ. ๓/๔๓); พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ให้นิยามของคำว่า "๓๓" ว่า อวัยวะคู่หนึ่งของคนและสัตว์ อยู่ในช่องท้องใกล้กระดูกสันหลัง ทำหน้าที่ขับของเสียออกมานับน้ำปัสสาวะ; Buddhadatta Mahathera, A. Concise Pali-English Dictionary, 1985, (224) และ Rhys Davids, T.W. Pali-English Dictionary, 1921-1925, (591) ให้ความหมายของคำว่า "วฏก" ตรงกับคำว่า "ไต" (Kidney)
- ^๔ ม้าม แปลจากคำว่า 'ปีห' ตาม (ข.ข.อ. ๓/๔๕) (โบราณแปลว่าไต); พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ให้นิยามไว้ว่า "อวัยวะภายในร่างกาย ริมกระเพาะอาหารข้างซ้าย มีหน้าที่ทำลายเม็ดเลือดแดง สร้างเม็ดเลือดเหลืองและสร้างภูมิคุ้มกันแก่ร่างกาย"
- ^๕ มูตร หมายถึงน้ำปัสสาวะ ซึ่งมีที่อยู่คือกระเพาะปัสสาวะนั้นเอง (วิสุทธิ. ๑/๒๑๓/๒๘๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๓. อนุตตริยวรรค ๙. อุทายีสุต

กายนี้แล เข้าไปเปรียบอย่างนั้นว่า 'แม้กายนี้ก็เป็นธรรมดาอย่างนี้ มีภาวะอย่างนี้ ไม่ล่วงพ้นอย่างนี้ไปได้'^๑

ภิกษุ นั้นเห็นสรีระที่ถูกทิ้งไว้ในป่าช้า ถูกฝูงกา นกเหยี่ยว นกแร้ง สุนัข สุนัขจิ้งจอกหรือสัตว์มีชีวิตชนิดต่าง ๆ กำลังกัดกินอย่างไร ก็น้อมกายนี้แลเข้าไปเปรียบอย่างนั้นว่า 'แม้กายนี้ก็เป็นธรรมดาอย่างนี้ มีภาวะอย่างนี้ ไม่ล่วงพ้นอย่างนี้ไปได้'

ภิกษุ นั้นเห็นสรีระที่ถูกทิ้งไว้ในป่าช้า มีโครงกระดูก มีเนื้อและเลือด มีเอ็น รังรัดไว้ ฯลฯ มีแต่โครงกระดูก ไม่มีเนื้อและเลือด มีเอ็นรังรัดไว้ ฯลฯ มีแต่โครงกระดูก ปราศจากเนื้อและเลือด ยังมีเอ็นรังรัดไว้ ฯลฯ มีแต่ท่อนกระดูกปราศจากเครื่องผูก กระจัดกระจายไปคนละทิศละทาง คือ กระดูกมือไปทางหนึ่ง กระดูกเท้าไปทางหนึ่ง กระดูกแข้งไปทางหนึ่ง กระดูกขาไปทางหนึ่ง กระดูกสะเอวไปทางหนึ่ง กระดูกสันหลังไปทางหนึ่ง กระโหลกศีรษะไปทางหนึ่งอย่างไร ก็น้อมกายนี้แลเข้าไปเปรียบอย่างนั้นว่า 'แม้กายนี้ ก็เป็นธรรมดาอย่างนี้ มีภาวะอย่างนี้ ไม่ล่วงพ้นอย่างนี้ไปได้'

หรือภิกษุ นั้นเห็นสรีระที่ถูกทิ้งไว้ในป่าช้า เป็นกระดูกมีสีขาวเหมือนสีสังข์ เป็นกระดูกที่สัตว์ทำให้เป็นกอง ๆ เกินหนึ่งปี เป็นกระดูกผุแตกเป็นชิ้นเล็ก ๆ อย่งไร ก็น้อมกายนี้แลเข้าไปเปรียบอย่างนั้นว่า 'แม้กายนี้ ก็เป็นธรรมดาอย่างนี้ มีภาวะอย่างนี้ ไม่ล่วงพ้นอย่างนี้ไปได้' นี้เป็นอนุสสติฐานที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อถอนอัสมิมานะ^๒ได้

๕. ภิกษุ เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อน จึงบรรลุดุตถฌานที่ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขา

เชิงอรรถ :

^๑ เป็นธรรมดาอย่างนี้ หมายถึงสิ่ง ๓ สิ่ง คือ อายุ ใส่อุณ และวิญญาณ เป็นปัจจัยที่ทำให้กายนี้อดทนต่ออิริยาบถมีการยืนและการเดินเป็นต้นได้ แต่เมื่อสิ่ง ๓ สิ่งนี้ขาดไป กายนี้จึงมีความเนาเปื่อยเป็นธรรมดา มีภาวะอย่างนี้ หมายถึงจักมีการพองขึ้นเป็นต้นอย่างนี้ทีเดียว ไม่ล่วงพ้นอย่างนี้ไปได้ หมายถึงไม่ล่วงพ้นจากการพองขึ้นเป็นต้นไปได้ (อง.จก.อ. ๓/๒๙/๑๑๓)

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ปิฎกนิบาต ข้อ ๗๑ หน้า ๑๒๑ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๓. อนุตตริยวรรค ๑๐. อนุตตริยสูตร

อยู่ นี้เป็นอนุสสติฐานที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อการรู้แจ้งธาตุหลายชนิด^๑

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญอนุสสติฐาน ๕ ประการนี้แล”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีละ ดีละ อานนท์ ถ้าอย่างนั้น เธอจงทรงจำอนุสสติฐาน ข้อที่ ๖ นี้ คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ มีสติก้าวไป มีสติถอยกลับ^๒ มีสติยืนอยู่ มีสตินั่งอยู่ มีสตินอนอยู่ มีสติประกอบการทำงานอยู่

อานนท์ นี้เป็นอนุสสติฐาน ที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อสติสัมปชัญญะ”

อุทายีสสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. อนุตตริยสูตร

ว่าด้วยอนุตตริยะ^๓

[๓๐] ภิกษุทั้งหลาย อนุตตริยะ (ภาวะอันยอดเยี่ยม) ๖ ประการนี้ อนุตตริยะ ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ทัสสนานุตตริยะ (การเห็นอันยอดเยี่ยม)
๒. สวานานุตตริยะ (การฟังอันยอดเยี่ยม)
๓. ลาภานุตตริยะ (การได้อันยอดเยี่ยม)
๔. ลิกขานุตตริยะ (การศึกษาอันยอดเยี่ยม)
๕. ปาจริยานุตตริยะ (การบำรุงอันยอดเยี่ยม)
๖. อนุสสถานุตตริยะ (การระลึกอันยอดเยี่ยม)

เชิงอรรถ :

^๑ ธาตุหลายชนิด หมายถึง ธาตุ ๑๘ มีจักขุธาตุเป็นต้น (อง.เอกก.อ. ๑/๕๗๗/๕๗๓) และดู อภ.วิ. (แปล) ๓๕/๑๘๓/๑๕๒)

^๒ มีสติก้าวไป หมายถึงเมื่อเดินก็เดินไปอย่างมีสติและปัญญา (อง.จกก.อ. ๓/๒๙/๑๑๓)

มีสติถอยกลับ หมายถึงแม้เมื่อจะกลับ ก็กลับอย่างมีสติและปัญญา (อง.จกก.อ. ๓/๒๙/๑๑๓)

^๓ ดูเชิงอรรถที่ ๑ จักกนิบาต ข้อ ๘ หน้า ๔๑๙ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๓. อนุตตริยวรรค ๑๐. อนุตตริยสูตร

ทัสสนานุตตริยะ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ไปเพื่อเห็นช้างแก้วบ้าง ไปเพื่อเห็นม้าแก้วบ้าง ไปเพื่อเห็นแก้วมณีบ้าง ไปเพื่อเห็นของสูงของต่ำบ้าง หรือไปเพื่อเห็นสมณะหรือพราหมณ์ผู้เห็นผิดปฏิบัติผิดบ้าง ภิกษุทั้งหลาย การเห็นนี้มีอยู่ เราไม่กล่าวว่าไม่มี แต่ว่าการเห็นนี้ยังเป็นการเห็นที่เลว เป็นของชาวบ้าน เป็นของปฤชชน ไม่ใช่ อริยะ^๑ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์^๒ ไม่เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย ไม่เป็นไปเพื่อคลายกำหนด ไม่เป็นไปเพื่อดับ ไม่เป็นไปเพื่อสงบระงับ ไม่เป็นไปเพื่อรู้ยิ่ง ไม่เป็นไปเพื่อตรัสรู้ ไม่เป็นไปเพื่อนิพพาน

ส่วนบุคคลใดมีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น บรรลุที่สุด^๓ มีความเลื่อมใสอย่างยิ่ง ไปเพื่อเห็นตถาคตหรือสาวกของตถาคต ภิกษุทั้งหลาย การเห็นนี้ของบุคคลนั้น เป็นการเห็นที่ยอดเยียมกว่าการเห็นทั้งหลาย เป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์ของสัตว์ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงโศกและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุญาณธรรม เพื่อให้แจ้งนิพพาน

การที่บุคคลผู้มีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น บรรลุที่สุด มีความเลื่อมใสอย่างยิ่ง ไปเพื่อเห็นตถาคตหรือสาวกของพระตถาคต นี้เรียกว่า ทัสสนานุตตริยะ

ทัสสนานุตตริยะ เป็นอย่างไร

สวานานุตตริยะ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ไปเพื่อฟังเสียงกลองบ้าง ไปเพื่อฟังเสียงพิณบ้าง ไปเพื่อฟังเสียงเพลงขับบ้าง ไปเพื่อฟังเสียงสูงเสียงต่ำบ้าง หรือไปเพื่อฟังธรรมของ

เชิงอรรถ :

^๑ **ไม่ใช่ อริยะ** ในที่นี้หมายถึง ไม่ประเสริฐ ไม่สูงสุด ไม่บริสุทธิ์ อันพระอริยะทั้งหลายไม่เสพ (อง.จกก.อ. ๓/๓๐/๑๑๔, อง.จกก.ฎีกา. ๓/๓๐/๑๒๘)

^๒ **ไม่ประกอบด้วยประโยชน์** หมายถึงไม่ประกอบด้วยประโยชน์ที่ไพบูลย์ต่าง ๆ เช่นทิฏฐิธัมมิกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ภพนี้) และสัมปราชัยกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ในภพหน้า) (อง.จกก.อ. ๓/๓๐/๑๑๔,อง.จกก.ฎีกา. ๓/๓๐/๑๒๘)

^๓ **บรรลุที่สุด** ในที่นี้หมายถึงถึงความไม่หวั่นไหว (อง.จกก.อ. ๓/๓๐/๑๑๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๓. อนุตตริยวรรค ๑๐. อนุตตริยสูตร

สมณะหรือพราหมณ์ผู้เห็นผิดปฏิบัติผิดบ้าง ภิกษุทั้งหลาย การฟังนี้มีอยู่ เราไม่
กล่าวว่า ไม่มี แต่ว่าการฟังนี้ ยังเป็นการฟังที่เลว เป็นของชาวบ้าน เป็นของปุถุชน
ไม่ใช่อริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย ไม่เป็นไปเพื่อ
คลายกำหนด ไม่เป็นไปเพื่อดับ ไม่เป็นไปเพื่อสงบระงับ ไม่เป็นไปเพื่อรู้ยิ่ง ไม่เป็นไป
เพื่อตรัสรู้ ไม่เป็นไปเพื่อนิพพาน

ส่วนบุคคลใดมีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น บรรลุที่สุด มีความเลื่อมใส
อย่างยิ่ง ไปเพื่อฟังธรรมของตถาคตหรือสาวกของตถาคต ภิกษุทั้งหลาย การฟังนี้
ของบุคคลนั้น เป็นการฟังที่ยอดเยี่ยมกว่าการฟังทั้งหลาย เป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์
ของสัตว์ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงโสกะและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุ
ญาณธรรม เพื่อทำให้แจ้งนิพพาน

การที่บุคคลผู้มีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น บรรลุที่สุด มีความเลื่อมใส
อย่างยิ่ง ไปเพื่อฟังธรรมของตถาคต หรือสาวกของพระตถาคต นี้เรียกว่า
สวานุตตริยะะ

ทัสสนานุตตริยะะ สวานานุตตริยะะ เป็นอย่างไร

ลาภานุตตริยะะ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ได้บุตรบ้าง ได้ภรรยาบ้าง ได้ทรัพย์บ้าง ได้ของสูง
ของต่ำบ้างหรือได้ศรัทธาในสมณะหรือพราหมณ์ผู้เห็นผิดปฏิบัติผิดบ้าง ภิกษุ
ทั้งหลาย การได้นั้นมีอยู่ เราไม่กล่าวว่า ไม่มี แต่ว่าการได้นี้ยังเป็นการได้ที่เลว
เป็นของชาวบ้าน เป็นของปุถุชน ไม่ใช่อริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่เป็นไปเพื่อ
ความเบื่อหน่าย ไม่เป็นไปเพื่อคลายกำหนด ไม่เป็นไปเพื่อดับ ไม่เป็นไปเพื่อสงบระงับ
ไม่เป็นไปเพื่อรู้ยิ่ง ไม่เป็นไปเพื่อตรัสรู้ ไม่เป็นไปเพื่อนิพพาน

ส่วนบุคคลใดมีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น บรรลุที่สุด มีความเลื่อมใส
อย่างยิ่ง ได้ศรัทธาในตถาคต หรือสาวกของตถาคต ภิกษุทั้งหลาย การได้นี้ของ
บุคคลนั้นเป็นการได้ที่ยอดเยี่ยมกว่าการได้ที่ทั้งหลาย เป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์ของสัตว์
ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงโสกะและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุญาณธรรม
เพื่อทำให้แจ้งนิพพาน

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๓. อนุตตริยวรรค ๑๐. อนุตตริยสูตร

การที่บุคคลมีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น บรรลุที่สุด มีความเลื่อมใส
อย่างยิ่ง ได้ศรัทธาในตถาคต หรือสาวกของตถาคต นี้เรียกว่า ลาภานุตตริยะ

ทัสสนานุตตริยะ สวานานุตตริยะ ลาภานุตตริยะ เป็นอย่างนี้

สิกขานุตตริยะ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ศึกษาศิลปะเกี่ยวกับช่างบ้าง ศึกษาศิลปะเกี่ยวกับ
ม้าบ้าง ศึกษาศิลปะเกี่ยวกับรถบ้าง ศึกษาศิลปะเกี่ยวกับธนูบ้าง ศึกษาศิลปะ
เกี่ยวกับดาบบ้าง ศึกษาศิลปะชั้นสูงชั้นต่ำบ้าง หรือศึกษาศิลปะจากสมณะหรือ
พราหมณ์ผู้เห็นผิดปฏิบัติผิดบ้าง ภิกษุทั้งหลาย การศึกษานั้นมีอยู่ เราไม่กล่าวว่า
ไม่มี แต่ว่าการศึกษานี้ยังเป็นการศึกษาที่เลว เป็นของชาวบ้าน เป็นของปุถุชน
ไม่ใช่อริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย ไม่เป็นไปเพื่อ
คลายกำหนด ไม่เป็นไปเพื่อดับ ไม่เป็นไปเพื่อสงบระงับ ไม่เป็นไปเพื่อรู้ยิ่ง ไม่เป็นไป
เพื่อตรัสรู้ ไม่เป็นไปเพื่อนิพพาน

ส่วนบุคคลใดมีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น บรรลุที่สุด มีความเลื่อมใส
อย่างยิ่ง ศึกษาอริสัจบ้าง ศึกษาอริจิตบ้าง ศึกษาอริปัญญาบ้าง ในธรรมวินัยที่
ตถาคตประกาศไว้ การศึกษานี้ของบุคคลนั้นเป็นการศึกษาที่ยอดเยียมกว่าการศึกษา
ทั้งหลาย เป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์ของสัตว์ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงโสกะและปริเทวะ
เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุอายุธรรม เพื่อให้แจ้งนิพพาน

การที่บุคคลมีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น บรรลุที่สุด มีความเลื่อมใส
อย่างยิ่ง ศึกษาอริสัจบ้าง ศึกษาอริจิตบ้าง ศึกษาอริปัญญาบ้าง ในธรรมวินัยที่
ตถาคตประกาศไว้ นี้เรียกว่า สิกขานุตตริยะ

ทัสสนานุตตริยะ สวานานุตตริยะ ลาภานุตตริยะ สิกขานุตตริยะ เป็นอย่างนี้

ปาริจรียนุตตริยะ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้บำรุงกษัตริย์บ้าง บำรุงพราหมณ์บ้าง บำรุงคหบดีบ้าง
บำรุงคนชั้นสูงชั้นต่ำบ้าง หรือบำรุงสมณะหรือพราหมณ์ผู้เห็นผิดปฏิบัติผิดบ้าง ภิกษุ
ทั้งหลาย การบำรุงนั้นมีอยู่ เราไม่กล่าวว่า ไม่มี แต่ว่าการบำรุงนี้ยังเป็นการบำรุง
ที่เลว เป็นของชาวบ้าน เป็นของปุถุชน ไม่ใช่อริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๓. อนุตตริยวรรค ๑๐. อนุตตริยสูตร

ไม่เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย ไม่เป็นไปเพื่อคลายกำหนด ไม่เป็นไปเพื่อดับ ไม่เป็นไปเพื่อสงบระงับ ไม่เป็นไปเพื่อรู้ยิ่ง ไม่เป็นไปเพื่อตรัสรู้ ไม่เป็นไปเพื่อนิพพาน

ส่วนบุคคลใดมีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น บรรลุที่สุด มีความเลื่อมใสอย่างยิ่ง บำรุงตถาคตหรือสาวกของตถาคต การบำรุงนี้ของบุคคลนั้นเป็นการบำรุงที่ยอดเยียมกว่าการบำรุงทั้งหลาย เป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์ของสัตว์ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงโสกะและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุอายุธรรม เพื่อให้แจ้งนิพพาน

การที่บุคคลมีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น บรรลุที่สุด มีความเลื่อมใสอย่างยิ่ง บำรุงตถาคตหรือสาวกของตถาคต นี้เรียกว่า ปาฏิจริยานุตตริยะะ

ทัสสนานุตตริยะะ สวานานุตตริยะะ ลาภานุตตริยะะ สิกขานุตตริยะะ ปาฏิจริยานุตตริยะะ เป็นอย่างนี้

อนุสสदानุตตริยะะ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ระลึกถึงการได้บุตรบ้าง ระลึกถึงการได้ภรรยาบ้าง ระลึกถึงการได้ทรัพย์บ้าง ระลึกถึงการได้ของสูงของต่ำบ้าง หรือระลึกถึงสมณะหรือพราหมณ์ผู้เห็นผิดปฏิบัติผิดบ้าง ภิกษุทั้งหลาย การระลึกนั้นมีอยู่ เราไม่กล่าวว่า ไม่มี แต่ว่าการระลึกนี้ยังเป็นการระลึกที่เลว เป็นของชาวบ้าน เป็นของปุถุชน ไม่ใช่ขอรียะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย ไม่เป็นไปเพื่อคลายกำหนด ไม่เป็นไปเพื่อดับ ไม่เป็นไปเพื่อสงบระงับ ไม่เป็นไปเพื่อรู้ยิ่ง ไม่เป็นไปเพื่อตรัสรู้ ไม่เป็นไปเพื่อนิพพาน

ส่วนบุคคลใดมีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น บรรลุที่สุด มีความเลื่อมใสอย่างยิ่ง ระลึกถึงตถาคตหรือสาวกของตถาคต ภิกษุทั้งหลาย การระลึกถึงนี้ของบุคคลนั้น เป็นการระลึกถึงที่ยอดเยียมกว่าการระลึกถึงทั้งหลาย เป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์ของสัตว์ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงโสกะและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุอายุธรรม เพื่อให้แจ้งนิพพาน

การที่บุคคลมีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น บรรลุที่สุด มีความเลื่อมใสอย่างยิ่ง นี้เรียกว่า อนุสสदानุตตริยะะ

ภิกษุทั้งหลาย อนุตตริยะะ ๖ ประการนี้แล

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๓. อนุตตริยวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ภิกษุเหล่าใดได้ทำสนานุตตริยะ

สวานานุตตริยะ ลาภานุตตริยะ

ยินดีในสิกขานุตตริยะ ตั้งมั่นปาริจริยานุตตริยะ

เจริญอนุสสถานุตตริยะอันประกอบด้วยวิเวก^๑

อันเกษม ให้ถึงอมตธรรม

เป็นผู้ยินดีในความไม่ประมาท

มีปัญญาเครื่องรักษาตน สำรวมในศีล

ภิกษุเหล่านั้นแล ย่อมรู้ที่เป็นที่ดับแห่งทุกข์ตามกาลอันควร

อนุตตริยสูตรที่ ๑๐ จบ

อนุตตริยวรรคที่ ๓ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สามกสูตร	๒. อปริหานิยสูตร
๓. ภยสูตร	๔. หิมวันตสูตร
๕. อนุสสติภูฏานสูตร	๖. มหากัจจานสูตร
๗. ปฐมสมยสูตร	๘. ทุตติยสมยสูตร
๙. อุทายีสูตร	๑๐. อนุตตริยสูตร

เชิงอรรถ :

^๑ ทั้ง ๓ คำ คือ วิเวก อมตธรรม และ ที่เป็นที่ดับแห่งทุกข์ ในคานานี้หมายถึงนิพพาน (อง.จก.อ. ๓/๓๐/๑๑๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๔. เทวตาวรรค ๑. เสขสูตร

๔. เทวตาวรรค

หมวดว่าด้วยเทวดา

๑. เสขสูตร

ว่าด้วยกรรมของพระเสขะ^๑

[๓๑] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่
ภิกษุผู้เป็นเสขะ

ธรรม ๖ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้ชอบการงาน
๒. ความเป็นผู้ชอบการพูดคุย
๓. ความเป็นผู้ชอบการนอนหลับ
๔. ความเป็นผู้ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่
๕. ความเป็นผู้ไม่คุมครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย^๒
๖. ความเป็นผู้ไม่รู้จักประมาณในการบริโภค

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้เป็นเสขะ

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุผู้เป็นเสขะ

ธรรม ๖ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้ไม่ชอบการงาน
๒. ความเป็นผู้ไม่ชอบการพูดคุย
๓. ความเป็นผู้ไม่ชอบการนอนหลับ
๔. ความเป็นผู้ไม่ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่
๕. ความเป็นผู้คุมครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย
๖. ความเป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภค

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุผู้เป็นเสขะ

เสขสูตรที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๑ หน้า ๑ ในเล่มนี้

^๒ คุมครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย ในที่นี้หมายถึง สวรรมระวางอายตนะภายใน ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ (ที.ปา. ๑๑/๒๒๓/๒๑๕, ม.อ. ๑๔/๓๐๕/๒๗๙, อภิ.วิ. (แปล) ๓๕/๒๒๙/๒๒๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๔๗๗ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๔. เทวดาวรรค ๒. ปฐมอปริหานสูตร

๒. ปฐมอปริหานสูตร

ว่าด้วยอปริหานิยธรรม สูตรที่ ๑

[๓๒] ครั้งนั้น เมื่อราตรีผ่านไป^๑ เทวดาดนหนึ่งมีวรรณงดงามยิ่งนัก เปล่ง
รัศมีให้สว่างทั่วพระเชตวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้ว
ยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๖ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ
ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระศาสดา
๒. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระธรรม
๓. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระสงฆ์
๔. ความเป็นผู้มีความเคารพในสิกขา
๕. ความเป็นผู้มีความเคารพในความไม่ประมาท
๖. ความเป็นผู้มีความเคารพในปฏิสันถาร^๒

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่
ภิกษุ

เมื่อเทวดานั้นได้กราบทูลดังนี้แล้ว พระศาสดาทรงพอพระทัย ครั้นเทวดานั้น
รู้ว่า 'พระศาสดาทรงพอพระทัยเรา' จึงถวายอภิวาท ทำประทักษิณ^๓แล้วหายไป
ณ ที่นั้นแล

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๒๑ จักกนิบาต (สามกสูตร) หน้า ๔๕๐ ในเล่มนี้

^๒ ปฏิสันถาร ในที่นี้หมายถึงการต้อนรับมี ๒ อย่าง คือ (๑) อามิสปฏิสันถาร (การต้อนรับด้วยอามิส)
(๒) ธัมมปฏิสันถาร (การต้อนรับด้วยธรรม) ดู อัง.ทุก. (แปล) ๒๐/๑๕๓/๑๒๓

^๓ ทำประทักษิณ หมายถึงเดินเวียนขวาโดยการประนมมือเวียนไปทางขวาดำเนินมาพิศา ๓ รอบ มีผู้ที่ตน
เคารพอยู่ทางขวา เสร็จแล้วหันหน้าไปทางผู้ที่ตนเคารพ เดินถอยหลังจนสุดสายตา จนมองไม่เห็นผู้ที่
ตนเคารพแล้วคุกเข่าลงกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ (การกราบด้วยตั้งอวัยวะทั้ง ๕ อย่างลงกับพื้นคือ
กราบเอาเข่าทั้งสอง มือทั้งสอง และศีรษะ (หน้าผาก) จรดลงกับพื้น)แล้วลุกขึ้นเดินจากไป (วิ.อ. ๑/๑๕/
๑๗๖-๑๗๗)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๔. เทวดาวรรค ๒. ปฐมอปริหานสูตร

ครั้งคืนนั้นผ่านไป พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เมื่อคืนนี้ เมื่อราตรีผ่านไป เทวดาตนหนึ่งมีวรรณะงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตวัน เข้ามาหาเราถึงที่อยู่ ใหว่แล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวกับเราดังนี้ว่า

‘ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๖ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระศาสดา
๒. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระธรรม
๓. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระสงฆ์
๔. ความเป็นผู้มีความเคารพในสิกขา
๕. ความเป็นผู้มีความเคารพในความไม่ประมาท
๖. ความเป็นผู้มีความเคารพในปฏิสันถาร

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ’
ภิกษุทั้งหลาย เทวดานั้นครั้งได้กล่าวดังนี้แล้ว จึงใหว่เราทำประทักษิณแล้ว
หายไปในที่นั้นแล

ภิกษุมีความเคารพในศาสดา

มีความเคารพในธรรม

มีความเคารพอย่างแรงกล้าในสงฆ์

มีความเคารพในความไม่ประมาท

มีความเคารพในปฏิสันถาร

เป็นผู้ไม่ควรเสื่อม ดำรงอยู่ใกล้นิพพานที่เดียว^๑”

ปฐมอปริหานสูตรที่ ๒ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ อัง.สตุตต. ๒๓/๓๒/๒๖

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๔๗๙ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๔. เทวดาวรรค ๓. ทุตติยอปริหานสูตร

๓. ทุตติยอปริหานสูตร

ว่าด้วยอปริหานิยธรรม สูตรที่ ๒

[๓๓] ภิกษุทั้งหลาย เมื่อคินนี้ เมื่อราตรีผ่านไป เทวดาดนหนึ่งมีวรรณะ
งดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตะวัน เข้ามาหาเราถึงที่อยู่ ไหว้แล้วยืนอยู่
ณ ที่สมควร ได้กล่าวกับเราดังนี้ว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๖ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ
ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระศาสดา
๒. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระธรรม
๓. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระสงฆ์
๔. ความเป็นผู้มีความเคารพในสิกขา
๕. ความเป็นผู้มีความเคารพในหิริ (ความอายบาป)
๖. ความเป็นผู้มีความเคารพในโอตตปปะ (ความกลัวบาป)

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๖ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ
ภิกษุทั้งหลาย เทวดานั้นครั้งได้กล่าวดังนี้แล้ว จึงไหว้เราทำประทักษิณแล้ว
หายไป ณ ที่นั้นแล

ภิกษุมีความเคารพในศาสดา

มีความเคารพในธรรม

มีความเคารพอย่างแรงกล้าในสงฆ์

ถึงพร้อมด้วยหิริและโอตตปปะ

มีความยำเกรง มีความเคารพ

เป็นผู้ไม่ควรเสื่อม ดำรงอยู่ใกล้นิพพานที่เดียว

ทุตติยอปริหานสูตรที่ ๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปิณฑาสก]

๔. เทวดาวรรค ๔. มหาโมคคัลลานสูตร

๔. มหาโมคคัลลานสูตร

ว่าด้วยพระมหาโมคคัลลานะ

[๓๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น ท่านพระโมคคัลลานะหลีกเร้นอยู่ในที่สงัด เกิดความคิดคำนึงขึ้นในจิตว่า “เทวดาเหล่าไหนมีญาณอย่างนี้ว่า ‘เราเป็นโสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำ มีความแน่นอนที่จะสำเร็จสัมโพธิ’ ในวันข้างหน้า”

สมัยนั้นแล ภิกษุชื่อว่าติสสสมรณภาพไม่นาน ได้บังเกิดในพรหมโลกชั้นหนึ่ง ณ พรหมโลกชั้นนั้น เทวดาททั้งหลายก็รู้จักพรหมนั้นว่า “ติสสพรหมมีฤทธิ์มาก มีอานุภาพมาก”

ครั้งนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้หายไปจากพระเชตวันมาปรากฏในพรหมโลกนั้น เหมือนบุรุษผู้มีกำลังเหยียดแขนออกหรือคู้แขนเข้า ติสสพรหมได้เห็นท่านพระมหาโมคคัลลานะมาแต่ไกลทีเดียว จึงได้กล่าวกับท่านพระโมคคัลลานะว่า “ท่านพระโมคคัลลานะผู้ไม่มีทุกข์ ขอท่านจงมาเถิด ท่านมาดีแล้ว ท่านจัดลำดับในการมาในที่นี้จริงหนอ ขอนิมนต์นั่งเถิด นี้อาสนะที่ปูลาดไว้”

ท่านพระมหาโมคคัลลานะนั่งบนอาสนะที่เขาปูลาดไว้แล้ว ฝ่ายติสสพรหมไหว้ท่านพระมหาโมคคัลลานะแล้วจึงนั่ง ณ ที่สมควร ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้ถามติสสพรหมดังนี้ว่า

“ติสสพรหม เทวดาชั้นไหนหนอ มีญาณอย่างนี้ว่า ‘เราเป็นโสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำ มีความแน่นอนที่จะสำเร็จสัมโพธิในวันข้างหน้า’”

ติสสพรหมตอบว่า “ท่านพระโมคคัลลานะผู้ไม่มีทุกข์ เทวดาชั้นจาตุมหาราชมีญาณอย่างนี้ว่า ‘เราเป็นโสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำ มีความแน่นอนที่จะสำเร็จสัมโพธิในวันข้างหน้า’”

ท่านพระโมคคัลลานะถามว่า “ติสสพรหม เทวดาชั้นจาตุมหาราชทั้งหมดเลยหรือ ที่มีญาณอย่างนี้ว่า ‘เราเป็นโสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำ มีความแน่นอนที่จะสำเร็จสัมโพธิในวันข้างหน้า’”

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ บัญญัตินิบาต ข้อ ๑๗๙ หน้า ๓๐๐ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๔. เทวดาวรรค ๔. มหาโมคคัลลานสูตร

ติสสพรหมตอบว่า “ท่านพระโมคคัลลานะผู้ไม่มีทุกข์ ไม่ใช่เทวดาชั้น
จาตุมหาราชทั้งหมดที่มีญาณอย่างนี้ว่า ‘เราเป็นโสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำ มีความแน
นอนที่จะสำเร็จสัมโพธิในวันข้างหน้า’ ท่านพระมหาโมคคัลลานะผู้ไม่มีทุกข์ เทวดา
ชั้นจาตุมหาราชเหล่าใด ไม่มีความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้า ไม่มีความ
เลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรม ไม่มีความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ ไม่มี
ศีลที่พระอริยะใคร เทวดาชั้นจาตุมหาราชเหล่านั้นก็ไม่มีญาณอย่างนี้ว่า ‘เราเป็น
โสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำ มีความแนนอนที่จะสำเร็จสัมโพธิในวันข้างหน้า’ ท่านพระ
มหาโมคคัลลานะผู้ไม่มีทุกข์ ส่วนเทวดาชั้นจาตุมหาราชเหล่าใด มีความ เลื่อมใส
อันไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้า มีความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรม มีความ
เลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ มีศีลที่พระอริยะใคร เทวดาชั้นจาตุมหาราช
เหล่านั้นจึงมีญาณอย่างนี้ว่า ‘เราเป็นโสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำ มีความแนนอน
ที่จะสำเร็จสัมโพธิในวันข้างหน้า’”

ท่านพระโมคคัลลานะถามว่า “ติสสพรหม เทวดาชั้นจาตุมหาราชเท่านั้นหรือ
ที่มีญาณอย่างนี้ว่า ‘เราเป็นโสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำ มีความแนนอนที่จะสำเร็จ
สัมโพธิในวันข้างหน้า’ หรือว่าแม่เทวดาชั้นดาวดึงส์ ฯลฯ แม่เทวดาชั้นยามา ฯลฯ
แม่เทวดาชั้นดุสิต ฯลฯ แม่เทวดาชั้นนิมมานรดี ฯลฯ แม่เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดี
ก็มีญาณอย่างนี้ว่า ‘เราเป็นโสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำ มีความแนนอนที่จะสำเร็จ
สัมโพธิในวันข้างหน้า’”

ติสสพรหมตอบว่า “ท่านพระโมคคัลลานะผู้ไม่มีทุกข์ เทวดาชั้นปรนิมมิตว-
สวัตดีมีญาณอย่างนี้ว่า ‘เราเป็นโสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำ มีความแนนอนที่จะสำเร็จ
สัมโพธิในวันข้างหน้า’”

ท่านพระโมคคัลลานะถามว่า “ติสสพรหม เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดีทั้งหมด
เลยหรือที่มีญาณอย่างนี้ว่า ‘เราเป็นโสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำ มีความแนนอนที่จะ
สำเร็จสัมโพธิในวันข้างหน้า’”

ติสสพรหมตอบว่า “ท่านพระโมคคัลลานะผู้ไม่มีทุกข์ ไม่ใช่เทวดาชั้น
ปรนิมมิตวสวัตดีทั้งหมดที่มีญาณอย่างนี้ว่า ‘เราเป็นโสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำ
มีความแนนอนที่จะสำเร็จสัมโพธิในวันข้างหน้า’ ท่านพระโมคคัลลานะผู้ไม่มีทุกข์
เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดีเหล่าใด ไม่มีความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้า

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๔. เทวดาวรรค ๕. วิชาภาคียสูตร

‘ไม่มีความเสื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรม ไม่มีความเสื่อมใสในอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ ไม่มีศีลที่พระอริยะใครเทวดาชั้นปรินิมิตวสวัตดีเหล่านั้นไม่มีญาณอย่างนี้ว่า ‘เราเป็นโสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำ มีความแน่นอนที่จะสำเร็จสัมโพธิในวันข้างหน้า’ ท่านพระโมคคัลลานะผู้ไม่มีทุกข์ ส่วนเทวดาชั้นปรินิมิตวสวัตดีเหล่าใดมีความเสื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้า มีความเสื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรม มีความเสื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ มีศีลที่พระอริยะใคร เทวดาชั้นปรินิมิตวสวัตดีเหล่านั้นจึงมีญาณอย่างนี้ว่า ‘เราเป็นโสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำ มีความแน่นอนที่จะสำเร็จสัมโพธิในวันข้างหน้า’”

ลำดับนั้น ท่านพระโมคคัลลานะขึ้นชมอนโมทนาภาษิตของตีสสพรหมแล้วหายไปจากพรหมโลกมาปรากฏ ณ พระเชตวัน เหมือนบุรุษผู้มีกำลังเหยียดแขนออกหรือคู่แขนเข้า

มหาโมคคัลลานสูตรที่ ๔ จบ

๕. วิชาภาคียสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นส่วนแห่งวิชา

[๓๕] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการนี้ เป็นส่วนแห่งวิชา
ธรรม^๑ ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อนิจจสัญญา
๒. อนิจเจ ทุกขสัญญา
๓. ทุกเข อนัตตสัญญา

เชิงอรรถ :

- ^๑ **อนิจจสัญญา** หมายถึงสัญญาที่เกิดขึ้นในญาณที่พิจารณาเห็นความไม่เที่ยง
อนิจเจ ทุกขสัญญา หมายถึงสัญญาที่เกิดขึ้นในญาณที่พิจารณาเห็นความเป็นทุกข์ในความไม่เที่ยง
ทุกเข อนัตตสัญญา หมายถึงสัญญาที่เกิดขึ้นในญาณที่พิจารณาเห็นความเป็นอนัตตาในความเป็นทุกข์
ปหานสัญญา หมายถึงสัญญาที่เกิดขึ้นในญาณที่พิจารณาเห็นการละกิเลส
วิราคสัญญา หมายถึงสัญญาที่เกิดขึ้นในญาณที่พิจารณาเห็นวิราคะ (ความคลายกำหนัด)
นิโรธสัญญา หมายถึงสัญญาที่เกิดขึ้นในญาณที่พิจารณาเห็นนิโรธ (ความดับแห่งกิเลส) (อภ.ฉก.อ. ๓/๓๕/๑๑๖) และดู อภ.สตตก. ๒๓/๔๘-๔๙/๔๐-๔๖, อภ.ทสภ. (แปล) ๒๔/๕๖/๑๒๓

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๔๘๓ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๔. เทวดาวรรค ๖. วิวาทมูลสูตร

๔. ปทานสัญญา

๕. วิราคสัญญา

๖. นิโรธสัญญา

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการนี้ ย่อมเป็นส่วนแห่งวิชา

วิชาภาคยสูตรที่ ๕ จบ

๖. วิวาทมูลสูตร

ว่าด้วยมูลเหตุแห่งวิวาท

[๓๖] ภิกษุทั้งหลาย มูลเหตุแห่งวิวาท ๖ ประการนี้

มูลเหตุแห่งวิวาท ๖ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มักโกรธ ผู้โกรธไว้ ภิกษุใดเป็นผู้มักโกรธ ผู้โกรธไว้ ภิกษุนั้นไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในศาสดา ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในธรรม ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในสงฆ์ และไม่ทำสีกขาให้บริบูรณ์ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในศาสดา ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในธรรม ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในสงฆ์ และไม่ทำสีกขาให้บริบูรณ์ ย่อมก่อวิวาทให้เกิดขึ้นในสงฆ์ ซึ่งเป็นไปเพื่อไม่เกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อไม่ใช้สุขแก่คนหมู่มาก เพื่อไม่ใช้ประโยชน์แก่คนหมู่มาก เพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย ถ้าเธอทั้งหลายพิจารณาเห็นมูลเหตุแห่งวิวาทเช่นนี้ ภายในหรือภายนอก เธอทั้งหลายพึงพยายามเพื่อละมูลเหตุแห่งวิวาทที่เป็นบาปภายในหรือภายนอกนั้นแล ถ้าเธอทั้งหลายไม่พิจารณาเห็นมูลเหตุแห่งวิวาทเช่นนี้ภายในหรือภายนอก เธอทั้งหลายพึงปฏิบัติเพื่อให้มูลเหตุแห่งวิวาทที่เป็นบาปนั้นแลไม่ยึดเยื้อต่อไป การละมูลเหตุแห่งวิวาทที่เป็นบาปนั้นย่อมมีได้ และมูลเหตุแห่งวิวาทที่เป็นบาปนั้น ย่อมไม่ยึดเยื้อต่อไป

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๔. เทวดาวรรค ๖. วิวาทมูลสูตร

๒. เป็นผู้ลบหลู่ ดีเสมอ ฯลฯ
 ๓. เป็นผู้ริษยา มีความตระหนี่ ฯลฯ
 ๔. เป็นผู้โอ้อวด มีมายา ฯลฯ
 ๕. เป็นผู้มีความปรารถนาชั่วเป็นมิจฉาทิฏฐิ^๑ ฯลฯ
 ๖. เป็นผู้ยึดมั่นทิฏฐิของตน มีความถือมั่น สละสิ่งที่ตนยึดมั่นได้ยาก
 ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใด เป็นผู้ยึดมั่นทิฏฐิของตน มีความถือมั่น
 สละสิ่งที่ตนยึดมั่นได้ยาก ภิกษุนั้นย่อมไม่มีความเคารพ ไม่มีความ
 ยำเกรงแม้ในศาสนา ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงแม้
 ในธรรม ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงแม้ในพระสงฆ์ และไม่
 ทำสักขาให้บริบูรณ์ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ไม่มีความเคารพ ไม่มี
 ความยำเกรงในศาสนา ฯลฯ และไม่ทำสักขาให้บริบูรณ์ ย่อมก่อการ
 วิวาทให้เกิดขึ้นในสงฆ์ ซึ่งเป็นไปเพื่อไม่เกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อ
 ไม่ไช่สุขแก่คนหมู่มาก เพื่อไม่ไช่ประโยชน์แก่คนหมู่มาก เพื่อไม่
 เกื้อกูล เพื่อทุกข์แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย
 ถ้าเธอทั้งหลายพิจารณาเห็นมูลเหตุแห่งวิวาทเช่นนี้ ทั้งภายในหรือ
 ภายนอก เธอทั้งหลายพึงพยายามเพื่อละมูลเหตุแห่งวิวาทที่เป็น
 บาบนั้นแลทั้งภายในหรือภายนอกนั้น ถ้าเธอทั้งหลายไม่พิจารณา
 เห็นมูลเหตุแห่งวิวาทเช่นนี้ ทั้งภายในหรือภายนอก เธอทั้งหลาย
 พึงปฏิบัติเพื่อให้มูลเหตุแห่งวิวาทที่เป็นบาบนั้นแลไม่ยึดเยื้อต่อไป
 การละมูลเหตุแห่งวิวาทที่เป็นบาบนั้นแลย่อมมีได้ และมูลเหตุแห่ง
 วิวาทที่เป็นบาบนั้น ย่อมไม่ยึดเยื้อต่อไป

ภิกษุทั้งหลาย มูลเหตุแห่งวิวาท ๖ ประการ นี้แล

วิวาทมูลสูตรที่ ๖ จบ

เชิงอรรถ :

- ^๑ เป็นมิจฉาทิฏฐิ หมายถึงเป็นมิจฉาทิฏฐิบุคคลประเภทนัตถิกวาทะ (ลัทธิที่ถือว่าทานที่บุคคลให้แล้วไม่มีผล)
 อเหตุกวาทะ (ลัทธิที่ถือว่าไม่มีเหตุปัจจัยเพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลาย) และอกิริยวาทะ (ลัทธิที่ถือว่า
 การกระทำทุกอย่างไม่มีผล ทำดีก็ได้ดี ทำชั่วก็ได้ชั่ว เป็นความเห็นที่ปฏิเสธกฎแห่งกรรม) (อจ.จก.อ.
 ๓/๓๖/๑๑๗) และดู ที.สี. (แปล) ๙/๑๖๕/๕๓, ๑๖๗/๕๕, ๑๗๓/๕๗

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๔๘๕ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๔. เทวดาวรรค ๗. ทานสูตร

๗. ทานสูตร

ว่าด้วยองค์แห่งทักษิณาทาน

[๓๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น อุบาสิกาชื่อนันทมาตา ชาวเมืองเวฬุภัณฑกะ ถวายทักษิณาทานประกอบด้วยองค์ ๖ ในหมู่ภิกษุมีพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะเป็นประธาน พระผู้มีพระภาคได้ทรงเห็นอุบาสิกาชื่อนันทมาตา ชาวเมืองเวฬุภัณฑกะนั้นแล้ว จึงรับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย อุบาสิกาชื่อนันทมาตาชาวเมืองเวฬุภัณฑกะนั้น ถวายทานอันประกอบด้วยองค์ ๖ ในหมู่ภิกษุมีสารีบุตรและโมคคัลลานะเป็นประธาน

ทักษิณาทานประกอบด้วยองค์ ๖ เป็นอย่างไร

คือ ฝ่ายทายก(ผู้ให้)มีองค์ ๓ ประการ ฝ่ายปฏิบัติ(ผู้รับ) มีองค์ ๓ ประการ องค์ ๓ ประการ ของทายก ะไรบ้าง คือ ทายกในธรรมวินัยนี้

๑. ก่อนให้ก็มีใจดี
๒. กำลังให้ก็ทำจิตให้เลื่อมใส
๓. ครั้นให้แล้วก็มีใจเบิกบาน

นี่คือองค์ ๓ ประการ ของทายก

องค์ ๓ ประการ ของปฏิบัติ ะไรบ้าง คือ

ปฏิบัติในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ปราศจากราคะ หรือปฏิบัติเพื่อกำจัดราคะ
๒. เป็นผู้ปราศจากโทสะ หรือปฏิบัติเพื่อกำจัดโทสะ
๓. เป็นผู้ปราศจากโมหะ หรือปฏิบัติเพื่อกำจัดโมหะ

นี่คือองค์ ๓ ประการ ของปฏิบัติ

องค์ ๓ ประการ ของทายก องค์ ๓ ประการ ของปฏิบัติ มีด้วยประการฉะนี้ ภิกษุทั้งหลาย ทักษิณาทานประกอบด้วยองค์ ๖ เป็นอย่างนี้แล

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๔. เทวดาวรรค ๗. ทานสูตร

ภิกษุทั้งหลาย การกำหนดประมาณบุญแห่งทักษิณานั้นประกอบด้วยองค์ ๖
 อย่างนี้ว่า `ห้วงบุญ ห้วงกุศลมีประมาณเท่านี้ นำความสุขมาให้ มีอารมณ์ดีเลิศ^๑
 มีวิบากเป็นสุข เป็นไปเพื่อสวรรค์ เป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขที่นำปรารภนา นำใคร
 นำพอใจ` มิใช่ทำได้ง่าย แท้จริง ห้วงบุญ ห้วงกุศลแห่งทักษิณานั้นถึงการนับว่า
 `เป็นกองบุญใหญ่ที่นับไม่ได้ ประมาณไม่ได้`

เปรียบเหมือนการกำหนดปริมาณของน้ำในมหาสมุทรว่า `น้ำมีปริมาณเท่านี้
 อาฟหกะ น้ำมีปริมาณเท่านี้ ๑๐๐ อาฟหกะ น้ำมีปริมาณเท่านี้ ๑,๐๐๐ อาฟหกะ
 หรือน้ำมีปริมาณเท่านี้ ๑๐๐,๐๐๐ อาฟหกะ` มิใช่ทำได้ง่าย แท้จริง น้ำในมหาสมุทร
 นั้นถึงการนับว่า `เป็นห้วงน้ำใหญ่ที่นับไม่ได้ ประมาณไม่ได้` ฉะนั้น

ภิกษุทั้งหลาย การกำหนดประมาณบุญแห่งทักษิณานั้นประกอบด้วยองค์ ๖
 อย่างนี้ว่า `ห้วงบุญ ห้วงกุศลมีประมาณเท่านี้ นำความสุขมาให้ มีอารมณ์ดีเลิศ
 มีวิบากเป็นสุข เป็นไปเพื่อสวรรค์ เป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขที่นำปรารภนา นำใคร
 นำพอใจ` มิใช่ทำได้ง่าย แท้จริง ห้วงบุญ ห้วงกุศลของทักษิณานั้น ถึงการนับว่า
 `เป็นกองบุญใหญ่ที่นับไม่ได้ ประมาณไม่ได้` ฉะนั้น

ทายก ก่อนให้ก็มีใจดี

เมื่อกำลังให้ก็ทำจิตให้เลื่อมใส

ครั้นให้แล้วก็มีใจเบิกบาน

นี่เป็นความถึงพร้อมแห่งยัญ^๒

ปฏิบัติหาผู้สำรวมประพฤติพรหมจรรย์ทั้งหลาย

คือ ท่านผู้ปราศจากราคะ ปราศจากโทสะ

ปราศจากโมหะ ไม่มีอาสวะ

ยอมเป็นเขตที่สมบูรณ์แห่งการให้

เชิงอรรถ :

^๑ มีอารมณ์ดีเลิศ ในที่นี้หมายถึงให้แก่มงคล ๕ ประการ มีรูปเป็นต้นที่เลิศ (อง.จตุกก.อ. ๒/๕๑/๓๔๘)

^๒ ยัญ ในที่นี้หมายถึงทาน หรือเครื่องไทยธรรม (อง.จตุกก.อ. ๒/๕๐/๓๔๑, อง.จตุกก.อ. ๓/๓๗/๑๑๘) และดู
 ข.เปต. (แปล) ๒๖/๓๐๕/๒๑๖

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๔. เทวดาวรรค ๘. อัดตการีสุต

ทายกต้อนรับปฏิบัติหกด้วยตนเอง

ถวายทานด้วยมือตนเอง

ยัญญนั้นย่อมมีผลมาก

เพราะตน (ทายกผู้ให้ทาน) และเพราะผู้อื่น (ปฏิบัติหก)

เป็นบัณฑิตผู้เป็นนักปราชญ์ มีศรัทธา

มีใจพ้นแล้ว^๑ อนุชาัยญอย่างนี้

ย่อมเข้าถึงโลกที่ปราศจากความเบียดเบียนเป็นสุข

ทานสูตรที่ ๗ จบ

๘. อัดตการีสุต

ว่าด้วยอัดตการ

[๓๘] ครั้งนั้นแล พราหมณ์คนหนึ่ง เข้าไปเฝ้าพระเจ้าผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัย พอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระเจ้าผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

‘ข้าแต่ท่านพระโคตม ข้าพระองค์มีวาทะอย่างนี้ มีทิวฏฐีอย่างนี้ว่า “ไม่มีอัดตการ (มีตนเป็นตัวการ) ไม่มีปรการ^๒ (มีสิ่งอื่นเป็นตัวการ)’

พระเจ้าผู้มีพระภาคตรัสว่า “พราหมณ์ เราไม่เคยได้เห็นไม่เคยได้ฟังคำของคุณคนผู้ มีวาทะอย่างนี้ มีทิวฏฐีอย่างนี้เลย ก็บุคคลเมื่อก้าวไปข้างหน้าเองได้ ถอยกลับเองได้ ไฉนจึงจักกล่าวอย่างนี้ว่า “ไม่มีอัดตการ ไม่มีปรการ’ พราหมณ์ ท่านเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร อารัพภธาตุ^๓ มีอยู่หรือไม่”

เชิงอรรถ :

^๑ มีใจพ้นแล้ว หมายถึงมีใจพ้นจากความตระหนี่ลากเป็นต้น (อง.จก.อ. ๓/๓๗/๑๑๘)

^๒ พราหมณ์พูดตามลัทธิมักขลิโคศาลที่ถือว่าสัตว์ทั้งหลายบริสุทธิ หรือเศร้าหมองเอง ไม่ใช่ตัวเองเป็นตัวการ และไม่ใช่เพราะสิ่งอื่นเป็นตัวการ ดู ที.สี. (แปล) ๙/๑๖๘/๕๔-๕๖, ที.สี.อ. ๑๖๘/๑๔๖ คำว่า อัดตการ และปรการนี้ บางทีใช้ในความหมายเดียวกับสังกตา ปริงกตา ดู ส.น. ๑๖/๑๗/๑๙, ส.น.อ. ๒/๑๗/๔๐

^๓ อารัพภธาตุ หมายถึงความเพียรริเริ่มในการทำความดี เป็นธรรมเครื่องป้องกันถีนมิทระ(ความหดหู่และเขื่องซึม)มิให้เกิดขึ้นและกำจัดถีนมิทระที่เกิดขึ้นแล้ว (อง.จก.อ. ๓/๓๘/๑๑๘, อง.จก.ก.ฎีกา ๓/๓๘-๔๑/๑๓๓) และดู ที.ปา. ๑๑/๓๓๕/๒๒๕, อง.เอกก. (แปล) ๒๐/๑๘/๔ ประกอบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๔. เทวดาวรรค ๘. อัดตการีสุต

พราหมณ์กราบทูลว่า “มี ท่านพระโคตม”

“เมื่อมีอาร์พภชาติ สัตว์ทั้งหลายผู้มีความเพียรริเริ่มยังมีปรากฏอยู่หรือไม่”

“ยังมีปรากฏ ท่านพระโคตม”

“พราหมณ์ การที่เมื่อมีอาร์พภชาติ สัตว์ทั้งหลายผู้มีความเพียรริเริ่มยังมีปรากฏอยู่ นี้แลคืออัดตการ นี้แลคือปรการของสัตว์ทั้งหลาย”

พราหมณ์ ท่านเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร นิกมมชาติมีอยู่หรือไม่ ฯลฯ ปริกมมชาติมีอยู่หรือไม่ ฯลฯ งามมชาติมีอยู่หรือไม่ ฯลฯ ธิตติชาติมีอยู่หรือไม่ ฯลฯ อุปีกมมชาติ^๑ มีอยู่หรือไม่ ฯลฯ”

“มี ท่านพระโคตม”

“พราหมณ์ เมื่อมีอุปีกมมชาติ สัตว์ทั้งหลายผู้มีความพยายามยังมีปรากฏอยู่หรือไม่”

“ยังมีปรากฏ ท่านพระโคตม”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “พราหมณ์ การที่เมื่อมีอุปีกมมชาติ สัตว์ทั้งหลายผู้มีความพยายามยังมีปรากฏอยู่ นี้แลคืออัดตการ นี้แลคือปรการของสัตว์ทั้งหลาย

พราหมณ์ เราไม่เคยได้เห็นไม่เคยได้ฟังคำของบุคคลผู้มีวาตะอย่างนี้ ผู้มีทิฐิอย่างนี้เลย ก็บุคคลเมื่อก้าวไปข้างหน้าเองได้ ถอยกลับเองได้ ไฉนจึงจักกล่าวอย่างนี้ว่า “ไม่มีอัดตการ ไม่มีปรการ”

พราหมณ์กราบทูลว่า ‘ท่านพระโคตม ภาษิตของท่านพระโคตมชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ ข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต”

อัดตการีสุตที่ ๘ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ นิกมมชาติ หมายถึงสภาวะที่พากเพียรออกจากความเกียจคร้าน

ปริกมมชาติ หมายถึงสภาวะที่บากบั่นรุดไปข้างหน้าไม่หยุดหย่อน

งามมชาติ หมายถึงสภาวะที่มีพลังเข้มแข็ง

ธิตติชาติ หมายถึงสภาวะที่ตั้งมั่นไม่หวั่นไหว

อุปีกมมชาติ หมายถึงสภาวะที่มีความพยายาม

ธาตุทั้งหมดนี้เป็นชื่อของ วิริยะ ที่มีอาการต่างกัน (อภ.จก.อ. ๓/๓๘/๑๑๘, อภ.จก.ก.ฐีกา ๓/๓๘-๔๑/๑๓๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๔. เทวดาวรรค ๙. นิทานสูตร

๙. นิทานสูตร

ว่าด้วยเหตุให้เกิดกรรม

[๓๙] ภิกษุทั้งหลาย เหตุให้เกิดกรรม(ชั่ว) ๓ ประการนี้

เหตุให้เกิดกรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. โลภะ(ความอยากได้)เป็นเหตุให้เกิดกรรม
๒. โทสะ(ความคิดประทุษร้าย)เป็นเหตุให้เกิดกรรม
๓. โมหะ(ความหลง)เป็นเหตุให้เกิดกรรม

ภิกษุทั้งหลาย อโลภะไม่เกิดขึ้นเพราะโลภะ แท้จริง โลภะเท่านั้นเกิดขึ้นเพราะ
โลภะ

อโทสะไม่เกิดขึ้นเพราะโทสะ แท้จริง โทสะเท่านั้นเกิดขึ้นเพราะโทสะ

อโมหะไม่เกิดขึ้นเพราะโมหะ แท้จริง โมหะเท่านั้นเกิดขึ้นเพราะโมหะ

เทวดา มนุษย์ หรือแม้สัตว์ใดอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ปรากฏเพราะกรรมที่เกิดจาก
โลภะ เพราะกรรมที่เกิดจากโทสะ และเพราะกรรมที่เกิดจากโมหะ

แต่จริงนรก กำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน แดนเปรต หรือแม้ทุกตัวอย่างใดอย่างหนึ่ง
ย่อมปรากฏเพราะกรรมที่เกิดจากโลภะ เพราะกรรมที่เกิดจากโทสะ และเพราะกรรม
ที่เกิดจากโมหะ

ภิกษุทั้งหลาย เหตุให้เกิดกรรม ๓ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย เหตุให้เกิดกรรม (ดี) ๓ ประการนี้

เหตุให้เกิดกรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อโลภะ(ความไม่อยากได้)เป็นเหตุให้เกิดกรรม
๒. อโทสะ(ความไม่คิดประทุษร้าย)เป็นเหตุให้เกิดกรรม
๓. อโมหะ(ความไม่หลง)เป็นเหตุให้เกิดกรรม

ภิกษุทั้งหลาย โลภะไม่เกิดขึ้นเพราะอโลภะ แท้จริง อโลภะเท่านั้นเกิดขึ้นเพราะ
อโลภะ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๔. เทวดาวรรค ๑๐. กิมมิลสูตร

โทสะไม่เกิดขึ้นเพราะอโทสะ แท้จริง อโทสะเท่านั้นเกิดขึ้นเพราะอโทสะ
โมหะไม่เกิดขึ้นเพราะอโมหะ แท้จริง อโมหะเท่านั้นเกิดขึ้นเพราะอโมหะ
นรก กำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน แดนเปรต หรือแม้ทุกคติอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ปรากฏ
เพราะกรรมที่เกิดจากอโลภะ เพราะกรรมที่เกิดจากอโทสะ และเพราะกรรมที่เกิด
จากอโมหะ

แท้จริง เทวดา มนุษย์ทั้งหลาย หรือแม้สุคติอย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมปรากฏ
เพราะกรรมที่เกิดจากอโลภะ เพราะกรรมที่เกิดจากอโทสะ และเพราะกรรมที่เกิด
จากอโมหะ

ภิกษุทั้งหลาย เหตุให้เกิดกรรม ๓ ประการนี้แล

นิทานสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. กิมมิลสูตร

ว่าด้วยท่านพระกิมมิละ

[๔๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ป่าไผ่ เขตเมืองกิมมิลา ครั้งนั้น
ท่านพระกิมมิละเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่
สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอ
เป็นเหตุปัจจัยให้พระสัทธรรมไม่ดำรงอยู่ได้นาน ในเมื่อพระตถาคตปรินิพพานแล้ว”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “กิมมิละ เมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว ภิกษุ ภิกษุณี
อุบาสก อุบาสิกาในธรรมวินัยนี้

๑. อยู่อย่างไม่มี ความเคารพ ไม่มี ความยำเกรง ในศาสนา
๒. อยู่อย่างไม่มี ความเคารพ ไม่มี ความยำเกรง ในธรรม

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๔. เทวดาวรรค ๑๐. กิมมิลสูตร

๓. อยู่อย่างไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในสงฆ์
๔. อยู่อย่างไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในสิกขา
๕. อยู่อย่างไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในความไม่ประมาท
๖. อยู่อย่างไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในปฏิสันถาร

กิมมิละ นี้แล เป็นเหตุปัจจัยให้สังฆกรรมไม่ดำรงอยู่ได้นาน ในเมื่อตถาคต
ปรินิพพานแล้ว”

ท่านกิมมิละทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอเป็นเหตุปัจจัยให้
พระสังฆกรรมดำรงอยู่ได้นาน ในเมื่อพระตถาคตปรินิพพานแล้ว”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “กิมมิละ เมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว ภิกษุ ภิกษุณี
อุบาสก อุบาสิกาในธรรมวินัยนี้

๑. อยู่อย่างมีความเคารพ มีความยำเกรงในศาสดา
๒. อยู่อย่างมีความเคารพ มีความยำเกรงในธรรม
๓. อยู่อย่างมีความเคารพ มีความยำเกรงในสงฆ์
๔. อยู่อย่างมีความเคารพ มีความยำเกรงในสิกขา
๕. อยู่อย่างมีความเคารพ มีความยำเกรงในความไม่ประมาท
๖. อยู่อย่างมีความเคารพ มีความยำเกรงในปฏิสันถาร

กิมมิละ นี้แล เป็นเหตุปัจจัยให้สังฆกรรมดำรงอยู่ได้นาน ในเมื่อตถาคต
ปรินิพพานแล้ว”

กิมมิลสูตรที่ ๑๐ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๔. เทวตาวรรค ๑๑. ทารุกขันธสูตร

๑๑. ทารุกขันธสูตร

ว่าด้วยกองพิน

[๔๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกุฏ เขตกรุงราชคฤห์ ครั้งนั้น เวลาเช้า ท่านพระสารีบุตรครองอันตราวาสกถือบาตรและจีวรลงจากภูเขา คิชฌกุฏ พร้อมด้วยภิกษุจำนวนมาก ได้เห็นกองพินใหญ่ในที่แห่งหนึ่ง จึงถามภิกษุทั้งหลายว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายเห็นกองพินใหญ่โน้นหรือไม่”

ภิกษุเหล่านั้นตอบว่า “เห็น ผู้มีอายุ”

ท่านพระสารีบุตรจึงกล่าวว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย

๑. ภิกษุผู้มีฤทธิ์ บรรลुความชำนาญทางใจ เมื่อต้องการ ฟังน้อมจิตถึงกองพินโน้นว่า ‘ดิน’ ก็ได้ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะที่กองพินโน้นมีปลูรีธาตุ(ธาตุดิน)อยู่ ซึ่งภิกษุผู้มีฤทธิ์ บรรลุความชำนาญทางใจ จะฟังอาศัยน้อมจิตถึงกองพินโน้นว่า ‘ดิน’
๒. ภิกษุผู้มีฤทธิ์ บรรลุความชำนาญทางใจ เมื่อต้องการ ฟังน้อมจิตถึงกองพินโน้นว่า ‘น้ำ’ ฯลฯ
๓. ภิกษุผู้มีฤทธิ์ บรรลุความชำนาญทางใจ เมื่อต้องการ ฟังน้อมจิตถึงกองพินโน้นว่า ‘ไฟ’ ฯลฯ
๔. ภิกษุผู้มีฤทธิ์ บรรลุความชำนาญทางใจ เมื่อต้องการ ฟังน้อมจิตถึงกองพินโน้นว่า ‘ลม’ ฯลฯ

เชิงอรรถ :

- ๑ ^๐ คิชฌกุฏ มี ๒ ความหมาย คือ (๑) มีความหมายว่า ยอดแร่ เพราะเป็นที่อยู่อาศัยของฝูงแร่ (๒) มีความหมายว่า ยอดคล้ายแร่ เพราะมียอดคล้ายศีรษะของแร่ (วิ.อ. ๑/๘๔/๓๐๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๔๙๓ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๔. เทวดาวรรค ๑๒. นาคิตสูตร

๕. ภิกษุผู้มีฤทธิ์ บรรลุความชำนาญทางใจ เมื่อต้องการฟังน้อมจิตถึง
กองพินโน้นว่า 'งาม' ฯลฯ
๖. ภิกษุผู้มีฤทธิ์ บรรลุความชำนาญทางใจ เมื่อต้องการ ฟังน้อมจิต
ถึงกองพินโน้นว่า "ไม่งาม" ก็ได้ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะที่
กองพินโน้นมีอสุภธาตุ^๑อยู่ ซึ่งภิกษุผู้มีฤทธิ์ บรรลุความชำนาญ
ทางใจ จะฟังอาศัยน้อมจิตถึงกองพินโน้นว่า "ไม่งาม"

ทวารุขันธ์สูตรที่ ๑๑ จบ

๑๒. นาคิตสูตร^๒

ว่าด้วยท่านพระนาคิตะ

[๔๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในแคว้นโกศลพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์
หมู่ใหญ่ เสด็จถึงหมู่บ้านพราหมณ์แคว้นโกศลชื่ออิจฉานังคละ เสากันว่าคราวนั้น
พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ราวป่าชื่ออิจฉานังคละ ใกล้หมู่บ้านพราหมณ์ชื่อ
อิจฉานังคละ

พวกพราหมณ์และคหบดีชาวบ้านอิจฉานังคละได้ทราบข่าวว่า "ท่านผู้เจริญ
ข่าวว่าพระสมณโคดมศากยบุตรทรงออกผนวชจากศากยตระกูล เสด็จถึงบ้าน
อิจฉานังคละ ประทับอยู่ที่ราวป่าชื่ออิจฉานังคละ ใกล้หมู่บ้านพราหมณ์ชื่อ
อิจฉานังคละ ท่านพระสมณโคดมพระองค์นั้นมีกิตติศัพท์อันงามขจรไปอย่างนี้ว่า
'แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์
เองโดยชอบ เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ ฯลฯ เป็นพระพุทธเจ้า เป็นพระผู้มี
พระภาค' พระองค์ทรงรู้แจ้งโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก ฯลฯ การได้พบพระ
อรหันต์เช่นนี้ เป็นความดีอย่างแท้จริง"

เชิงอรรถ :

^๑ อสุภธาตุ หมายถึงสภาวะที่ฝุพัง มีสีไม่มายินดี (อง.จกก.อ. ๓/๔๑/๑๑๙)

^๒ ดู ปัญจกนิบาต ข้อ ๓๐ หน้า ๔๑ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๔. เทวดาวรรค ๑๒. นาคิตสูตร

ครั้นคืนนั้นผ่านไป พรามณ์และคหบดีชาวบ้านอิฉฉานังคะ จึงพากันถือเอาของเคี้ยวของฉันเป็นอันมากเข้าไปถึงราวป่าชื่ออิฉฉานังคะ ได้ยืนชุมนุมกันส่งเสียงอ้ออิงที่ชุ่มประตุด้านนอก

สมัยนั้นแล ท่านพระนาคิตะเป็นอุปัฏฐากของพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกท่านพระนาคิตะมาตรัสถามว่า "นาคิตะ คนพวกไหนส่งเสียงอ้ออิงอยู่นั้น คล้ายพวกชาวประมงแย่งปลากัน"

ท่านพระนาคิตะกราบทูลว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พรามณ์และคหบดีชาวบ้านอิฉฉานังคะเหล่านั้นพากันถือเอาของเคี้ยวของฉันเป็นอันมากมายืนชุมนุมกันอยู่ที่ชุ่มประตุด้านนอกเพื่อถวายพระผู้มีพระภาคและภิกษุสงฆ์"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "นาคิตะ เราไม่ติดยศ และยศก็ไม่ติดเรา ผู้ใดแลไม่ได้ตามความปรารถนา ไม่ได้โดยไม่ว่า ไม่ได้โดยไม่ลำบากซึ่งเนกขัมมสุข ปวิเวกสุข อุปสมสุข สัมโพธิสุขที่เราได้ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ว่า ได้โดยไม่ลำบากนี้ ผู้นั้นชื่อว่ายินดีสุขที่ไม่สะอาด สุขในการนอนหลับ และสุขที่อิงอาศัยลาภสักการะ และการสรรเสริญ"

ท่านพระนาคิตะกราบทูลว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บัดนี้ ขอพระผู้มีพระภาคผู้สวดจงทรงรับ บัดนี้เป็นเวลาที่พระผู้มีพระภาคจะทรงรับ พระองค์จักเสด็จไปทางใด ๆ พรามณ์ คหบดีชาวนิคม และชาวชนบทก็จักหั่งไหลไปทางนั้น ๆ เปรียบเหมือนเมื่อฝนเม็ดใหญ่ตกลงมา น้ำย่อมไหลไปตามที่ลุ่ม ช้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะพระผู้มีพระภาคทรงมีศีลและปัญญา"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "นาคิตะ เราไม่ติดยศ และยศก็ไม่ติดเรา ผู้ใดแลไม่ได้ตามความปรารถนา ไม่ได้โดยไม่ว่า ไม่ได้โดยไม่ลำบากซึ่งเนกขัมมสุข ปวิเวกสุข อุปสมสุข สัมโพธิสุขที่เราได้ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ว่า ได้โดยไม่ลำบากนี้ ผู้นั้นชื่อว่ายินดีสุขที่ไม่สะอาด สุขในการนอนหลับ และสุขที่อิงอาศัยลาภสักการะ และการสรรเสริญ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๔. เทวดาวรรค ๑๒. นาคิตสูตร

นาคิตะ

๑. เราเห็นภิกษุในธรรมวินัยนี้ผู้อยู่ในเสนาสนะใกล้หมู่บ้าน มีสมาธิ
นั่งอยู่ เรามีความคิดอย่างนี้ว่า 'บัดนี้ คนวัดจักรบกวานท่านผู้นี้
หรือสมณทูเทส^๑จักทำให้ท่านเคลื่อนจากสมาธิ' เพราะเหตุนั้น เรา
จึงไม่ยินดีการอยู่ในเสนาสนะใกล้บ้านของภิกษุนั้น
๒. เราเห็นภิกษุในธรรมวินัยนี้ผู้อยู่ป่าเป็นวัตร นั่งโงกงวงอยู่ในป่า เรา
มีความคิดอย่างนี้ว่า 'บัดนี้ ท่านผู้นี้จักบรรเทาความลำบากคือการ
หลับนี้ แล้วมนสิการความกำหนดหมายว่าป่าเป็นเอกัคคตารมณ'^๒
เพราะเหตุนั้น เราจึงยินดีการอยู่ในป่าของภิกษุนั้น
๓. เราเห็นภิกษุในธรรมวินัยนี้ผู้อยู่ป่าเป็นวัตร ไม่มีสมาธินั่งอยู่ในป่า
เรามีความคิดอย่างนี้ว่า 'บัดนี้ ท่านผู้นี้จักตั้งจิตที่ไม่เป็นสมาธิ
ให้เป็นสมาธิ หรือจักตามรักษาจิตที่เป็นสมาธิไว้' เพราะเหตุนั้น
เราจึงยินดีการอยู่ในป่าของภิกษุนั้น
๔. เราเห็นภิกษุในธรรมวินัยนี้ผู้อยู่ป่าเป็นวัตร มีสมาธินั่งอยู่ในป่า
เรามีความคิดอย่างนี้ว่า 'บัดนี้ ท่านผู้นี้จักเปลื้องจิตที่ยังไม่หลุดพ้น
ให้หลุดพ้น^๒ หรือว่าจักตามรักษาจิตที่หลุดพ้นแล้วไว้ได้' เพราะ
เหตุนี้ เราจึงยินดีการอยู่ในป่าของภิกษุนั้น
๕. เราเห็นภิกษุในธรรมวินัยนี้ผู้อยู่ในเสนาสนะใกล้บ้าน ได้จีวร บิณฑบาต
เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร เธอพอใจลาภสักการะและ
การสรรเสริญนั้น ละทิ้งการหลีกเร้น ละทิ้งเสนาสนะอันเจียมสังัด
คือป่าโปร่งและป่าทึบ หรือเข้ามารวมกันอยู่ยังหมู่บ้าน ตำบล และ

เชิงอรรถ :

^๑ สมณทูเทส หมายถึงสามเณร (วิ.มหา. (แปล) ๒/๔๓๐/๕๔๐)

^๒ หมายถึงให้หลุดพ้นด้วยวิมุตติ ๕ ประการ มีตังควิมุตติ เป็นต้น (อง.จกก.อ. ๓/๔๒/๑๑๙, อง.จกก.ฐีกา ๓/๔๒/๑๓๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๔. เทวดาวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

เมืองหลวง’ เพราะเหตุนั้น เราจึงไม่ยินดีการอยู่ในเสนาสนะใกล้หมู่บ้านของภิกษุนั้น

๖. เราเห็นภิกษุในธรรมวินัยนี้ผู้อยู่ป่าเป็นวัตร ได้จีวร บิณฑบาตเสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร เชนสลัดลาภสักการะ และการสรรเสริญนั้น ไม่ละทิ้งการหลีกเร้น ไม่ละทิ้งเสนาสนะอันเจียมสงัดคือป่าโปร่งและป่าทึบ’ เพราะเหตุนั้น เราจึงยินดีการอยู่ในป่าของภิกษุนั้น

อนึ่ง สมัยใด เราเดินทางไกล ไม่เห็นใครข้างหน้าหรือข้างหลัง สมัยนั้น เราย่อมมีความผาสุก โดยที่สุด แม้ด้วยการถ่ายอุจจาระและปัสสาวะ”

นาคิตสูตรที่ ๑๒ จบ

เทวดาวรรคที่ ๔ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. เสขสูตร	๒. ปฐมอปริหานสูตร
๓. ทุตติยอปริหานสูตร	๔. มหาโมคคัลลานสูตร
๕. วิชชาภาคียสูตร	๖. วิวาทมูลสูตร
๗. ทานสูตร	๘. อัตตการีสูตร
๙. นิตานสูตร	๑๐. กิมมิลสูตร
๑๑. ทารุกขันธสูตร	๑๒. นาคิตสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๕. ธรรมิกวรรค ๑. นาคสูตร

๕. ธรรมิกวรรค

หมวดว่าด้วยพระธรรมิกะ

๑. นาคสูตร

ว่าด้วยนาค^๑

[๔๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น เวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครอง
อันตรวาสกถือบาตรและจีวรเสด็จเข้าไปบิณฑบาตยังกรุงสาวัตถี ครั้นเสด็จกลับจาก
บิณฑบาตภายหลังเสวยพระกระยาหารเสร็จแล้ว ได้รับสั่งเรียกท่านพระอานนท์
มาตรัสว่า “มาเถิด อานนท์ เราจักเข้าไปยังปราสาทมคารมาตา ณ บุพพารามวิหาร
เพื่อพักกลางวัน” ท่านพระอานนท์ทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคพร้อมทั้งท่านพระอานนท์ได้เสด็จเข้าไปยังปราสาท
ของมคารมาตา ณ บุพพารามวิหาร ต่อมาในเวลาเย็น พระผู้มีพระภาคเสด็จออก
จากที่หลีกเร้น ได้รับสั่งเรียกท่านพระอานนท์มาตรัสว่า “มาเถิด อานนท์ เราจัก
เข้าไปยังทำน้าบุพพโกฏฐกะเพื่อสร่งน้ำ” ท่านพระอานนท์ทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว
ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคพร้อมทั้งท่านพระอานนท์ ได้เสด็จเข้าไปยังทำน้า
บุพพโกฏฐกะเพื่อสร่งน้ำ ครั้นแล้ว เสด็จขึ้นมามีจีวรผืนเดียวผึ่งพระวรกายอยู่

สมัยนั้น พระเศวตกฤษกร^๒ของพระเจ้าปเสนทิโกศล ขึ้นจากทำน้าบุพพโกฏฐกะ
เพราะเสียงดนตรีใหญ่ที่เขาตีประโคม เหล่าชนเห็นข้างนั้นแล้วจึงกล่าวชมอย่างนี้ว่า
“นาคของพระราชาช่างงามยิ่งนัก นาคของพระราชาช่างน่าดู นาคของพระราชาช่าง
น่าเลื่อมใส นาคของพระราชามีอวัยวะสมบูรณ์”

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า ‘นาค’ มีความหมาย ๓ นัย คือ (๑) หมายถึงผู้ไม่ทำความชั่วทางกาย วาจา และใจที่เป็นเหตุแห่ง
ความเศร้าหมองมีทุกข์เป็นวิบาก (๒) หมายถึงผู้ไม่ถึงอกดี ๔ ไม่ดำเนินไปด้วยอำนาจคะ โทสะ โมหะ
มานะ ทิฐิ อุทธัจจ วิจิกิจฉา และอนุสัย (๓) หมายถึงไม่หวนกลับมาหากิเลสที่ได้แล้ว (อง.จก.อ. ๓/๔๓/
๑๒๑) และดู ข.ม. (แปล) ๒๙/๘๐/๒๓๘, ข.จ. (แปล) ๓๐/๒๗/๑๔๕-๑๔๖, ๑๐๒/๓๔๘, ๑๓๙/๔๔๘

^๒ หมายถึงช่างเผือก แปลจากคำว่า “นาโค” ในจำนวนศัพท์ที่เป็นชื่อของช่าง ๑๐ ศัพท์ คือ กฤษกร วารโณ
หตถิ มาตงโค ทวีโรท โคโซ นาโค ทวีโป อโภ ทนตี (อภิธ.คาถาที่ ๓๖๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๕. ธัมมิกวรรค ๑. นาคสูตร

เมื่อมหาชนกล่าวชมอย่างนี้แล้ว ท่านพระอุทายี^๑ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า
“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คนทั้งหลายเห็นช้างเชือกใหญ่ สูง มีอวัยวะสมบูรณ์เท่านั้น
หรือ จึงได้กล่าวอย่างนี้ว่า ‘นาค นาคีศวรรย์จริง ท่านผู้เจริญ นาค นาคีศวรรย์จริง’
หรือว่าเห็นสัตว์ชนิดอื่นที่ใหญ่ สูง มีอวัยวะสมบูรณ์จึงได้กล่าวอย่างนี้ว่า ‘นาค
นาคีศวรรย์จริง ท่านผู้เจริญ นาค นาคีศวรรย์จริง’

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “อุทายี คนทั้งหลายเห็นช้างเชือกใหญ่ สูง
มีอวัยวะสมบูรณ์ จึงได้กล่าวอย่างนี้ว่า ‘นาค นาคีศวรรย์จริง ท่านผู้เจริญ นาค
นาคีศวรรย์จริง’ บ้าง เห็นม้าตัวใหญ่ สูง ฯลฯ เห็นโคตัวใหญ่ สูง ฯลฯ เห็นงูตัวใหญ่
ยาว ฯลฯ เห็นต้นไม้ใหญ่ สูง ฯลฯ เห็นมนุษย์ผู้มีร่างกายใหญ่ สูง มีอวัยวะสมบูรณ์
จึงได้กล่าวอย่างนี้ว่า ‘นาค นาคีศวรรย์จริง ท่านผู้เจริญ นาค นาคีศวรรย์จริง’ บ้าง

อุทายี แต่เราเรียกบุคคลผู้ไม่ทำความชั่วทางกาย ทางวาจา ทางใจ ในโลกนี้
พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์เทวดา
และมนุษย์นั้นว่า ‘นาค’”

ท่านพระอุทายีกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นาคีศวรรย์จริง ไม่เคย
ปรากฏ พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ว่า ‘อุทายี เราเรียกบุคคลผู้ไม่ทำความชั่ว
ทางกาย ทางวาจา ทางใจ ในโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่
สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดา และมนุษย์ว่า ‘นาค’”

ท่านพระอุทายีได้กราบทูลต่อไปว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์
ขออนุโมทนาภาษิตที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้วนี้ด้วยคาถาเหล่านี้ว่า

ข้าพระองค์ได้สดับมาจากพระองค์ผู้เป็นพระอรหันต์ว่า
มนุษย์ทั้งหลายนอบน้อมพระสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นมนุษย์
ทรงฝึกพระองค์แล้ว^๒ มีพระทัยตั้งมั่นแล้ว
ผู้ทรงดำเนินไปในทางประเสริฐ

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงพระกาฬุทายีเถระผู้บรรลุปฎิบัติสมาธิ (อง.จก.อ. ๓/๔๓/๑๒๑)

^๒ ทรงฝึกพระองค์แล้ว หมายถึงทรงฝึกฝนพระองค์ในฐานะ ๖ ประการ คือ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น
ทางกาย ทางใจ (อง.จก.อ. ๓/๔๓/๑๒๑)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๕. ฐัมมิกวรรค ๑. นาคสูตร

ผู้ทรงยินดีในความสงบแห่งจิต^๑

ผู้ทรงถึงฝั่งแห่งธรรมทั้งปวง^๒

แม้เทวดาทิ้งหลายกีนอบน้อมพระสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

ผู้ทรงก้าวล่วงสังโยชน์ทั้งปวงได้

ทรงบรรลุนิพพานซึ่งเป็นทางออกจากป่าคือกิเลส

ผู้ทรงยินดีในเนกขัมมะ^๓

ผู้หลุดพ้นแล้ว เหมือนทองคำที่พ้นจากหิน

พระองค์ผู้ทรงพระนามว่านาค รุ่งเรืองลวงสรรพสัตว์

เหมือนภูเขาคิมพานต์ที่สูงกว่าภูเขาอื่น ๆ

พระองค์ผู้ทรงพระนามว่านาคอันเป็นพระนามจริง

ที่ยอดเยี่ยมกว่าเทวดาผู้มีนามว่านาคทุกจำพวก

ข้าพระองค์จักประกาศพระองค์ผู้ทรงพระนามว่านาค

เพราะพระองค์ไม่ทรงทำความชั่ว

พระองค์ผู้ทรงพระนามว่านาค

ทรงมีโสรัจจะและอวิหิงสาเป็นเท้าหน้าทั้งสอง

ทรงมีตบะและพรหมจรรย์ เป็นเท้าหลังทั้งสอง

ทรงเป็นดจข้างตัวประเสริฐ

ทรงมีศรัทธาเป็นงวง มีอุเบกขาเป็นงาขาว

มีสติเป็นคอ มีปัญญาเป็นเคียว

มีการสอดส่องธรรมเป็นปลายงวง

มีธรรมเครื่องเผากิเลสเป็นท้อง มีวิเวกเป็นหาง

เชิงอรรถ :

^๑ ยินดีในความสงบแห่งจิต หมายถึงยินดีในความสงบแห่งจิตที่ระงับนิวรณ์ ๕^๑ ได้ด้วยปฐมมาน ระงับวิตกวิจารณ์ได้ด้วยหุตติยมาน ระงับปีติได้ด้วยตติยมาน ระงับสุขและทุกขได้ด้วยจตุตถมาน (อง.จก.อ. ๓/๔๓/๑๒๒)

^๒ ถึงฝั่งแห่งธรรมทั้งปวง หมายถึงรู้ยิ่ง กำหนดรู้ ละ เจริญ ทำให้แจ้ง และเข้าถึงธรรมทั้งปวง คือ ชั้น ๕ อายุตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ (อง.จก.อ. ๓/๔๓/๑๒๒)

^๓ เนกขัมมะ หมายถึงบรรพชา สมาบัติ และอริยมรรค เพราะเป็นเครื่องออกจากกาม ๒ ประเภท คือกิเลสกาม และวิตถกาม (อง.จก.อ. ๓/๔๓/๑๒๒)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ฉักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๕. ธรรมิกวรรค ๑. นาคสูตร

พระองค์ผู้ทรงมีฌาน ทรงยินดีลมอัสสาสะปัสสาสะ^๑

ทรงมีจิตตั้งมั่นดีภายใน
ดำเนินไปก็ทรงมีจิตตั้งมั่น ประทับยืนก็ทรงมีจิตตั้งมั่น
บรรทมก็ทรงมีจิตตั้งมั่น ประทับนั่งก็ทรงมีจิตตั้งมั่น
ทรงสำรวมแล้วในทวารทั้งปวง
นี้เป็นสมบัติของพระองค์ผู้ทรงพระนามว่านาค

พระองค์ผู้ทรงพระนามว่านาค

เสวยแต่สิ่งที่ไม่มิโทษ ไม่เสวยสิ่งที่มีโทษ
ได้อาหารและเครื่องนุ่งห่มแล้ว
ทรงเว้นการสะสม
ทรงตัดสังโยชน์เครื่องผูกพันน้อยใหญ่ทั้งปวงได้
จะเสด็จไป ณ ที่ใด ๆ ก็ไม่มีความห่วงใยเสด็จไปในที่นั้น ๆ

ดอกบัวขาว มีกลิ่นหอม

นารีนรมย์ใจ เกิดในน้ำ
เจริญในน้ำ ไม่แปดเปื้อนด้วยน้ำ ฉันท
พระองค์ ก็ฉันทนั้นเหมือนกัน
ทรงอุบัติดีแล้วในโลก เป็นพระพุทธเจ้าในโลก
แต่ไม่ติดอยู่กับโลก

เหมือนดอกบัวหลวงไม่เปียกน้ำ ฉะนั้น

ไฟกองใหญ่ลุกโชติช่วง

ย่อมดับเพราะหมดเชื้อ ฉันท
พระองค์ก็ฉันทนั้นเหมือนกัน
เมื่อสังขารทั้งหลายสงบระงับไปแล้ว
ชาวโลกก็เรียกกันว่าทรงนิพพานแล้ว
ข้ออุปมาที่ให้อรรถาธิบายความขัดแย้งนี้

เชิงอรรถ :

^๑ ลมอัสสาสะปัสสาสะ ในที่นี้หมายถึงผลสมาบัติ (อภ.จก.อ. ๓/๔๓/๑๒๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๕. ธัมมิกวรรค ๒. มิคสาลาสูต

อันวิญญูชนทั้งหลายแสดงไว้แล้ว
 พระอรหันต์ทั้งหลายผู้เป็นมหานาค
 จักรู้แจ้งพระองค์ผู้ทรงพระนามว่านาค
 ที่ท่านผู้เป็นนาคแสดงไว้แล้ว
 พระองค์ผู้ทรงพระนามว่านาค
 ทรงปราศจากราคะ ปราศจากโทสะ
 ปราศจากโมหะ ไม่มีอาสวะ
 เมื่อทรงละสรีระ จักเป็นผู้ไม่มีอาสวะ ปรินิพพาน”

นาคสูตที่ ๑ จบ

๒. มิคสาลาสูต^๑

ว่าด้วยอุบาสิกาชื่อมิคสาลา

[๔๔] ครั้งนั้นในเวลาเช้า ท่านพระอานนท์ครองอันตราวาสกถือบาตรและจีวร^๒ แล้วเข้าไปยังที่อยู่ของมิคสาลาอุบาสิกา นั่งบนอาสนะที่ปูลาดไว้ ลำดับนั้นแล มิคสาลาอุบาสิกาได้เข้าไปหาท่านพระอานนท์อภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้เรียนถามท่านดังนี้ว่า

“ท่านอานนท์ ธรรมนี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า ‘คน ๒ คน คือ คนหนึ่ง ประพฤติพรหมจรรย์ อีกคนหนึ่งไม่ประพฤติพรหมจรรย์ เป็นผู้มคติเสมอเหมือนกัน ในสัมปรายภพ’ จะพึงรู้ได้อย่างไร ท่านผู้เจริญ บิดาของดิฉันชื่อว่าปุราณะ เป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกล งดเว้นจากเมถุน^๓ ซึ่งเป็นธรรมของชาวบ้าน

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อจ.ทสก. (แปล) ๒๔/๗๕/๑๖๗

^๒ คำว่า **ครองอันตราวาสกถือบาตรและจีวร** นี้มิใช่ว่าก่อนหน้านี้ พระอานนท์มิได้นุ่งสบง มิใช่ว่าพระอานนท์ถือบาตรและจีวรไปโดยเปลือยกายส่วนบน แต่คำว่า **ครองอันตราวาสก** หมายถึงท่านผลัดเปลี่ยนสบงหรือขยับสบงที่นุ่งอยู่ให้กระชับ คำว่า **ถือบาตรและจีวร** หมายถึงถือบาตรด้วยมือถือจีวรด้วยกาย คือห่มจีวรแล้วอุ้มบาตรนั่นเอง (วิ.อ. ๑/๑๖/๑๘๐, ที.ม.อ. ๑๕๓/๑๕๓, ม.ม.อ. ๑/๖๓/๑๖๓, ข.อ. ๖/๖๕)

^๓ **เมถุน** หมายถึงอสังกัสมรรณซึ่งเป็นประเพณีของชาวบ้าน มารยาทของคนชั้นต่ำ กิริยาชั่วหยาบ มีน้ำเป็นที่สุด เป็นกิจที่ต้องทำในที่ลับ ต้องทำกันสองต่อสอง ดู วิ.มหา. (แปล) ๑/๕๕/๔๒

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๕. ถัมมิกวรรค ๒. มิคสาลาสูต

ท่านถึงแก่กรรมแล้ว พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ว่าเป็นสกทาคามีบุคคลเกิดใน หมู่เทพชั้นดุสิต

เพื่อนรักของบิดาดิฉัน ชื่อว่าอสิหัตตะ ถึงไม่ประพฤติพรหมจรรย์ แต่ถือ สหารสันโดษ(ยินดีด้วยภรรยาของตน) แม้เขาถึงแก่กรรมแล้ว พระผู้มีพระภาคก็ทรง พยากรณ์ว่าเป็นสกทาคามีบุคคลเกิดในหมู่เทพชั้นดุสิต ท่านอานนท์ ธรรมนี้ที่ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า 'คน ๒ คน คือ คนหนึ่งประพฤติพรหมจรรย์ อีกคน หนึ่งไม่ประพฤติพรหมจรรย์ เป็นผู้มีคติเสมอเหมือนกันในสัมปรายภพ' จะพึงรู้ได้ อย่างไร"

ท่านพระอานนท์ตอบว่า "น้องหญิง ข้อนี้พระผู้มีพระภาคได้ทรงพยากรณ์ไว้ แล้วอย่างนี้เหมือนกัน"

ครั้งนั้นแล ท่านพระอานนท์รับบิณฑบาต ณ ที่อยู่ของมิคสาลาอุบาสิกาแล้ว ลุกจากอาสนะหลีกไป ครั้นในเวลาหลังภัตตาหาร ท่านพระอานนท์กลับจาก บิณฑบาตแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่ สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส เวลาเช้า ข้าพระองค์ครอง อันตราวาสก ถือบาตรและจีวรเข้าไปยังที่อยู่ของมิคสาลาอุบาสิกา นั่งบนอาสนะที่ ปลูกไว้ ลำดับนั้นแล นางได้เข้าไปหาข้าพระองค์ อภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ถามข้าพระองค์ว่า

'ท่านอานนท์ ธรรมนี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า 'คน ๒ คน คือ คนหนึ่ง ประพฤติพรหมจรรย์ อีกคนหนึ่งไม่ประพฤติพรหมจรรย์ เป็นผู้มีคติเสมอเหมือนกัน ในสัมปรายภพ' จะพึงรู้ได้อย่างไร ท่านผู้เจริญ บิดาของดิฉันชื่อปุราณะ เป็นผู้ ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกล งดเว้นจากเมถุนซึ่งเป็นธรรมของชาวบ้าน ท่านถึงแก่กรรมแล้ว พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ว่าเป็นสกทาคามีบุคคลเกิดใน หมู่เทพชั้นดุสิต

เพื่อนรักของบิดาดิฉัน ชื่อว่าอสิหัตตะ ถึงไม่ประพฤติพรหมจรรย์ แต่ถือ สหารสันโดษ แม้เขาถึงแก่กรรมแล้ว พระผู้มีพระภาคก็ทรงพยากรณ์ว่าเป็น สกทาคามีบุคคลเกิดในหมู่เทพชั้นดุสิต

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๕. ธัมมิกวรรค ๒. มิคสาลาสูต

ท่านอานนท์ ธรรมนี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า ‘คน ๒ คน คือคนหนึ่ง ประพฤติพรหมจรรย์ อีกคนหนึ่งไม่ประพฤติพรหมจรรย์ เป็นผู้มีคติเสมอ เหมือนกันในส่วนปรายภพ’ จะพึงรู้ได้อย่างไร’ เมื่อมิคสาลาอุบาสิกากล่าวอย่างนี้แล้ว ข้าพระองค์จึงตอบว่า ‘น้องหญิง ข้อนี้พระผู้มีพระภาคได้ทรงพยากรณ์ไว้แล้วอย่างนี้ เหมือนกัน”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ ในเรื่องญาณเป็นเครื่องกำหนดรู้อินทรีย์ แก่กล้าและอินทรีย์อ่อนของบุคคล ใครกันเล่าคือ มิคสาลาอุบาสิกาผู้เขลา ไม่ฉลาด ไม่หลักแหลม มีปัญหาที่ขบ และใครกันเล่า คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้มีวิสัยที่ไม่มียะไรขัดขวางได้^๑

อานนท์ บุคคล ๒ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก คือ

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้งดเว้นจากบาป มีการอยู่ร่วมเป็นสุข เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายย่อมยินดียิ่งด้วยการอยู่ร่วมกัน บุคคลนั้น ไม่ทำกิจด้วยการฟัง ไม่ทำกิจด้วยความเป็นพหูสูต และไม่ได้แทงตลอดดีด้วยทวิภูติ ไม่ได้วิมุตติตามเวลาอันควร^๒ หลังจากตายแล้ว เขาย่อมไปทางเสื่อม ไม่ไปทางเจริญ ย่อมถึงความเสื่อมอย่างเดียว ไม่ถึงความเจริญ
๒. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้งดเว้นจากบาป มีการอยู่ร่วมเป็นสุข เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายย่อมยินดียิ่งด้วยการอยู่ร่วมกัน บุคคลนั้น ทำกิจด้วยการฟัง ทำกิจด้วยความเป็นพหูสูต แทงตลอดดีด้วยทวิภูติ และได้วิมุตติตามเวลาอันควร หลังจากตายแล้วเขาย่อมไปทางเจริญ ไม่ไปทางเสื่อม ย่อมถึงความเจริญอย่างเดียว ไม่ถึงความเสื่อม

เชิงอรรถ :

^๑ เนื้อความพระดำรัสนี้ พระพุทธเจ้ามีพระประสงค์จะแสดงให้เห็นว่าการที่จะเปรียบเทียบตัดสินหรือวัดคุณสมบัติของบุคคลด้านการกำหนดรู้อินทรีย์แก่กล้าหรืออ่อนนั้น มิใช่วิสัยของมิคสาลาอุบาสิกา หรือสามัญชนผู้ปราศจากญาณทั่วไป แต่เป็นวิสัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้มีญาณวิสัยที่ไม่มียะไรขัดขวางได้เท่านั้น (อง.จกก.อ. ๓/๔๔/๑๒๕)

^๒ ไม่ได้วิมุตติตามเวลาอันควร หมายถึงไม่ได้ปีติและปราโมทย์ที่เกิดจากการฟังธรรมตามกาลอันควร (อง.จกก.อ. ๓/๔๔/๑๒๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๕. ธัมมิกวรรค ๒. มิคสาลาสุต

บุคคลผู้ถือประมาณ^๑ ย่อมถือประมาณชื่อนั้นว่า 'ธรรมแม่ของบุคคลนี้ก็คือ ธรรมของอีกคนหนึ่งนั่นแล บรรดาบุคคล ๒ คนนั้น เพราะเหตุใด คนหนึ่งจึงเลว คนหนึ่งจึงดี' แท้จริง การถือประมาณของผู้ถือประมาณเหล่านั้น เป็นไปเพื่อมิใช่ประโยชน์เกื้อกูล เพื่อทุกข์ตลอดกาลนาน

บรรดาบุคคล ๒ คนนั้น บุคคลใดเป็นผู้ดเว้นจากบาป มีการอยู่ร่วมเป็นสุข เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายย่อมยินดียิ่งด้วยการอยู่ร่วมกัน บุคคลนั้นทำกิจด้วยการฟัง ทำกิจด้วยความเป็นพหูสูต แتงตลอดดีด้วยทิวฐิ และไต่วิมุตติตามเวลาอันควร บุคคลนี้ดีกว่า และประณีตกว่าบุคคลที่กล่าวข้างต้นโน้น ชื่อนั้นเพราะเหตุใด เพราะ บุคคลนี้หยั่งลงสู่อริยมุข ใครเล่าจะพึงรู้เหตุนี้ได้นอกจากตถาคต เพราะเหตุนี้แล เธอทั้งหลายอย่าได้เป็นผู้ชอบถือประมาณในบุคคล และอย่าถือประมาณในบุคคล เพราะบุคคลผู้ถือประมาณในบุคคล ย่อมทำลายคุณวิเศษของตน ส่วนเราหรือผู้เหมือนเราพึงถือประมาณในบุคคลได้

๓. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มักโกรธและถือตัว และบางครั้งบางครั้งว โลกธรรมย่อมเกิดขึ้นแก่เขา บุคคลนั้นไม่ทำกิจด้วยการฟัง ไม่ทำ กิจด้วยความเป็นพหูสูต ไม่แตงตลอดดีด้วยทิวฐิ และไม่ไต่วิมุตติ ตามเวลาอันควร หลังจากตายแล้วเขาย่อมไปทางเสื่อม ไม่ไป ทางเจริญ ย่อมถึงความเสื่อมอย่างเดียว ไม่ถึงความเจริญ

๔. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มักโกรธและถือตัว และบางครั้งบางครั้งว โลกธรรมย่อมเกิดขึ้นแก่เขา บุคคลนั้นทำกิจด้วยการฟัง ทำกิจ ด้วยความเป็นพหูสูต แตงตลอดดีด้วยทิวฐิและไต่วิมุตติตามเวลา อันควร หลังจากตายแล้วเขาย่อมไปทางเจริญ ไม่ไปทางเสื่อม ย่อมถึงความเจริญอย่างเดียว ไม่ถึงความเสื่อม

บุคคลผู้ถือประมาณ ย่อมถือประมาณในชื่อนั้นว่า ฯลฯ ส่วนเราหรือผู้เหมือน เราพึงถือประมาณในบุคคลได้

เชิงอรรถ :

^๑ **ถือประมาณ** ในที่นี้หมายถึงเปรียบเทียบตัดสินหรือจัดคุณสมบัตติ หรือคุณธรรมด้านเดียวกันระหว่างบุคคล หนึ่งกับอีกบุคคลหนึ่งว่า ใครมีคุณน้อย ใครมีคุณมากที่สุด (เทียบ อง.จก.อ. ๓/๔๔/๑๒๕, อง.ทสก.อ. ๓/๗๕/๓๖๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๕. ธัมมิกวรรค ๒. มิคสาลาสุต

๕. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มักโกรธและถือตัว และบางครั้งบางครั้งราว
วจีสังขาร^๑ ย่อมเกิดขึ้นแก่เขา บุคคลนั้นไม่ทำกิจด้วยการฟัง ไม่ทำ
กิจด้วยความเป็นพหูสูต ไม่แทงตลอดดีด้วยทิวฐิ และไม่ได้วิมุตติ
ตามเวลาอันควร หลังจากตายแล้วเขาย่อมไปทางเสื่อม ไม่ไปทางเจริญ
ย่อมถึงความเสื่อมอย่างเดียว ไม่ถึงความเจริญ

๖. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มักโกรธและถือตัว และบางครั้งบางครั้งราว
วจีสังขารย่อมเกิดขึ้นแก่เขา บุคคลนั้นทำกิจด้วยการฟัง ทำกิจด้วย
ความเป็นพหูสูต แทงตลอดดีด้วยทิวฐิ และได้วิมุตติตามเวลา
อันควร หลังจากตายแล้วเขาย่อมไปทางเจริญ ไม่ไปทางเสื่อม
ย่อมถึงความเจริญอย่างเดียว ไม่ถึงความเสื่อม

อาณนที บุคคลผู้ถือประมาณย่อมถือประมาณในข้อนั้นว่า 'ธรรมแม่ของบุคคล
นี้ก็คือธรรมของอีกคนหนึ่งนั่นแล บรรดาบุคคล ๒ คนนั้น เพราะเหตุไร คนหนึ่ง
จึงเลว คนหนึ่งจึงดี' แท้จริงการถือประมาณของผู้ถือประมาณเหล่านั้น เป็นไปเพื่อ
มิใช่ประโยชน์เกื้อกูล เพื่อทุกข์ตลอดกาลนาน

บรรดาบุคคล ๒ คนนั้น บุคคลใดเป็นผู้มักโกรธและถือตัว บางครั้งบางครั้งราว
วจีสังขารย่อมเกิดขึ้นแก่เขา บุคคลนั้นทำกิจด้วยการฟัง ทำกิจด้วยความเป็นพหูสูต
แทงตลอดดีด้วยทิวฐิ และได้วิมุตติตามเวลาอันควร บุคคลนี้ดีกว่าและประณีตกว่า
บุคคลที่กล่าวข้างต้นโน้น ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะบุคคลนี้ยังลงสูริยภูมิ ใครเล่า
จะพึงรู้เหตุนั้นได้ นอกจากตถาคต เพราะเหตุนี้แล เธอทั้งหลายอย่าได้เป็นผู้ชอบ
ถือประมาณในบุคคล และอย่าถือประมาณในบุคคล เพราะบุคคลผู้ถือประมาณใน
บุคคล ย่อมทำลายคุณวิเศษของตน ส่วนเราหรือผู้เหมือนเราพึงถือประมาณใน
บุคคลได้

ในเรื่องญาณเป็นเครื่องกำหนดรู้อินทรีย์แก่กล้า และอินทรีย์อ่อนของบุคคล
ใครกันเล่า คือมิคสาลาอุบาสิกาผู้เขลา ไม่ฉลาด ไม่หลักแหลม มีปัญญาทึบ และ
ใครกันเล่า คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้มีวิสัยที่ไม่มีอะไรขัดขวางได้

เชิงอรรถ :

^๑ วจีสังขาร หมายถึงการสนทนาปราศรัย (อภ.จก.อ. ๓/๔๔/๑๒๖)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๕. ธรรมิกวรรค ๓. อธิณสูตร

อานนท์ บุคคล ๖ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก

บุรุษชื่อว่าปราณะเป็นผู้ประกอบด้วยศีลเช่นใด บุรุษชื่อว่าอสิทตตะก็เป็นผู้ประกอบด้วยศีลเช่นนั้น บุรุษชื่อว่าปราณะจะรู้แม่คติของบุรุษชื่อว่าอสิทตตะในโลกนี้ ก็หาไม่ได้ บุรุษชื่อว่าอสิทตตะเป็นผู้ประกอบด้วยปัญญาเช่นใด บุรุษชื่อว่าปราณะก็เป็นผู้ประกอบด้วยปัญญาเช่นนั้น บุรุษชื่อว่าอสิทตตะจะรู้แม่คติของบุรุษชื่อว่าปราณะในโลกนี้ก็หาไม่ได้

อานนท์ บุคคล ๒ คนนี้แล เป็นผู้ต่ำกว่ากันด้วยองค์คุณคนละอย่าง อย่างนี้แล

มคธสาสนสูตรที่ ๒ จบ

๓. อธิณสูตร

ว่าด้วยความเป็นหนี้

[๔๕] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ความยากจนเป็นทุกข์ของกามโศคิบุคคล^๑ในโลก"

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า "อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย คนจนเข็ญใจยากไร้ ย่อมกู้หนี้ แม้การกู้หนี้ก็เป็นทุกข์ของกามโศคิบุคคลในโลก"

"อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า"

"ภิกษุทั้งหลาย คนจนเข็ญใจยากไร้ ครั้นกู้หนี้แล้ว ย่อมใช้ดอกเบี้ย แม้การใช้ดอกเบี้ยก็เป็นทุกข์ของกามโศคิบุคคลในโลก"

"อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า"

"ภิกษุทั้งหลาย คนจนเข็ญใจยากไร้ ครั้นใช้ดอกเบี้ยแล้ว ไม่ให้ดอกเบี้ยตามกำหนดเวลา พวกเจ้าหนี้ย่อมตามทวงเขา แม้การตามทวงก็เป็นทุกข์ของกามโศคิบุคคลในโลก"

เชิงอรรถ :

^๑ กามโศคิบุคคล หมายถึงผู้บริโภคมกคุณ คือ คฤหัสถ์ผู้ครองเรือน (อง.จตกก.อ. ๒/๑๕/๒๙๓, อง.จก.อ. ๓/๔๕/๑๒๖)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๕. ธรรมิกวรรค ๓. อธิณสูตร

“อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า”

“ภิกษุทั้งหลาย คนจนเข็ญใจยากไร้ เมื่อถูกเจ้าหนี้ทวง ยังไม่ทำให้ พวกเจ้าหนี ย่อมติดตาม แม้การถูกติดตามก็เป็นทุกข์ของกามโศศิบุคคลในโลก”

“อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า”

“ภิกษุทั้งหลาย คนจนเข็ญใจยากไร้ ถูกเจ้าหนี้ติดตามทัน ยังไม่ทันให้ พวกเจ้าหนี ย่อมจงจำเขา แม้การถูกจงจำก็เป็นทุกข์ของกามโศศิบุคคลในโลก”

“อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย แม้ความยากจนก็เป็นทุกข์ของ กามโศศิบุคคลในโลก แม้การกู้หนี้ย่อมเป็นทุกข์ของกามโศศิบุคคลในโลก แม้การใช้ ดอกเบี้ยก็เป็นทุกข์ของกามโศศิบุคคลในโลก แม้การถูกทวงก็เป็นทุกข์ของกามโศศิ- บุคคลในโลก แม้การถูกติดตามก็เป็นทุกข์ของกามโศศิบุคคลในโลก แม้การถูกจง จำก็เป็นทุกข์ของกามโศศิบุคคลในโลก ด้วยประการฉะนี้ ฉันท

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคน ก็ฉันทนั้นเหมือนกันแล ไม่มีศรัทธาในกุศลธรรม ไม่มีหิริในกุศลธรรม ไม่มีโอตตปปะในกุศลธรรม ไม่มีวิริยะในกุศลธรรม ไม่มีปัญญา ในกุศลธรรม บุคคลนี้เราก็มักเรียกว่า เป็นคนจนเข็ญใจยากไร้ในอริยวินัย

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลนั้นนั่นแลผู้เป็นคนจนเข็ญใจยากไร้ เมื่อไม่มีศรัทธาใน กุศลธรรม เมื่อไม่มีหิริในกุศลธรรม เมื่อไม่มีโอตตปปะในกุศลธรรม เมื่อไม่มีวิริยะ ในกุศลธรรม เมื่อไม่มีปัญญาในกุศลธรรม ย่อมประพตีกายทุจริต ประพตติ วจีทุจริต ประพตติมโนทุจริต

เรากล่าวว่าการประพตติทุจริตเช่นนี้ของเขา เป็นการกู้หนี้

เพราะการปกปิดกายทุจริตเป็นเหตุ เขาจึงตั้งความปรารถนาอันชั่วว่า ‘ขอชน เหล่าอื่นอย่ารู้เราเลย’ ดำริว่า ‘ขอชนเหล่าอื่นอย่ารู้เราเลย’ พุดว่า ‘ขอชนเหล่าอื่น อย่ารู้เราเลย’ พยายามด้วยกายว่า ‘ขอชนเหล่าอื่นอย่ารู้เราเลย’

เพราะการปกปิดวจีทุจริตเป็นเหตุ เขาจึงตั้งความปรารถนาอันชั่ว ฯลฯ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๕. ธัมมิกวรรค ๓. อິณสูตร

เพราะการปกปิดมโนทุจริตเป็นเหตุ เขาจึงตั้งความปรารถนาชื่อว่า 'ขอชนเหล่าอื่นอย่ารู้เราเลย' ดำริว่า "ขอชนเหล่าอื่นอย่ารู้เราเลย" พุดว่า 'ขอชนเหล่าอื่นอย่ารู้เราเลย' พยายามด้วยกายว่า 'ขอชนเหล่าอื่นอย่ารู้เราเลย'

เรากล่าวว่าการปกปิดทุจริตเป็นเหตุ นั้น เป็นการใช้ดอกเบี้ย

เพื่อนพรหมจารีผู้มีศีลเป็นที่รักได้กล่าวกับบุคคลนั้นอย่างนี้ว่า 'ผู้มีอายุนี้เป็นผู้ทำอย่างนี้ เป็นผู้ประพฤติดังนี้'

เรากล่าวว่าการถูกกล่าวเช่นนี้ของเขา เป็นการทวงหนี้

บาปอกุศลวิตกที่ประกอบด้วยวิปปฏิสาร(ความรอนใจ) ย่อมครอบงำบุคคลนั้นผู้ไปสุป่า ไปสุโคณไม้ หรือไปสุเรือนว่าง

เรากล่าวว่าการถูกบาปอกุศลวิตกครอบงำเช่นนี้ของเขา เป็นการถูกติดตาม

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลนั้นนั่นแล เป็นคนจนเข็ญใจยากไร้ ครั้นประพฤติกายทุจริต ประพฤติวจีทุจริต และประพฤติมโนทุจริต หลังจากตายแล้วย่อมถูกจองจำในเรือนจำคืออนรก หรือในเรือนจำคือกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน

ภิกษุทั้งหลาย เราไม่เห็นเรือนจำอื่นแม้อย่างหนึ่ง ที่ร้ายกาจอย่างนี้ เป็นทุกข์อย่างนี้ และทำอันตรายแก่การบรรลุนิพพานซึ่งเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยมอย่างนี้ เหมือนเรือนจำคืออนรก หรือเรือนจำคือกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานนี้เลย

ความยากจน และการกัณฑ์

เราเรียกว่าเป็นทุกข์ในโลก

คนจนเมื่อกัณฑ์ใช้สอยอยู่ ย่อมเดือดร้อน

เพราะการไม่ใช้คั้นนั้น พวกเจ้าหนี้จึงติดตามเขา

เขาย่อมเข้าถึงการถูกจองจำ

การถูกจองจำนั้นแลเป็นทุกข์ของหมู่ชนผู้ปรารถนา काम

ในอริยวินัย ก็เช่นเดียวกัน

ผู้ใดไม่มีศรัทธา ไม่มีhiri

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๕. ธรรมิกวรรค ๓. อธิณสูตร

‘ไม่มีโอดตปปะ พอกพูนบาปกรรม
 ทำกายทุจริต วลีทุจริต และมโนทุจริต
 บรรณานาว่า ‘ชนทั้งหลายอย่ารู้จักเรา’
 ผู้นั้นย่อมด้นรณพอกพูนบาปกรรม
 ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ในที่นั้นๆ บ่อยๆ
 เขาผู้มีบาปกรรม มีปัญญาทราวม
 รู้การทำชั่วของตนอยู่ เป็นคนจน
 กูหนี่ใช้สอยอยู่ ย่อมเดือดร้อน
 ลำดับนั้น ความดำริเกิดแต่วิปปฏิสารก่อทุกข์ทางใจ
 ย่อมติดตามเขาทั้งในบ้านหรือในป่า
 เขาผู้มีบาปกรรม มีปัญญาทราวม รู้การทำชั่วของตนอยู่
 ย่อมไปสู่กำเนิดสัตว์ดิรัจฉานหรือถูกจองจำในนรก
 ส่วนนักปราชญ์ผู้ทำจิตให้เสื่อมใส
 ให้ทานด้วยโภคทรัพย์ทั้งหลายที่ได้มาโดยชอบธรรม
 ย่อมพ้นจากการจองจำที่เป็นทุกข์นั้น
 เขาเป็นผู้ถือชัยชนะในประโยชน์ทั้งสอง
 ของผู้มีศรัทธาอยู่ครองเรือน
 คือ ประโยชน์เกื้อกูลในภพนี้ และสุขในภพหน้า
 บุญคือการบริจาคของคฤหัสถ์นั้น ย่อมเพิ่มพูน
 อนึ่ง ผู้ใดมีศรัทธาตั้งมั่นในอริยวินัย
 มีจิตประกอบด้วยหิริ มีโอดตปปะ
 มีปัญญา และสำรวมในศีล
 เราเรียกผู้นั้นแล้วว่า ‘ผู้มีชีวิตเป็นสุขในอริยวินัย’

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๕. อัมมิกวรรค ๓. อິณสูตร

เขาได้สุขที่ไม่อิงอามิส^๑

อุเบกขา^๒ตั้งมั่น ละนิวรณ์ ๕ ประการได้
 บรรเทาความเพียรเป็นนิตย์
 บรรลุฌานทั้งหลายมีเอกัคคตาจิตปรากฏ
 มีปัญญารักษาดน มีสติ รู้ชัดเหตุนั้นตามความเป็นจริง
 ในธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งสังโยชนทั้งปวง^๓
 จิตย่อมหลุดพ้นโดยชอบ เพราะไม่ถือมั่นโดยสิ้นเชิง
 หากว่าเขามีจิตหลุดพ้นโดยชอบ
 เป็นผู้คงที่ในธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งภวสังโยชน
 มีญาณหยั่งรู้ว่า 'วิมุตติของเราไม่กำเร็บ'^๔
 ญาณนั้นแลเป็นญาณชั้นเยี่ยม
 ญาณนั้นแลเป็นสุขอันยอดเยี่ยม
 ญาณนั้นไม่มีความโศก ปราศจากขุลี
 มีความเกษมสูงสุดกว่าความไม่มีหนี้

อິณสูตรที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

- ^๑ สุขที่ไม่อิงอามิส หมายถึงสุขในปฐมฌาน ทุตติฌาน และตติยฌาน (อง.จก.อ. ๓/๔๕/๑๒๗)
- ^๒ อุเบกขา ในที่นี้หมายถึงอุเบกขาในจตุตถฌาน (อง.จก.อ. ๓/๔๕/๑๒๗)
- ^๓ ธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งสังโยชนทั้งปวง หมายถึงพระนิพพาน สังโยชนทั้งปวง ได้แก่ (๑) กามราคะ (ความกำหนัดในกาม) (๒) ปฏิฆะ(ความขัดใจ) (๓) มานะ(ความถือตัว) (๔) ทิฏฐิ(ความเห็นผิด) (๕) วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย) (๖) สีลัพพตปรามาส(ความถือมั่นศีลพรต) (๗) ภวราคะ(ความติดใจปรารถนาในภพ) (๘) อีสสา(ความริษยา) (๙) มัจฉริยะ(ความตระหนี่) (๑๐) อวิชชา(ความไม่รู้แจ้ง) (อง.จก.อ. ๓/๔๕/๑๒๗, อง.จก.ฎีกา ๓/๔๕-๔๘/๑๔๑)
- ^๔ หมายถึงมีปัจจเวกขณะญาณหยั่งรู้ว่ามคคริมนัตติ หรือผลวิมุตติไม่กำเร็บ เพราะไม่มีกิเลสที่ก่อความกำเร็บ คืออราคะเป็นต้น (อง.จก.อ. ๓/๔๕/๑๒๗,อง.จก.ฎีกา ๓/๔๕-๔๘/๑๔๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๕๑๑ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๕. ธัมมิกวรรค ๔. มหาจุนทสูตร

๕. มหาจุนทสูตร

ว่าด้วยพระมหาจุนทะ^๑

[๔๖] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง ท่านพระมหาจุนทะอยู่ ณ นิคมชื่อว่าสัญชาติ ในแคว้นเจตี สมัยนั้นแล ท่านพระมหาจุนทะเรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นรับค่าแล้ว ท่านพระมหาจุนทะจึงได้กล่าวเรื่องนี่ว่า

ผู้มีอายุทั้งหลาย ในพระธรรมวินัยนี้ พวกภิกษุผู้ประกอบธรรม^๒ รุกรานพวกภิกษุผู้ฟังธรรมว่า “ภิกษุเหล่านี้ ฟัง พินิจ ยึด หนองผานอยู่ว่า ‘พวกเราเป็นผู้ฟังธรรม พวกเราเป็นผู้ฟังธรรม’ ภิกษุเหล่านี้ฟังธรรมทำไม ฟังธรรมเพื่ออะไร ฟังธรรมเพราะเหตุไร”

พวกภิกษุผู้ประกอบธรรม ไม่เลื่อมใสในพวกภิกษุผู้ฟังธรรมนั้น และพวกภิกษุผู้ฟังธรรมก็ไม่เลื่อมใสในพวกภิกษุผู้ประกอบธรรมนั้น ทั้งไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่อประโยชน์แก่คนหมู่มาก เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

ผู้มีอายุทั้งหลาย พวกภิกษุผู้ฟังธรรมรุกรานพวกภิกษุผู้ประกอบธรรมว่า “ภิกษุเหล่านี้คิดว่า ‘พวกเราเป็นผู้ประกอบธรรม พวกเราเป็นผู้ประกอบธรรม’ เป็นผู้ฟังชาน ถือตัว โลเล ปากกล้า พุดพรวดเพรื่อ หลงลืมสติ ไม่มีสัมปชัญญะ มีจิตไม่ตั้งมั่น มีจิตกวัดแกว่ง ไม่สำรวมอินทรีย์ ภิกษุเหล่านี้ประกอบธรรมทำไม ประกอบธรรมเพื่ออะไร ประกอบธรรมเพราะเหตุไร”

พวกภิกษุผู้ฟังธรรมไม่เลื่อมใสในพวกภิกษุผู้ประกอบธรรมนั้น และพวกภิกษุผู้ประกอบธรรมก็ไม่เลื่อมใสในพวกภิกษุผู้ฟังธรรมนั้น ทั้งไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลแก่คน

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงพระมหาจุนทะผู้เป็นน้องชายของพระธรรมเสนาบดี (อง.จกก.อ. ๓/๔๖/๑๒๘)

^๒ ภิกษุผู้ประกอบธรรม ในที่นี้หมายถึงพระธรรมกถึก (อง.จกก.อ. ๓/๔๖/๑๒๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๕. ธัมมิกวรรค ๔. มหาจุนทสูตร

หม่มมาก เพื่อสุขแก่คนหม่มมาก เพื่อประโยชน์แก่คนหม่มมาก เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุข แก่
เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

พวกภิกษุผู้ประกอบธรรมสรรเสริญพวกภิกษุผู้ประกอบธรรมเท่านั้น ไม่สรรเสริญ
พวกภิกษุผู้เพ่งฉาน พวกภิกษุผู้ประกอบธรรมไม่เลื่อมใสในพวกภิกษุผู้เพ่งฉานนั้น
และพวกภิกษุผู้เพ่งฉานก็ไม่เลื่อมใสในพวกภิกษุผู้ประกอบธรรมนั้น ทั้งไม่ปฏิบัติเพื่อ
เกื้อกูลแก่คนหม่มมาก เพื่อสุขแก่คนหม่มมาก เพื่อประโยชน์แก่คนหม่มมาก เพื่อเกื้อกูล
เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

พวกภิกษุผู้เพ่งฉานสรรเสริญพวกภิกษุผู้เพ่งฉานเท่านั้น ไม่สรรเสริญพวกภิกษุ
ผู้ประกอบธรรม และพวกภิกษุผู้เพ่งฉานไม่เลื่อมใสในพวกภิกษุผู้ประกอบธรรมนั้น
และพวกภิกษุผู้ประกอบธรรมก็ไม่เลื่อมใสในพวกภิกษุผู้เพ่งฉานนั้น ทั้งไม่ปฏิบัติเพื่อ
เกื้อกูลแก่คนหม่มมาก เพื่อสุขแก่คนหม่มมาก เพื่อประโยชน์แก่คนหม่มมาก เพื่อเกื้อกูล
เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

ผู้มีอายุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้นแล ท่านทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า
'พวกเราทั้งหลายเมื่อเป็นผู้ประกอบธรรม จักสรรเสริญพวกภิกษุผู้เพ่งฉาน' ท่าน
ทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะบุคคลผู้ถูกต้องอมตธาตุ
ด้วยกาย เป็นอัจฉริยบุคคล หาได้ยากในโลก

เพราะเหตุนั้นแล ท่านทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า 'เราทั้งหลายเมื่อเป็น
ผู้เพ่งฉาน จักสรรเสริญพวกภิกษุผู้ประกอบธรรม' ท่านทั้งหลายพึงสำเหนียก
อย่างนี้แล ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะบุคคลผู้รู้แจ้ง เห็นอรรถบทอันลึกซึ้งด้วย
ปัญญา นั้น เป็นอัจฉริยบุคคล หาได้ยากในโลก

มหาจุนทสูตรที่ ๔ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ อรรถบทอันลึกซึ้ง หมายถึงข้อความที่มีชั้นสูง ชาติ และอายุตนะ เป็นต้น (อง.จก.อ. ๓/๔๖/๑๒๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๕. ธัมมิกวรรค ๕. ปฐมสันทิฏฐิกสูตร

๕. ปฐมสันทิฏฐิกสูตร

ว่าด้วยธรรมที่ผู้ปฏิบัติพึงเห็นชัดด้วยตนเอง สูตรที่ ๑

[๔๗] ครั้งนั้น โมฬีสวีกปริพาชกเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัย พอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์ตรัสว่า ‘ธรรมอันผู้ปฏิบัติพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ธรรมอันผู้ปฏิบัติพึงเห็นชัดด้วยตนเอง’ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมอันผู้ปฏิบัติพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล^๑ ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน ย่อมมีด้วยเหตุเพียงไรหนอ”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “สวีกะ ถ้าอย่างนั้น เราจักย้อนถามท่านในเรื่องนี้ ท่านพึงพยากรณ์เรื่องนั้นตามสมควรแก่ท่าน สวีกะ ท่านเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร ท่านรู้ชัดโลภะที่มีอยู่ภายในว่า ‘โลภะมีอยู่ภายในเรา’ รู้ชัดโลภะที่ไม่มีอยู่ภายในว่า ‘โลภะไม่มีอยู่ภายในเรา’ หรือไม่”

สวีกปริพาชกกราบทูลว่า “รู้ชัด พระพุทธเจ้าข้า”

“สวีกะ การที่ท่านรู้ชัดโลภะที่มีอยู่ภายในว่า ‘โลภะมีอยู่ภายในเรา’ รู้ชัดโลภะที่ไม่มีอยู่ภายในว่า ‘โลภะไม่มีอยู่ภายในเรา’ อย่างนี้แลคือธรรมอันผู้ปฏิบัติพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ฯลฯ

สวีกะ ท่านเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร ท่านรู้ชัดโทสะที่มีอยู่ภายใน ฯลฯ โมหะที่มีอยู่ภายใน ฯลฯ ธรรมที่ประกอบด้วยโลภะที่มีอยู่ภายใน ฯลฯ ธรรมที่ประกอบด้วยโทสะที่มีอยู่ภายใน ฯลฯ รู้ชัดธรรมที่ประกอบด้วยโมหะที่มีอยู่ในภายในว่า ‘ธรรมที่ประกอบด้วยโมหะที่มีอยู่ภายในเรา’ รู้ชัดธรรมที่ประกอบด้วยโมหะที่ไม่มีอยู่ภายในว่า ‘ธรรมที่ประกอบด้วยโมหะไม่มีอยู่ภายในเรา’ หรือไม่”

สวีกปริพาชกกราบทูลว่า “รู้ชัด พระพุทธเจ้าข้า”

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ จักกนิบาต ข้อ ๑๐ หน้า ๔๒๒ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๕๑๔ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๕. ธัมมิกวรรค ๖. ทุติยสันทิฎฐีกสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “สีกะ การที่ท่านรู้ชัดธรรมที่ประกอบด้วยโมหะที่มีอยู่ภายในว่า ‘ธรรมที่ประกอบด้วยโมหะมีอยู่ภายในเรา’ รู้ชัดธรรมที่ประกอบด้วยโมหะที่ไม่มีอยู่ภายในว่า ‘ธรรมที่ประกอบด้วยโมหะไม่มีอยู่ภายในเรา’ อย่างนี้แลคือธรรมอันผู้ปฏิบัติพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน”

สีกปริพาชกกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภาสิตของพระผู้มีพระภาคชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต”

ปฐมสันทิฎฐีกสูตรที่ ๕ จบ

๖. ทุติยสันทิฎฐีกสูตร

ว่าด้วยธรรมที่ผู้ปฏิบัติพึงเห็นชัดด้วยตนเอง สูตรที่ ๒

[๔๘] ครั้งนั้น พราหมณ์คนหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัย พอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่ท่านพระโคตม พระองค์ตรัสว่า ‘ธรรมอันผู้ปฏิบัติพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ธรรมอันผู้ปฏิบัติพึงเห็นชัดด้วยตนเอง’ ข้าแต่ท่านพระโคตม ธรรมอันผู้ปฏิบัติพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน ย่อมมีด้วยเหตุเพียงไรหนอ”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “พราหมณ์ ถ้าอย่างนั้น เราจักย้อนถามท่านในเรื่องนี้ ท่านพึงพยากรณ์เรื่องนั้นตามสมควรแก่ท่าน พราหมณ์ ท่านเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร ท่านรู้ชัดราคะที่มีอยู่ภายในว่า ‘ราคะมีอยู่ภายในเรา’ รู้ชัดราคะที่ไม่มีอยู่ภายในว่า ‘ราคะไม่มีอยู่ภายในเรา’ หรือไม”

พราหมณ์กราบทูลว่า “รู้ชัด พระพุทธเจ้าข้า”

“พราหมณ์ การที่ท่านรู้ชัดราคะที่มีอยู่ภายในว่า ‘ราคะมีอยู่ภายในเรา’ รู้ชัดราคะที่ไม่มีอยู่ภายในว่า ‘ราคะไม่มีอยู่ภายในเรา’ อย่างนี้แลคือ ธรรมอันผู้ปฏิบัติ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ฉักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๕. ธรรมิกวรรค ๗. เขมสูตร

พืงเห็นชัดด้วยตนเอง ฯลฯ พราหมณ์ ท่านเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร ท่านรู้ชัดโทษะที่มี อยู่ภายใน ฯลฯ โมหะที่มีอยู่ภายใน ฯลฯ เหตุเครื่องประทุษร้ายทางกายที่มีอยู่ ภายใน ฯลฯ เหตุเครื่องประทุษร้ายทางวาจาที่มีอยู่ภายใน ฯลฯ รู้ชัดเหตุเครื่อง ประทุษร้ายทางใจที่มีอยู่ภายในว่า ‘เหตุเครื่องประทุษร้ายทางใจมีอยู่ภายในเรา’ รู้ชัดเหตุเครื่องประทุษร้ายทางใจที่ไม่มีอยู่ภายในว่า ‘เหตุเครื่องประทุษร้ายทางใจ ไม่มีอยู่ภายในเรา’ หรือไม่ว

พราหมณ์กราบทูลว่า “รู้ชัด พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “พราหมณ์ การที่ท่านรู้ชัดเหตุเครื่องประทุษร้าย ทางใจที่มีอยู่ภายในว่า ‘เหตุเครื่องประทุษร้ายทางใจมีอยู่ภายในเรา’ รู้ชัดเหตุเครื่อง ประทุษร้ายทางใจที่ไม่มีอยู่ภายในว่า ‘เหตุเครื่องประทุษร้ายทางใจไม่มีอยู่ภายในเรา’ อย่างนี้แลคือ ธรรมอันผู้ปฏิบัติพืงเห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียก ให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนพืงรู้เฉพาะตน”

พราหมณ์กราบทูลว่า “ข้าแต่ท่านพระโคดม ภาษิตของท่านพระโคดมชัดเจน ไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ ขอท่านพระโคดมจงทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต”

หุติยสันทิฎฐีกสูตรที่ ๖ จบ

๗. เขมสูตร

ว่าด้วยพระเขมะ

[๔๙] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้นแล ท่านพระเขมะและท่านพระสมณะ อยู่ที่ป่าอันธวัน เขตกรุงสาวัตถี ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย อภิวาทแล้วนั่งลง ณ ที่สมควร ท่านพระเขมะได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๕. ธรรมิกวรรค ๗. เขมสูตร

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุใดเป็นพระอรหันตชีณาสพ อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำ^๑เสร็จแล้ว ปลงภาระ^๒ได้แล้ว บรรลุประโยชน์ตน^๓โดยลำดับแล้ว สิ้นภวสังโยชน์แล้ว หลุดพ้นเพราะรู้โดยชอบ^๔ ภิกษุนั้นไม่มีความคิดอย่างนี้ว่า ‘ผู้ที่ประเสริฐกว่าเรามีอยู่’ ว่า ‘ผู้ที่เสมอกับเรามีอยู่’ หรือว่า ‘ผู้ที่ด้อยกว่าเรามีอยู่’”

เมื่อท่านพระเขมะกราบทูลแล้วอย่างนี้ พระศาสดาทรงพอพระทัย ลำดับนั้น ท่านพระเขมะรู้ว่า ‘พระศาสดาทรงพอพระทัยเรา’ จึงลุกจากอาสนะ ถวายอภิวาท พระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณแล้วหลีกไป

ครั้งนั้นแล เมื่อท่านพระเขมะหลีกไปไม่นาน ท่านพระสมณะได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุใดเป็นพระอรหันตชีณาสพ อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ปลงภาระ^๒ได้แล้ว บรรลุประโยชน์ตนโดยลำดับแล้ว สิ้นภวสังโยชน์แล้ว หลุดพ้นเพราะรู้โดยชอบ ภิกษุนั้นไม่มีความคิดอย่างนี้ว่า ‘ผู้ที่ประเสริฐกว่าเราไม่มี’ ว่า ‘ผู้ที่เสมอกับเราไม่มี’ หรือว่า ‘ผู้ที่ด้อยกว่าเราไม่มี’”

เมื่อท่านพระสมณะกราบทูลอย่างนี้แล้ว พระศาสดาทรงพอพระทัย ลำดับนั้น ท่านพระสมณะรู้ว่า ‘พระศาสดาทรงพอพระทัยเรา’ จึงลุกจากอาสนะถวายอภิวาท พระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณแล้วหลีกไป

ครั้งนั้นแล เมื่อท่านพระเขมะและท่านพระสมณะหลีกไปไม่นาน พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย กุลบุตรทั้งหลาย พยากรณ์อรหัตตผลอย่างนี้ กล่าวแต่เนื้อความ และไม่ยอมตนเข้าไปหา ส่วน

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๒ ปุณยจกนิบาต ข้อ ๕๖ (อุปัชฌายสูตร) หน้า ๙๘ ในเล่มนี้

^๒ ภาระ ในที่นี้หมายถึงภาระคือขันธ์ ภาระคือกิเลส และภาระคืออภิสังขาร (อง.จกก.อ. ๓/๔๙/๑๒๘)

^๓ ประโยชน์ตน ในที่นี้หมายถึงพระอรหัตตผล ที่เรียกว่า ประโยชน์ตน เพราะมีนัย ๓ ประการ คือ (๑) เพราะเกี่ยวข้องกับนิสรมนสิการของตน (๒) เพราะไม่ละตนโดยนับเนื่องในสันดานของตน (๓) เพราะเป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับตน (อง.จกก.อ. ๓/๔๙/๑๒๘)

^๔ รู้โดยชอบ หมายถึงรู้อริยสัจ ๔ มีทุกขเป็นต้นตามความเป็นจริง ด้วยมัคคปัญญา (อง.จกก.ฎีกา ๓/๔๙/๑๔๒)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๕. รัมมิกวรรค ๘. อินทริยสังวรสูตร

โมฆบุรุษ บางพวกในธรรมวินัยนี้ เหมือนจะราเริงกล่าวพยากรณ์หรือหัตตผลอยู่ เขาเหล่านั้นย่อมถึงความคับแค้นในภายหลัง

พระขีณาสพทั้งหลาย

‘ไม่น้อมตนเข้าไปเปรียบเทียบกับบุคคลที่ดีกว่า

‘ไม่น้อมตนเข้าไปเปรียบเทียบกับบุคคลที่ด้อยกว่า

‘ไม่น้อมตนเข้าไปเปรียบเทียบกับบุคคลที่เสมอกัน

มีชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว

เป็นผู้หลุดพ้นจากสังโยชน์ทั้งปวงเที่ยวไปอยู่

เขมสูตรที่ ๗ จบ

๘. อินทริยสังวรสูตร

ว่าด้วยอินทริยสังวร^๑

[๕๐] ภิกษุทั้งหลาย เมื่ออินทริยสังวรไม่มี ศีลของบุคคลผู้มีอินทริยสังวรวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อศีลไม่มี สัมมาสมาธิของบุคคลผู้มีศีลวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อสัมมาสมาธิไม่มี ยถาภูตญาณทัสสนะ^๒ของบุคคลผู้มีสัมมาสมาธิวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะไม่มี นิพพิทาและวิราคะ^๓ของบุคคลผู้มียถาภูตญาณทัสสนะวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อนิพพิทาและวิราคะไม่มี วิมุตติญาณทัสสนะ^๔ของบุคคลผู้มีนิพพิทาและวิราคะวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงการปิดกั้น การคุ้มครอง สारวมระวังทวารทั้ง ๖ (ที.ม.อ. ๓๖๕/๓๕๑)

^๒ ยถาภูตญาณทัสสนะ หมายถึงตรณวิปัสสนาญาณ คือ วิปัสสนาที่ยังอ่อนกำลัง เป็นความรู้ชั่วคราวที่ตัดแยก ระหว่างความเป็นปุถุชนกับความเป็นอริยบุคคล ยังไม่ใช่ความรู้ขั้นสุดท้าย (อภ.จก.อ. ๓/๕๐/๑๒๙)

^๓ นิพพิทา หมายถึงพลววิปัสสนา วิราคะ หมายถึงอริยมรรค (อภ.จก.อ. ๓/๕๐/๑๒๙)

^๔ วิมุตติญาณทัสสนะ เป็นความรู้ขั้นสุดท้าย แยกอธิบายว่า วิมุตติ หมายถึงอรหัตตผลหรือพระสัมโพธิญาณ ญาณทัสสนะ หมายถึงปัจจุเวกขณะญาณ คือญาณหยั่งรู้ด้วยการพิจารณาทบทวนมรรคผล กิเลสที่ละได้และนิพพาน (อภ.ต.ก.อ. ๒/๗๕/๒๒๖, ๑๐๔/๒๕๗, อภ.จก.อ. ๓/๕๐/๑๒๙)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๕. รัมมิกวรรค ๙. อานันทสูตร

เมื่ออินทริยสังวรไม่มี ศีลของบุคคลผู้มีอินทริยสังวรวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูก
ขจัดแล้ว ฯลฯ วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีนิพพิทาและวิราคะวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูก
ขจัดแล้ว เปรียบเหมือนต้นไม้ที่มีกิ่งและใบวิบัติแล้ว สะเก็ด เปลือก กระจพี แม่แก่นของ
ต้นไม้ นั้น ย่อมไม่ถึงความบริบูรณ์ ฉะนั้น

เมื่ออินทริยสังวรมี ศีลของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอินทริยสังวร ชื่อว่ามีเหตุ
สมบูรณ์ เมื่อศีลมี สัมมาสมาธิของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยศีล ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์
เมื่อสัมมาสมาธิมี ยถาภูตญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสัมมาสมาธิ ชื่อว่า
มีเหตุสมบูรณ์ เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะมี นิพพิทาและวิราคะของบุคคลผู้สมบูรณ์
ด้วยยถาภูตญาณทัสสนะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อนิพพิทาและวิราคะมี วิมุตติ-
ญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาและวิราคะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์

ภิกษุทั้งหลาย เมื่ออินทริยสังวรมี ศีลของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอินทริยสังวร
ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ ฯลฯ วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาและ
วิราคะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เปรียบเหมือนต้นไม้ที่มีกิ่งและใบสมบูรณ์ สะเก็ด เปลือก
กระจพี แม่แก่นของต้นไม้ นั้นย่อมถึงความสมบูรณ์

อินทริยสังวรสูตรที่ ๘ จบ

๙. อานันทสูตร

ว่าด้วยคุณธรรมของพระอานนท์

[๕๑] ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์เข้าไปหาท่านพระสารีบุตรถึงที่อยู่ ได้สนทนา
ปราศรัย พอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้เรียนถาม
ท่านพระสารีบุตรดังนี้ว่า

“ท่านสารีบุตร ภิกษุได้ฟังธรรมที่ยังไม่เคยฟัง ธรรมที่ภิกษุนั้นเคยฟังแล้วไม่ถึง
ความเลอะเลือน ธรรมที่ภิกษุนั้นเคยสัมผัสด้วยใจมาก่อน ปราภฏแก่เธอ และภิกษุ
นั้นย่อมรู้ธรรมที่ยังไม่เคยรู้ด้วยเหตุเท่าไรหนอ”

ท่านพระสารีบุตรกล่าวว่า “ท่านอานนท์ เป็นพหูสูต เฉพาะท่านอานนท์เท่านั้น
ที่จะอธิบายเนื้อความแห่งภาษิตนั้นให้แจ่มแจ้งได้”

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๕. รัมมิกวรรค ๙. อานันทสูตร

ท่านพระอานนท์กล่าวว่า “ท่านสารีบุตร ถ้าเช่นนั้น ท่านจงฟัง จงใส่ใจให้ดี ผมจักกล่าว” ท่านพระสารีบุตรรับคำแล้ว ท่านพระอานนท์จึงได้กล่าวเรื่องนี้ว่า

“ท่านสารีบุตร ภิษุในพระธรรมวินัยนี้เรียนธรรมคือ สุตตะ เคยยะ เวยยา-
करणะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อัพภูตธรรม เวทัลละ เธอแสดงธรรม
ตามที่ตนได้สดับมา ตามที่ตนได้เรียนมาแก่ผู้อื่นโดยพิสดาร บอกธรรมตามที่ตนได้
สดับมา ตามที่ตนได้เรียนมาแก่ผู้อื่นโดยพิสดาร สาธยายธรรมตามที่ตนได้สดับมา
ตามที่ตนได้เรียนมาโดยพิสดาร ตรีกตาม ตรองตาม ฟังตามด้วยใจซึ่งธรรมตามที่
ตนได้สดับมา ตามที่ตนได้เรียนมา อยู่จำพรรษาในอาวาสที่มีภิษุเถระผู้เป็นพหูสูต
เรียนจบคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกาอยู่ เข้าไปหาภิษุเถระเหล่านั้นใน
เวลาที่สมควร แล้วสอบถาม ได้ถามว่า ‘พระพุทฺธพจน์นี้เป็นอย่างไร เนื้อความ
แห่งพระพุทฺธพจน์นี้เป็นอย่างไร’ ภิษุผู้เถระเหล่านั้นยอมเปิดเผยข้อที่ยังไม่เปิดเผย
ทำข้อที่เข้าใจยากให้เข้าใจง่าย และบรรเทาความสงสัยในธรรมที่น่าสงสัยหลาย
อย่างแก่ภิษุนั้น ท่านสารีบุตร ภิษุได้ฟังธรรมที่ยังไม่เคยฟัง ธรรมที่ภิษุนั้นเคย
ฟังแล้ว ย่อมไม่ถึงความเลอะเลือน ธรรมที่ภิษุนั้นเคยสัมผัสด้วยใจมาก่อน ปรากฏ
แก่เธอ และภิษุนั้นรู้ธรรมที่ยังไม่เคยรู้ชัดด้วยเหตุเท่านั้นแล”

ท่านพระสารีบุตรกล่าวว่า “ผู้มีอายุ น้าอัศเจรย์จริง ไม่เคยปรากฏ ท่าน
อานนท์ ได้กล่าวไว้ดีแล้ว พวกผมจะทรงจำท่านอานนท์ว่าเป็นผู้ประกอบด้วยธรรม
๖ ประการนี้ เพราะท่านอานนท์

๑. เรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวยยาकरणะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ
ชาตกะ อัพภูตธรรม เวทัลละ
๒. แสดงธรรมตามที่ตนได้สดับมา ตามที่ตนได้เรียนมาแก่ผู้อื่นโดย
พิสดาร
๓. บอกธรรมตามที่ตนได้สดับมา ตามที่ตนได้เรียนมาแก่ผู้อื่นโดยพิสดาร
๔. สาธยายธรรมตามที่ตนได้สดับมา ตามที่ตนได้เรียนมาโดยพิสดาร
๕. ตรีกตาม ตรองตาม ฟังตามด้วยใจซึ่งธรรมตามที่ตนได้สดับมา
ตามที่ตนได้เรียนมา

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๕. รัมมิกวรรค ๑๐. ชัตติยสูตร

๖. อยู่จำพรรษาในอาวาสที่มีภิกษุเถระผู้เป็นพหูสูต เรียนจบคัมภีร์
ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา เข้าไปหาภิกษุเถระเหล่านั้นตาม
กาลอันควร แล้วสอบถามไต่ถามว่า ‘พระพุทธพจน์นี้เป็นอย่างไร
เนื้อความแห่งพระพุทธพจน์นี้เป็นอย่างไร’ ภิกษุเหล่านั้น ยอมเปิด
เผยข้อที่ยังไม่เปิดเผย ทำข้อที่เข้าใจยากให้เข้าใจโดยง่าย และบรรเทา
ความสงสัยในธรรมที่น่าสงสัยหลายอย่างแก่ภิกษุนั้น”

อนันตสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ชัตติยสูตร

ว่าด้วยความประสงค์ของกษัตริย์

[๕๒] ครั้งนั้น ชาणสโสนิพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ได้สนทนาปราศรัย พอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร
ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่ท่านพระโคตม กษัตริย์ทั้งหลายมีความประสงค์อะไร นิยมอะไร มั่นใจ
อะไร ต้องการอะไร มีอะไรเป็นที่สุด”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “กษัตริย์ทั้งหลายมีความประสงค์โภคทรัพย์ นิยม
ปัญญา มั่นใจในกำลังทหาร ต้องการได้เป็นเจ้าของแผ่นดิน มีความเป็นใหญ่เป็นที่สุด”

ชาणสโสนิพราหมณ์ทูลถามว่า “ข้าแต่ท่านพระโคตม พราหมณ์ทั้งหลายมี
ความประสงค์อะไร นิยมอะไร มั่นใจอะไร ต้องการอะไร มีอะไรเป็นที่สุด”

“พราหมณ์ทั้งหลายมีความประสงค์โภคทรัพย์ นิยมปัญญา มั่นใจในมนตร์
ต้องการบูชายัญ มีพรหมโลกเป็นที่สุด”

“ข้าแต่ท่านพระโคตม คหบดีทั้งหลายมีความประสงค์อะไร นิยมอะไร มั่นใจ
อะไร ต้องการอะไร มีอะไรเป็นที่สุด”

“คหบดีทั้งหลายมีความประสงค์โภคทรัพย์ นิยมปัญญา มั่นใจในศิลปะ
ต้องการการงาน มีการทำงานที่ทำเสร็จแล้วเป็นที่สุด”

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๕. รัมมิกวรรค ๑๐. ชัตติยสูตร

“ข้าแต่ท่านพระโคตม สตรีทั้งหลายมีความประสงค์อะไร นิยมอะไร มั่นใจอะไร ต้องการอะไร มีอะไรเป็นที่สุด”

“สตรีทั้งหลายมีความประสงค์บุรุษ นิยมเครื่องประดับ มั่นใจในบุตร ไม่ต้องการหญิงอื่นร่วมสามี มีความเป็นใหญ่ในบ้านเป็นที่สุด”

“ข้าท่านแต่พระโคตม โจรทั้งหลายมีความประสงค์อะไร นิยมอะไร มั่นใจอะไร ต้องการอะไร มีอะไรเป็นที่สุด”

“พราหมณ์ โจรทั้งหลายมีความประสงค์การลักทรัพย์ผู้อื่น นิยมที่เร้นลับ มั่นใจในศีลตรา ต้องการที่มืด มีผู้อื่นไม่เห็นเป็นที่สุด”

“ข้าแต่ท่านพระโคตม สมณะทั้งหลายมีความประสงค์อะไร นิยมอะไร มั่นใจอะไร ต้องการอะไร มีอะไรเป็นที่สุด”

“สมณะทั้งหลายมีความประสงค์ขันธ์และโสรัจจะ นิยมบัญญัติ มั่นใจในศีล ต้องการความไม่มีกิเลสเครื่องกังวล มีนิพพานเป็นที่สุด”

ชาณโสณิพราหมณ์กราบทูลว่า “ข้าแต่ท่านพระโคตม น้าอัศจรรย์จริงไม่เคยปรากฏ ท่านพระโคตมทรงทราบความประสงค์ ความนิยม ความมั่นใจ ความต้องการ และสิ่งอันเป็นที่สุด แม่แห่งกษัตริย์ทั้งหลาย ฯลฯ แม่แห่งพราหมณ์ทั้งหลาย ฯลฯ แม่แห่งคหบดีทั้งหลาย ฯลฯ แม่แห่งสตรีทั้งหลาย ฯลฯ แม่แห่งโจรทั้งหลาย ฯลฯ ท่านพระโคตมทรงทราบความประสงค์ ความนิยม ความมั่นใจ ความต้องการและสิ่งอันเป็นที่สุด แม่แห่งสมณะทั้งหลาย ข้าแต่ท่านพระโคตม ภาษิตของท่านพระโคตม ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ ขอท่านพระโคตมจงทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต”

ชัตติยสูตรที่ ๑๐ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๕. อัมมิกวรรค ๑๑. อัปปมาทสูตร

๑๑. อัปปมาทสูตร

ว่าด้วยความไม่ประมาท

[๕๓] ครั้งนั้น พรหมณ์คนหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัย พอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่ท่านพระโคตม ธรรมอย่างหนึ่งที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมยึดถือไว้ได้ซึ่งประโยชน์ทั้งสอง คือ ประโยชน์ในภพนี้ และประโยชน์ในภพหน้า มีอยู่หรือ”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “พรหมณ์ ธรรมอย่างหนึ่งที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมยึดถือไว้ได้ซึ่งประโยชน์ทั้งสอง คือ ประโยชน์ในภพนี้ และประโยชน์ในภพหน้า มีอยู่”

พรหมณ์ทูลถามว่า “ข้าแต่ท่านพระโคตม ก็ธรรมอย่างหนึ่งที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมยึดถือไว้ได้ซึ่งประโยชน์ทั้งสอง คือ ประโยชน์ในภพนี้ และประโยชน์ในภพหน้าเป็นอย่างไร”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “พรหมณ์ ธรรมอย่างหนึ่งคือความไม่ประมาท ที่บุคคลเจริญ ทำให้มากแล้ว ย่อมยึดถือไว้ได้ซึ่งประโยชน์ทั้งสอง คือ ประโยชน์ในภพนี้ และประโยชน์ในภพหน้า

เปรียบเหมือนรอยเท้าชนิดใดของสัตว์ทั้งหลายผู้สัญจรไปบนแผ่นดิน รอยเท้าเหล่านั้นทั้งหมดย่อมถึงความรวมลงในรอยเท้าข้าง รอยเท้าข้าง ชาวโลกกล่าวว่า เป็นเลิศกว่ารอยเท้าเหล่านั้น เพราะรอยเท้าข้างเป็นรอยเท้าใหญ่ ฉะนั้น

ธรรมอย่างหนึ่งคือความไม่ประมาทที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมยึดถือไว้ได้ซึ่งประโยชน์ทั้งสอง คือ ประโยชน์ในภพนี้ และประโยชน์ในภพหน้า ก็ฉะนั้น เหมือนกัน

เปรียบเหมือนกลอนชนิดใดชนิดหนึ่งแห่งเรือนยอด กลอนเหล่านั้นทั้งหมดย่อมโน้มโน้มรวมเข้าหายอดเรือน ยอดเรือน ชาวโลกกล่าวว่าเป็นเลิศกว่ากลอนเหล่านั้น ฉะนั้น

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปณณาสก]

๕. ธัมมิกวรรค ๑๑. อัปปมาทสูตร

ธรรมอย่างหนึ่งคือความไม่ประมาทที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ฯลฯ ก็ฉันทัน
เหมือนกัน

เปรียบเหมือนบุคคลผู้เกี่ยวหญ้า เกี่ยวหญ้าแล้วก็จับที่ยอดสลัดลงฟาดไป
เคาะไป ฉันทิ ธรรมอย่างหนึ่งคือความไม่ประมาทที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ฯลฯ
ก็ฉันทันเหมือนกัน

เปรียบเหมือนเมื่อพวงผลมะม่วงถูกตัดที่ขั้ว ผลมะม่วงลูกใดลูกหนึ่งที่ติดอยู่
กับขั้ว ผลมะม่วงเหล่านั้นทั้งหมดย่อมเป็นของติดไปกับขั้ว ฉันทิ

ธรรมอย่างหนึ่งคือความไม่ประมาทที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ฯลฯ ก็ฉันทัน
เหมือนกัน

เปรียบเหมือนพระราชารู้ปกครองประเทศเล็ก ๆ พระองค์ใดพระองค์หนึ่ง
พระราชานเหล่านั้นทั้งหมด ย่อมเป็นผู้ขึ้นตรงต่อพระเจ้าจักรพรรดิ พระเจ้าจักรพรรดิ
ชาวโลกกล่าวว่าเป็นเลิศกว่าพระราชานเหล่านั้น ฉันทิ

ธรรมอย่างหนึ่งคือความไม่ประมาท ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ฯลฯ ก็ฉันทัน
เหมือนกัน

เปรียบเหมือนแสงสว่างชนิดใดชนิดหนึ่งแห่งดวงดาว แสงสว่างเหล่านั้นทั้งหมด
ไม่ถึงส่วนที่สืบทกแห่งแสงสว่างของดวงจันทร์ แสงสว่างของดวงจันทร์ ชาวโลก
กล่าวว่าเป็นเลิศกว่าแสงสว่างแห่งดวงดาวเหล่านั้น ฉันทิ

ธรรมอย่างหนึ่ง คือ ความไม่ประมาทที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมยึดถือ
ไว้ได้ซึ่งประโยชน์ทั้งสอง คือ ประโยชน์ในภพนี้ และประโยชน์ในภพหน้า ก็ฉันทัน
เหมือนกัน

พราหมณ์ ธรรมอย่างหนึ่งคือความไม่ประมาทที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว
ย่อมยึดถือไว้ได้ซึ่งประโยชน์ทั้งสองคือ ประโยชน์ในภพนี้ และประโยชน์ในภพหน้า”

พราหมณ์กราบทูลว่า “ข้าแต่ท่านพระโคตม ภาสิตของท่านพระโคตม ชัดเจน
ไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่ท่านพระโคตม ภาสิตของท่านพระโคตม ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ
ขอท่านพระโคตมจงทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป
จนตลอดชีวิต”

อัปปมาทสูตรที่ ๑๑ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๕. รัมมิกวรรค ๑๒. รัมมิกสูตร

๑๒. รัมมิกสูตร

ว่าด้วยท่านพระรัมมิกะ

[๕๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ภูเขาคิชฌกูฏ^๑ เขตกรุงราชคฤห์ สมัยนั้น ท่านพระรัมมิกะเป็นเจ้าของอาวาส อยู่ในอาวาส ๗ แห่ง ในชาติภูมิชนบท ทั้งหมด ทราบว่า ท่านพระรัมมิกะดำ บริภาษ เบียดเบียน ทิ่มแทง เสียดสีพวกภิกษุ อาคันตุกะด้วยวาจา และภิกษุอาคันตุกะเหล่านั้นเมื่อถูกท่านพระรัมมิกะดำ บริภาษ เบียดเบียน ทิ่มแทง เสียดสีด้วยวาจา จึงหลีกไป ไม่อยู่ ละทิ้งอาวาส

ครั้งนั้น พวกอุบาสกและอุบาสิกาชาวชาติภูมิชนบทมีความคิดดังนี้ว่า “พวกเรา ได้บำรุงภิกษุสงฆ์ด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร แต่พวกภิกษุอาคันตุกะก็หลีกไป ไม่อยู่ ละทิ้งอาวาส อะไรหนอเป็นเหตุปัจจัยให้ พวกภิกษุอาคันตุกะหลีกไป ไม่อยู่ ละทิ้งอาวาส”

ต่อมา พวกอุบาสกและอุบาสิกาชาวชาติภูมิชนบทคิดกันว่า “ท่านพระรัมมิกะ นี้เอง ดำ บริภาษ เบียดเบียน ทิ่มแทง เสียดสีภิกษุอาคันตุกะด้วยวาจา และภิกษุ อาคันตุกะเหล่านั้นเมื่อถูกท่านพระรัมมิกะดำ บริภาษ เบียดเบียน ทิ่มแทง เสียดสี ด้วยวาจา จึงหลีกไป ไม่อยู่ ละทิ้งอาวาส ทางที่ดีพวกเราพึงช่วยกันขับไล่ท่าน พระรัมมิกะให้หนีไป” จึงเข้าไปหาท่านพระรัมมิกะถึงที่อยู่ ได้กล่าวกับท่านพระ รัมมิกะดังนี้ว่า “ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอท่านพระรัมมิกะจงหลีกไปจากอาวาสนี้ ท่าน ไม่ควรอยู่ในอาวาสนี้”

ภายหลังต่อมา ท่านพระรัมมิกะได้จากอาวาสนั้นไปสู่อาวาสอื่น ทราบว่า แม่ที่ อาวาสนั้น ท่านพระรัมมิกะก็ดำ บริภาษ เบียดเบียน ทิ่มแทง เสียดสีพวกภิกษุ อาคันตุกะด้วยวาจา และภิกษุอาคันตุกะเหล่านั้นเมื่อถูกท่านพระรัมมิกะดำ บริภาษ เบียดเบียน ทิ่มแทง เสียดสีด้วยวาจา หลีกไป ไม่อยู่ ละทิ้งอาวาส

ครั้งนั้น พวกอุบาสกและอุบาสิกาชาวชาติภูมิชนบทมีความคิดดังนี้ว่า “พวกเรา ได้บำรุงภิกษุสงฆ์ด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ จักกนิบาต ข้อ ๔๑ (ทวารุขขันธสูตร) หน้า ๔๙๓ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๕. ธรรมิกวรรค ๑๒. ธรรมิกสูตร

แต่พวกภิกษุอาคันตุกะก็หลีกไป ไม่อยู่ ละทิ้งอาवास อะไรหนอเป็นเหตุปัจจัยให้พวกภิกษุอาคันตุกะหลีกไป ไม่อยู่ ละทิ้งอาवास”

พวกอุบาสกและอุบาสิกาชาวชาติภูมิชนบทคิดกันว่า “ท่านพระธรรมิกะนี่เอง ต่า บริภาษ เบียดเบียน ทิ่มแทง เสียดสีพวกภิกษุอาคันตุกะด้วยวาจา และภิกษุอาคันตุกะเหล่านั้นเมื่อถูกท่านพระธรรมิกะ ต่า บริภาษ เบียดเบียน ทิ่มแทง เสียดสีด้วยวาจา จึงหลีกไป ไม่อยู่ ละทิ้งอาवास ทางที่ดี พวกเราพึงช่วยกันขับไล่ท่านพระธรรมิกะให้หนีไป” จึงเข้าไปหาท่านพระธรรมิกะถึงที่อยู่ แล้วได้กล่าวกับท่านพระธรรมิกะดังนี้ว่า “ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอท่านพระธรรมิกะจงหลีกไปจากอาวาสนี้ ท่านไม่ควรอยู่ในอาวาสนี้”

ภายหลังต่อมา ท่านพระธรรมิกะได้จากอาวาสแม้นั้นไปสู่อาวาสอื่น ทราบว่าแม้อาวาสนั้น ท่านพระธรรมิกะก็ ต่า บริภาษ เบียดเบียน ทิ่มแทง เสียดสีพวกภิกษุอาคันตุกะด้วยวาจา และภิกษุอาคันตุกะเหล่านั้น เมื่อถูกท่านพระธรรมิกะ ต่า บริภาษ เบียดเบียน ทิ่มแทง เสียดสีด้วยวาจา ก็หลีกไป ไม่อยู่ ละทิ้งอาवास

ครั้งนั้น พวกอุบาสกและอุบาสิกาชาวชาติภูมิชนบทมีความคิดตั้งนี้ว่า “พวกเราได้บำรุงภิกษุสงฆ์ด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร แต่พวกภิกษุอาคันตุกะหลีกไป ไม่อยู่ ละทิ้งอาवास อะไรหนอเป็นเหตุปัจจัยให้พวกภิกษุอาคันตุกะหลีกไป ไม่อยู่ ละทิ้งอาवास”

ต่อมา พวกอุบาสกและอุบาสิกาชาวชาติภูมิชนบทคิดกันว่า “ฯลฯ ทางที่ดี พวกเราพึงช่วยกันขับไล่ท่านพระธรรมิกะให้หลีกไปจากอาวาสทั้ง ๗ แห่ง ในชาติภูมิชนบททั้งหมด” จึงเข้าไปหาพระธรรมิกะถึงที่อยู่แล้วได้กล่าวกับท่านพระธรรมิกะดังนี้ว่า “ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอท่านพระธรรมิกะจงหลีกไปจากอาวาสทั้ง ๗ แห่ง ในชาติภูมิทั้งหมด”

ครั้งนั้น ท่านพระธรรมิกะได้มีความคิดตั้งนี้ว่า “เราถูกพวกอุบาสกและอุบาสิกาชาวชาติภูมิชนบทขับไล่ออกจากอาวาสทั้ง ๗ แห่งในชาติภูมิชนบททั้งหมด บัดนี้เราจักไปที่ไหนหนอ” ครั้งนั้น ท่านพระธรรมิกะได้มีความคิดว่า “ทางที่ดี เราควรจะไปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ”

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๕. รัมมิกวรรค ๑๒. รัมมิกสูตร

ลำดับนั้น ท่านพระรัมมิกะถือบาตรและจีวรหลีกไปทางกรุงราชคฤห์ ไปถึงกรุงราชคฤห์และภูเขาคิชฌกูฏโดยลำดับ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสตั้งนี้ว่า “พราหมณ์รัมมิกะ เชิญเถิด ท่านมาจากไหนหรือ”

ท่านพระรัมมิกะกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ถูกพวกอุบาสกและอุบาสิกาชาวชาติภูมิชนบทขับไล่ออกจากอาวาสทั้ง ๗ แห่ง ในชาติภูมิชนบททั้งหมด”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “พราหมณ์รัมมิกะ จะมีประโยชน์อะไรแก่เธอด้วยการอยู่ในชาติภูมิชนบทนี้ ควรแล้วที่เธอถูกขับไล่ออกจากอาวาสนั้น ๆ แล้วมาในสำนักของเรา เรื่องเคยมีมาแล้ว พวกพ่อค้าทางทะเล จับนกที่ค้นหาฝั่งแล้ว ออกเรือเดินทางไปยังสมุทร เมื่อเดินเรือไปไม่เห็นฝั่ง พวกเขาก็ปล่อยนกค้นหาฝั่ง มันบินไปทางทิศตะวันออก บินไปทางทิศตะวันตก บินไปทางทิศเหนือ บินไปทางทิศใต้ บินขึ้นสูง บินไปทางทิศเฉียง ถ้ามันเห็นฝั่งอยู่ใกล้ ก็บินเข้าไปหาฝั่งทีเดียว แต่ถ้ามันไม่เห็นฝั่งอยู่ใกล้ มันก็จะกลับมาอย่างเรื่อนั้น ฉันทิใด พราหมณ์รัมมิกะ เธอถูกขับไล่ออกจากอาวาสนั้น ๆ แล้วมายังสำนักของเราก็ฉันทินั้นเหมือนกัน

เรื่องเคยมีมาแล้ว ต้นไทรใหญ่ชื่อสปติภูฏะของพระเจ้าโกธิรพะยะมี ๕ กิ่ง มีร่มเงาเย็น น่ารื่นรมย์ใจ ก็ต้นไทรใหญ่ชื่อสปติภูฏะ มีกิ่งก้านแผ่ไปถึง ๑๒ โยชน์ มีรากแผ่ไปได้ ๕ โยชน์ มีผลใหญ่เหมือนกระทะหุงข้าวสารได้อาฬกะหนึ่ง มีผลอร่อยเหมือนรวงผึ้งเล็ก ซึ่งไม่มีโทษ พระราชาเสวยผลไทรใหญ่ชื่อสปติภูฏะกิ่งหนึ่งพร้อมกับนางสนม หมูทหารบริโศคกิ่งหนึ่ง ขวานิคมและชาวชนบทบริโศคกิ่งหนึ่ง สมณพราหมณ์บริโศคกิ่งหนึ่ง เนื้อและนกกินกิ่งหนึ่ง ไม่มีใครหวงแหนผลของต้นไทรใหญ่ชื่อสปติภูฏะไว้ และไม่มีใคร ๆ แย่งชิงผลของกันและกัน ต่อมาบุรุษคนหนึ่งบริโศคผลของต้นไทรใหญ่ชื่อสปติภูฏะพอแก่ความต้องการแล้วหักกิ่งหลีกไป

ครั้งนั้น เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ที่ต้นไทรใหญ่ชื่อสปติภูฏะมีความคิดตั้งนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ นาอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏหนอ คนชั่วนี้บริโศคผลของต้นไทรใหญ่ชื่อสปติภูฏะจนพอแก่ความต้องการแล้วหักกิ่งหลีกไป ทำอย่างไร ต้นไทรใหญ่ชื่อสปติภูฏะจะไม่พึงออกผลต่อไป” หลังจากนั้น ต้นไทรใหญ่ชื่อสปติภูฏะไม่ได้ออกผลอีกต่อไป

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๕. ธรรมิกวรรค ๑๒. ธรรมิกสูตร

ครั้งต่อมา พระเจ้าโกรพยะเสด็จเข้าไปหาท้าวสักกะจอมเทพถึงที่ประทับได้ทูล
ท้าวสักกะว่า “ขอเดชะ ท่านผู้นิรทุกข์ พระองค์พึงทราบเถิดว่า ต้นไทรใหญ่ชื่อ
สปติภูฏะไม่ออกผล” ที่นั้นท้าวสักกะจอมเทพทรงบันดาลให้มีลมฝนอย่างแรงพัด
โคนต้นไทรใหญ่ชื่อสปติภูฏะล้มลง ทำให้มีรากขึ้นเบื่องบนด้วยฤทธิ์ ลำดับนั้น เทวดา
ผู้สิงสถิตอยู่ที่ต้นไทรใหญ่ชื่อสปติภูฏะเป็นทุกข์ เสียใจ ได้ยื่นร้องไห้หน้าตานองหน้าอยู่
ณ ที่สมควร

ภายหลัง ท้าวสักกะจอมเทพเข้าไปหาเทวดาผู้สิงสถิตอยู่ที่ต้นไทรใหญ่ชื่อสปติภูฏะ
ถึงที่อยู่แล้วถามว่า “เทวดา ทำไมหนอเธอจึงเป็นทุกข์ เสียใจ ยืนร้องไห้หน้าตานอง
หน้าอยู่ ณ ที่สมควร”

เทวดานั้นทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ เพราะลมฝนอย่างแรงพัด โคนที่อยู่
ของข้าพระองค์ล้มลง ทำให้มีรากขึ้นเบื่องบน พระเจ้าข้า”

“เทวดา ก็เมื่อเธอดำรงอยู่ในรุกขธรรม (ธรรมที่เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ที่ต้นไม้พึง
ประพฤติ) แล้ว ลมฝนอย่างแรงได้พัดมาโคนที่อยู่ของเธอล้มลง ทำให้มีรากขึ้นเบื่อง
บนได้อย่างไร”

เทวดาทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ที่ต้นไม้ ดำรง
อยู่ในรุกขธรรมเป็นอย่างไร”

“เทวดา หมุ่คนในโลกนี้ ผู้ต้องการรากยอมนำรากของตนไม่ไป ผู้ต้องการ
เปลือกยอมนำเปลือกไป ผู้ต้องการใบยอมนำไป ผู้ต้องการดอกยอมนำดอกไป
ผู้ต้องการผลยอมนำผลไป แต่เทวดาไม่พึงดีใจหรือเสียใจเพราะการกระทำนั้น ๆ
เทวดาผู้สิงสถิตอยู่ที่ต้นไม้ดำรงอยู่ในรุกขธรรมเป็นอย่างไร”

“ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ ข้าพระองค์ไม่ดำรงอยู่ในรุกขธรรมเป็นแน่ ลมฝน
อย่างแรงจึงได้พัดโคนที่อยู่ของข้าพระองค์ให้ล้มลง ทำให้มีรากขึ้นเบื่องบน”

“เทวดา ถ้าเธอพึงดำรงอยู่ในรุกขธรรม ที่อยู่ของเธอก็จะพึงมีเหมือนกาลก่อน”

“ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ ข้าพระองค์จะดำรงอยู่ในรุกขธรรม ขอให้ที่อยู่ของข้า
พระองค์จะมีเหมือนกาลก่อนเถิด”

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๕. รัมมิกวรรค ๑๒. รัมมิกสูตร

ลำดับนั้น ท้าวสักกะจอมเทพได้ทรงบันดาลให้มีลมฝนอย่างแรงพัดต้นไม้ใหญ่
ชื่อสปติภูฏะให้กลับตั้งขึ้นตั้งเดิมด้วยฤทธิ์ ต้นไม้ใหญ่ชื่อสปติภูฏะได้มีเปลือกมีราก
ตั้งอยู่ตั้งเดิม ฉันท

พราหมณ์รัมมิกะ อุบาสกอุบาสิกาชาวชาติภูมิชนบททั้งหลาย ได้ขับไล่เธอ
ผู้ตั้งอยู่ในสมณธรรมให้ออกจากอาวาสทั้ง ๗ แห่งในชาติภูมิชนบททั้งหมดฉันทนั้น
เหมือนกัน”

ท่านพระรัมมิกะทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สมณะดำรงอยู่ในสมณธรรม
เป็นอย่างไร”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “พราหมณ์รัมมิกะ สมณะในธรรมวินัยนี้ไม่ด่า
ตอบบุคคลผู้ด่าอยู่ ไม่เสียดสีตอบบุคคลผู้เสียดสีอยู่ ไม่ประหารตอบบุคคลผู้ประหาร
อยู่ พราหมณ์รัมมิกะ สมณะดำรงอยู่ในสมณธรรมเป็นอย่างนี้แล”

ท่านพระรัมมิกะทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกอุบาสกชาวชาติภูมิ
ชนบท ได้ขับไล่ข้าพระองค์ผู้ไม่ดำรงอยู่ในสมณธรรมให้ออกจากอาวาสทั้ง ๗ แห่ง
ในชาติภูมิชนบททั้งหมด พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “พราหมณ์รัมมิกะ เรื่องเคยมีมาแล้ว มีครุชื่อสุนตตะ
เป็นเจ้าของทรัพย์ปราศจากความกำหนัดในกามทั้งหลาย มีสาวกหลายร้อยคน ได้แสดง
ธรรมแก่สาวกทั้งหลายเพื่อความเป็นผู้เกิดในพรหมโลก สาวกเหล่าใดเมื่อครุสุนตตะ
แสดงธรรมเพื่อความเป็นผู้เกิดในพรหมโลกอยู่ ไม่ทำจิตให้เสื่อมใส สาวกเหล่านั้น
หลังจากตายแล้วได้ไปเกิดในอบาย ทุกติ วินิบาต นรก ส่วนสาวกเหล่าใด เมื่อครุ
สุนตตะแสดงธรรมเพื่อความเป็นผู้เกิดในพรหมโลกอยู่ ได้ทำจิตให้เสื่อมใส สาวก
เหล่านั้นหลังจากตายแล้วได้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

เรื่องเคยมีมาแล้ว มีครุชื่อมุคปิกกะ ฯลฯ มีครุชื่ออรเนมิ ฯลฯ มีครุชื่อ
กุกทาลกะ ฯลฯ มีครุชื่อหัตถิปาละ ฯลฯ มีครุชื่อโชติปาละ เป็นเจ้าลัทธิผู้
ปราศจากความกำหนัดในกามทั้งหลาย มีสาวกหลายร้อยคน ได้แสดงธรรมเพื่อ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมป็นณาสก]

๕. รัมมิกวรรค ๑๒. รัมมิกสูตร

ความเป็นผู้เกิดในพรหมโลก สวากเหล่าใด เมื่อครุโชติปาละแสดงธรรมเพื่อความ
เป็นผู้เกิดในพรหมโลกอยู่ ไม่ทำจิตให้เสื่อมใส สวากเหล่านั้นหลังจากตายแล้วได้
ไปเกิดในอบาย ทุกติ วินิบาต นรก ส่วนสวากเหล่าใด เมื่อครุโชติปาละแสดงธรรม
เพื่อความเป็นผู้เกิดในพรหมโลกอยู่ ได้ทำจิตให้เสื่อมใส สวากเหล่านั้นหลังจากตายแล้ว
ได้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

พราหมณ์รัมมิกะ เธอเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร ผู้ใดมีจิตถูกโทสะประทุษร้าย
ฟังดำ บริภาษ ครุทั้ง ๖ นี้ ผู้เป็นเจ้าของลัทธิ ผู้ปราศจากความกำหนัดในกามทั้งหลาย
มีบริวารหลายร้อยคน พร้อมทั้งหมู่สาวก ผู้นั้นพึงประสพสิ่งที่มีโทษเป็นอันมาก
หรือไม่”

ท่านพระธรรมิกกราบทูลว่า “พึงประสพ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “พราหมณ์รัมมิกะ ผู้ใดมีจิตถูกโทสะประทุษร้าย
ฟังดำ ฟังบริภาษครุทั้ง ๖ นี้ ผู้เป็นเจ้าของลัทธิ ผู้ปราศจากความกำหนัดในกาม
ทั้งหลาย มีบริวารหลายร้อยคน พร้อมทั้งหมู่สาวก ผู้นั้นพึงประสพสิ่งที่มีโทษ
เป็นอันมาก ผู้ใดมีจิตถูกโทสะประทุษร้าย ฟังดำ บริภาษบุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทฤษฎี^๑
คนเดียว ผู้นั้นย่อมประสพสิ่งที่มีโทษมากกว่าบุคคลผู้ดำ บริภาษครุทั้ง ๖ นั้น
ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเราไม่กล่าวว่า การขุดโคนคุณความดีของตนเช่นนี้ จะมี
ภายนอกศาสนานี้ เหมือนการดำ การบริภาษเพื่อนพรหมจารี

พราหมณ์รัมมิกะ เพราะเหตุนั้นแล เธอพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘จิตของเรา
จักไม่ประทุษร้ายในเพื่อนพรหมจารีผู้เสมอดน’

พราหมณ์รัมมิกะ เธอพึงสำเหนียกอย่างนี้แล”

ครุทั้ง ๖ ผู้มีศ ได้รับยกย่องว่าเป็นเจ้าลัทธิในอดีต

คือครุเสนตตะ ครุมคูปักกะ ครุอรเนมิ

เชิงอรรถ :

^๑ ผู้ถึงพร้อมด้วยทฤษฎี ในที่นี้หมายถึงพระอรหันต์ชั้นโสดาบันซึ่งมีชื่อว่า ‘ผู้ถึงพร้อมด้วยทัสสนะ’ บ้าง
‘ผู้มาสู่พระสัทธรรม’ บ้าง ‘ผู้ประกอบด้วยญาณของพระเสขะ’ บ้าง ‘ผู้ประกอบด้วยวิชชาของพระเสขะ’ บ้าง
‘ผู้เข้าถึงกระแสธรรม’ บ้าง ‘ผู้มีปัญญาแทงตลอด’ บ้าง ‘ผู้ยืนจรตประค่อมตะ’ บ้าง (อง.เอกก.อ. ๑/๒๖๘/
๔๐๒, ๑ง.ฉก.อ. ๓/๕๔/๑๓๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปัณณาสก]

๕. รัมมิกวรรค ๑๒. รัมมิกสูตร

ครุฑททาลกะ ครุฑตีปาละมาณพ
และครุฑโตปาละผู้เป็นพราหมณ์ไปโรหิต
ของพระราชชา ๗ พระองค์ เป็นเจ้าของโค
ท่านเหล่านั้น เป็นผู้หมดกลิ่นสาบ^๑
มุงมั่นในกรุณา ล่วงพ้นกามสังโยชน์
คลายกามราคะเสียได้
เป็นผู้เข้าถึงพรหมโลกแล้ว

แม้สาวกหลายร้อยคนของครุฑเหล่านั้น
ก็เป็นผู้หมดกลิ่นสาบ มุงมั่นในกรุณา
ล่วงพ้นกามสังโยชน์ คลายกามราคะเสียได้
เป็นผู้เข้าถึงพรหมโลกแล้ว

นรชนใด มีความดำริทางใจถูกโทษะประทุษร้ายแล้ว
บริภาษท่านผู้เป็นฤๅษีทั้งหลายภายนอกศาสนา
ผู้ปราศจากความกำหนัด มีจิตตั้งมั่นแล้ว
นรชนนั้นย่อมประสพสิ่งที่ไม่ใช่บุญเป็นอันมาก

ส่วนนรชนใดมีความดำริทางใจถูกโทษะประทุษร้ายแล้ว
บริภาษภิกษุผู้เป็นพุทธสาวกมีทิวฐิสมบุรณ์รูปเดียว
นรชนนี้ย่อมประสพสิ่งที่ไม่ใช่บุญ
มากกว่าผู้บริภาษครุฑเหล่านั้น

นรชนไม่พึงเสียดสีท่านผู้มีความดี ผู้ละทิวฐิ^๒ได้แล้ว
เราเรียกบุคคลผู้มีอินทรีย์ ๕ ที่ยังอ่อน

เชิงอรรถ :

^๑ กลิ่นสาบ ในที่นี้หมายถึงความโกรธ (อง.จก.อ. ๓/๕๔/๑๓๔)

^๒ ทิวฐิ ในที่นี้หมายถึงทิวฐิ ๖๒ ประการ (อง.จก.อ. ๓/๕๔/๑๓๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๑. ปฐมปิ่นณาสก]

๕. ธัมมิกวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

คือ ศรัทธา สติ วิริยะ สมณะ และวิปัสสนา
 ยังไม่ปราศจากความกำหนัดในกามทั้งหลาย
 ว่าเป็นบุคคลที่ ๗^๑ แห่งอริยสงฆ์
 นรชนใดเบียดเบียนทำร้ายบุคคลเช่นนั้น
 ผู้เป็นภิกษุในกาลก่อน
 นรชนนั้นชื่อว่าทำร้ายตนเอง
 บันรอนอรหัตตผลในภายหลัง
 ส่วนนรชนใดรักษาตน
 นรชนนั้นชื่อว่าเป็นผู้รักษาตนในภายนอก
 เพราะเหตุนั้น บัณฑิตไม่พึงขุดโค่นคุณความดีของตน
 พึงรักษาตนทุกเมื่อเกิด

ธัมมิกสูตรที่ ๑๒ จบ

ธัมมิกวรรคที่ ๕ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. นาคสูตร	๒. มิคสาลาสูตร
๓. อິณสูตร	๔. มหาจุนทสูตร
๕. ปฐมสันทิฏฐิกสูตร	๖. ทุตติสันทิฏฐิกสูตร
๗. เขมสูตร	๘. อินทริยสังวรสูตร
๙. อานันทสูตร	๑๐. ชัตติยสูตร
๑๑. อัปปมาทสูตร	๑๒. ธัมมิกสูตร

ปฐมปิ่นณาสก จบ

เชิงอรรถ :

^๑ **บุคคลที่ ๗** หมายถึงพระสกทาคามี โดยนับจากพระอรหันต์ลงมา (อง.จก.อ. ๓/๕๔/๑๓๔, อง.จก.ก.ฐีกา ๓/๕๔/๑๔๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๕๓๒ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณณาสก]

๖. มหาวรรค ๑. โสณสูตร

๒. ทุติยปิณณาสก

๖. มหาวรรค

หมวดว่าด้วยเรื่องใหญ่

๑. โสณสูตร

ว่าด้วยพระโสณะ

[๕๕] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาศิขณภูฏ เขตกรุงราชคฤห์ สมัยนั้น ท่านพระโสณะอยู่ที่ป่าสีตวัน เขตกรุงราชคฤห์ ครั้นนั้น ท่านพระโสณะ หลีกเร้นอยู่ในที่สงบเกิดความคิดคำนึงในจิตตั้งนี้ว่า “ในบรรดาพระสาวกของพระผู้มีพระภาคที่ปรารถนาความเพียร เราก็คือรูปหนึ่ง แต่ใจนิจของเราจึงยังไม่หลุดพ้น จากอาสวะโดยไม่มียึดมั่นถือมั่นแล้ว ทรัพย์สมบัติในตระกูลของเรามีอยู่ เราอาจใช้ สอยทรัพย์สมบัติและบำเพ็ญบุญได้ ทางที่ดี เราควรบอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์ ใช้สอยทรัพย์สมบัติ และบำเพ็ญบุญ^๑”

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบด้วยพระทัยถึงความคิดคำนึงในจิตของ ท่านพระโสณะ จึงทรงหายไปจากภูเขาศิขณภูฏ มาปรากฏพระองค์ที่ป่าสีตวัน เหมือนนุรุษผู้มีกำลังเหยียดแขนออกหรือคู่แขนเข้า ประทับนั่งบนพุทธอาสน์ที่ปูลาดไว้^๒

เชิงอรรถ :

^๑ ท่านพระโสณะปรารถนาความเพียรหนักเกินไปโดยเดินจงกรมจนฝ่าเท้าแตก และเมื่อเปลี่ยนมาใช้วิธีคลาน จงกรม เข่าและฝ่ามือก็แตกเป็นแผลลึก จึงมีจิตฟุ้งซ่านท้อแท้ว่า “ถ้าเราเป็นบุคคลประเภทอุคชฎิถัญญ (ผู้รู้เข้าใจได้จับพลัน) วิปจิตัญญ (ผู้รู้เมื่อขยายความ) เนยยะ (ผู้ที่พอจะแนะนำได้) จิตของเราจึงหลุดพ้น จากกิเลสได้เป็นแน่ แต่เราคงเป็นบุคคลประเภทปทปรมะ (ผู้มีทเป็นอย่างยิ่ง) จิตของเราจึงไม่หลุดพ้น” (อง.จก.อ. ๓/๕๕/๑๓๕) และดู วิ.ม. ๕/๒๔๓/๔

^๒ พุทธอาสน์ที่ปูลาดไว้ หมายถึงตั้ง เตี้ยๆ แผ่นกระดาน แผ่นหิน หรือกองทรายที่ภิกษุผู้บำเพ็ญเพียรปูลาดไว้เพื่อเป็นที่ประทับของพระผู้มีพระภาคที่จะเสด็จมาให้โอวาท แก่อารมณกัมมัฏฐานถึงที่อยู่ของตน ถ้าหา อาสนะนั้นไม่ได้ จะใช้ใบไม้เก่า ๆ ปูลาดก็ได้ โดยลาดสังฆาฏิไว้บน นี่เป็นธรรมเนียมปฏิบัติสำหรับภิกษุ นักปฏิบัติ ในที่นี้จึงหมายถึงพุทธอาสน์นั้น (อง.จก.อ. ๓/๕๕/๑๓๕, อ.จก.ฎีกา ๓/๕๕/๑๔๗)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๑. โสณสูตร

แม่ท่านพระโสณะก็ถวายอภิวัตพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับท่านพระโสณะดังนี้ว่า

“โสณะ เธอหลีกเร้นอยู่ในที่สงัด มีความคิดคำนึงในจิตตั้งนี้ว่า ‘ในบรรดาพระสาวกของพระผู้มีพระภาคที่ปรารถนาความเพียร เราก็คือรูปหนึ่ง แต่ใจนจิตของเราจึงยังไม่หลุดพ้นจากอาสวะโดยไม่ยึดมั่นถือมั่นแล้ว ทรัพย์สมบัติในตระกูลของเรามีอยู่ เราอาจใช้สอยทรัพย์สมบัติและบำเพ็ญบุญได้ ทางที่ดี เราควรบอกคิณสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์ใช้สอยทรัพย์สมบัติและบำเพ็ญบุญ’ มิใช่หรือ”

ท่านพระโสณะทูลรับว่า “อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “โสณะ เธอเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร เมื่อครั้งที่เธออยู่ครองเรือนนั้น เธอเป็นผู้เชี่ยวชาญในการติดพันมิใช่หรือ”

ท่านพระโสณะทูลรับว่า “อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “โสณะ เธอเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร เวลาสายพินของเธอดึงเกินไป พินของเธอมีเสียงใช้การได้หรือ”

ท่านพระโสณะกราบทูลว่า “ใช้การไม่ได้ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “โสณะ เธอเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร เวลาสายพินของเธอย่อนเกินไป พินของเธอมีเสียงใช้การได้หรือ”

ท่านพระโสณะกราบทูลว่า “ใช้การไม่ได้ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “โสณะ เธอเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร เวลาสายพินของเธอไม่ดึง ไม่หย่อนเกินไป ซึ่งอยู่ในระดับที่พอเหมาะ พินของเธอมีเสียงใช้การได้หรือ”

ท่านพระโสณะทูลรับว่า “ใช้การได้ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “โสณะ เช่นเดียวกัน ความเพียรที่ปรารถนาเกินไป ย่อมเป็นไปเพื่อความฟุ้งซ่าน ความเพียรที่ย่อหย่อนเกินไป ย่อมเป็นไปเพื่อความ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๑. โสณสูตร

เกียจคร้าน ฉะนั้น เธอจงตั้งความเพียรให้พอดี จงปรับอินทรีย์ให้เสมอกัน^๑ และจงถือเอานิมิต^๒ในความเสมอกันนั้น”

ท่านพระโสณะทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงสอนท่านพระโสณะด้วยพระโอวาทข้อนี้แล้ว ทรงหายไประหว่างป่าสัตรีวันต่อหน้าท่านพระโสณะมาปรากฏพระองค์ที่ภูเขาคิชฌกูฏ เหมือนบุรุษผู้มีกำลังเหยียดแขนออกหรือคู้แขนเข้า ฉะนั้น

ครั้งต่อมา ท่านพระโสณะได้ตั้งความเพียรให้พอดี ปรับอินทรีย์ให้เสมอกัน และถือเอานิมิตในความเสมอกันนั้น ได้หลีกไปอยู่ผู้เดียว ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ ไม่นานนัก ก็ได้ทำให้แจ้งประโยชน์ยอดเยี่ยมอันเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ที่เหล่ากุลบุตรผู้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการด้วยปัญญา อันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบันแท้ รู้ชัดว่า “ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำ^๓เสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป^๔” ท่านพระโสณะ ได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่งในจำนวนพระอรหันต์ทั้งหลาย

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า **อินทรีย์** ในคำว่า **ปรับอินทรีย์ให้เสมอกัน** นั้น หมายถึงอินทรีย์ ๕ คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาน และปัญญา ที่พระผู้บำเพ็ญกัมมัฏฐานต้องปรับให้เสมอกัน กล่าวคือ (๑) **ปรับศรัทธากับปัญญาให้เสมอกัน** เพราะถ้าศรัทธามากกว่าปัญญาบุคคลก็จะเสื่อมใสจนเกินไป หรือเสื่อมใสในเหตุที่ไม่น่าเสื่อมใส ถ้าปัญญามากกว่าศรัทธา บุคคลก็จะหนักไปข้างอวดดีเป็นเหมือนโรคดีด้อยารักษาให้หายยาก ถ้าธรรมทั้งสองเสมอกัน บุคคลจะเสื่อมใสในเหตุที่น่าเสื่อมใส (๒) **ปรับสมานกับวิริยะให้เสมอกัน** เพราะถ้าสมานมากกว่าวิริยะ ความเกียจคร้านจะครอบงำ เนื่องจากสมานเป็นฝ่ายเดียวกันกับความเกียจคร้าน ถ้าวิริยะมากกว่าสมาน ความฟุ้งซ่านจะครอบงำ เนื่องจากวิริยะเป็นฝ่ายเดียวกันกับความกันฟุ้งซ่าน ดังนั้น สมานที่ประกอบควบคู่กับวิริยะ จิตจะไม่ตกไปในฝ่ายความเกียจคร้าน วิริยะที่ประกอบควบคู่กับสมาน จิตจะไม่ตกไปในฝ่ายความฟุ้งซ่าน

แต่สำหรับ **สติ** นั้น พระผู้บำเพ็ญกัมมัฏฐานควรบำเพ็ญให้มีพลังทุกที่ทุกเวลา ดุจเกลือก จำต้องมีในกับข้าวทุกอย่าง ดุจอำมาตย์ผู้ชำนาญการ จำต้องปรารภในราชการทุกอย่าง (เทียบ วิ.อ. ๓/๒๔๓/๑๖๔, อภ. จก.อ. ๓/๕๕/๑๓๖, วิสุทฺธิ. ๑/๖๒/๑๕๐-๑๕๑, สารตถ. ฎีกา ๓/๒๔๓/๓๕๓)

^๒ **ถือเอานิมิต** ในที่นี้หมายถึงเพิ่มพูนให้สมถนิมิต วิปัสสนานิมิต มัคคนิมิต และผลนิมิตเกิดขึ้น (อภ. จก.อ. ๓/๕๕/๑๓๖, สารตถ. ฎีกา ๓/๒๔๓/๓๕๓)

^๓ ดูเชิงอรรถที่ ๒ ปัญจนนิบาต ข้อ ๕๖ (อุปัชฌายสูตร) หน้า ๙๘ ในเล่มนี้

^๔ **ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป** หมายถึงไม่มีหน้าที่ในการบำเพ็ญมัคคญาณเพื่อความสิ้นกิเลสอีกต่อไป เพราะพระพุทธศาสนาถือว่า การบรรลุหรือตัดผลเป็นจุดหมายสูงสุด (ที. ส. อ. ๒๔๓/๒๐๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุตติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๑. โสณสูตร

ครั้งนั้น ท่านพระโสณะผู้ได้บรรลุอรหัตตผลแล้ว ได้มีความคิดดังนี้ว่า “ทางที่ดี เราควรเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ แล้วพยากรณ์อรหัตตผลในสำนักพระผู้มีพระภาคเถิด” จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุเป็นพระอรหันตชื่อนาสพ อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ปลงภาระได้แล้ว บรรลุประโยชน์ตนแล้ว สิ้นภวสังโยชน์แล้ว หลุดพ้นเพราะรู้โดยชอบ ย่อมโน้มไป^๑ในฐานะ ๖ ประการ^๒ คือ

๑. โนมไปในเนกขัมมะ
๒. โนมไปในปริเวก
๓. โนมไปในความไม่เบียดเบียน
๔. โนมไปในความสันต์ถหา
๕. โนมไปในความสิ้นอุปาทาน
๖. โนมไปในความไม่ลุ่มหลง

บางทีจะมีบางท่านในพระธรรมวินัยนี้สำคัญไปว่า ‘ท่านรูปนี้อาศัยคุณเพียงศรัทธาอย่างเดียวเป็นแน่ จึงโน้มไปในเนกขัมมะ’ แต่ข้อนี้ไม่พึงเห็นอย่างนั้น เพราะพระชื่อนาสพอยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่เห็นว่าตนยังจะต้องทำกิจอะไรอีก หรือต้องไปสั่งสมกิจที่ทำแล้ว^๑ ย่อมโน้มไปในเนกขัมมะ เพราะสิ้นราคะ เพราะปราศจากราคะ ย่อมโน้มไปในเนกขัมมะเพราะสิ้นโทสะ เพราะปราศจากโทสะ ย่อมโน้มไปในเนกขัมมะเพราะสิ้นโมหะ เพราะปราศจากโมหะ

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า **โน้มไป** แปลจากบาลีว่า ‘อธมฺมโต’ หมายถึง ‘ปฏิวิชัยิตฺวา ปรจฺจกฺข กตฺวา _โต’ แปลว่า “แทงตลอดแล้ว ทำให้ประจักษ์ชัดแล้ว ดำรงอยู่” (อง.จก.อ. ๓/๕๕/๑๓๗)

^๒ **ฐานะ** ในที่นี้หมายถึงเหตุ ๖ ประการเป็นค่าใช้จ่ายแทนอรหัตตผล ที่มีชื่อเรียกว่า **เนกขัมมะ** เพราะออกไปจากกิเลสทั้งปวงได้ ที่มีชื่อเรียกว่า **ปริเวก** เพราะสงัดจากกิเลสทั้งหลาย ที่มีชื่อเรียกว่า **ความไม่เบียดเบียนกัน** (อัพยาบาท) เพราะไม่มีความเบียดเบียน ที่มีชื่อเรียกว่า **ความสันต์ถหา** (ตถกขยยะ) เพราะเกิดขึ้นในที่สุดแห่งการสันต์ถหา ที่มีชื่อเรียกว่า **ความสิ้นอุปาทาน** (อุปาทานกขยยะ) เพราะเกิดขึ้นในที่สุดแห่งการสิ้นอุปาทาน ที่มีชื่อเรียกว่า **ความไม่ลุ่มหลง** (อสมฺมโมหะ) เพราะปราศจากความลุ่มหลง (อง.จก.อ. ๓/๕๕/๑๓๗)

^๓ หมายถึงไม่เห็นว่าจะต้องทำกิจ ๔ อย่าง มีปริญาญากิจ (หน้าที่กำหนดรู้ทุกข) เป็นต้น (ดูรายละเอียดในเชิงอรรถข้อ ๕๖ หน้า ๙๘) และไม่เห็นว่าจะต้องเพิ่มพูนกุศลธรรมและออกุศลธรรมที่เคยทำมาก่อนอีก (อง.จก.อ. ๓/๕๕/๑๓๗, ข.เถร.อ. ๖๔๔/๒๖๒)

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาย ฉกกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑนาสก]

๖. มหาวรรค ๑. โสณสูตร

บางทีจะมีบางท่านในพระธรรมวินัยนี้สำคัญไปว่า ‘ท่านรูปนี้ต้องการลาภสักการะและการสรรเสริญเป็นแน่ จึงน้อมไปในปวิเวก’^๑ แต่ข้อนี้ก็ไม่ใช่เพียงเห็นอย่างนั้น เพราะพระชรีณาสพผู้อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่เห็นว่าตนยังจะต้องทำกิจอะไรอีก หรือต้องไปสั่งสมกิจที่ทำแล้ว ย่อมน้อมไปในปวิเวกเพราะสิ้นราคะ เพราะปราศจากราคะ ย่อมน้อมไปในปวิเวก เพราะสิ้นโทสะ เพราะปราศจากโทสะ ย่อมน้อมไปในปวิเวกเพราะสิ้นโมหะ เพราะปราศจากโมหะ

บางทีจะมีบางท่านในพระธรรมวินัยนี้สำคัญไปว่า ‘ท่านรูปนี้ถือศีลสัมพัท-ปรามาส^๒ เป็นสาระเป็นแน่ จึงน้อมไปในความไม่เบียดเบียน’ แต่ข้อนี้ก็ไม่ใช่เพียงเห็นอย่างนั้น เพราะพระชรีณาสพผู้อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่เห็นว่าตนยังจะต้องทำกิจอะไรอีก หรือต้องไปสั่งสมกิจที่ทำแล้ว ย่อมน้อมไปในความไม่เบียดเบียนเพราะสิ้นราคะ เพราะปราศจากราคะ ย่อมน้อมไปในความไม่เบียดเบียนเพราะสิ้นโทสะ เพราะปราศจากโทสะ ย่อมน้อมความไม่เบียดเบียนเพราะสิ้นโมหะ เพราะปราศจากโมหะ

บางทีจะมีบางท่านในพระธรรมวินัยนี้ ฯลฯ ย่อมน้อมไปในความสิ้นตัณหา เพราะสิ้นราคะ เพราะปราศจากราคะ ย่อมน้อมไปในความสิ้นตัณหา เพราะสิ้นโทสะ เพราะปราศจากโทสะ ย่อมน้อมไปในความสิ้นตัณหา เพราะสิ้นโมหะ เพราะปราศจากโมหะ

บางทีจะมีบางท่านในพระธรรมวินัยนี้ ฯลฯ ย่อมน้อมไปในความสิ้นอุปาทาน เพราะสิ้นราคะ เพราะปราศจากราคะ ย่อมน้อมไปความสิ้นอุปาทานเพราะสิ้นโทสะ เพราะปราศจากโทสะ ย่อมน้อมไปในความสิ้นอุปาทาน เพราะสิ้นโมหะ เพราะปราศจากโมหะ

บางทีจะมีบางท่านในพระธรรมวินัยนี้ ฯลฯ ย่อมน้อมไปในความไม่ลุ่มหลง เพราะสิ้นราคะ เพราะปราศจากราคะ ย่อมน้อมไปในความไม่ลุ่มหลงเพราะสิ้น

เชิงอรรถ :

^๑ ข้อความว่า “ท่านรูปนี้ต้องการลาภสักการะและการสรรเสริญเป็นแน่ จึงน้อมไปในวิเวก” นี้ อรรถกถาอธิบายขยายความว่า “ท่านรูปนี้ต้องการลาภสักการะและการสรรเสริญเป็นแน่ จึงพยากรณ์พระอรหันต์-ผลอย่างนี้ว่า ‘เราน้อมไปในปวิเวก’” (อง.จก.อ. ๓/๕๕/๑๓๗)

^๒ สัมพัทปรามาส คือความยึดถือว่าบุคคลบริสุทธ์หลุดพ้นได้ด้วยศีล และวัตร (วิ.อ. ๓/๒๔๓/๑๖๕)

พระสูตรต้นตปีฎก อังคตตรนิกาย ฉกกนิบาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๖. มหาวรรค ๑. โสณสูตร

โทสะ เพราะปราศจากโทสะ ย่อมโน้มไปในความไม่ลุ่มหลง เพราะสิ้นโมหะ เพราะปราศจากโมหะ

ข้ำแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้ารูปารมณที่รุนแรงที่จะพึงรู้แจ้งทางตา มาปรากฏทางตาของภิกษุผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วโดยชอบอย่างนี้ รูปารมณเหล่านั้นย่อมไม่ครอบงำจิตของภิกษุนั้นได้เลย จิตของภิกษุนั้นไม่ถูกอารมณ์ครอบงำ เป็นธรรมชาติมั่นคงหนักแน่น และภิกษุนั้นก็พิจารณาเห็นความเกิดดับของจิตนั้น

ถ้าสังขารมณที่รุนแรงที่จะพึงรู้แจ้งทางหู ฯลฯ

ถ้าคันธารมณที่รุนแรงที่จะพึงรู้แจ้งทางจมูก ฯลฯ

ถ้าสารารมณที่รุนแรงที่จะพึงรู้แจ้งทางลิ้น ฯลฯ

ถ้าโผฏฐัพพารมณที่รุนแรงที่จะพึงรู้แจ้งทางกาย ฯลฯ

แม้ถ้าธรรมารมณที่รุนแรงที่จะพึงรู้แจ้งทางใจ มาปรากฏทางใจของภิกษุผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วโดยชอบอย่างนี้ ธรรมารมณเหล่านั้นย่อมไม่ครอบงำจิตของภิกษุนั้นได้เลย จิตของภิกษุนั้นไม่ถูกอารมณ์ครอบงำ เป็นธรรมชาติมั่นคงหนักแน่น และภิกษุนั้นก็พิจารณาเห็นความเกิดดับของจิตนั้น

จิตของพระชินาสพผู้น้อมไปในเนกขัมมะ

น้อมไปในปริเวก น้อมไปในความไม่เบียดเบียน

น้อมไปในความสิ้นอุปาทาน

น้อมไปในความสิ้นตัณหา และน้อมไปในความไม่ลุ่มหลง

ย่อมหลุดพ้นโดยชอบเพราะเห็นความเกิดแห่งอายตนะ^๑

ภิกษุผู้มีจิตสงบระงับหลุดพ้นโดยชอบ

ย่อมไม่มีการสังสมกิจที่ทำแล้ว

ทั้งไม่มีกิจที่จะต้องทำอีก

ภูเขาคินทาทับที่ย่อมไม่สะเทือนเพราะลม ฉันทิ

รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณทั้งหมด

เชิงอรรถ :

^๑ รวมถึงความดับแห่งอายตนะด้วย (วิ.อ. ๓/๒๔๓-๒๔๔/๑๖๕, สารตถ.ฎีกา ๓/๒๔๔/๓๕๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๒. ผัคคุณสูตร

ทั้งที่เป็นอิฏฐารมณ และอนิฏฐารมณ
ย่อมทำจิตของผู้คงที่ให้หวั่นไหวไม่ได้ ฉะนั้น
จิตของผู้คงที่นั้นเป็นจิตตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว
ไม่เกาะเกี่ยวด้วยอารมณ์อะไร
เพราะท่านผู้คงที่พิจารณาเห็นความเกิดดับของจิตนั้น^๑

โสนสูตรที่ ๑ จบ

๒. ผัคคุณสูตร

ว่าด้วยพระผัคคุณะอาพาธ

[๕๖] สมัยนั้นแล ท่านพระผัคคุณะ อาพาธ ได้รับทุกข์ เป็นไข้หนัก ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิเวทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านพระผัคคุณะ อาพาธ มีทุกข์ เป็นไข้หนัก ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคทรงอาศัยความอนุเคราะห์ เสด็จเข้าไปเยี่ยมท่านพระผัคคุณะถึงที่อยู่เถิด พระผู้มีพระภาคทรงรับด้วยพระอาการดุชนี

ครั้นเวลาเย็น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่หลีกเร้น^๒ เสด็จเข้าไปหาท่านพระผัคคุณะถึงที่อยู่ ท่านพระผัคคุณะได้เห็นพระผู้มีพระภาคกำลังเสด็จมาแต่ไกล จึงลุกขึ้นจากเตียง ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับท่านพระผัคคุณะว่า “อย่าเลย ผัคคุณะ เธออย่าลุกจากเตียงเลย อาสนะที่ภิกษุอื่นปูลาดไว้ยังมีอยู่ เราจักนั่งบนอาสนะนั้น” พระผู้มีพระภาคประทับนั่งบนพุทธอาสนะที่ปูลาดไว้ ได้ตรัสถามท่านพระผัคคุณะดังนี้ว่า

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า “ความเกิดดับของจิตนั้น” แปลตามนัย อง.จก.อ. ๓/๕๕/๑๓๘ แต่ใน ขุททกนิกาย แปลว่า “ความเสื่อมไปแห่งอารมณ์นั้น” ตามนัย ข.เถร.อ. ๒/๖๔๔/๒๖๓ ดู วิ.ม. ๕/๒๔๓/๔-๕, ข.เถร. (แปล) ๒๖/๖๔๐-๖๔๔/๔๕๐

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๑๗ (โสนสูตร) หน้า ๔๓๙ ในเล่มนี้

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ฉักรกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๒. ผัคคุณสูตร

“ผัคคุณะ เรายังสบายดีหรือ ยังพอเป็นอยู่ได้หรือ ทุกขเวทนาทุเลา ไม่กำเริบหรืออาการทุเลาปรากฏ อาการกำเริบไม่ปรากฏหรือ^๑”

ท่านพระผัคคุณะกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่สบาย จะเป็นอยู่ไม่ได้ ทุกขเวทนาของข้าพระองค์มีแต่กำเริบหนักขึ้น ไม่ทุเลาลงเลย อาการกำเริบปรากฏ อาการทุเลาไม่ปรากฏ

เปรียบเหมือนคนที่แข็งแรงใช้เหล็กแหลมที่คมแทงศีรษะ ฉันใด ลมอันแรงกล้าก็เสียดแทงศีรษะของข้าพระองค์ ฉันนั้นเหมือนกัน ข้าพระองค์ไม่สบาย จะเป็นอยู่ไม่ได้ ทุกขเวทนาของข้าพระองค์มีแต่กำเริบหนักขึ้น ไม่ทุเลาลงเลย อาการกำเริบปรากฏ อาการทุเลาไม่ปรากฏ

เปรียบเหมือนคนที่แข็งแรง พิงใช้เชือกหนังที่เหนียวรัดที่ศีรษะ ฉันใด ความเจ็บปวดในศีรษะของข้าพระองค์ก็มีประมาณยิ่งฉันนั้นเหมือนกัน ข้าพระองค์ไม่สบาย จะเป็นอยู่ไม่ได้ ทุกขเวทนาของข้าพระองค์มีแต่กำเริบหนักขึ้น ไม่ทุเลาลงเลย อาการกำเริบปรากฏ อาการทุเลาไม่ปรากฏ

เปรียบเหมือนคนฆ่าโคหรือลูกมือของคนฆ่าโคผู้ชำนาญพึงใช้มีดแลเนื้อที่คมกรีดท้อง ฉันใด ลมอันแรงกล้าก็เสียดแทงท้องของข้าพระองค์ ฉันนั้นเหมือนกัน ข้าพระองค์ไม่สบาย จะเป็นอยู่ไม่ได้ ทุกขเวทนาของข้าพระองค์มีแต่กำเริบหนักขึ้น ไม่ทุเลาลงเลย อาการกำเริบปรากฏ อาการทุเลาไม่ปรากฏ

เปรียบเหมือนคนที่แข็งแรง ๒ คนพึงจับแขนคนที่อ่อนแอกว่าคนละข้าง อย่างไม่ร้อนบนหลุมถ่านเพลิง ฉันใด ความร่ำร้อนในกายของข้าพระองค์ก็มีมากยิ่งฉันนั้นเหมือนกัน ข้าพระองค์ไม่สบาย จะเป็นอยู่ไม่ได้ ทุกขเวทนาของข้าพระองค์มีแต่กำเริบหนักขึ้น ไม่ทุเลาลงเลย อาการกำเริบปรากฏ อาการทุเลาไม่ปรากฏ^๒

ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคได้ทรงชี้แจงให้ท่านพระผัคคุณะเห็นชัด ชวนใจให้หยอกรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแก้วกล้า ปล่อยขโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมิกถาแล้ว เสด็จลจากพุทธอาสน์จากไป

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ส.สพ. ๑๘/๗๔/๖๖

^๒ ดู ม.ม. ๑๒/๓๗๘/๓๓๙-๓๔๐, ส.สพ. (แปล) ๑๘/๘๗/๘๑

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย จังกกนิบาต [๒. ทุตติยปิณฑนาสก]

๖. มหาวรรค ๒. ผัคคุณสูตร

ครั้งนั้น เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จหลีกไปไม่นาน ท่านพระผัคคุณะได้มรณภาพแล้ว ในเวลามรณภาพ อินทรีย์^๑ของท่านผ่องใสยิ่งนัก ต่อมา ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิเษกแล้วนั้น ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จหลีกไปไม่นาน ท่านพระผัคคุณะได้มรณภาพแล้ว และในเวลามรณภาพอินทรีย์ของท่านผ่องใสยิ่งนัก"

อานิสงส์การฟังธรรม

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "อานนท์ อินทรีย์ของผัคคุณภิกษุจักไม่ผ่องใสได้อย่างไร แรกที่เดิยวจิตของผัคคุณภิกษุยังไม่หลุดพ้นจากโอรัมภาคิยสังโยชน์ (สังโยชน์เบื้องต้น) ๕ ประการ แต่เพราะได้ฟังธรรมเทศนานั้น จิตของผัคคุณภิกษุจึงหลุดพ้นจากโอรัมภาคิยสังโยชน์ ๕ ประการ

อานนท์ การฟังธรรมตามกาล การพิจารณาเนื้อความตามกาลมีอานิสงส์ ๖ ประการนี้

อานิสงส์ ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้มีจิตยังไม่หลุดพ้นจากโอรัมภาคิยสังโยชน์ ๕ ประการ ในเวลาใกล้ตาย ในเวลานั้น เธอได้เห็นตถาคต ตถาคตแสดงธรรมที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง มีความงามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วนแก่เธอ เพราะได้ฟังธรรมเทศนานั้น จิตของเธอจึงหลุดพ้นจากโอรัมภาคิยสังโยชน์ ๕ ประการ นี่เป็นอานิสงส์ประการที่ ๑ ในการฟังธรรมตามกาล
๒. ภิกษุในธรรมวินัยนี้มีจิตยังไม่หลุดพ้นจากโอรัมภาคิยสังโยชน์ ๕ ประการ ในเวลาใกล้ตาย ในเวลานั้น เธอไม่เห็นตถาคตเลย แต่ได้เห็นสาวกของตถาคต สาวกของตถาคตแสดงธรรมที่มีความงามใน

เชิงอรรถ :

^๑ อินทรีย์ ในที่นี้หมายถึงอินทรีย์ ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ (อง.จก.อ. ๓/๕๖/๑๓๘)

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาย ฉกกนิบาต [๒. ทุตติยปิณฑนาสก]

๖. มหาวรรค ๒. ผัคคุณสูตร

เบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง มีความงามในที่สุด ประกาศ
พรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ครบถ้วน
แก่เธอ เพราะได้ฟังธรรมเทศนานั้น จิตของเธอจึงหลุดพ้นจาก
โอรัมภาคิยสังโยชน ๕ ประการ นี่เป็นอานิสงส์ประการที่ ๒ ในการ
ฟังธรรมตามกาล

๓. ภิกษุในธรรมวินัยนี้มีจิตยังไม่หลุดพ้นจากโอรัมภาคิยสังโยชน ๕
ประการ ในเวลาใกล้ตาย ในเวลานั้น เธอไม่ได้เห็นตถาคต ทั้งไม่ได้
เห็นสาวกของตถาคต แต่ตริกตาม ตรองตาม เพ่งตามด้วยใจ
ซึ่งธรรม ตามที่ตนได้สดับมา ตามที่ตนได้เรียนมา เมื่อเธอตริก
ตามตรองตามเพ่งตามด้วยใจซึ่งธรรมตามที่ตนได้สดับมา ตามที่ได้
เรียนมา จิตของเธอจึงหลุดพ้นจากโอรัมภาคิยสังโยชน ๕ ประการ
นี่เป็นอานิสงส์ประการที่ ๓ ในการพิจารณาเนื้อความตามกาล
๔. ภิกษุในธรรมวินัยนี้มีจิตหลุดพ้นแล้วจากโอรัมภาคิยสังโยชน ๕
ประการ แต่จิตของเธอยังไม่โน้มไปในธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งอุปธิ-
กิเลสอันยอดเยี่ยม^๑ ในเวลาใกล้ตาย ในเวลานั้น เธอได้เห็นตถาคต
ตถาคตยอมแสดงธรรมที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามใน
ท่ามกลาง ฯลฯ ประกาศพรหมจรรย์บริสุทธิ์ บริบูรณ์ครบถ้วน
แก่เธอ เพราะได้ฟังธรรมเทศนานั้น จิตของเธอจึงโน้มไปในธรรม
เป็นที่สิ้นไปแห่งอุปธิกิเลสอันยอดเยี่ยม นี่เป็นอานิสงส์ประการที่ ๔
ในการฟังธรรมตามกาล
๕. ภิกษุในธรรมวินัยนี้มีจิตหลุดพ้นแล้วจากโอรัมภาคิยสังโยชน ๕
ประการ แต่จิตของเธอยังไม่โน้มไปในธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งอุปธิกิเลส
อันยอดเยี่ยม ในเวลาใกล้ตาย ในเวลานั้น เธอไม่ได้เห็นตถาคต
แต่เธอได้เห็นสาวกของตถาคต สาวกของตถาคตแสดงธรรมที่มี
ความงามในเบื้องต้น ฯลฯ ประกาศพรหมจรรย์บริสุทธิ์ บริบูรณ์
ครบถ้วนแก่เธอ เพราะได้ฟังธรรมเทศนานั้น จิตของเธอจึงโน้มไป

เชิงอรรถ :

^๑ ธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งอุปธิกิเลสอันยอดเยี่ยม ในที่นี้หมายถึงนิพพาน (อง.ฉกก.อ. ๓/๕๖/๑๓๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๓. ฉัพพัชชาตีสสูตร

ในธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งอุปกิเลสอันยอดเยี่ยม นี่เป็นอานิสงส์
ประการที่ ๕ ในการฟังธรรมตามกาล

๖. ภิกษุในธรรมวินัยนี้มีจิตหลุดพ้นแล้วจากโอรัมภาคิยสังโยชน์ ๕
ประการ แต่จิตของเธอไม่โน้มไปในธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งอุปกิเลส
อันยอดเยี่ยม ในเวลาใกล้ตาย ในเวลานั้น เธอไม่ได้เห็นทั้งตถาคต
ทั้งไม่ได้เห็นสาวกของตถาคต แต่เธอตรึกตาม ตรองตาม ฟังตาม
ด้วยใจซึ่งธรรมตามที่ตนได้สดับมา ตามที่ตนได้เรียนมา เมื่อเธอ
ตรึกตาม ตรองตาม ฟังตามด้วยใจซึ่งธรรมตามที่ตนได้สดับมา
ตามที่ตนได้เรียนมา จิตของเธอจึงโน้มไปในธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่ง
อุปกิเลสอันยอดเยี่ยม นี่เป็นอานิสงส์ประการที่ ๖ ในการพิจารณา
เนื้อความตามกาล

อาณนที การพิจารณาเนื้อความตามกาลมีอานิสงส์ ๖ ประการนี้แล

ผัคคุณสูตรที่ ๒ จบ

๓. ฉัพพัชชาตีสสูตร

ว่าด้วยอภิชาติ^๑ ๖ จำพวก

[๕๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกุฏ เขตกรุง
ราชคฤห์ ครั้นนั้นแล ท่านพระอาณนทีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
อภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ปุรณะ กัสสปะบัญญัติอภิชาติ ๖ จำพวก คือ

๑. บัญญัติกัณหาภิชาติ (ชาติดำ)
๒. บัญญัตินีลาภิชาติ (ชาติเขียว)
๓. บัญญัติโลหิตาภิชาติ (ชาติแดง)

เชิงอรรถ :

^๑ **อภิชาติ** ในที่นี้หมายถึงการกำหนดหมายชนเป็นชั้น เป็นกลุ่ม เช่นหมุ่คนที่ประพศดอย่างนี้ ๆ กำหนดเรียก
อย่างนี้ ๆ (ที.สี.อ. ๑๖๘/๑๔๗) หรือหมายถึงชาติกำเนิด (อง.จก.อ. ๓/๕๗/๑๓๗, อง.จก.ก.ฐีกา ๓/๕๗/
๑๕๐) และดู ที.สี. (แปล) ๙/๑๖๘/๕๕

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๓. จฬภัทริชาติสูตร

๔. บัญญัติหลัทททาภิชาติ (ชาติเหลือง)

๕. บัญญัติสกกาทิชาติ (ชาติขาว)

๖. บัญญัติปรมสกกาทิชาติ (ชาติขาวยิ่ง)

ปุณณะ กัสสปะบัญญัติคนฆ่าแพะ คนฆ่าสุกร พรานนก พรานเนื้อ ชาวประมง
โจร เพชฌฆาต เจ้าหน้าที่เรือนจำ หรือคนทำงานที่โหดร้ายอื่น ๆ ว่าเป็นกัณหาภิชาติ
บัญญัติพวกภิกษุผู้โน้มเอียงไปในฝ่ายดำ หรือพวกกัมมวาทะ กิริยวาทะอื่น ๆ
ว่าเป็นนิลาภิชาติ

บัญญัตินิครนถ์ผู้ใช้ผ้าฝืนเดี่ยวว่าเป็นโลหิตาภิชาติ

บัญญัติคฤหัสถ์ผู้แต่งผ้าขาว หรือสาวกของอเจลก^๑ว่าเป็นหลัทททาภิชาติ

บัญญัติอาชีวกหรืออาชีวกาว่าเป็นสกกาทิชาติ

บัญญัติเจ้าลัทธิชื่อว่า นันทวัจจโคตร เจ้าลัทธิชื่อกิสสังกัจจโคตร เจ้าลัทธิ
ชื่อมักขลิโคสาลว่าเป็นปรมสกกาทิชาติ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ปุณณะ กัสสปะบัญญัติอภิชาติ ๖ ประการนี้ไว้”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “อานนท์ การที่ปุณณะ กัสสปะบัญญัติอภิชาติ ๖
ประการนี้ไว้ ชาวโลกทั้งปวงเห็นคล้อยตามด้วยหรือ”

พระอานนท์กราบทูลว่า “ไม่เป็นเช่นนั้นเลย พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ คนทั้งหลายบังคับบุรุษยากจน ชัดสน
เขี้ยวใจ ผู้ไม่ปรารถนาส่วนเนื้อว่า ‘แนะนำบุรุษผู้เจริญ ท่านพึงกินเนื้อนี้ และต้องให้
ค่าเนื้อ’ ฉันทใด ปุณณะ กัสสปะก็ฉันทนั้นเหมือนกัน บัญญัติอภิชาติ ๖ ประการนี้
สำหรับสมณพราหมณ์เหล่านั้นไว้ โดยที่ชาวโลกทั้งปวงก็ไม่ยอมรับ เหมือนคนพาล
ไม่เฉียบแหลม ไม่รู้หลักการบัญญัติ ไม่ฉลาด

อานนท์ เราก็บัญญัติอภิชาติ ๖ ประการไว้ ขอเธอจงฟัง จงใส่ใจให้ดี
เราจักกล่าว”

เชิงอรรถ :

^๑ สาวกของอเจลก หมายถึงสาวกของอาชีวก (นักบวชเปลือย) ซึ่งถือตัวว่าตนมีจิตชาวสะอาดบริสุทธิ์กว่า
พวกนิครนถ์และยกย่องผู้ที่ให้ปัจจัยแก่ตนว่าประเสริฐกว่าพวกนิครนถ์เช่นกัน (อง.จก.ก.ฎีกา ๓/๕๗/๑๕๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จังกนิบาต [๒. ทุติยปิณณาสก]

๖. มหาวรรค ๓. จฬภัทชาตีสสูตร

ท่านพระอานนท์ทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า
อานนท์ อภิชาติ ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นกัณหาภิชาติ ประพฤติธรรมดำ
๒. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นกัณหาภิชาติ ประพฤติธรรมขาว
๓. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นกัณหาภิชาติ บรรลุนิพพานที่ไม่ดำไม่ขาว
๔. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นสุกกาภิชาติ ประพฤติธรรมดำ
๕. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นสุกกาภิชาติ ประพฤติธรรมขาว
๖. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นสุกกาภิชาติ บรรลุนิพพานที่ไม่ดำไม่ขาว

บุคคลเป็นกัณหาภิชาติ ประพฤติธรรมดำ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้เกิดในตระกูลต่ำ คือ ตระกูลจัณฑาล ตระกูล
นายพราน ตระกูลช่างसान ตระกูลช่างรถ หรือตระกูลคนชนชยะ ซึ่งเป็นตระกูล
ยากจน มีข้าวน้ำและสิ่งของเครื่องใช้น้อย เป็นไปอย่างฝืดเคือง เป็นแหล่งที่หาของ
กินและเครื่องนุ่งห่มได้ยาก และเขามีผิวพรรณหม่นหมอง ไม่น่าดู ต่ำเตี้ย มีความ
เจ็บป่วยมาก ตาบอด เป็นง่อย เป็นคนกระฉอกหรือเป็นโรคอัมพาต มักไม่ได้ข้าว
น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป
และเขายังประพฤติกายทุจริต วจีทุจริต และมโนทุจริต หลังจากตายแล้วจึงไปเกิดใน
อบาย ทุกติ วินิบาต^๑ นรก

บุคคลเป็นกัณหาภิชาติ ประพฤติธรรมดำ เป็นอย่างนี้แล

บุคคลเป็นกัณหาภิชาติ ประพฤติธรรมขาว เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้เกิดในตระกูลต่ำ คือ ตระกูลจัณฑาล ฯลฯ
มักไม่ได้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่อง
ประทีป แต่เขาประพฤติกายสุจริต วจีสุจริต และมโนสุจริต หลังจากตายแล้วจึงไป
เกิดในสุคติโลกสวรรค์

บุคคลเป็นกัณหาภิชาติ ประพฤติธรรมขาว เป็นอย่างนี้แล

เชิงอรรถ :

^๑ อบาย ทุกติ วินิบาต ทั้ง ๓ คำนี้เป็นไวพจน์ของนรก (อง.เอกก.อ. ๑/๔๓/๕๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๕๔๕ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๓. จฬภัทชาตีสสูตร

บุคคลเป็นกัณหาภิกษาคือ บรรลุนิพพานที่ไม่ดำไม่ขาว เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้เกิดในตระกูลต่ำ คือ ตระกูลจัณฑาล ฯลฯ และเขามีผิวพรรณหม่นหมอง ไม่น่าดู ต่ำเตี้ย เขาโกนผมและหนวด นุ่งห่มผ้า กาสาวพัสตร์ ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต เขาผู้บวชแล้วอย่างนี้ ละนิวรรณ์ ๕ ประการอันเป็นเครื่องเศร้าหมองใจ ทอนกำลังปัญญา มีจิตตั้งมั่นดีในสติปัญญา ๔ ประการ^๑ เจริญโพชฌงค์ ๗ ประการ^๒ ตามความเป็นจริงแล้ว บรรลุนิพพานที่ไม่ดำไม่ขาว

บุคคลเป็นกัณหาภิกษาคือ บรรลุนิพพานที่ไม่ดำไม่ขาว เป็นอย่างไร

บุคคลเป็นสุกกาภิกษาคือ ประพฤติธรรมดำ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้เกิดในตระกูลสูง คือ ตระกูลชัตติยมหาศาล ตระกูลพราหมณมหาศาล ตระกูลคหบดีมหาศาล ซึ่งเป็นตระกูลมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีทองและเงินมาก มีเครื่องใช้ที่น่าปลื้มใจมาก มีทรัพย์และข้าวเปลือกมาก^๓ และเขามีรูปร่าง น่าดู น่าเลื่อมใส มีฉวีวรรณผุดผ่องยิ่งนัก มักได้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พิง และเครื่องประทีป แต่เขาประพฤติกายทุจริต วิจจริต และมโนทุจริต หลังจากตายแล้วจึงไปเกิดในอบายทุกติ วินิบาต นรก

บุคคลเป็นสุกกาภิกษาคือ ประพฤติธรรมดำ เป็นอย่างไร

บุคคลเป็นสุกกาภิกษาคือ ประพฤติธรรมขาว เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้เกิดในตระกูลสูง คือ ตระกูลชัตติยมหาศาล ฯลฯ มักได้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ของหอม และเครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พิง และเครื่อง

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ม. ๑๐/๓๗๒-๓๗๔/๒๔๘-๒๔๙, อภ.วิ. (แปล) ๓๕/๓๕๕/๓๐๖, ๓๗๔/๓๑๙

^๒ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๓๐/๒๒๑, อภ.ติก. (แปล) ๒๐/๑๕๗-๑๖๓/๔๐๔, อภ.วิ. (แปล) ๓๕/๔๖๖-๔๗๑/๓๕๘-๓๖๑

^๓ มีทรัพย์และข้าวเปลือกมาก ในที่นี้หมายถึงมีทรัพย์คือโคเป็นต้น และมีบุพพัตถชาติ ได้แก่ ธัญญาชาติ ๗ ชนิด คือ (๑) ข้าวเปลือก (๒) ข้าวเจ้า (๓) หญ้ากับแก้ว (๔) ข้าวละมาน (๕) ลูกเดือย (๖) ข้าวเหนียว (๗) ข้าวละมาน ตลอดถึงมีอุปถัมภ์ชาติ ได้แก่ ถั่วเขียว ถั่วราชมาส งา พืชผักที่กินหลังอาหารมากมาย (วิ.อ. ๑/๑๐๔/๓๖๘, สารตถ.ฎีกา ๒/๑๐๔/๑๗๖, ส.สพ.อ. ๑/๑๑๔/๑๓๑)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๖. มหาวรรค ๔. อาสวสูตร

ประทีป และเขายังประพตติกายสุจริต วลีสุจริต และมโนสุจริต หลังจากตายแล้ว
จึงไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

บุคคลเป็นสุกกาภิชาติ ประพตติธรรมชาว เป็นอย่างนี้แล

บุคคลเป็นสุกกาภิชาติ บรรลุนิพพานที่ไม่ดำไม่ขาว เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้เกิดในตระกูลสูง คือตระกูลขัตติยมหาศาล
ตระกูลพราหมณมหาศาล ตระกูลคหบดีมหาศาล ซึ่งเป็นตระกูลมั่งคั่ง มีทรัพย์
มาก มีโภคะมาก มีทองและเงินมาก มีเครื่องใช้ที่น่าปลื้มใจมาก มีทรัพย์และข้าว
เปลือกมาก และเขามีรูปร่าง น่าดู น่าเลื่อมใส มีฉวีวรรณผุดผ่องยิ่งนัก เขาโกน
ผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต เขาผู้บวช
แล้วอย่างนี้ ละนิวรรณ์ ๕ ประการ อันเป็นเครื่องเศร้าหมองใจ ทอนกำลังปัญญา
มีจิตตั้งมั่นดีในสติปัญญา ๔ ประการ เจริญโพชฌงค์ ๗ ประการ ตามความ
เป็นจริงแล้ว บรรลุนิพพานที่ไม่ดำไม่ขาวอย่างนี้

บุคคลเป็นสุกกาภิชาติ บรรลุนิพพานที่ไม่ดำไม่ขาว เป็นอย่างนี้แล

อาสนนท์ อภิชาติ ๖ ประการนี้แล

ฉัพพีชาติสูตรที่ ๓ จบ

๔. อาสวสูตร

ว่าด้วยอาสวธรรม^๑

[๕๘] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ เป็นผู้ควรแก่
ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี
เป็นนानุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ละอาสวะที่จะพึงละได้ด้วยการสังวร^๒

๒. ละอาสวะที่จะพึงละได้ด้วยการใช้สอย

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ม. ๑๐/๑๔๒/๗๓, ส.สพ. (แปล) ๑๘/๓๒๑/๓๔๐, อภ.วิ. (แปล) ๓๕/๙๓๗/๕๘๖-๕๘๗

^๒ **สังวร** เป็นชื่อของสติ หมายถึงการระวัง การปิด การกั้น (อภ.จก.อ. ๓/๕๘/๑๓๙)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ฉกกนิบาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๖. มหาวรรค ๔. อาสวสูตร

๓. ละอาสวะที่จะพึงละได้ด้วยความอดกลั้น

๔. ละอาสวะที่จะพึงละได้ด้วยการเว้น

๕. ละอาสวะที่จะพึงละได้ด้วยการบรรเทา^๑

๖. ละอาสวะที่จะพึงละได้ด้วยการเจริญ

ภิกษุละอาสวะที่จะพึงละได้ด้วยการสังวร เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาโดยแยบคายแล้ว^๒ เป็นผู้สำรวมด้วยการสังวร ในจักขุนทรีย์อยู่ ซึ่งเมื่อเธอไม่สำรวมอยู่ อาสวะ^๓และความเร่าร้อนที่ก่อความคับแค้น ก็พึงเกิดขึ้น เมื่อเธอสำรวมอยู่ อาสวะและความเร่าร้อนที่ก่อความคับแค้นย่อม ไม่มีแก่เธอ ด้วยอาการอย่างนี้ ภิกษุพิจารณาโดยแยบคายแล้วเป็นผู้สำรวมด้วยการสังวรในโสตินทรีย์ ... ฆานินทรีย์ ... ชิวหินทรีย์ ... กายินทรีย์ ... เป็นผู้สำรวมด้วยการสังวรในมโนินทรีย์อยู่ ซึ่งเมื่อเธอไม่สำรวมอยู่ อาสวะและความเร่าร้อนที่ก่อความคับแค้นก็พึงเกิดขึ้น เมื่อเธอสำรวมอยู่ อาสวะและความเร่าร้อนที่ก่อความคับแค้นย่อมไม่มีแก่เธอ ด้วยอาการอย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ภิกษุละอาสวะที่จะพึงละได้ด้วยการสังวร

ภิกษุละอาสวะที่จะพึงละได้ด้วยการใช้สอย เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้พิจารณาโดยแยบคายแล้วใช้สอยจิ๋วเพียงเพื่อป้องกัน ความหนาว ความร้อน เหลือบยุง ลม แดด และสัมผัสแห่งสัตว์เลื้อยคลาน

เชิงอรรถ :

^๑ ดู บัณฑิตธรรม ๔ ประการ ใน อภ.ทสก. (แปล) ๒๔/๒๐/๔๐, ที.ปา ๑๑/๓๐๘/๒๐๐, ที.ปา.อ. ๓๐๘/๒๐๔

^๒ โดยแยบคาย ในที่นี้หมายถึงโดยอุบายหรือแนวทาง ได้แก่ พิจารณาเห็นโทษของการไม่สำรวมจักขุนทรีย์ เป็นต้น เช่น พิจารณาเปรียบเทียบว่าการถูกทิ่มแทงด้วยหลาวเหล็กแดงอันร้อนลุกโชน ยิ่งดีกว่าการไม่ พิจารณาแล้วเกิดอภิวรรณหรืออนิวรรณในรูป เป็นต้น (อภ.จก.อ. ๓/๕๘/๑๓๙)

^๓ ดูเชิงอรรถที่ ๕ ปัญจกนิบาต ข้อ ๒๐๐ (นิสสารณียสูตร) หน้า ๓๔๐ ในเล่มนี้

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จังกกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๔. อาสวสูตร

เพื่อปกปิดอวัยวะที่น่าละอาย พิจารณาโดยแยบคายแล้วฉันบิณฑบาต ไม่ใช่เพื่อเล่น ไม่ใช่เพื่อความมัวเมา^๑ ไม่ใช่เพื่อประดับ^๒ ไม่ใช่เพื่อตกแต่ง^๓ แต่เพื่อกายนี้ดำรงอยู่ได้ เพื่อให้ชีวิตินทรีย์เป็นไป เพื่อบำบัดความหิว เพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์ ด้วยคิดเห็นว่า 'โดยอุบายนี้เราจักกำจัดเวทนาเก่าเสียได้ และจักไม่ให้เวทนาใหม่เกิดขึ้น ความดำรงอยู่แห่งชีวิต ความไม่มีโทษ และการอยู่โดยผาสกจักมีแก่เรา' พิจารณาโดยแยบคายแล้วใช้สอยเสนาสนะเพื่อป้องกันความหนาว ความร้อน เหลือบ ยุง ลม แดด และสัมผัสแห่งสัตว์เลื้อยคลาน เพื่อบรรเทาอันตรายที่เกิดจากฤดู และยินดีในการหลีกเร้น พิจารณาโดยแยบคายแล้วใช้สอยคิลานปัจฉัย-เภสัชชบรិหาร^๔ เพื่อบรรเทาเวทนาที่เกิดจากอาพาธต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแล้ว เพื่อไม่มีความเบียดเบียนเป็นที่สุด^๕ ซึ่งเมื่อเธอไม่ใช่สอยอยู่ อาสวะและความเร่าร้อนที่ก่อความคับแค้นก็จะพึงเกิดขึ้น เมื่อเธอใช้สอยอยู่ อาสวะและความเร่าร้อนที่ก่อความคับแค้น ย่อมไม่มีแก่เธอ ด้วยอาการอย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ภิกษุละอาสวะที่จะพึงละได้ด้วยการใช้สอย

ภิกษุละอาสวะที่จะพึงละได้ด้วยความอดกลั้น เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้พิจารณาโดยแยบคายแล้วเป็นผู้อดทนต่อความหนาว ความร้อน ความหิว กระจาย เหลือบ ยุง ลม แดด และสัมผัสแห่งสัตว์เลื้อยคลาน

เชิงอรรถ :

- ^๑ เพื่อความมัวเมา หมายถึงความถือตัว ความลำพองตน ความทะนงตน ความเห่อเหิม ในที่นี้หมายถึงความถือตัวว่ามีกำลังเหมือนนกกมวยปล้ำ ความถือตัวเพราะมานะ และความถือตัวว่าเป็นชาย (อง.จกก.ฐีกา ๓/๕๘/๑๕๕) และดู อภ.วิ. (แปล) ๓๕/๘๔๕/๕๕๐
- ^๒ เพื่อประดับ ในที่นี้หมายถึงเพื่อให้ร่างกายอ้วนพองอ้อมเหมือนหญิงแพศยา (อง.จกก.ฐีกา. ๓/๕๘/๑๕๕, วิสฺท. ๑/๑๘/๓๓)
- ^๓ เพื่อตกแต่ง ในที่นี้หมายถึงเพื่อประเทืองผิวให้งดงามเหมือนหญิงนักฟ้อน (อง.จกก.ฐีกา. ๓/๕๘/๑๕๕, วิสฺท. ๑/๑๘/๓๓)
- ^๔ คำว่า คิลานปัจฉัยเภสัชชบริหาร แยกอธิบายความหมายดังนี้ ยาที่ชื่อว่า คิลานปัจฉัย เพราะเป็นเครื่องปราบโรค ที่ชื่อว่า เภสัช เพราะเป็นวัตถุที่หมออนุญาตให้ใช้ได้ และที่ชื่อว่า บริหาร เพราะเป็นสัมภาระ เครื่องนำชีวิตให้ดำรงอยู่ได้ (อง.จกก.ฐีกา ๓/๕๘/๑๕๗, วิสฺท. ๑/๑๘/๓๖)
- ^๕ เพื่อไม่มีความเบียดเบียนเป็นที่สุด หมายถึงเพื่อไม่ให้ความทุกข์ทั้งหลายทั้งปวง (อง.จกก.ฐีกา ๓/๕๘/๑๕๗, วิสฺท. ๑/๑๘/๓๖)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ฉักรกนิบาต [๒. ทุตติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๔. อาสวสูตร

เป็นผู้อดกลั้นต่อคำหยาบ คำส่อเสียด ต่อเวทนาทั้งหลายอันมีในร่างกายเป็นทุกข์
กล้าแข็ง เผ็ดร้อน ไม่น่ายินดี ไม่น่าพอใจ พราภชวีริตได้ ซึ่งเมื่อเธอไม่อดกลั้นอยู่
อาสวะและความเร่าร้อนที่ก่อความคับแค้นก็จะพึงเกิดขึ้น เมื่อเธออดกลั้นอยู่ อาสวะ
และความเร่าร้อนที่ก่อความคับแค้นย่อมไม่มีแก่เธอ ด้วยอาการอย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ภิกษุละอาสวะที่จะพึงละได้ด้วยความอดกลั้น

ภิกษุละอาสวะที่จะพึงละได้ด้วยการเว้น เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้พิจารณาโดยแยบคายแล้วเว้นข้างดรัาย เว้นมำดรัาย
เว้นโคดรัาย เว้นสนัชดรัาย เว้นงู หลัก ตอ สถานที่มีหนาม หลุม เหว บ่อน้ำครำ
บ่อโสโครก และพิจารณาโดยแยบคายแล้วเว้นสถานที่ไม่ควรนั่ง สถานที่ไม่ควร
เที่ยวไป และมิตรชั่ว ที่เพื่อนพรหมจารีผู้รู้ทั้งหลายลงความเห็นว่าเป็นฐานะที่เป็น
บาปเสีย ซึ่งเมื่อเธอไม่เว้นอยู่ อาสวะและความเร่าร้อนที่ก่อความคับแค้นก็จะพึง
เกิดขึ้น เมื่อเธอเว้นอยู่ อาสวะและความเร่าร้อนที่ก่อความคับแค้นย่อมไม่มีแก่เธอ
ด้วยอาการอย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ภิกษุละอาสวะที่จะพึงละได้ด้วยการเว้น

ภิกษุละอาสวะที่จะพึงละได้ด้วยการบรรเทา เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้พิจารณาโดยแยบคายแล้วไม่รับกามวิตกที่เกิดขึ้น ละ
บรรเทา ทำให้สิ้นสุด ทำให้ถึงความเกิดขึ้นไม่ได้อีกต่อไป พิจารณาโดยแยบคายแล้ว
ไม่รับพยาบาทวิตกที่เกิดขึ้น ฯลฯ ไม่รับวิหิงสาวิตกที่เกิดขึ้น ฯลฯ ไม่รับบาป
อกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเกิดขึ้นอีก ละ บรรเทา ทำให้สิ้นสุด ทำให้ถึงความเกิดขึ้น
ไม่ได้อีกต่อไป ซึ่งเมื่อเธอไม่บรรเทาอยู่ อาสวะและความเร่าร้อนที่ก่อความคับแค้น
ก็จะพึงเกิดขึ้น เมื่อเธอบรรเทาอยู่ อาสวะและความเร่าร้อนที่ก่อความคับแค้น
ย่อมไม่มีแก่เธอ ด้วยอาการอย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ภิกษุละอาสวะที่จะพึงละได้ด้วยการบรรเทา

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จังกกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๔. อาสวสูตร

ภิกษุละอาสวะที่จะพึงละได้ด้วยการเจริญ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้พิจารณาโดยแยบคายแล้วเจริญสติสัมโพชฌงค์ที่อาศัยวิเวก^๑ อาศัยวิราคะ (ความคลายกำหนัด) อาศัยนิโรธ (ความดับ) น้อมไปในการสละพิจารณาโดยแยบคายแล้วเจริญอัมมวิจยสัมโพชฌงค์ ฯลฯ เจริญวิริยสัมโพชฌงค์ ฯลฯ เจริญปีติสัมโพชฌงค์ ฯลฯ เจริญปีสัสทธิสัมโพชฌงค์ ฯลฯ เจริญสมาธิสัมโพชฌงค์ ฯลฯ เจริญอุเบกขาสัมโพชฌงค์ที่อาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในการสละ ซึ่งเมื่อเธอไม่เจริญอยู่ อาสวะและความเร่าร้อนที่ก่อความคับแค้นก็จะพึงเกิดขึ้น เมื่อเธอเจริญอยู่ อาสวะและความเร่าร้อนที่ก่อความคับแค้นย่อมไม่มีแก่เธอ ด้วยอาการอย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ภิกษุละอาสวะที่จะพึงละได้ด้วยการเจริญ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนानุญอันยอดเยี่ยมของโลก

อาสวสูตรที่ ๔ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ วิเวก ในที่นี้หมายถึงวิเวก (ความสงบ) ๕ ประการ คือ (๑) วิกขัมภกวิเวก (สงบด้วยการขมไว้ คือการสงัดจากกิเลสของท่านผู้บำเพ็ญฌาน ย่อมขมนิเวรณไว้ได้ตลอดเวลาที่อยู่ในฌานนั้น) (๒) ตังควิเวก (สงัดด้วยองค์นั้น ๆ คือ สงัดจากกิเลสด้วยธรรมที่เป็นคู่ปรับหรือธรรมที่ตรงกันข้าม เช่น สงัดจากสักกายทิฏฐิ ด้วยความรู้ที่กำหนดแยกนามรูปออกได้ เป็นการสงัดชั่วคราวในกรณีนั้น ๆ) (๓) สมุจเจทวิเวก (สงัดด้วยการตัดขาดคือสงัดจากกิเลสได้เด็ดขาดด้วยโลกุตตรมรรค ในขณะที่แห่งมรรคนั้น ๆ) (๔) ปีสัสทธิวิเวก (สงัดด้วยการสงบระงับ คืออาศัยโลกุตตรมรรค สงัดจากกิเลสได้เด็ดขาดบรรลุโลกุตตรผล กิเลสเป็นอันสงบระงับไปหมดแล้วไม่ต้องขวนขวายเพื่อสงัดอีกในขณะที่แห่งผลนั้น ๆ) (๕) นิสสรณวิเวก (สงัดด้วยการสลัดออกได้ คือสงัดจากกิเลสได้หมดสิ้น ดำรงอยู่ในภาวะที่กิเลสสงัดแล้วยั่งยืนตลอดไป) ได้แก่ อมตธาตุคือนิพพาน (อง.ทุก.อ. ๒/๑๒/๑๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๕๕๑ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๕. ทารุกัมมิกสูตร

๕. ทารุกัมมิกสูตร

ว่าด้วยคหบดีชื่อทารุกัมมิกะ

[๕๙] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ คิณฺฑชกาวสธาราม ครั้งนั้น คหบดีชื่อว่าทารุกัมมิกะ^๑ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามดังนี้ว่า

“คหบดี ท่านประจำตระกูลท่านยังให้อยู่หรือ”

คหบดีกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านประจำตระกูลข้าพระองค์ยังให้อยู่ ทั้งท่านนั้นข้าพระองค์ให้ในภิกษุผู้เป็นพระอรหันต์ หรือผู้บรรลอรหัตตมรรค ผู้อยู่ป่าเป็นวัตร ผู้เที่ยววิณฑชบาตเป็นวัตร ผู้ทรงผ้าบังสุกุลเป็นวัตร”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “คหบดี ท่านผู้เป็นคฤหัสถ์ เป็นกามโภคี อยู่ครองเรือน นอนเบียดเสียดบุตร ใช้สอยผงแก่นจันทน์จากแคว้นกาสิ หัดทรงดอกไม้ ของหอม และเครื่องลูบไล้ ยินดีทองและเงินอยู่ ฟังรู้ข้อนี้ไต่ยากว่า ‘เหล่านี้คือพระอรหันต์ เหล่านี้คือท่านผู้บรรลอรหัตตมรรค’

คหบดี

๑. ถ้าภิกษุผู้อยู่ป่าเป็นวัตร เป็นผู้ฟังชาน ถือตัว โลเล ปากกล้า พุดพรวดเพรื่อ หลงลืมสติ ไม่มีสัมปชัญญะ มีจิตไม่ตั้งมั่น มีจิตกวัดแกว่ง ไม่สำรวมอินทรีย์ เมื่อเป็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นพึงถูกติเตียนด้วยเหตุนั้น ถ้าภิกษุผู้อยู่ป่าเป็นวัตร เป็นผู้ไม่ฟังชาน ไม่ถือตัว ไม่โลเล ไม่ปากกล้า ไม่พุดพรวดเพรื่อ มีสติมั่นคง มีสัมปชัญญะ มีจิตตั้งมั่น มีจิตแน่วแน่ สำรวมอินทรีย์ เมื่อเป็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นพึงได้รับการสรรเสริญด้วยเหตุนั้น

เชิงอรรถ :

^๑ ทารุกัมมิกะ หมายถึงอุบาสกผู้ประกอบอาชีพขายพิน (อง.จก.อ. ๓/๕๙/๑๕๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๕. ทารุกัมมิกสูตร

๒. ถ้าภิกษุอยู่ใกล้บ้าน เป็นผู้ฟังชาน ฯลฯ เมื่อเป็นอย่างนี้ ภิกษุนั้น
ฟังถูกติเตียนด้วยเหตุนั้น ถ้าภิกษุอยู่ไกลบ้าน เป็นผู้ไม่ฟังชาน
ฯลฯ เมื่อเป็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นฟังได้รับการสรรเสริญด้วยเหตุนั้น
๓. ถ้าภิกษุผู้เกี่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร เป็นผู้ฟังชาน ฯลฯ เมื่อเป็น
อย่างนี้ ภิกษุนั้นฟังถูกติเตียนด้วยเหตุนั้น ถ้าภิกษุผู้เกี่ยวบิณฑบาต
เป็นวัตร เป็นผู้ไม่ฟังชาน ฯลฯ เมื่อเป็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นฟังได้รับ
การสรรเสริญด้วยเหตุนั้น
๔. ถ้าภิกษุผู้รับนิมนต์ เป็นผู้ฟังชาน ฯลฯ เมื่อเป็นอย่างนี้ ภิกษุนั้น
ฟังถูกติเตียนด้วยเหตุนั้น ถ้าภิกษุผู้รับนิมนต์ เป็นผู้ไม่ฟังชาน ฯลฯ
เมื่อเป็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นฟังได้รับการสรรเสริญด้วยเหตุนั้น
๕. ถ้าภิกษุผู้ทรงผ้าบังสุกุลเป็นวัตร เป็นผู้ฟังชาน ฯลฯ เมื่อเป็น
อย่างนี้ ภิกษุนั้นฟังถูกติเตียนด้วยเหตุนั้น ถ้าภิกษุผู้ทรงผ้าบังสุกุล
เป็นวัตร เป็นผู้ไม่ฟังชาน ฯลฯ เมื่อเป็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นฟังได้รับ
การสรรเสริญด้วยเหตุนั้น
๖. ถ้าภิกษุผู้ทรงคหบดีจิวร เป็นผู้ฟังชาน ถือตัว โลเล ปากกล้า
พูดพรวดพราเอว หลงลืมสติ ไม่มีสัมปชัญญะ มีจิตไม่ตั้งมั่น มีจิต
กวัดแกว่ง ไม่สำรวมอินทรีย์ เมื่อเป็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นฟังถูกติเตียน
ด้วยเหตุนั้น ถ้าแม่ภิกษุผู้ทรงคหบดีจิวร เป็นผู้ไม่ฟังชาน ไม่ถือตัว
ไม่โลเล ไม่ปากกล้า ไม่พูดพรวดพราเอว มีสติมั่นคง มีสัมปชัญญะ
มีจิตตั้งมั่น มีจิตแน่วแน่ สำรวมอินทรีย์ เมื่อเป็นอย่างนี้ ภิกษุนั้น
ฟังได้รับการสรรเสริญด้วยเหตุนั้น

คหบดี เขิญท่านถวายสังฆทานเกิด เมื่อท่านถวายสังฆทานอยู่ จิตจักเสื่อมใส
หลังจากตายแล้วท่านจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์”

คหบดีกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์จักถวายสังฆทานตั้งแต่
วันนี้เป็นต้นไป”

ทารุกัมมิกสูตรที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จังกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๖. หัตถิสารีปุตตสูตร

๖. หัตถิสารีปุตตสูตร

ว่าด้วยท่านพระจิตตหัตถิสารีบุตร

[๖๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เขตกรุงพาราณสี สมัยนั้นแล ภิกษุเถระจำนวนมากกลับจากบิณฑบาตภายหลังฉันอาหารเสร็จแล้ว นั่งประชุมสนทนาอภิธรรมกถาอยู่ในโรงฉัน^๑ ทราบว่า ในที่ประชุมนั้น เมื่อภิกษุผู้เป็นเถระกำลังสนทนาอภิธรรมกถากันอยู่ ท่านพระจิตตหัตถิสารีบุตรก็พูดสอดขึ้นในระหว่าง

ลำดับนั้น ท่านพระมหาโกฏิฐิกะได้กล่าวกับท่านพระจิตตหัตถิสารีบุตรว่า “เมื่อภิกษุผู้เป็นเถระกำลังสนทนาอภิธรรมกถากันอยู่ ท่านจิตตหัตถิสารีบุตรพูดสอดขึ้นในระหว่าง ขอให้ท่านจิตตหัตถิสารีบุตรรอคอยจนกว่าภิกษุผู้เป็นเถระจะสนทนากันจบ”

เมื่อท่านพระมหาโกฏิฐิกะกล่าวอย่างนี้แล้ว พวกภิกษุผู้เป็นสหายของท่านพระจิตตหัตถิสารีบุตรได้กล่าวกับท่านมหาโกฏิฐิกะว่า “แม้ท่านพระมหาโกฏิฐิกะก็อย่ารุกรานท่านจิตตหัตถิสารีบุตร เพราะท่านจิตตหัตถิสารีบุตรเป็นบัณฑิต และท่านสามารถกล่าวอภิธรรมกถากับภิกษุผู้เป็นเถระได้”

ท่านพระมหาโกฏิฐิกะได้กล่าวว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย บุคคลผู้ไม่ทราบวาระจิตของผู้อื่นพึงรู้ข้อนี้ได้ยาก คือ

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้สงบเสงี่ยม อ่อนน้อม เรียบร้อย ตลอดเวลาที่ยังอาศัยพระศาสดาหรือเพื่อนพรหมจารีผู้ดำรงอยู่ในฐานะเป็นครุรูปใดรูปหนึ่งอยู่ แต่เมื่อใด เขาหลีกไปจากพระศาสดา หลีกไปจากเพื่อนพรหมจารีซึ่งดำรงอยู่ในฐานะเป็นครุ เมื่อนั้น

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ จังกนิบาต ข้อ ๒๘ (ตุติยสมยสูตร) หน้า ๔๖๕ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จังกกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๖. หัตถิสารีปุตตสูตร

เขาคฤกคลี^๑อยู่กับเหล่าภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา พระราชมหาอำมาตย์ของพระราชา เดียรถีย์ และสาวกของเดียรถีย์ เมื่อเขาคฤกคลีอยู่ ปล่อยจิต ไม่สำรวมอินทรีย์ ชอบโอ้อวด ราคะจึงระบกวณจิตเขา เขาถูกราคะระบกวณจิตแล้ว ย่อมบอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์ ผู้มีอายุทั้งหลาย เปรียบเหมือนโคที่เคยกินข้าวกล้า ถูกเขาผูกไว้ด้วยเชือกหรือขังไว้ในคอก ผู้ใดฟังกล่าวอย่างนี้ว่า 'บัดนี้ โคตัวที่เคยกินข้าวกล้านี้จักไม่หลงกินข้าวกล้าอีก' ผู้นั้นชื่อว่า กล่าวถูกต้องหรือ ผู้มีอายุทั้งหลาย ข้อนี้ไม่เป็นเช่นนั้น แต่เป็นไปได้ที่โคที่เคยกินข้าวกล้าตัวนั้นฟังดึงเชือกขาดหรือแหกคอกแล้วลงไปกินข้าวกล้าอีก ฉะนั้น ผู้มีอายุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ก็ฉันทันเหมือนกัน เป็นผู้สงบเสงี่ยม อ่อนน้อม เรียบร้อย ตลอดเวลาที่ยังอาศัยพระศาสดาหรือเพื่อนพรหมจารีผู้ดำรงอยู่ในฐานะเป็นครุรูปใดรูปหนึ่งอยู่ แต่เมื่อใด เขาหลีกไปจากพระศาสดา หลีกไปจากเพื่อนพรหมจารีซึ่งดำรงอยู่ในฐานะเป็นครุ เมื่อนั้น เขาคฤกคลีอยู่กับเหล่าภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา พระราชมหาอำมาตย์ของพระราชา เดียรถีย์ และสาวกของเดียรถีย์ เมื่อเขาคฤกคลีอยู่ ปล่อยจิต ไม่สำรวมอินทรีย์ ชอบโอ้อวด ราคะจึงระบกวณจิตเขา เขาถูกราคะระบกวณจิตแล้ว ย่อมบอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์

๒. บุคคลบางคนในโลกนี้สังัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลาย บรรลุปฐมฌานที่มีวิตก วิจาร มีปีติและสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่ เขากล่าวว่า 'เราได้ปฐมฌาน' แต่ยังคงคลุกคลีอยู่กับพวกภิกษุ ฯลฯ ย่อมบอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์ ผู้มีอายุทั้งหลาย เปรียบเหมือนฝนลูกเห็บ ตกที่ทางใหญ่สี่แพร่ง ฟุ้งทำฝุ่นให้หายไป

เชิงอรรถ :

- ^๑ คฤกคลี ในที่นี้หมายถึงคฤกคลี ๕ อย่าง คือ (๑) คฤกคลีด้วยการฟัง (๒) คฤกคลีด้วยการพบเห็น (๓) คฤกคลีด้วยการสนทนาปราศรัย (๔) คฤกคลีด้วยการใช้สอยรวมกัน (๕) คฤกคลีทางกาย (อง.จกภ. อ. ๓/๖๐/๑๔๔, อง.จกภ.ฎีกา ๓/๖๐/๑๖๓)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จังกกนิบาต [๒. ทุตติยปัณณาสก]

๖. มหาวรรค ๖. หัตถิสารีปุตตสูตร

ปรากฏเป็นทางสิ้น ผู้ใดฟังกล่าวอย่างนี้ว่า 'บัดนี้ ฝนจักไม่ปรากฏที่ทางใหญ่สี่แพร่งโน้นอีก' ผู้นั้นชื่อว่ากล่าวถูกต้องหรือ ผู้มีอายุทั้งหลาย ข้อนี้ไม่เป็นเช่นนั้น แต่เป็นไปได้ที่มนุษย์ โค หรือสัตว์เลี้ยง ฟังเหยียบน้ำที่ทางใหญ่สี่แพร่งโน้น หรือลมและแดดฟิงแผดเผา ให้แห้ง เมื่อเป็นเช่นนั้นฝนก็ฟิงปรากฏอีกได้ ฉันทิ ผู้มีอายุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ก็ฉันทันเหมือนกัน สงัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลาย บรรลุปฐมฌานที่มีวิตกวิจารณ์ มีปีติและสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่ เขากล่าวว่า 'เราได้ปฐมฌาน' แต่ยังคลุกคลีอยู่กับพวกภิกษุ ฯลฯ ย่อมบอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์

๓. บุคคลบางคนในโลกนี้ เพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับไป บรรลุทุติยฌาน มีความผ่องใสในภายใน มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ มีแต่ปีติและสุขอันเกิดจากสมาธิอยู่ เขากล่าวว่า 'เราได้ทุติยฌาน' แต่ยังคลุกคลีอยู่กับพวกภิกษุ ฯลฯ ย่อมบอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์ ผู้มีอายุทั้งหลาย เปรียบเหมือนฝนลูกเห็บตกลงที่บึงใหญ่ไม่ไกลบ้านหรือนิคม ฟิงยังหอยโข่ง หอยกาบ ก้อนกรวด และกระเบื้องถ้วยให้หมดไป ผู้ใดฟังกล่าวอย่างนี้ว่า 'บัดนี้ หอยโข่ง หอยกาบ ก้อนกรวด และกระเบื้องถ้วย จักไม่ปรากฏในบึงโน้นอีก' ผู้นั้นชื่อว่ากล่าวถูกต้องหรือ ผู้มีอายุทั้งหลาย ข้อนี้ไม่เป็นเช่นนั้น แต่เป็นไปได้ที่มนุษย์ โค และสัตว์เลี้ยง ฟิงดื่มในบึงโน้น หรือลมแดดฟิงแผดเผาให้แห้งไป เมื่อเป็นเช่นนั้น หอยโข่ง หอยกาบ ก้อนกรวด และกระเบื้องถ้วยก็ฟิงปรากฏได้อีก ฉันทิ ผู้มีอายุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ก็ฉันทันเหมือนกัน เพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับไป บรรลุทุติยฌาน มีความผ่องใสในภายใน มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ มีแต่ปีติและสุขอันเกิดจากสมาธิอยู่ เขากล่าวว่า 'เราได้ทุติยฌาน' แต่ยังคลุกคลีอยู่กับพวกภิกษุ ฯลฯ ย่อมบอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์

พระสูตรต้นตปิฎก อังกฤษคตตริกาย ฉกกนิบาต [๒. ทุตติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๖. หัตถิสารีปุตตสูตร

๔. บุคคลบางคนในโลกนี้ เพราะปีติจางคลายไป มีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย บรรลุดัตถิยามานที่พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญว่า 'ผู้มีอุเบกขา มีสติ อยู่เป็นสุข' เขากล่าวว่า 'เราได้อัตถิยามาน' แต่ยังคงคลุกคลีอยู่กับพวกภิกษุ ฯลฯ ย่อมบอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์ ผู้มีอายุทั้งหลาย เปรียบเหมือนอาหารที่ค่างคิน ไม่เพียงยังบุรุษผู้ชอบบริโภคอาหารที่ประณีตให้ยินดีได้ ผู้ใดพึงกล่าวอย่างนี้ว่า 'บัดนี้ บุรุษโน้นจักไม่ชอบใจอาหารอีกแน่' ผู้นั้นชื่อว่ากล่าวถูกต้องหรือ ผู้มีอายุทั้งหลาย ข้อนี้ไม่เป็นเช่นนั้น แต่เป็นไปได้ที่อาหารอื่นจักไม่ยังบุรุษโน้นผู้ชอบบริโภคอาหารที่ประณีตให้ยินดีได้ตลอดเวลาที่รสอาหารนั้นจักดำรงอยู่ในร่างกายของเขา แต่เมื่อใด รสอาหารนั้นจักหมดไป เมื่อนั้น อาหารนั้นก็พึงยังเขาให้ยินดีอีกได้ ฉะนั้น ผู้มีอายุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ก็ฉะนั้น เหมือนกัน เพราะปีติจางคลายไป มีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย บรรลุดัตถิยามาน ที่พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญว่า 'ผู้มีอุเบกขา มีสติ อยู่เป็นสุข' เขากล่าวว่า 'เราได้อัตถิยามาน' แต่ยังคงคลุกคลีอยู่กับพวกภิกษุ ฯลฯ ย่อมบอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์
๕. บุคคลบางคนในโลกนี้ เพราะละสุขและทุกขได้ เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อนแล้ว บรรลุดัตถิยามานที่ไม่มีทุกขไม่มีสุข มีสติบริสุทธิเพราะอุเบกขาอยู่ เขากล่าวว่า 'เราได้อัตถิยามาน' แต่ยังคงคลุกคลีอยู่กับพวกภิกษุ ฯลฯ ย่อมบอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์ ผู้มีอายุ เปรียบเหมือนห้วงน้ำใกล้ภูเขาไม่มีลม ปราศจากคลื่น ผู้ใดพึงกล่าวอย่างนี้ว่า 'บัดนี้ คลื่นจักไม่ปรากฏที่ห้วงน้ำโน้นอีก' ผู้นั้นชื่อว่ากล่าวถูกต้องหรือ ผู้มีอายุทั้งหลาย ข้อนี้ไม่เป็นเช่นนั้น แต่เป็นไปได้ที่ลมฝนอันแรงกล้าพึงพัดมาจากทิศตะวันออก ทำให้เกิดคลื่นที่ห้วงน้ำนั้น ลมฝนที่พัดมาจากทิศตะวันตก ฯลฯ ทิศเหนือ ฯลฯ ทิศใต้ ก็พึงทำให้เกิดคลื่นที่ห้วงน้ำนั้นได้ ฉะนั้น ผู้มีอายุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ก็ฉะนั้นเหมือนกัน เพราะ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จังกกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๖. มหาวรรค ๖. หัตถิสารีปุตตสูตร

ละสุขและทุกข์ได้ เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อนแล้ว บรรลุ
จุดถณานที่ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่ เขา
กล่าวว่า 'เราได้จุดถณาน' แต่ยังคลุกคลีอยู่กับพวกภิกษุ ย่อม
บอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์

๖. บุคคลบางคนในโลกนี้ เพราะไม่มนสิการถึงนิมิตทั้งปวง จึงบรรลุ
เจโตสมาธิที่ไม่มีนิมิตอยู่ เขากล่าวว่า 'เราได้เจโตสมาธิที่ไม่มีนิมิต'
แต่ยังคลุกคลีอยู่กับพวกภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา พระราชา
มหาอำมาตย์ของพระราชา พวกเดียรถีย์ สาวกของเดียรถีย์ เมื่อ
เขาคลุกคลีอยู่ ปล่อยจิต ไม่สำรวมอินทรีย์ ขอบพุดคย ราคะจึง
รบกวนจิตเขา เขาถูกราคะรบกวนจิตแล้วย่อมบอกคืนสิกขากลับ
มาเป็นคฤหัสถ์ ผู้มีอายุทั้งหลาย เปรียบเหมือนพระราชา หรือ
มหาอำมาตย์ของพระราชา ยกกองทัพ ๔ เหล่า เดินทางไกลไป
พักแรมอยู่ที่แนวป่าแห่งหนึ่ง ในแนวป่านั้น เสียงจักจั่นเรไรฟังเจียบ
ไปเพราะเสียงช้าง เสียงม้า เสียงรถ เสียงพลเดินเท้า เสียงก๊กก้อง
แห่งกลอง บัณเฑาะว์ สังข์ และพิณ ผู้ใดฟังกล่าวอย่างนี้ว่า 'บัดนี้
เสียงจักจั่นเรไรจักไม่ปรากฏที่แนวป่านั่นอีก' ผู้นั้นชื่อว่ากล่าวถูกต้อง
หรือผู้มีอายุทั้งหลาย ข้อนี้ไม่เป็นเช่นนั้น แต่เป็นไปได้ที่ เมื่อใด
พระราชา มหาอำมาตย์ของพระราชา เสด็จหลีกไปจากแนวป่านั้น
เมื่อนั้น เสียงจักจั่นเรไร ก็ฟังปรากฏได้อีก ฉะนั้น ผู้มีอายุทั้งหลาย
บุคคลบางคนในโลกนี้ ก็ฉะนั้นเหมือนกัน เพราะไม่มนสิการ
ถึงนิมิตทั้งปวง บรรลุเจโตสมาธิอยู่ เขากล่าวว่า 'เราได้เจโตสมาธิ
อันไม่มีนิมิต' แต่ยังคลุกคลีอยู่กับพวกภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก
อุบาสิกา พระราชา มหาอำมาตย์ของพระราชา พวกเดียรถีย์
สาวกของเดียรถีย์ เมื่อเขาคลุกคลีอยู่ ปล่อยจิต ไม่สำรวมอินทรีย์
ขอบพุดคย ราคะจึงรบกวนจิตเขา เขาถูกราคะรบกวนจิตแล้ว
ย่อมบอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์"

ต่อมา ท่านพระจิตตหัตถิสารีบุตร บอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์ พวกภิกษุ
ผู้เป็นสหายของจิตตหัตถิสารีบุตรได้เข้าไปหาท่านพระมหาโกฏฐิกะถึงที่อยู่แล้วถามว่า

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ฉกกนิบาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๖. มหาวรรค ๖. หัตถิสารีปุตตสูตร

“ท่านพระมหาโกฏิฐิกะกำหนดรู้ใจบุรุษชื่อจิตตหัตถิสารีบุตรด้วยใจว่า ‘บุรุษชื่อจิตต-
หัตถิสารีบุตรเป็นผู้ได้วิหารสมบัติเหล่านี้ ๆ และจักบอกคืนสิกขากลับมาเป็น
คฤหัสถ์’ หรือเทวดาทิ้งหลายแฉ่งเนื้อความนี้ว่า ‘ข้าแต่ท่านผู้เจริญ บุรุษชื่อว่า
จิตตหัตถิสารีบุตร เป็นผู้ได้วิหารสมบัติเหล่านี้ ๆ และจักบอกคืนสิกขากลับมาเป็น
คฤหัสถ์”

ท่านพระมหาโกฏิฐิกะกล่าวว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย ข้าพเจ้าได้กำหนดรู้ใจบุรุษ
ชื่อว่าจิตตหัตถิสารีบุตรด้วยใจว่า ‘เป็นผู้ได้วิหารสมบัติเหล่านี้ ๆ และจักบอกคืน
สิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์’ แม้เทวดาก็บอกเนื้อความนี้แก่ข้าพเจ้า”

ลำดับนั้น พวกภิกษุผู้เป็นสหายของบุรุษชื่อจิตตหัตถิสารีบุตรได้พากันเข้าไป
เฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุรุษชื่อจิตตหัตถิสารีบุตรเป็นผู้ได้วิหารสมบัติเหล่านี้ ๆ
และได้บอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ไม่นานนัก บุรุษชื่อจิตตหัตถิสารีบุตร
จักระลึกถึงคุณแห่งเนกขัมมะได้”

ต่อมา ไม่นานนัก จิตตหัตถิสารีบุตรโกนผมและหนวดนุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์
ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต เมื่อจิตตหัตถิสารีบุตรได้บรรพชาอุปสมบทแล้ว
ไม่นาน หลีกไปอยู่ผู้เดียว ไม่ประมาท^๑ มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ ไม่นานนัก
ได้ทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์ยอดเยี่ยม^๒ อันเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ที่กุลบุตรทั้งหลาย

เชิงอรรถ :

^๑ ไม่ประมาท ในที่นี้หมายถึงไม่ละสติในกัมมัฏฐาน (ม.ม.อ. ๒/๘๒/๘๐)

^๒ ประโยชน์ยอดเยี่ยม ในที่นี้หมายถึงอรหัตตผล หรืออริยผลอันเป็นที่สุดแห่งมรรคพรหมจรรย์ (อภ.ทุก.อ.
๒/๕/๗, ม.ม.อ. ๒/๘๒/๘๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๗. มัชฌิมสูตร

ผู้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน รู้ชัดว่า “ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป”

ท่านพระจิตตหัตถิสาริปุตระ ได้เป็นพระอรหันต์องค์หนึ่งในบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย

หัตถิสาริปุตระสูตรที่ ๖ จบ

๗. มัชฌิมสูตร

ว่าด้วยส่วนท่ามกลาง

[๖๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เขตกรุงพาราณสี สมัยนั้นแล เมื่อภิกษุเถระจำนวนมากกลับจากบิณฑบาต ภายหลังฉันอาหารเสร็จแล้ว นั่งประชุมกันที่โรงฉัน ได้สนทนากันขึ้นในระหว่างว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคได้ตรัสไว้ในติสสมุตเตยยปัญหานิทเทส^๑ ปารายนวรรคว่า

ผู้ใดรู้ชัดซึ่งส่วนสุดทั้ง ๒ ด้านแล้ว

ไม่ยึดติดในท่ามกลางด้วยมโนตา^๒

เราเรียกผู้นั้นว่า เป็นมหาบุรุษ

ผู้นั้นชื่อว่าลวงพ้นเครื่องร้อยรัด^๓ในโลกนี้ได้

เมื่อภิกษุทั้งหลายถามกันอย่างนี้ว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย ส่วนสุดด้านหนึ่ง คืออะไร ส่วนสุดอีกด้านหนึ่ง คืออะไร ท่ามกลาง คืออะไร เครื่องร้อยรัด คืออะไร”

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ขุ.ส. ๒๕/๑๐๔๗/๕๓๒, ๑๐๔๙/๕๓๓, ขุ.จ. (แปล) ๓๐/๙/๗๓, ๑๑/๗๙

^๒ มโนตา หมายถึงปัญญา ได้แก่ ความรู้ทั่ว กิริยาที่รู้ชัด ความไม่หลงงมงาย (อง.จก.อ. ๓/๖๑/๑๔๕) และดู ขุ.จ. (แปล) ๓๐/๙/๗๓, ๑๑/๗๙ ประกอบ

^๓ เครื่องร้อยรัด ในที่นี้หมายถึงตัณหา (อง.จก.อ. ๓/๖๑/๑๔๕) และดู ขุ.จ. (แปล) ๓๐/๑๑/๘๒ ประกอบ

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๗. มัชฌิมสูตร

ภิกษุรูปหนึ่งได้กล่าวกับภิกษุผู้เฒ่าทั้งหลายว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย ผัสสะ^๑เป็นส่วนสุดด้านหนึ่ง เหตุเกิดผัสสะ^๒เป็นส่วนสุดอีกด้านหนึ่ง ความดับผัสสะ^๓อยู่ท่ามกลาง ตัณหาจัดเป็นเครื่องร้อยรัด เพราะตัณหาย่อมร้อยรัดผัสสะและเหตุเกิดผัสสะนั้นไว้ เพราะเป็นที่เกิดขึ้นแห่งภพนั้น ๆ ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น ภิกษุชื่อว่ารู้ยิ่งในธรรมที่ควรรู้ยิ่ง กำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ เมื่อรู้ยิ่งธรรมที่ควรรู้ยิ่ง กำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ ย่อมทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน”

เมื่อภิกษุนั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้กล่าวกับภิกษุเฒ่าทั้งหลายว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย อดีตเป็นส่วนสุดด้านหนึ่ง อนาคตเป็นส่วนสุดอีกด้านหนึ่ง ปัจจุบันอยู่ท่ามกลาง ตัณหาจัดเป็นเครื่องร้อยรัด เพราะตัณหาย่อมร้อยรัดอดีตอนาคต และปัจจุบันนั้นไว้ เพราะเป็นที่เกิดขึ้นแห่งภพนั้น ๆ ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น ภิกษุชื่อว่ารู้ยิ่งในธรรมที่ควรรู้ยิ่ง กำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ เมื่อรู้ยิ่งธรรมที่ควรรู้ยิ่ง กำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ ย่อมทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน”

เมื่อภิกษุนั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้กล่าวกับภิกษุเฒ่าทั้งหลายว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย สุขเวทนาเป็นส่วนสุดด้านหนึ่ง ทุกขเวทนาเป็นส่วนสุดอีกด้านหนึ่ง อทุกขมสุขเวทนาอยู่ท่ามกลาง ตัณหาจัดเป็นเครื่องร้อยรัด เพราะตัณหาย่อมร้อยรัดสุขเวทนา ทุกขเวทนา และอทุกขมสุขเวทนานั้นไว้ เพราะเป็นที่เกิดขึ้นแห่งภพนั้น ๆ ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น ภิกษุชื่อว่ารู้ยิ่งธรรมที่ควรรู้ยิ่ง กำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ เมื่อรู้ยิ่งธรรมที่ควรกำหนดรู้ กำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ ย่อมทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน”

เชิงอรรถ :

^๑ ผัสสะ หมายถึงอัสถภาพณี (อัสถภาพปัจจุบัน) เพราะเกิดขึ้นด้วยอำนาจผัสสะ (อง.จก.อ. ๓/๖๑/๑๔๕)

^๒ เหตุเกิดผัสสะ หมายถึงอัสถภาพในอนาคตที่เกิดขึ้นเพราะปัจจัยคือกรรมที่เคยทำไว้ในอัสถภาพปัจจุบัน (อง.จก.อ. ๓/๖๑/๑๔๕)

^๓ ความดับผัสสะ หมายถึงนิพพาน ที่ชื่อว่าอยู่ท่ามกลางระหว่างอัสถภาพปัจจุบันกับอัสถภาพอนาคต เพราะเป็นธรรมที่ตัดตัณหาอันเป็นเครื่องร้อยรัดอัสถภาพทั้งสองนั้นได้ และเป็นธรรมที่แยกอัสถภาพทั้งสองนั้นให้อยู่คนละส่วนกัน (อง.จก.อ. ๓/๖๑/๑๔๖)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จังกกนิบาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๖. มหาวรรค ๗. มัชฌิมสูตร

เมื่อภิกษุนั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้กล่าวกับภิกษุเถระทั้งหลายว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย นามเป็นส่วนสุดด้านหนึ่ง รูปเป็นส่วนสุดอีกด้านหนึ่ง วิญญาณ^๑ อยู่ท่ามกลาง ตัณหาจัดเป็นเครื่องร้อยรัด เพราะตัณหาย่อมร้อยรัดนาม รูป และ วิญญาณนั้นไว้ เพราะเป็นที่เกิดขึ้นแห่งภพนั้น ๆ ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น ภิกษุชื่อว่ารู้อย่าง ธรรมที่ควรรู้อย่าง กำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ เมื่อรู้อย่างธรรมที่ควรรู้อย่าง กำหนดรู้ ธรรมที่ควรกำหนดรู้ ย่อมทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน”

เมื่อภิกษุนั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้กล่าวกับภิกษุเถระทั้งหลายว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย อายุตนะภายใน ๖ เป็นส่วนสุดด้านหนึ่ง อายุตนะภายนอก ๖ เป็นส่วนสุดอีกด้านหนึ่ง วิญญาณอยู่ท่ามกลาง ตัณหาจัดเป็นเครื่องร้อยรัด เพราะ ตัณหาย่อมร้อยรัดอายุตนะภายใน ๖ อายุตนะภายนอก ๖ และวิญญาณนั้นไว้ เพราะเป็นที่เกิดขึ้นแห่งภพนั้น ๆ ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น ภิกษุชื่อว่ารู้อย่าง ธรรมที่ควรรู้อย่าง กำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ เมื่อรู้อย่างธรรมที่ควรรู้อย่าง กำหนดรู้ ธรรมที่ควรกำหนดรู้ ย่อมทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน”

เมื่อภิกษุนั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้กล่าวกับภิกษุเถระทั้งหลายว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย สักกายะ^๒ เป็นส่วนสุดด้านหนึ่ง เหตุเกิดสักกายะเป็นส่วนสุดอีก ด้านหนึ่ง ความดับสักกายะอยู่ท่ามกลาง ตัณหาจัดเป็นเครื่องร้อยรัด เพราะตัณหา ย่อมร้อยรัดสักกายะ เหตุเกิดสักกายะ และความดับสักกายะนั้นไว้ เพราะเป็นที่เกิดขึ้นแห่งภพนั้น ๆ ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น ภิกษุชื่อว่ารู้อย่าง ธรรมที่ควรรู้อย่าง กำหนดรู้ธรรม ที่ควรกำหนดรู้ เมื่อรู้อย่างธรรมที่ควรรู้อย่าง กำหนดรู้ ธรรมที่ควรกำหนดรู้ ย่อมทำที่สุด แห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน”

เชิงอรรถ :

^๑ วิญญาณ ในที่นี้หมายถึงปฏิสนธิวิญญาณ ที่ชื่อว่าอยู่ท่ามกลางระหว่างนามกับรูปนั้น เพราะวิญญาณเป็น ตัวก่อปัจจัยให้เกิดรูปกับนาม (อง.จก.อ. ๓/๖๑/๑๔๗)

^๒ สักกายะ ในที่นี้หมายถึงวิภูษะ ๓ คือ กิเลส กรรม วิชาภ ที่เกี่ยวข้องในกามภูมิ รูปภูมิ อรูปภูมิ หรือ หมายถึงอุปาทานขันธ (ดูรายละเอียดในเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๑๔ หน้า ๔๓๓)

เหตุเกิดสักกายะ หมายถึงสมุทัยสังข ได้แก่ ตัณหา

ความดับสักกายะ หมายถึงนิโรธสังข ได้แก่ นิพพาน (ที.ปา.อ. ๓๐๕/๑๘๖, อง.จก.อ. ๓/๖๑/๑๔๗)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ฉกกนิบาต [๒. ทุติยปิณณาสก]

๖. มหาวรรค ๗. มัชฌิมสูตร

เมื่อภิกษุเหล่านั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้กล่าวกับภิกษุเถระทั้งหลายว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย พวกเราเที่ยวพยากรณ์ตามปฏิภาณของตน มาเถิด พวกเรา จักพากันไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค แล้วกราบทูลเนื้อความนี้ให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาคจักทรงพยากรณ์แก่พวกเรา พวกเราก็จักทรงจำไว้ตามที่พระผู้มีพระภาค ทรงพยากรณ์นั้น

ภิกษุเถระทั้งหลายรับคำของภิกษุเหล่านั้นแล้ว ลำดับนั้น ภิกษุเถระทั้งหลายได้พากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลคำสนทนาทั้งหมดแด่พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คำของใครหนอกล่าวได้ไพเราะ”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหมดกล่าวดีแล้วตามเหตุ นั้น ๆ แต่ข้อความที่เรามุ่งกล่าวไว้ในดิสสเมตเตยยปัญหานิทเทส ปารายนวรรคว่า

ผู้ได้รู้ชัดซึ่งส่วนสุดทั้ง ๒ ด้านแล้ว

ไม่ยึดติดในท่ามกลางด้วยมันตา

เราเรียกผู้นั้นว่า เป็นมหาบุรุษ

ผู้นั้นชื่อว่าล่วงพ้นเครื่องร้อยรัดในโลกนี้ได้

เธอทั้งหลาย จงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว” ภิกษุเหล่านั้น ทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ผัสสะเป็นส่วนสุดด้านหนึ่ง เหตุเกิดผัสสะเป็นส่วนสุดอีกด้านหนึ่ง ความดับผัสสะอยู่ท่ามกลาง ตัณหาจัดเป็นเครื่องร้อยรัด เพราะตัณหาย่อมร้อยรัดผัสสะ และเหตุเกิดผัสสะนั้นไว้ เพราะเป็นที่เกิดขึ้นแห่งภพนั้น ๆ ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น ภิกษุชื่อว่ารู้ยิ่งธรรมที่ควรรู้ยิ่ง กำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ เมื่อรู้ยิ่งธรรมที่ควรรู้ยิ่ง กำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ ย่อมทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในปัจจุบัน”

มัชฌิมสูตรที่ ๗ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จังกกนิบาต [๒. ทุตติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๘. ปุริสินทริยญาณสูตร

๘. ปุริสินทริยญาณสูตร

ว่าด้วยญาณเป็นเครื่องรู้อินทรีย์ของบุคคล

[๖๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในแคว้นโกศล พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์
หมู่ใหญ่ เสด็จถึงนิคมของแคว้นโกศลชื่อทณทกัปปกะ ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคได้
ทรงแวงลงจากหนทาง ประทับนั่งบนพุทธอาสน์ที่ปูลาดไว้แล้ว ณ โคนไม้ต้นหนึ่ง
และภิกษุเหล่านั้นได้พากันเข้าไปสู่นิคมชื่อทณทกัปปกะ เพื่อแสวงหาที่พัก

ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์พร้อมด้วยภิกษุจำนวนมาก ได้ไปยังแม่น้ำอจิรวดี
เพื่อสงรงน้ำ ครั้นสงรงน้ำเสร็จแล้ว ได้ขึ้นมาล้างผ้าผืนเดียวยีนผึ่งตัวอยู่ ลำดับนั้น
ภิกษุรูปหนึ่งได้เข้าไปหาท่านพระอานนท์แล้วถามว่า “ท่านอานนท์ พระผู้มีพระภาค
ทรงกำหนดรู้เหตุทั้งหมดด้วยพระทัยแล้วหรือ จึงทรงพยากรณ์พระเทวทัตว่า ‘เทวทัต
จะต้องเกิดในอบาย ตกนรก ดำรงอยู่ตลอดกัป แก้ไขไม่ได้’ หรือว่าพระผู้มีพระภาค
ทรงกำหนดรู้เหตุบางอย่างเท่านั้น จึงได้ทรงพยากรณ์พระเทวทัตเช่นนั้น”

ท่านพระอานนท์ตอบว่า “ผู้มีอายุ ข้อนี้พระผู้มีพระภาคได้พยากรณ์ไว้
อย่างนี้แล”

ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาท
แล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ขอประทานวโรกาส ข้าพระองค์พร้อมด้วยภิกษุจำนวนมากได้ไปยังแม่น้ำอจิรวดี
เพื่อสงรงน้ำ ครั้นสงรงน้ำเสร็จแล้ว ได้ขึ้นมาล้างผ้าผืนเดียวยีนผึ่งตัวอยู่ ลำดับนั้น
ภิกษุรูปหนึ่งได้เข้ามาหาข้าพระองค์แล้วถามว่า ท่านอานนท์ พระผู้มีพระภาคทรง
กำหนดรู้เหตุทั้งหมดด้วยพระทัยแล้วหรือ จึงทรงพยากรณ์พระเทวทัตว่า ‘เทวทัตจะ
ต้องเกิดในอบาย ตกนรก ดำรงอยู่ตลอดกัป แก้ไขไม่ได้’ หรือว่าพระผู้มีพระภาค
ทรงกำหนดรู้เหตุบางอย่างเท่านั้น จึงได้ทรงพยากรณ์พระเทวทัตเช่นนั้น” เมื่อภิกษุนั้น
กล่าวอย่างนี้แล้ว ข้าพระองค์ได้กล่าวกับภิกษุรูปนั้นว่า ‘ผู้มีอายุ ข้อนี้พระผู้มี
พระภาคได้ทรงพยากรณ์ไว้อย่างนี้แล”

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๘. ปุริสินทริยญาณสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ ภิกษุรูปนั้นคงเป็นภิกษุใหม่ บวชได้ไม่นาน หรือว่าเป็นภิกษุเถระ แต่โง่เขลา ไม่เฉียบแหลม เพราะข้อที่เราพยากรณ์ว่าเป็นหนึ่ง จักเป็นสองได้อย่างไร อานนท์ เราไม่เห็นบุคคลอื่นแม้คนหนึ่ง ซึ่งเรากำหนดรู้เหตุ ทั้งหมดด้วยใจแล้ว จึงพยากรณ์อย่างนี้เหมือนเทวทัตเลย ตราบใดเราเห็นธรรมฝ่าย ขาวของเทวทัตแม้เท่ารอยเงาแห่งปลายขนทราย ตราบนั้นเราก็กไม่พยากรณ์เทวทัตว่า ‘เทวทัตจะต้องเกิดในอบาย ตกนรก ดำรงอยู่ตลอดกัป แก้ไขไม่ได้’ แต่เมื่อเราไม่เห็น ธรรมฝ่ายขาวของเทวทัตแม้เท่ารอยเงาแห่งปลายขนทราย เมื่อนั้นเราจึงพยากรณ์ เทวทัตนั้นว่า ‘เทวทัตจะต้องเกิดในอบาย ตกนรก ดำรงอยู่ตลอดกัป แก้ไขไม่ได้’

อานนท์ เปรียบเหมือนหลุมคู ลึกชั่วคน เต็มด้วยคูสมอบปากหลุม บรุษพึงตกลงไปที่หลุมคูนั้นจมมิดศีรษะ บรุษบางคนหวังประโยชน์ หวังเกื้อกูล หวังความปลอดภัย ใครจะยกเขาขึ้นจากหลุมคูนั้น จึงเข้ามาหา เขาเดินรอบหลุม คูนั้นอยู่ ก็ไม่เห็นอวัยวะที่ไม่เป็นอันคู แม้เท่ารอยเงาแห่งปลายขนทรายซึ่งพอจะ จับยกขึ้นมาได้ ฉันทใด เราก็กฉันทนั้นเหมือนกัน เมื่อใดไม่ได้เห็นธรรมฝ่ายขาวของ เทวทัตแม้เท่ารอยเงาแห่งปลายขนทรายเลย เมื่อนั้น เราจึงพยากรณ์เทวทัตว่า ‘เทวทัตจะต้องเกิดในอบาย ตกนรก ดำรงอยู่ตลอดกัป แก้ไขไม่ได้’ ถ้าเธอทั้งหลาย พึงฟังตถาคต เราก็กจำแนกญาณเป็นเครื่องรู้อินทรีย์ของบุคคล”

ท่านพระอานนท์กราบทูลว่า “ข้าแต่พระผู้มีพระภาค บัดนี้เป็นเวลาที่สมควร ข้าแต่พระสุต บัดนี้เป็นเวลาที่สมควรที่พระผู้มีพระภาคจะทรงจำแนกญาณเป็นเครื่อง รู้อินทรีย์ของบุคคล ภิกษุทั้งหลายได้สดับจากพระผู้มีพระภาคแล้ว จักทรงจำไว้”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ ถ้าเช่นนั้น เธอจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราก็กกล่าว”
ท่านพระอานนท์ทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

อานนท์

๑. เรากำหนดใจด้วยใจจึงรู้บุคคลบางคนในโลกนี้ อย่างนี้ว่า ‘กุศลธรรม ก็ดี อกุศลธรรมก็ดี ของบุคคลนี้แลมีอยู่’ สมัยต่อมา เรากำหนดใจ ด้วยใจจึงรู้บุคคลนั้นอย่างนี้ว่า ‘กุศลธรรมของบุคคลนี้แลหายไป อกุศลธรรมเกิดขึ้นมาแทน แต่กุศลมูลที่เขายังดัดไม่ขาดมีอยู่ เพราะ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๘. ปรีสินทริยญาณสูตร

กุศลมูลนั้น กุศลธรรมของเขาจักปรากฏ บุคคลนี้จักเป็นผู้ไม่เสื่อมต่อไปเป็นธรรมดาด้วยประการฉะนี้' เปรียบเหมือนเมล็ดพืชที่ไม่หักไม่เนา ไม่ถูกลมแดดแผดเผา ที่ค้ำพันธุไว้^๑ เก็บไว้อย่างดี ซึ่งบุคคลปลูกไว้ในที่ดินอันพรวนดีแล้วในนาดี เธอทราบใหม่ว่า 'เมล็ดพืชเหล่านี้จักเจริญงอกงามไพบูลย์'

ท่านพระอานนท์ทูลรับว่า "ทราบ พระพุทธเจ้าข้า"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "อานนท์ เช่นเดียวกัน เรากำหนดใจด้วยใจจึงรู้บุคคลบางคนในโลกนี้ อย่างนี้ว่า 'กุศลธรรมก็ดี อกุศลธรรมก็ดีของบุคคลนี้แล มีอยู่' สมัยต่อมา เรากำหนดใจด้วยใจจึงรู้บุคคลนั้นอย่างนี้ว่า 'กุศลธรรมของบุคคลนี้แล หายไป อกุศลธรรมเกิดขึ้นมาแทน แต่กุศลมูลที่เขายังตัดไม่ขาดมีอยู่ เพราะกุศลมูลนั้น กุศลธรรมของเขาจักปรากฏ บุคคลนี้จักเป็นผู้ไม่เสื่อมต่อไปเป็นธรรมดาด้วยประการฉะนี้' ตถาคตกำหนดใจด้วยใจจึงรู้บุคคลอย่างนี้แล กำหนดใจด้วยใจจึงรู้ญาณเป็นเครื่องรู้อันตรียของบุคคลอย่างนี้แล กำหนดใจด้วยใจจึงรู้ธรรมที่อาศัยกันเกิดขึ้นต่อไป อย่างนี้แล

๒. เรากำหนดใจด้วยใจจึงรู้บุคคลบางคนในโลกนี้ อย่างนี้ว่า 'กุศลธรรมก็ดี อกุศลธรรมก็ดีของบุคคลนี้แลมีอยู่' สมัยต่อมา เรากำหนดใจด้วยใจจึงรู้บุคคลนั้นอย่างนี้ว่า 'อกุศลธรรมของบุคคลนี้แล หายไป กุศลธรรมเกิดขึ้นมาแทน แต่อกุศลมูลที่เขายังตัดไม่ขาดมีอยู่ เพราะอกุศลมูลนั้น อกุศลมูลของเขาจักปรากฏ บุคคลนี้จักเป็นผู้ไม่เสื่อม^{***}ต่อไปเป็นธรรมดา ด้วยประการฉะนี้' เปรียบเหมือนเมล็ดพืชที่ไม่หัก ไม่เนา ไม่ถูกลมและแดดแผดเผา ที่ค้ำพันธุไว้ เก็บไว้อย่างดี ซึ่งบุคคลปลูกไว้บนศิลาแห่งที่บ เธอทราบใหม่ว่า 'เมล็ดพืชเหล่านี้จักไม่เจริญงอกงามไพบูลย์'

เชิงอรรถ :

^๑ ค้ำพันธุไว้ หมายถึงพืชที่เขาเก็บเมล็ดพันธุ์ที่สมบูรณ์ไว้ อีกนัยหนึ่ง หมายถึงพืชที่เกิดในเดือนสารทเพ คือ ฤดูใบไม้ร่วง (สารททานีติ สรทมาเส วา นิพพตตานี) (อง.จกภ.อ. ๓/๖๒/๑๔๘, อง.จกภ. ฐีกา ๓/๖๒/๑๖๕-๑๖๖)

^{***} ตรวจสอบกับฉบับจริงที่เป็นเล่มหนังสือแล้ว ข้อความส่วนนี้ในเว็บธรรมโชติตรงกับฉบับมหาจุฬาฯ (ปกสีฟ้า) ที่เป็นหนังสือทุกตัวอักษร แต่ในฉบับมหามกุฏฯ (ปกสีน้ำตาล) เป็น "จักเป็นผู้เสื่อม" ซึ่งต่างจากฉบับของมหาจุฬาฯ ที่เป็น "จักเป็นผู้ไม่เสื่อม" ถ้าจะวิเคราะห์ว่าข้อความในฉบับไหนน่าจะเหมาะสมกว่ากัน ถ้าดูในส่วนเปรียบเทียบตอนท้ายที่ว่า "เมล็ดพืชเหล่านี้ จักไม่เจริญงอกงามไพบูลย์" ก็จะเห็นว่าความหมายตรงกับ "จักเป็นผู้เสื่อม" ในฉบับมหามกุฏฯ และถ้าดูในตอนท้ายของข้อเดียวกันในหน้าถัดไปของฉบับมหาจุฬาฯ เอง ที่ว่า "แต่อกุศลมูลที่เขาตัดไม่ขาดมีอยู่ เพราะอกุศลมูลนั้น อกุศลธรรมของเขาจักปรากฏ บุคคลนี้จักเป็นผู้เสื่อมต่อไปเป็นธรรมดา" ก็จะเห็นชัดเจนว่าข้อความที่ถูกต้องควรเป็น "จักเป็นผู้เสื่อม" ตามฉบับของมหามกุฏฯ - หมายเหตุโดยธรรมโชติ

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๕๖๖ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๘. ปุริสินทริยญาณสูตร

ท่านพระอานนท์ทูลรับว่า “ทราบ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ เช่นเดียวกัน เรากำหนดใจด้วยใจจึงรู้บุคคลบางคนในโลกนี้ อย่างนี้ว่า ‘กุศลธรรมก็ดี อกุศลธรรมก็ดีของบุคคลนี้แลมีอยู่’ สมัยต่อมา เรากำหนดใจด้วยใจจึงรู้บุคคลนั้นอย่างนี้ว่า ‘อกุศลธรรมของบุคคลนี้แลหายไป แล้ว กุศลธรรมเกิดขึ้นมาแทน แต่อกุศลมูลที่เขายังตัดไม่ขาดมีอยู่ เพราะ อกุศลมูลนั้น อกุศลธรรมของเขาจักปรากฏ บุคคลนี้จักเป็นผู้เสื่อมต่อไปเป็นธรรมดา ด้วยประการอย่างนี้’ ตถาคตกำหนดใจด้วยใจจึงรู้บุคคลอย่างนี้แล กำหนดใจด้วยใจจึงรู้ญาณเป็นเครื่องรู้อินทรีย์ของบุคคลอย่างนี้แล กำหนดใจด้วยใจจึงรู้ธรรมที่อาศัยกันเกิดขึ้นต่อไปอย่างนี้แล

๓. เรากำหนดใจด้วยใจจึงรู้บุคคลบางคนในโลกนี้ อย่างนี้ว่า ‘กุศลธรรมก็ดี อกุศลธรรมก็ดีของบุคคลนี้แลมีอยู่’ สมัยต่อมา เรากำหนดใจด้วยใจจึงรู้บุคคลนั้นอย่างนี้ว่า ‘ธรรมขาวแม้เท่ารอยเงาแห่งปลายขนทรายของบุคคลนี้ก็ไม่ มี บุคคลนี้ประกอบด้วยอกุศลธรรมฝ่ายดำอย่างเดียว หลังจากตายแล้ว จักไปเกิดในอบาย ทุกติ วินิบาต นรก’ เปรียบเหมือนเมล็ดพืชที่หัก เน่า ถูกลมและแดดแผดเผา ซึ่งบุคคลปลูกไว้ในดินซึ่งพรวนดีแล้วในนาดี เธอทราบไหมว่า ‘เมล็ดพืชเหล่านี้จักไม่เจริญงอกงามไพบูลย์’

ท่านพระอานนท์ทูลรับว่า “ทราบ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ เช่นเดียวกัน เรากำหนดใจด้วยใจจึงรู้บุคคลบางคนในโลกนี้ อย่างนี้ว่า ‘กุศลธรรมก็ดี อกุศลธรรมก็ดีของบุคคลนี้แลมีอยู่’ สมัยต่อมา เรากำหนดใจด้วยใจจึงรู้บุคคลนั้นอย่างนี้ว่า ‘ธรรมขาวแม้เท่ารอยเงาแห่งปลายขนทรายของบุคคลนี้ก็ไม่ มี บุคคลนี้ประกอบด้วยอกุศลธรรมฝ่ายดำอย่างเดียว หลังจากตายแล้วจักไปเกิดในอบาย ทุกติ วินิบาต นรก’ ตถาคตกำหนดใจด้วยใจจึงรู้บุคคลอย่างนี้แล กำหนดใจด้วยใจจึงรู้ญาณเป็นเครื่องรู้อินทรีย์ของบุคคลอย่างนี้แล กำหนดใจด้วยใจจึงรู้ธรรมที่อาศัยกันเกิดขึ้นต่อไปอย่างนี้แล”

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระอานนท์ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์สามารถที่จะบัญญัติบุคคลอีก ๓ จำพวกที่มีส่วนเหมือนกับบุคคล ๓ จำพวกนี้หรือหนอ”

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จังกกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๘. ปุริสินทริยญาณสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “อานนท์ เราสามารถ

๔. เรากำหนดใจด้วยใจจึงรู้บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นอย่างนี้ว่า ‘กุศลธรรม
ก็ดี อกุศลธรรมก็ดีของบุคคลนี้แลมีอยู่’ สมัยต่อมา เรากำหนดใจ
ด้วยใจจึงรู้บุคคลนั้นอย่างนี้ว่า ‘กุศลธรรมของบุคคลนี้หายไปแล้ว
อกุศลธรรมเกิดขึ้นมาแทน กุศลมูลที่เขายังตัดไม่ขาดมีอยู่ แม้กุศล-
มูลนั้นก็ถึงความถอนขึ้นทั้งหมด บุคคลนี้จักเป็นผู้เสื่อมต่อไปเป็น
ธรรมดา ด้วยประการฉะนี้’ เปรียบเหมือนถ่านไฟที่ลุกโพลงรุ่งโรจน์
โชติช่วง ซึ่งบุคคลวางไว้บนศิลาก่อนใหญ่ เธอทราบไหมว่า ‘ถ่านไฟ
เหล่านี้จักไม่ลุกไหม้ ขยายกว้างออกไป”

ท่านพระอานนท์ทูลรับว่า “ทราบ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ เปรียบเหมือนเมื่อพระอาทิตย์ตกไปในเวลา
เย็น เธอทราบไหมว่า ‘ความสว่างหายไป ความมืดปรากฏขึ้น”

ท่านพระอานนท์ทูลรับว่า “ทราบ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนในเวลา
ประทานอาหารในเวลาเที่ยงคืน เธอทราบไหมว่า ‘ความสว่างหายไป ความมืด
ปรากฏขึ้น”

ท่านพระอานนท์ทูลรับว่า “ทราบ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ เช่นเดียวกัน เรากำหนดใจด้วยใจจึงรู้บุคคล
บางคนในโลกนี้เป็นอย่างนี้ว่า ‘กุศลธรรมก็ดี อกุศลธรรมก็ดีของบุคคลนี้แลมีอยู่’ สมัย
ต่อมา เรากำหนดใจด้วยใจจึงรู้บุคคลนั้นอย่างนี้ว่า ‘กุศลธรรมของบุคคลนี้หายไปแล้ว
อกุศลธรรมปรากฏขึ้น แต่กุศลมูลที่เขายังตัดไม่ขาดมีอยู่ แม้กุศลมูลนั้นก็ถึงความ
ถอนขึ้นทั้งหมด บุคคลคนนี้จะเป็นผู้เสื่อมต่อไปเป็นธรรมดา ด้วยประการฉะนี้’
ตถาคตกำหนดใจด้วยใจจึงรู้บุคคลอย่างนี้แล กำหนดใจด้วยใจจึงรู้ญาณเป็นเครื่องรู้
อินทรีย์ของบุคคลอย่างนี้แล กำหนดใจด้วยใจจึงรู้ธรรมที่อาศัยกันเกิดขึ้นต่อไป
อย่างนี้แล

๕. เรากำหนดใจด้วยใจจึงรู้บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นอย่างนี้ว่า ‘กุศลธรรม
ก็ดี อกุศลธรรมก็ดีของบุคคลนี้แลมีอยู่’ สมัยต่อมา เรากำหนดใจ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๘. ปุริสินทริยญาณสูตร

ด้วยใจจึงรู้บุคคลนั้นอย่างนี้ว่า ‘อกุศลธรรมของบุคคลนี้หายไปแล้ว อกุศลธรรมปรากฏขึ้น แต่อกุศลมูลที่เขายังตัดไม่ขาดมีอยู่ แม้ อกุศลมูลนั้นก็ถึงความถอนขึ้นทั้งหมด บุคคลนี้ก็จักเป็นผู้ไม่เสื่อมต่อไปเป็นธรรมดา ด้วยประการฉะนี้’ เปรียบเหมือนถ่านไฟที่ ลุกโพล่ง รุ่งโรจน์ โชติช่วง ซึ่งบุคคลวางไว้บนกองหญ้าแห้ง หรือบน กองไม้แห้ง เธอทราบไหมว่า ‘ถ่านไฟเหล่านี้จักกลุกกลามขยายกว้าง ออกไป”

ท่านพระอานนท์ทูลรับว่า “ทราบ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ เปรียบเหมือนเมื่อพระอาทิตย์กำลังขึ้นมาใน เวลารุ่งอรุณ เธอทราบไหมว่า ‘ความมืดหายไป ความสว่างปรากฏขึ้น”

ท่านพระอานนท์ทูลรับว่า “ทราบ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนในเวลารับประทานอาหารในเวลาเที่ยงวัน เธอทราบไหมว่า ‘ความมืดหายไป ความสว่าง ปรากฏขึ้น”

ท่านพระอานนท์ทูลรับว่า “ทราบ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ เช่นเดียวกัน เรากำหนดใจด้วยใจจึงรู้บุคคล บางคนในโลกนี้อย่างนี้ว่า ‘กุศลธรรมก็ดี อกุศลธรรมก็ดีของบุคคลนี้แลมีอยู่’ สมัย ต่อมา เรากำหนดใจด้วยใจจึงรู้บุคคลนั้นอย่างนี้ว่า ‘อกุศลธรรมของบุคคลนี้หายไป แล้ว อกุศลธรรมปรากฏขึ้น แต่อกุศลมูลที่เขายังตัดไม่ขาดมีอยู่ แม้อกุศลมูลนั้น ก็ถึงความถอนขึ้นทั้งหมด บุคคลนี้จักเป็นผู้ไม่เสื่อมต่อไปเป็นธรรมดา ด้วยประการ อย่างนี้’ ตถาคตกำหนดใจด้วยใจจึงรู้บุคคลอย่างนี้แล กำหนดใจด้วยใจจึงรู้ญาณ เป็นเครื่องรู้อินทรีย์ของบุคคลอย่างนี้แล กำหนดใจด้วยใจจึงรู้ธรรมที่อาศัยกันเกิดขึ้น ต่อไปอย่างนี้แล

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๘. ปุริสินทริยญาณสูตร

๖. เรากำหนดใจด้วยใจจึงรู้บุคคลบางคนในโลกนี้แม้ว่า 'กุศลธรรม
ก็ดี อกุศลธรรมก็ดีของบุคคลนี้แลมีอยู่' สมัยต่อมา เรากำหนดใจ
ด้วยใจจึงรู้บุคคลนั้นอย่างนี้ว่า 'อกุศลธรรมแม้เท่ารอยเจาะแห่ง
ปลายขนทรายของบุคคลนี้ก็ไม่มี บุคคลนี้ประกอบด้วยธรรมที่ไม่มี
มีโทษ เป็นธรรมฝ่ายขาวอย่างเดียว จักปรินิพพานในปัจจุบัน
แน่นอน' เปรียบเหมือนถ่านไฟที่เย็น ดับแล้ว ซึ่งบุคคลวางไว้บน
กองหญ้าแห้ง หรือบนกองไม้แห้ง เธอทราบใหม่ว่า 'ถ่านไฟนี้จักไม่
ลุกลามขยายกว้างออกไป"

ท่านพระอานนท์ทูลรับว่า "ทราบ พระพุทธเจ้าข้า"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "อานนท์ เช่นเดียวกัน เรากำหนดใจด้วยใจจึงรู้บุคคล
บางคนในโลกนี้อย่างนี้ว่า 'กุศลธรรมก็ดี อกุศลธรรมก็ดีของบุคคลนี้แลมีอยู่' สมัย
ต่อมา เรากำหนดใจด้วยใจจึงรู้บุคคลนั้นอย่างนี้ว่า 'อกุศลธรรมแม้เท่ารอยเจาะแห่ง
ปลายขนทรายของบุคคลนี้ก็ไม่มี บุคคลนี้ประกอบด้วยธรรมที่ไม่มีมีโทษ เป็นธรรม
ฝ่ายขาวอย่างเดียว จักปรินิพพานในปัจจุบันแน่นอน กำหนดใจด้วยใจจึงรู้บุคคล
อย่างนี้แล กำหนดใจด้วยใจจึงรู้ญาณเป็นเครื่องรู้อินทรีย์ของบุคคลอย่างนี้แล กำหนด
ใจด้วยใจจึงรู้ธรรมที่อาศัยกันเกิดขึ้นต่อไปอย่างนี้แล

อานนท์ บรรดาบุคคล ๖ จำพวกนั้น บุคคล ๓ จำพวกแรก คือ คนหนึ่งเป็น
ผู้ไม่เสื่อมเป็นธรรมดา คนหนึ่งเป็นผู้เสื่อมเป็นธรรมดา อีกคนหนึ่งเกิดในอบาย
และตกนรก บรรดาบุคคล ๖ จำพวกนั้น บุคคล ๓ จำพวกหลัง คือ คนหนึ่งเป็น
ผู้เสื่อมเป็นธรรมดา คนหนึ่งเป็นผู้ไม่เสื่อมเป็นธรรมดา อีกคนหนึ่งจักปรินิพพาน
เป็นธรรมดา"

ปุริสินทริยญาณสูตรที่ ๘ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๙. นิพเพธิกสูตร

๙. นิพเพธิกสูตร

ว่าด้วยธรรมบรรยาย^๑ซ้ำแรกกิเลส

[๖๓] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมบรรยายเป็นเหตุซ้ำแรกกิเลสแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย ธรรมบรรยายที่เป็นเหตุซ้ำแรกกิเลส นั้น อะไรบ้าง คือ

๑. เธอทั้งหลายพึงทราบกาม เหตุเกิดแห่งกาม ความต่างกันแห่งกาม วิกากแห่งกาม ความดับแห่งกาม ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งกาม
๒. เธอทั้งหลายพึงทราบเวทนา เหตุเกิดแห่งเวทนา ความต่างกันแห่งเวทนา วิกากแห่งเวทนา ความดับแห่งเวทนา ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งเวทนา
๓. เธอทั้งหลายพึงทราบสัญญา เหตุเกิดแห่งสัญญา ความต่างกันแห่งสัญญา วิกากแห่งสัญญา ความดับแห่งสัญญา ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งสัญญา
๔. เธอทั้งหลายพึงทราบอาสวะ เหตุเกิดแห่งอาสวะ ความต่างกันแห่งอาสวะ วิกากแห่งอาสวะ ความดับแห่งอาสวะ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งอาสวะ
๕. เธอทั้งหลายพึงทราบกรรม เหตุเกิดแห่งกรรม ความต่างกันแห่งกรรม วิกากแห่งกรรม ความดับแห่งกรรม ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งกรรม
๖. เธอทั้งหลายพึงทราบทุกข์ เหตุเกิดแห่งทุกข์ ความต่างกันแห่งทุกข์ วิกากแห่งทุกข์ ความดับแห่งทุกข์ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์

ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวไว้เช่นนี้แล้วว่า ‘เธอทั้งหลายพึงทราบกาม เหตุเกิดแห่งกาม ความต่างกันแห่งกาม วิกากแห่งกาม ความดับแห่งกาม ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งกาม’ เพราะอาศัยเหตุอะไรเราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

เชิงอรรถ :

^๑ บรรยาย แปลจาก ปริยาย ศัพท์ มีความหมาย ๓ นัย คือ (๑) หมายถึงเทศนา - ดู ม.ม. ๑๒/๒๐๕/๑๗๕ (๒) หมายถึงวาระ - ดู ม.อ. ๑๔/๓๙๘/๓๔๔ (๓) หมายถึงเหตุ - ดู วิ.มหา. (แปล) ๑/๑๖๔/๑๓๖ (วิ.อ. ๑/๓/๑๒๖)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๙. นิพเพธิกสูตร

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า กามคุณ ๕ ประการนี้ คือ

๑. รูปที่พึงรู้แจ้งทางตา ที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ ชวนให้รัก ชักให้ใคร่ พาใจให้กำหนัด
๒. เสียงที่พึงรู้แจ้งทางหู ฯลฯ
๓. กลิ่นที่พึงรู้แจ้งทางจมูก ฯลฯ
๔. รสที่พึงรู้แจ้งทางลิ้น ฯลฯ
๕. โผฏฐัพพะที่พึงรู้แจ้งทางกาย ที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ ชวนให้รัก ชักให้ใคร่ พาใจให้กำหนัด

ภิกษุทั้งหลาย แต่สิ่งเหล่านี้ ไม่เรียกว่ากาม สิ่งเหล่านี้ เรียกว่ากามคุณ^๑

ในอริยวินัย

[พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ได้ตรัสเวทยากรณภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถา ประพันธ์นี้ต่อไปอีกว่า]

สังกัปปราคะ^๒ของบุรุษชื่อว่ากาม
 อารมณ์ที่วิจิตรทั้งหลายในโลกไม่ชื่อว่ากาม
 สังกัปปราคะของบุรุษชื่อว่ากาม
 อารมณ์ที่วิจิตรทั้งหลายในโลก
 ตั้งอยู่ตามสภาพของตนเท่านั้น
 แต่ธีรชนทั้งหลายย่อมกำจัดความพอใจ
 ในอารมณ์ที่วิจิตรเหล่านั้นได้^๓

เชิงอรรถ :

^๑ กามคุณ แยกอธิบายว่า ที่ชื่อว่า กาม เพราะมีความหมายว่าเป็นสิ่งที่บุคคลพึงใคร่ ที่ชื่อว่า คุณ เพราะมีความหมายว่า ผูกพันไว้ ร้อยรัดไว้ ดุจคำว่า "อนต์ อนต์คุณิ" (ใส่ใหญ่ ใส่เล็ก - ที.ม.๑๐/๓๗๗/๒๕๑, ม.ม. ๑๒/๑๑๐/๗๙, ข.ข.๒๕/๓/๒ และดุจคำว่า "กยิรา มาลาคุณเณ พนุ" (ข้างดอกไม้พึงร้อยพวงมาลัยไว้เป็นจำนวนมาก - ข.ธ.๒๕/๕๓/๒๖ (อง.จก.ก.อ.๓/๖๓/๑๔๘)

^๒ สังกัปปราคะ หมายถึงความกำหนัดที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจความดำริในวิตถุมีรูปทั้งตงามเป็นต้น (อง.จก.ก.อ. ๓/๖๓/๑๔๘, อง.จก.ก.ฎีกา ๓/๖๓/๗๐) สังกัปปราคะ นี้เป็นชื่อเรียกกิลเลสกามอีกชื่อหนึ่งในจำนวนชื่อเรียก กาม ๑๘ ชื่อ ดู ข.ข.๒๗/๓๙/๑๘๘, ข.ม. (แปล) ๒๙/๑/๒, ข.จ. (แปล) ๓๐/๘/๖๖-๖๗

^๓ ส.ส. ๑๕/๓๔/๒๖, อภิ.ก. ๓๗/๕๑๓/๓๑๑

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๙. นิพเพธิกสูตร

เหตุเกิดแห่งกาม เป็นอย่างไร

คือ ผัสสะเป็นเหตุเกิดแห่งกาม

ความต่างกันแห่งกาม เป็นอย่างไร

คือ กามในรูปเป็นอย่างหนึ่ง กามในเสียงเป็นอย่างหนึ่ง กามในกลิ่นเป็นอย่างหนึ่ง กามในรสเป็นอย่างหนึ่ง กามในโผฏฐัพพะเป็นอย่างหนึ่ง นี้เรียกว่า ความต่างกันแห่งกาม

วิบากแห่งกาม เป็นอย่างไร

คือ การที่บุคคลผู้ใคร่อยู่ ทำอรรถภาพที่เกิดจากความใคร่ นั้น ๆ ให้เกิดขึ้น จะเป็นส่วนแห่งบุญหรือไม่เป็นส่วนแห่งบุญก็ตาม นี้เรียกว่า วิบากแห่งกาม

ความดับแห่งกาม เป็นอย่างไร

คือ เพราะผัสสะดับ กามจึงดับ

ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งกาม ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ ๘ นี้ คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ)	๒. สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ)
๓. สัมมาวาจา (เจรจาชอบ)	๔. สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ)
๕. สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ)	๖. สัมมาวายามะ (พยายามชอบ)
๗. สัมมาสติ (ระลึกชอบ)	๘. สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ)

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอริยสาวกรู้ชัดกามอย่างนี้ รู้ชัดเหตุเกิดแห่งกามอย่างนี้ รู้ชัดความต่างกันแห่งกามอย่างนี้ รู้ชัดวิบากแห่งกามอย่างนี้ รู้ชัดความดับแห่งกามอย่างนี้ รู้ชัดข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งกามอย่างนี้ เธอจึงรู้ชัดพรหมจรรย์ที่เป็นเหตุฆ่าแรกกิเลส เป็นที่ดับแห่งกามนี้

เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้นว่า ‘เธอทั้งหลายพึงทราบกาม ฯลฯ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งกาม’

เรากล่าวไว้เช่นนั้นแล้วว่า ‘เธอทั้งหลายพึงทราบเวทนา ฯลฯ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งเวทนา’ เพราะอาศัยเหตุอะไรเราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

พระสูตรต้นตอปิฎก อังคตตรนิกาย จังกกนิบาต [๒. ทุตติยปิณฑนาสก]

๖. มหาวรรค ๙. นิพเพธิกสูตร

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า เวทนา^๑ ๓ ประการนี้ คือ

๑. สุขเวทนา (ความรู้สึกสุข)
๒. ทุกขเวทนา (ความรู้สึกทุกข์)
๓. อทุกขสุขมเวทนา (ความรู้สึกเฉย ๆ)

เหตุเกิดแห่งเวทนา เป็นอย่างไร

คือ ผัสสะเป็นเหตุเกิดแห่งเวทนา

ความต่างกันแห่งเวทนา เป็นอย่างไร

คือ สุขเวทนาที่เจืออามิสกัมี สุขเวทนาที่ไม่เจืออามิสกัมี ทุกขเวทนาที่เจืออามิสกัมี ทุกขเวทนาที่ไม่เจืออามิสกัมี อทุกขสุขมเวทนาที่เจืออามิสกัมี อทุกขสุขมเวทนาที่ไม่เจืออามิสกัมี นี้เรียกว่า ความต่างกันแห่งเวทนา

วิบากแห่งเวทนา เป็นอย่างไร

คือ การที่บุคคลผู้รู้สึกอยู่ ทำอัธภาพที่เกิดจากเวทนานั้น ๆ ให้เกิดขึ้น จะเป็นส่วนแห่งบุญหรือไม่เป็นส่วนแห่งบุญก็ตาม นี้เรียกว่า วิบากแห่งเวทนา

ความดับแห่งเวทนา เป็นอย่างไร

คือ เพราะผัสสะดับ เวทนาจึงดับ

ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งเวทนา ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ ๘ นี้ คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ

ฯลฯ

๘. สัมมาสมาธิ

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอริยสาวกรู้ชัดเวทนาอย่างนี้ รู้ชัดเหตุเกิดแห่งเวทนาอย่างนี้ รู้ชัดความต่างกันแห่งเวทนาอย่างนี้ รู้ชัดวิบากแห่งเวทนาอย่างนี้ รู้ชัดความดับแห่งเวทนาอย่างนี้ รู้ชัดข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งเวทนาอย่างนี้ เธอจึงรู้ชัดพรหมจรรย์ที่เป็นเหตุขำแรกกิเลส เป็นที่ดับแห่งเวทนา

เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้นว่า ‘เธอทั้งหลายพึงทราบเวทนา ฯลฯ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งเวทนา’

เรากล่าวไว้เช่นนั้นแล้วว่า ‘เธอทั้งหลายพึงทราบสัญญา ฯลฯ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งสัญญา’ เพราะอาศัยเหตุอะไรเราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ปา.๑๑/๓๐๕/๑๙๔,๓๕๓/๒๔๔, ส.สพ. (แปล) ๑๘/๒๗๐/๓๐๓

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จังกกนิบาต [๒. ทุตติยปิณฑนาสก]

๖. มหาวรรค ๙. นิพเพธิกสูตร

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า สัญญา^๑ ๖ ประการนี้ คือ

๑. รูปสัญญา (กำหนดหมายรูป)
๒. สัททสัญญา (กำหนดหมายเสียง)
๓. คันธสัญญา (กำหนดหมายกลิ่น)
๔. รสสัญญา (กำหนดหมายรส)
๕. โผฏฐัพพสัญญา (กำหนดหมายโผฏฐัพพะ)
๖. ธัมมสัญญา (กำหนดหมายธรรมารมณ)

เหตุเกิดแห่งสัญญา เป็นอย่างไร

คือ ผัสสะเป็นเหตุเกิดแห่งสัญญา

ความต่างกันแห่งสัญญา เป็นอย่างไร

คือ สัญญาในรูปเป็นอย่างหนึ่ง สัญญาในเสียงเป็นอย่างหนึ่ง สัญญาในกลิ่น
เป็นอย่างหนึ่ง สัญญาในรสเป็นอย่างหนึ่ง สัญญาในโผฏฐัพพะเป็นอย่างหนึ่ง
สัญญาในธรรมเป็นอย่างหนึ่ง นี้เรียกว่า ความต่างกันแห่งสัญญา

วิบากแห่งสัญญา เป็นอย่างไร

คือ เรากล่าวว่าสัญญา 'มีค่าพูดเป็นผล (เพราะว่า) บุคคลกำหนดหมายอย่างใด
ก็พูดไปอย่างนั้นว่า 'เรามีสัญญาอย่างนี้' นี้เรียกว่า วิบากแห่งสัญญา

ความดับแห่งสัญญา เป็นอย่างไร

คือ เพราะผัสสะดับ สัญญาจึงดับ

ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งสัญญาได้แก่ อริยมรรคมีองค์ ๘ นี้ คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ

ฯลฯ

๘. สัมมาสมาธิ

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอริยสาวกรู้ชัดสัญญาอย่างนี้ รู้ชัดเหตุเกิดแห่งสัญญา
อย่างนี้ รู้ชัดความต่างกันแห่งสัญญาอย่างนี้ รู้ชัดวิบากแห่งสัญญาอย่างนี้ รู้ชัด
ความดับแห่งสัญญาอย่างนี้ รู้ชัดข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งสัญญาอย่างนี้ เธอจึง
รู้ชัดพรหมจรรย์ที่เป็นเหตุขำแรกกิเลส เป็นที่ดับแห่งสัญญานี้

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ปา.๑๑/๓๒๓/๒๑๕, ม.จ.๑๔/๓๐๕/๒๗๙, อภิ.วิ.(แปล) ๓๕/๑๕๔/๑๑๒

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จังกกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๙. นิพเพธิกสูตร

เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้นว่า 'เธอทั้งหลายพึงทราบสัญญา ฯลฯ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งสัญญา'

เรากล่าวไว้เช่นนี้แล้วว่า 'เธอทั้งหลายพึงทราบอาสวะ ฯลฯ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งอาสวะ' เพราะอาศัยเหตุอะไรเราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า อาสวะ^๑ ๓ ประการนี้ คือ

๑. กามาสวะ (อาสวะคือกาม)
๒. ภวาสวะ (อาสวะคือภพ)
๓. อวิชชาสวะ (อาสวะคืออวิชชา)

เหตุเกิดแห่งอาสวะ เป็นอย่างไร

คือ อวิชชาเป็นเหตุเกิดแห่งอาสวะ

ความต่างกันแห่งอาสวะ เป็นอย่างไร

คือ อาสวะที่เป็นเหตุให้ไปสู่นรกก็มี อาสวะที่เป็นเหตุให้ไปสู่กำเนิดสัตว์ดิรัจฉานก็มี อาสวะที่เป็นเหตุให้ไปสู่แดนเปรตก็มี อาสวะที่เป็นเหตุให้ไปสู่มนุษยโลกก็มี อาสวะที่เป็นเหตุให้ไปสู่เทวโลกก็มี นี้เรียกว่า ความต่างกันแห่งอาสวะ

วิบากแห่งอาสวะ เป็นอย่างไร

คือ การที่บุคคลมีอวิชชา ย่อมยังอภัพที่เกิดขึ้นจากอวิชชา นั้น ๆ ให้เกิดขึ้น จะเป็นส่วนแห่งบุญหรือไม่เป็นส่วนแห่งบุญก็ตาม นี้เรียกว่า วิบากแห่งอาสวะ

ความดับแห่งอาสวะ เป็นอย่างไร

คือ เพราะอวิชชาดับ อาสวะจึงดับ

ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งอาสวะ ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ ๘ นี้ คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ

ฯลฯ

๒. สัมมาสมาธิ

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอริยสาวกรู้ชัดอาสวะอย่างนี้ รู้ชัดเหตุเกิดแห่งอาสวะอย่างนี้ รู้ชัดความต่างกันแห่งอาสวะอย่างนี้ รู้ชัดวิบากแห่งอาสวะอย่างนี้ รู้ชัด

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ท.ม.๑๐/๑๔๒/๗๓, ส.สพ. (แปล) ๑๘/๓๒๑/๓๔๐, อภ.วิ. (แปล) ๓๕/๙๓๗/๕๘๖-๕๘๗

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จังกกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๙. นิพเพธิกสูตร

ความดับแห่งอาสวะอย่างนี้ รู้ชัดข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งอาสวะอย่างนี้ เธอ
จึงรู้ชัดพรหมจรรย์ที่เป็นเหตุฆ่าแรกกิเลส เป็นที่ดับอาสวะนี้

เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้นว่า ‘เธอทั้งหลายพึงทราบอาสวะ ฯลฯ ข้อปฏิบัติให้ถึง
ความดับแห่งอาสวะ’

เรากล่าวไว้เช่นนั้นแล้วว่า ‘เธอทั้งหลายพึงทราบกรรม ฯลฯ ข้อปฏิบัติให้ถึง
ความดับแห่งกรรม’ เพราะอาศัยเหตุอะไรเราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า เรากล่าวเจตนาว่าเป็นตัวกรรม บุคคล
คิดแล้ว จึงกระทำความกรรมด้วยกาย วาจา ใจ

เหตุเกิดแห่งกรรม เป็นอย่างไร

คือ ผัสสะเป็นเหตุเกิดแห่งกรรม

ความต่างกันแห่งกรรม เป็นอย่างไร

คือ กรรมที่พึงเสวยในนรกก็มี กรรมที่พึงเสวยในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานก็มี
กรรมที่พึงเสวยในแดนเปรตก็มี กรรมที่พึงเสวยในมนุษยโลกก็มี กรรมที่พึงเสวยใน
เทวโลกก็มี นี้เรียกว่า ความต่างกันแห่งกรรม

วิบากแห่งกรรม เป็นอย่างไร

คือ เรากล่าววิบากแห่งกรรมว่ามี ๓ ประการ คือ

๑. กรรมที่พึงเสวยในปัจจุบัน
๒. กรรมที่พึงเสวยในอภัพปัตถไป
๓. กรรมที่พึงเสวยในอภัพปัตถไป^๑

นี้เรียกว่า วิบากแห่งกรรม

ความดับแห่งกรรม เป็นอย่างไร

คือ เพราะผัสสะดับ กรรมจึงดับ

เชิงอรรถ :

^๑ กรรมที่พึงเสวยในปัจจุบัน เรียกว่า **ทัญญุเวทนียกรรม** กรรมที่พึงเสวยในอภัพปัตถไปเรียกว่า **อุปปัชช-
เวทนียกรรม** กรรมที่พึงเสวยในอภัพปัตถไป เรียกว่า **อปรายปริยเวทนียกรรม** (อง.เอกาทสก. (แปล)
๒๔/๒๑๗/๓๕๗, อภ.ก.๓๗/๑๓๕/๓๘๕, ๘๙๐-๘๙๑/๕๐๖-๕๐๗)

พระสูตรต้นตปีฎก อังคตตรนิกาย จังกกนิบาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๖. มหาวรรค ๙. นิพเพธิกสูตร

ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งกรรมได้แก่ อริยมรรคมีองค์ ๘ นี้ คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ

ฯลฯ

๘. สัมมาสมาธิ

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอริยสาวกรู้ชัดกรรมอย่างนี้ รู้ชัดเหตุเกิดแห่งกรรมอย่างนี้ รู้ชัดความต่างกันแห่งกรรมอย่างนี้ รู้ชัดวิบากแห่งกรรมอย่างนี้ รู้ชัดความดับแห่งกรรมอย่างนี้ รู้ชัดข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งกรรมอย่างนี้ เธอจึงรู้ชัดพรหมจรรย์ที่เป็นเหตุขำแรกกิเลส เป็นที่ดับกรรมนี้

เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้นว่า 'เธอทั้งหลายพึงทราบกรรม ฯลฯ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งกรรม' เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

เรากล่าวไว้เช่นนี้แล้วว่า 'เธอทั้งหลายพึงทราบทุกข์ เหตุเกิดแห่งทุกข์ ความต่างกันแห่งทุกข์ วิบากแห่งทุกข์ ความดับแห่งทุกข์ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์' เพราะอาศัยเหตุอะไรเราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า แม่ชาติ (ความเกิด) ก็เป็นทุกข์ แม่ชรา (ความแก่) ก็เป็นทุกข์ แม่มรณะ (ความตาย) ก็เป็นทุกข์ แม่โสกะ (ความโศก) ปริเทวะ (ความคร่ำครวญ) ทุกข์ (ความทุกข์กาย) โทมนัส (ความทุกข์ใจ) อุปายาส (ความคับแค้นใจ) ก็เป็นทุกข์ ปรรณาสังไถไมได้สิ่งนั้น ก็เป็นทุกข์ ว่าโดยย่อ อุปาทานขันธ ๕ เป็นทุกข์

เหตุเกิดแห่งทุกข์ เป็นอย่างไร

คือ ตัณหาเป็นเหตุเกิดแห่งทุกข์

ความต่างกันแห่งทุกข์ เป็นอย่างไร

คือ ทุกข์มากก็มี ทุกข์น้อยก็มี ทุกข์ที่คลายช้าก็มี ทุกข์ที่คลายเร็วก็มี นี้เรียกว่า ความต่างกันแห่งทุกข์

วิบากแห่งทุกข์ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ถูกทุกข์ใดครอบงำ มีจิตถูกทุกข์ใดกลุ้มรม ย่อมเศร้าโศก ลำบากใจ ร่ำไร ทูบอก คร่ำครวญ ถึงความเลอะเลือน หรือบุคคลถูกทุกข์ใดครอบงำ มีจิตถูกทุกข์ใดกลุ้มรมแล้วย่อมหาเหตุเปลื้องทุกข์ในภายนอกกว่า 'ใครจะ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๑๐. สีนหาทสูตร

รู้บทเดียวหรือสองบทเพื่อดับทุกข์นี้ได้’ เรากล่าวว่าทุกข์นั้นมีความหลงเป็นผล หรือมีการแสวงหาเปลื้องทุกข์ภายนอกเป็นผล นี้เรียกว่า วิบากแห่งทุกข์

ความดับแห่งทุกข์ เป็นอย่างไร

คือ เพราะต้นหาดับ ทุกข์จึงดับ

ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์ อริยมรรคมีองค์ ๘ นี้ คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ

ฯลฯ

๘. สัมมาสมาธิ

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอริยสาวกรู้ชัดทุกข์อย่างนี้ รู้ชัดเหตุเกิดแห่งทุกข์อย่างนี้ รู้ชัดความต่างกันแห่งทุกข์อย่างนี้ รู้ชัดวิบากแห่งทุกข์อย่างนี้ รู้ชัดความดับแห่งทุกข์อย่างนี้ รู้ชัดข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์อย่างนี้ เธอจึงรู้ชัดพรหมจรรย์ที่เป็นเหตุฆ่าแรกกิเลส เป็นที่ดับทุกข์นี้

เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้นว่า ‘เธอทั้งหลายพึงทราบทุกข์ เหตุเกิดแห่งทุกข์ ความต่างกันแห่งทุกข์ วิบากแห่งทุกข์ ความดับแห่งทุกข์ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์’

ภิกษุทั้งหลาย ธรรมบรรยายที่เป็นเหตุฆ่าแรกกิเลสนี้นั้น เป็นอย่างนี้แล

นิพเพธิกสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. สีนหาทสูตร^๑

ว่าด้วยการบั่นลือสินหาท

[๖๔] ภิกษุทั้งหลาย กำลังของตถาคต ๖ ประการนี้ ที่ตถาคตมีแล้วเป็นเหตุให้ปัญญาญาณะที่องอาจ บั่นลือสินหาท ประกาศพรหมจักรในบริษัท^๒

เชิงอรรถ :

^๑ ดูมหาสินหาทสูตร (ม.ม. ๑๒/๑๔๘/๑๐๗-๑๑๐, อภ.ทสก. (แปล) ๒๔/๒๑/๔๓)

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๒-๕ ปุจฉกนิบาต ข้อ ๑๑ (อนุสสุตสูตร) หน้า ๑๕ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จังกกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๑๐. สีนหาทสูตร

กำลังของตถาคต ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตถาคตรู้ชัดฐานะโดยเป็นฐานะ และอฐานะโดยเป็นอฐานะในโลกนี้ ตามความเป็นจริง การที่ตถาคตรู้ชัดฐานะโดยเป็นฐานะ และอฐานะโดยเป็นอฐานะตามความเป็นจริง นี้เป็นกำลังของตถาคตที่ตถาคต อาศัยแล้วปฏิญญาฐานะที่องอาจ บันลือสีนหาท ประกาศพรหมจักร ในบริษัท
๒. ตถาคตรู้ชัดวิบากแห่งการยึดถือกรรมที่เป็นทั้งอดีต อนาคต และปัจจุบัน โดยฐานะ โดยเหตุตามความเป็นจริง การที่ตถาคตรู้ชัด วิบากแห่งการยึดถือกรรมที่เป็นทั้งอดีต อนาคต และปัจจุบันโดย ฐานะโดยเหตุตามความเป็นจริง นี้เป็นกำลังของตถาคตที่ตถาคต อาศัยแล้วปฏิญญาฐานะที่องอาจ บันลือสีนหาท ประกาศพรหมจักร ในบริษัท
๓. ตถาคตรู้ชัดความเศร้าหมอง^๑ ความฟ่องแผ้ว^๒ แห่งฌาน วิโมกข์ สมาธิ และสมาบัติ^๓ และการออกจากฌาน วิโมกข์ สมาธิ และสมาบัติตามความเป็นจริง การที่ตถาคตรู้ชัดความเศร้าหมอง ความฟ่องแผ้วแห่งฌาน วิโมกข์ สมาธิ และสมาบัติ และการ ออกจากฌาน วิโมกข์ สมาธิ และสมาบัติตามความเป็นจริง นี้เป็น

เชิงอรรถ :

- ^๑ ความเศร้าหมอง ในที่นี้หมายถึงกรรมฝ่ายเสื่อมได้แก่กาม วิดก วิจารณ์ และบีติ เป็นต้น ที่เป็นอุปสรรค ต่อการเจริญฌานตามลำดับขั้นของผู้ที่มีฌานยังไม่คล่องแคล่ว (อง.ทสก.อ. ๓/๒๑/๓๒๙, อง.ทสก.ฎีกา ๓/๒๑/๓๙๒) และดู อง.นวก. ๒๓/๔๑/๓๖๒-๓๖๙
- ^๒ ความฟ่องแผ้ว ในที่นี้หมายถึงกรรมฝ่ายเจริญ ได้แก่ การสังตจากกาม การระงับวิตกวิจารณ์ การจางคลาย ไปแห่งบีติ เป็นต้น ซึ่งเป็นคุณต่อการเจริญฌานให้ยิ่งขึ้นไปของผู้ที่มีฌานคล่องแคล่ว (อง.ทสก.อ. ๓/๒๑/ ๓๒๙, อง.ทสก.ฎีกา ๓/๒๑/๓๙๒) และดู อง.นวก. ๒๓/๔๑/๓๖๒-๓๖๙
- ^๓ ในคำว่า “ฌาน วิโมกข์ สมาธิ และสมาบัติ” นี้ ฌาน หมายถึงฌาน ๔ (ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน) (อง.ทสก.อ. ๓/๒๑/๓๒๙) วิโมกข์ หมายถึงวิโมกข์ ๘ มีชื่อว่า ‘ผู้มีรูป มองเห็นรูปทั้งหลาย’ เป็นต้น (อง.ทสก.อ. ๓/๒๑/๓๒๙) และดู ที.ปา. ๑๑/๓๓๙/๒๓๑, อง.อฎ.ก. ๒๓/๑๑๙/๒๘๙ สมาธิ หมายถึง สมาธิ ๓ คือ สวิตกกสมาธิ (สมาธิที่มีทั้งวิตกและวิจารณ์) อวิตกกสมาธิ (สมาธิที่ไม่มี วิตกมีเพียงวิจารณ์) อวิตกสมาธิ (สมาธิที่มีทั้งวิตกและวิจารณ์) (อง.ทสก.อ. ๓/๒๑/๓๒๙) และดู ข.ป. ๓๑/๔๓/๕๐ สมาบัติ หมายถึงอนุปปพสมมาบัติ ๙ คือ รูปฌาน ๔ อรูปฌาน ๔ และสัญญาเวทยัตนิโรธ ๑ (อง.ทสก.อ. ๓/๒๑/๓๒๙) และดู อง.นวก. ๒๓/๓๒/๓๓๖, อภ.วิ. (แปล) ๓๕/๘๒๘/๕๓๑

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๖. มหาวรรค ๑๐. สีนหาทสูตร

กำลังของตถาคตที่ตถาคตอาศัยแล้วปฏิญญาฐานะที่องอาจ บันลือ
สินหาท ประกาศพรหมจักรในบริษัท

๔. ตถาคตระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ คือ ๑ ชาติบ้าง ๒ ชาติบ้าง
ฯลฯ ตถาคตระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ พร้อมทั้งลักษณะทั่วไป
และชีวประวัติ อย่างนี้ การที่ตถาคตระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ คือ
๑ ชาติบ้าง ๒ ชาติบ้าง ฯลฯ ตถาคตระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ
พร้อมทั้งลักษณะทั่วไปและชีวประวัติอย่างนี้ นี่เป็นกำลังของตถาคต
ที่ตถาคต อาศัยแล้วปฏิญญาฐานะที่องอาจ บันลือสินหาท
ประกาศพรหมจักร ในบริษัท
๕. ตถาคตเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจติ กำลังเกิด ฯลฯ ด้วยตาทิพย์อัน
บริสุทธิ์เหนือมนุษย์ รู้ชัดถึงหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า ฯลฯ นี่เป็น
กำลังของตถาคตที่ตถาคตอาศัยแล้วปฏิญญาฐานะที่องอาจ บันลือสินหาท
ประกาศพรหมจักรในบริษัท
๖. ตถาคตทำให้แฉงเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะ
อาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน การที่ตถาคต
ทำให้แฉงเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะ
สิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน นี่เป็นกำลังของ
ตถาคตที่ตถาคตอาศัยแล้วปฏิญญาฐานะที่องอาจ บันลือสินหาท
ประกาศพรหมจักรในบริษัท

ภิกษุทั้งหลาย กำลังของตถาคต ๖ ประการนี้แล ที่ตถาคตมีแล้วเป็นเหตุให้
ปฏิญญาฐานะที่องอาจ บันลือสินหาท ประกาศพรหมจักรในบริษัท

ภิกษุทั้งหลาย บรรดา กำลังของตถาคต ๖ ประการนั้น

หากชนเหล่าอื่นเข้ามาหาตถาคตถามปัญหาถึงญาณรู้ชัดฐานะโดยเป็นฐานะ
และอฐานะโดยเป็นฐานะตามความเป็นจริง ตถาคตเมื่อถูกถามย่อมพยากรณ์ญาณ
รู้ชัดฐานะโดยเป็นฐานะ และอฐานะโดยเป็นฐานะตามความเป็นจริงแก่ชนเหล่านั้น
ตามที่ตถาคตรู้แจ้งญาณรู้ชัดฐานะโดยเป็นฐานะและอฐานะโดยเป็นฐานะตามความ
เป็นจริง

พระสูตรต้นตปีฎก อังคตตรนิกาย จังกกนิบาต [๒. ทุตติยปีณณาสก]

๖. มหาวรรค ๑๐. สีหนาทสูตร

หากชนเหล่าอื่นเข้ามาหาตถาคตถามปัญหาถึงญาณรู้ชัดวิบากแห่งการยึดถือกรรมที่เป็นทั้งอดีต อนาคต และปัจจุบันโดยฐานะโดยเหตุ ตามความเป็นจริง ตถาคตเมื่อถูกถามย่อมพยากรณ์ญาณรู้ชัดวิบากแห่งการยึดถือกรรมที่เป็นทั้งอดีต อนาคต และปัจจุบันโดยฐานะโดยเหตุตามความเป็นจริงแก่ชนเหล่านั้นตามที่ตถาคต รู้แจ้งญาณรู้ชัดวิบากแห่งการยึดถือกรรมที่เป็นทั้งอดีต อนาคตและปัจจุบันโดยฐานะ โดยเหตุตามความเป็นจริง

หากชนเหล่าอื่นเข้ามาหาตถาคตถามปัญหาถึงญาณรู้ชัดความเศร้าหมอง ความฟุ้งแผ้วแห่งฉาน วิโมกข์ สมภาณี และสมาบัติ และการออกจากฉาน วิโมกข์ สมภาณี และสมาบัติตามความเป็นจริง ตถาคตเมื่อถูกถามย่อมพยากรณ์ญาณรู้ชัด ความเศร้าหมอง ความฟุ้งแผ้วแห่งฉาน วิโมกข์ สมภาณี และสมาบัติ และการ ออกจากฉาน วิโมกข์ สมภาณี และสมาบัติ ตามความเป็นจริงแก่ชนเหล่านั้นตามที่ ตถาคตรู้แจ้งญาณรู้ชัดความเศร้าหมอง ความฟุ้งแผ้วแห่งฉาน วิโมกข์ สมภาณีและ สมาบัติ และการออกจากฉาน วิโมกข์ สมภาณี และสมาบัติตามความเป็นจริง

หากชนเหล่าอื่นเข้ามาหาตถาคตถามปัญหาถึงญาณรู้ชัดความระลึกชาติก่อนได้ ตามความเป็นจริง ตถาคตเมื่อถูกถามย่อมพยากรณ์ญาณรู้ชัดความระลึกชาติก่อน ได้ตามความเป็นจริงแก่ชนเหล่านั้นตามที่ตถาคตรู้แจ้งญาณรู้ชัดความระลึกชาติก่อน ได้ตามความเป็นจริง

หากชนเหล่าอื่นเข้ามาหาตถาคตถามปัญหาถึงญาณรู้ชัดการจดีและการเกิดของ หมุสัตว์ตามความเป็นจริง ตถาคตเมื่อถูกถามย่อมพยากรณ์ญาณรู้ชัดการจดีและ การเกิดของหมุสัตว์ตามความเป็นจริงแก่ชนเหล่านั้นตามที่ตถาคตรู้แจ้งญาณรู้ชัด การจดีและการเกิดของหมุสัตว์ตามความเป็นจริง

หากชนเหล่าอื่นเข้ามาหาตถาคตถามปัญหาถึงญาณรู้ชัดความสิ้นอาสวะทั้งหลาย ตามความเป็นจริง ตถาคตเมื่อถูกถามย่อมพยากรณ์ญาณรู้ชัดความสิ้นอาสวะตาม ความเป็นจริงแก่ชนเหล่านั้นตามที่ตถาคตรู้แจ้งญาณรู้ชัดความสิ้นอาสวะตาม ความเป็นจริง

เรากล่าวว่า ญาณรู้ชัดฐานะโดยเป็นฐานะ และอฐานะโดยเป็นอฐานะตามความ เป็นจริงนั้น เป็นของบุคคลผู้มีจิตเป็นสมาธิ ไม่กล่าวว่า เป็นของบุคคลผู้มีจิตไม่เป็น สมาธิ

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย จังกกนิบาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๖. มหาวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

เรากล่าวว่า ญาณรู้ชัดวิบากแห่งการยึดถือกรรมที่เป็นทั้งอดีต อนาคต และ
ปัจจุบันโดยฐานะโดยเหตุตามความเป็นจริงนั้น เป็นของบุคคลผู้มีจิตเป็นสมาธิ
ไม่กล่าวว่า เป็นของบุคคลผู้มีจิตไม่เป็นสมาธิ

เรากล่าวว่า ญาณรู้ชัดความเศร้าหมอง ความฟ่องแผ้วแห่งฌาน วิโมกข์ สมาธิ
และสมาบัติ และการออกจากฌาน วิโมกข์ สมาธิ และสมาบัตินั้น เป็นของบุคคล
ผู้มีจิตเป็นสมาธิ ไม่กล่าวว่า เป็นของบุคคลผู้มีจิตไม่เป็นสมาธิ

เรากล่าวว่า ญาณรู้ชัดความระลึกชาติก่อนได้ตามความเป็นจริงนั้น เป็นของ
บุคคลผู้มีจิตเป็นสมาธิ ไม่กล่าวว่า เป็นของบุคคลผู้มีจิตไม่เป็นสมาธิ

เรากล่าวว่า ญาณรู้ชัดจุดและการเกิดของหมู่สัตว์ตามความเป็นจริงนั้น เป็น
ของบุคคลผู้มีจิตเป็นสมาธิ ไม่กล่าวว่า เป็นของบุคคลผู้มีจิตไม่เป็นสมาธิ

เรากล่าวว่า ญาณรู้ชัดความสิ้นอาสวะทั้งหลายตามความเป็นจริงนั้น เป็นของ
บุคคลผู้มีจิตเป็นสมาธิ ไม่กล่าวว่า เป็นของบุคคลผู้มีจิตไม่เป็นสมาธิ

ภิกษุทั้งหลาย สมาธิเป็นมรรค^๑ อสมาธิเป็นกัมมรรค^๒ ด้วยประการฉะนี้แล

สีหนาทสูตรที่ ๑๐ จบ

มหาวรรคที่ ๖ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. โสณสูตร	๒. ฝักคุณสูตร
๓. ฉัพพีชาติสูตร	๔. อาสวสูตร
๕. ทารุกัมมิกสูตร	๖. หัตถิสารีปุตตสูตร
๗. มัชฌิมสูตร	๘. ปุริสินทริยญาณสูตร
๙. นิพเพธิกสูตร	๑๐. สีหนาทสูตร

เชิงอรรถ :

^๑ **มรรค** ในที่นี้หมายถึงอุบายแห่งการบรรลุญาณทั้งหลาย ได้แก่ มรรคมงคล ๘ (อภ.จก.อ. ๓/๖๔/๑๕๐-๑๕๑) และดู อภ.วิ.(แปล) ๓๕/๒๐๖/๑๗๔,๔๘๖/๓๗๑

^๒ **กัมมรรค** ในที่นี้หมายถึงมัจฉามรรคกล่าวคือทางผิดจากการบรรลุญาณทั้งหลาย ได้แก่ มัจฉาทิฎฐิ (เห็นผิด) มัจฉาสังกัปปะ (ตำริผิด) มัจฉาวาจา (เจรจาผิด) มัจฉากัมมันตะ (กระทำผิด) มัจฉาอาชีวะ (เลี้ยงชีพผิด) มัจฉาวายามะ (พยายามผิด) มัจฉาสติ (ระลึกผิด) มัจฉาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นผิด) (อภ.จก.อ. ๓/๖๔/๑๕๐-๑๕๑) และดู อภ.วิ.(แปล) ๓๕/๙๓๖/๕๘๖,๙๕๖/๖๑๒-๖๑๓

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จังกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๗. เทวตาวรรค ๑. อนาคามีผลสูตร

๗. เทวตาวรรค

หมวดว่าด้วยเทวดา

๑. อนาคามีผลสูตร

ว่าด้วยอนาคามีผล

[๖๕] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละธรรม ๖ ประการไม่ได้ ก็ไม่อาจทำให้แจ้งอนาคามีผลได้ ธรรม^๑ ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความไม่มีศรัทธา	๒. ความไม่มีhiri
๓. ความไม่มีโอตตปปะ	๔. ความเกียจคร้าน
๕. ความหลงลืมสติ	๖. ความมีปัญญาทรม

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละธรรม ๖ ประการนี้แลไม่ได้ ก็ไม่อาจทำให้แจ้งอนาคามีผลได้

ภิกษุละธรรม ๖ ประการได้แล้ว จึงอาจทำให้แจ้งอนาคามีผลได้

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความไม่มีศรัทธา	๒. ความไม่มีhiri
๓. ความไม่มีโอตตปปะ	๔. ความเกียจคร้าน
๕. ความหลงลืมสติ	๖. ความมีปัญญาทรม

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๖ ประการนี้แลได้แล้ว จึงอาจทำให้แจ้งอนาคามีผลได้

อนาคามีผลสูตรที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภ.สง. (แปล) ๓๔/๑๓๒๘, ๑๓๒๙/๓๓๒, อภ.วิ. (แปล) ๓๕/๙๐๐/๕๖๓, ๙๖๐/๕๖๕, ๙๖๘/๕๘๑, ๙๓๐/๕๘๒, ๙๓๒/๕๘๔, ๙๓๕/๕๘๕

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๗. เทวตาวรรค ๒. อรหัตตสูตร

๒. อรหัตตสูตร

ว่าด้วยอรหัตตผล

[๖๖] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละกรรม ๖ ประการไม่ได้ ก็ไม่อาจทำให้แจ้งอรหัตตผลได้

กรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ถีนะ (ความหดหู่)	๒. มัทธะ (ความเชื่องซึม)
๓. อุทธัจจะ (ความฟุ้งซ่าน)	๔. กุกกุจจะ (ความร้อใจ)
๕. อัสนัสสัทธิตะ (ความไม่มีศรัทธา)	๖. ปมาทะ (ความประมาท)

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละกรรม ๖ ประการนี้แลไม่ได้ ก็ไม่อาจทำให้แจ้งอรหัตตผลได้

ภิกษุละกรรม ๖ ประการได้แล้ว จึงอาจทำให้แจ้งอรหัตตผลได้

กรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ถีนะ	๒. มัทธะ
๓. อุทธัจจะ	๔. กุกกุจจะ
๕. อัสนัสสัทธิตะ	๖. ปมาทะ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละกรรม ๖ ประการนี้แลได้แล้ว จึงอาจทำให้แจ้งอรหัตตผลได้

อรหัตตสูตรที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๗. เทวดาวรรค ๓. มิตตสูตร

๓. มิตตสูตร

ว่าด้วยมิตร

[๖๗] ภิกษุทั้งหลาย

เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้มีมิตรชั่ว มีสหายชั่ว มีเพื่อนชั่ว เสพ คบ เข้าไปนั่ง
ใกล้มิตรชั่ว และประพฤติดตามมิตรชั่วเหล่านั้นอยู่ จักบำเพ็ญอภิสมาจาริกธรรม^๑ให้
บริบูรณ์ได้

เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุไม่บำเพ็ญอภิสมาจาริกธรรมให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญ
เสขธรรม^๒ให้บริบูรณ์ได้

เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุไม่บำเพ็ญเสขธรรมให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญศีล
ทั้งหลาย^๓ให้บริบูรณ์ได้

เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุไม่บำเพ็ญศีลทั้งหลายให้บริบูรณ์แล้ว จักละกามราคะ
รูปราคะ หรืออรูปราคะได้

ภิกษุทั้งหลาย

เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี เสพ คบ เข้าไปนั่งใกล้มิตรดี
และประพฤติดตามมิตรดีเหล่านั้นอยู่ จักบำเพ็ญอภิสมาจาริกธรรมให้บริบูรณ์ได้

เป็นไปได้ที่ภิกษุบำเพ็ญอภิสมาจาริกธรรมให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญเสขธรรม
ให้บริบูรณ์ได้

เป็นไปได้ที่ภิกษุบำเพ็ญเสขธรรมให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญศีลทั้งหลายให้
บริบูรณ์ได้

เป็นไปได้ที่ภิกษุบำเพ็ญศีลทั้งหลายให้บริบูรณ์แล้ว จักละกามราคะ รูปราคะ
หรืออรูปราคะได้

มิตตสูตรที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

^{๑,๒,๓} ดูเชิงอรรถที่ ๑,๒,๓ ปัญจกนิบาต ข้อ ๒๑ หน้า ๒๔ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๕๘๖ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๗. เทวตาวรรค ๔. สังคณิการามสูตร

๔. สังคณิการามสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้ชอบคลุกคลีด้วยหมู่คณะ

[๖๘] ภิกษุทั้งหลาย

๑. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่^๑ ยินดีการคลุกคลีด้วยหมู่ ประกอบความชอบการคลุกคลีด้วยหมู่ เป็นผู้ชอบคณะ^๒ ยินดีในคณะ ประกอบความยินดีในคณะ จักยินดีในบริเวณ^๓ตามลำพังได้
๒. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ไม่ยินดีในบริเวณตามลำพังจักถือเอานิมิตแห่งจิต^๔ได้
๓. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ไม่ถือเอานิมิตแห่งจิต จักบำเพ็ญสมาธิ^๕ให้บริบูรณ์ได้
๔. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ไม่บำเพ็ญสมาธิ^๖ให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญสมาสมาธิให้บริบูรณ์ได้
๕. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ไม่บำเพ็ญสมาสมาธิ^๖ให้บริบูรณ์แล้ว จักละสังโยชน^๖ได้
๖. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ยังละสังโยชน^๖ไม่ได้แล้ว จักทำให้แจ้งนิพพาน^๖ได้

ภิกษุทั้งหลาย

๑. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้ไม่ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่ ไม่ยินดีการคลุกคลีด้วยหมู่ ไม่ประกอบความชอบการคลุกคลีด้วยหมู่ ไม่ชอบคณะ

เชิงอรรถ :

^๑ คลุกคลีด้วยหมู่ หมายถึงคลุกคลีด้วยหมู่คณะของตน (อง.จก.ก.ฎีกา ๓/๖๘-๖๙/๑๗๔)

^๒ ชอบคณะ (คณาราม) หมายถึงชอบคลุกคลีกับคนทั่วไป (อง.จก.ก.ฎีกา ๓/๖๘-๖๙/๑๗๔)

^๓ บริเวณ ในที่นี้หมายถึงกายวิเวก (ความสงบทางกาย) (อง.จก.ก.อ. ๓/๖๘/๑๕๑)

^๔ นิมิตแห่งจิต หมายถึงอาการซึ่งเป็นนิมิตแห่งสมาธิและวิปัสสนา (อง.จก.ก.อ. ๓/๖๘/๑๕๑)

^๕ ดูเชิงอรรถที่ ๔ ปัญจกนิบาต ข้อ ๒๑ หน้า ๒๔ ในเล่มนี้

^๖ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ปัญจกนิบาต ข้อ ๒๑ หน้า ๒๕ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๗. เทวดาวรรค ๕. เทวดาสูต

ไม่ยินดีในคณะ ไม่ประกอบความยินดีในคณะ จักยินดีในปรีเวก
ตามลำพังได้

๒. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้ยินดีในปรีเวกตามลำพัง จักถือเอานิมิตแห่งจิตได้

๓. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้ถือเอานิมิตแห่งจิต จักบำเพ็ญสมาธิปฏิภาณให้บริบูรณ์
ได้

๔. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้บำเพ็ญสมาธิปฏิภาณให้บริบูรณ์แล้ว จักบำเพ็ญ
สมาสมาธิให้บริบูรณ์ได้

๕. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้บำเพ็ญสมาสมาธิให้บริบูรณ์แล้ว จักละสังโยชนได้

๖. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้ละสังโยชนได้แล้ว จักทำให้แจ้งนิพพานได้

สังคณิการามสูตรที่ ๔ จบ

๕. เทวดาสูต

ว่าด้วยเทวดาแสดงธรรม

[๖๙] ครั้งนั้น เมื่อราตรีผ่านไป เทวดาคนหนึ่งมีวรรณงดงามยิ่งนัก เปล่ง
รัศมีให้สว่างทั่วพระเชตะวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้ว
ยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๖ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อม
แก่ภิกษุ

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระศาสดา
๒. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระธรรม
๓. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระสงฆ์
๔. ความเป็นผู้มีความเคารพในสิกขา
๕. ความเป็นผู้ว่าง่าย
๖. ความเป็นผู้มีกัลยาณมิตร(มิตรดี)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จังกกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๗. เทวดาวรรค ๕. เทวดาสูต

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ
เมื่อเทวดานั้นได้กราบทูลดังนี้แล้ว พระศาสดาทรงพอพระทัย ครั้นเทวดานั้น
ทราบว่ ‘พระศาสดาทรงพอพระทัยเรา’ จึงถวายอภิวัต ทำประทักษิณแล้วหายไป
ณ ที่นั้นแล

ครั้นคืนนั้นผ่านไป พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุ
ทั้งหลาย เมื่อคืนนี้ เมื่อราตรีผ่านไป เทวดาคนหนึ่งมีวรรณะงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมี
ให้สว่างทั่วพระเชตะวัน เข้ามาหาเราถึงที่อยู่ ไหว้เราแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าว
กับเราดังนี้ว่า

‘ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๖ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่
ภิกษุ

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระศาสดา
๒. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระธรรม
๓. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระสงฆ์
๔. ความเป็นผู้มีความเคารพในสิกขา
๕. ความเป็นผู้ว่างาย
๖. ความเป็นผู้มีกัลยาณมิตร

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อม
แก่ภิกษุ’

ภิกษุทั้งหลาย เทวดานั้นครั้งกล่าวดังนี้แล้ว จึงไหว้เราทำประทักษิณแล้ว
หายไป ณ ที่นั้นแล”

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระสารีบุตรจึงถวายอภิวัตพระผู้มี
พระภาคแล้วกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทราบชัดเนื้อความแห่ง
พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้โดยย่อ ได้โดยพิสดารอย่างนี้ว่า

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๗. เทวดาวรรค ๕. เทวดาสูต

ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

๑. ตนเองเป็นผู้มีความเคารพในพระศาสดา สรรเสริญความเป็นผู้มีความเคารพในพระศาสดา ชักชวนภิกษุเหล่าอื่นผู้ไม่มีความเคารพในศาสดาให้มีความเคารพในพระศาสดา ทั้งประกาศคุณที่มีอยู่จริงของภิกษุเหล่าอื่นผู้มีความเคารพในศาสดาตามกาลอันควร
๒. ตนเองเป็นผู้มีความมีเคารพในพระธรรม ฯลฯ
๓. ตนเองเป็นผู้มีความเคารพในพระสงฆ์ ฯลฯ
๔. ตนเองเป็นผู้มีความเคารพในสิกขา ฯลฯ
๕. ตนเองเป็นผู้ว่าง่าย ฯลฯ
๖. ตนเองเป็นผู้มีกัลยาณมิตร สรรเสริญความเป็นผู้ที่มีกัลยาณมิตร ชักชวนภิกษุเหล่าอื่นผู้ไม่มีกัลยาณมิตรให้เป็นผู้ที่มีกัลยาณมิตร ทั้งประกาศคุณที่มีอยู่จริงของภิกษุเหล่าอื่นผู้ที่มีกัลยาณมิตรตามกาลอันควร

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทราบชัดเนื้อความแห่งพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้โดยย่อ ได้โดยพิสดารอย่างนี้แล”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “สารีบุตร ดีละ ดีละ เป็นการดีที่เธอรู้เนื้อความแห่งคำที่เรากล่าวไว้โดยย่อนี้ได้โดยพิสดารอย่างนี้

สารีบุตร ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ตนเองเป็นผู้มีความเคารพในศาสดา สรรเสริญความเป็นผู้มีความเคารพในศาสดา ชักชวนภิกษุเหล่าอื่นผู้ไม่มีความเคารพในพระศาสดาให้มีความเคารพในศาสดา ทั้งประกาศคุณที่มีจริงของภิกษุเหล่าอื่นผู้มีความเคารพในพระศาสดาตามกาลอันควร
๒. ตนเองเป็นผู้มีความเคารพในธรรม ฯลฯ
๓. ตนเองเป็นผู้มีความเคารพในสงฆ์ ฯลฯ
๔. ตนเองเป็นผู้มีความเคารพในสิกขา ฯลฯ
๕. ตนเองเป็นผู้ว่าง่าย ฯลฯ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๗. เทวดาวรรค ๖. สมาธิสูตร

๖. ตนเองเป็นผู้มีกัลยาณมิตร สรรเสริญความเป็นผู้มีกัลยาณมิตร
ชักชวนภิกษุเหล่าอื่นผู้ไม่มีกัลยาณมิตรให้เป็นผู้มีกัลยาณมิตร
ทั้งประกาศคุณที่มีจริงของภิกษุเหล่าอื่นผู้มีกัลยาณมิตร ตามกาล
อันควร

สารีบุตร บัณฑิตพึงทราบเนื้อความแห่งคำที่เรากล่าวไว้โดยย่อนี้ได้โดยพิสดาร
อย่างนี้แล”

เทวดาสูตรที่ ๕ จบ

๖. สมาธิสูตร

ว่าด้วยสมาธิ

[๗๐] ภิกษุทั้งหลาย

๑. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุนั้นมีสมาธิที่ไม่สงบ^๑ มีสมาธิที่ไม่ประณีต
มีสมาธิที่ไม่ได้ด้วยความสงบระงับ มีสมาธิที่ไม่มีภาวะเป็นหนึ่ง
ผุดขึ้น^๒ จักแสดงฤทธิ์ได้หลายอย่าง คือ คนเดียวแสดงเป็นหลาย
คนก็ได้ หลายคนแสดงเป็นคนเดียวก็ได้ ฯลฯ^๓ ใช้อำนาจทางกายไป
จนถึงพรหมโลกได้
๒. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุนั้นจักได้ยินเสียง ๒ ชนิด คือ เสียงทิพย์
และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกลและอยู่ใกล้ด้วยหุทธิพยอันบริสุทธิ์เหนือ
มนุษย์ได้
๓. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุนั้นจักกำหนดรู้จิตของสัตว์และบุคคลอื่นได้ด้วย
จิตของตน คือ จิตมีราคะก็รู้ว่าจิตมีราคะ ฯลฯ หรือจิตไม่หลุดพ้น
ก็รู้ว่าจิตไม่หลุดพ้นได้

เชิงอรรถ :

- ^๑ สมาธิที่ไม่สงบ หมายถึงสมาธิที่ไม่สงบจากกิเลสที่เป็นข้าศึกทั้งหลาย (อง.จกภ.อ. ๓/๗๐/๑๕๒)
^๒ สมาธิที่ไม่มีภาวะเป็นหนึ่งผุดขึ้น หมายถึงสมาธิที่ไม่ชื่อว่า เอโกภี อันเป็นสมาธิระดับทุติยฌานซึ่ง
ปราศจากวิตก วิจารณ์ แต่ปีติและสุขเกิดจากสมาธิ (เทียบ วิ.อ. ๑/๑๑/๑๔๓-๑๔๔)
^๓ ฯลฯ ที่ปรากฏในสูตรนี้ ดูความเต็มใน ปิฎกจกนิบาต ข้อ ๒๘ หน้า ๓๙-๔๐ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๕๙๑ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณณาสก]

๗. เทวดาวรรค ๖. สักขิภัทพสูตร

๔. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุนั้นจักระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ คือ ๑ ชาติบ้าง ๒ ชาติบ้าง ฯลฯ ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติพร้อมทั้งลักษณะทั่วไปและชีวประวัติอย่างนี้ได้
๕. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุนั้นจักเห็นหมู่มสัตว์ผู้กำลังจติ กำลังเกิด ฯลฯ ด้วยตาทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ รู้ชัดหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมได้
๖. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุนั้นจักทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบันได้

ภิกษุทั้งหลาย

๑. เป็นไปได้ที่ภิกษุนั้นมีสมาธิที่สงบ มีสมาธิที่ประณีต มีสมาธิที่ได้ด้วยความสงบระงับ มีสมาธิที่มีภาวะที่เป็นหนึ่งผุดขึ้น จักแสดงฤทธิ์ได้หลายอย่าง คือ คนเดียวแสดงเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนแสดงเป็นคนเดียวก็ได้ ฯลฯ ใช้อำนาจทางกายไปจนถึงพรหมโลกได้
๒. เป็นไปได้ที่ภิกษุนั้นจักได้ยินเสียง ๒ ชนิด คือ เสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ทั้งที่อยู่ไกลและอยู่ใกล้ด้วยหูทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ได้
๓. เป็นไปได้ที่ภิกษุนั้นจักกำหนดรู้จิตของสัตว์และบุคคลอื่นได้ด้วยจิตของตน คือ จิตมีราคะก็รู้ว่าจิตมีราคะ ฯลฯ หรือจิตไม่หลุดพ้นก็รู้ว่าจิตไม่หลุดพ้นได้
๔. เป็นไปได้ที่ภิกษุนั้นจักระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ คือ ๑ ชาติบ้าง ๒ ชาติบ้าง ฯลฯ ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติพร้อมทั้งลักษณะทั่วไปและชีวประวัติอย่างนี้ได้
๕. เป็นไปได้ที่ภิกษุนั้นจักเห็นหมู่มสัตว์ผู้กำลังจติ กำลังเกิด ทั้งชั้นต่ำและชั้นสูง งามและไม่งาม เกิดดีและเกิดไม่ดี ด้วยตาทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ รู้ชัดถึงหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมได้
๖. เป็นไปได้ที่ภิกษุนั้นจักทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบันได้

สมาธิสูตรที่ ๖ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๗. เทวดาวรรค ๗. สักขิภัทพสูตร

๗. สักขิภัทพสูตร

ว่าด้วยความเป็นผู้เหมาะสมที่จะประจักษ์ชัด

[๗๑] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ เป็นผู้ไม่อาจบรรลุความเป็นผู้เหมาะสมที่จะประจักษ์ชัดในธรรมนั้น ๆ ในเมื่อมีเหตุ^๑

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. 'ไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'เหล่านี้คือธรรมฝ่ายเสื่อม'
๒. 'ไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'เหล่านี้คือธรรมฝ่ายคงที่'
๓. 'ไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'เหล่านี้คือธรรมฝ่ายคุณวิเศษ'
๔. 'ไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'เหล่านี้คือธรรมฝ่ายชำแรกกิเลส^๒'
๕. เป็นผู้ไม่ทำความเคารพ^๓
๖. เป็นผู้ไม่ทำสิ่งที่ เป็นสัปปายะ^๔

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล เป็นผู้ไม่อาจบรรลุความเป็นผู้เหมาะสมที่จะประจักษ์ชัดในธรรมนั้น ๆ ในเมื่อมีเหตุ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ บัญญัตินิบาต ข้อ ๒๓ (อุปกิเลสสูตร) หน้า ๒๘ ในเล่มนี้

^๒ **ธรรมฝ่ายเสื่อม** หมายถึงสมาธิที่ยังมีนิวรณ์ ๕ เกิดขึ้นในปฐมฌาน หรือยังมีสัญญาามนสิการที่ประกอบด้วยกามเกิดขึ้นอยู่

ธรรมฝ่ายคงที่ หมายถึงสมาธิของบุคคลผู้มีมัจฉาสติ คือความยินดี พอใจ ตัดใจ หยุตอยู่เพียงแคปฐมฌานนั้น ไม่เสื่อม ไม่เจริญ เพราะเข้าใจว่าปฐมฌานละเอียดแล้ว ประณีตแล้ว

ธรรมฝ่ายคุณวิเศษ หมายถึงสมาธิที่คล่องแคล่วเกิดขึ้นในปฐมฌาน แต่มีมณสิการถึงทุติยฌานว่าไม่มีวิดอก มีสัญญาามนสิการคอยตักเตือนเพื่อให้บรรลุทุติยฌาน จึงออกจากปฐมฌาน

ธรรมฝ่ายชำแรกกิเลส หมายถึงสมาธิที่มีสัญญาามนสิการประกอบด้วยวิปัสสนาญาณ ตักเตือนเพื่อทำให้แจ้งนิพพาน (อภ.จก.ก.ฎีกา ๓/๗๑-๗๔/๑๗๕-๑๗๖, วิสุทฺธิ. ๑/๓๙/๙๔-๙๖) และดู อภ.วิ. (แปล) ๓๕/๗๙๙/๕๑๑-๕๑๒

^๓ **ไม่ทำความเคารพ** ในที่นี้หมายถึงไม่ทำให้ดี กล่าวคือ ไม่เอื้อเพื่อเอาใจใส่ (อภ.จก.ก.อ. ๓/๗๑/๑๕๒)

^๔ **ไม่ทำสิ่งที่ เป็นสัปปายะ** หมายถึงไม่ประพฤติธรรมที่เป็นอุปการะ (อภ.จก.ก.อ. ๓/๗๑/๑๕๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๕๙๓ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑนาสก]

๗. เทวดาวรรค ๘. พลสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ เป็นผู้อาจบรรลุความเป็นผู้เหมาะสมที่จะประจักษ์ชัดในธรรมนั้น ๆ ในเมื่อมีเหตุ

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'เหล่านี้คือธรรมฝ่ายเสื่อม'
๒. รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'เหล่านี้คือธรรมฝ่ายคงที่'
๓. รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'เหล่านี้คือธรรมฝ่ายคุณวิเศษ'
๔. รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า 'เหล่านี้คือธรรมฝ่ายข้าแรกกิเลส'
๕. เป็นผู้ทำความเคารพ
๖. เป็นผู้ทำสิ่งที่ เป็นสัปปายะ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล เป็นผู้อาจบรรลุความเป็นผู้เหมาะสมที่จะประจักษ์ชัดในธรรมนั้น ๆ ในเมื่อมีเหตุ

สักขีภัพพสูตรที่ ๗ จบ

๘. พลสูตร

ว่าด้วยความมีกำลังในสมาธิ

[๗๒] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ เป็นผู้ไม่อาจบรรลุความมีกำลังในสมาธิได้

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ไม่ฉลาดในการเข้าสมาธิ^๑
๒. เป็นผู้ไม่ฉลาดในการให้สมาธิตั้งอยู่ได้
๓. เป็นผู้ไม่ฉลาดในการออกจากสมาธิ
๔. เป็นผู้ไม่ทำความเคารพ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๒,๓,๔ จักกนิบาต ข้อ ๒๔ (ทิมวันตสูตร) หน้า ๔๕๕ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๗. เทวดาวรรค ๙. ปฐมตัชฌมานสูตร

๕. เป็นผู้ไม่ทำให้ติดต่อกัน

๖. เป็นผู้ไม่ทำสิ่งที่เป็นสัปปายะ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล เป็นผู้ไม่อาจบรรลุ
ความมีกำลังในสมาธิได้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ เป็นผู้อาจบรรลุความมี
กำลังในสมาธิได้

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ฉลาดในการเข้าสมาธิ
๒. เป็นผู้ฉลาดในการให้สมาธิตั้งอยู่ได้
๓. เป็นผู้ฉลาดในการออกจากสมาธิ
๔. เป็นผู้ทำความเคารพ
๕. เป็นผู้ทำให้ติดต่อกัน
๖. เป็นผู้ทำสิ่งที่เป็นสัปปายะ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล เป็นผู้อาจบรรลุความ
มีกำลังในสมาธิได้

ผลสูตรที่ ๘ จบ

๙. ปฐมตัชฌมานสูตร

ว่าด้วยการบรรลุปฐมฌาน สูตรที่ ๑

[๗๓] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละธรรม ๖ ประการไม่ได้ ก็ไม่อาจบรรลุปฐม-
ฌานอยู่ได้

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. กามฉันทะ (ความพอใจในกาม)
๒. พยาบาท (ความคิดร้าย)
๓. ถีนมิทตะ (ความหดหู่และเชื่องซึม)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปัจจนวาสก]

๗. เทวตาวรรค ๑๐. ทุติยปัจจนวาสก

๔. อุทัจจกุกกัจจะ (ความฟุ้งซ่านและร้อนใจ)

๕. วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย)

๖. ไม่เห็นโทษในกามทั้งหลายด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริง
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละธรรม ๖ ประการนี้ไม่ได้ ก็ไม่อาจบรรลุปฐมฌาน
อยู่ได้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๖ ประการได้แล้ว จึงอาจบรรลุปฐมฌานอยู่ได้
ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. กามฉันทะ

๒. พยาบาท

๓. ถีนมิตตะ

๔. อุทัจจกุกกัจจะ

๕. วิจิกิจฉา

๖. เห็นโทษในกามทั้งหลายด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริง
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๖ ประการนี้ได้แล้ว จึงอาจบรรลุปฐมฌาน
อยู่ได้

ปฐมตัมขฌานสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ทุติยปัจจนวาสก

ว่าด้วยการบรรลุปฐมฌาน สูตรที่ ๒

[๗๔] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละธรรม ๖ ประการไม่ได้ ก็ไม่อาจบรรลุ
ปฐมฌานอยู่ได้

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. กามวิตก (ความตรึกในทางกาม)

๒. พยาบาทวิตก (ความตรึกในทางพยาบาท)

๓. วิหิงสาวิตก (ความตรึกในทางเบียดเบียน)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๗. เทวดาวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๔. กามสัญญา (ความกำหนดหมายในทางกาม)

๕. พยาบาทสัญญา (ความกำหนดหมายในทางพยาบาท)

๖. วิหิงสาสัญญา (ความกำหนดหมายในทางเบียดเบียน)

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละธรรม ๖ ประการนี้แลไม่ได้ ก็ไม่อาจบรรลุปฐม
ฌานอยู่ได้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๖ ประการนี้ได้แล้ว จึงอาจบรรลุปฐมฌานอยู่ได้
ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. กามวิตก

๒. พยาบาทวิตก

๓. วิหิงสาวิตก

๔. กามสัญญา

๕. พยาบาทสัญญา

๖. วิหิงสาสัญญา

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๖ ประการนี้ได้แล้ว จึงอาจบรรลุปฐมฌาน
อยู่ได้

ทุติยตัสमानสูตรที่ ๑๐ จบ

เทวดาวรรคที่ ๗ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อนาคามีผลสูตร

๒. อรหัตตสูตร

๓. มิตตสูตร

๔. สังคณิการามสูตร

๕. เทวดาสสูตร

๖. สมามิสสูตร

๗. สักขิปัพพสูตร

๘. พลสูตร

๙. ปฐมตัสमानสูตร

๑๐. ทุติยตัสमानสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๘. อรหัตตวรรค ๑. ทุกขสูตร

๘. อรหัตตวรรค

หมวดว่าด้วยอรหัตตผล

๑. ทุกขสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้อยู่เป็นทุกข์

[๗๕] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ ย่อมอยู่เป็นทุกข์ เตือดร้อน^๑ คับแค้นใจ เร่าร้อน^๒ ในภพนี้แล หลังจากตายแล้ว ฟังหวังได้ทุกติ^๓

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. กามวิตก	๒. พยาบาทวิตก
๓. วิหิงสาวิตก	๔. กามสังญา
๕. พยาบาทสังญา	๖. วิหิงสาสังญา

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมอยู่เป็นทุกข์ เตือดร้อน คับแค้นใจ เร่าร้อนในภพนี้แล หลังจากตายแล้ว ฟังหวังได้ทุกติ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ ย่อมอยู่เป็นสุข ไม่เตือดร้อน ไม่คับแค้นใจ ไม่เร่าร้อนในภพนี้แล หลังจากตายแล้ว ฟังหวังได้สุดติ

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เนกขัมมวิตก (ความตรีกปลอดจากกาม)
๒. อพยาบาทวิตก (ความตรีกปลอดจากพยาบาท)
๓. อวิหิงสาวิตก (ความตรีกปลอดจากการเบียดเบียน)
๔. เนกขัมมสังญา (ความกำหนดหมายปลอดจากกาม)

เชิงอรรถ :

^{๑,๒,๓} ดูเชิงอรรถที่ ๑,๒,๓ ปัญจกนิบาต ข้อ ๓ (ทุกขสูตร) หน้า ๕ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๕๙๘ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จังกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๘. อรหัตตวรรค ๒. อรหัตตสูตร

๕. อพยาบาทสัญญา (ความกำหนดหมายปลอดจากพยาบาท)

๖. อวิหิงสาสัญญา (ความกำหนดหมายปลอดจากการเบียดเบียน)

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมอยู่เป็นสุข
ไม่เดือดร้อน ไม่คับแค้นใจ ไม่เร่าร้อนในภพนี้แล หลังจากตายแล้ว พึงหวังได้สุดดี

ทุกขสูตรที่ ๑ จบ

๒. อรหัตตสูตร

ว่าด้วยอรหัตตผล

[๗๖] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละธรรม ๖ ประการไม่ได้ ก็ไม่อาจทำให้แจ้ง
อรหัตตผลได้

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. มานะ (ความถือตัว)
๒. โอฆมานะ (ความถือตัวว่าด้อยกว่าเขา)
๓. อติมานะ (ความดูหมิ่นเขา)
๔. อธิมานะ (ความเข้าใจผิด)
๕. ถัมภะ (ความหัวดี้อ)
๖. อตินิปาตะ (ความดูหมิ่นตนเองว่าเป็นคนเลว)

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละธรรม ๖ ประการนี้แลไม่ได้ ก็ไม่อาจทำให้แจ้ง
อรหัตตผลได้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๖ ประการได้แล้ว จึงอาจทำให้แจ้งอรหัตตผลได้

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. มานะ	๒. โอฆมานะ
๓. อติมานะ	๔. อธิมานะ
๕. ถัมภะ	๖. อตินิปาตะ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๖ ประการนี้แลได้แล้ว จึงอาจทำให้แจ้ง
อรหัตตผลได้

อรหัตตสูตรที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จังกกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๘. อรหัตตวรรค ๓. อุตตริมุสสัมมสูตร

๓. อุตตริมุสสัมมสูตร

ว่าด้วยญาณทัสสนะที่ยิ่งกว่าธรรมของมนุษย์

[๗๗] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละกรรม ๖ ประการไม่ได้ ก็ไม่อาจทำให้แจ้งญาณทัสสนะที่ประเสริฐอันสามารถ^๑ อันวิเศษยิ่งกว่าธรรมของมนุษย์^๒ได้

กรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความหลงลืมสติ
๒. ความไม่มีสัมปชัญญะ
๓. ความไม่คุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย
๔. ความไม่รู้จักประมาณในการบริโภค
๕. การหลอกลวง^๓
๖. การพูดป้อยอ^๔

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละกรรม ๖ ประการนี้แลไม่ได้ ก็ไม่อาจทำให้แจ้งญาณทัสสนะที่ประเสริฐอันสามารถ อันวิเศษยิ่งกว่าธรรมของมนุษย์ได้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละกรรม ๖ ประการได้แล้ว จึงอาจทำให้แจ้งญาณทัสสนะที่ประเสริฐอันสามารถ อันวิเศษยิ่งกว่าธรรมของมนุษย์ได้

กรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความหลงลืมสติ
๒. ความไม่มีสัมปชัญญะ

เชิงอรรถ :

^๑ ญาณทัสสนะที่ประเสริฐอันสามารถ หมายถึงมหัคคตโลกุตตรปัญญา (ปัญญาระดับโลกุตระที่ถึงความยิ่งใหญ่) อันประเสริฐ บริสุทธิ์ สูงสุด สามารถกำจัดกิเลสได้ (อง.ทสก.อ. ๓/๔๘/๓๕๐) อีกนัยหนึ่ง หมายถึงญาณทัสสนะที่วิเศษสามารถที่จะทำความเป็นอริยะ ได้แก่ มรรค ๔ ผล ๔ (อริยภาว กาคู สมตถ์ □าณทสสนวิเสส, จตตารโ มคเค จตตาริ ผลานิ) (อง.จก.อ. ๓/๗๗/๑๕๓)

^๒ ธรรมของมนุษย์ ในที่นี้หมายถึงกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ (อง.เอกก.อ. ๑/๔๕/๕๑)

^๓ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ปัญญกนิบาต ข้อ ๘๓ (กุทกสูตร) หน้า ๑๕๑ ในเล่มนี้

^๔ การพูดป้อยอ ในที่นี้หมายถึงการพูดป้อยอมุ่งหวังลาภสักการะและชื่อเสียง (อง.จก.อ. ๓/๗๗/๑๕๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๘. อรหัตตวรรค ๔. สุขโสมนัสสสูตร

๓. ความไม่คุ้มครองทวารในอินทรีย์
๔. ความไม่รู้จักประมาณในการบริโภค
๕. การหลอกลวง
๖. การพูดป้อยอ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละกรรม ๖ ประการนี้แลได้แล้ว จึงอาจทำให้แจ้งญาณ-
ทัสสนะที่ประเสริฐอันสามารถ อันวิเศษยิ่งกว่ากรรมของมนุษย์ได้

อุตตริมนุสสธัมมสูตรที่ ๓ จบ

๔. สุขโสมนัสสสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้มีสุขโสมนัส

[๗๘] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยกรรม ๖ ประการ เป็นผู้มากด้วย
สุขโสมนัสอยู่ในปัจจุบันที่เดียว และเป็นผู้ปรารถนาเหตุแห่งความสิ้นอาสวะทั้งหลาย
กรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ยินดีในธรรม
๒. เป็นผู้ยินดีในภาวนา
๓. เป็นผู้ยินดีในการละ
๔. เป็นผู้ยินดีในปริเวก
๕. เป็นผู้ยินดีในความไม่พยายาม
๖. เป็นผู้ยินดีในธรรมที่ไม่เป็นเครื่องเน้นซ้ำ^๑

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยกรรม ๖ ประการนี้แล เป็นผู้มากด้วย
สุขโสมนัสอยู่ในปัจจุบันที่เดียว และเป็นผู้ปรารถนาเหตุแห่งความสิ้นอาสวะทั้งหลาย

สุขโสมนัสสสูตรที่ ๔ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ธรรมที่ไม่เป็นเครื่องเน้นซ้ำ ในที่นี้หมายถึงนิพพาน (อง.จกก.อ. ๓/๗๘/๑๕๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จังกกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๘. อรหัตตวรรค ๕. อธิคมสูตร

๕. อธิคมสูตร

ว่าด้วยการบรรลुकุศลธรรม

[๗๙] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ เป็นผู้ไม่อาจบรรลुकุศลธรรมที่ยังไม่ได้บรรล หรือทำกุศลธรรมที่ได้บรรลแล้วให้เจริญได้ ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ไม่ฉลาดในความเจริญ^๑
๒. เป็นผู้ไม่ฉลาดในความเสื่อม^๒
๓. เป็นผู้ไม่ฉลาดในอุบาย^๓
๔. ไม่สร้างฉันทะ^๔เพื่อบรรลुकุศลธรรมที่ยังไม่ได้บรรล
๕. ไม่รักษากุศลธรรมที่ได้บรรลแล้ว
๖. ไม่ทำกุศลธรรมให้ถึงพร้อมด้วยการทำติดต่อ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล เป็นผู้ไม่อาจบรรลुकุศลธรรมที่ยังไม่ได้บรรล หรือทำกุศลธรรมที่ได้บรรลแล้วให้เจริญได้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ เป็นผู้อาจบรรลुकุศลธรรมที่ยังไม่ได้บรรล หรือทำกุศลธรรมที่ได้บรรลแล้วให้เจริญได้

เชิงอรรถ :

^๑ ไม่ฉลาดในความเจริญ ในที่นี้หมายถึงไม่ฉลาดในเหตุให้เกิดกุศลธรรมและอกุศลธรรม กล่าวคือ ไม่รู้ว่า 'เมื่อมนสิการถึงธรรมทั้งหลายอย่างนี้ กุศลธรรมย่อมเจริญ หรือเมื่อมนสิการถึงธรรมทั้งหลายอย่างนี้ อกุศลธรรมย่อมเจริญ' (อง.จกก.ฎีกา ๓/๗๙/๑๗๗-๑๗๘)

^๒ ไม่ฉลาดในความเสื่อม ในที่นี้หมายถึงไม่ฉลาดในเหตุเสื่อมแห่งกุศลและอกุศล (อง.จกก.ฎีกา ๓/๗๙/๑๗๘)

^๓ ไม่ฉลาดในอุบาย ในที่นี้หมายถึงไม่มีปัญญาหยั่งรู้เหตุที่เกิดขึ้น ในเมื่อมีกิจรีบด่วนหรือภัยเกิดขึ้น ก็ไม่มีปัญญาที่จะแก้ไขได้ (เทียบ อง.จกก.ฎีกา ๓/๗๙/๑๗๘)

^๔ ฉันทะ ในที่นี้หมายถึงกัตตกัมมยตาฉันทะ(ความพอใจคือความเป็นผู้ใคร่จะทำ) (อง.จกก.อ. ๓/๗๙/๑๕๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑนาสก]

๘. อรหัตตวรรค ๖. มหัตตสูตร

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ฉลาดในความเจริญ
๒. เป็นผู้ฉลาดในความเสื่อม
๓. เป็นผู้ฉลาดในอุบาย
๔. สร้างฉันทะเพื่อบรรลุกุศลธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ
๕. รักษากุศลธรรมที่ได้บรรลุแล้ว
๖. ทำกุศลธรรมให้ถึงพร้อมด้วยการทำติดต่อกัน

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล เป็นผู้อาจบรรลุกุศลธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ หรือทำกุศลธรรมที่ได้บรรลุแล้วให้เจริญได้

อริยมสูตรที่ ๕ จบ

๖. มหัตตสูตร

ว่าด้วยการบรรลุความเป็นใหญ่

[๘๐] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ ไม่นานนัก ย่อมบรรลุความเป็นใหญ่ ความไพบุลย์ในธรรมทั้งหลาย

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มากด้วยแสงสว่าง^๑
๒. เป็นผู้มากด้วยความเพียร
๓. เป็นผู้มากด้วยความปลานปล้ำ^๒

เชิงอรรถ :

^๑ แสงสว่าง ในที่นี้หมายถึงญาณ(ความรู้) (อง.จก.อ. ๓/๘๐/๑๕๔)

^๒ ความปลานปล้ำ ในที่นี้หมายถึงปีติและปราโมทย์ (อง.จก.อ. ๓/๘๐/๑๕๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จั๊กกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๘. อรหัตตวรรค ๗. ปฐมนिरยสูตร

๔. เป็นผู้มากด้วยความไม่สันโดษ^๑

๕. เป็นผู้ไม่ทอดธุระ

๖. ทำความเพียรให้ยิ่งขึ้นในกุศลธรรมทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล ไม่นานนัก ย่อมบรรลุความเป็นใหญ่ ความไพบูลย์ในธรรมทั้งหลาย

มหัตตสูตรที่ ๖ จบ

๗. ปฐมนिरยสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดในนรก สูตรที่ ๑

[๘๑] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ฆ่าสัตว์

๒. เป็นผู้ลักทรัพย์

๓. เป็นผู้ประพฤติดีในกาม

๔. เป็นผู้พูดเท็จ

๕. เป็นผู้มีความปรารถนาชั่ว

๖. เป็นมิจฉาทิฎฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์

๒. เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์

๓. เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติดีในกาม

เชิงอรรถ :

^๑ไม่สันโดษ ในที่นี้หมายถึงไม่สันโดษพอใจหยุดอยู่เพียงแคในกุศลธรรมทั้งหลายที่มีอยู่แล้ว แต่ยังไม่ทำความเพียรยิ่งขึ้นในกุศลธรรมทั้งหลาย (อง.จก.อ. ๓/๘๐/๑๕๔)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า :๖๐๔ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก์]

๘. อรหัตตวรรค ๘. ทุติยนिरยสูตร

๔. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ

๕. เป็นผู้ไม่มีความปรารถนาชั่ว

๖. เป็นสัมมาทิฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ใน
สวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ปฐมนिरยสูตรที่ ๗ จบ

๘. ทุติยนिरยสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดในนรก สูตรที่ ๒

[๘๒] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ ย่อมดำรงอยู่
ในนรกเหมือนถูกนำไปฝังไว้

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้พูดเท็จ

๒. เป็นผู้พูดส่อเสียด

๓. เป็นผู้พูดคำหยาบ

๔. เป็นผู้พูดเพ้อเจ้อ

๕. เป็นผู้มักโลภ

๖. เป็นผู้มีความคะนอง

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในนรก
เหมือนถูกนำไปฝังไว้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์
เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ

๒. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดส่อเสียด

๓. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดคำหยาบ

๔. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๘. อรหัตตวรรค ๙. อัคคัมมสูตร

๕. เป็นผู้ไม่มักโลภ

๖. เป็นผู้ไม่มีความคอง

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ใน
สวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

ทุติยนिरยสูตรที่ ๘ จบ

๙. อัคคัมมสูตร

ว่าด้วยธรรมชั้นเลิศ

[๘๓] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ เป็นผู้ไม่อาจทำ
ให้แจ้งอรหัตตผลอันเป็นธรรมชั้นเลิศได้

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ไม่มีศรัทธา

๒. เป็นผู้ไม่มีhiri

๓. เป็นผู้ไม่มีโอดตปปะ

๔. เป็นผู้เกียจคร้าน

๕. เป็นผู้มีปัญหาทราวม

๖. เป็นผู้ห่วงใยกายและชีวิต

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล เป็นผู้ไม่อาจทำให้
แจ้งอรหัตตผลอันเป็นธรรมชั้นเลิศได้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ เป็นผู้อาจทำให้แจ้ง
อรหัตตผลอันเป็นธรรมชั้นเลิศได้

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มีศรัทธา

๒. เป็นผู้มีhiri

๓. เป็นผู้มีโอดตปปะ

๔. เป็นผู้ปรารถนาความเพียร

๕. เป็นผู้มีปัญหา

๖. เป็นผู้ไม่ห่วงใยกายและชีวิต

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล เป็นผู้อาจทำให้แจ้ง
อรหัตตผลอันเป็นธรรมชั้นเลิศได้

อัคคัมมสูตรที่ ๙ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๘. อรหัตตวรรค ๑๐. รัตติทิวสสูตร

๑๐. รัตติทิวสสูตร

ว่าด้วยวันและคืน

[๘๔] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ เมื่อกลางวันหรือกลางคืนผ่านไป พึงหวังได้แต่ความเสื่อมอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเจริญเลย

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มักมาก มีความคับแค้นใจ ไม่สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขารตามแต่จะได้
๒. เป็นผู้ไม่มีศรัทธา
๓. เป็นผู้ทุศีล
๔. เป็นผู้เกียจคร้าน
๕. เป็นผู้หลงลืมสติ
๖. เป็นผู้มัวปัญญาทึบ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล เมื่อกลางวันหรือกลางคืนผ่านไป พึงหวังได้แต่ความเสื่อมอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเจริญเลย

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ เมื่อกลางวันหรือกลางคืนผ่านไป พึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเสื่อมเลย

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ไม่มักมาก ไม่มีความคับแค้นใจ สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขารตามแต่จะได้
๒. เป็นผู้มัวศรัทธา

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ฉักกนิบาต [๒. ทุตติยปัณณาสก]

๘. อรหัตตวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

- ๓. เป็นผู้มึศีล
- ๔. เป็นผู้ปรารถนาความเพียร
- ๕. เป็นผู้มึสติ
- ๖. เป็นผู้มึปัญญา

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล เมื่อกลางวันหรือกลางคืนผ่านไป พึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีวามเสื่อมเลย

รัตติทิวสสูตรที่ ๑๐ จบ

อรหัตตวรรคที่ ๘ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ทุกขสูตร	๒. อรหัตตสูตร
๓. อุตตรินนุสสธัมมสูตร	๔. สุขโสมนัสสสูตร
๕. อธิคมสูตร	๖. มหัตตสูตร
๗. ปฐมนिरยสูตร	๘. ทุตติยนिरยสูตร
๙. อัคคธัมมสูตร	๑๐. รัตติทิวสสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๙. สัตตวรรค ๑. สัตตภาวสูตร

๙. สัตตวรรค

หมวดว่าด้วยสัตตภาวะ^๑

๑. สัตตภาวสูตร

ว่าด้วยสัตตภาวะ

[๘๕] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ เป็นผู้ไม่อาจทำให้แจ้งสัตตภาวะ(สภาวะที่เย็น)อันยอดเยี่ยม

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ไม่ข่มจิตในสมัยที่ควรข่ม^๒
๒. ไม่ประคองจิตในสมัยที่ควรประคอง^๓
๓. ไม่ทำจิตให้ร่าเริงในสมัยที่ควรให้ร่าเริง^๔
๔. ไม่วางจิตในสมัยที่ควรวาง^๕
๕. น้อมไปในธรรมที่เลว
๖. ยินดียิ่งในสักกายทิฐิ^๖

เชิงอรรถ :

- ^๑ สัตตภาวะ ในที่นี้หมายถึงนิพพาน หรือธรรมเครื่องระงับกิเลส (อง.จก.ก.ฐีกา ๓/๘๕/๑๗๙)
- ^๒ สมัยที่ควรข่ม หมายถึงขณะที่จิตมีฟุ้งซ่านเพราะบำเพ็ญเพียรมากเกินไป เป็นต้น (อง.จก.ก.อ. ๓/๘๕/๑๕๔)
- ^๓ สมัยที่ควรประคอง หมายถึงขณะที่จิตตกอยู่ในความเกียจคร้าน เพราะมีความเพียรย่อหย่อน เป็นต้น (อง.จก.ก.อ. ๓/๘๕/๑๕๔)
- ^๔ สมัยที่ควรให้ร่าเริง หมายถึงขณะที่จิตดำเนินสม่ำเสมอ ขณะที่จิตปราศจากความยินดีไม่ดำเนินไปในภาวนา เพราะมีความพยายามด้วยปัญญาน้อย หรือขณะที่จิตไม่บรรลुสุขคือความสงบ อนึ่ง เมื่อทำจิตให้ร่าเริง ภิกษุต้องพิจารณาสังเวควัตถุมิชาติ เป็นต้น (อง.จก.ก.ฐีกา ๓/๘๕/๑๗๙)
- ^๕ สมัยที่ควรวาง หมายถึงขณะที่จิตดำเนินดี คือหยั่งลงสู่ภาวนาวิธีที่ถูกต้อง (อง.จก.ก.อ. ๓/๘๕/๑๕๕)
- ^๖ ดูรายละเอียดในเชิงอรรถที่ ๒ ข้อ ๑๑๒ หน้า ๖๓๓ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๖๐๙ }

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย จังกกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑนาสก]

๙. สัตติวรรค ๒. อวารณดาสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล เป็นผู้ไม่อาจทำให้แจ้ง
สตีภาวะอันยอดเยี่ยม

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ เป็นผู้อาจทำให้แจ้ง
สตีภาวะอันยอดเยี่ยม

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ข่มจิตในสมัยที่ควรข่ม
๒. ประคองจิตในสมัยที่ควรประคอง
๓. ทำจิตให้ร่าเริงในสมัยที่ควรให้ร่าเริง
๔. วางจิตในสมัยที่ควรวาง
๕. น้อมไปในธรรมที่ประณีต
๖. ยินดียิ่งในนิพพาน

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล เป็นผู้อาจทำให้แจ้ง
สตีภาวะอันยอดเยี่ยม

สตีภาวสูตรที่ ๑ จบ

๒. อวารณดาสูตร

ว่าด้วยธรรมเป็นเครื่องกัน

[๘๖] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ แม้พึงสัทธรรมอยู่
ก็ไม่อาจก้าวลงสู่สัมมัตตนิยาม^๑ในกุศลธรรมทั้งหลายได้

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ปัญจกนิบาต ข้อ ๑๕๑ หน้า ๒๔๙ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๖๑๐ }

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย จังกกนิบาต [๒. ทุติยปิณณาสก]

๙. สี่ติวรรค ๒. อวารณดาสูตร

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ประกอบด้วยความเป็นผู้มีกรรมเป็นเครื่องกัน^๑
๒. เป็นผู้ประกอบด้วยความเป็นผู้มีกิเลสเป็นเครื่องกัน^๒
๓. เป็นผู้ประกอบด้วยความเป็นผู้มีวิบากเป็นเครื่องกัน^๓
๔. เป็นผู้ไม่มีศรัทธา
๕. เป็นผู้ไม่มีฉันทะ
๖. เป็นผู้ที่มีปัญญาทราวม

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล แม้พึงสัทธรรมอยู่ ก็ไม่อาจก้าวลงสู่สัมมัตตนิยามในกุศลธรรมทั้งหลายได้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ พึงสัทธรรมอยู่ อาจก้าวลงสู่สัมมัตตนิยามในกุศลธรรมทั้งหลายได้

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ไม่ประกอบด้วยความเป็นผู้มีกรรมเป็นเครื่องกัน
๒. เป็นผู้ไม่ประกอบด้วยความเป็นผู้มีกิเลสเป็นเครื่องกัน
๓. เป็นผู้ไม่ประกอบด้วยความเป็นผู้มีวิบากเป็นเครื่องกัน
๔. เป็นผู้มีศรัทธา
๕. เป็นผู้มีฉันทะ
๖. เป็นผู้ที่มีปัญญา

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล พึงสัทธรรมอยู่ อาจก้าวลงสู่สัมมัตตนิยามในกุศลธรรมทั้งหลายได้

อวารณดาสูตรที่ ๒ จบ

เชิงอรรถ :

- ^๑ กรรมเป็นเครื่องกัน ในที่นี้หมายถึงอนันตริยกรรม ๕ คือ (๑) ฆาตฆาต (ฆาตมารดา) (๒) ปิดฆาต (ฆาตบิดา) (๓) อรหันตฆาต(ฆาตพระอรหันต์) (๔) โลหิตุปบาท(ทำร้ายพระพุทธเจ้าจนถึงให้พระโลหิตห้อขึ้นไป) (๕) สังฆเภท (ทำลายสงฆ์ให้แตกกัน) (อง.จกก.อ. ๓/๘๖/๑๕๕)
- ^๒ กิเลสเป็นเครื่องกัน ในที่นี้หมายถึงนิยตมิจฉาทิฏฐิ (ได้แก่ลัทธิที่มีความเชื่อว่าสัตว์ วิญญาณ หรือชีวาตมัน มีความเที่ยงแท้ไม่ดับสลาย) (อง.จกก.อ. ๓/๘๖/๑๕๕)
- ^๓ วิบากเป็นเครื่องกัน ในที่นี้หมายถึงอกุศลวิปากปฏิสนธิ (การถือปฏิสนธิเพราะผลแห่งอกุศลกรรม) หรือ อเหตุกปฏิสนธิ (การถือปฏิสนธิโดยปราศจากเหตุ) ในกุศลวิบากอยู่ (อง.จกก.อ. ๓/๘๖/๑๕๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๙. สีตวรรค ๓. โวโรปิตสูตร

๓. โวโรปิตสูตร

ว่าด้วยผู้ฆ่า

[๘๗] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยกรรม ๖ ประการ แม้พึงสังฆกรรมอยู่ ก็ไม่อาจก้าวลงสู่สัมมัตตนิยามในกุศลธรรมทั้งหลายได้

กรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ฆ่ามารดา
๒. เป็นผู้ฆ่าบิดา
๓. เป็นผู้ฆ่าพระอรหันต์
๔. เป็นผู้มึนจิตคิดประทุษร้ายทำพระโลหิตของตถาคตให้ห่อขึ้น
๕. เป็นผู้ทำลายสงฆ์ให้แตกกัน
๖. เป็นผู้มึนปัญญาทราโมฆะ เป็นคนเซอะ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยกรรม ๖ ประการ แม้พึงสังฆกรรมอยู่ ก็ไม่อาจก้าวลงสู่สัมมัตตนิยามในกุศลธรรมทั้งหลายได้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยกรรม ๖ ประการ พึงสังฆกรรมอยู่ อาจก้าวลงสู่สัมมัตตนิยามในกุศลธรรมทั้งหลายได้

กรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ไม่ฆ่ามารดา
๒. เป็นผู้ไม่ฆ่าบิดา
๓. เป็นผู้ไม่ฆ่าพระอรหันต์
๔. เป็นผู้ไม่มีจิตคิดประทุษร้ายทำพระโลหิตของตถาคตให้ห่อขึ้น
๕. เป็นผู้ไม่ทำลายสงฆ์ให้แตกกัน
๖. เป็นผู้มึนปัญญา โมโหโงงเซอะ ไม่เป็นคนเซอะ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยกรรม ๖ ประการนี้แล พึงสังฆกรรมอยู่ อาจก้าวลงสู่สัมมัตตนิยามในกุศลธรรมทั้งหลายได้

โวโรปิตสูตรที่ ๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉัฏฐกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑนาสก]

๙. สีตวรรค ๔. สุตสูตติสูตร

๔. สุตสูตติสูตร

ว่าด้วยการฟังด้วยดี

[๘๘] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ แม้ฟังสัทธรรมอยู่
ก็ไม่อาจก้าวลงสู่สัมมัตตนิยามในกุศลธรรมทั้งหลายได้

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

เมื่อบุคคลอื่นแสดงธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้

๑. ไม่ตั้งใจฟังด้วยดี
๒. ไม่เจียโสดสดับ
๓. ไม่ตั้งใจใฝ่รู้
๔. ถือเอาแต่สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์
๕. ทั้งสิ่งที่เป็นประโยชน์
๖. ประกอบด้วยอนนุโลมิกขันติ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล แม้ฟังสัทธรรมอยู่
ก็ไม่อาจก้าวลงสู่สัมมัตตนิยามในกุศลธรรมทั้งหลายได้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ ฟังสัทธรรมอยู่ อาจเพื่อ
ก้าวลงสู่สัมมัตตนิยามในกุศลธรรมทั้งหลายได้

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

เมื่อบุคคลอื่นแสดงธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้

๑. ตั้งใจฟังด้วยดี
๒. เจียโสดสดับ
๓. ตั้งใจใฝ่รู้
๔. ถือเอาแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑนาสก]

๙. สัตตวรรค ๕. อัปปหายสูตร

๕. ทั้งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์

๖. ประกอบด้วยอนุโลมิกขันตี^๑

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล พึงสัทธรรมอยู่
อาจก้าวลงสู่สัมมัตตนิยามในกุศลธรรมทั้งหลายได้

สุสสุตติสูตรที่ ๔ จบ

๕. อัปปหายสูตร

ว่าด้วยธรรมที่บุคคลยังละไม่ได้

[๘๙] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลยังละธรรม ๖ ประการไม่ได้ ก็ไม่อาจทำให้แจ้ง
ทิฏฐีสัมปทา^๒ได้

ธรรม ๖ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สักกายทิฏฐิ (ความเห็นว่าเป็นอัตตา)
๒. วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย)
๓. สีลัพพตปรามาส (ความถือมั่นศีลพรต)
๔. ราคะเป็นเหตุไปสู่อบาย
๕. โทสะเป็นเหตุไปสู่อบาย
๖. โมหะเป็นเหตุไปสู่อบาย

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลยังละธรรม ๖ ประการนี้แลไม่ได้ ก็ไม่อาจทำให้แจ้ง
ทิฏฐีสัมปทาได้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลละธรรม ๖ ประการได้แล้ว จึงอาจทำให้แจ้งทิฏฐิ-
สัมปทาได้

เชิงอรรถ :

^๑ อนุโลมิกขันตี ในที่นี้หมายถึงข้อพินิจที่เกื้อกูลแก่การบรรลอรุณสัญ ๔ หรือเหมาะแก่คำสอน (อง.จก.อ. ๓/๘๘-๘๙/๑๕๕) ขันตี ในที่นี้หมายถึงปัญญา หรือวิปัสสนาญาณ มิใช่หมายถึงความอดทน (เทียบ ข.ป. ๓๑/๓๖/๔๔๔, อภ.วิ.อ. ๗๖๘/๔๔๐)

^๒ ทิฏฐีสัมปทา ในที่นี้หมายถึงโสดาปัตติมรรค (อง.จก.อ. ๓/๘๘-๘๙/๑๕๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๙. สัตติวรรค ๖. ปหีนสูตร

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สักกายทิฏฐิ
๒. วิจิกิจฉา
๓. สีสัพพตปรามาส
๔. ราคะที่เป็นเหตุไปสู่อบาย
๕. โทสะที่เป็นเหตุไปสู่อบาย
๖. โมหะที่เป็นเหตุไปสู่อบาย

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลละธรรม ๖ ประการนี้ได้แล้ว จึงอาจทำให้แจ้งทิฏฐิ-
สัมปทาได้

อัปปหายสูตรที่ ๕ จบ

๖. ปหีนสูตร

ว่าด้วยธรรมที่บุคคลละได้

[๙๐] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการนี้ ที่บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ^๑ ละ
ได้แล้ว

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สักกายทิฏฐิ
๒. วิจิกิจฉา
๓. สีสัพพตปรามาส
๔. ราคะที่เป็นเหตุไปสู่อบาย
๕. โทสะที่เป็นเหตุไปสู่อบาย
๖. โมหะที่เป็นเหตุไปสู่อบาย

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการนี้แล ที่บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิละได้แล้ว

ปหีนสูตรที่ ๖ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า “บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ” ในสูตรที่ ๖-๑๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ จักกนิบาต ข้อ ๕๔ (ธัมมิกสูตร) หน้า ๕๓๐ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑนาสก]

๙. สัตวารค ๘. ปฐมอภัพพัญญานสูตร

๗. อภัพพสูตร

ว่าด้วยผู้ไม่อาจให้ธรรมเกิดขึ้น

[๙๑] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิวฐี เป็นผู้ไม่อาจให้ธรรม ๖ ประการเกิดขึ้นได้

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สักกายทิวฐี
๒. วิจิกิจฉา
๓. สีสัพพตปรัมมาส
๔. ราคะที่เป็นเหตุไปสู่อบาย
๕. โทสะที่เป็นเหตุไปสู่อบาย
๖. โมหะที่เป็นเหตุไปสู่อบาย

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิวฐี เป็นผู้ไม่อาจให้ธรรม ๖ ประการนี้ แลเกิดขึ้นได้

อภัพพสูตรที่ ๗ จบ

๘. ปฐมอภัพพัญญานสูตร

ว่าด้วยฐานะที่ไม่อาจเป็นได้ สูตรที่ ๑

[๙๒] ภิกษุทั้งหลาย ฐานะที่ไม่อาจเป็นได้ ๖ ประการนี้

ฐานะที่ไม่อาจเป็นได้ ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิวฐี

๑. เป็นผู้ไม่อาจอยู่อย่างไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในศาสดา
๒. เป็นผู้ไม่อาจอยู่อย่างไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในธรรม
๓. เป็นผู้ไม่อาจอยู่อย่างไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในสงฆ์

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย จังกกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก]

๙. สี่ติวรรค ๙. ทุติยอภัพพัฏฐฐานสูตร

๔. เป็นผู้ไม่อาจอยู่อย่างไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในสิกขา
 ๕. เป็นผู้ไม่อาจกลับมาสู่เหตุที่ไม่ควรเข้าถึง^๑
 ๖. เป็นผู้ไม่อาจให้ภพที่ ๘^๒ เกิดขึ้นได้
 ภิกษุทั้งหลาย ฐานะที่ไม่อาจเป็นได้ ๖ ประการนี้แล

ปฐมอภัพพัฏฐฐานสูตรที่ ๘ จบ

๙. ทุติยอภัพพัฏฐฐานสูตร

ว่าด้วยฐานะที่ไม่อาจเป็นได้ สูตรที่ ๒

[๙๓] ภิกษุทั้งหลาย ฐานะที่ไม่อาจเป็นได้ ๖ ประการนี้
 ฐานะที่ไม่อาจเป็นได้ ๖ ประการ ะไรบ้าง คือ
 บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิวฐิ

๑. เป็นผู้ไม่อาจยึดถือสังขารว่าเป็นของเที่ยง
 ๒. เป็นผู้ไม่อาจยึดถือสังขารว่าเป็นสุข
 ๓. เป็นผู้ไม่อาจยึดถือธรรมว่าเป็นอัตตตา
 ๔. เป็นผู้ไม่อาจทำอนันตริยกรรม^๓
 ๕. เป็นผู้ไม่อาจเชื่อความบริสุทธิ์โดยถือมงคลตื่นชาว^๔
 ๖. เป็นผู้ไม่อาจแสวงหาเขตบุญนอกศาสนานี้
 ภิกษุทั้งหลาย ฐานะที่ไม่อาจเป็นได้ ๖ ประการนี้แล

ทุติยอภัพพัฏฐฐานสูตรที่ ๙ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ เหตุที่ไม่ควรเข้าถึง ในที่นี้หมายถึงเวร ๕ ได้แก่ (ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดเท็จ เสพของ
 มีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท) และทิวฐิ ๖๒ ประการ (อง.จก.อ. ๓/๙๒-๙๕/
 ๑๕๕) ดู ที.สี. (แปล) ๙/๒๘-๑๔๖/๑๑-๑๖ ประกอบ

^๒ ภพที่ ๘ หมายถึงปฏิสนธิที่ ๘ ในชั้นกามาวจร (ผู้ใดโสดาบันจะถือปฏิสนธิไม่เกิน ๗ ครั้ง) (อง.จก.อ.
 ๓/๙๒-๙๕/๑๕๕)

^๓ ดู อภ.วิ. (แปล) ๓๕/๙๔๑/๕๙๕, อง.จก.อ. ๓/๘๖/๑๕๕

^๔ ถือมงคลตื่นชาว หมายถึงถือวารูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ เป็นมงคล (อง.จก.อ. ๓/๙๒-๙๕/๑๕๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุตติยปัณณาสก]

๙. สัตติวรรค ๑๑. จตุตถอภัพพัญญฐานสูตร

๑๐. ตุตติยอภัพพัญญฐานสูตร

ว่าด้วยฐานะที่ไม่อาจเป็นได้ สูตรที่ ๓

[๙๔] ภิกษุทั้งหลาย ฐานะที่ไม่อาจเป็นได้ ๖ ประการนี้
ฐานะที่ไม่อาจเป็นได้ ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิวฐิ

๑. เป็นผู้ไม่อาจฆ่ามารดา
๒. เป็นผู้ไม่อาจฆ่าบิดา
๓. เป็นผู้ไม่อาจฆ่าพระอรหันต์
๔. เป็นผู้ไม่อาจมีจิตคิดประทุษร้ายทำพระโลหิตของตถาคตให้ห่อขึ้น
๕. เป็นผู้ไม่อาจทำลายสงฆ์ให้แตกกัน
๖. เป็นผู้ไม่อาจนับถือศาสดาอื่น

ภิกษุทั้งหลาย ฐานะที่ไม่อาจเป็นได้ ๖ ประการนี้แล

ตุตติยอภัพพัญญฐานสูตรที่ ๑๐ จบ

๑๑. จตุตถอภัพพัญญฐานสูตร

ว่าด้วยฐานะที่ไม่อาจเป็นได้ สูตรที่ ๔

[๙๕] ภิกษุทั้งหลาย ฐานะที่ไม่อาจเป็นได้ ๖ ประการนี้
ฐานะที่ไม่อาจเป็นได้ ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิวฐิ

๑. เป็นผู้ไม่อาจยึดถือสุขและทุกข์ที่ตนเองทำไว้^๑
๒. เป็นผู้ไม่อาจยึดถือสุขและทุกข์ที่ผู้อื่นทำไว้
๓. เป็นผู้ไม่อาจยึดถือสุขและทุกข์ที่ตนเองและผู้อื่นทำไว้

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงไม่อาจยึดถือสุขและทุกข์ตามอำนาจทิวฐิของตนได้ (อง.จก.อ. ๓/๙๕/๑๕๕)

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย ฉกกนิบาต [๒. ทุติยปิณณาสก]

๙. สัตตวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๔. เป็นผู้ไม่อาจยึดถือสุขและทุกข์ที่เกิดขึ้นเองและตนเองไม่ได้ทำไว้

๕. เป็นผู้ไม่อาจยึดถือสุขและทุกข์ที่เกิดขึ้นเอง และผู้อื่นไม่ได้ทำไว้

๖. เป็นผู้ไม่อาจยึดถือสุขและทุกข์ที่เกิดขึ้นเอง ที่ตนเอง และผู้อื่นไม่ได้ทำไว้

ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะว่าเหตุและธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้นจากเหตุอันบุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิวณินันเห็นได้ดี

ภิกษุทั้งหลาย ฐานะที่ไม่อาจเป็นได้ ๖ ประการนี้แล

จตุตถอภัพพัญญฐานสูตรที่ ๑๑ จบ

สัตตวรรคที่ ๙ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สัตติภาวสูตร

๒. อวารณตาสสูตร

๓. โวโรปิตสูตร

๔. สสสูสติสูตร

๕. อัปปหายสูตร

๖. ปหีนสูตร

๗. อภัพพสูตร

๘. ปลุมอภัพพัญญฐานสูตร

๙. ทุติยอภัพพัญญฐานสูตร

๑๐. ตติยอภัพพัญญฐานสูตร

๑๑. จตุตถอภัพพัญญฐานสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑนาสก]

๑๐. อานิสังสวรรค ๒. อานิสังสสูตร

๑๐. อานิสังสวรรค

หมวดว่าด้วยอานิสงส์

๑. ปาตภาวสูตร

ว่าด้วยเหตุปรากฏ

[๙๖] ภิกษุทั้งหลาย เหตุปรากฏ ๖ ประการ หาได้ยากในโลก

เหตุปรากฏ ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความปรากฏแห่งตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า หาได้ยากในโลก
  ๒. บุคคลผู้แสดงธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้ หาได้ยากในโลก
  ๓. บุคคลผู้เกิดขึ้นในถิ่นอริยะ^๑ หาได้ยากในโลก
  ๔. ความมีอินทรีย์ไม่บกพร่อง หาได้ยากในโลก
  ๕. ความไม่โง่เขลา ความไม่เป็นคนเขอะ หาได้ยากในโลก
  ๖. ความพอใจในกุศลธรรม หาได้ยากในโลก
- ภิกษุทั้งหลาย เหตุปรากฏ ๖ ประการนี้แล หาได้ยากในโลก

ปาตภาวสูตรที่ ๑ จบ

๒. อานิสังสสูตร

ว่าด้วยอานิสงส์แห่งโสดาปัตติผล

[๙๗] ภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์แห่งการทำให้แจ้งโสดาปัตติผล ๖ ประการนี้

อานิสงส์ ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. มีความแน่นอนในศีลธรรม^๒
๒. มีความไม่เสื่อมเป็นธรรมดา
๓. ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ ไม่มีความทุกข์

เชิงอรรถ :

^๑ ถิ่นอริยะ หมายถึง มัชฌิมประเทศ (อง.จกก.อ. ๓/๙๖-๙๗/๑๕๖)

^๒ ศีลธรรม ในที่นี้หมายถึง ศาสนา (อง.จกก.อ. ๓/๙๖-๙๗/๑๕๖)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑนาสก]

๑๐. อานิสังสวรรค ๓. อนิจจสูตร

๔. ประกอบด้วยอสาธารณญาณ^๑

๕. เห็นเหตุได้ดี

๖. เห็นธรรมที่เกิดขึ้นจากเหตุได้ดี

ภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์แห่งการทำให้แจ้งโสดาปัตติผล ๖ ประการนี้แล

อานิสังสสูตรที่ ๒ จบ

๓. อนิจจสูตร

ว่าด้วยความเป็นของไม่เที่ยง

[๙๘] ภิกษุทั้งหลาย

๑. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้พิจารณาเห็นสังขารว่าเป็นของเที่ยง จักประกอบด้วยอนุโลมิกขันติ^๒ได้

๒. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ไม่ประกอบด้วยอนุโลมิกขันติ จักก้าวลงสู่สัมมัตตนิยาม^๓ได้

๓. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ไม่ก้าวลงสู่สัมมัตตนิยาม จักทำให้แจ้งโสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล หรืออรหัตตผลได้

ภิกษุทั้งหลาย

๑. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้พิจารณาเห็นสังขารทั้งปวงว่าเป็นของไม่เที่ยง จักประกอบด้วยอนุโลมิกขันติได้

เชิงอรรถ :

^๑ อสาธารณญาณ หมายถึงญาณที่ไม่ทั่วไปสำหรับปุถุชน (อง.จกภ.อ. ๓/๙๖-๙๗/๑๕๖)

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๘๘ (สุสสุตติสูตร) หน้า ๖๑๔ ในเล่มนี้

^๓ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ปัญจนินบาต ข้อ ๑๕๑ หน้า ๒๔๙ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๑๐. อานิสังสวรรค ๕. อนัตตสูตร

๒. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้ประกอบด้วยอนุโลมิกขันติ จักก้าวลงสู่สัมมัตต-
 นิยามได้
๓. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้ก้าวลงสู่สัมมัตตนิยาม จักทำให้แจ้งโสดาปัตติผล
 สกทาคามีผล อนาคามีผล หรืออรหัตตผลได้

อนิจจสูตรที่ ๓ จบ

๔. ทุกขสูตร

ว่าด้วยความเป็นทุกข

[๙๙] ภิกษุทั้งหลาย

๑. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้พิจารณาเห็นสังขารว่าเป็นสุข
 ฯลฯ

ภิกษุทั้งหลาย

๑. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้พิจารณาเห็นสังขารทั้งปวงว่าเป็นทุกข
 ฯลฯ

ทุกขสูตรที่ ๔ จบ

๕. อนัตตสูตร

ว่าด้วยความเป็นอนัตตา

[๑๐๐] ภิกษุทั้งหลาย

๑. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้พิจารณาเห็นธรรมว่าเป็นอัตตา
 ฯลฯ

ภิกษุทั้งหลาย

๑. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้พิจารณาเห็นธรรมทั้งปวงว่าเป็นอนัตตา
 ฯลฯ

อนัตตสูตรที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑนาสก]

๑๐. อานิสังสวรรค ๖. นิพพานสูตร

๖. นิพพานสูตร

ว่าด้วยนิพพาน

[๑๐๑] ภิกษุทั้งหลาย

๑. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้พิจารณาเห็นนิพพานว่าเป็นทุกข์ จักประกอบด้วยอนุโลมิกขันติได้
๒. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ไม่ประกอบด้วยอนุโลมิกขันติ จักก้าวลงสู่สัมมัตตนิยามได้
๓. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ไม่ก้าวลงสู่สัมมัตตนิยาม จักทำให้แจ้งโสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล หรืออรหัตตผลได้

ภิกษุทั้งหลาย

๑. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้พิจารณาเห็นนิพพานว่าเป็นสุข จักประกอบด้วยอนุโลมิกขันติได้
๒. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้ประกอบด้วยอนุโลมิกขันติ จักก้าวลงสู่สัมมัตตนิยามได้
๓. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้ก้าวลงสู่สัมมัตตนิยาม จักทำให้แจ้งโสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล หรืออรหัตตผลได้

นิพพานสูตรที่ ๖ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปัณณาสก์]

๑๐. อานิสังสวรรค ๘. อุกขิตตาสิกสูตร

๗. อนวัฏฐิตสูตร

ว่าด้วยความไม่มั่นคง

[๑๐๒] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นอานิสงส์ ๖ ประการ สามารถ
ทำเขตไม่จำกัด^๑ในสังขารทั้งปวงแล้วทำอนิจจสัญญาให้ปรากฏได้

อานิสงส์ ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุพิจารณาเห็นว่า

๑. สังขารทั้งปวงจักปรากฏว่าเป็นของไม่มั่นคง
๒. ใจของเราจักไม่ยินดีในโลกทั้งปวง
๓. ใจของเราจักออกไปจากโลกทั้งปวง
๔. ใจของเราจักน้อมไปสู่นิพพาน
๕. สังโยชน์ทั้งหลายของเราจักถึงการละได้
๖. เราจักเป็นผู้ประกอบด้วยสามัญญะ^๒ อันยอดเยี่ยม

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นอานิสงส์ ๖ ประการนี้แล สามารถทำเขต
ไม่จำกัดในสังขารทั้งปวงแล้วทำอนิจจสัญญาให้ปรากฏได้

อนวัฏฐิตสูตรที่ ๗ จบ

๘. อุกขิตตาสิกสูตร

ว่าด้วยนิพพิทาสัญญาเหมือนเพชรฆาตผู้เจือดาบขึ้น

[๑๐๓] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นอานิสงส์ ๖ ประการ สามารถ
ทำเขตไม่จำกัดในสังขารทั้งปวงแล้วทำทุกขสัญญาให้ปรากฏได้

อานิสงส์ ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุพิจารณาเห็นว่า

๑. นิพพิทาสัญญา(ความกำหนดหมายความเบื่อหน่าย)ในสังขารทั้งปวง
จักปรากฏแก่เราเหมือนเพชรฆาตผู้เจือดาบขึ้น

เชิงอรรถ :

^๑ ทำเขตไม่จำกัด หมายถึงทำเขตไม่จำกัดอย่างนี้ว่า "สังขารประมาณเท่านี้ ไม่เที่ยง นอกนี้จะชื่อว่าไม่เที่ยง
ก็หาไม่ได้" (อง.จก.อ. ๓/๑๐๒/๑๕๖)

^๒ สามัญญะ ในที่นี้หมายถึงความเป็นสมณะ ได้แก่ อริยมรรค (อง.จก.อ. ๓/๑๐๒/๑๕๖)

พระสูตรต้นตอปิฎก อังคตตรนิกาย จังกกนิบาต [๒. ทุตติยปิณณาสก]

๑๐. อานิสังสววรรค ๙. อตัมมยสูตร

๒. ใจของเราจักออกไปจากโลกทั้งปวง

๓. เราจักมีปกติเห็นสันติในนิพพาน

๔. อนุสัยของเราจักถึงการเพิกถอน

๕. เราจักทำตามหน้าที่

๖. เราจักมีเมตตาบำรุงพระศาสดา^๑

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นอานิสงส์ ๖ ประการนี้แล สามารถทำเขต
ไม่จำกัดในสังขารทั้งปวงแล้วทำทุกขสัญญาให้ปรากฏได้

อุกขิตตาสิกสูตรที่ ๘ จบ

๙. อตัมมยสูตร

ว่าด้วยอตัมมยะ^๒

[๑๐๔] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นอานิสงส์ ๖ ประการ สามารถ
ทำเขตไม่จำกัดในธรรมทั้งปวงแล้วทำอนัตตสัญญาให้ปรากฏได้

อานิสงส์ ๖ ประการ อะไรว่าง คือ

ภิกษุพิจารณาเห็นว่า

๑. เราจักเป็นอตัมมยะ

๒. อหังการ^๓ของเราจักดับไป

เชิงอรรถ :

^๑ พระเสขบุคคล ๗ จำพวก ย่อมบำรุงรับใช้พระตถาคตด้วยเมตตา ส่วนพระชินาสพได้ผ่านการบำรุงรับใช้
พระศาสดาแล้ว (อภ.จก.อ. ๓/๑๐๓/๑๕๖)

^๒ อตัมมยะ (ไม่มีตัมมยะ) ในที่นี้หมายถึงไม่มีตัวตนและทัญญู คำว่า ตัมมยะ เป็นชื่อเรียกตัวตนและทัญญู
(อภ.จก.อ. ๓/๑๐๔/๑๕๖)

^๓ อหังการ หมายถึงทัญญูที่มีความยึดถือว่าเป็นเรา (อภ.จก.อ. ๓/๑๐๔/๑๕๖)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑนาสก]

๑๐. อานิสังสวรค ๑๐. ภาวสูตร

๓. มมังการ^๑ของเราจักดับไป

๔. เราจักเป็นผู้ประกอบด้วยอสาธารณญาณ^๒

๕. เราจักเป็นผู้เห็นเหตุได้ดี

๖. เราจักเป็นผู้เห็นธรรมที่เกิดขึ้นจากเหตุได้ดี

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้พิจารณาเห็นอานิสงส์ ๖ ประการนี้แล สามารถทำเขต
ไม่จำกัดในธรรมทั้งปวงแล้วทำอนัตตสัญญาให้ปรากฏได้

อตัมมยสูตรที่ ๙ จบ

๑๐ ภาวสูตร

ว่าด้วยภพและสิกขา

[๑๐๕] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรละภพ ๓ ประการนี้ ควรศึกษาในสิกขา
๓ ประการ

ภพ ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. กามภพ (ภพที่เป็นกามาวจร)

๒. รูปภพ (ภพที่เป็นรูปาวจร)

๓. อรูปภพ (ภพที่เป็นอรูปาวจร)

นี่คือภพ ๓ ประการที่ภิกษุควรละ

สิกขา ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อธิศีลสิกขา (สิกขาคือศีลอันยิ่ง)

๒. อธิจิตตสิกขา (สิกขาคือจิตอันยิ่ง)

เชิงอรรถ :

^๑ มมังการ หมายถึงตัณหา คือความทะยานอยากว่าเป็นของเรา (อง.จก.อ. ๓/๑๐๔/๑๕๖)

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๙๗ (อานิสังสสูตร) หน้า ๖๒๑ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๖๒๖ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จังกนิบาต [๒. ทุติยปิณฑาสก]

๑๐. อานิสังสวรรค ๑๑. ตัณหาสูตร

๓. อธิปัญญาสิกขา (สิกขาคือปัญญาอันยิ่ง)

นี่คือสิกขา ๓ ประการที่ภิกษุควรศึกษา

ภิกษุทั้งหลาย เพราะภิกษุละภพ ๓ ประการนี้ได้ และศึกษาสิกขา ๓ ประการนี้ได้ เราจึงเรียกภิกษุนี้ว่า 'ตัดตัณหาได้แล้ว ถอนสังโยชน์ได้แล้ว ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้แล้วเพราะละมานะได้โดยชอบ'^๑

ภาวสูตรที่ ๑๐ จบ

๑๑. ตัณหาสูตร

ว่าด้วยตัณหาและมานะ

[๑๐๖] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรละตัณหา ๓ ประการ และควรละมานะ ๓ ประการ

ตัณหา^๒ ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. กามตัณหา (ความทะยานอยากในกามธาตุ)
๒. รูปตัณหา (ความทะยานอยากในรูปธาตุ)
๓. อรูปตัณหา (ความทะยานอยากในอรูปธาตุ)

นี่คือตัณหา ๓ ประการที่ภิกษุควรละ

มานะ^๓ ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. มานะ (ความถือตัวว่าเสมอเขา)
๒. โอมานะ (ความถือตัวว่าด้อยกว่าเขา)

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงตัดตัณหาได้เด็ดขาดด้วยโลกุตตรมรรค ถอนสังโยชน์ ๑๐ ประการได้ ทำให้วิภูฏทุกขหฤตการหม่นได้ (อง.จตุกก.อ. ๒/๑๗๗/๓๙๘) และดู อง.จตุกก. (แปล) ๒๑/๑๗๗/๒๕๘, ๒๕๗/๓๘๗ ประกอบ

^๒ ดู อภิ.วิ. (แปล) ๓๕/๙๑๗/๕๗๓

^๓ ดู อภิ.วิ. (แปล) ๓๕/๘๗๘-๘๘๑/๕๕๗-๕๕๘

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต [๒. ทุติยปิณณาสก]

๑๐. อานิสังสวรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๓. อติมานะ (ความถือตัวว่าดีกว่าเขา)

นี่คือมานะ ๓ ประการที่ภิกษุควรละ

ภิกษุทั้งหลาย เพราะภิกษุละตัณหา ๓ ประการนี้ได้ และละมานะ ๓ ประการนี้ได้ เราจึงเรียกภิกษุนี้ว่า 'ตัดตัณหาได้แล้ว ถอนสังโยชนได้แล้ว ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้แล้วเพราะละมานะได้โดยชอบ'

ตัณหาสูตรที่ ๑๑ จบ

อานิสังสวรคที่ ๑๐ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปาตภาวสูตร	๒. อานิสังสสูตร
๓. อนิจจสูตร	๔. ทุกขสูตร
๕. อนัตตสูตร	๖. นิพพานสูตร
๗. อนวัฏฐิตสูตร	๘. อุกขิตตาสิกสูตร
๙. อตัมมยสูตร	๑๐. ภาวสูตร
๑๑. ตัณหาสูตร	

ทุติยปิณณาสก จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต ๑๑. ติกวรรค ๑. รากสูตร

๑๑. ติกวรรค

หมวดว่าด้วยธรรมหมวดละ ๓

๑. รากสูตร

ว่าด้วยรากะ

[๑๐๗] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. รากะ (ความกำหนัด)
๒. โทสะ (ความคิดประทุษร้าย)
๓. โมหะ (ความหลง)

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๓ ประการ เพื่อละธรรม ๓ ประการนี้

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุควรเจริญอสุภะ^๑ เพื่อละรากะ
๒. ภิกษุควรเจริญเมตตา^๒ เพื่อละโทสะ
๓. ภิกษุควรเจริญปัญญา^๓ เพื่อละโมหะ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๓ ประการนี้ เพื่อละธรรม ๓ ประการนี้แล

รากสูตรที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ อสุภะ หมายถึงอสุภกัมมัฏฐาน คืออารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งการงานของใจที่พิจารณาร่างกายของตนและผู้อื่น ให้เห็นสภาวะที่ไม่งาม มี ๑๐ ประการ (อง.จก.อ. ๓/๑๐๗/๑๕๗) และดูรายละเอียดประกอบใน วิสุทธิ. ๑/๑๐๒-๑๒๒/๑๙๔-๒๑๔

^๒ เมตตา หมายถึงเมตตากัมมัฏฐาน อารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งการงานของใจที่ปรารถนาให้เขามีความสุข (อง.จก.อ. ๓/๑๐๗/๑๕๗)

^๓ ปัญญา หมายถึงมัคคปัญญาพร้อมทั้งวิปัสสนา (อง.จก.อ. ๓/๑๐๗/๑๕๗)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ฉักกนิบาต ๑๑. ตักกวรรค ๓. วิตักกสูตร

๒. ทุจจริตสูตร

ว่าด้วยทุจริต

[๑๐๘] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. กายทุจริต (ความประพฤติชั่วด้วยกาย)
๒. วาจทุจริต (ความประพฤติชั่วด้วยวาจา)
๓. มโนทุจริต (ความประพฤติชั่วด้วยใจ)

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๓ ประการ เพื่อละธรรม ๓ ประการนี้

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุควรเจริญกายสุจริต(ความประพฤติชอบด้วยกาย)เพื่อละกายทุจริต
๒. ภิกษุควรเจริญวจีสุจริต(ความประพฤติชอบด้วยวาจา)เพื่อละวาจทุจริต
๓. ภิกษุควรเจริญมโนสุจริต(ความประพฤติชอบด้วยใจ)เพื่อละมโนทุจริต

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๓ ประการนี้ เพื่อละธรรม ๓ ประการนี้แล

ทุจริตสูตรที่ ๒ จบ

๓. วิตักกสูตร

ว่าด้วยวิตก

[๑๐๙] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. กามวิตก (ความตรึกในทางกาม)
๒. พยาบาทวิตก (ความตรึกในทางพยาบาท)
๓. วิหิงสาวิตก (ความตรึกในทางเบียดเบียน)

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้แล

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉักกนิบาต ๑๑. ติกวรรค ๔. สัญญาสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๓ ประการ เพื่อละธรรม ๓ ประการนี้
ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุควรเจริญเนกขัมมวิตก(ความตรีกปลอดจากกาม)เพื่อละกามวิตก
๒. ภิกษุควรเจริญอพยาบาทวิตก(ความตรีกปลอดจากพยาบาท)เพื่อ
ละพยาบาทวิตก
๓. ภิกษุควรเจริญอวิหิงสาวิตก(ความตรีกปลอดจากการเบียดเบียน)
เพื่อละวิหิงสาวิตก

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๓ ประการนี้ เพื่อละธรรม ๓ ประการนี้แล

วัตกกสูตรที่ ๓ จบ

๔. สัญญาสูตร

ว่าด้วยสัญญา

[๑๑๐] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. กามสัญญา (ความกำหนดหมายในทางกาม)
๒. พยาบาทสัญญา (ความกำหนดหมายในทางพยาบาท)
๓. วิหิงสาสัญญา (ความกำหนดหมายในทางเบียดเบียน)

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๓ ประการ เพื่อละธรรม ๓ ประการนี้

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุควรเจริญเนกขัมมสัญญา(ความกำหนดหมายปลอดจากกาม)
เพื่อละกามสัญญา

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉัฏกนิบาต ๑๑. ตีถวรรค ๕. ชาติสูตร

๒. ภิกษุควรเจริญอุปปายาปาทสัญญา(ความกำหนดหมายปลอดจาก
พยายาปาท)เพื่อละพยายาปาทสัญญา

๓. ภิกษุควรเจริญอวิหิงสาสัญญา(ความกำหนดหมายปลอดจากการ
เบียดเบียน)เพื่อละวิหิงสาสัญญา

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๓ ประการนี้ เพื่อละธรรม ๓ ประการนี้แล

สัญญาสูตรที่ ๔ จบ

๕. ชาติสูตร

ว่าด้วยชาติ

[๑๑๑] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. กามชาติ (ชาติคือกาม)
๒. พยาปาทชาติ (ชาติคือพยายาปาท)
๓. วิหิงสาชาติ (ชาติคือความเบียดเบียน)

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๓ ประการ เพื่อละธรรม ๓ ประการนี้

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุควรเจริญเนกขัมมชาติ(ชาติคือความปลอดจากกาม)เพื่อละ
กามชาติ
๒. ภิกษุควรเจริญอุปปายาปาทชาติ(ชาติคือความปลอดจากพยายาปาท)
เพื่อละพยายาปาทชาติ
๓. ภิกษุควรเจริญอวิหิงสาชาติ(ชาติคือความปลอดจากการเบียดเบียน)
เพื่อละวิหิงสาชาติ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๓ ประการนี้ เพื่อละธรรม ๓ ประการนี้แล

ชาติสูตรที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉักกนิบาต ๑๑. ดิถวรรค ๖. อัสสาทสูตร

๖. อัสสาทสูตร

ว่าด้วยอัสสาทิกุฎฐิ^๑

[๑๑๒] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้

ธรรม ๓ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. อัสสาทิกุฎฐิ

๒. อัสดานิกุฎฐิ^๒

๓. มิจฉาทิกุฎฐิ^๓

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๓ ประการ เพื่อละธรรม ๓ ประการนี้

ธรรม ๓ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุควรเจริญอนิจจสัญญา (ความกำหนดหมายความไม่เที่ยงแห่งสังขาร) เพื่อละอัสสาทิกุฎฐิ

๒. ภิกษุควรเจริญอนัตตสัญญา (ความกำหนดหมายรู้ความเป็นอนัตตาแห่งธรรมทั้งปวง) เพื่อละอัสดานิกุฎฐิ

๓. ภิกษุควรเจริญสัมมาทิฐิ(ความเห็นชอบ)เพื่อละมิจฉาทิกุฎฐิ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๓ ประการนี้ เพื่อละธรรม ๓ ประการนี้แล

อัสสาทสูตรที่ ๖ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงสัสสตทิฐิฐิ ความเห็นว่าเที่ยง (คือเห็นว่า อัสดา(ชีวิตมัน)และโลก เป็นสิ่งเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงอยู่ตลอดไป เช่นเห็นว่า คน และสัตว์ตายไปแล้ว ร่างกายเท่านั้นทรุดโทรมไป ส่วนดวงชีพหรือมนัส เป็นธรรมชาติไม่สูญ ย่อมถือปฏิสนธิในกำเนิดอื่นต่อไป จัดเป็นมิจฉาทิกุฎฐิอย่างหนึ่ง) (อภ.จก.อ. ๓/๑๑๒/๑๕๗)

^๒ หมายถึงสักกายทิฐิที่มีวัตถุ ๒๐ ประการ (๑) เห็นรูปเป็นอัสดา (๒) เห็นอัสดามีรูป (๓) เห็นรูปในอัสดา (๔) เห็นรูปในรูป (๕) เห็นเวทนาเป็นอัสดา (๖) เห็นอัสดามีเวทนา (๗) เห็นเวทนาในอัสดา (๘) เห็นอัสดาในเวทนา (๙) เห็นสัญญาเป็นอัสดา (๑๐) เห็นอัสดามีสัญญา (๑๑) เห็นสัญญาในอัสดา (๑๒) เห็นอัสดาในสัญญา (๑๓) เห็นสังขารเป็นอัสดา (๑๔) เห็นอัสดามีสังขาร (๑๕) เห็นสังขารในอัสดา (๑๖) เห็นอัสดาในสังขาร (๑๗) เห็นวิญญานเป็นอัสดา (๑๘) เห็นอัสดามีวิญญาน (๑๙) เห็นวิญญานในอัสดา (๒๐) เห็นอัสดาในวิญญาน (อภ.จก.อ. ๓/๑๑๒/๑๕๗) และดู ส.ข.๑๗/๑๕๕/๑๕๙, ข.ม.อ.๑๒/๑๕๘

^๓ หมายถึงทิฐิ ๖๒ ประการ (อภ.จก.อ. ๓/๑๑๒/๑๕๗) และดู ที.สี. (แปล) ๙/๒๘-๑๕๖/๑๑-๕๖

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉัคนิบาต ๑๑. ตีถวรรค ๗. อรติสูตร

๗. อรติสูตร

ว่าด้วยอรติ

[๑๑๓] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อรติ (ความไม่ยินดี)
๒. วิหิงสา (ความเบียดเบียน)
๓. อธัมมจริยา^๑ (การประพฤติดุชธรรม)

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๓ ประการ เพื่อละธรรม ๓ ประการนี้

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุควรเจริญมูทิตา(ความยินดี)เพื่อละอรติ
๒. ภิกษุควรเจริญอวิหิงสา(ความไม่เบียดเบียน)เพื่อละวิหิงสา
๓. ภิกษุควรเจริญธัมมจริยา(ความประพฤติดุชธรรม)เพื่อละอธัมมจริยา

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๓ ประการนี้ เพื่อละธรรม ๓ ประการนี้แล

อรติสูตรที่ ๗ จบ

เชิงอรรถ :

- ^๑ **อธัมมจริยา** ในที่นี้หมายถึงการประพฤติดอกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ คือ (๑) ปาณาติบาต (ฆ่าสัตว์) (๒) อทินนาทาน (ลักทรัพย์) (๓) กาเมสุมิฉฉาจาร (ประพฤติดูชในกาม) (๔) มุสาวาท (พูดเท็จ) (๕) ปิสุณวาจา (พูดส่อเสียด) (๖) ผรุสวาจา (พูดคำหยาบ) (๗) สัมผัปปลาปะ (พูดเพ้อเจ้อ) (๘) อภิขมา (เพ่งเล็งอยากได้ของเขา) (๙) พยาบาท (คิดร้าย) (๑๐) มิจฉาทิฎฐิ (เห็นผิด) (อภ.จก.อ. ๓/๑๑๓/๑๕๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๖๓๔ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต ๑๑. ติกวรรค ๙. โทวจัสสตาสุตตร

๘. สันตฤทธิตาสุตตร

ว่าด้วยสันตฤทธิตา

[๑๑๔] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อสันตฤทธิตา (ความไม่สันโดษ)
๒. อสัมปชชัญญะ (ความไม่มีสัมปชัญญะ)
๓. มหิจจตา (ความปรารถนามาก)

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๓ ประการ เพื่อละธรรม ๓ ประการนี้

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุควรเจริญสันตฤทธิตา(ความสันโดษ)เพื่อละอสันตฤทธิตา
๒. ภิกษุควรเจริญสัมปชัญญะ(ความมีสัมปชัญญะ)เพื่อละอสัมปชัญญะ
๓. ภิกษุควรเจริญอัปปิจจตา(ความปรารถนาน้อย)เพื่อละมหิจจตา

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๓ ประการนี้ เพื่อละธรรม ๓ ประการนี้แล

สันตฤทธิตาสุตตรที่ ๘ จบ

๙. โทวจัสสตาสุตตร

ว่าด้วยความเป็นผู้ว่ายาก

[๑๑๕] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้ว่ายาก
๒. ความเป็นผู้มีปาปมิตร (มิตรชั่ว)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉักกนิบาต ๑๑. ติกวรรค ๑๐. อุทัจจสูตร

๓. ความฟุ้งซ่านแห่งจิต

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๓ ประการ เพื่อละธรรม ๓ ประการนี้
ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุควรเจริญความเป็นผู้ว่างายเพื่อละความเป็นผู้ว้ายาก
๒. ภิกษุควรเจริญความเป็นผู้มีกัลยาณมิตร(มิตรดี)เพื่อละความเป็นผู้มีปาปมิตร
๓. ภิกษุควรเจริญอานาปานสติ(สติกำหนดลมหายใจเข้าออก)เพื่อละความฟุ้งซ่านแห่งจิต

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๓ ประการนี้ เพื่อละธรรม ๓ ประการนี้แล

โทวจัสสตาสสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. อุทัจจสูตร

ว่าด้วยอุทัจจจะ

[๑๑๖] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อุทัจจจะ (ความฟุ้งซ่าน)
๒. อสังวร (ความไม่สำรวม)
๓. ปมาทะ (ความประมาท)

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๓ ประการ เพื่อละธรรม ๓ ประการนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉักกนิบาต ๑๑. ดิถวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุควรเจริญสมณะ(ความสงบแห่งจิต)เพื่อละอุทัจจะ
๒. ภิกษุควรเจริญสังวร(ความสำรวม)เพื่อละอสังวร
๓. ภิกษุควรเจริญอัปมาทะ(ความไม่ประมาท)เพื่อละปมาทะ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๓ ประการนี้ เพื่อละธรรม ๓ ประการนี้แล

อุทัจจสูตรที่ ๑๐ จบ

ดิถวรรคที่ ๑๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. รากสูตร	๒. ทุจจิตสูตร
๓. วิตักกสูตร	๔. สัญญาสูตร
๕. ธาตสูตร	๖. อัสนาทสูตร
๗. อรติสูตร	๘. สันตญฺฐิตาสูตร
๙. โทวจัสสตาสูตร	๑๐. อุทัจจสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉักกนิบาต ๑๒. สามัญวรรค ๑. กายานุปัสสีสูตร

๑๒. สามัญวรรค

หมวดว่าด้วยธรรมทั่วไป

๑. กายานุปัสสีสูตร

ว่าด้วยผู้ควรเจริญกายานุปัสสนา

[๑๑๗] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละธรรม ๖ ประการ
ไม่ได้ ก็ไม่อาจพิจารณาเห็นกายในกายอยู่

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้ชอบการงาน^๑
๒. ความเป็นผู้ชอบการพูดคุย
๓. ความเป็นผู้ชอบการนอนหลับ
๔. ความเป็นผู้ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่
๕. ความเป็นผู้ไม่คุ้มครองทวารในอินทรียทั้งหลาย
๖. ความเป็นผู้ไม่รู้จักประมาณในการบริโภค

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละธรรม ๖ ประการนี้แลไม่ได้ ก็ไม่อาจพิจารณาเห็นกาย
ในกายอยู่

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๖ ประการได้แล้ว จึงอาจพิจารณาเห็นกายใน
กายอยู่

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้ชอบการงาน
๒. ความเป็นผู้ชอบการพูดคุย

เชิงอรรถ :

^๑ การงาน หมายถึงการทำจิวร เย็บปะจิวร ทำถลกบาตร อังสะ ประคตเอว ผ่ากรองน้ำ การทำเชิงบาตร
ผ่าเช็ดเท้า ไม่กวาด เป็นต้น (อง.ปญจก.ฎีกา ๓/๘๙/๔๔)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๖๓๘ }

พระสูตรต้นตอปิฎก อังคตตรนิกาย ฉักรกนิบาต ๑๒. สามัญวรรค ๒. ธัมมานุปัสสีสูตร

๓. ความเป็นผู้ชอบการนอนหลับ
๔. ความเป็นชอบการคลุกคลีด้วยหมู่
๕. ความเป็นผู้ไม่คุมครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย
๖. ความเป็นผู้ไม่รู้จักประมาณในการบริโภค

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๖ ประการนี้แล้วได้แล้ว จึงอาจพิจารณาเห็นกายในกายอยู่

กายนุปัสสีสูตรที่ ๑ จบ

๒. ธัมมานุปัสสีสูตร

ว่าด้วยผู้ควรเจริญธรรมานุปัสสนา

[๑๑๘] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละธรรม ๖ ประการไม่ได้ ก็ไม่อาจพิจารณาเห็นกายในกายอันเป็นภายในอยู่ ฯลฯ พิจารณาเห็นกายในกายอันเป็นภายนอกอยู่ ฯลฯ พิจารณาเห็นกายในกายอันเป็นทั้งภายในและภายนอกอยู่ ฯลฯ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละธรรม ๖ ประการไม่ได้ ก็ไม่อาจพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่ ฯลฯ พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอันเป็นภายในอยู่ ฯลฯ พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอันเป็นภายนอกอยู่ ฯลฯ พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอันเป็นทั้งภายในและภายนอกอยู่ ฯลฯ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละธรรม ๖ ประการไม่ได้ ก็ไม่อาจพิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ ฯลฯ พิจารณาเห็นจิตในจิตอันเป็นภายในอยู่ ฯลฯ พิจารณาเห็นจิตในจิตอันเป็นภายนอกอยู่ ฯลฯ พิจารณาเห็นจิตในจิตอันเป็นทั้งภายในและภายนอกอยู่ ฯลฯ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละธรรม ๖ ประการไม่ได้ ก็ไม่อาจพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่ ฯลฯ พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอันเป็นภายในอยู่ ฯลฯ พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอันเป็นภายนอกอยู่ ฯลฯ พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอันเป็นทั้งภายในและภายนอกอยู่

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต ๑๒. สามัญวรรค ๒. ธัมมานุปัสสีสูตร

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้ชอบการงาน
๒. ความเป็นผู้ชอบการพูดคุย
๓. ความเป็นผู้ชอบการนอนหลับ
๔. ความเป็นผู้ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่
๕. ความเป็นผู้ไม่คุ้มครองทวารในอินทรียทั้งหลาย
๖. ความเป็นผู้ไม่รู้จักประมาณในการบริโภค

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละธรรม ๖ ประการนี้แลไม่ได้ ก็ไม่อาจพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอันเป็นทั้งภายในและภายนอกอยู่

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๖ ประการนี้ได้แล้ว จึงอาจพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอันเป็นทั้งภายในและภายนอกอยู่

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้ชอบการงาน

ฯลฯ

๖. ความเป็นผู้ไม่รู้จักประมาณในการบริโภค

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๖ ประการนี้แลได้แล้ว จึงอาจพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอันเป็นทั้งภายในและภายนอกอยู่

ธัมมานุปัสสีสูตรที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉักกนิบาต ๑๒. สามัญวรรค ๔-๒๓. กัลลิกาทีสุต

๓. ตปัสสูต

ว่าด้วยตปัสสคหบดี

[๑๑๙] ภิกษุทั้งหลาย ตปัสสคหบดีประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ เป็นผู้
เชื่อมั่นในตถาคต^๑ เห็นอมตธรรม ทำให้แจ้งอมตธรรมอยู่

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพุทธเจ้า
๒. ความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในธรรม
๓. ความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในสงฆ์
๔. อริยศีล
๕. อริยญาณ
๖. อริยวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย ตปัสสคหบดีประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล เป็นผู้เชื่อมั่น
ในตถาคต เห็นอมตธรรม ทำให้แจ้งอมตธรรมอยู่

ตปัสสูตที่ ๓ จบ

๔-๒๓. กัลลิกาทีสุต

ว่าด้วยกัลลิกคหบดีเป็นต้น

[๑๒๐-๑๓๙] ภิกษุทั้งหลาย กัลลิกคหบดี ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ
ฯลฯ สู้หัตถอนาถบิณฑิกคหบดี ฯลฯ จิตตคหบดีชาวเมืองมัจฉिकासันท์ ฯลฯ
หัตถคหบดีชาวเมืองอาพีวี ฯลฯ เจ้าศากยะพระนามว่ามหานามะ ฯลฯ อุคค-
คหบดีชาวเมืองเวสาลี ฯลฯ อุคคคคหบดี ฯลฯ สุรธัมมัพัญญูคหบดี ฯลฯ หมอชิวัก
โกมารภักจจ์ ฯลฯ นกุลปีตาคหบดี ฯลฯ ตวกัณณิกคหบดี ฯลฯ ปุรณคหบดี ฯลฯ

เชิงอรรถ :

^๑ เป็นผู้เชื่อมั่นในตถาคต หมายถึงมีจิตตั้งมั่นดีหมดความสงสัยในพระคุณของพระพุทธเจ้า (อง.ฉก.อ.
๓/๑๑๙-๑๒๑/๑๕๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๖๔๑ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ฉักกนิบาต รากเปยยาล

อิสีหัตตคหบดี ฯลฯ สันธานคหบดี ฯลฯ วิชัยคหบดี ฯลฯ วิชชียมหิตคหบดี ฯลฯ
เมณฑกคหบดี ฯลฯ วาเสฏฐอุบาสก ฯลฯ อริฏฐอุบาสก ฯลฯ สาหัตตอุบาสก
ประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ เป็นผู้เชื่อมั่นในตถาคต เห็นอมตธรรม ทำให้แจ้ง
อมตธรรมอยู่

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพุทธเจ้า
๒. ความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในธรรม
๓. ความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในสงฆ์
๔. อริยศีล
๕. อริยญาน
๖. อริยวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย สาหัตตอุบาสกประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล เป็นผู้
เชื่อมั่นในตถาคต เห็นอมตธรรม ทำให้แจ้งอมตธรรมอยู่

ภัลลิกาทีสูตที่ ๔-๒๓ จบ

รากเปยยาล

[๑๔๐] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๖
ประการ เพื่อรู้อย่างระคะ

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ทัสสนานุตตริยะะ(การเห็นอันยอดเยี่ยม)
๒. สวานานุตตริยะะ(การฟังอันยอดเยี่ยม)
๓. ลาภานุตตริยะะ(การได้อันยอดเยี่ยม)
๔. สิกขานุตตริยะะ(การศึกษาอันยอดเยี่ยม)
๕. ปาริจรียนานุตตริยะะ(การบำรุงอันยอดเยี่ยม)
๖. อนุสสทานุตตริยะะ(การระลึกอันยอดเยี่ยม)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ฉัคนินบาต รากเปยยาล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๖ ประการนี้แล เพื่อรู้ยิ่งราคะ (๑)

[๑๔๑] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๖ ประการ เพื่อรู้ยิ่งราคะ
ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. พุทธานุสสติ(การระลึกถึงพระพุทธเจ้า)
๒. ธัมมานุสสติ(การระลึกถึงพระธรรม)
๓. สังฆานุสสติ(การระลึกถึงพระสงฆ์)
๔. สีลานุสสติ(การระลึกถึงศีล)
๕. จาคานุสสติ(การระลึกถึงการบริจาค)
๖. เทวดานุสสติ(การระลึกถึงเทวดา)

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๖ ประการนี้แล เพื่อรู้ยิ่งราคะ (๒)

[๑๔๒] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๖ ประการ เพื่อรู้ยิ่งราคะ
ธรรม ๖ ประการ^๑ อะไรบ้าง คือ

๑. อนิจจสัญญา
๒. อนิจเจ ทุกขสัญญา
๓. ทุกเข อนัตตสัญญา
๔. ปหานสัญญา
๕. วิราคสัญญา
๖. นิโรธสัญญา

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม ๖ ประการนี้แล เพื่อรู้ยิ่งราคะ (๓)

[๑๔๓ - ๑๖๙] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๖ ประการ เพื่อกำหนด
รู้ราคะ

... เพื่อความสิ้นราคะ

... เพื่อละราคะ

... เพื่อความสิ้นไปแห่งราคะ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ฉัคนินบาต ข้อ ๓๕ (วิชาภาคียสูตร) หน้า ๔๘๓ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๒ หน้า : ๖๔๓ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉักกนิบาต รากเปยยาล

... เพื่อความเสื่อมไปแห่งราคะ

... เพื่อความคลายไปแห่งราคะ

... เพื่อความดับไปแห่งราคะ

... เพื่อความสละราคะ

... เพื่อความสละคืนราคะ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเจริญธรรม ๖ ประการนี้แล เพื่อความสละคืนราคะ

(๔-๑๐)

[๑๗๐ - ๖๔๙] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๖ ประการ เพื่อรู้อย่าง
โทสะ (ความคิดประทุษร้าย)

... เพื่อกำหนดรู้โทสะ

... เพื่อความสิ้นโทสะ

... เพื่อละโทสะ

... เพื่อความสิ้นไปแห่งโทสะ

... เพื่อความเสื่อมไปแห่งโทสะ

... เพื่อความคลายไปแห่งโทสะ

... เพื่อความดับไปแห่งโทสะ

... เพื่อความสละโทสะ

... เพื่อความสละคืนโทสะ ... โมหะ (ความหลง) ... โภคะ(ความโกรธ) ...

อุปนาหะ (ความผูกโกรธ) ... มัถชะ(ความลบหลู่คุณท่าน) ปฬาสะ(ความดีเสมอ) ...

อิสสา(ความริษยา) ... มัจฉริยะ (ความตระหนี่) ... มายา(มารยา) ...

สาถยยะ(ความโอ้อวด) ... ถัมภะ(ความหิวดี) ... สารัมภะ (ความแข่งดี) ... มานะ

(ความถือตัว) ... อติมานะ(ความดูหมิ่นเขา) ... มทะ(ความมัวเมา) ... ปมาทะ(ความ
ประมาท) ...

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๖ ประการนี้แล เพื่อความสละคืนปมาทะ
เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสสอนดังนี้ ภิกษุเหล่านั้นมีใจยินดีต่างชื่นชมภาษิตของ
พระผู้มีพระภาคแล (๔๑-๕๐๑)

รากเปยยาล จบ

ฉักกนิบาต จบบริบูรณ์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๒ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก ฉักกนิบาต จบ

คำอนุโมทนาและคำอธิบายท้ายเล่ม

ไฟล์ PDF เวอร์ชัน 1.0 - พระไตรปิฎกแปลไทย ฉบับ มจร. เล่ม 22

ที่แสดงอยู่นี้ ได้ถูกคัดลอกข้อความมาจาก

- โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับ มจร. - MCUTRAI Version 1.0

และ

- ข้อมูลพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับ มจร. (ออนไลน์) จากเว็บไซต์ธรรมโชติ

<http://www.geocities.ws/tmchote/tpd-mcu/index.htm>

ขออนุโมทนาสาธุกับ “คุณ ศิริยะ นาราศิริ”

ผู้จัดทำเรียงเรียงไฟล์ PDF ฉบับนี้

ไฟล์ PDF เวอร์ชัน 1.0 เล่ม 22 นี้ ได้ถูกเริ่มอัปโหลดสู่สาธารณะเมื่อเดือน มกราคม พ.ศ. 2562

หากพบข้อผิดพลาดใดๆ ในส่วนของไฟล์ PDF

โปรดแจ้งมาที่อีเมล thepathofpurity@outlook.com